

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Աստղիկ Գու-
յումճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայ -
բապետեան, Պ. Գալուստ Հայրապետեան
եւ զաւակը, Այրի Տիկին Անյոյ Հայրա-
պետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վե-
հանյոյ Ամիրխանեան, Քասոյեան ընտ.,
Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Ղազարեան եւ
զաւակները, կը ծանուցանեն, թէ հոգե-
հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս
կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15ին -
Լու. Ս. Գէորգ Եկեղեցին, իրենց սիրեց-
եալ հօր, մեծ - հօր, հօրեղբօր, աներ-
հօր, կեսրայրին, տաղբոյլ եւ ազգակա-
նին:

ՍԵՐՈՎԷԼ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Տարօնքի)

մահուան քառասունօրին առթիւ:
Ինչպէս նաեւ, իրենց եղբօր, հօրեղ-
բօր, հօրեղբօրորդուն, աներձագին,
տաղբոյլ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահուան Գ. տարելիցին,

Ինչպէս նաեւ, իրենց մօր, մեծ - մօր,
զոքանչին, կեսրոյլ եւ ազգականին՝
ԵԱՂՈՒԹ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ (ծնեալ Կոս-
տոյեան) մահուան Է. տարելիցին առ -
թիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշա-
տակը յարգողները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փ Ա Ր Ի Ջ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
գլխորդը կը բացուի Հոկտ. 1ին, Զորեղ-
շարթի առաւօտ, ժամը 10էն 12, կէսօրէ
ետը՝ ժամը 14էն 18:

Փարիզի Մշ. Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ, Փա-
րիզ 9րդ:

×

Քամփաներ Ֆրէզի Ս. Կարապետ Եկե-
ղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը.Միու-
թեան հովանաւորութիւնը վայելող հայկ.
միօրեայ զոյգ գլխորդները կը վերաբաց-
ուին՝ Զորեղշարթի, Հոկտ. 1ին, Ս. Կա-
րապետ Եկեղեցւոյ մէջ, ուսուցչութեամբ
Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեանի, եւ երէց -
կին՝ Գոհարիկ Քէշիշեանի: Հոկտեմբեր
4ին էջս - Ան - Փրովանսի մէջ, ամէն
Շաբաթ օր, ժամը 14:30 - 17:00, ուսուց-
չութեամբ՝ Գրիգորիս Քհնյ. Քէշիշեանի:
Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունեն -
նան Քամփի Ֆրէզի մէջ, Զորեղշարթի կէ-
սօրէ վերջ՝ ժամը 14:30 - 17:00:

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանէօ - Քաշանի մաս -
նաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած
է 200 Ֆ. Տիկին Փափաղեանէ՝ իր ամուս-
նոյն մահուան 5րդ եւ Աւետիս Փափաղ-
եանի մահուան 6րդ տարելիցներուն առ -
թիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը,
Աւետիս Մալաքեանի մահուան առթիւ
ստացած է՝ Պ. Սարգիս Թորոսեանէ (Շա-
սէն) եւ Տէր եւ Տիկին Մարկոս Նաճար-
եանէ 100-ական, Տիկին Նուարդ Ասլան-
եանէ (Սէն - Շամուն) 50 Ֆ., իր գլխո-
ղին ի նպաստ:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville - 75010 - Paris

ԳՐԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Նիսի եւ շրջանի Հայկ. Կազմակերպութիւններուն:
ՀԻՍԹ-ՌԵԺԱՆՍ Պանդոկին Սրահը
223, Promenade des Anglais
Նուիրուած՝

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15ին Կը նախադասէ՝ ՀՐԱՋ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
մասնակցութեամբ Երեւանէն՝
ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, նախադաս Գրողներու Միութեան
ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ, խմբագիր գրական ամսագրի
ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ, ամսունքող, Ժողովրդական արձեւատագիտուհի
ՄՈՒՏԲԸ ԱՋԱՏ Է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արծրունի Ջրաշէնի սրահին մէջ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի Հոկտեմբեր 5ին, Ս. Սահակ -
Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը կա -
տարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր
Պատարագ եւ Հայրապետական Մաղթանք
Ամենայն Հայոց Հայրապետ ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Կաթողիկոսի դահակալութեան 25-ամեա-
կին առթիւ:

Կը հրաւիրուի մերազն Ժողովուրդը՝
մասնակցելու արարողութեան եւ աղօթե-
լու միասնաբար, Ամենայն Հայոց Հայ-
րապետի արեւշատութեան եւ Առաքելա-
կան Ս. Եկեղեցւոյ անասանութեան հա-
մար:

ՊԵՐԱՀԱՆԳԷՍ
ՎԱԼԵՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրի-
գոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբար -
ձութեան, Շաբաթ, Հոկտ. 4, ժամը 21էն
սկսեալ, Սալ տէ Ֆէթ:

Կը մասնակցի՝
ՊԷՌՆԱՐ ՏԵՏԷՃԵԱՆ
Իր նուազախումբով եւ երգիչ՝
ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Հայկական ջերմ մթնոլորտ:
ՊԻԻՖԷ

Տոմսերը ապահովել՝ «Մաքսուտեան»
վաճառատունէն եւ Հոգաբարձութեան
անդամներէն:

GALA ET BANQUET

DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
Section des Hauts-de-Seine

Sous le patronnage de NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de KEVORK BAKERDJIAN

LE SAMEDI, 4 OCTOBRE - A 20 H.

AU PROFIT DES OEUVRES SOCIALES

Ouverture de la Soirée à 20 h. précises.

Animé par l'Orchestre LES GAIDZAGS

et

MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE

Interprétée par le Trio Arménien de Radio - France

Chanteuse: Mme AIDA HAROUTUNIAN

Canon: Mme ELYA PEHLIVANIAN

Guitare: M. ARTO PEHLIVANIAN

Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25, Avenue Victor - Cresson

Reservation: 770.07.25 - 642.73.10

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

Պ. Պարզեւ եւ Տոքթ. Վարուժան Սալ-
րին 200 Ֆ. կը նուիրեն Լիոնի Ս. Յակոբ
Եկեղեցւոյ, իրենց այցելութեան առթիւ,
Եկեղեցւոյ կրթական գործերու բարգա -
ւաճման համար:

Ի ՅԵՇԱՍԱԿ

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Մուրա-
նեան եւ զաւակները, իրենց հօր եւ մեծ-
հօր՝ Տրդատ - Զատիկ Մուրադեանի
մահուան (Պուրէշ) 19րդ տարելիցին ի
յիշատակ 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Նարդուհի Տօնապետեանի
յիշատակին, Տօնապետեան ընտանիքը
100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ա. Պապեան 100 Ֆ. կը նուիրէ
Սամուէլ - Մուրադեան Վարժարանի նո-
րոգութեան (ստանալ «Յառաջ»ին):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայերէն, դուռնաւոր, երգախառն
Ժապաւէն մը՝

«ՍԱՍՈՒՆԻ ԶԱԿԱՆԵՐԸ»

Էջ մը Հայկ. Դիւցազներգութեան

«LES FILS DE SASSOUN»

Une Page de l'Epopée Arménienne
CINEMA ODEON

La Canebière

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ

Reservation: Maison de la Culture

Arménienne, 12, Rue St. Bazile.

Tél. 50.15.09 - Prix des places 20 F.

COMMUNIQUE

Le Ciné - Débat Louis Delluc présente
le film COULEUR DE GRENADE de
SERGUEI PARADJANIAN dit PARA-
DJANOV. Un débat suivra la projection
sur le thème: La CAUSE ARMENIENNE.

Cette séance aura lieu le Mardi, 14
Octobre, à 20 h. 45, dans la salle pub-
lique de l'HOTEL DU G.O.D.F.:

16 bis, Rue Cadet, 75009 - PARIS
La séance est ouverte à tous les publics.

MARSEILLE

Championnat de Football
Promotion A

HOMENETMEN - ARDZIV

contre

U. S. MICHELIS

DIMANCHE, 5 OCTOBRE
à 15 h.

Stade Michélis

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊ. - ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՆ - Պուս - Բոյմ-
պի մասնաճիւղին Ժողովը, Հինգշաբթի,
Հոկ. 2 ժամը 20:30-ին Սանթր - Քիւ -
թիւթի Ռիւ Ռապէր Լավոնքեր, Անիւ:

×

ԿԱՊ. - ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղ
Վարչութիւնը Ժողովի կը հրաւիրէ իր
անդամուհիները, Հինգշաբթի, Հոկտ. 2,
ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

67e ASSEMBLEE GENERALE

U. G. A. B. INTERNATIONAL

Buenos - Aires

31 OCTOBRE 1980

VOYAGE ORGANISÉ

AVOC

CORDOBA, BUENOS - AIRES, MONTEVIDEO, SAO PAULO

Départ 22 Octobre - Retour 5 Novembre

Possibilité prolonger séjour à RIO

PARTICIPATION Pour:—

- Transport aérien
- Hôtel 1re catégorie
- Transferts
- Service accompagnateur

8.460 F.F.

OPTION: Circuit sans hôtels possible

PRIX SPECIAL POUR TRANSPORT AERIEN UNIQUEMENT

Nous Consulter

Programme détaillé à disposition chez:

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière

13001, MARSEILLE - Tél. (91) 95.90.12

JACQUES CHELELEKIAN

Org. Lic. No A 568

ԹԻՔԱՊԱՏՈՒՄ

**ԱՀԱՐԵԿՈՒՄՆԵՐԸ
ԵՒ «ԹԵՐՃԻԻՄԱՆ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ...**

Ինչպես գրած էինք Սեպտ. 23-ի եւ 25-ի մեր քիւնթով, Թերճիւման Սեպտ. 22-ին սկսած հրատարակել իր իսկ որակումով՝ «Հայաստանի հետադարձ» յօդուածաշարք մը, խորագրուած՝ Կոմիտաս եւ Իլիան ինքի մասին ստորագրութիւնը կրող։ Միտքովս է, ի շարք ալ «Երեսնամեակ»-ը երեսնամեակի հայ եւ յայն անհատական կազմակերպութիւններու կատարած մահափորձերու ներքին ծախքերն ու շարժառիթները։ Թարգմանաբար կուտայինք գլխաւոր մասերը, տրուած ըլլալով որ միշտ հետաքրքրական է մեզի համար գիտնալ քէ Թարգման ինչպէս կը ներկայացնէ մեզ շահագրգռող հարցերը։

×

Յօդուածագիրը՝ Իլիան Էնկիւն, առաւին առթիւ կանգնուածայ 1979, Դեկտեմբեր 12-ին, Հոկտեմբերի մայրաքաղաքէն Լա - Հէի մէջ սպաննուած, տեղ - տեղ թուրք զենայանի տղուն՝ Անճէթ Անճէթի պարագային։ Ի դէպ, այդ մահափորձով ամբաստանուած եւ ձերբակալուած՝ Մուսթաֆա Հասան Ամար անունով լիբանանցին, անցեալ շաբթուան ընթացքին, Լա Հէի մէջ տեղի ունեցող իր քրտապանութեան ընթացքին, պատասխանատու Ատեանին կողմէ, փաստերու անբարեբաւութիւնը նկատի առնելով՝ անպարտ հռչակուած ու ազատ արձակուած էր։

Սեպտ. 22-ին, ըստ՝ Իլիան Էնկիւնի նկարագրութեան, Լա Հէի թուրք զենայանի տղուն սպանութիւնը կազմակերպուած լլայալ հետեւեալ ձեւով։

Մահափորձին երկու օր առաջ, Կիւլ - լայի յունական բաժնի «Մէթաքա»-ն, հրապարակին վրայ, առաւօտեան միջին - լային մէջ յառաջացող երեք երկուստեքներու միջեւ համաձայնութիւն մը կը գոյանայ՝ Լա Հէի թուրք զենայանի տղան սպաննուելու համար։ Յիշեալ երեք իրադարձութիւններէն մին՝ Երեւոյ անունով լայի մըն է, միւսը՝ Էպու - Սալիմ Ժամ - իանուով՝ Հայ մը (Տիրան), իսկ եր - րորդը՝ չէ ճշդուած։ Մահափորձը յանձն առնէ Էպու - Սալիմ (Տիրան) անունով լայի, որ իրեն վարձատրութիւն՝ պիտի տանայ, Բիւրիւնուի կողմէ իսկ ուղարկուած ծրագրի յաջողութեան պարագային, 1000 միլիոնի գումար մը, Յե - լայի անունով հաշուին կալաւիւնով, Թուրք - լայի վրէժ լուծելու առիթը ու, նաեւ, լայի անունով պոռնիկի մը տիրանալու առիթը...

×

Համաձայնութենէն անմիջապէս ետք, Էպու - Սալիմ գործի կը ձեռնարկէ եւ իր իսկ խառնուրդով իր իսկ խառնուրդով Փարիզի մէջ գտնուող «Հայկ. Արդարադատներ» կազմակերպութեան հաշուին կալաւիւնով 2 զէնք կապարէ, որոնք նոյն իսկ, նորէն Միլիտին բնակող եւ Էպու - Սալիմի ծառայող մը պէտք է յանձնուին։ Այս վերջին ալ Էպու - Սալիմի հրահանգով, Փարիզ օրն իսկ (զէնքերով միասին), Փարիզ պէտք է երթայ «Քիւլ մը գումար - անալու համար»։

Էպու - Սալիմ, ապա կը հեռաձայնէ Մարտինի նաւահանգիստին շրջակայքը գտնուող «Պար Փորթո - Սենթրալ», ուր պէտք է գտնէ իր ընկերը՝ Մարտին, որ իր իսկ ինկիւն, «Հանած - վարած» ձեւով ըլլալով, «այրերու կին, եւ կին - րան ալ»-ը Հայկաթիւնով կը գրադի - րուի Սալիմ, շատ կարուկ կը խոս - քի Մարտինի եւ կըսէ միայն՝ «Վաղը, ինչ զենայանի տղան տեսնեն»...։

... եւ, երկու օր վերջ, միջազգային

մաս - մէտիաները կը հաղորդեն՝ Լա Հէի թուրք զենայանի տղուն սպանու - րութիւնը...

×

Ուրեմն, կը շարունակենք, ըստ երե - ւոյթին՝ մեր այս երկուր ճամբորդու - րութիւնը, եւ Իլիան Էնկիւնի հետ Կիւլուսէն կանցինք Սուրիոյ Դամասկոս մայրա - քաղաքը, ուր հայկական հոծ բնակչու - րութիւն մը կայ։

Սուրիոյ, պաղեստինեան դաշտական - ներու յատուկ քիւնթով մէջ, այլազան ազդեցութիւններու պատկանող հարե - կիւններու կողքին, կը գտնուին նաեւ կեր - պով մը հոն թափանցած Հայեր, որոնք պաղեստինցի ահաբեկիչներու կողմէ կը մարդուրէն, յետագային Երուսա - Լու ու հոն գտնուող թրքական հաստա - տութեանց եւ թուրք պաշտօնատարներ - րու դէմ իրենց սորվածները ի գործ դը - նելու։

Ի դէպ, նորէն Դամասկոսի մէջ կը գտնուի «Քոզա» անունով հայկ. կազմա - կերպութիւն մը, որ ի հարկին շանքածի ղեկավարով, տեղւոյն մեծահարուստ Հայե - րէն մեծ գումարներ կը կորցնէ՝ յիշեալ կազմակերպութեան նպատակներուն օգ - տաւործելու համար։

Եւ այդ կարգին, Սարգիս Պիւնճեան անունով տեղացի մեծահարուստ Հայ մը, որ Դամասկոսի Գոյ Շուկային մէջ ոսկերիչի խանութի մըն ալ տէրն է, օ - րին մէջը, Պերճ անունով, իրեն ծանօթ ուրիշ Հայու մը այցելութիւնը կ'ընդո - նի, երբ այս վերջինը կ'ըսէ թէ, «շատ զեղեցիկ կ'ըն մը զինք տեսնել կ'ու - զէ»...

Պ. Սարգիսը, բնականաբար, կը հար - ցուիործէ իր երիտասարդ խօսակցը, բոլորովին անտեղեկ ըլլալով խնդրին էութեան։

Պերճ, կ'ըսէ միայն, թէ կ'ընէ՝ «Բո - զա»ն է...

Եւ, երբ, իբրեւ ժամադրաւոր նշա - նակուած տունը կը հասնին, Սարգիս, ղեկացը կը գտնէ զեղեցիկ, կապուա - րեալ եւ երկարահասակ՝ գմայլելի գե - ղեցկութեամբ կ'ըն մը, որ ժպտերես՝ ղերենք կը ղեկավարէ։

Երկու անձնութիւնը ծանօթացումէն վերջ, միջնորդի դեր կատարող Պերճը՝ անմիջապէս կը հեռանայ տունէն։

Երիտասարդ կ'ըն, կարճ հարցուիոր - ձէ մը ետք կը բացատրէ, թէ, «Քոզա»ն իր եւ իրեն նման գեղեցիկ կ'ըններու տրուող անուն մըն է, եւ որ, «Քիւլ մը գաղանի լուրի մը հետ ալ կապակցու - րութիւն ունի»...

Սարգիս, կը հերքէ նախապէս տեղե - կութիւն ունեցած ըլլալ յիշեալ անունին եւ կազմակերպութեան մասին։

Կ'ըն, իր կարգին, կը բացատրէ թէ «Քոզա»ն մասին շատ բան ղեկավար - հարկ չկայ, վասնզի կ'ըսէ՝ «Դուք Լա - Հայ մըն էք, եւ մենք Հայաստանի համար կ'աշխատենք»։ Ապա, առանց այլեւայլի՝ երկու քիւնթով ձուլ կը պա - հանջ Սարգիսին...

Վաճառականը անակնկալի եկած կը ղեկավարէ։

Ասոր վրայ, իր խօսակցը կ'ըն՝ կը ըս - արուի, ըսելով՝ «Եթէ՝ կ'ուզէք ապ - րիլ, անշուշտ ձեր գաւազներովն հան - դերձ, եւ աւելին, փոխարէն ձեզի ծա - ույութիւն մըն ալ պիտի մատուցա - նենք»։

Երիտասարդ կ'ըն առաջարկած ծառա - յութիւնը՝ իրեն հետ կամ Սարգիսի նա - խընարիւրէ աւելի գեղեցիկ ուրիշ կ'ըն մը հետ անցընելիք հաճելի գիշեր մըն է...

(Շար. 1)

**Հայ Բժիշկներու
Միջազգ. Բ. Համագումարին
Փակումը**

Վենետիկ (Յառաջ, հեռաձայն)։ - Երեքշաբթի իրիկուն, Սեպտ. 30-ին Սան Ճիորճոյի Ժողովարարահին մէջ պաշտօ - նապէս փակուեցաւ Հայ բժիշկներու մի - ջազգային Բ. Համագումարը։

Ժամը 17-ին, փակումը կատարեց Փը - րոֆ. Միքայէլ Ասլան շեշտելով թէ այս Համագումարին բնարանը աւելի զգացա - կան հանդիպում մըն էր քան գիտական։ Այս Համագումարին առթիւ հիմը դրը - ւեցաւ նաեւ Իտալիոյ Հայ բժիշկներու միութեան։ Ապա, որոշուեցաւ Սփիւռ - քէն երկուական պատգամաւոր նշանա - կել, որոնց պարտականութիւնը պիտի ըլլայ, Գ. Համագումարին վայրն ու թը - ւակները որոշել, ամէնէն ուշը երկու տարիէն։

Արտակարգ խանդավարութիւն մը կը տիրէր բոլորին մէջ եւ նոյն իրիկուն, այս անգամ Վենետիկի քաղաքացետա - րանին մէջ է, որ փակման ընդունելու - րութիւն մը տեղի ունեցած է, որու ընթաց - քին խօսք առած են Հ. Յարութիւն Պրո - տիկեան, Փրոֆ. Դաւիթ Մճիկեան եւ Տոքթ. Միշէլ Տէրվիշեան, որոնք մաս - նաւորաբար շնորհակալութիւն յայտ - նած են Վենետիկի քաղաքին իրենց շնոր - հուած բոլոր ղեկիւրթիւններուն համար։ Քաղաքացետին ներկայացուցիչը ը - սած է թէ բնաւ չի դարձանար Հայերու ջերմ գլխացումներուն համար եւ շեշտած թէ Վենետիկի պատմութեան անբաժան մասը կազմած է միշտ գաղութը, հինէն ի վեր։

×

Առանձին մանրամասն թղթակցութիւ - նը՝ յետագային։

**ԹՈՒՐԻՔ ՄԱՍՈՒԼ -
ՊԻՅԱՆՔՈՒՐԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ**

Սեպտ. 30 թուակիր Թերճիւմանի մէջ լոյս տեսած լուրի մը համաձայն, անց - եալ շաբթիվներին, Պուլուսը-Պի - յանքուրի իր բնակարանին առջեւ, ան - ծանօթի մը յարձակումին ենթարկուե - լով, ստացած վնասներուն հետեւ - անքով ծանր կերպով վիրաւորուած, Փարիզի թրք. Զրօսաշրջիկութեան Գը - րասնեակի կցորդը՝ Սեւիւկ Պազալ - պաշը, կաթուածահար ըլլալու վտանգին առջեւ կը գտնուի։ Զինը խնամող բժիշկ - ները, սակայն, չեն ճշդած թէ՝ կաթ - ուածը մնայուն է, կամ՝ ոչ։

Միւս կողմէ, Թուրքիոյ Փարիզի դես - պանը՝ Համիթ Պաթու, առջի օր, Ֆը - րանսայի Ներքին Գործոց նախարար՝ Պոնէի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած է, որու ընթացքին, Ֆրանսայի մէջ թուրք անձնաւորութեանց դէմ ցայսօր կատար - ւած ահաբեկչական արարքներու հեղե - նակներուն անմիջական ձերբակալումն ու Ֆրանսայի մէջ պաշտօնավարող թուրք պետական անձնաւորութեանց տեղւոյն Ապահովութեան Ուժերու կողմէ լաւա - ւոյն պահպանումը՝ «շատ խիստ լեզուով մը» պահանջած է...

×

Միշտ, ըստ՝ Թերճիւմանի միեւնոյն թիւին վերջին մահափորձին պատասխա - նատուութիւնը ստանձնող՝ «Հայ Ազա - տադրական Գաղտնի Բանակ»ի մէջ բան - րերը, Ֆրանսական մաս - մէտիաներուն հեռաձայնով՝ «եղեւնափորձերու շրջ - թային օղակ մըն ալ աւելցաւ։ Մեր ա - րարքները պիտի շարունակուին» ըսած է։

**ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ**

ՔԱՆԻ ՍԵ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԵԼԻ մէջ Եւրոպայի Հողագոր - ծութեան նախարարները որոշեցին բա - ցարձակապէս արգիլել ներազգակի (օն - մոն) գործածութիւնը ոչ միայն հորթին ալեւ եղան անդառուութեան համար։

ԹՈՒՐԻՔԻՍ ղեկավարական իշխանու - րեան նշանակած վարչապետը՝ Ուլու - սու, առջի օր ներկայացուց իր կառա - վարութեան քաղաքական եւ անտեսա - կան ծրագրերը, որ միաձայնութեամբ վաւերացուեցաւ Ազգ. Ապահովութեան խորհուրդին կողմէ, դանիակ նիստի մը ընթացքին։ Հոս ու հոն հաւաքեկական արարքները կը շարունակուին բայց տա - րողութիւնը ծանօթ չէ։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ առնը - ւազն մէկ ամիս պէտք է որպէսզի թուրք - իրաքեան նաֆթուղին, որ քարկալը կը փոխադրէ Գէրբիւքէն Միջերկրական կրկին բանելու ի վիճակի ըլլայ։

ՓԱՐԻԶԻ Կը թաղամասը գտնուող «Հրեայ մարտիրոսին յուշարձան»ին շուրջ հաւաքուեցան շուրջ 7000 հրեայ քողով ցոյց մը կատարելով Ֆրանսայի հակա - հրեայ եղեւնափորձերուն դէմ։ Յոյցը կը ղլխաւորէր բարբոսապետ Գաֆուս, մասնակցած են նաեւ բազմաթիւ երեւ - փոխաններ։ Բաւական ցուցատախտակ - ներ նաեւ սպանական՝ ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատամն բնոյթ կը կրէին։ «Պէտք է ցոյց տալ թէ զօրաւոր ենք եւ բազմաթիւ» կամ «այլեւս երբեք չորս ոտքի վրայ պիտի չբախենք» եւ այլ ցու - ցատախտակներ ցոյց կուտային հրեա - կան միասնական ոգին։

ՖՐԱՆՍԱ կարգ մը այլ եւրոպական երկիրներու օրինակին հետեւելով վիզայի դրութիւն հաստատեց թրքահայտակնե - րուն համար, Հոկտ. 5-էն սկսեալ։

ՓԱՐԻԶԻ մերձաւոր հարաւային ար - ուարձանին Մոնրուսի մէջ ձախողած հոլո - քի մը պատճառ եղաւ երկու ոս - տիկանի սպանութեան։ Երկուքն ալ ղեկավարուող կըզտուէին հոգ երբ ի տես դրամատան դէմ յարձակման, փորձեցին միջամտել ու աւարակները կրակ բացին ու յաջողեցան փախուստ տալ։ Զորեք - շաբթի առտու դեռ գտնուած չէին հա - կառակ ձեռք առնուած ծաւալուն միջոց - ներուն։

ՍԷԼԹ - Էթիւֆի Մանիֆրանսը հա - ւանաբար ի վերջոյ փրկուի շնորհիւ զը - ւիցերիական դրամապետին։

ԻՐԱԲ - ԻՐԱՆ պատերազմը, որ կը շա - րունակուի կը վնասէ նաեւ թրքական տնտեսութեան, որ առանձինն ալ փայ - լուն վիճակի մէջ չէ։ Առեւտրական փո - խանակութիւնները, 1979-ին 188 միլիոն տոլարի կը հասնէին դէպի Իրան եւ 692 միլիոնի դէպի Իրաք։

ԳՈՒԷՅԹ սկսած է զօրք զրկել Իրաք եւ Զորեքշաբթի առտու հասած այս լու - րը մտահոգիչ էր քանի նոր ծաւալ մը կուտայ պատերազմին։

Fonds A.R.A.M

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

(1980 — 81 ՏԱՐԵՇՐԱՆ)

Ուսումնական տարին սկսած:

Յատուկ հաղորդակցություններ իւրա -
բանչիւր հաստատությունների տեսչության
մօտ առկա ստույգ տեղեկություններ,
վերջին թիվերը, վիճակագրական կարգ
մը տուեալներ որոնք յատակ դադարաւոր
մը կուտան մեր դպրոցական կառույցի
այժմու վիճակին, այսինքն վերամուտի
այս առաջին օրերուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ -
ՍԵՒՐ (ՓԱՐԻՉ)

Արձանագրում՝ 116
Դիշեթօքի՝ 86
Յերեկօքի՝ 30 որոնցմէ 14-ը աղջիկ:
Ֆրանսահայ աշակերտութեան տոկոս -
սը՝ 80 առ հարիւր, կարելիութիւններ
կրնայ դեռ ընդունել 20-ի մօտ ցերեկո-
թիկ աշակերտներ եւ 5 քիշեթօքիի դա -
նազան դասարաններուն մէջ:
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը կա -
տարեալ երկրորդական հաստատութիւն
մըն է 6-րդ դասարանէն մինչեւ աւար -
տականը: Լրիւ շրջան մը: Կայ նաեւ նա -
խակերտարանի վերջին դասարանը, 7-րդ:
Պրովէի դասարանը, 3-րդը, կը հաշուէ
12 աշակերտ: Պաքայօրէան կը պատրաս -
տեն 8 աշակերտ: 5-ը սեռի Պէ եւ 3-ը
սեռի Սէ:

Արդ, վարժարանը գրեթէ լեցուն է:
Սակայն կարելի է օգտուիլ ցերեկօթիկի
գրութենէն, հաստատուած քանի մը տա -
րի առաջ: Մանաւանդ այս պարագային
վճարումի տեսակէտով աւելի մատչելի
է: Սխալ մտայնութիւն մը կը ախրէ Ս.
Մուրատեան վարժարանին շուրջ, թէ
միայն հարուստ դասակարգի դասակնե -
րը կրնան յաճախել դպրոցը: Ո՛չ: Կը բա -
ւէ որ ծնողներ ներկայանան տեսչու -
թեան եւ պարզին իրենց փափաքները:
Տեսչութիւնը անկասկած կը մտածէ եւ
կը դանձ ձեւեր ընդունելու համար ամէն
ընկերային դասակարգի պատկանող ա -
շակերտներ եւ մանաւանդ անոնք որոնք
աւելի կարիք ունին: Այս բոլորին մէջ
կայ անշուշտ ուսման մակարդակի հար -
ցը եւ որուն համար տեսչութիւնը չափա -
զանց խիստ է: Սամուէլ Մուրատեան
վարժարանէն ներս ուսման մակարդակը
համահասարակ է հանրային օրեւէ երկ -
րորդական հաստատութեան մը, լրիւ
մը: Հոս ալ սխալ մտայնութիւն մը կայ,
չըսելու համար ազգային բարձրագոյն
թէ մեր ազգային վրձնէրէն ներս մակար -
դակը ցած է: Ինչո՞ւ մերը միշտ պակաս
պիտի ըլլայ ուրիշէն: Ընդհակառակն մերը
աւելի բարձր է, հարուստ է քանի ընդհա -
նուր ուսման ծրագրին վրայ կ'աւելանայ
ազգային կրթութիւնը, լեզու մը, մշա -
կոյթ մը:

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ -
ԼԸ ՌԷՆՍԻ (ՓԱՐԻՉ)

Արձանագրում՝ 63 որոնցմէ 6ը տղայ
Դիշեթօքի՝ 56
Յերեկօքի՝ 7

Ֆրանսահայ աշակերտութեան տոկոսը՝
50 առ հարիւր:
Կարելիութիւններ՝ կրնայ ընդունել
մինչեւ 80 աշակերտ եւ աւելի մանաւանդ
ցերեկօթիկ:

Դպրոցասէրը կը կիրարկէ երկրորդա -
կան ուսմանց առաջին շրջանի ծրագրերը,
այսինքն 6-րդէն 3-րդ դասարան: Ունի
նաեւ նախակերտարանի դասարաններ:
Այս տարի սակայն 3-րդ, այսինքն Պրովէի
դասարանն չունի:

Դպրոցասէրը ունի նիւթական լուրջ
մտահոգութիւններ որոնք առաւել կը
զօռաւորացնեն վարժարանին ընդհանուր
կազմակերպումը: Տեսչութիւնը յուսա -
խար է ֆրանսահայ ծնողներէն որոնք
կ'անդիտանան հայ դպրոցը: Չեն ըմբռ -
ներ անոր կարեւորութիւնը, դերը: Որ -
քան առեւ որ նստարաններ ու անկողին -
ներ պարագայ միայն այնքան առեւ հայ
դպրոցը պիտի տառապի եւ սերունդներ
պիտի գրկուին հայ դպրոցի շուրջէն:
Տեսչութիւնը ջանքեր կը ցանկայ, կը
հաշցէ որ հայ ծնողները արթնան: Գի -
տակցին իրենց պարտականութեան:

×

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ
ՔՈՅՐԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑԸ
ԼԷ ՔԱՅՈՒ (ՄԱՐՍԷԼ)

Արձանագրում՝ 180 - բոլորը ցերե -
կօթիկ - երկուս:

Հայ աշակերտներու թիւը՝ 45: Գրեթէ
բոլորը ֆրանսահայերու գաւազներ:
Անցեալ եւ նախանցեալ տարիներուն վը -
րայ հայ աշակերտներուն թիւը յաւելում
կ'արձագանգէ:

Դպրոցը կրնայ ընդունիլ մինչեւ 200 ա -
շակերտ: Հայ քոյրերուն ջանք փափաք
է որ 200 ալ ըլլան հայ աշակերտներ:
Դպրոցը հիմնուած է Հայերուն համար:
Բայց...

Նախադաս Յղութեան Քոյրերու դպրո -
ցը պայմանադրութիւն ունի Կրթական
Նախարարութեան հետ: Ֆրանսայի մէջ
միակ հայ դպրոցն է որ կը գտնուի այս
գրութեան մէջ: Ուսուցչական կազմը կը
հոգայ Կրթական Նախարարութիւնը, ինչ
որ կը թեթեւցնէ պիւտճէն: Ուսումնա -
կան ծախք՝ 100 ֆ. եւամիսը: Սակայն
իր թիւը լրացնելու համար ստիպուած է
ընդունիլ ոչ հայ աշակերտներ:

Ունի մանկապարտէզի երեք բաժն -

նումները եւ նախակերտարանի լրիւ շըր -
ջանը: Ամէն օր կը դառնանդուի մէկ
պահ հայերէն լեզու: Նոյնպէս Չորեք -
շաբթի օրերը տեղի կ'ունենան հայերէնի
դասընթացներ որոնց կը հետեւին չուրջ
30 աշակերտ:

Անարատ Յղութեան նուիրեալ հայ
քոյրերը ունին մէկ փափաք՝ արձանա -
գրել միայն հայ մանուկներ:

×

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ -
ՍԷՆ ՍԻՌ Օ ՄՈՆ ՏՕՌ (ԼԻՈՆ)

Արձանագրում՝ 7 18
Դիշեթօքի՝ 15
Յերեկօքի՝ 3

վարժարանը կրնայ ընդունիլ մինչեւ
30 քիշեթօքիի աշակերտ եւ անշուշտ նաեւ
ցերեկօթիկ: Պարագայ նստարաններ եւ
անկողիններ դեռ կան, դժբախտաբար:

Այս տարեշրջանին երեք դասարան:
Նախակերտարանի պատրաստական դա -
սարանները (Սէ - Բէ.) եւ երկրորդա -
րանի 5-րդ եւ 4-րդ դասարանները: Չորս
տարի բանելէ յետոյ, մանկապարտէզը
այս տարի փակուած է, աշակերտութեան
չգոյութեամբ:

Տեսչութիւնը խորապէս կ'ափսոսայ ա -
շակերտութեան պակասը, Լիոնի նման
հայահոծ գաղութի մը մէջ: Վարժարա -
նը ունի բոլոր առաւելութիւնները - իր
աշխարհագրական դիրքով, իր գեղեցիկ
վայրով ու շրջապատով, իր դասարան -
ներու, ննջարաններու եւ այլ սրահներ -
րու յարմարութիւններով: Ե՛րբ պիտի
արթնան հայ ծնողները, հոս ալ նոյն
հարցականը:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Արձանագրում՝ 40 երկու ու կէսէն -
հինգ տարեկան երկուս:

Ֆրանսահայ աշակերտութեան տոկոսը՝
30 առ հարիւր:

Այս թիւերը յաւելում կ'արձանագրեն
անցեալ տարեկան վրայ:

Մանկապարտէզ՝ երեք դասական մա -
կարգակներով եւ երեք ուսուցչուհիներ -
ով: Դպրոցը բոլորովին ճիշդ է: Կը
տրուի նաեւ կէսօրեան ճաշը: Տարե -
կան Պիւտէն կը գոյնայ ձեռնարկին -
րով, նուէրներով եւ եկեղեցւոյ հոգա -
բարձութեան օժանդակութեամբ:

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին
2-րդ տարին է: Կը բացուի քաջաւերա -
կան պայմաններու մէջ:

×

Այս դպրոցներուն վրայ կարելի է ան -
շուշտ աւելցնել միօրեայ դպրոցներ,
այսինքն Չորեքշաբթի օրուան դասըն -
թացները: Այս վերջիններուն մասին
մասնաւոր ըսելիք մը չունինք: Կը շա -

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՈՒԼԸ

ԲՈՎԱՆԴԱԿԱԼԻՑ
ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆՆԵՐ
ՊԱՏՐԱՍԵԼ

0

Այլապէս կարեւոր մատնանշում մը
կատարած է Երեւանի «Իրական թերթ»
շաբթիակի թիւն (*) մէջ Լեւոն Հախ -
վերդեան. - Այբբենարանները դարձնել
բովանդակալից, զանոնք պատրաստել
մանկավարժական հիմունքներով:

Առիթ հանդիսացած է նախակրթարա -
նիւրու Ա. կարգի (եօթը տարեկան) Այբ -
բենարանը՝ հեղինակներ Աշոտ Տէր - Գր -
իգորեան եւ Արմէն Վարդանեան:
65.000 տպագրանկով լոյս տեսած վե -
րջինը զասագրութեւ վաւերացուած է
Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարա -
րութեան կողմէ (**)

Յօդուածաւորը նախ յիշեցուցած է
Այբբենարաններուն գլխաւոր նպատակը,
այն է՝ առաջին անգամ դպրոց տղա դը -
նող երախտային մէկ առ մէկ սորվեցնել
մայրենի լեզուին տառերը համապատաս -
խան օրինակներով՝ բառեր, դարձը -
ւածքներ, ստացուածքներ, փոքր պատ -
մըւածքներ: Այս աշակերտը ըլլալով հան -
դերձ, անհրաժեշտ նկատած է, որ տըր -
ւած օրինակները ըլլան հրապարակ -
կենդանի, համ եւ հոտ ունենան, ներ -
դաշնակն ոչ միայն տարրական տրա -
մարանութեան, դաստիարակչական հար -
ցերուն հետ, այլեւ լեզուի ճաշակին:
Այլապէս՝ ի՞նչ լեզուի դասագիրք, այն
էլ Այբբենարան, առաջին անգամ երե -
ւոյսի ձեռնարկ տրուող գիրք»:

Լ. Հախվերդեան բազմաթիւ օրինակ -
ներ ցոյց տուած է հաստատելու համար,
թէ Այբբենարանին մէջ յաճախ անոր -
բամբարանական, երբեմն սխալ եւ գրեթէ
միշտ տափալ օրինակներ ներկայաց -
ուած են գիրքերու վարժութեան համար:
Ահա օրինակ մը անտարմարանութեան
եւ անճշակութեան:

Որսորդն եկաւ,
Լուս պառկեց,

ընկալուին նոյն յարատեւութեամբ,
բայց նաեւ նոյն սահմաններուն մէջ:

×

Եզրակացութիւն:

Այս անդամուան համար մէկ խօսք ու -
նինք: Չորացնել, ամբացնել այս կառու -
ցը աշակերտ տալով: Դպրոց կառուցել
այո՛ւ եւ յետոյ... Ֆրանսահայ պէտք է
ինք իր լուծումները բերէ իր հարցերուն:
Արեւը միայն իրմէ է որ կրնայ ծագել
քանի չկայ համապիլեռնական քաղաքա -
կանութիւն:

ԿԱՐՈ ՅՈՎՍԷԲԵԱՆ

ՄԱՅՐՍ՝ ԶԱՊԵԼ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԻ ԵՍԱՅԵԱՆ

Մենք էլ այցելութիւններ էինք անում:
Յաճախ Աւետիք Իսահակեանի հիւրն
էինք: Նստում էինք ընդարձակ ընդու -
նարանում, որտեղից հաճողով լսում
էինք հարեւան բնակարանում ապրող
յայտնի երգչուհի Մարգարիտ Բարայ -
եանի վարժութիւնները: Մայրս գրադ -
ուած էր լինում վարպետի եւ տիկին
Սօֆիի հետ գրուցելով, ես՝ Վիգէնի եւ
նրա ընկերներին հետ, բայց վարպետի
խօսակցութեան որոշ արձագանքները
հասնում էին ականջին: Նա յաճախ խո -
րհմաստ մտքեր էր արտայայտում, դը -
րանք համեմելով գուցայ կատակներով:
Խօսում էր կեանքի նպատակի, մարդու
գործունէութեան, երջանկութեան եւ
այլ փիլիսոփայական հարցերի մասին:

Ընկերների, ծանօթների հետ հանդիպ -
ման յարմար տեղերից էին Փարիզի սըր -
ճարանները: Դրանում էր մայրիկն ամէ -
նաշատ սիրում էր Լատինական թաղա -
մասում գտնուող «Մօն Սէն Միշէլ» սըր -
ճարանը, որը առաջաւոր հայ մտաւորա -
կանութեան հաւաքատեղի էր: Այդ սըր -
ճարանում տեղի էին ունենում հանդի -

պումներ, որոնց մասնակցում էին դրող
Վազգէն Շուշանեանը, յայտնի նկարիչ
Ռաֆայէլ Շիշմանեանն իր տիկինը՝ ՀՈ -
Կի-ի ակտիվ գործիչ Ալիսի հետ, ճանաչ -
ուած քիմիկոս Առաքել Զաքերեանը եւ
չատ ուրիշներ:

Ֆրանսիայում կատարած հիւրախաղե -
րի ժամանակ այդ նոյն սրճարանն էր
յաճախում Վահրամ Փափազեանը:

Զ. Եսայեանը մեծ եռանդով աշխա -
տում էր ՀՊԿ-ում եւ հայկական առաջա -
դիմական պարբերականներում: «Մեր
Ուղին» թերթի խմբագիրները՝ Մար -
տիկ Մարտենցը պատմում է որ Զ. Ե -
սայեանն այնքան զբաղուած էր լինում
տարբեր գործերով, որ յաճախ վերջին
րոպէին էր յաջողում, բերել թերթի
թղթակցութիւնը: Երբեմն յօդուածը բե -
րում էր անաւարտ եւ մինչ գրաշար -
ները սկսում էին շարել, նա հարեւան
սրճարանում նստած՝ լրացնում էր պա -
կասը: Ի հարկէ, այդ զէպըում սովորա -
կանից շատ սուրճ էր խմում եւ իրար
ետեւից ծխում:

Զնայած սաստիկ զբաղուածութեանը
հասարակական կեանքում, Զ. Եսայեանը
չէր թուլացնում աշխատանքը գրական
ասպարէզում: Այս ժամանակ էր, որ դը -
րեց «Կրակէ Ծապիկը», որին ինձ հա -
զորակից էր դարձնում՝ ոգեւորուած
կարգալից որոշ հատուածներ: Դա նա -
խապարտատուան էր աւելի մեծ կտա -
նների, որ առեղծելու էր Կ. Պոլսի կեան -
քից «Սիւրհատիկի Պարտէզները», «Բար -
պա Պաշիկ»:

Սօրբոնում սովորելու ժամանակ մտայ
Ֆրանսիայի կոմերիամիութեան շարքե -
րը: Կոմերիամական աշխատանքը կա -
տարուած էր ըստ բնակավայրի, եւ ես
մեր թաղամասի ըլլելի անգամ էի: Այդ
մասին ես տանը ոչինչ չյայտնեցի: Զնա -
յած Ֆրանսիայում կոմիւնսն այդ ժա -
մանակ գործում էր լէզալ, այնուամէն -
նայնիս, պահանջում էր որոշ զաղանա -
պահութիւն: Բայց, վերջինվերջոյ, մի օր
հարկ եղաւ յայտնել եւ ինչպիսի՞ն եղաւ
իմ զարմանքը, երբ նկատեցի մօրս գո -
հունակութեամբ լի հայեացքը: Նա ինձ
քաջաւերում էր յետագայ աւելի եռան -
դուն կոմերիամական աշխատանքի:

Մօրս վաղեմի երազն էր ընտանիքով
տեղափոխուել Հայրենիք, Երեւան: Նա,

Յիշում եմ, թէ ինչպիսի անհամբերու -
թեամբ էր մայրս սպասում սովետական
վերային: Մեկնելուց մի քանի օր առաջ
առաւոյթիմական շրջանների նախաձեռ -
նութեամբ կազմակերպուեց հրապարակա -
կան հարցումները: Նա իր երկրորդ բարձր դը -
պանեանը: Ես իր երկրորդ բարձր դը -
նաստեանը: Եսայեանի գրական եւ հա -
նարական գործունէութիւնը եւ ողջ -
նեց նրա հայրենիք վերադառնալու ցան -
կութիւնը: Շնորհակալութեան յուզելի
խօսք ասաց Զ. Եսայեանը:

(Շար. 12 եւ վերջ)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Ասորիներու Պատրիարք — Զարանի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Սեպտ. 14-ին տեղի ունեցած է Ասորի Ուղղա-
փառ Եկեղեցւոյ նորընտիր Պատրիարք Իզնատիոս Զաքարիա Ա. Իվանի գահակա-
լութեան արարողութիւնը, ներկայու-
թեամբ եկեղեցական ու պետական բար-
րաստիճանի անձնաւորութեանց ու բազ-
մազանգար ժողովուրդի: Մեծի Տանն Կի-
լիկոյ Կաթողիկոսութիւնը ներկայա-
ցուցած են Բերիոյ թեմի առաջնորդ Սու-
րէն Եպիսկոպոս Գաթարոյեան եւ Լիբանանի
թեմի առաջնորդ Արամ Եպիսկոպոս Բէշէ-
նէ:

×

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՈՅԻ Հայ Կեդրոնին
մէջ, Սեպտ. 6-ին, տեղի ունեցած է
հանդիմանութեան երեկոյթ մը ի նը-
պաստ դպրոցի եւ սրահի: Ներկայ եղած
են 600 հոգի: Ստեղծուած խանդավառ
մթնոլորտի մէջ եղած են բազմաթիւ նը-
ւէրներ որոնցմէ՝ դոյզանցած է շուրջ 600
հազար տոլարի գումար մը: Տէր եւ Տի-
կին Գրիգոր եւ Մելիքի Գոռուեան եւ
Քարլ Զաքարիան 200 հազար տոլարով
ստանձնած են բարեբարութիւնը ամէն-
օրեայ ազգային վարժարանին, որ պիտի
կոչուի «Գոռուեան — Զաքարեան» Կար-
ժարան: Տէր եւ Տիկին Սուրեն եւ Նոյե-
մի Սարոյեան 200 հազար տոլար նուի-
րելով դարձած են բարեբարը սրահին
որ պիտի կոչուի «Ս. Մ. Սարոյեան»
սրահ: Պ. Սարոյեան յայտարարած է
նաեւ, որ երկու ամիս առաջ մեռած Պար-
զեւ Կիրեղեանի կտակը, 100 հազար տո-

լար, ամբողջութեամբ պիտի յատկաց-
ւի Հայ Կեդրոնին:

×

ՀՈՒԼՎՈՒՑԻ «Ռոզ եւ Ալէք Փիլիպոս»
վարժարանի եւ Ս. Կարապետ Եկեղեց-
ւոյ Տնտեսական Յանձնարարութիւնի ու Տիկ-
նանց Միութեան կազմակերպած տարե-
կան առաջին դաշտահանութեան տեղի ու-
նեցած է Սեպտ. 7-ին, Նորթ Հոլիվուտ
Փարքին մէջ: Ստեղծուած է խանդավառ
մթնոլորտ մը եւ ձեռնարկը շօշափելի
հասոյթ մը ապահոված է ի նպաստ վար-
ժարանին:

×

ՊՈՒՆԵՆՍ ԱՅՐԷՍԻ «Միգրէթորտա»
սրահին մէջ, Օգոստ. 29-ին, տեղի ու-
նեցած է Հ. Օ. Մ. ի «Նայիրի» պարա-
խումբին երեկոյթը, հայկական եւ այլ
ժողովուրդներու ֆոլկլորիկ պարերու
յայտագրով: Հ. Օ. Մ. ի 70ամեակի հան-
դիմութեանց շնորհիւ մէջ կազմակեր-
պուած երեկոյթին նախագահած է Հայ-
րապետական պատուիրակ Դաւիթ Եպիս-
Սահակեան: Բացման խօսքով Տոքթ.
Գէորգ Գարամանուկեան անդրադարձած
է Հ. Օ. Մ. ի դերին: Պարտիւմը, զի-
կալարութեամբ Պետիկ Այվազեանի,
ներկայացուցած է 16 պարեր՝ հայկա-
կան, յունական, արաբական եւ պուլ-
կարական: Դաւարէն ետք Հերմինէ Գո-
ճայեան խօսք առնելով ներկայացուցած
է Հ. Օ. Մ. ի գործունէութեան այլա-
զան երեսները: Յայտագրին մասնակցած
է նաեւ «Գորգէն Մ. Ալէմշահ» նուա-
զախումբը, հայկ. ժողովրդական եւ ազ-
գային նուագներ հնչեցնելով:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՇԻ

ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԻՆ ՊՏՈՅՏԸ

Կապոյտ Խաշի Իսիի մասնաճիւղին
կազմակերպած պտուղը տեղի ունեցաւ
Կիրակի, Սեպտ. 21, ամբողջ օրը, մաս-
նակցութեամբ Իսիի, Քլամաուի եւ Մէ-
տոնի Հայ տարեցններու:

Առաւօտեան ժամը 10:30ին, Իսիի Հայ
Մշակոյթի Տան առջեւ սկսան հաւաք-
ւիլ Հայ տարեցնները, որոնց ղեմքին ու-
րախութեան արտայայտութիւնը զգալի
էր: Ժամը 11:30-ին եկաւ քաղաքացի-
տարանի տրամադրած հանրակառքը մեզ
փոխադրելու համար Պիէլիի գրեակը:
Ժամը 12-ին հասանք Պիէլի, ուր ժամ
մը պտուղէ եւ դղեակին դեղեկութիւն-
ները դիտելէ ետք, նստանք Խաշիին-
րու կողմէ պատրաստուած սեղաններու
շուրջ:

Նախ քան ճաշը սկսիլը, Կապոյտ Խա-
շի Իսիի մասնաճիւղին նախագահուին
Տիկին Տ. Յովսէփեան, շնորհակալու-
թիւն յայտնեց տարեցններուն, իրենց ներ-
կայութեան համար եւ վեր առաւ կանա-
ցի կազմակերպութեան Իսիի մասնաճիւ-
ղի շուրջ քառասուն տարեցներէ ի վեր
շրջանին մէջկատարած դերը, շնորհելով

որ Խաշիիններուն առաքելութիւնը ե-
ղած է միօրեայ դասընթացներով Հայ
մանուկին սորվեցնել իր մայրենի լեզուն
եւ վառ պահել անոր հոգիին մէջ Հայ-
կական ոգին ու ազգային գիտակցութիւ-
նը:

Ճաշի ընթացքին խանդավառ մթնոլորտ
մը ստեղծեց Անահիտ Սվաճեան ձեռնա-
դաշնակի վրայ իր նուագներով եւ եր-
գերով: Տեղւոյն վրայ գործադրուեցաւ
գեղարուեստական յանպատրաստից յայ-
տադիր մը, բաղկացած երգերէ եւ ճա-
ռերէ: Խօսք առին Յարութիւն Շիրվան-
եան՝ որ վեր առաւ Կապոյտ Խաշիի դերը
մեր գաղութին մէջ, եւ Տիրան Ոսկերիչ-
եան՝ որ շեշտը դրաւ Հայ ժողովուրդի
զոհարեցութեան ոգիին եւ միասնակա-
նութեան գաղափարի անհրաժեշտու-
թեան վրայ:

Հաճելի օր մը անցնելէ ետք, երեկոյ-
եան վերադարձանք տուն, լաւագոյն տը-
պաւորութիւններով եւ Խաշիիններու
հանգէպ շնորհակալութեան զգացումնե-
րով լեցուն:

ՄԻՐԻՃԱՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿԻՐՍԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

ՄԱՐՏԻՍԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 27 Ապրիլ 1980-ին, ՀԱՄԱԶ-
ԳԱՅԻՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԿԻՐՍԿԱՆ
ԸՆԿԵՐԱՅԻՆՈՒԹԵԱՆ Կեդրոնական վար-
չութեան հրաւերով գումարուեցաւ ՀԱ-
ՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿԻՐՍԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ Հիմ-
նադիր ժողովը:

Հիմնադիր ժողովը, յետ խորհրդակ-
ցութիւններու որդեգրեց Մարտիլը հայ-
կական վարժարանով մը օժտելու ծրա-
դիրը: Վարժարանը պիտի կոչուի ՀԱ-
ՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿԻՐՍԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ:

Հիմնադիր ժողովը, իր աշխատանքնե-
րու աւարտին, ընտրեց վարչութիւն որ
անմիջապէս ձեռնարկեց գործի, որպէսզի
1980-ի վերամուսին լակ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԻՐՍԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ
իր դռները բանայ Հայ մանուկներու առ-
ջեւ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿԻՐՍԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ
անդրանիկ վարչութիւնը խորապէս կը
գիտակցի գործի կարեւորութեան եւ
գիտարութիւններուն: Սակայն ան խո-
րապէս կը գիտակցի նաեւ որ Փրանսա-
հայութեան համար կենսական անհրա-
ժեշտութիւն են հայկական կրթարաննե-
րը՝ ուրիշ դուրս պիտի գան նոր սե-
րունդներ որոնք պիտի տիրապետեն Հայ
ազգ. լեզուին, պիտի գիտան լաւ ծա-
ռայել Հայ ազգի դոյառեման ու Հայ
մշակոյթի ծաղկումին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿԻՐՍԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ -
նը կոչուած է ըլլալու բոլորին դպրոցը:
Հոն պիտի պատրաստուին հիւրընկալ
երկրի քաղաքացիներ որոնք պիտի գիտ-
նան արժեքներ իրենց դիմեն, պիտի
պատրաստուին նաեւ Հայեր որոնք քա-
ղաքացի պիտի ըլլան մեր լեզուին,
մշակոյթին, պատմութեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿԻՐՍԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ -
նի վարչութիւնն կը հաւատայ որ Մար-
տիլի հայահոծ գաղութը եւ Փրանսա-
հայութիւնը անվերապահօրէն զօրավիզ
պիտի կանգնին մեր նախաձեռնութեան,
որովհետեւ մեր առաջադրանքները հա-
մահայկական են մեր նպատակն է մեր
ազգի վերապրումը եւ մեր գաղութնե-
րու հզօրացումը:

Կոչ կ'ընենք բոլոր անոնց որոնք կը
խանդավառուին իրենց կողմէ գործով,
որոնք մեր ազգային դոյառեմումը եւ մեր
մշակոյթի ծաղկումը կը համարին կա-
րեւոր, որ հաւաքուին մեր ծրագրին
շուրջ, բերեն իրենց նիւթական եւ բա-
րոյական աջակցութիւնը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԿԻՐՍԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ատեմապետուի՝ Մէթր Անի Բէշէ-
նէ:

Փոխ - Ատեմապետներ՝ Գնդ. Վ. Փա-
շայեան եւ Իվ Գասպարեան:

Քարտադար՝ Ժ. Գասպարեան:

Գանձապահ՝ Ս. Թասպարեան:

Հաշուապահ՝ Փ. Դադարեան:

9 Մայիս 1980

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՈՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Այնպիսի ծայրն էր որ կը հասնէր
միջին դարի տանիքները ու առանձնա-
պէս կը խոլէր մուկներին քունը:
Մուկները, ամէն անգամ որ պար-
տաւորէին Այնալուն ծայրը կը լսէին
անհայտ մէջ կ'ըսեն ցամաք նետուած
նուկը կը դառնար, ալ կը շրջուէր, ծախ-
իւ շրջուէր, կ'ուզէր հասնել ներքին կնոջ,
որ զինք անհասնելիս ընողը լուրն են:
Համբարներ կը հասնէին, նոր հացի
նստ առնող ու գոց դրան ետեւ կեցող
լաւ մը պէս անհանգիստ, չէր կրնար
քնանալ:

— Կնիկ, էդ շան գաւակը նորէն տուն
է եկեր, զան կ'ընեն՝ կ'ինէ սրիկանն -
ընեն հետ է, - կ'ըսէր մուկները՝ իր

մեծցած գաւակն անխորհրդով: - Երթամ,
կնիկ, էդ տղուն անհանգիստ բռնեմ՝ տուն
բերեմ: Չէ, չեղաւ էդ տղան, մարդ չը-
կրցինք շինել: Ե՛հ, կը տեսնես, մոլլայի
տղան, գիշեր ցերեկ Դուրանին վրայ ծը-
ռած ծայրը չի կտրեր: Երթամ, երթամ,
- կը կրկնէր մուկները՝ մէկ կողմէն
լայն վերարկուն հագնելով ու կը շարու-
նակէր սանդուխներէն վար իջնել:

Ծառէն կախուած ֆէնէրի լոյսին ներ-
քեւ Այնալուն կը պարէր գիւերու ծախ-
նով:

Տեսնես մուկները հեռուէն ծայն կու-
տար իր տղուն ու կը մօտենար:

Առաջին անգամը չէր. անոնք կը ծանչ-
նային մուկներին ծայրը, կը հրաւի-
րէին, շարքի եւ նստեցնէին ու հակա-
ռակ Դուրանի պատուիրաններէ՝ մուկը
- գրին նոյնիսկ օդի կը խմցնէին:

Այդ գիշեր Այնալուն մուկները որ տե-
սաւ՝ գիւերու ծայրով ոտքերու ու քը-
ղանցքի նոր փոթորկում մը առաւ, յի-
տոյ անոր առջեւ կեցած՝ պարտի խաչ
մը տուաւ եւ քեմանչայի ծայրով արագ
դարձաւ ինքն իր վրայ, ինչպէս հովէն
շարժող գազաթիւ բարտիրն:

Անտարակոյտ Այնալուն գիշեր շատ կը
սիրէր, կը մտածէր մուկները:

Այնալուն լաւ գիտէր որ մուկները հին
հէմիթիէ խաչներն ունէր իր մօտ: Իր
պարի նախուն էնթարին հագած, մե-
տաքէն քեմար կապած, զուլֆերու թա-
փով, օդերու շարժումով ճուկ կուտար
մէջքին ու ծարիրուած աչքերով մարմը-
րուն նայուածք մըն ալ անոր որ այդ գի-
շեր էն շատ դրամը նետած էր իր ոտքե-
րուն տակ:

Այդ գիշեր Այնալուն ընտրեալը Պոս-
տանէին տղան էր: Նոր բռնած պիւսերն
ու դօտին խրած դանակը իրաւունք տը-
ւած էին մեծերու շարքին նստելու ու իր
հօրմէն գողցած դրամը Այնալունի ոտ -
քերուն տակ նետելու:

Ներկաները փորի վրայ պառկած, ըն-
կողմանած, ծալապատիկ նստած ծայն կը
ձգէին քեմանչային, Այնալունի ծայրին
հետ, որ կ'երգէր:-

Այն, օլայտըմ, պէն օլայտըմ,

Զիւլֆին գաբալարմուտ

Չազմա չրագ օլայտըմ...

(Շար. 166)

Fonds A.R.A.M

Այլի Տիկին Սողոմ Ասլանեան, Տէր
Եւ Տիկին Պետրոս Ասլանեան եւ զաւակ-
ըն, Օր. Քլարին Ասլանեան, Օր. Սի-
զանն Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Ֆե-
րատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին
Յարութիւն Ասլանեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Ասլանեան եւ զա-
ւակը, եւ ընտանեկան բոլոր պարագա-
ները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց
ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբոր, հօ-
րեղբոր եւ ազգականին՝
ԹՈՐՈՍ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ
մահը:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 3, ժամը 15-30ին,
Խաիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին Եկե-
ղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղ-
ւոյն դերեզմանատունը:
Մահազոյ չստացողներէն կը խնդրուի՝
ներկայ իրեն այդ նկատել:

Տիկին Անահիտ Պաղկեան եւ զաւակ -
ները, Հ. Յարութիւն Պաղկեան եւ ըն-
տանեկան բոլոր պարագաները խոր կըս-
կիծով կը ծանուցան իրենց զաւակին եւ
եղբոր՝

ՎԱՐԴԱՆ ՊՁՏԻԿԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Արեւոյն, յետ
անողորմ հիւանդութեան, 49 տարեկա -
նին:

«ՅԱՌԱՋ» մեր ցաւակցութիւնները ազ-
բացեալին վշտահար մայրիկին ինչպէս
նաեւ Հ. Յարութիւն Պաղկեանին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Այլի Տիկին Յամիկ Բիւթնէրեան, Տէր
Եւ Տիկին Սօնա եւ Սարգիս Բիւթնէրեան,
Ստեփան Բիւթնէրեան (Թոնիկը), Տէր
Եւ Տիկին Տոքթ. Անահիտ եւ Նուպար Ա-
զարեան (Պոլիս), Այլի Տիկին Զարուհի
Համարաճուսեան (Սինալ, Պոլիս), Պետ-
րոս Ազարեան (Ֆլորիս), նաեւ բոլոր
ազգականները՝ կը ծանուցանեն, թէ հո-
գեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 5ին, Փարիզի Ս.
Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին մէջ,
իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ
մօրեղբոր՝

ԶԱՐՄԱՅՐ ԲԻԻԹՆԵՐԵԱՆԻ
մահուան Ա. տարեկիցին առթիւ:
Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

×

Վիլն. - Այլի Տիկին Մաղաքեան եւ
ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ Հոգեհան-
գիստեան Պաշտօն կը կատարուի, այս Կի-
րակի, Հոկտ. 5, ժամը 10-ին, Վիլնի
Սէն - Թէոտոր մատարան մէջ, Փլաւ Սէն
- Փօլ

ԱԻԵՏԻՍ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:
Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville - 75010 - Paris

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱՇ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԻՆ ՀԱՅՈՅ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 19, Երեկոյեան ժամը 8ին՝ ԳՈՆՔՈՐՏ - ԼԱՅԱՅԷԹ Պան-
դոկի սրահներուն մէջ:

HOTEL CONCORDE - LA FAYETTE.

Entrée des Salons: Palais des Congrès, 1, Place Maillot, 7e étage. Ou bien,
3, Place de la Porte des Ternes, 1er étage.

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 200 Ֆ.

Տեղերը փութով ապահովել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ: Հեռ. 359-67-03

ԳՐԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Նիսի եւ չրջանի Հայկ. Կազմակերպութիւններուն:

ՀԻԱԹ-ՈՒԵԹԱՆՍ Պանդոկին Սրահը

223, Promenade des Anglais

Նուիրում՝

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵՆԿԻՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15ին կը նախադաճէ՝ ՀՐԱՋ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
մասնակցութեամբ Երեւանէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, նախագահ Գրողներու Միութեան

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ, խմբագիր Գրական ամսագրի

ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ, ամուսնազուգ, Ժողովրդական արուեստագիտուհի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՍ Է

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արժրունի Զրաշէան սրահին մէջ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԵՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանի Ս. Գրե-
գոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբար -
ձութեան, Շարաթ, Հոկտ. 4, ժամը 21ին
սկսեալ, Սալ տէ ֆէթ:

Կը մասնակցի՝

ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

իր նուագախումբով եւ երգիչ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը մասնակցի նաեւ՝

«ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՍ» նուագախումբը:

Հայկական ջերմ միջնորդ:

ՊԻԻՖԷ

Տոմսերը ապահովել՝ «Մաքսուտեան»
վաճառատունէն եւ Հոգաբարձութեան
անդամներէն:

ԳԵՂԱՐՈՒՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Artistique - Dansante

ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
D E

LA CROIX - BLEUE DES ARMENIENS

Animée per L'Orchestre

HARTANAG

SAMEDI, 11 OCTOBRE

A partir de 20 heures.

S A L O N

10, Rue Louis Jean - 92250 La Garenne - Colombes

MELKON

OUVRE

UN NOUVEAU RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 - PARIS

TEL. 296.37.41

×

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

IL EST PRUDENT DE RESERVER

×

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

×

FERME LE DIMANCHE

LA CAPPADOCE

DU 25 SEPTEMBRE AU 5 OCTOBRE

GEVORK GRIGORIAN

VIA LOS ANGELES

12 OCT. -- SOIREE SPECIALE AVEC ORCHESTRE

GAIDZAG'S

19 OCTOBRE -- SOIREE MAROCAINE (DJELABA OBLIGATOIRE)

DANSEUSE

MALIKA

ORCHESTRE ORIENTAL MAROCAINE

CHANTEUR

D O V

ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

20 OCTOBRE, LUNDI
OUVERTURE SPECIALE SALON

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԹՐԲԱՊԱՏՈՒՄ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ

ԵՒ «ԹԵՐԱԽԻՄԱՆ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ...

Ուղիղ լինելը՝ տեղի կուտայ, եւ սակայն ուղիղ չլինելու մասին իմ կարծիքը մը կայ, զոր Սարգսիս երկար ատենէ ի վեր ձեռք անցընել կը փափաքէր... Երկու խոսակցներու միջեւ համաձայն - նութիւնը ի վերջոյ կը գոյանայ երբ Սարգսիս, 550 հազար սուրբական ոսկիի փոխարէն իրեն այնքան ցանկալի խա - նութիւն կը տրանայ, մեզի ծանօթ երե - ասարդ կնոջ ըրած հեռաձայնային խո - րակցութեան մը շնորհիւ...

Սուրբոյ Հայկի քաղաքը, «Քօղա» կազմակերպութեան կեդրոնը կը գտնուի - թիւ, ուր ներկայ քանի մը հոգի, կարգ - ին շրջաբերականներ կը քննեն։ Այդ շրջ - անքանակներու պարունակութիւնը՝ հետեւեալն է...

Թուրքիոյ հոգեւոր շրջաններուն մէջ կատարուելիք ուղղորդումներուն ուսա - հարեցումներուն, թուրք իշխանու - թեանց մօտ չփոխութիւն յառաջացնե - լուն՝ վստահ պէտք է ըլլանք, մեր յե - րափոխութեան գործութիւնը պէտք է փա - փայլեցնենք, ու մեր պայքարը՝ շարունակե - լու։ Ինչպէս ու Կիւրտուր թէ՛ բարոյապէս, թէ՛ նիւթապէս՝ մեզ կը քաջալերեն։ Մեր ինքնազօրութեան հետ լաւ յարաբե - րութիւններ պէտք է ունենանք։ Անոնք, որոնք բոլոր կազմակերպութիւններուն իրենց բացած են։ Մեր այս պայքարին ինքնացիւնը, թուրք Պետութիւնը՝ խաղա - ցութիւն ու հանգիստ պէտք է ունե - ցանք։

Սեզի դէմ գործած յանցանքներուն փո - փոխելիք թուրքիան պարտի շատ սուղ խաբարէ։

Այս քննարկութեան ընթացքին, հոն գտնուող ծեր, սակայն քաջառողջ անձ - ին, որ բոլորին կողմէ «Հայրիկ» կը կոչ - ւի, շրջաբերականի բովանդակութեան խաբարներէ, ու՝

«Նա աւար է, ըսաւ։ «Սեզի դէմ գործած յանցանքները» չէ, այլ՝ «Սարգ - արգիսի դէմ գործած յանցանքները» պէտք է ըլլայ։

Երբ ոսկիներու մասին խօսք բացուե - ցաւ, հոն գտնուողներէն ոմանք, իրեն իրեն թէ, ցարդ 21 քիլո ձող ոսկի ձեռք եկած է։ Ասոր վրայ, «Հայրիկ» անու - ակ ծանօթ անձը, իր կողմէ՝ աւել - ցաւ։

«Մաքսանքներու յօդուտ հայրիկ - րանքի ապրանքներուն համար կանխիկ վարձով մի՛ պահանջէք։ Նախընտրեցէ՛ք՝ կապանքէ ծախէ՛ք՝ պարտք վճարէ՛ք՝ բա - ւաճակը կիրարկել։ Եթէ, առարկողներ լսուին՝ զանոնք «մաքրեցէ՛ք»...

Այս, հեռախօսը ձեռք առնելով՝ կարգ - ին թուանքները դարձուց։ Իր փնտռած անձը՝ Մահմադի անունով շատ գեղեցիկ ինքն է։ Սուրբական Գաղանի գործա - րակցութեան գրասենեակին մէջ աշխա - րողը հայ ածամ մըն էր։ Հեռաձայնին պատասխան տուող չեղաւ։ Իրականու - թեան մէջ, Մահմադի, այդ պահուն, իր աստիճան, շատ հարուստ թուրք պաճառա - րան մը հիւրասիրելով զբաղած էր, եւ անոր թէն օգտուելով, կը ջանար, թուրք վաճառականին շնորհիւ թրք. քաղաքա - րան շրջանները թափանցել, իր ծա - րայած կազմակերպութեան առանին նը - րապառկաններու գործադրութեանը հա - րար։ Եւ, վաճառականին ալ, արդէն զայն, անորմէ չափ կարողութիւն չէր ըզ - րար...

«Հայրիկ», չլուսահատեցաւ եւ այս անգամ ալ՝ Մահմադիին տունը հեռա - փոխէ։ Հոն էր։ Երբտասարդ կինը, իր խոսակցին ինքնութիւնը անմիջապէս հասցաւ, եւ արդէն, կազմակերպութե - րան մէջ ո՛չ ոք կար, որ «Հայրիկ»ը լսանար... Մահմադի, ուշադիր կեր - պով լսեց «Հայրիկ»ին հրահանգները,

որոնք հետեւեալն էին. - Մահմադի, նոյն օրն իսկ, «Մէլիս» ծածկանունով, նախ՝ Պոլսոյ մէջ, ապա՝ Վիեննա պի - տի անցնէր։ Հոն՝ Վիեննայի մէջ, իր քնակելիք փառնիօնը քանի մը անձերու ապրելութիւնը պիտի ընդունէր, եւ, կարգ - մը հրահանգներ ստանալով, իտալիա պիտի անցնէր, ուր ծրագրուած գործին մնացեալ մասնաւորութիւններուն ալ տեղեկ պիտի դառնար...

Մինչ այդ, Աթէնքի օգնականը, երեք հոգի Լէֆթօշէյէն ժամանելիք օդանաւին կը սպասէին, կամ, աւելի ճիշդը՝ այդ օդանաւին մէջ գտնուող՝ Խալու - մին։ Աթէնքի մէջ, զայն լաւ հիւրասիրե - լու համար, հարկ եղող նախապատրաս - տութիւններն ալ տեսնուած էին։ Արդա - րեւ, Խալու - Մալիմ, Աթէնքի մէջ ինք - ղինք պիտի գտնէր կատարեալ շուկա - տութեան եւ գեղեցիկ կիներու գրկին մէջ, որոնք, ի դէպ ո՛չ այլ ինչ էին, քան՝ միեւնոյն կազմակերպութեան պատ - կանող եւ նման նպատակներու ծառայե - լու համար յատկապէս պատրաստուած՝ ածականներ...

(Շար. 2)

LES DOSSIERS DE L'HISTOIRE

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վերոյիշեալ պարբերականը Սեպտ. - Հոկ. ի իր թիւին մէջ փոքրամասնու - թեանց շարքին, չահեկան յօդուած մը լոյս ընծայած է Հայերու մասին։ Հեղի - նակներն են՝ Գ. Սան Փիլոսեան եւ Ան - թուան Լըպէկ։ Ծոխացած պատկերնե - րով, - յօդուածը պատմական տուեալ - ներով լայն ծանօթութիւններ կուտայ։

Մ Ա Հ

ԲԱՆԱՍՏԵՆՏ

ՎԱՀԱԿՆ ԿԱՐԵՆՑԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Սեպտ. 28-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Ե - րեւանի մէջ մեռած է բանաստեղծ Վա - հագն Կարենց (Վահագն Յովսէփէսի Կարապետեան)։ Ծնած էր 1924-ին՝ Լե - նինական։ Միջնակարգ ուսումը ստացած է Արտիկանի շրջանի Զորագրութիւն գիւղը։ 1950-ին աւարտած է Երեւանի Ս. Ա - բովեան Մանկավարժական Հիմնարկը, իսկ 1952-ին՝ Մոսկուայի Մ. Գորկիի Գը - րականութեան Հիմնարկը։ 1952 - 1955 թուականներուն աշխատած է Կիւրովա - կանի «Կայծ» թերթին մէջ եւ Կոտայքի շրջանային թերթին մէջ իբրեւ պատաս - խանատու քարտուղար։ 1955-էն 1958 եղած է գրական խորհրդատու Հայաս - տանի Գրողներու Միութեան մէջ։ 1958-էն ի վեր «Սովետական Գրականութիւն» ամ - սագրի բանաստեղծութեան բաժնի վա - րէն էր։ Վահագն Կարենցի բանաստեղ - ծութիւններու առաջին հաւաքածոն լոյս տեսած է 1951-ին։ Այնուհետեւ հրատա - րակուած են իրմէ «Լիբիկա», «Արեւիկ», «Կալիպսո», «Արահետը ձեռն տակ», «Նախերգանք լեռներուն», «Բարի լոյս աշխարհ»։ Սովետական ժամանակ, «Իրիկ - նային ճամբաներ» հատորները։ Կատա - րած է նաեւ բազմաթիւ թարգմանու - թիւներ ռուսերէնէ եւ քրտերէնէ։ Իր բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են Ֆրանսերէն, պուլկարերէն, չեխերէն, վրացերէն, ուղբերէն, զազախերէն, լատիշերէն, մոլտաւերէն, տաճիկերէն, ուկրաիներէն, բելոռուսերէն։ Վա - հագն Կարենց նաեւ նախադաս էր Հայաստանի Գրողներու Միութեան վե - րապետութիւն յանձնախումբին եւ կը ղեկա - վարէր բանաստեղծներու բաժինը։

ՕՐՈՒԱՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐԻԿ - ԽՈՐՀՐԴՈՅԻՆ ՆՈՐ ՍԻՆԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թուրք եւ խորհրդային կառավարու - թեանց պետերը սերալիք ուղերձներ փո - խանակած են, որոնց մէջ չեղուած է իրենց դիմաւոր մաղթանքը՝ «Երկու եր - կիրներու յարաբերութիւնները պահ - պանուրն այն հիման վրայ զոր դրին Լե - նին եւ Աթաթիւրք»։

X

Ահաբեկումները հատուկեմտ կը շա - րունակուին եւ առջի օր Պոլսոյ մէջ է որ 5 հոգի մեռած են զանազան միջադէպե - րու ընթացքին ապահովութեան ուժերու եւ ահաբեկիչներու միջեւ։ Գլխաւոր ոս - տիկանապետ մը սպաննուած է Պազըր - քէօյ եւ յարձակող ահաբեկիչներէն մէկը սպաննուած է, զինուոր մը եւ երկու ոս - տիկան ալ վիրաւորուած են։ Միւս կող - մէ ծայրայեղներ խանութ մը խուժած են եւ տեղի ու տեղը 2 հոգի սպաննած, եր - կու հոգի ալ վիրաւորած են նոյն ընտա - նիքին պատկանող, ապահովութեան ու - ժերը վրայ հասնելով ահաբեկիչներէն մէկը սպաննած են, ուրիշ մըն ալ վիրա - ւորած բայց երեք ահաբեկիչ յաջողած են խոյս տալ։

Զինուորական պետական հարուածէն ի վեր ահաբեկումներէ մեռածներու թի - ւը 32-ի հասած է։

X

Միւս կողմէ զինուորական հարուածին ղեկավարը՝ Զօր. Քեան իվրէն ճառ մը արտասանած է Անգարայի թրքական Պա - տերազմական Վարժարանի աշակերտնե - րուն եւ այդ առթիւ ըսած է որ ծուռ - թա-ին հինգ զօրավարները, ստիպուած էին այդ գործողութիւնը կատարել փըր - կելու համար զինեալ ուժերը քաղաք - կան ապահովումէ։ «Եթէ ատրիկա ըրած չըլլայինք կը խորհինք թէ բանակը քաղա - քականութեան մէջ պիտի միբռնէր։ ... Տղաքս, ձեզի խորհուրդ կուտամ՝ երբեք քաղաքականութեան մէջ մի՛ մտն - նէք»։

Զօր. Իվրէն, այս ելոյթը կ'ունենար Վարժարանին ահաբեկական վերամուտի բացման հանդիսութեան առթիւ, որու յաջորդող մամուլի ասուլիսի ընթացքին ալ, Զօր. Իվրէն ամբաստանած է ծայ - րայեղները, որոնք կը ջանան պատակ - տել զինեալ ուժերը։

X

Եւրոպայի խորհուրդի խորհրդարա - նական ժողովը հրաւիրած է թրքական կառավարութիւնը, որ ժամ առաջ երկի - րը վերադարձնէ ժողովրդավար բնակա - նոն կեանքի մը։ Նոյնիսկ սպառնալիքի պէս բան ալ ըրած է՝ Թուրքիա արտաք - սեկ Եւրոպայի խորհուրդէն եթէ մար - դային իրաւունքները եւ հիմնական ազատութիւնները չեն յարգուած։

ՔԱՆԻ ՄԵ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՆՏԱՏԻ կառավարութիւնը միակող - մանի հրապարար մը որոշեց, զոր պիտի

ԵՐԵՒԱՆ «ԹՐԵՐ» ԳԵՐԻՔ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 24 - 28)

ԼՈԿՈՍՏԻՎ - ՍՐԱՐԱՆ (*)

Մոսկուայի մէջ, Սեպտ. 23-ին, «Ա - րարատ» 1-ի դէմ 3 կէտով յաղթեց տեղ - ւոյն «Լոկոմոտիվ»-ի։ Երեւանցիները, ինչպէս Մոսկուայի բոլոր հանդիպում - ներուն, այս անգամ եւս խանդավառ ու եռանդուն խաղարկութիւն մը ցուցաբե - րած են։ 9-րդ վայրկեանին Սամուէլ Ղա - սաբօղեան, ստանալով խորհրդէն Յովհան - հանիսեանէն փոխանցուած գնդակը, նշանակած է կոլ մը։ Երկրորդ կիսախա - ղին 15 վայրկեան անց, Աշոտ Սահակեան գեղեցիկ հարուածով մը յաջողած է երկ - րորդ կոլ մը նշանակել, որմէ ետք Մոս - կուացիները, շնորհիւ Նիկոլա Բաղդասարի 22 մեթրէն սուած հարուածին, կրցած են խաղին իրենց միակ կողմ նշանակել։ 84-րդ վայրկեանին Բարկէն Մեղիքեան, օգտուելով հակառակորդի պաշտպաննե - րու սխալէն, երրորդ կոլ մը նշանակե - լով ամբապնդած է «Արարատ»-ի յաղթա - նակը։ 24 հանգրուաններէ ետք «Արա - րատ» կը գտնուէր դասաւորման առաջին «տասնեակ»ին մէջ։

(*) Խաղին արգիւնք տուած էինք «Յաւաք»-ի Սեպտ. 25-ի թիւով։

Գործադրէ Հոկտեմբեր 5-էն սկսեալ, չորս օրուան համար։ Բայց, աւելցու - ցած է ՄԱԿ-ի մօտ իրաքեան Պատուիրա - կութեան բանբերը՝ Եթէ զինեալ զոր - ծողութիւն ըլլայ մեզի դէմ, կը պատաս - խանենք կրակ բանալով։ Նոյն օրը, Զո - րեքշարթի, իրան ալ ապահովութիւն տուած է որ երթեւեկը ազատ պիտի պա - հէ Օրմուզի նեղուցին մէջ։

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ պատերազմը առիթ տը - ւած է, որ երեւան ելան քիւրտ իսրայէլ - եան կապերը եւ իսրայէլի շնորհած օժան - դակութիւնը Գիւրտերուն 1965-էն ի վեր։ Պարզուած է նաեւ թէ ատար տարուն, զինուորական զինակցութիւն մը կայ ի - րենց միջեւ։ Նախարարապետ Պեկին յայտնած է նաեւ թէ դրամ, մարդիչ եւ զէնք դրկած են մինչ Մուսթաֆա Պար - զանի քանիցս դադարի ապրելութիւններ կատարած է իսրայէլ եւ հանդիպած քա - ղաքական ղեմներու։

ԿԼԱՋՈՒՆՈՎ, խորհրդային նկարիչը, որ առանձին տեղ մը կը գրաւէ խորհրդ - դային ժամանակակից նկարչութեան մէջ, Պրաւդա-ի տրամադրած հինգ սիւնակ - ներու երկայնքին կը ձաղկէ արդի ար - ուեստը եւ կը ջատագովէ օրուական ա - ւանդութիւնը։ «Ամէն անգամ, կ'ըսէ Կլաջունով, որ արդի արուեստի թան - դարաններ այցելած եմ, ճամբորդութիւն մըն էր տրոլլութեան ծայրը։ Յեղափո - խութիւնը պէտք է չլիթթի տեսական քառսին եւ Ազգ. մշակոյթի աւան - դական արժէքներուն քանդումին հետ»։

ԿԱՌԻԻ ցուցահանդէսը, որ այլեւս 2 տարին անգամ մը կը կազմակերպուի Փարիզ, իր դուռները բացաւ Հոկ. 2ին, 29 երկիրներ կը ներկայացնեն 454 ցու - ցանիչներ։ Այս 67-րդ ցուցահանդէսին գլխաւոր նորութիւնը կը նկատուի՝ Թալլո - Թալլոյան։

ԹԵ ԻՐԱՆԻԱՆ ԿՈՄՄՈՆԻՍՏ

1918-Ի ԹՐԻԲԱԿԱՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

Ա.

ԶՈՐԱՎԱՐ ՍԵՐ ԶԱՐԼՍ

Վ. Ե. ԹԱՌՆԱՅԵՆՏ

Ստորեւ կը հրատարակենք անգլիացի զօրավար Թաուսընի յիշատակներուն այն մասը որ կը վերաբերի թրքական զինադադարի կնքման, որուն մէջ կա - րեւոր դեր մը ունեցած է ինք, նոյն պա - հուն իբրեւ գերի Պոլիս գտնուելուն պատ - ճառաւ: Շահեկան յօդուած բոլոր անոնց համար որոնք շահագրգռուած են զիտ - նալու զինադադարի բանակցութեանց եւ գործողութեանց մանրամասնութիւն - ները իբրեւ գէպ, պատմութեան անոնց մասնակցող վկայի մը կողմէ, թարգմա - նութիւնը՝ Հայկ Պէրպէրեանի:

X

1918 Հոկտ. 3-ին եզրկտացի Իզմէթ փաշա հետադրով զիս Մեծ Կղզիէն թե - րաբիս՝ իր ամբարանոցը ճաշի հրաւի - րեց: Փաշան Ղալաթիոյ կամուրջին վը - րայ ինքնաշարժով մը ինծի կը սպասէր եւ միասին թերաբիս դացինք: Ծամբան շատ հաճելի էր: Բիշ մը վերջը փաշան ըսաւ ինծի թէ Պուլկարները զինադադար մը կնքած էին Սեւանի լիճի բանակին ֆը - րանսացի հրամանատարին հետ, եւ յանձ - նառու եղած էին զենքերը վար դնել մին - չեւ պատերազմի վերջը՝ երբ Պուլկարիոյ պահանջները, շահերն ու ճակատագիրը պիտի որոշուին Համաձայնական Պետու - թեանց կողմէ: Պուլկարները պիտի ցըր - ւէին իրենց բանակները, իսկ թիւզանօթ - ներն ու ռազմավարները միմեկանցներու մէջ պիտի հաւաքուէին եւ դրուէին անգ - լիացի սպաներու հսկողութեան տակ:

Փաշան ըսաւ թէ Պոլսոյ Թուրքերը ծայրայեղ յուզման մը մատնուած էին եւ կը խորհէին որ Պուլկարները, իրենց փառասիրութիւնները յաջողեցնելու եւ Համաձայնութեան համալրութիւնը շա - հելու համար, կրնային Թուրքերուն վը - րայ յարձակիլ եւ Պոլիսը գրավել: Յա - մառօրէն զրոյց կը չըլէր նաեւ թէ Թուրք զահիճը հրաժարած էր: Ես Ղալաթիոյ կամուրջին վրայ թրքական վաշտ մը տե - սայ որ կ'ուղղուէր դէպի Չաթալճայի համբաւաւոր զինները որոնք ցամաքի կողմէն կը պաշտպանէին Պոլիսը: Բազ - մաթիւս՝ զօրագունները մեկնած էին արդէն: Տեսայ որ գերման ա - ողջպահական գունդերու սպա - ներ՝ խումբեր կազմած կը խօսակ - ցէին փողոցներու մէջ: Իզմէթ փաշա յայտնեց որ ազգայնիկ շրջանակներու կարծիքով Թուրք կառավարութիւնը զիս պէտք էր բանակցաց կարգէր անգլիական կառավարութեան հետ խաղաղութեան մասին բանակցելու համար, ինչ որ ինք կը փափաքէր անմիջապէս տեղեկացնել

ինծի: Իրեն պատասխանեցի, երբ ճաշի ատեն այս մասին կը խօսակցէինք, թէ լաւագոյն փափաք մը չէի կրնար ունի - նալ: Բայց ինծի կատարեալ ազատու - թիւն պէտք էին տալ որպէսզի կարենայի օգտակար ըլլալ: Կը յուսամ խոստում առնել Անգլիացիներէն, ըսի, որ եւրո - պական Թուրքիայէն կամ բուն Ասիական Թուրքիայէն որեւէ մաս չկցեն: Բայց Թուրքերը պէտք է որ բանան Տարտանէ - լը, եւ Պոլիս ազատ նաւահանգիստ ըլ - լայ: Հիմազի թաւաւորութիւնը կրնայ ինքնազուլ թողուիլ: Պաշտատ եւ Պա - րա ազատ նաւահանգիստի պէտք են վե - րածուիլ վաճառականութեան ազատու - թեամբ եւ առանց սեղմումի եւ Պաշտա - տի մէջ անգլիացի բարձր ներկայացու - ցիչ (ռեզիտան) մը եւ անգլիական պա - հակախումբ մը պէտք է դառնալ: Հա - կառակ պարագային, իմ կարծիքովս, Թուրքիա իր բախտին պիտի թողուի:

Թուրքերուն տեղ գրուելիք ուրիշ մէկը չկայ: Զինքը թողուելու է Հնդկաստանի մեր ճամբուն վրայ, որովհետեւ մեզի պետելու չափ ուժ չունի: Թուրքերը պատերազմին ընթացքին ահալին կո - րուստներ կրեցին: Կոնստնու մէջ իրենց ունեցած կորուստներէն ա'լ աւելի են հի - ւանդութեանց պատճառած կորուստնե - րը: որոնք հետեւանքն են սնունդի եւ վճարման մասին կառավարութեան ցոյց տուած անհոգութեան:

Ըսաւ թէ իրեն կոչուած եղած էր զեկը ստանձնելու այնպիսի ատեն մը եւ այն - պիտի կացութեան մը մէջ զորս ինք ընա - չէր փնտեր եւ որոնց համար պատաս - խանատու չէր ինք: Արտասուակց աչքե - րով ըսաւ թէ իր սիրելի հայրենիքը սոս - կալի կացութեան մը մէջ էր:

Անմիջապէս բուն խնդրոյն անցանք: Իզմէթ փաշա ըսաւ. «Ուրեմն կը փափա - քիք մեզի օգնել»:

«Ամբողջ հոգեովս», պատասխանեցի: Ըսաւ թէ Բէնիֆ պէյ նամակիս պա - րունակութիւնը հաղորդած էր իրեն: Իր միակ մտածումն էր հայրենիքը փըր - կել կործանումէ, որովհետեւ ինք սերած էր ընտանիքէ մը որ միշտ յարգած էր Անգլիան եւ Անգլիացիները - եւ յի - չեց թէ Անգլիա ինչ ըրած էր Թուրքիոյ համար Խրիմի պատերազմին ատեն: Թուրքիոյ համար ռիթ մըն էր, ըսաւ բառը շեշտելով, Անգլիոյ դէմ պատե - րազմիլը, եւ դառնապէս խօսեցաւ ինձե - րի կորակցութեան մասին, որ պատե - րազմած էր Անգլիոյ դէմ:

Իրեն յանդիմանքի Թուրքիոյ օգնելու իմ պատրաստակամութիւնս, որուն պա - տասխանեց թէ ամէն վստահութիւն ու -

նէր իմ վրաս եւ զիս անմիջապէս պիտի զրկէր: Ըսաւ թէ ազատ էի եւ ուրախ էր որ զիս ազատ կը թողուր: Զորոշեց թէ ինչ պայմաններ կը փափաքէր ձեռք ձը - դել Թուրքիոյ համար, այլ պարզապէս հասկցուց ինծի թէ վստահ էր որ պիտի ջանայի պատուաւոր պայմաններ ձեռք ձգել:

Ըսի թէ՝ անմիջապէս Անգլիոյ հաւա - նութիւնը ստանալու միակ միջոցը, ըստ իս, Տարտանէլի բացումն էր: Դիտմամբ չարուցի կէլիպօլուս ամրոցներուն հար - ցը, զոր բնականաբար Դաշնակիցները պէտք էր որ գրաւէին, վստահի ոչ մէկ ծովակալ կանչած էին: Առտասցանք քիչ ատեն վերստին զերար տեսնել:

Կրնաք երեւակայել թէ ո՞րքան ջը - դազրդիւ էի երբ տուն կը վերադառնա - յի եւ թէ սպասաւորները ո՞րքան փութ - կոտութեամբ անտուկները կը պատրաս - տէին՝ յաջորդ առաւօտ մեկնելու: Հա - մար:

«18 Հոկտեմբեր, Քէփթըն Մօրէլիտի եւ Թէփթի պէյի, երկու անգլիացի զին - ւորներու, հնդիկ ծառայի»՝ Սայմոնի ընկերակցութեամբ եւ Գոյքերով միասին Հալլերի եւ Մեծ Կղզիի միջեւ դառնող ջրանցքը մեկնեցանք նաւակով: Կէս օ - րին ժամանեց այն եօթը որուն մէջ կը գտնուէր Բաճմի պէյ եւ միասին մեկնե - ցանք դէպի Պանթրմա ուր հասանք ժամը իրիկուան 6-ին: Ժամ մը վերջ ճամբայ խանք Իզմէթի կուսակալին յատուկ կա - ռակումով:

19 Հոկտեմբեր: Կէս օրին Իզմիր հա - մանք: Ամբողջ քաղաքը փողոց թափե - ցաւ տեսնելու համար Իզմիրի կուսակալը որուն հետ կը ճամբորդէի: Փողոցները խոնամբով բազմութիւն մը լեցուած էր, եւ ծափեր եւ խանդավառ ցոյցեր կա - տարուեցան երբ կուսակալը, զիս քովը առած եւ Մր. Ուիթլի, ինքնաշարժով կ'անցնէինք: Այս ցոյցերը զարմանք պատ - ճառեցին ինծի: Մր. Ուիթլի ըսաւ թէ ամբողջ Իզմիր զիտէր թէ՛ ես Իզմիր կուսակալի, ինչ որ խաղաղութիւն կը նը - շանակէր:

Կուսակալը Մ. Ուիթլի ընտանիքը եւ զիս ճաշի հրաւիրեց իր տունը, որ քա - զաքէն քիչ մը դուրս «անգլիական զիւ - ր»ին մէջ կը գտնուէր: Սեղանին մօտա - ւորապէս ըսան հոգի կը մասնակցէր: Թուրքիայէն մեկնելու շատ դադանի պահ - ուած չէր ապահովարար:

Գերմաններն ու Աւստրիացիները այդ միջոցին ամէն ջանք կը թափէին խաղա - դութեան կնքման համար՝ հանրային մարդոց ճառեր արտասանել տալով ի - րենց լրագրական բրօքսկաններին համար: Ուրեմն փոխուած էին Գերմաններուն խօսքերը: Հիմա պաշտպանողական էին բոլորովին, եւ ոչ բնաւ յաղթականի խօսքեր: Եւ Քայզերին «Աստուծոյ օգնու - թեամբ» ճառերը բոլորովին սրտայոյզ էին, եւ խորհիլ կուսակալին թէ Քայզերը աղօթքի օգնութեան կարօտ էր այլեւս: Յայտնի կ'երեւար որ Գերմանիոյ մէջ զօ - րաւոր հոսանք մը կար Քայզերին հակա - ռակ, որ կ'ընդգիմանար խաղաղութեան:

Աւստրիա պատրաստ էր իր դաշնակց - ները լքելու եւ իր թշնամիներուն միա - նալու, եւ համոզուած էր որ առաջին առթիւ իսկ այս ընթացքը պիտի բըռ - նէր:

Հոկտեմբեր 7-ին, տեղեկացայ թէ էն - վէր, Թալաթ եւ ամբողջ զահիճը հրա - ժարած էին, եւ թէ թէփթի փաշա Սուլթանին կողմէ կանչուած էին նոր նախարարութիւն մը կազմելու համար: Թուրքերը տակաւին կը յուսային որ Հա - մաձայնութիւնը զինադադար մը պիտի չնորհէր կեղծանական պետութեանց ըստ նախագահ Ուիլսոնի տանջող սկզբունքներուն: Բայց ես առաքելի թէ անկարելի էր որ Համաձայնութիւնը բո - ւոր ճակատներուն վրայ զինադադար չը - նորհէր, պարզապէս որպէս զի կեղծ - նական պետութիւնները չունէին անկեղծ եւ նոր խրամներով ինքզինքին պաշտպա - նէին: Այս դադարաւոր անգամ ծիծաղ պատճառեց ինծի. «Անկարելի է որ, Ե - սի, անգլիական, Փրանսական եւ ամե - րիկեան բանակները Գերմաններուն զի - նադադար մը չնորհեն, եթէ վերջինները յանձնառու չըլլան Փրանսական եւ պը - ճիական հոգա մաս երբ ձեռք կընեն: Զի կրնար ուրաք ու ի լ որ Մ. Պրիան թրքութեան հանդէպ քիչ չա - մեզմ քաղաքականութեան մը հետեւ - ցաւ Արեւելքի մէջ, թէ եւ ո՛չ այն աստի - ճան զոր կը ճղնին ցուցնել ու փառաք - նել ումանք: այնուամենայնիւ ինկիլիքի եւ Փրանսայի համաձայնութիւնը որդ - չափով նպաստաւոր է մեր ազգ. շա - հուն:

Մանաւանդ որ այս քաղաքականութիւնը հետզհետէ աւելի եւս կրնար զարգանալ ի նպաստ մեզի, որովհետեւ ան կը ձգ - տէր՝ գլուխ ըլլալով Անգլիան: միւս դաշնակիցներն ալ մղելու այս ճամբուն եւ Արեւելեան խնդրը հաշտարար եղա - նակով մը լուծել տալու: Եթէ յուսանք իսկ թէ Մ. Միլլանի յաջորդն ալ ազգ - աւանդութեան մը հպատակելով՝ պիտի չլքէր անոր ընդգրկած քաղաքականու - թեանէն: այսպիսի ժամանակի մը մէջ ան - շուշտ գոհունակութեամբ չէ որ կրնանք գիտել այդքան ամուր յենարանէ մը մեր զրկումը:

Փրանսայի մէջ առաջ եկած նախար - րական այս փոփոխութիւնը կը արդէ Մեծ Տէրութիւնները յետաձգել լուծու - մը աշխարհի խաղաղութեան համար ան - հրաժեշտ եղող խնդիրներուն որոնցից մէկն է նաեւ Արեւելեան խնդիրը, այ - սինքն մեր Ազգային Դատը, ինչ որ մե - ծապէս վնասակար է մեր Ազգին ու երկ - րին համար: Արդարեւ զինադադարի ի վեր, աշխարհի մէջ չկայ ո՛չ մէկ ահրո - թիւն որ մերինն չափ վնասներու են - թարկուած ըլլայ: Եթէ այն համադրում ունինք թէ մենք միայնակ կրնանք ա - ռաջըն առնել այս փորձանքներուն կը սխալինք:

(Շար. 1)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԹՐԻԲԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Հայ եւ Թուրք պատմութիւնները, ինչ - պէս գրեթէ բոլոր ազգերի պատմութիւն - ները գեռ լրիւ չլուսաբանուած շատ մութ ծալքեր ունեն: Նման չլուսաբան - ուած մութ ծալքերից մեզ ամէնից շատ հետաքրքրողները հետեւեալներն են: ԺԱ. դարուն, երբ առաջին անգամ, Սելճուկ - եան Թուրքերը Հայաստան եւ Փոքր Ա - սիա խուժելով տիրեցին երկրին, մօտա - ւորապէս ինչքան կը լինէին: Այն ժա - մանակ այդտեղ ապրող բնիկ քրիստոն - եայ ժողովուրդները (Հայեր եւ Յոյներ) ինչքան էին: ԺԳ. դարուն օսմանցի Թուրքերը, եւ Մոնղոլ Թաթարները երբ յիշալ երկրները խուժեցին, ինչքան կը լինէին: ԺԱ. և ԺԳ. եւ յետագայ դա - րերին, Միջին Ասիայից դէպի Հայաստան եւ Փոքր Ասիա պարբերաբար եկող Թուրք թուրքմէն թաթար ցեղերը մօտաւորա - պէս ինչքան կը լինէին:

Քրդերը եւ կիսով արաբական ժողո - վուրդները, որոնք Տ-րդ դարուց սկսած,

արաբական տիրապետութեան ժամանակ Հայաստան էին բերուել, ինչքան էին մօտաւորապէս: Բոլոր յիշալ եկուոր ժողովուրդները, եղանք երկրի բնիկ քը - րիստոնեաների համեմատած, աննշան փոքրամասնութիւն էին կազմում, դա - րեր յետոյ, ինչպէս են մեծամասնու - թիւն կազմել եւ բնիկները փոքրամաս - նութիւն դառել:

Մեզ յատկապէս հետաքրքրող Հայերը լինելով, դարերի ընթացքում, ինչպէս, ինչպէս եւ ինչպէս Հայեր իսլամա - ցել են: Ահա մի շարք գեռ չլուսաբան - ուած հարցեր, որ ոչ ոք չի լուծում չեն գտնիլ եւ կարելի է համարել Հայ եւ Թուրք պատմութեան մութ ծա - քերը: Թուրք պատմաբանները այս հար - ցերով չեն զբաղուել, եւ լուռ են: Հայ եւ օտար պատմաբանները այս հարցերը բաւարար կերպով չեն ուսումնասիրել Բացառութիւն են կազմում Ս. Հայկու - նիի եւ Հ. Յ. Տաշեանի ուսումնասիրու -

թիւնները: Համէնի եւ չընկալ հայերի իսլամացումի մասին եղածները: Բայց յիշալ ուսումնասիրութիւնները միայն մի շրջանի են վերաբերում: Ուրիշ չըր - ջանները վերաբերեալ չկան գեռ նման ուսումնասիրական փորձեր: Շատ հայ հեղինակներ կողմից կան հարեւանցի որոշ նշումներ, որոշ գիւղերի եւ աւան - ների հայերի բուն իսլամացման վերա - բերեալ, առանց սակայն լուրջ եւ խոր ուսումնասիրութեան առարկայ լինե - լու:

X

ԻՆՉ Ե ԿԱՏԱՐՈՒԹԷՆ

Երբ ԺԱ. դարուն սելճուկեան Թուր - քերը Մանաղիքի ճակատամարտում (1071), բիզանդացիներին յաղթելով, տիրեցին արեւմտեան Հայաստանի եւ Ա - նատոլիայի մեծ մասին, յիշալ երկրա - մասերը գրեթէ ամբողջութեամբ բնակ - ուած էին քրիստոնեաներով, արեւմտե - ան մասում Յոյներ եւ արեւելեանում՝ Հայեր էին ապրում: Հայաստանում բա - ցի Հայերից կային փոքրամիջ Քրդեր:

Դժբախտաբար չկան վիճակագրական ճշգրիտ տեղեկութիւններ, թէ այդ ժա - մանակ, ինչքան էին Հայերն ու Յոյնե - րը եւ ինչքան էին Քրդերն ու ներքու - ժող սելճուք Թուրքերը: Ուստի ստիպ - ուած ենք մօտաւոր ենթադրութիւններ կատարելու նրանց քանակի մասին:

Միջին Ասիայից ԺԱ. և ԺԳ. դարն - րին Հայաստան եւ Փոքր Ասիա ներխու - ժող Սելճուկները, օսմանցի Թուրքերը եւ մոնղոլ - Թաթարները կը լինէին մօ - տաւորապէս 300,000-ից 400,000, իսկ այնտեղ գտնուող Քրդերն ու կիսաքրդ - ցած ժողովուրդները 100,000-ից 150,000: Ինչ որ անում է մեր կարծիքով առաւ - լագոյն կէս միլիոն իսլամ ժողովուրդ - ներ: Հաւանօրէն այն կէս միլիոն իս - լամներէց կէսը Հայաստանում մնացին եւ կէսը Անատոլիայում եւ Հիւսիսային Միջագետքում (Ասորիք) ցրուեցին: Իսկ այդ ժամանակներում (ԺԱ. դար) Արեւ - արեւմտեան Հայաստանում եւ չընկալ երկ - րամասերում (Կապադովիայ, Կիլի - կիա, Ասորիք եւայլն), ըստ արժանա - ւատ հեղինակների կային չուրջ երեք - միլիոն Հայեր: Իսկ արեւելեանում, կարելի է Ասիայում եւ Բալկաններում, կարելի է Եւրոպայում որ կային 4-ից 5 միլիոն բնի - կանդացիներ (Յոյներ): Ուրեմն դարերի ընթացքում, յիշալ չուրջ կէս միլիոն - Թուրք, Թաթար, քրդեր, թուրքմէնե - րը իսլամացնելով իրենց հետ ձուլել են իսլամացնելով իրենց հետ ձուլել քրիստո - մօտաւորապէս 5-ից 7 միլիոն քրիստոն - աներ (Յոյներ, Հայեր, Ասորիքներ, վը - րացիներ եւայլն):

(Շար. 1)

**ԵՐԱԺԱՏՈՒԹԵԱՆ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ՍԻՄՊՈԶԻՈՄ
ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹԸ
ԻԶԳԵԼԼԱ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ**

— 0 —

Փարիզի Մարդարանական Ուսումնա-
սիրական Սկզբնական և Ժառանգ-
ային Միջակայական և Գերագույն
Սեկցիաների 26 - 28, տեղի ունեցած Երա-
թագության Միջազգային Սիմպոզիումը
«Ստեղծագործող Հանճարի ձևաւորումը»
թեմայով: Ակադեմիայի գլխավոր նախ-
ագահներն մէկն է զորակցելու երաթա-
գութեան և դաստիարակներու հետ, հա-
մախարհային չափանիշով, ստեղծելու
համար երաթագութեան նոր մոտեցում
մը, որ ծնունդ տայ նոր դէմքերու, ու-
րոշող կարենան «մտածել Պէթճովընի
պէս»: Ժառանգային Միջակայական
Սեկցիան Ընկերակցութիւն մըն է, որուն
նպատակն է դարձ տալ մանուկի դար-
պասան երաթագութեան օգնութեամբ:
Ընկերակցութիւնը հիմնուած է 1968-ին,
մանկավարժ - դասնակահարուհի Այտա
Ալէսանի կողմէ:

Այս զոյգ հաստատութիւններու կող-
մակերպած Սիմպոզիումը դաստիարա-
նական երաթագութեան «Ռոմանի» սը-
րաբ, իսկ նուագահանդէսները՝ «Քոր-
թո» սրահը:

Ուրաթ, Սեպտ. 26, երեկոյեան բաց-
ման նուագահանդէսի յայտագրին վրայ
էին Շումանի, Պէթճովընի, Ֆոսթերի և
Հոլմանի դաշնակի և ջութակի հա-
մար դրած սոփոքները, զորս մեկնաբա-
նեցին Քոման Մակիար (Ջութակ) և Պո-
տի Փրոյտն (դաշնակ):

Շարաթ առաւօտեան ժամը 10-ին դա-
ստիարակներն նիւթն էր՝ «Երաթագու-
թիւն, հեղինակ և ստեղծագործութիւն»,
որը ներկայացուց Աննո Հելլենպոյն:
Ժամը 14-ին, Վիլհելմ Զաքս (Նիւ Եոր-
քէն) ղեկավարումով մը կը ներկայացնէր
Երաթագութեան կրթութիւնը մանուկին
«Ու» նիւթը, Նիւ Եորքի Մարդարանա-
կան Ուսումնասիրութեանց Ակադեմիայի
փորձառութեանց լոյսին տակ: Ժամը
16:30-ին, երգի և երգչախումբի մասին
գիտելու մը կարգաց դարձեալ Նիւ
Եորքէն ձոն Սիմբարն: Ժամը 20:30-ին
տեղի ունեցած նուագահանդէս մը, որուն
յայտագրը բաղկացած էր Պախի, Մո-
ցարթի և Պէթճովընի գործերէն, զորս
դաշնակի վրայ մեկնաբանեց Քարլո Լէվի
- Մինցի:

Կիրակի երեկոյեան «Քորթո» սրահին
ստեղծագործութեան նիւթն էր՝ «Պէթճովըն -
ան շարադրանքի եղանակը», զոր ներ-
կայացուց Տոթթ. Փիթըր Ուայլը (Նիւ
Եորքէն): Ժամը 14-ին, Քարլո Լէվի -
Մինցի (Միլանոյէն) խօսեցաւ թէ ինչ -

պէս պէտք է ուսուցանել նուագարանի
մը զործածութիւնը: Ժամը 17-ին, Վի-
լիան Զաքս ղեկավարումով մը ներկա -
յացուց «Պէթճովըն և Մեքսիկան» նիւ-
թը: Բոլոր դաստիարակներուն մտա-
քերու փոխանակութեանց կը մասնակ-
ցէր դաշնակահարուհի Էօթէնի Ալէս -
եան:

Կիրակի երեկոյեան «Քորթո» սրահին
մէջ տեղի ունեցաւ Սիմպոզիումի փակ -
ման երգահանդէս - նուագահանդէսը,
ներկայութեամբ զանազան երկիրներէ
հաւաքուած երաթագէտներու և ար -
ուեստագէտներու:

Առաջին բաժնին մէջ ձոն Մոյնակ
(սոփրանո) հրամցուց Կլուքի, Մոցար -
թի, Շումանի, Մէնտէլսոնի - Պարթոլ-
տիի և Շումանի յիշատակը և արխան-
բաղկացած յայտագիր մը: Երաթագու-
թիւնը երգչուհին, որ վկայուած է
Անգլիոյ երաթագութեան և ներկայիս
կը դաստիարակէ Մայամի Համալսարանին
մէջ, իր թաւային ձայնով կրցաւ տալ
իւրաքանչիւր երաթագութեան զարդի ու
մթնոլորտը, իրեն կ'ընկերանար իտա-
լացի դաշնակահարուհի Թերեզա Իմոր -
մինո, որուն ոչ տաղանդը կը պակսէր և
ոչ ալ սքանչելի ընկերացողի մը հազ -
ուագիւտ յատկանիշը:

Երկրորդ բաժնին յատկացուած էր եր-
կու հայ արուեստագիտութիւնները՝ Էօ-
թէնի Ալէսեան (դաշնակ) և Իզապելա
Պետրոսեան (ջութակ): Փարիզի հայ
դաշնակահարուհին, որ Ակադեմիայի
աշխատանքներու շրջագիծին մէջ բաց -
մաթիւ նուագահանդէսներ տուած է Ֆը-
րանսա և Գերմանիա, ներկայիս ղեկա-
վարն է Ժառանգային Միջակայական
Պետրոսեան, որ ներկայիս ջութակի և
սենեկային երաթագութեան դարձեալ
վարիչն է Համպուրքի երաթագութեան
Բարձրագոյն Դպրոցին, երաթագութեան
տաղանդը դարձացուցած է Մոսկուայի
մէջ Դաւիթ Օյսթրախի շուշին տակ:
14 տարի հետեւելէ ետք մեծ ջութակա-
հարի դարձեալ ղեկավար, ստացած է Չայ -
կովսկի երաթագութեան բարձրագոյն վը-
կայականը պատուոյ յիշատակութեամբ:
Միջազգային բաղձաթիւն մրցանակներու
դափնեկիր հայ ջութակահարուհին դար-
ձաւ երեւոյթը այս Սիմպոզիումին և իր
վրայ սեւեռեց մասնագէտ երաթագութե -
ան ուղարկութիւնը:

Յայտագրին մաս կը կաղմէին Պէթ -
ճովընի ջութակի և դաշնակի Սոլ Մա -
թէօր սոփոքը և Շումանի ջութակի և
դաշնակի Լա Մաթթօր սոփոքը («Տիւօ»),
որոնք բարձր կառոյցով գործեր էին և
հաղուագէտներն առնուած մեկնաբան -
ներու ներդաշնակ ու երանգաւոր արտա-
ուեստագիտութիւնները իրենց անսպա-
հա, ճիւղն, արագ ուժական մեկնաբանու-
թեամբ, ինչպէս նաեւ փոխադրութիւն-
ներու ներդաշնակ ու երանգաւոր արտա-
յայտութեամբ ցայտուն դարձուցին մեկ-
նաբանուած գործերը: Ներկայիս ի-
րենց բուն ծափահարութիւններով ըս -

**ԿԱՊՈՅԸ ԽԱՉԻ
Վարանի Մասնաձիւղին
Խնդրոյը**

— 0 —

Կիրակի, Սեպտ. 14, ժամը 15-ին տե-
ղի ունեցաւ Կապոյտ Սաչի Վարանի
մասնաձիւղին կազմակերպած խնդրոյը,
որուն հասոյթը պիտի յատկացուէր Հը-
րայր Գիլիսմանի Պաշտպան Յանձնա -
խումբին: Ներկայ էին մօտ յիսուն հոգի:
Օրուան հիւրն էր Աւստրալիոյ Հայոց ա-
ռաջնորդ Գարեգին Արք. Գալանճը -
եան:

×

Բացումը կատարեց մասնաձիւղին ա-
տենապետուհին՝ Օր. Պայընտրեան, շեշ-
տելով որ Կապոյտ Սաչը, իբրեւ ջոյր
կազմակերպութիւն Հ. Յ. Դ. Ի. միշտ
գտնուած է յառաջապահ գիծերու վրայ
հասնելու համար մեր ժողովուրդի կա-
րիքներուն և դարմանելու համար անոր
ցաւերը: «Ջարդուած ժողովուրդի մը
սերունդն ենք, - ըսաւ ան, - բայց ջար-
դուելիք ժողովուրդ չենք: Ազգերը մեծ
են, երբ ունին մեծ գործեր, հարուստ
մշակոյթ, արուեստ ու հերոսական պատ-
մութիւն, այդ ազգերու շարքին է հայ
ժողովուրդը»:

Սուր առնելով Գարեգին Արք. Ժան -
րացաւ հայ ժողովուրդի միասնականու-
թեան վրայ, շեշտելով որ դարեւոր ըն-
թացքին Վարդանանքն մինչեւ Սարգա-
թապատ, մեր յաջողութիւններն ու յաղ-
թանակները կը պարտինք մեր հաւաքա-
կան ուժին:

Մէջ ընդ մէջ եղան մեներգներ, ար -
տասանութիւններ և խմբերգներ, ստեղ-
ծելով խանդավառ մթնոլորտ մը: Ներ -
կաներու կատարած նուէրներէն գոյա -
ցաւ համեստ դուամբ մը, ի նպատակ
բանտարկեալի Պաշտպան Յանձնախում -
բին:

ԽԱՉՈՒՆԻ ՄԸ

տիպեցին յայտագրէն դուրս մեկնաբա -
նել երկու այլ գործեր ևս, որոնց աւար-
տին աւելի քան տասը վայրկեան յոտն -
կայս ծափերու ընդառաջելով Իզապելա
Պետրոսեան առանձին նուագեց նաեւ կը-
տոր մը, փաստելով որ ոչինչով ետ կը
մնայ Օյսթրախէն:

Երանի առիթ ստեղծուէր նոյն նուագա-
հանդէսը կազմակերպելու Փարիզի հայ
հասարակութեան համար ալ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԻՄԵԱՆ

**ԳՅԱՆՈՒՄ
ԳՅԱՆՈՒՄ**

ՊՅՅԱՆՈՒՄԻՆԻ (Պոլիս) Երեց Ման -
կանց Եկեղեցւոյ մէջ, Սեպտ. 21-ին,
ողեկոչուած է եկեղեցւոյ սատարողնե -
րու յիշատակը: Պատարաքած և քարո-
ղած է Շնորհ Մ. Վրդ. Գառնարեան,
անդրադառնալով Սաչի խորհուրդին և
զայն ներկայացնելով իբրեւ զոհողու-
թեան ոգիի խորհրդանիշ: Յաւարտ եկե-
ղեցական արարողութեանց, սիրոյ սե -
ղան մը սարքուած է: Թաղական Սոր -
հուրդի ատենապետ Վարդգէս Ստեփան-
եանի բացման խօսքէն ետք Յակոբ Սը -
վալեան ճառով մը շեշտը դրած է ող -
ջամիտ հոգեւորականութեան և նոր սե-
րունդի գիտակցութեան խորացումի ան-
հրաժեշտութեանց վրայ: Փակման խօս-
քը արտասանած է Շնորհ Մ. Վրդ.
Ժանրանալով նոր սերունդի պատրաս -
տութեան և դարձացման անհրաժեշտու-
թեան վրայ:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ**

— 0 —

ՀՄԲԱՄԱՐՏԸ
«Սպարտակ» մարզական ընկերութեան
դասական ըմբշամարտի համաժողով -
նական պատանեկան ախոյեանութեան մըր-
ցումներուն: Երեւանէն Ռազմիկ Մանուկ-
եան (45 քիլո) և Լեւոնականէն Լեւոն
Ջուլֆալաբեան (60 քիլո) ախոյեան հան-
դիսացած են:

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ
Սորհ. Միւթեան ոտնազնդակի Բ.
դասակարգի ախոյեանութեան մրցաշարքին
արդիւնքներն են՝ (9-րդ խմբակ) - Կոլ-
լեսթի - Մետալուրգ 0 - 0, Դիմաւո (Պա-
թուս - Պրոգրէս 1 - 1, Դիմաւո (Ջուգ-
դիդի) - Դիլա 1 - 0, Դիմաւո (Սոլիսում)
- Լոկոմոտիվ 2 - 1, Կոլիտգի - Վարա-
քաղ 2 - 1, Աւտոմալիստ - Արարիկ
3 - 1, Շիրակ - Խաղար 1 - 1, Կոտայք -
Արաղ 8 - 1:

**ԿԱՐԴԱՅԻՔ
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ**

**ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =**

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՈՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Այնպէս ծառի կոճղի մը ներքեւ կը-
րած՝ կը սպասէր վախճանին: Կոռի
լեւանին Այնպէս կը հնազանդէր ուն-
էին, որ քաղութիւնն ունենար իր թե-
ւէն բոնի տանիւն: Այդ կոռիներու ըն-
թացքին ան միայն մէկ անգամ դանակի
հարուած մը ստացեր էր կոռիակէն: Այդ
դանակը մը չէր նոյնիսկ մուկեղիկին
համար: Անոր ձեռքն ալ հանդիպած էր
Այնպէս ողորկ կոռիակէն վար իջնող դը-
ր մը:

Կոռի ընթացքին Այնպէս կորսուած
էր: Ենթադրեցին, որ Պոստանձուն տը -
ղուն հետ փախեր էր: Սակայն, Պոստան-
ձուն տղան այնտեղ էր՝ թուրի մը վրայ
ծաած, գլուխի արեւը կը սրբէր: Կոռի
ընթացքին մուկեղիկին տղան իր հայրը
փնտռեց: Կէս պատուած վերարկուն ծա-
ռէն կախուած, մուկեղիկին ներկայութեան
պատրանքը տուած էր: Մուկեղիկին Այ -
նպէս թեւէն բռնած փախցուցեր էր
կոռի վայրէն: Մոլլա գիւղի էշերայինե-
րը հեռացան պարտէզներու ցանկապատ-
ներէն ցատկելով, թողելով կտորած Ֆէ-
նիքի կտորներ, արիւնի հետքեր կանանչի
վրայ, մէջ մըն ալ մուկեղիկին կանանչ
ստատուով վերարկուն կտորը ծառի ճիւ-
ղէն կախուած:

Մուկեղիկին ու Այնպէս, պարտէզներէն
դուրս ելած, մահիկաձեւ լուսնկայի նի-
հար լոյսին տակէն կը քայլէին դէպի Հա-
ճի Իպրահիմի մէթերիսը:

Մէթերիսը Գարափոնարէն բաւական
հեռու էր: Մօտի փողբիկ սարին մօտ
կար լճակ մը, ուր վայրի բաղեր կ'իջ -
նային: Մուկեղիկին ուրիշ անգամներ դա-
ցած էր այնտեղ՝ իր երկար - փող հրա-
ցանով վայրի բաղեր որսալու: Մէթէ -
րիսը ուռու ճիւղերով շինուած ընդար -
ձակ թաքստոց մըն էր բաղերու որսի
համար, ուր կային բաղի փետուրներ,
աւրուած պտուղներ, հացի փշրանքներ:
Մէթէրիսին դուրս կար օճախ մը: Վայ-
րը գրեթէ ամայի էր: Կար վայրի բաղե-
րու ձայն: Անոնք սարի կողմէն կուգային
ու կ'իջնային լճի եղջերներուն մօտ, ի-
րարու վրայ բացուող թեւերով: Հոն եր-
բեմն այնքան խաղաղ ու ամայի կ'ըլլար,
որ մեղուի ձայն մը կամ բաղի մը թե -
ւերու շուքը կարծես ամբողջ միջոցը կը
լեցնէր:

Այնպէս և մուկեղիկին մտած էին կա-
նիփներուն մէջ: Վերը լուսնկայի մահի-
կը կար, վարը մուկեղիկին Այնպէսի ան-
կաւոր ոսկեղեղած մը ցոյց կուտար:

- Վալլահի հեմիտէի խաղի է: Հաւա-
տա, հաւատա...
Այնպէս վրան - գլուխը շտկեց, ոս-
կեղեղամբ իր ափին մէջ, կօշիկները կը
հագնէր, երբ տեսաւ, մէթէրիսին մօտ
սպիտակ ձիւն մը կերպարանքով: Կար -
ծես, սարի կողմէն կիսով հարուած ու
ձիւն կերպարանք առած ձիւն ըլլար:

- Այնտեղ նայէ, այնտեղ, - Այնպէս
ձայն տուաւ մուկեղիկին - Ան է, սպիտակ

ձիւնորը:
Մուկեղիկին այս անունը որ լսեց, մար-
մինը դողով մը բռնուեցաւ:
- Հը՛շ, ձայն մի հաներ, կանեփներուն
մէջ պահուէ:
Այնպէս չէր կրնար պահուիլ: Կատ -
կած չունէր որ սպիտակ ձիւնորն էր:
Կ'ուզէր անոր մօտ երթալ իր թոյլ ու
քակուած կուրծքով: Կը սիրէր հեղ մը
տեսնել Մարտիկը, որուն շարժումնե -
րուն հետեւած էր և որուն երգը այն -
քան սրտանց երգած էր:

Ձին նախազգուշական բնազդով մը նո-
րէն խրխիջ ձեռք ու կեցաւ խիստ առ -
պետի մը պէս, ախանջները զգաստ,
նուրբ գլուխը շարժումին կողմը դար -
ձնելով:

Այդ խրխիջն յետոյ տեսնես մէկը
դուրս ելաւ մէթէրիսին ձեռքը գօտիին՝
նայեցաւ ձիւն նայած կողմը ու յետոյ
մէթէրիսի մուտքին առջեւ ձիւն ոտքե-
րուն մօտ նստեցաւ:

- Երթանք հեռանալու այս տեղէն, - ը-
սաւ մուկեղիկին. - Ի՞նչ ըսեմ՝ չէլիսնէն
չեմ վախնար, Փախաթ կը վախնամ ըս-
պիտակ ձիւնորէն: Երէկ գիշեր Խալի -
չէ՛րիցի վաճառականի մը գլուխը կըտ -
րած էր: Եթէ իմանայ որ Գարափոնարի
մուկեղիկին այստեղ է, վալլահի գլուխս
ծառէն վար կը կախէ: Երթանք, եր -
թանք, - նորէն ըսաւ մուկեղիկին՝ Այնա-
լուի թեւէն քաշելով:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՎԱՐՇ ՄԻՍԱԿԻԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսիա : Տար. 300 ֆ. - Վեցամսեայ : 160 ֆ.
Արևմտահայկ : Տար. 350 ֆ. - Հասց. : 2 ֆ.

ԹԻՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ
ԵՒ «ԹԵՐԱԽԻՄԱՆ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ...

Իսկ - Սալիմ, նախատեսված է մեկ
համ ու ժամանակ Սթեֆանը : Օգտնալի
աստիճաններին իջած պահուն, իր կող-
քին կը դռնուէր շատ գեղեցիկ մանկա -
նար կին մը, որ բարձրագոյն ուսումը
Զուլիգերիոյ մէջ ստացած եւ լաւ ընտա-
նիկի պատկանող հայուհի մըն էր : Ներ-
կալիս, հայկ. կազմակերպութեան մը
հարցոյ կ'աշխատէր :

Իսկ - Սալիմ, զինքը դիմաւորողն -
ունէ կամեա՞ծը փարատելու համար,
այսինքն զարեկամ մը՝ ըլլալով ծանօթա-
րաց : Դիմաւորողներէն մէկը, որ երի-
տասարդ կնոջ անծանօթ էր, ինքզինք
նկարագրուցուց .

- Յունական Գաղտնի Գործակալութե-
ան հարիւրապետ Նորիս Միհայիլի -
նա...

×

Մանօթացումէն վերջ, բոլորը միասին
պակայանի սպասման սրահը անցան :
Եւ, յոյն դործակալը, խօսքը միեւնոյն
կերտասարդ կնոջ ուղղելով .

- Ձեզմէ մասնաւոր խնդրանք մը ու -
նիք, - ըսաւ : Եթէ, ձեզի պատմելիք -
ներ կերպով մը այդ թուրք վաճառա-
կան ականջին փափայլիք, շատ մեծ ծա-
ւալութիւն մը մատուցած կ'ըլլայիք :
Եւ ի՞նչ ալ է, որ, մենք ամէն ինչ կը
փորձենք, կ'իրացնենք թուրքերու եւ իրենց
թուրքայի հայրենակիցներուն միջեւ
կապաւորութիւն ստեղծելու համար :
Եւ առնչութեամբ մեր տարած աշխա-
տանքները, ցարդ՝ շատ արդիւնաւոր ե-
ղան : Բայց եւ այնպէս, հարկ է պառակ-
տումը աւելի տարածել : Կ'իրացնենք թուր-
քերը, այնքան ատեն որ կասկածանքով
այսին թուրք սպաներուն, ու պաշտօն -

նատարներուն վրայ, իրենց զեկալար-
ները համայնքին մէջի խառնակութիւն -
ները նշմարելու անկարող կ'ըլլան :

Առաջին առթիւ, լուրեր պէտք է տա-
րածել, թէ Կիւրացի թուրքերը իրենց
թուրքիայի հայրենակիցները՝ «սեւա -
մօրուք» (հասկնալ՝ մոլեռանդ), բարբա-
րանքը՝ կը կոչեն, ու անոնցմէ դժգոհ
են, վասնզի, այս վերջինները Կիւրացի
երիտասարդ թրքուհիներու վրայ յար-
ձակած, եւ նոյնիսկ՝ զանոնք բռնաբարած
են : Այս քարոզչութեան համար, հարկ է,
շատ գեղեցիկ Կիւրացի թրքուհի մը գլու-
նել, որ վկայէ ինչեալ մեղանշութեանց
համար, եւ ըսէ, թէ ինք՝ անձամբ յար-
ձակումի ենթարկուած ու թուրքիայի
թուրքերու կողմէ պղծուած է, եւ իբրեւ
հետեւանք՝ խելակորոյս եղած է, նոյն -
իսկ՝ փորձած է անձնասպանութիւն գոր-
ծել : Եւ, այս բոլորը պէտք է պատմէ՝
ողբուկովով... :

Երիտասարդ կինը, այս բոլորը լսելէ
յետոյ .

- Այդ՝ շատ դիւրին է, - ըսաւ :
Յոյն հարիւրապետը, քաջալերուած՝
շարունակեց .

- Նոյնիսկ, կարելի է Ռուսի Ծէնքթա-
շի եւ իր կողմնակիցներուն Կիւրացի
վերջին պատերազմի ընթացքին կատա -
րած կողոպուտներու եւ դաշտակալու -
թիւններու լուրերն ալ հրապարակել : Եւ
այս քարոզչութիւնը պէտք է կատարել՝
ցարդ կիրարկուած ձեւով : Այս բանին
մէջ մենք այնքան յաջողեցանք, որ Կիւ-
րական կարգ մը թուրք թրքեր իսկ,
թուրքիայէն եկող թուրքերու դէմ ճա -
կատ կազմած են...

(Շար. - 3)

ՕՐՈՒԱՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ կազմի նախատես-
ուած փոփոխութիւնը ծերակուտակա-
ն ընտրութիւններէն ետք, իսկական փո -
փոխութիւն մը չբերաւ : Լը Թէօլ ձգեց
Փոխադրութեան նախարարութիւնը Դա-
նիէլ Հէօֆէլի եւ զբաւեց իվոն Պուրթի
աթիւրը Պաշտպանութեան նախարարու-
թեան մէջ : Ժան - Ֆրանսուա Տընիօ վար-
չական բարեփոխումներու հարցերու
պատուիրակ նախարար է, ինչ որ նոր ըս-
տեղծուած պաշտօն մըն է : Միշել Գուէն-
թա արտաքին Առեւտուրի նախարար է,
նոր կը զբաւէ Տընիօյի պաշտօնը, Ռեմի
Մոնթանիէ կը փոխարինէ Հէօֆէլը իր -
բեւ ենթանախարար Առողջապահութեան
նախարարին մօտ : Ժ. Լըփանար ալ գոր-
ծը չի փոխեր (արհեստի պատրաստու -
թիւն) բայց այդ պաշտօնը վարելու տեղ
Աշխատանքի նախարարին մօտ, պիտի
վարէ նախարարապետին մօտ :

ԻՏԱԼԻԱՅ նախագահը վարչապետ մը
կը փոխէ յաջորդելու համար հրաժար-
եալ Գոսպիայի : Կառավարութիւն մը
կազմելու առաջին փորձը յանձնեց Առ -
նալտօ Ֆոլլանի, 56 տարեկան Դեմօ -
Բրիսթանի :

ԱՆԳՐԱՍՅՈՒՆ նոր կառավարութիւնը
կատակ չընէր «պետական պաշտօնեանե -
րու կերպարանքին» հետ : Այսպէս թուրք
պաշտօնեային արգելուած է՝ կիսամօ -
րուքը եւ երկար պեխերը : Այբերը պէտք
է մուծ գոյն զգեստ հագնին եւ պար -
տադրաբար փողկապ կրեն : Երկար մա -
զերը բոլորովին արգելուած են, կիններուն
արգելուած է տափառը եւ գլուխն ալ
փուլառով ծածկել : Պատիժներ նախա -
տեսուած են :

ԻՐԱՆԻ նախկին նախարարապետը Պախ-
թիար որու դէմ մահափորձ մը կատար-
ուեցաւ Նէօյի, Յորդանան մեկնած է «Ի -
րաքի էտուէզ» օդանաւով մը :

Հակոտնեայ ըլլալով հաստատուած վի -
գայի գլուխները արդարացին չամար
Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող ահա-
բեկչական արարքներուն պատասխանա-
տուութիւնը թուրքերուն վերադրումը՝
նորհուրդին մաս կազմող թուրքերուն
յուզում պատճառած եւ Ռեմոն Պառի
այս ելոյթը՝ «ամբարտաւանութիւն» ըլ-
լալով որակուած է :

Միւս կողմէն, ՄԱԿ-ի Ժողովին մաս -
նակցելու համար Նիւ Եորքի մէջ գտնե-
ւող թուրքիոյ Արտաքին Գործոց Նախա-
րար՝ Իլթեր Սիւրքմէն, Հիւրքիէի
թղթակցին ըրած յայտարարութեան մէջ,
Արեւմտ. Գերմանիոյ օրինակին հետեւե-
լով Հոկտ. 5-էն սկսեալ թուրքերու հա-
մար վիգայի պարտադրութիւն զնոյ ֆը-
րանսական իշխանութիւնները դատա -
պարտու, եւ «Ֆրանսան, վիգա զնելու
ոչ մէկ պատրուակ ունի, իրենց որոշու-
մը նոյնպէս կը դիմաւորեմ» ըսած է :

×

«ՄԵՆՔ ԱՇՆԱՐ ՀԻ
ԱՄԷՆԷՆ ԳԱՂԱՔԱԿԻՐԹ, ԱՐԴԱՐ,
ՉԱՐԳԱՑԱՅ ԿԱՅՐՈՒԹԵԱՆ
ՉԱԽԱԿՆԵՐՆ ԵՆՔ...»

Սեպտ. 26-էն ի վեր Հիւրքիէի յօդ -
ուածաշարք մը սկսած է հրատարակել
«Աշխարհ» թող Մեզ Յիշէ» խորագրով,
որ, տեղ կը գտնէին զանազան բազա-
տութիւններ՝ թուրքերու եւ ներկայի
քաղաքակիրթ աշխարհի Ժողովուրդնե -
րուն միջեւ, ուր կ'ըսուէր ի մէջ այլոց -

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԵՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 24 - 28)

«ԱՐԱՐԱՍ» - «ՍՊԱՐՏԱԿ» ԽԱՂԸ (*)
Սորհրդային 43-րդ ակոյցներէն
25րդ հանգրուանին, «Արարատ» Օր դէմ
2 կէտով յաղթեց Մոսկուայի «Սպարտա-
կ»ի : Սաղը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 27ին,
Երեւանի «Հրապարակ» մարզադաշտին վը-
րայ : Ինչպէս ծանօթ է, Սպարտակցիներ-
ը երկար ատեն կը գլխաւորէին 43-րդ
ակոյցներէն զատուելու, մինչեւ
այդ տեղը Կիւսի «Դինամօ»ի զիջելը : Եր-
թի մրցումներուն «Սպարտակ» իր դաշ-
տին վրայ Օ-ի դէմ 1 կէտով յաղթած էր
«Արարատ»ի : Այդ պատճառով ալ Սաղը
տեղի ունեցած է բուն պայքարի միջո-
րոյսի մը մէջ եւ առաջին կիսախաղին
կողմերը կրցած են ոչ մէկ կոլ նշանա -
կել : Երեւանցիները ծաւալուն գրոհներու
անցած են երկրորդ կիսախաղին եւ 66րդ
վայրկեանին Ռ. Վարդապետեան նշանա-
կած է կոլ մը : Մոսկուայիները մեծ ջան-
քեր թափած են պատասխան կոլ մը ար-
ձանագրելու համար, սակայն չեն կրցած
յաջողիլ, մինչ «Արարատ», շնորհիւ Սո-
րէն Յովհաննիսեանի, երկրորդ կոլ մըն
ալ նշանակած է 86րդ վայրկեանին, փա-
ռաւոր յաղթանակ մը արձանագրելով
Սորհ. Միութեան ակոյցեան խումբին
դէմ :

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էին
«Յաւաթ»ի Սեպտ. 30-ի քիւով :

ՎԱՂԸ

«ՅԱՌԱՂ»

ՄԻՏՏԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կիրա -
կին, վաղը լոյս կը տեսնէ՝ «Յաւաթ -
Միտ» եւ «Արուեստ»-ի նոր (43րդ) թիւը,
հետեւեալ բովանդակութեամբ -

ՆԱՄԱԿ Ս. ԹԱԴԵԻ ՎԱՆՔԷՆ՝ Գ. Գե-
ւորեան :

ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՒԼՈՍՏՈՒՆԻՔ՝ Զ. Որբունի.
ՀԵՌԱՒՈՐԱՅՄԱՆ ՅԱՅՏԻՔԸ՝ ՊՐԵՆՏԻ
ՄՕՏ՝ Յակոբ Փափագեան :

«Մենք, աշխարհի՝ ամէնէն ընդարձակ,
ամէնէն երկարակեաց, ամէնէն հրաշա -
փառ, ամէնէն քաղաքակիրթ, ամէնէն
արդար, գիտութեան եւ արուեստի մար-
դերուն մէջ աշխարհի ամէնէն զարդա-
եալ կայսրութեան զաւակներն ենք : Իսկ
մեզի վերէն նայող, մեզ հեզնող Գեր -
մանացիները, Ամերիկացիները, Անգ -
լիացիները, Ֆրանսացիները, Աւստրա -
ցիները, Զուլիգերիացիները, Դանիացի -
ները, Հոլանդացիներն ու Պելժիացի -
ներ, եւ համայն Արեւմտեան աշխարհը՝
ատենօք մեր փէշերը կը համբուրեն» :

Հիւրքիէի կ'ըսէր նաեւ, թէ, երբ դեռ
եւս աշխարհ՝ թռչունէն զատ թռչելու
յատկութիւն ունեցող ուրիշ առարկայի
մը գոյութեան անտեղեակ էր, թուրքերը
արդէն իսկ կը թռչէին եւ նոյնիսկ, աշ-
խարհի վրայ առաջին անգամ ըլլալով՝
հրթիռն ալ իրենք հնարած էին... 16-րդ
դարուն :

Եւ տակաւին, ըստ՝ Հիւրքիէի, երբ
ամբողջ աշխարհ ազատութեան մէջ կը
խեղդուէր, թուրքերը՝ մաքրութեան լա-
ւագոյն օրինակը եղած են մարդկու -
թեան...

Այս «կատաղութիւնը» հետեւանք է
Գերմանացիներուն եւ ընդհանրապէս Եւ-
րոպացիներուն վիգայի գլուխեան հաս -
տատման : Վերոյիշեալ տողերը լոյս տե-
սած ըլլալով «Լուրջ» թերթի մը մէջ հարկ
է «Լուրջ» առնել եւ երգիծական չկար-
ծել... :

Fonds A.R.A.M

ՊԵՄՈՆ ՊԱՐՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՆԱՄՈԹ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ

ԿԸ ՆՈՐԱԳՐԻ «ՀԻՐՐԻԹԵՐ»

Սեպտ. 2 է որ, Սթրազբուրգի Եւրոպայի
նորհուրդի Հոկտ. 1-ի նիստին գլխաւոր
գլխաւորն էր՝ Թուրքիա, վերջին պետա-
կան - զինուորական հարուածին առթիւ :
Հոյն Փրանսայի Նախարարապետ Ռե-
մոն Պառի թրքական հարցերու մասին
անցած ելոյթը՝ մեծ ընդդիմութեամբ պատ -
ճառած է «Հիւրքիէ»-ին, որ Հոկտ. 2ի
թիւին մէջ շատ խիստ կերպով ամ -
պաստանելով Ռեմոն Պառը, զայն կը
նկարագրէ՝ «Ֆրանսայի անամօթ վար-
չապետը պիտակին տակ եւ նորէն անոր
կարգիւնով, կը խորադրէ՝ «Ֆրանսայի
մէջ Թուրքիա թուրքերը կը ստեղծեն»
... Այդ կարգին, ըստ՝ «Հիւրքիէ»-ի,
նախ մէջ այլոց, ըսած է նաեւ, թէ՝
Ֆրանսայի մէջ թուրքերուն կատարած
բռնակցական արարքներու լաւագոյն
նկարագրը (անցեալ շաբաթավերջին) մա-
նափորձի ենթարկուած Փարիզի թրք.
առաւել կցողին դէպքն է :

Միւս կողմէն, ըստ՝ նոյն թերթին,
Պառ, Սորհուրդին թուրք ներկայացու-
նէրու կողմէ իրեն ուղղուած զանա -
նայն հարցումներուն ալ չէ պատասխա-
նած, եւ ոչ ալ՝ թուրք գիւտնադէտնե -
րուն դէմ Փրանսայի մէջ հայ միլիթան-
տերու կողմէ կատարուած ահաբեկչական
արարքներու առաջին առնելու համար
Պառ, կառավարութեան ձեռք առ -
նելով միջոցներու մասին ոչ մէկ յայտ -
արարութիւն չըրած է : Ահա թէ ինչպէս Հիւր-
քիէ կը ներկայացնէ Պառի ելոյթը եւ
իւր կողմէ այդ առնչութեամբ .

«Մէթին Թօքէրի (թուրք ներկայացու-
ցիչ) «Ֆրանսայի մէջ, թուրք գիւտնա -
դէտներու դէմ գործուած ահաբեկչական
արարքներու դէմ ինչ միջոցներ առնել
կը խորհի» : Հարցումին, ահաբեկչական
այլ հարցերն ալ միացնելով, Ռեմոն
Պառ, միայն՝ «ահաբեկչական արարք -
ներու դէմ մղուող պայքարին աւելի
գործնական ըլլալու» անհրաժեշտութիւնը
չեւտեց :

«Աւելի ետք, դաղթական բանուորները
հետաքրքրող հարցերուն ակնարկելով եւ
իւսթիւնէին (թուրք ներկայացուցիչ) այդ
առթիւ ուղղած՝ «Ֆրանսայի, անակըն -
կալօրէն որոշած վիգայի գլուխեան՝
ինչ նպատակովեղած ըլլալու» հարցու-
մին պատասխանելով, բառացի կերպով
սպալէս ըսաւ .

«Ֆրանսական կառավարութիւնը իր
գրաքննիչներէն ոմանց վիգայի գլուխին
հաստատելէն ետք, ինք ալ պարտադրե-
ւած նկատեց ինքզինքը կարգ մը միջոց-
ներ ձեռք առնել . - եւ այդ քայլին դի -
մեց զորդուած ապահովութեան պատճառ-
ներէ : «Ֆրանսական կառավարութիւնը,
վիգայի պատճառով դրացի երկիրներու
մէջ գործ չգտնելով՝ ապօրինի աշխա -
տանքի համար Փրանսա գալ փախադրող-
ներուն արգելք ըլլալու, միւս կողմէն ալ,
ներկայ խառնակ կացութեան մէջ, ահա-
բեկչական արարքներ ստեղծելու միտում
ունեցող տարրերու Ֆրանսա մուտքը
արգելելու նպատակն ունեցած է : Ասոր
Փարիզի թրք. մամուլի կցողին ենթար-
կուած մահափորձն ու անցեալ շաբաթ՝
Սթրազբուրգի մէջ տեղի ունեցած ան -
կարգութիւնները կրնան իբրեւ վերջին
օրինակներ ցուցաբերուիլ» :

«Ֆրանսայի վարչապետին Եւրոպական
Սորհուրդին դաշնագրի ոգին սկզբունքով

ԶՐՈՅՑ՝ ԵՄ ԻՆՏԻ ԶԵՏ

Գրեց՝ ԶԱՐԵԶ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կրնայի ի հարկէ մենախօսութիւն բա-
ռը գործածել, որպէսզի գրածս ըլլայ քիչ
մը աւելի մտաւորական տեսանկիւնէ
գլխաւոր, ինչ որ արդէն խրոնիկա՞ն է խա-
ղերու տետրակին մէջ, բայց նախընտ-
րելի պիտի ըլլար ըսել նօթերու աւելի
հայերէն խօսելու համար, քանի որ հա-
յերէնի կողմէ այս է որդեգրուած բառը,
որ բառարաններու մէջ պատկած է ամե-
նայն իրաւասութեամբ, բայց ոչ մէկ
տեղ կը տեսնուի հայերէն բնօրինակ
տառով, երբ անոնք են որ ցոյց կու-
տան մանաւանդ ամբողջական կերպով,
գլխաւոր, իմաստը իմա-
ցականութեան հասկնալու համար կամ
աւելի ճիշդը զայն կարենալ պարզելու
չընապատելու համար, մարմնացնելու
համար տեսիլքը:

Ուրեմն այս գրոյցը, բայց ոչ մենա-
խօսութիւնը, — չեմ գիտեր թէ գոյու-
թիւն ունի արդեօք մենախօսութիւնը,
թէ պարզապէս ըսելու ձեւ մը, եղանակ
մըն է, որովհետեւ գրեթէ միակ բան
գոյութիւն չունի տիեզերքի վրայ եւ ե-
թէ պատահաբար գտնուի անմիջապէս
պոնտիկանալու համար ուրիշ բառի մը
կամ գոյացութեան մը հետ եւ անոր կը
գուգուի, այո, այո, կը գուգուի, քանի
որ արդէն վերնագիրս այդ գուգաւորու-
թեան խոստումն է, ըսենք, նորերուն
պէս, որպէսզի միտքը խաթարուի չե-
մէ՝ ըսենք գուգում, գոյը ըլլալու պար-
տաւորութիւն, ինչպէս բացում, որ բաց-
ուածք, բացում, ձեռք չէ, կամ չըր-
ջումը, որ բնաւ հին շրջանա՞քը, չըր-
ջումը չէ, չըջան չէ, ետդարձ է. եւ
չէ, ըսենք՝ դարձ, ինքզինքնին վրայ
դառնալ մը, բայց ի՞նչ պայմաններու
տակ նման իմ վերնագիրս պայմանն -
րուն, որ երկուութեան ծնունդ է, մի -
նակութիւն ըլլալու համար, մենախօսու-
թիւն, քանի որ ան երկու է, ԵՍ եւ ԻՆ-
ՏԻ, խօսքը ուղղուած է ինձմէ ինծի:
Չմոռնանք որ ամբողջ տիեզերքը եւ -
կուութիւն մըն է, քանի որ մէկը միակ
գոյութիւն չի կրնար ունենալ եւ պէտք
ունի երկրորդի մը, եւ ինծի, որպէսզի
բաղադրութիւն մը տեղի ունենայ, այ -
սինքն ըլլայ երրորդութիւն մը: Աշխար-
հը յաւիտական եւ անզգորութիւն կռիւ
մըն է պայքին ու տաքին, լոյսին ու մութ-
թին, աղին ու ջուրին, ջրածնին ու թրթ-
ուածինին միջեւ, միշտ իրարու խառ -
նելու մարմնով: Ասոնք են որ անտե-
սանելին տեսանելի կը դարձնեն, եթէ ոչ
մեր դէմքին վրայի աչքերուն կամ մեր
մատներուն ծայրերուն չօգտփուկներուն,
այլ մանաւանդ այն անորոշելի էութեան,
որուն պարզապէս հոգի կ'ըսենք կամ
շատ շատ միտք, բայց ոչ ոք կրնայ սահ-
մանել, ոչ ոք կրնայ ըսնել: Պատաս-
անդամ էսքանութեան խորքը չի կրնար
երթալ ու կը գոհանայ միայն ըսելու ՐԱ-

ՄԱՁԻԿ, ՐԱԺԱՁԻԿ, ՍԱԴՎԻԿ, ինչպէս
նաեւ միւս Պատասային տիեզերական խօս-
քը՝ ԵՆԻ ու ԵՄԱԿը եւ ասոնց համադ-
րութիւնը կ'ընձեռէ երրորդութիւնը, ինչ
որ սովորութիւն էր ըսել մեր բոլոր
լեզուով՝ ԻԳԱՅԱՆ եւ ԱՐԱԿԱՆ եւ անոնց
գուգումը՝ Սուրբ Երրորդութիւնը:

Սրբութիւն անոր համար որ, որովհե-
տեւ ան ի վերջոյ ամէնայն իրաց ոչ թէ
վախճանն է, այլ՝ ՍԿԻՋԻՐ:

Եւ յետոյ մեր կարծաւորութիւնն է
պատճառը, որով կը դառնան շարժումը
իրեւ առաջնորդաց ուղղութիւնով, ուր-
կէ թերեւս (խեղճ կառ Մարքո) սկիզ-
բէն դէպի վախճան, այնպէս որ ընկերա-
յին շարժումին մէջ ինչ որ իրեւ թէ
յառաջընթացն է, այլ՝ վախճա -
նական, դէպի վախճան դիմող, ուրկէ
եւ շարժումին կայունութիւնը, ինչ որ
իրեւ թէ յառաջընթացն էր յորջորջը-
ւի, ըստ այս ուղեգիծին ոչ թէ յառաջ -
դիմական է, այլ՝ վախճանական, դէպի
վախճան դիմող, ուրկէ շարժումին կա -
յունութիւնը, հետեւաբար շարժումին
ազատութեան սղադրութիւնը, անշուշտ,
չըսելու համար, եթէ ոչ շիջումը, գտնէ
արդեւորականութիւնը: Չուզելի հոս շար-
կել կամ չարաչար գործածել հայերէնի մէջ
նորամոյժ (մուծում) բառերը, որոնք
անշուշտ կը համապատասխանեն գտնէ
Ֆրանսերէնի, գերմաներէնի եւ անգլի -
երէնի նորայայտ բառերուն, կամ բառ -
բու ձեւերուն, որոնք յաւելեալ հարեւ -
տութիւն մը կը ներկայացնեն դիտու -
թիւններու նորահաս հանգրուաններուն
բերած բառամթերքի բացայայտումով,
որոնց ծնողները նոր դիտութիւնները
կամ դիտութիւններու ծայրամասերու
ծրարձակումները ըլլալով ստիպուած ե-
ղան, այս սերունդի «սա տղաքը» նոր
բառեր չինել կամ հին բառերու մէկ մա-
սին նոր առաքելութիւն մը ընծայել միւ-
շեւ մտքին ծայրը երթալու նպատակով:
Ինչպէս կ'ուզէք որ այս օրուն մարդը
եթէ ձեռքի տակ չունենար հիւլեական,
ուժողական էնէրֆիսՆ եւ զայն պատ -
կերացնող բառապաշարը մտապատկե -
րելու համար այն շարժումները, ուժը,
մարդուն մտքին ու ձեռքին շնորհիւ օդ,
ջուր, ջերմութիւն ու այն բոլորը ինչ որ
կայ այս աշխարհի վրայ մեզի սպասար-
կելու համար, մէկ խօսքով այսօր դի -
տենք որ աթոմը կամ հիւլէն կը պարու -
նակէ ինչ որ մեր աշխարհին վրայ ան -
հունութիւն կը կոչենք: Հետեւաբար հին
բառերու նոր կերպարանք տալով, շըր -
ջելով, բանալով, կարելի կ'ըլլայ մտա-
պատկերել հիւլէի գոց ենթայարկին մէջ
որդերու նման միտացող շարժւորութիւն -
ները, որոնք կը կերպարանափոխուին
մարդկութիւնը օժելով նոր կարելիու -
թիւններով հարստացնելու, դիւրացնելու
քաղաքակրթելու համար, նոյնպէս հո -

գեկան կեանքի տեսակէտով նոր բառ -
բու գործածութիւնը մեզի կը բերէ հո -
գեկան կամ մտային կեանքի գերազապա-
հաներու ճանաչողութիւնը պարզապէս
այդ ներքին շարժումները ուսումնասի -
րելու պայմանները մեր տրամադրութեան
գնելով է որ անոնցմէ ծնունդ կ'առնեն
գոյականացումներ, մարմնականացում -
ներ, ինչ որ հոգեվերլուծում կատարող
շարժումները վայրի մը մէջ, ուր հին
բառ մը, ոչ նոյն ձեւով, այդ օրինակի
համար չըլլում բառը. երբ բան մը շըր -
ջում է, բայց յետագայ ուղեգիծի մը
վրայ գրեթէ ծաղուած, անճանաչելի
բայց քակելի, տեսանելի, երբ բանաս -
տեղծութեան «տրամադրելին» «օգնու -
թեամբ» «բացում» մը եւ ոչ թէ բացու -
թիւն մը, այլ, կը կրկնեմ ԲԱՅՈՒՄ՝ մը
կը կատարէ, կը բանայ, վերապէս
(Մարք Նշանեան՝ Թէ՛Քէ՛ՆԱՆ) ներշնչ -
չում (հոս բառը իմաստ մը կ'առնէ)
քննադատական այնպիսի սուր նայուած-
քով որ ճամարութեան հանկարծական
յայտնութիւնն է մտքի հրապարակին վը-
րայ, ինչպէս պարզ սփռումը սեղանի վը-
րայ թափուած դոյլ մը սփռելի նման:
Երկու տարի է, կնոջս մահուան սուգէն
ի վեր զլիտու պայթած կրակին երեւնի
ոտք տունէն դուրս հանած չունիմ: Առ-
ջի օր վրայ գործնական ուժ մը զգացի,
ուժ մը որ պիտի կրնայ դիմադրաւի
կեանքին սպառնացող վտանգին: Մինչ
այդ տառը վայրկեանէն աւելի չեմ քա -
լած, չեմ կրցած քալել եւ այս անգամ
սխալած ըլլալով հաշիւիս մէջ կէս ժամ
ուսն երթեակը չորս ժամ խլեց ինձմէ,
բայց զացի եւ եկայ, հոգ չէ թէ զիջեր
անցուցի բոլոր զիջելներու պէս, կեանք -
ք եւ մահուան մէջտեղը: Հին բարե -
կամներուն նման հանգիստ մը նորէն
մահուան հետ եւ այս անգամ հնազան -
գեցայ իրեն:

— Զարեհ, ըսաւ հին բարեկամս, կը
խորհիս որ սա աղոյցը լեզուն մեր լե -
զուն պիտի ըլլայ վաղը:

— Ոչ, ըսի կարակա՛ն կերպով, անոր
համար որ բարեկամին ձայնին մէջ վար -
կաբեկիչ բանի մը նշոյն անգամ չկար,
այդ տղոցը նկատմամբ եւ սակայն զգա-
ցի որ իմ «ոչ» իրեն բաւականէն աւելի
գոհացում պատճառած էր, ոչ թէ
զանոնք ուրանալու գիտումնաւորու -
թեամբ, ըսածս իր համոզումին մէջ ա-
պացոյց մը կը մուծէր, եւ սակայն ան-
միջապէս աւելցուցի եւ զգացի որ մտա -
հոգութեան պէս բան մը տեղ գրաւած էր
մտքին մէջ:

— Այսինքն, աւելցուցի, մինչեւ ա-
նոնց լեզուն մեր լեզուն մէջ տեղաւոր -
ւիլը, Սփիւռք կոչուած գոյութիւնը հա-
ւանաբար կը դադրի գոյութիւն ունենա -
լէ:

Ուրեմն կրցեր էի իր համոզումին մէ-
ջէն քալելու եղանակը գտնելու եւ մենք
եղբայրաբար բաժնուցանք իրարմէ,
ինծի վերապահելով աւելի լայն կտաւի
մը վրայ բացատրութիւն տալու իրա -
ւունքը, այսինքն նիւթը օգտագործելով
այն ինչին մէջ, որ նախապէս ծրագրե-

ւած էր այս գրութիւնը որպէս մենախօ-
սութիւն եւ ոչ թէ գրոյց: Ահա թէ ինչ-
պէս այն որ սկսուած էր իրեւ մենախօ-
սութիւն անունի տակ ինքնաբերաբար
եղաւ գրոյց, ինչպէս եթէ երկու անձն -
րու միջեւ տեղի ունեցած գրոյց մը ըլ -
լար, ԵՍ ԻՆՏԻ ԶԵՏ, միշտ նոյն անձը,
միւսակը ըլլալով հանդերձ:

Ջարմանալի կը գտնեմ որ ուրիշներու
բան մը ըսելու սահմանուած գրութիւնը
մենախօսութիւն կոչուի: Ինքը իրեն հետ,
Բայց այդ երկուութիւնը, որ արդէն
կ'ենդադրէ մարդոցմով լեզուն սրահի մը
առջեւ նստած բանի մը միջմիջացող
մարդ մը, որ միւսակութեան ժխտում
խալ է, քանի երբ մտածում մըն է որ կը
յայտնուի, եթէ իր սեփական օգտագոր-
ծումին համար իսկ ալ ըլլայ, ընդհանրա-
կան, չըսելու համար տիեզերական հա-
զամանք մը կը ստանայ: Թող ուղածին
չափ պոսայ վիպող մը, որ իրեն համար
կը գրէ եւ կ'երթայ նոյնիսկ շատ հեռու-
ները ըսելու համար թէ կը գրէ, այո,
այդպէս հեռուները երթալու համար ի
գին ինքնաճանաչութեան եւ սակայն ինք-
զինքը ճանչնալու ի վերջոյ, ինչ որ ալ ըլ -
լայ, նոյնիսկ հոգեվերլուծական, հոգե-
կան հանգստութիւն որոնելու ճամբուն
մէջ, այո, եւ սակայն, ի գին ամէն բա-
նի ինքզինքնին անգին երթալու անորա -
նալի ձգտումին մէջ կը գտնուի, որ հա-
ւանաբար համայնական հաւաքով
էութեան մը նշանակութիւնը պիտի ու-
զէր առնել: Ամէն անհատ է նաեւ եւ մա-
նաւանդ հաւաքականութիւն: Ոչ թէ
Աստուած մարդը այդպէս ստեղծած է,
այլ մարդն է որ Անոր տուած է իր պատ-
կերը, այդպէս ուրկէ պիտի դիտար,
որ ի՞նչ է Աստուծոյ մտածումը, եթէ ոչ
իր ունեցածը ստանձնուած իրեն, թէ դե-
րագոյն ուժէ մը, իմացականութիւն մը,
որ կրնայ փոխադրել մէկէն միւսը, ամէ-
նուն, մէկ անգամէն, եւ մէկ անգամէն
կը յայտարարէ «միւսը գոյութիւն չու -
նի»:

Ուրեմն չէզոք երեւնալու համար գոր-
ծածուած ձայնին մէջ անպայմանօրէն
ծաղրի նմանողութեամբ շեշտ մը ան -
գոյ չէր, երբ բարեկամս հարց տուաւ
«սա տղոցը» մասին: «Սա» բառը արդէն
ինքնին մեծափառութեամբ ծաղրանք մըն է,
որուն համար անմիջապէս ծրագրելի դը-
րել այս գրոյցը, ընդունելով ի հարկէ
100 տարի վերջի Հայաստանէն դուրս աշ-
խարհին մէջ Հայաստան հայութեան գոյու-
թիւն կրնայ չունենալ, բայց հարցը երբ
կուգայ անոր լեզուն հարստութիւնն -
րուն, այսինքն այս օրերուն սկսած գիտա-
կան — լեզուաբանական—իմաստաբանական
նորոյթներով լեզուած բառերը եթէ ի-
րենց ճամբան բացած չըլլան Հայաստանի
նոյն շրջանակներուն մէջ, ինչ որ պա -
րագան է, քանի որ մեզի ծանօթ են այդ
ձգտումին մէջ մրկուող միտքերը, որոնք
ի վերջոյ պիտի հասնին ցանկացուած ար-
դիւնքին, մանաւանդ այն պատճառով,
որ այն կողմի հասարակութիւնն ալ այս
կողմիներուն պէս պիտի քաղցնէին անոն
հետգհետ կորսնցնելով (եթէ չէ եղած

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼԻԲԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐԻԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ, ԳՐՏԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄՍՏՈՒՆԻ

Ըստ Ուիլիամ Ռուբրուկի եւ այլ հեղե-
նակների նշումներին, Իկոնիոյ Սելճուք
Ռումի սուլթանութեան (1080 — 1300 թ.)
բնակչութեանը տասնից մէկը մահմեդա -
կան է եղել եւ ինը քրիստոնէայ: Դրա
պատճառով էլ կոչուել է Սելճուք — Ռու-
մի սուլթանութիւն: Իսկ ըստ Ֆրանսիա-
ցի ճանապարհորդ Ժան Պալլասի թա -
վերնիէի, որ 6 անգամ շրջել է այդ կող-
մերը 17-րդ դարում, Թուրքիոյ Թարսիզ
երկրի բնակչութեան յիսունից մէկը մի-
այն թուրք է եղել եւ մնացեալը հայ:

Բացատրութիւնը պարզ է դառնում, որ
դարերի ընթացքում տիրող Թուրքերը
իրենց հպատակ քրիստոնէայ ժողովուրդ-
ներին բռնի խլամպացնելով ձուլել են ի-
րենց մէջ: Այսպիսով է, որ մեր օրերում
(1900 թ.) երբեմնի աննշան փոքրամա-
սութիւն կազմող Թուրքերը եղել են մե-
ծամասնութիւն եւ ճնշող մեծամասնու -
թիւն կազմող քրիստոնէաները՝ փոքրա-
մասնութիւն:

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԺԱ. դարի կէսերից սելճուկեան թուր-
քերը նուաճողական նպատակներով ըս-
կաւում են յարձակումներ կատարել Բի-
զանդական Կայսրութեան ծայրագագա-
ններ եւ ամէն անգամ երկիրը աւերելուց
խուժում 1048 թուին, եւ աւերում քա -
ղաքներ ու գիւղեր, կողոպուտ եւ գերե-
վարութիւն են կատարում: Այս արշա -
ւանքները կրկնում են մի քանի անգամ -
ներ եւ ամէն անգամ երկիրը աւերելուց
յետոյ հեռանում են:

1071 թուին սելճուկները Մանազկերտի
նշանաւոր ճակատամարտում, յաղթում են
բիւզանդացիներին եւ տիրում Հայաստանի
եւ Անատոլիայի մեծ մասին: 1079 թը -
ւին հիմնում են Իկոնիոյ այսպէս կոչուող
Սելճուք Ռումի սուլթանութիւնը, որը
տեւում է մինչեւ 1301 թու: Իսկ Արեւ -
մուտեան Հայաստանի վրայ իշխում
են նրանց ցեղակից Թուրքմէն էմիրներ:

Սելճուքները սկիզբի շրջանում իրենց
տիրապետած երկրներում, շատ աւել -
բաւում են կատարում եւ շատերին ըս-
տիպում են, որ խաւմութիւնը ընդու -
նեն:

Այդ ժամանակներում (1098 — 1100)
թուրքին երբ ինչպիսիքները Կապա -
դովկիայի էին անցնում, երկրի բնակ-
չութեան մեծամասնութիւնը քրիստոն -
էաներ էին: Թուրքերը հաղթել բնակչու -
թեան տասնից մէկը լինէին եւ երկիրը
կոչեցին ՀԱՅԿԱՅԱՆ ԵՐԿԻՐ:

Սելճուքների նուաճումներից յետոյ,
Հարաւային Հայաստանում կազմում է
Շահ — Արմէնների քրդական ծագում
ունեցող Փէօդաւական տիւնապիւս (1100—
1207 թ.), որի մայրաքաղաքն էր իլաթ
քաղաքը: Իսկ Հայաստանի տարբեր մա-
սերում (Կարին, Նոյնկա, Կարս եւայլն)
կազմում են տարբեր էմիրութիւններ,
որոնք վաստակական կախման մէջ են լի-
նում Շահ — Արմէններից:

Օսմանցի Թուրքեր 1227-ին Անդրկասպ-
կան երկրներից Փոքր Ասիա գալով տե-
ղաւորում են Սելճուք Ռումի սուլթա -
նութեան սահմաններում, Սելճուքի գա-
ւառում: Նրանք հովանաւորութիւն Սել-
ճուք Ռումի սուլթանութիւնից 1242 թը -
ւից սկսում են հողամասեր գրաւել բիւ -
զանդացիներից, եւ ընդարձակում են
իրանց տիրոյթը:

Սելճուքեան թուրքերի աւերիչ արշա-

ւանքներից հաղթել 2 դար անց, Հայաս -
տանը ենթարկւում է մոնղոլ — թաթար-
ների ներխուժման (1242), որոնք բայց
Հայաստանից, նուաճում են բոլոր հա -
րեւան երկրները: Մոնղոլ — թաթարները
տաանեակ տարրեր, սելճուքներից աւե-
լի մեծ աւերումներ են կատարում Հա-
յաստանում: Տեղի են ունենում կոտ -
որածներ, աւարառութիւն, գերեզմա -
րութիւն եւ Հայերի մասնակի արտագաղթ
եւ բռնի իսլամացումներ:

Մոնղոլ — թաթարները պարտութեան
են մատնում Իկոնիոյ սելճուք սուլթա -
նին եւ նրա պետութիւնը քայքայում է:
Այնուհետեւ մոնղոլ — թաթար խաներ
են իշխում երկրին: Սելճուք պետութեան
քայքայումից յետոյ երկրի զանազան
մասերում 10 մանր ցեղապետ կառավա-
րէիները իրանց անկախ են հռչակում:
Սելճուք պետութեան անկումից մինչեւ
— 1471 թու, Փոքր Ասիան անիշխանու -
թեան է մատնում եւ զանազան շրջան -
ների վրայ իշխող կառավարիչների (է-
միր) միջեւ կռիւներ են տեղի ունե -
նում:

(Շար. 2)

Թե Խճայես Կնիւնցաւ 1918-ի ԹԻՔԱԿԱՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

Բ.

ԶՕՐԱՎԱՐ ՍԸՐ ԶԱՐԿՈ

Վ. Ե. ԹԱՌՆԱԶԷՆՏ

1918 Սեպտեմբերին Փոքր Ասիոյ մէջ առնուազն 300-000 թուրք դասակարգներ կային, որոնք սարսափ կը սփռէին երկրին մէջ: Այս պարագան լսած էի թուրք պատերազմական նախարարութեան նախագահ թուրքերը կատարեալ անկեղծութեամբ կը խօսէին ինծի հետ այս առաջարկութեան մասին: Բէնիֆ պէյ, որ ծովային նախարար էր երբ ես Անգլիա — Լան Տորֆորդին մօտ իմ պաշտօնային կատարեալ համար մեկնեցայ Պոլսէն, ապա — չոյցուցի զիս թէ երբ Ալեքսիոյ Հայկազի կը մօտենար, իր առջեւ 20-000 թուրք զինուոր կար: Այս 300-000 դասակարգները երկրէն հրահանգուեցին ըստ — ներքին հրահանգներով, Յամաթ — ին Պատերազմին առեւ սպանիական լեռնային շրջաններուն նման: Հրահանգները — կը խանդարէին կարգ ու կանոնը, եւ նոյնիսկ քաղաքներ կը կողոպտէին եւ տեղային իշխանութիւններէն դրամ կը գանձէին: Սեպտեմբերին, Պանտրամ դը — րաւուած էր մեծ թուով ասպատակներու կողմէ որոնք 5-րդ բանակէն դասակարգ զինուորներ էին, — եւ քաղաքապետարանին մէջ 50-000 օսմ. ոսկիի թղթադրամ ալրած էին, որովհետեւ հրահանգները թղթադրամ անարժէք կը նկատէին: Մէկ քանի գերման սպանի մերկաց — ուած եւ գէշ կերպով ծեծուած էին: Բինչ Աստիւրացիներուն դաշնող չէր ըլլար: Հրահանգները թալաթ փաշային կը սպառ — նային, որ եթէ խաղաղութիւն չկնքէր՝ Պոլսոյ վրայ պիտի քալէին եւ քաղաքը կողոպտէին: Այս էր թուրքերոյ կացու — թիւն 1918-ի Սեպտեմբերին:

Իբր որինակ Պոլսոյ շրջակայներուն մէջ իսկ այս հրահանգներուն ստեղծած արտաքին վիճակին, կրնամ ըսել թէ իմ թիկնապահս՝ Թէֆթիք պէյ ազարակ մը անէր Սիւրտարէն տասը տասերկու մղոն հեռու եւ չէր կրնար մարդ զրկել վառե —

լիք փայտ բերել տալու համար: Զէր կրնար երկու երեք ծովային զինուոր զրկել առանձին, որովհետեւ հրահանգները համարան կը սպաննէին զիրենք կամ զերի կը վարէին: 20 հոգիէ պակաս զինուած խումբ կարելի չէր զրկել — եւ ասոնք ալ յաճախ հրահանգներուն հետ կ'ընդարձակ — ցէին եւ անոնց կը միանային:

Երկու երեք ամիսէ ի վեր, որեւէ ա — ռիթ չէի փախցուցած ի յուշ անելու հա — մար այն թուրքերը որոնց հետ կը տե — սակցէի — եւ ես շատ մը ազդեցիկ թուր — քերու հետ կը տեսնուէի — թէ իրենց փրկութեան միակ յոյսը Անգլիոյ հետ հաշտութիւն կնքելուն մէջ կը կայա — նար եւ գիտէի որ իմ խօսակցութիւննե — րա կը հաղորդուէին այն անձնաւորու — թեան որ գլուխը կը գտնուէր Էնվէր փա — շան տապալելու աշխատող խմբակին: Ինծի ըսին թէ Էնվէր փաշա Սեպտեմբեր 15-ի առեւտրը, հրաժարականը մատու — ցած էր Սուլթանին որ ընդունած էր զայն, թալաթ փաշայի հրաժարականին հետ միասին: Թալաթ ըսած էր որ եթէ Էնվէր հրաժարէր, ինք ալ կը հրաժար — ւէր:

Ես անակ գիտել կուտայի թուրք — րուն թէ Գերման զօրքերը Պոլսոյ շուրջը այնպիսի ձեւով մը տեղաւորուած էին որ զիւրիւր ըլլար քաղաքը երկու հատ — ուածի բաժնի, մինչ միւս կողմէ նաեւ — րուն թէ գերման զօրքերը Պոլսոյ շուրջը քին: Այս սպաններ ուրիշ թուրքերու կ'ըսէին այս խօսքերը որոնք ի վերջոյ մեծ ազդեցութիւն գործեցին:

Փողոցը հանդիպեցայ Բէֆթին Մըն — տէյի, որ քաղաքէն քանի մը մղոն հե — ոտ գերիներու քնքի մը մէջ կը գտ — նուէր: Բանա՞յ պէյ թոյլ տուաւ որ զին — քը հետս տանիմ:

Ժամը 2-ին, կառավարական շտաբ — անը մը պիտի մեկնէի, բայց գոյք —

եթէ ոչ նախակարապետները որոնք կ'ընէին իշխողութեան արժանանալ — օր մը որքան Մեհրուպ Մաշտոց մը: Եւ ալք է պատճառը, քանի որ ես ինծի հետ է որ կը խօսիմ, կրնամ տալ ես ինծի նոր Մաշտոցներէն անուններ, որոնք թերեւս հիմա արդէն սկսած են վխտալ ինչպէս Գ. Պըլլեռեան մը, Մարք Նշանեան մը, Յարութիւն Բիւրքեան մը, Պաշիկ Թէօ — լեօլեան մը, Սեդա Գարոյեան մը, Պետ — րոս Թերզեան մը եւայլն եւ կ'ըսեմ, ու — չաղրութիւն, ինծի պէս ըրէք, անոնցմէ — զատ լեզուն ուրիշ հայերէն կարգալը կամ գրելը ազդատանալ է:

2. ՈՐԲՈՒՆԻ

րուս յապաղման հետեւանքով հազիւ ժամը 3-30-ին կրցանք ճամբայ ելլել Իզ — միրի ծոցէն, ուղղուելու համար դէպի Միտիլի ուր կը յուսայինք անգլիական մարտանաւ մը գտնել: Զէր ուզէր Գեր — մաններէն բռնուելու վտանգին ենթար — կուիլ, ուստի պնդեցի որ գիշերը առեւ անցնինք ականներու զիծէն, որովհետեւ զեղեցիկ լուսին մը կար եւ ծովը կատա — րեկապէս խաղաղ էր: Երգեմակոյզին թուրք հրամատարը դիտողութիւն ը — րաւ. «Բայց, վսեմափայլ տէր, եթէ ա — կանի մը զարնուինք եւ դուք վնասուիք, զիս պատերազմական ատեանի առջեւ կը հանեն»: Պատասխանեցի որ եթէ ա — տանկ բան մը պատահէր, ո՛չ ինք եւ ո՛չ ալ ես եղածէն տեղեկութիւն կ'ունենա — յինք, ուստի կրնայինք այդ վտանգը աչք առնել: Ականներու հինգ գիծերու մէջէն անցանք:

20 Հոկտեմբեր: Գիշերուան ժամը 3-ին Միտիլիի նաւահանգիստը հասանք, ա — ռանց ճամբան նաւ մը տեսած ըլլալու: Երկու անգամ սուղէլ յետոյ, ինքնա — շարժ նաւով մը անգլիացի ծովային ըս — պայ մը եկաւ որ մեզի պոռաց. «Ո՞վ էք դուք»:

Զօրավար Թաւուզհէնա պատասխա — նեցի:

— Տէ՛ր ողորմեա: Ուրախ եմ ձեզ տես — նելուս, Սըր,

— Դարձեալ անգլիական դրօշին տակ կը գտնուիմ:

Հեռագրեցի տորմիդի հրամանատարին որ սրընթաց նաւ մը զրկէ զիս քովը տա — նելու համար եւ Լոնտոն ծովակալ Ուի — միսին որպէսզի կնոյս իմացնէ թէ ազատ արձակուած էի եւ Լոնտոն կը վերադառ — նայի: Նոյնիմաստ հեռագիր մըն ալ զըր — կեցի պատերազմական նախարարին եւ աւելի ետքը, Ֆօքէն Օֆիսին երկար հե — ռագիր մը ուղղեցի բացատրելով թուր — քերոյ գերքը եւ առաջարկները:

20 Հոկտեմբեր ժամը երկուսուն 3-ին Մուստոն ժամանեցի եւ ծովակալին նաւը գացի: Միջերկրական ընդհանուր հը — րամատար ծովակալ Սըր Արթըր Գալ — թորը եւ դեր — ծովակալ Սըր Միքայէլ Գըլ — Մէյմուր սրտազին բարի գալուստ մաղթեցին ինծի: Կայսերական ընդհա — նուր սպայակոյտով պետը հեռագրով կը հաղորդէր ինծի Մուստոն մնալ ցնոր տնօրինութիւն եւ իմ հոն գտնուելու կա — րելի եղածին չափ գաղտնի պահելը:

Ես ծովակալ Մէյմուրին հիւր մնացի: Դեկտեմբեր 26-ին ժամանեցին թուրք պատուիրակները, որոնք Ալամմաճմ մարտանաւին մէջ ընդունուեցան, եւ խորհրդակցութիւնները սկսան յաջորդ օրը:

Թուրք պատուիրակներն էին ծովային նախարար Բէնիֆ պէյ, թուրք ընդհ. սպայակոյտին Հայկազի Սատուլլահ եւ Բէշարէ Հիքմէթ պէյ: Թուրք ծովային սպայ Թէֆթիք պէյ, որ ինչպէս կը յիշ — ւի, Պոլսոյ մէջ գերութեան միջոցին իմ թիկնապահս եղած էր եւ ինծի ընկե — րացած էր մինչեւ նաւատորմիդ, անոնց հետ էր:

(Շար. 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՈՐ

ՍՊԻՏԱԿԻ ՄԷՋ

Սպիտակի մէջ տեղի ունեցած է երա — ժըշտական փառատօն մը, մասնակցու — թեամբ Հայ համերգի ծանօթ խումբ — րու: Հանդէս եկած են «Թաթու Ալթուն — եան» երգի ու պարի համոյթը (գեղար — ուեստական զեկալար Էմմա Ծատուր — եան), «Արամ Տէր — Յովհաննիսեան» պետական երգչախումբը (Գրիգոր Նա — ջարեանի զեկալարութեամբ): Հայ հա — մերգի սենեկային նուագախումբը եւ «Արմինէ» խումբը: Փառատօնին մաս — նակցած են նաեւ տեղւոյն սիրող խում — բերը՝ Սպիտակի երաժշտական դպրոցի քանոնահարներու նուագախումբը, ու — սուցչական քառաձայն երգչախումբը եւ մշակոյթի տան ճազի խումբը:

×

ԷՍՏՈՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱՌՈՒՄԲԸ
ԷՋՄԻԱՏՆԻ ՄԷՋ

Էջմիածնի մէջ հանդէս եկած են Նար — վայի (Էստոնիա) պարի համոյթը եւ «Տիյնա» քառակը: Երեսնամեայ անց — եալ ունեցող «Նարվա» պարախումբը, որուն զեկալարն է Սուրէն Յարութիւն — եան, ներկայացուցած է խորհրդային եւ արտասահմանի զանազան երկիրնե — րու ժողովուրդներու ազգային պարեր: Համոյթը երեկոյթներ տուած է նաեւ Արշալոյս, Գրիգորեղով եւ Մերձաւան գիւղերու, «Երեւոնի» պիտներական ճամբարի եւ Կոմիտաս մշակոյթի տան մէջ:

×

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅԱՐՈՒԹԻՆԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՆԱՍՏՐՈՒՄ

Պորհրդային. երաժշտական արուեստի զարգացման գործին մէջ իր ունեցած վաստակն ի գնահատութիւն եւ ծննդ — եան 60-ամեակին առթիւ, Ալեքսանդր Յարութիւնեան Պորհ. Միութեան Գե — րագոյն Պորհուրդի Նախագահութեան հրամանագրով պարգևատրուած է՝ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան» շքա — նըշանով:

×

ՈՒՐԱՐՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հայաստանի մէջ ստեղծուած է Ուրար — տադիտական Կեդրոն մը, որուն գերը պիտի ըլլայ մշակել ու պահպանել փոքր Ասիոյ հնագոյն պետութեան՝ Ուրարտուի նիւթերը եւ օգնել Ուրարտուի պատու — թեամբ եւ մշակոյթով հետաքրքրուող — ներուն: Կեդրոնը կը գտնուի «Էրեբունի» թանգարանին մէջ, ուր հաւաքուած են Երեւանի աւելի քան 2760-ամեայ ամր — ցին վերաբերող հարկւրաւոր ցուցանք — մոյշներ:

— Հա, ձեզնի պարտեցնէին կուգար այս գիշեր: Յետոյ ի՞նչ կուի էք:

Այո՛, այո՛, պէտք էր խնայել թէեւ կ'ուզէր խօսիլ անոր հետ, Այնալուն ձեռ — քը նոյնիսկ ձիւն վզին դրաւ: Վտանգի վարէն անոր այնպէս կը թուէր, որ մու — թին մէջ ձիւնը դոփիւններ կային, ժան — տարմները վրայ հասած էին:

— Այստեղէն հեռացիր, այ ճահիլ տը — դայ, վտանգ կայ, վտանգ: Մուկեղինը զնաց ժանտարմներուն լուր տալու, հի — մա կուգայ: Ես պիտի պահուիմ կանեփ — ներուն մէջ, մինչեւ անցնին ժանտարմ — ները: Զէ, անոնք պէտք է գիտնան, որ ես լուր տուած եմ քեզի:

Բայց ինչքան կ'ուզէր երկար խօսիլ անոր հետ...

×

Հեռուէն մուկին մէջէն կը լսուէր ձիւ — րու ոտքերու դոփիւն, կը լսուէր նոյն — իսկ ժանտարմներու չաւուռի ձայնը: Ա — նոնք կանեփներու մօտի ճամբայէն հա — սած էին Հանի Իպրահիմի մէթէրիսը, ուր ոչ ոք գտած էին:

Այս անգամ մուկեղինն էր որ կը խօ — սէր աղաչաւոր ձայնով մը:

— Վալլահի, ես աչքովս տեսայ: Ան էր, ան ձիւնեցուցած էր ա՛յ ճիշդ էստեղ: Ժանտարմները սկսած էին հարցու — փորձ ընել Այնալուի մասին: Անոնք գիւ — ղին մէջ իմացեր էին հրացաններու ձայ —

ներ: Նոյնիսկ իմացեր էին, որ Այնա — լուն մուկեղինի հետ փախած է ու բոլորն ալ էգի հոտ առնող շուներու նման մը — թութիւնը հոտուրտացին, կարծես Այ — նալուի կուրծքի տաղաթեղէնէն բան մը ըլլար կանեփներուն մէջ: Անոնք ձիւնով կանեփներուն մէջ մտան, փնտրեցին, ու գտան Այնալուն՝ առուի մը մէջ ծած — կըւած, ճմրթկուած կուրծքով ու դէմ — քով, գիլիֆները ճակատին ու երեսին վը — րայ թափուած:

— Ըսէ, ըսէ, սպիտակ ձիւաւորը այն — տեղ չէ՞ր, — կը հարցնէր մուկեղինը Այ — նալուին:

Ան կ'ուզէր հաւատացնել ժանտարմ — ներուն, որ Մարտիկը մէթէրիսին մէջ էր: Բանաւանդ անոր հետ խօսելով կ'ու — ղէր հասկնալ, թէ Այնալուն նորէն կը սիրէ՞ր զինք. մինչ Այնալուն լաւ գործ մը ըրած ըլլալու գոհունակութիւնով կեցած էր լուս եւ կարծես ձիւնի մը պէս պիտի հալէր իր շուրջ հաւաքուող, քր — տինքի, ձիւն ու կաշիի հոտ ունեցող ժանտարմներու շունչին տակ:

Այդ գիշեր Այնալուն Հանի Իպրահիմի մէթէրիսին մէջ այս անգամ ժանտարմ — ներու համար էր որ կը պարէր, պորտ կը նետէր ու կ'երգէր:

(Շար. — 168)

Fonds A.R.A.M

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻՆԱԴԱՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՈՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

— Թող, զիս այստեղ ձգէ, բա, ի՞նչ էլի պէս կը քաշես, կոճակներս փրկան: Անցիր, անցիր, աւանակ, խափած...
Մուկեղինը զարմացաւ, որ Այնալուի աչքան սիրալիք վերաբերումը փոխուած էր յանկարծ: Մտածեց իր վտանգը փրկել մասին: Այնալուի տուած հէմիտիէ խաղի մասին ու ճամբայ ինկաւ դէպի Գարաբաղ: Ժանտարմներուն լուր տալու:
Այնալուն այնտեղ էր, կանեփներուն մէջ: Զէյնալի հանդէպ ունեցած նախան — ձը թող չտուաւ ըսելու մուկեղինին, որ լուր հասնէր ժանտարմներուն:
Մուկեղինը հեռացրէր էր արդէն: Ան — տարալոյս ժանտարմները պիտի գային

Այնալուն կ'ուզէր հեղ մը միայն Մար — տիկի հետ խօսիլ, տեսնել անոր հասակը ու լսել ձայնը:

Կոճակները քակուած կուրծքով, կար — միր կօշիկները ձեռքին բռնած, շուրջն անցաւ ու մօտեցաւ Մարտիկին:

— Ո՞վ կայ, — ձայն տուաւ Մարտիկ:

Այնալուն երբ աւելի մօտեցաւ, երբ տեսաւ անոր հասակը, երբ լսեց ձայնը, աւելի ուժեղ զգաց, որ պէտք էր խնա — յել Մարտիկին: Ժանտարմները թերեւս գիւղէն դուրս ելլելու վրայ են: Այո՛, ա — յո՛, պէտք էր օգնել Մարտիկին:

— Բարեկամ է, — Այնալուն ձայն տը — ւաւ:

— Քեզի հետ ուրիշ ո՞վ կայ:

— Մի՛նակ եմ, մի՛նակ:

Այնալուն այնպէս զգաց, ինչպէս մէկը երազին մէջ կորսուած հէքեաթի հերոսի մը կը հանգիպի:

Տէր Եւ Տիկին Արման Սէտէֆանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, Եւ մեծ - մօր՝ Տիկին ՎԱՌՎԱՌԻ - ԺԱՔԼԻՆ ՍԷԹԵԱՆԻ մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 2ին, Անտիյիի Հանգստեան Տունը:

Յուշարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 7, ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի իւրի - Փարիզիէն՝ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազգ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրեն այդ նկատել:

Այլի Տիկին Եւգինէ Կարապետեան, Այլի Տիկին Վերթին Հաճեան եւ զաւակները խոր կակիծով կը ծանուցանեն իրենց մօրեղբոր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ մահը, որ պատահեցաւ Պրիւսէի, Եւ այս տարու առթիւ 100 Թ. կը նուիրեն ողբացեալին սիրած «Յառաջ»ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՏԵՅԻ Ս. ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ Եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան ՄԻՍՏԵԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՅ Բացում՝ Հոկտ. 8

Մարտիկ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան Միացեալ Հայկ. Լեզուի Դպրոցին 1980 - 81 տարեշրջանի դասընթացները կը վերսկսին Հոկտ. 8ին:

Այս տարի, Դպրոցին մէջ կը դասաւանդուին -

ա - Հայոց Լեզու (ամէն տարիքի համար):

բ - Կրօնք

գ - Դաշնակի դասեր (Տիկին Ժիւլիէթ Երմազեանի կողմէ):

դ - Երգի դասեր 4 - 8 տարեկան:

ե - Մանկանց երգչախումբ (պատանի երգեցողութիւն՝ 9 - 15 տարեկան. զեկավար Խաչիկ Երմազեանի կողմէ):

զ - Հայկական պարեր:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Մշակոյթի Տան մէջ, ամէն Զորեքշաբթի, եւ շաբթուան ուրիշ օրերը՝ ըստ համաձայնութեան:

Զորեքշաբթի օրերը՝ ժամը 10 - 12 եւ 14 - 18:

Առաւօտ եւ կէսօրէ ետք օրօքաւ սպասարկութիւն:

Արձանագրութիւնները կատարել դպրոցի տեսուչ՝ Գարեգին Վրդ. Պէճեանի մօտ, Եկեղեցւոյ դրասենեակին մէջ, ամէն օր՝ 9 - 17:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱՇ Ի ՅԱՐԳԱՆՍ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ ՊԱՏՐԻԱՐԳԻՆ ՀԱՅՈՅ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 10, Երեկոյեան ժամը 8ին, ԲՈՆԲՈՐՏ - ԼԱՅԱՅԷԹ Պանդուխտ սրահներուն մէջ:

HOTEL CONCORDE - LA FAYETTE,
Entrée des Salons: Palais des Congrès, 1, Place Maillot, 7e étage. Ou bien,
3, Place de la Porte des Ternes, 1er étage.

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 200 Թ.

Տեղերը փութով ապահովել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ: Հեռ. 359-67-03

ԳԵՂԱՐՈՒՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ Soirée Artistique - Dansante ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES D E LA CROIX - BLEUE DES ARMENIENS

Animée per L'Orchestre

HARTANAG

SAMEDI, 11 OCTOBRE

A partir de 20 heures.

S A L O N
10, Rue Louis Jean - 92250 La Garenne - Colombes

LA CAPPADOCE

DU 25 SEPTEMBRE AU 5 OCTOBRE

GEVORK GRIGORIAN

VIA LOS ANGELES

12 OCT. -- SOIREE SPECIALE AVEC ORCHESTRE
GAIDZAG'S

19 OCTOBRE -- SOIREE MAROCAINE (DJELABA OBLIGATOIRE)
DANSEUSE

MALIKA

ORCHESTRE ORIENTAL MAROCAINE
CHANTEUR

D O V

ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

20 OCTOBRE, LUNDI
OUVERTURE SPECIALE SALON

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այլի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, զաւակները, Տէր Եւ Տիկին Վահագն - Փօլօ Վարդանեան, Տէր Եւ Տիկին Եր - ուանդ Վարդանեան, Տէր Եւ Տիկին Վա - րուժան Վարդանեան, Տէր Եւ Տիկին Վա - րար Սահարանեան եւ իրենց ազգականնե - րը, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բո - լոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսա - կով, հեռազրույթէ հեռաձայնով ցաւակ - ցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբոր, հօրեղբոր՝

ՀՐԱՉ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ՀԱՅՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐԳԻ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսա իր այցելութեան ընթացքին, Կ. Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը Լիոն կ'այցելէ Հոկտ. 13, 14, 15 եւ 16ին:

Այդ առթիւ, նախատեսուած է հետեւեալ յայտագիրը -

Հոկտեմբեր 13, Երկուշաբթի օր, Երե - կոյեան ժամը 8ին:-

Հանդիսաւոր մուտք Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին եւ Հսկումի արարողութիւն: Նորվան Վրդ. Զաքարեանի բարեգա - լուստեան խօսքէն ետք, կը զարոյգ Պա - րիարք Հայրը, յատկապէս ընելով ըն - դարձակ նկարագրութիւնը Թրքահայու - թեան ներկայ վիճակին:

Հոկտեմբեր 14, Երեքշաբթի օր, Երե - կոյեան ժամը 8ին:-

Միւրոյ Սեղան - ծաշ, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, ի պատիւ՝

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԳԻ

Ծաշի ծախքերու մասնակցութեան դու - մար որոշուած է 100 Թ. իւրաքանչիւր սեղանակիցի համար:

Նախապէս արձանագրուիլ՝ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Դիւանատունը, մին - չեւ Հոկտ. 7, Երեքշաբթի, ամէն օր՝ ժա - մը 9էն 12 եւ 14էն 17:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր Եւ Տիկին Մկրտիչ Սարգիսեան, ի - րենց սիրեցեալ Աղաւնի Աղաւնեանի եւ Մարգար - Մարսէլ Խաչիկեանի մահէ - րուն քառասունքին ի յիշատակ՝ կը նուիր - են 150 Թ. Դպրոցասէրին, 100 Թ. Այ - ֆորմիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին (ստա - նալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Թ. «Յառաջ»էն:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville - 75010 - Paris

67e ASSEMBLEE GENERALE

U. G. A. B. INTERNATIONAL

Buenos - Aires

31 OCTOBRE 1980

VOYAGE ORGANISE

avec

CORDOBA, BUENOS - AIRES, MONTEVIDEO, SAO PAULO

Départ 22 Octobre - Retour 5 Novembre

Possibilité prolonger séjour à RIO

PARTICIPATION Pour:-

- Transport aérien
- Hôtel 1re catégorie
- Transferts
- Service accompagnateur

8.460 F.F.

OPTION: Circuit sans hôtels possible

PRIX SPECIAL POUR TRANSPORT AERIEN UNIQUEMENT

Nous Consulter

Programme détaillé à disposition chez:

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière

13001, MARSEILLE - Tél. (91) 95.90.12

JACQUES CHELELEKIAN

Org. Lic. N° A 568

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE
de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) - Tél. 274-27-20

Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Telex: 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

պատմության տեղի ունենալից հետո, որ-
պեսզի հանդիսատեսը կապուած չըլլայ,
թէ ի՞նչ պիտի պատահի թատերախաղի
վերջնաւորութեան: Հանդիսատեսին կա-
պուած չըլլայ պատմութեան ելքին հետ,
պէ՛տ զէպերուն եւ վիճակներուն տրա-
ւայ զէպերուն զարգացման եւ իր՝ անոր
մարտնչութեան մէջ: Հետեւաբար, թա-
տերախաղին իւրաքանչիւր տեսարանը,
ինքնին՝ ամբողջութիւն մըն է, կապ ու-
նենալով հանդերձ՝ միւս տեսարաններուն
եւ նիւթին ամբողջութեան հետ: Թա-
տեր, կը դրականացուի, իւրաքանչիւր
տեսարանի սկիզբը: Գործընթացը եւ պատ-
մութեան վրայ նիւթին հետ առնչուող
զորանքները ցոյց կը տրուին: Կամ, կարճ
ֆիլմ մը կը ցուցադրուի: Այս թատրոնը,
կ'ազդուի՝ ֆապարէ-ի կարգ մը յատկու-
թիւններէն: Երբ, նուազ, ներկայացնող,
հանգիստ եւ ժամանցի դերը, եւլն: .

Ուրեմն, յիշուած թատերական յատ-
կութիւնները՝ կը պատկանին պրեկտ-
եան զիջացնողական թատրոնին, «որ
կը դործածէ ամենապարզ համախմբում-
ները, որպէսզի, տայ՝ զէպերուն ամ-
բողջական իմաստը եւ ուր չկան պատա-
հական կեանքի նմանող համադրում-
ներ...» (7):

Ինչպէս տեսանք, պրեկտեան թատրո-
նը արմատապէս առնչուած է պատմու-
թեան եւ դարուն տիրող յառաջագիծ դա-
րափարախոսութեան: Ի՞նչ է կապը մարդ-
եան հետ իր պարտադրուած օտարու-
մին, որ կ'օտարացնէ մարդը՝ ինքն իր
անհատին մէջ. կը մասնատէ՝ մարդուն
հարուստ զգացումները, միտքը եւ մար-
մինը: Ի՞նչ է օտարումին կապը հեռա-
տրցման յղացքին հետ:

«Փիլիսոփան»

Ձեռք մեկնաբանութիւնները սխալ
էին: Որպէս մեկնաբան՝ ձեռք որ-
դեպի մեկնակէտը անկարելի կը
դարձնէր իսկական ֆնմադատու-
թիւն մը: Հանդիսատեսները կը
նոյնանային ձեռքի հետ եւ կը պատ-
շափէին աշխարհին: Կը մնայիք՝
ինչ որ էինք եւ աշխարհը կը մնար՝
ինչպէս որ էր» (8) — ընդգծումները
ներ կողմէն —:

Թեմիս մակարդակի վրայ, ասիկա
հակադրութիւն մըն է, ինչպէս՝ խո-
սակցական լեզուին մէջ կ'ըսուի «քնա-
կան խաղարկութիւն»: Այսինքն՝ իրակա-
նութիւնը կամ վիճակները պատկերացնել
արկայէն ինչպէս որ են, առանց անոնց
հակասութիւնները եւ զարգացման ատակ
ըլլալու բնոյթը ցոյց տալու: Միւս կող-
մէն, ասիկա թատերական կիրարկումն է
մարքեան այն ըմբռնումին, ըստ որուն՝
փիլիսոփաները, մինչեւ հիմա աշխարհը
ըզատած են. անհրաժեշտ է փոխել
զայն: Այսպէս, Պրեկտի թատերախաղին
մէջ, զէպերը եւ տիպարները նոյն-
նէն են մնար. անոնք, կ'ենթար-
կուին տիպաբան փոփոխութեան՝ ըն-
կերային վիճակներու հետ, պատմու-
թեան ընդմէջէն:

Հեռաւորացումը՝ կը մերկացնէ պար-
տադրուած խորհրդաւորութիւնները: Կը
բացատրէ, մարդուն միջոցները հեռա-
տրացնելով՝ մարդը գիտակից կը դարձնէ
իր կարողականութեան եւ ուժին, կը խը-
լէ, դուրս կը բերէ զայն՝ դրամատիկ-
ական նիւթապայտուկի օտարումէն,
որ՝ միւրճուած էր ան: Ցոյց կու տայ,
որ իրականութիւնը կարելի է փոխել, եւ
զորին կը մղէ զայն: «Հեռաւորացնել,
կ'ըսէ Պրեկտ, կը նշանակէ՝ պատմակա-
նացնել, այսինքն՝ մարդիկը եւ զէպերը
ներկայացնել այնպէս ինչպէս անոնք
պայմանաւորուած են պատմութեամբ եւ
անցողակի են...» (9): Բեմին վրայ ներ-
կայացուած վիճակները՝ արդիւնք են
տիրող պայմաններուն. մարդ անհատը,
այդպէս է անոր համար, որ պայման-
ները այդպէս են:

Հեռաւորացման յղացքը, Պրեկտ կ'որ-
դեպէ՛ր երեսունական թուականներուն,
իր երիտասարդ օրերուն: Ապագային, կը
զարգացնէ և կը յատկացնէ իր տեսու-
թիւնները:

Ինչպէս ըսինք, անոնք ենթար-
կուած են զանազան՝ հակասական մեկ-
նաբանութիւններու: «Թատրոնին մասին
եղած սերտողութիւնները եւ անոնց վրայ
հիմնուած մեծ մասը՝ դատուածներու կի-
րաբերել են, ո՛չ թէ՛ իմ թատրոնիս, որ
կը ներկայացուի հանդիսատեսին, այլ՝
այն թատրոնին, որ ներկայ է, իմ տե-
սութիւններս կարգադրած է՝ քննադատ-
ներու երեւակայութեան մէջ... Իրենց
ամբողջութեան մէջ իմ տեսութիւններս

շատ աւելի պարզ են, քան՝ այն ինչ որ
կարելի էր հաւատալ. աւելի պարզ, քան՝
այն ինչ որ անոնց ձեւաւորումը կրնայ
առիթ տալ ենթադրութիւններու...» (10):
Նոյն ծիրին մէջ կ'ընայ Պրեկտը Ան-
սամալի բեմադրութիւններէն՝ Պէննո Պեստի
մէջ կ'արտայայտութիւնը, որ 1946 — 1956
կ'աշխատի Պրեկտի հետ: Կ'ըսէ որ, այս
ժամանակամիջոցին, գործնական աշխա-
տանքներու ընթացքին, որեւէ ժամանակ
չի յիշեր, որ Պրեկտ գործածած ըլլայ
հեռաւորացում բառը: Ատիկա, երեսու-
նական թուականներու տեսական բանա-
ձեւում մըն էր, որ ան այլեւս չգործա-
ծեց: Որեւէ պարագայի, շատ վտանգա-
ւոր է՝ Պրեկտի տեսութիւնները անշատել
գործնականէն: Ապա, կ'աւելցնէ, որ ճիշդ
չէ մարդիկը (ըսել կ'ուզէ, մասնաւորա-
բար՝ հանդիսատեսները...) խրոչեցնել
վերացական գաղափարներով, փոխանակ
ազատ ձգելու անոնց զգայարանները,
զգացումները եւ միտքը, որ կարենան ըն-
կայել յատկա՛կ գաղափարներ» (11):

Հակառակ տրուած զանազան մեկնա-
բանութիւններուն, Պրեկտը ըմբռնել՝
զուտ գեղադիրտական անկիւնէն, կամ առ-
նել իր թատրոնը եւ տեսութիւնները, ի-
րենց ամբողջութեան մէջ, զանոնք գետե-
ղելով՝ պատմութեան մէջ, հեռաւորա-
ցումի յղացքէն տարբեր ըմբռնումները,
այս վերջին բանն տարիներու պատմական
զարգացումն եւ նորութիւնները, պրեկտ-
եան տեսութիւնները՝ մեծ ազդեցութիւն
ունեցած են եւ կը շարունակեն ունենալ
արդի թատրոնի զարգացման վրայ:

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԵՐ

ԵՒ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— «L'Art comme procedé». page 84.
«Théorie de la Littérature».
Textes des formalistes russes, ré-
unis et présentés per Tzevtan Todorov.
Ed. Seuil.

2.— Տեսնել՝ «Նշաններու Դերը՝ Զինա-
կան Թատրոնին Մէջ» — «Յաւալ — Միտք»
եւ Արաւետ», Յունիս 1, 1980, էջ 4:

3.— «Զեմ ձգեք, որ զգացումներս մի-
շատնեմ քառերկան աշխատանքիս մէջ:
Ատիկա, սխալ պատկերացում մը պիտի
տար աշխարհին. կողմնակից եմ՝ ծայ-
րայեղօքն դասական, սառն, եւ բարձր-
բէմ մտաւորական ներկայացումներու:
Զեմ գրեք ծայրերու համար, որոնք կ'ու-
զեն իրեն սրտերը շերտացնել...»:

«Զգացումները՝ անձնական են եւ
սահմանափակ. մինչ, միտքը ըմբռնելի է
եւ հետեւաբար՝ վստահելի»:
Հարցումի մը պատասխանը:
«Conversation with Bertolt Brecht»
«Brecht on Theatre» գրքէն, Ed. J. Wil-
lett.

4.— «Effets de distanciation dans l'art
dramatique chinois».
B. Brecht «Ecrits sur le Théâtre», I,
p. 590. Ed. L'Arche.

5.— «Le paradoxe sur le comédien».
Diderot. p. 187. մէջքերում՝ Frédéric
Ewen-ի կողմէ «B. Brecht» գրքին մէջ.
p. 174. Ed. Seuil.

6.— Կալիլէն, արդէն Խօսած է կարգ մը
ֆորմիւլներու շփոթութեամբ մասին: Այ-
նը շարքին, կը մտնան թէ, գեղեցիկի
զգացումը իր տեղը ունի՝ գիտական նոր
զգացումը մէջ: Մինչ, Օփընհայմըր, կը
գովեր գիտական աշխարհայեացքը, որ
ունի իրեն յատուկ գեղեցիկութիւնը և լաւ
պատշաճութիւնը մարդու գրաստած տեղին
աշխարհի վրայ...
«Petit organon pour le Théâtre» B.
Brecht. p. 9. Ed. L'Arche.

7.— «The literalization of Theatre».
«Brecht on Theatre». Ed. J. Willett.

8.— «Achat de cuivre» B. Brecht. Ec-
rits I, p. 498. Ed. L'Arche.

9.— «Sur le Théâtre Experimental». B.
Brecht. Ecrits I, p. 295. Ed. L'Arche.

10.— մէջքերում՝ Martin Esslin-ի կող-
մէ «B. Brecht» գրքին մէջ. p. 181.

11.— «Brecht», p. 23, Oblique, N° 20-21

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

ԳԱՂԱԳԱՅԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Մերօրեայ թատրոնը որուն քաղաքա-
կանացման ակնառու ելքը, նախա-
պէս՝ ապաքաղաքական է: Ան կը սոր-
վեցնէր միջոց ըմբռնել աշխարհը՝ ինչպէս
որ իշխող դասակարգերը կը հասկնային,
որ կ'ապրէին: Բեմի վրայ պատկերաց-
ումն աշխարհի մը ըմբռնումները տար-
բեր էին այն չափով որ այս դասակար-
գերու ընդոյթ տարբեր էին իրարմէ: Իփ-
սէնի, Անթուանի, Պրահի, Հօֆմանի
թատրոնները անկասկած որ կ'ըմբռն-
նուէին որպէս քաղաքական իրա-
կանութիւններ: Սակայն, նկատի առնե-
լով, որ այս մարդիկը ինքնոյ առաք-
կայ էին իր զարմանք ընկերութեան կառոյց-
ները, այլ՝ կը բաւականանային պարզ
փոփոխութիւններով, անոնք երբեք
իս որ կերպով չփոխեցին թա-
տրոնի դերը: Միայն, երբ որ
դասակարգ մը՝ պրոլետարիատը, եւրո-
պական կարգ մը երկիրներու մէջ իշխա-
նութեան կը հասնի, այն ատեն թատրոն-
ները մէջտեղ կու դնեն որպէս՝ քաղաքա-
կան հաստատութիւններ: Ծնորհիւ իր յա-
տուկ նկարագրին, որ բոլորովին տարբեր
է զինքը նախորդող դասակարգերէն, այս
դասակարգը՝ որ այլեւս իշխանութեան
տէրն է, չի բաւականանար այնպէս՝ ինչ-
պէս որ աշխարհը կը ներկայացուէր իրեն:
Ան, իր կարգին, աշխարհը իր ամբող-
ջութեան մէջ կը պատկերացնէ հանդի-
սատեսներուն: Հետեւաբար, թատրոնը
կ'ըլլայ քաղաքական անասման աշխա-
տանքի վայր մը: Աշխարհը՝ կարելի էր
եւ պէտք էր ներկայացնել իր զարգա-
ցումին մէջ: Պէտք էր յառաջդիմէր ա-
ռանց որ որեւէ դասակարգ սահմաններ
պարտադրէր այս յառաջդիմութեան,
պահպանելու համար իր շահերը:

Նախապէս, եթէ թատրոնի հանդիսա-
տեսին կրաւորականութիւնը՝ արտայայ-
տութիւնն էր կեանքի հանդէպ ժողո-
վուրդին մեծամասնութեան անտարբե-
րութեան, այժմ, կը վերածուէր՝ ներ-
գործական կեցողութեան, հանդիսատեսին կը
տրուէր աշխարհը, կը դրուէր անոր գոր-
ծունէութեան տրամադրութեան տակ:

«Nouvelle Technique d'Art Dramatique»
B. Brecht.

ՀԵՌԱՒՈՐԱՅՈՒՄԸ
(Հատուածներ)

Փիլիսոփան.— Ինչպէս նոյնացումը սո-
վորական կը դարձնէ այն՝ որ յա-
տուկ է, նոյնպէս, հեռաւորացումը՝
կը մասնաւորէ այն որ սովորական է:
Նոյնիսկ ամէնէն հասարակ երեւոյթ-
ները՝ կը կորսնցնեն իրենց ձանձրա-
ցուցիչ անիմաստութիւնը, եթէ զա-
նոնք ներկայացնեն որպէս մաս-
նաւոր եղանակաւորումներ: Հանդի-
սատեսը, այլեւս խոյս չի տար ներ-
կայէն, ապաստան փնտրելու համար
պատմութեան մէջ: Այլ՝ ներկան եւ
պատմութիւն կը նոյնանան:

Փիլիսոփան.— Գլխաւոր պատճառը, ո-
րով դերասանը պէտք է հեռու մնայ
իր ներկայացուցած տիպարէն, հե-
տեւան է. ակնարկութիւնները, ո-
րոնք թոյլ պիտի տան հանդիսատե-
սին՝ ըմբռնելու դերասանին կերպա-
րը, կամ, իրեն նմանող անձերու,
եւ կամ՝ իրենինին նմանող վիճակ-
ներուն, դերասանը պէտք է ինքզինք
դերբաւորէ այնպէս մը, որ ոչ միայն
իր պատկերացուցած տիպարէն, այլ
նաեւ՝ դուրս մնայ ատուր զարգացու-
մի ընթացքէն: Մարքսիզմի դասա-
կանները ըսած են թէ՛ մեկնելով մար-
դէն է որ կապիկը աւելի լաւ կը հաս-
կեցուի, որովհետեւ անոր կը յա-
ջորդէ յեղաշրջումի ընթացքին մէջ:
Թատերադիրը.— Հեռաւորացում չի ըս-
տեղծուիր, երբ դերասանը տիպար
մը ստեղծելու պարագային՝ կը չէ՛-
զոքացնէ ինքզինք: Այլ՝ ան պէտք է
ցոյց տայ ներկայացուած տիպարին
եւ իր նկարագրին մակադրումը
(սիւփերփիզիալն):

(Դերասանուհին մարդու դեր կը խաղայ):
Փիլիսոփան.— Եթէ մարդ մը խաղար
այս դերը՝ ներկայացուած առնա-
կան նկարագիրը նոյն ցայտունու-

թիւնը պիտի չունենար: Իր մանրա-
մասնութիւններով եւ նորութիւններ-
ով ներկայացուած տիպարը՝ առ-
նական էր, որովհետեւ մարդը, ա-
ւելի ճիշդ՝ զէպեր, խաղցուցաւ կը-
նով մը կողմէ: Հետեւաբար, այն
տուեանները, որոնք յարաբերակա-
նօրէն կապ ունին սեռի հետ, մեկ-
նաբանը՝ եթէ մարդ է պէտք է ցոյց
տայ այն՝ ինչ որ կ'ընէ մը կը վերա-
դրէ մարդուն: Եթէ՛ մեկնաբանը՝
կ'ընէ մըն է, պէտք է ցոյց տայ այն՝
ինչ որ մարդ մը կը վերադրէ կնոյ:
Դերասանը.— Ուրեմն, այսպէս ըսած,
ես չեմ տեսած աւելի կանացի կի-
ներ, քան՝ պատերազմի ընթացքին,
ճակատի վրայ, ուր կ'ընէր կը մեկ-
նաբանուէին մարդոց կողմէ:
Դերասանուհին.— Պէտք է տեսնել փոք-
րերը՝ երբ մեծերը կը կապկեն: Ու-
րեմն ծուռ ու տարօրինակ կ'երեւին
մեծերը՝ իրենց վարմունքին մէջ:
Դպրոցի մը մէջ, տեսայ տղաք՝ որ
կը խաղային «Մարդ մարդու հա-
մար», ուր՝ փոխ մը կը ծախէին: Տը-
ղոց համար, այս անհասկնալի գոր-
ծողութիւն մըն էր: Թատերախա-
ղը՝ ինքնին կը պարունակէ այս «ան-
հասկնալիութիւնը»: Ատիկա, առ-
նուազն չի՞ թուիր ըլլալ «հասկնալի»
այսինքն՝ մտածուելիք եւ որոշ տու-
եալ պայմաններու տակ՝ երեւակա-
յելի:

«Achat de Cuivre». B. Brecht.

ՓՈՐՁԱՌԱՅԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

Փիւքէյթրի փորձառութիւնները՝ ըս-
տեղծեցին թատերական ամբողջ քառս
մը: Ան, բեմը կը վերածէ գործարանի
մը եւ սրահ՝ հանդիսատեսներու հան-
դիսման վայրի: Փիւքէյթրը, թատրոնը
կը նմանցնէ խորհրդարանի եւ անդիսա-
տեսները կը նկատէ որպէս Օրէնդիր
Մարմին: Այս խորհրդարանը կերպարա-
նափոխուած ձեւով կը ներկայացնէ հան-
րութեան հարցերը, որոնք պատասխանի
կը կարօտին: Փոխանակ երեսփոխան մը
խօսելու ընկերային անթոյլատրելի պայ-
մաններու մասին, արուեստով՝ ատոր ըն-
դորինակութիւնը տեղի կ'ունենար: Այս-
պէս, բեմը կը ձգտէր տալ պատկերներ,
վիճակադրութիւններ, կարգախօսքներ,
որոնք պիտի օգնէին խորհրդարանին, հան-
դիսատեսներուն՝ հասնելու քաղաքական
որոշումներու: Փիւքէյթրի թատրոնը՝
անտարբեր չէր ծափահարութիւններու,
բայց կը նախընտրէր՝ երկախօսութիւն-
ներ: Ան չէր ուզեր հանդիսատեսներուն
փոխանցել փորձառութիւն մը լոկ, այլ՝
նեղի կը դնէր զանոնք, գործնական ո-
րոշումներ տալու եւ գործնականօրէն
միջամտելու՝ կեանքին մէջ: Բոլոր մի-
ջոցները կ'արգարացնէին հասնելու այս
նպատակին: Բեմին թէքնիք բաժինը կ'ը-
լայ ծայրայեղօքն բարդ...

Բեմին վրայ, գործիքները այնքան ծա-
նր կը կշռէին, որ Նոյննորթի թատ-
րոնին բեմը պէտք էր զօրացնէր պողպատ-
եայ սիւներով: Գեղադիրտական նկատա-
ռումները՝ ամբողջովին ենթակայ էին
քաղաքականին: Գծուած տեսարաններու
պէտք չկար, կարելի էր վաւերագրական
ֆիլմ մը ներկայացնել՝ նոյն նիւթի մա-
սին: Պէտք չկար ներկուած խաւաբար-
տերու, երբ արուեստագէտները (ձորճ
կրօց՝ օրինակ) անձնապէս ըսելիք մը ու-
նի խորհրդարանի ունկնդիրներուն: Փիւ-
քէյթրը, նոյնիսկ պատրաստ էր՝ բոլորո-
վին զանց առնելու դերասանները: Գեր-
մանիոյ նախկին կայսրին փաստաբանը,
երբ կը բողոքէ Փիւքէյթրի մէկ ծրա-
գրին դէմ, ուր դերասան մը պիտի պատ-
կերացնէր՝ կայսրը, Փիւքէյթրը, հարց
կու տայ՝ եթէ կայսրը կ'ուզէր անձնապէս
ինքզինք պատկերացնել: Նոյնիսկ՝ պայ-
մանադրութիւն մը կ'առաջարկէ անոր:
Փիւքէյթրի փորձառութիւնները, կը
խախտեն թատրոնի բոլոր ընկալեալ սո-
վորութիւնները: Անոնք կը փոխեն թա-
տերադրին ստեղծագործական մեթոդը,
դերասանին ոճը եւ բեմավայրի գործը:
Անոնք, կը ձգտին՝ թատրոնին տալ ամ-
բողջովին նոր ընկերային դեր մը:

«Le Theatre Experimental». B. Brecht.

ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՒԼ ԱՐՑՈՒՆՔ

(Շար. Ա. Էջմ)

ցաւերը: Առանց մեր ցաւին, մենք ի՞նչ պէտք է ունենանք: Կը ներքեւ, Նարդու-նի. քիչ մը շատ երկար — բարակ խո-սեցայ: Քեզի հետ խօսելու պահանջ ու-նէի: Ահա լմնացաւ, ըսի՝ ըսելիքս. հիմա կը մեկնիմ: Եւ սակայն, իրականութեան մէջ բերանս չեմ բացած, որովհետեւ Նարդունին, իմ լուսնային զգացումս՝ գլուխը սեղանին վրայէն վեր առաւ ու ըսաւ զուարթ բացազանչութեամբ.

— Ահա, լմնացի, հիմա կընանք խօսիլ: Կեցի՛ր որ քովդ նստիմ. այս ներսի ժխո-րէն բան մը չխմացուիր:

Նարդունին, իր կարծուկ հասակը տե-ղէն վերցուց եւ կը պատրաստուէր դուրս գալու սեղանին ետեւէն, երբ ես իրմէ ա-րագ՝ աթոռս առի ու մօտեցայ իրեն:

— Այսպէս աւելի լաւ է, ըսի: Ես ալ սեղանին կը կոթնիմ արմունկներովս: Ի-րար աւելի մօտէն կ'իմանանք այսպէս: Ատենէ մը ի վեր ահանջ ցցելու սովորու-թիւն մը եկաւ վրաս, կարծես խուլ պի-տի ըլլամ, եթէ քիչ մըն ալ երկար ապ-րիմ:

— Ատանկ ենթադրութիւններ մ'ըներ: Եթէ դուն քեզի համոզես որ խուլ պիտի ըլլաս, հաւատա՛, որ մը համոզումդ հա-ւատք պիտի ըլլայ: Այսինքն կ'ըլլաս՝ խուլ:

— Ի՞նչ դիւրին բան պիտի ըլլար կեան-քը այդ պարագային, եթէ ուզածդ կարե-նայիր ըլլալ:

— Հիմա ձեզ՝ կրօնաբանութիւնը եւ Հա-յաստանի վրայ խօսինք քիչ մը: Գացիր տեսար. երանի քեզի:

— Հարցը երթալ տեսնելը չէ, սիրելի Նարդունի. հարցը այն է, որ Հայաստան մը կայ եւ այդ Հայաստանին գերագոյն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ որ մը՝ միւս կէսն ալ տանելու ծածկիկներու ձեռ-քէն: Կը կարծե՞ս, որ մենք՝ խեղճուկրակ Հայերս, որ մը նոյնիսկ այդ տեսակ մը-տածում մը մեր մտքին ծայրէն պիտի անցնի եւ ի՞նչի, որո՞ւ վրայ յենուելով. միշտ օտարի՞ն վրայ. վայ մեզի. օտար բառը կը բաւէ մենք մեզ խաբելու հա-մար, երբ մենք մեզի օտարացած ենք. եթէ վաղը պէտք ըլլայ՝ նոյնիսկ չենք կրնար համախմբուիլ. մեզի պէս մարդիկ ՇԱՓԵԼՆԵՐՈՎ բաժնուած, իրարու միւս ուսելով նախ մենք մեզի պիտի ոչնչաց-նենք: Կը ներքեւ, գիտեմ քեզի հետաքրք-րող բանը՝ Հայաստանի Գորգներու Համագումարը: Քեզի բան մը ըսե՛մ. Ժը մ'ան փաւ գրականութիւնը. նախ եր-կիրը զօրացնել հոգիով եւ ուժով, առանց կռիւի քեզի հոգ տուող չըլլար. գրական-նութիւնը մերոնց համար այդ բանին կը ծառայէ, եթէ նոյնիսկ ան չի կրնար ներ-բութիւններու հասնիլ: Ի՞նչ կ'արժէ ներ-բութիւնը, երբ ժողովուրդը կորսուի: Մի՛ մոռնար որ մենք մարդասպաններու ոճմակներով չըջապատուած ենք: Խաղա-լիք չէ: Կարծեմ, շուտով իրիկուն պիտի ըլլայ. դուրսը ցերեկը սկսեր է ստուռ — բանալ. կը ներքեւ, կինս ինծի տեղ մը պիտի սպասէ. չգիտցնեմ:

Գրեցեալս ինծի ընկերացաւ մինչեւ դուռը «ցտեսութիւն» ըսելով: Ես սկսայ տակաւին սանդուխէն վար իջնել. կար-ծեմ երեք աստիճան իջած էի, երբ ետե-ւէս անունս լսեցի: Անշուշտ ինքն էր, թերթին տէրն ու տնօրէնը՝ Շաւարշ Մի-սաբեանը, իր թաւշտ ու դուրթ ձայնո-վը: Արդարեւ, երբ ետեւս դարձայ, հոն էր, սանդուխէն գլուխը ծառի մը պէս տնկուած, դէմքը բաց, հպարտ գլխու մը վրայ, որմէ համեստութեան բուր — մունք կու գար ինծի, բայց որուն ետեւը հպարտութիւն մը ծուարած կը մնար, միայն իր ձայնին շոյանքն է որ դաւալի կը դարձնէր:

— Ահ, կը ներքեւ, պոռացի գրեթէ միեւ-նոյն ժամանակ, երբ իր ձայնը ինքզինքնի համար այնքան հեռու էր իր հպարտու-թենէն, աւելի մտերմիկ շունչ մըն էր, թաւշային եւ մետաքսային, միանգամայն

առանց դադրելու առնական հանգամանք մը ունենալէ: Ներքեւ, պարոն Միսաք-եան, կրկնեցի՝ ես ինքս յուզուած կա-րեւորութիւն տուած ըլլալուն համար իմ անշուք անձիս: Բայց անմիջապէս, ա — նուղակիօրէն, առաջին բառերովը միտ-քը դացած էր իմ անձէս անդին, դէպի մեր հասարակաց օրանը՝ Հայաստանը:

— Ի՞նչ է. Հայաստան կ'երթան եւ մէյ մը ներս չեն մտնել տեսածներդ, կերած-ներդ պատմելու համար:

— Ի՞նչպէս թէ չէ եւ ի՞նչ ուրախու — թեամբ. մանաւանդ շատ բան ունիմ ձեզ-մէ սորվելիք:

Մինչ այդ արդէն իրեն քովն էի եւ ան զիս առաջնորդեց իր գրասենեակը: Գրա-սեղանին առջեւն ենք, որովհետեւ միւս կողմը, պատին վրայ փակցուած էր Հա-յաստանի մեծ քարտէջ մը եւ մեր աչ-քերը յառած են անոր լայնքին ու եր — կայնքին վրայ:

Ինքն էր խօսողը, անդադար. խօսքն աւելի հարցումներ էին ըսածները, որոնց պատասխանները ինքն էր կու տար, ո-րովհետեւ, հաւանաբար՝ հին — հին յի-շատակներ են որ կ'ուզէր արթնցնել իր մտքին մէջ եւ միեւնոյն ժամանակ դա-նոնք կրկին ապրելու համար. բայց, վեր-ջիշումները այնքան արագութեամբ կը ճամբորդէին միտքն հոգին, որ ձայնը կը խեղդուէր կոկորդին մէջ, զիս մղե-լով աւելի արագ, աւելի մեծ հապճեպով, աւելի առնչելով իր պատմութեան մէջ եւ իմ խօսքս ալ կը վազէր իր ետեւէն, չնչհատ, հեւալով, նման՝ մրցումի ե-լած մարդիկ: Եւ սակայն ես գրգայաւ-տաւ մըն էի, որպէսզի ինքը կարենար նստիլ անվերջ խօսակցութեան մը ինք — դիւրին հետ, թէեւ միշտ՝ ոտքի, որով — հետեւ, նստիլ պիտի նշանակէր՝ հիւրա-սիրութիւն, մինչդեռ ինքը մեկնած էր երկար ճանապարհորդութեան մը, երկար երկրախուզութեան մը: Եւ, ձեռքին մէջ սեղմած քանակին սուր ծայրը անդադար կը տեղափոխէր քարտէջին մէկ ծայրէն միւսը, վերէն վար ու վարէն վեր, ձա-խէն աջ եւ հակառակը, բայց ո՛չ միօրե-նակ կամ միալար, այլ՝ ոստոսուն, լա-րախաղաց ու այնքան ցատկուտան եւ յա-րաշարժ, այնքան արագութեամբ, որ մեծ դժուարութեան մատնուած էր կարենալ հետեւելու՝ իր երազի ոստումներուն: Այսպէս, կը շարունակէր ցատկուտել քա-րտէջին մէկ ծայրէն միւս ծայրը եւ անէ՛ն՝ ձայն, ինչպէս ձայնէ՛ն՝ աջ: Հայաստանի աշխարհագրութիւնը խորձանքի վերա — ծելով, առեղծուածային, այսինքն՝ ա — նընթեռնի, անըմբռնելի եւ անընթեռ-նելի մը, հոկայական սարդոստայնի մը, որ ծովէն դուրս կը յայտնուի մէկէն ի մէկ ու մեծնալով, մեծնալով կ'անյայ — տացնէ ծովը, կ'ըլլայ հէքեթներու եր-կիրը, որուն մէջ գլորած է գործին մը պէս, հեւ ի հեւ, հեւասպառ ու հեւա — սարսուռ, բայց եւ այնպէս՝ հրճուալի, կախարդային, միեւնոյն ժամանակ ար — տասովոր մանկութիւն մը եղած այն պատմութիւնը, որու մասին խօսիլը ար-գելուած է, ինչպէս Աստուծոյն անիծուած հրէշ մը, ինչպէս Հայաստանի գիւղի մը զարմանահրաշ հարսանիքի մը օրը, երբ ոտքերը գետնէն կը փրթին ու թափահա-րելով կը բարձրանան՝ երկնքին մէջ պա-րելու համար, պոռալու համար, պոռչ — տալու, պոռպոռալու համար: Բայց, «Մո՛ւս, լուսնի՛ն», ինչպէս կ'ըսէ քե-թողը՝ «լուսնի՛ն, լուսնի՛ն»:

Քանակին ծայրը երբեմն կանգ կ'առնէր տեղ մը, ա՛հ, վարանումով կամ թերեւս հանգիստ մը առնելու համար, այո՛, կայծակի արագութեամբ կամ արշաւի մէջ ինկած, ինչպէս մեր պատմութիւնը անընդհատ արշաւանքներ եղած է մին — չեւ Անիի վրայ նետուած անվերապանա-լի լուսնիւնը: Ո՛վ Բագրատունիներ, դուք ուրեմն անիծուած էիք եւ իմ մայ-րիկս անգամ մը միայն բերանը բացա-լսոր ծերութեան մէջ, բերանը ծռմըռ — կելով, քաշկոտելով, կարծես մա — շած բառերը կեղտի մէջ նետելու ձեւով

մը, վերջնապէս «է՛հ, ինչ կայ որ, ըսա-ւայրիկս. Սմբատին պէս լայն ու բարձր չէր, պղծակ էր, ինծի պէս. դուն գիտես, դուն տեսար, տարիներով տեսար այդ փոքրիկ կնիկը, լուսն միշտ լուսն, բայց պողպատէ կամքի տէր էր, ինչպէս՝ Ա-նին, որու մասին չեն խօսիր անգամ, ո-րովհետեւ Հայոց ամենագեղեցիկ վեր — ջին քաղաքամայրը եղած էր, բայց նաեւ անոր եւ մանաւանդ անոր համար, որ ան մեր քանդուած դուռը եղաւ»: Հոս է ամէն պարագային, այս կէտը որուն վը-րայ իմ կախարդի քանակը կանգ առա-ւ թէ ոչ՝ չեմ գիտեր, չեմ յիշեր. ամէն կէ-տի վրայ կանգ կ'առնէր կամ չէր առնէր, որովհետեւ անհունութիւն են անոնք, ո-րոնց վրայ կենալով կը կորսուէին մին — չեւ անոնց յատակը, որ մեր մէջն է: Հոս է ուրեմն որ կը պոռային եւ հիմա միայն կը հասնիմ թէ ինչո՛ւ ես իմ ձայնս չէի իմանար, երբ Շաւարշը կը «շաւարշա — նար» եւ ես կը փլէի, բայց թերեւս կը բարձրանայինք երկուստեք միասին դէ — ցի երկինք, չէնքին տանիքն վեր, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ էր ըրածնիս, միայն թէ մեր առջեւ յարուցանէինք հայկա — թէն անուններ, Հայաստանի անուններ, մեր հոգիներէն փրցուած կտոր — կտոր պատառիկներ եւ ոչ թէ Փարիզ, Լոնտոն կամ Նիւ Եորք, անոնք բան մը չեն արժեք: Մեր հոգիները անդադար կեր — տելու համար, մեզի Հայաստանը պէտք է եւ կ'ոգեկուչէի, քանակն ու անոր ծայրը իմ նայուածքիս մէջ խօթած, ա՛հ, այդ Գեղարդէն է, որ ըսել է՝ տէգ, նիդակ, կամ դանակ, կամ՝ սուր: Փայցուած Ե-րուսաղէմէն մօտ երկու հազար տարի ա-ռաջ, եւ մինչեւ հոս, այս լեռներուն մէջ, այս քարերուն մէջ բերուած ու պահուած՝ Գրիտոսի մէջքը ծակող այդ տէգը, որ հիմա կը գտնուի՝ էջմիածին: Հա, հոն՝ ուր միակ ծննդէն է, որ իջած է: Այս էր սկզբնական եկեղեցին, ժեռուտ անտառին գլխին փորուած, Գեղարդ, ա-հա Գեղարդը, կ'ըսէ յուշարարը եւ լե — բան կողերուն մէջ փորուած այս եկեղե-ցին, իրենց հաւատքին ուժովը, այս հայ-կական եկեղեցին եւ լեռնն ի վեր բաց-ուած քարայրները կամ պարզապէս ծա-կերը, ուր կ'ապրէին աղօթելով եւ մե-ղանջելով իրենց ժամանակին մենա — կեացները, տեսակ մը սուրբ մարդիկ, սրբութեամբ ապրող մարդիկ, եկեղեցին պահ դրուած նիդակի շուքին մէջ, այս — պէս կը խօսէր ինծի իր շուքին մէջ առած յուշարարս՝ նրազգած Ստեփան Զօրեա-նը, որ զիս հիացումէ — հիացում կը բարձրացնէր: Ահա, սակաւ ալ Գառնին է, յուսնական ոճով հրաշակերտ բերդը, ցցուած լեռան պոկուածքին, հսկելու հա-մար վարը՝ Դուին մայրաքաղաքին վը — րայ. այո, Դուինն էր, եւ ատոր համար Զօրեանը ձեռքէս բռնելով զիս խուճէն կը հետանէր չըսելու համար, որ ան ալ ինծի մէջ բռնեցի՞մ որ մը չորցող ցամաք ճառէն համ չէր առնէր, բայց ինչպէ՞ս գիտցաւ, որ ես անկիրթ, կըր — թութիւն չունեցող գրչակ մըն էի, որ պէտք ունէր իր բնագոյնական բացատ-րութիւններուն ու ականջներս լարած, վերացած մտիկ կ'ընէի միայն չինու — թիւններուն կապուած, անոնց հոգին սեղմած քառակուսի ու կըր գիծերուն հէքեաթը, որովհետեւ այդ գիծերն էին որ կային, որ մնացեր էին ու քաղաքը դացեր մաքրուէր էր, սրբուէր եւ սրբա-ցեր էր ու կ'ըլլար հէքեաթ մը հիմա արձակագրին բառերուն մէջնէն դուրս ժայթքող:

Ու վերն էր, այո, վերէն կը հակէր վա-րի քանդակներուն վրայ ցցուած Տըր — դատայ թախտը, ահա այս անմաքառելի բարձունքէն վեր, ուրկէ թշնամին պէտք էր որ բարձրանար այդ ամրոցը քանդե-լու համար, բայց ինչպէ՞ս յոխորտ, հը-պարտ ու քիչ մըն ալ գոռոց, հեռուէն, վարէն գիտնած, երբ այնքան հիւրըն — կալ էր մեր բազմանգամ խուճէն հա — մար Գեղարդի ճամբան: Ահա կարծես 1500 տարի ետ փոխադրուած էր եւ մէ-կը չտեսայ շուրջս, եթէ ոչ ստուերներ, որ կը շրջէին, թաղակիր կամ սաղաւար-տաւոր, բայց մենք արդէն հասեր էինք ու նստեր էինք կոխողի մը պարտէզին ծառերուն տակ եւ օդ կ'առնէինք կոխո-ղին գիւնին խմելով ու շարունակելով վրայէն խլելով ոչխարի համեղ միսը, հոտուէտ եւ երազաբեր: Ձեր քանակը այնպէս արագ կը վազէ կոր քարտէզին վրայէն, որ ինծի կը թուի, թէ ես ինծի է որ կը պատմեմ կոր նորէն Հայոց եր-

կիրը երթալ ապրելու համար: Կը պատ-մէի ինչ որ տեսեր էի, օրերայի երե — կոյթ՝ թէ պոռայ՝ փողոցներուն մէջ ու ճաշարաններէն ներս՝ ուր ճաղպան եր-գերը կը թնդային, այսինքն մեր տիրա-նոյշ երգերը ամերիկեան զուարճալի եր-գեր եղեր էին, որպէսզի մենք երթայինք գիւմարները խեղդելու եւ սեւ ծովը նետելու, ինչպէս անոնք մեզի, որովհե-տեւ քայլերդ մը միշտ խախտուի է, մինչդեռ սիրոյ տիրու երգերը մեր քայ-լերը դէպի մահ կ'առաջնորդեն: Հա, աղաւթ, Երեւանին վրայ կեցաք: Ձեր քանակին քիթը կարծես սօսիմով բա — կեր մնացեր է Երեւանին վրայ: Հիմա պիտի ուզէիք Երեւան ըլլալ, չէ՞, պա — րոն Միսաբեան, ինծի պէս, այո, ինծի պէս կամ ես ձեզի պէս: Բայց ես Երե — ւանի մասին չէ որ պիտի խօսիմ, Երե-ւանը մեծ քաղաք է, Գաղաքամայր Հա-յոց ժողովուրդի եւ ժողովուրդով եւ սիրտս կը լեցնեմ հայութիւնով եւ քա-րմանքով, որ ան հայ է, օտար չէ, հայ են բոլորը, որ կը փթթին մայթերուն վրայ ու կը զարմացնեն, բերանարաց կ'ընեն զիս, երբ առաւօտուն կանուխ Սրտիկանի վրայ բացուող պանդուկի իմ պատուհանէս կը նայիմ՝ գործի դացող երկսեռ բազմութեան, եւ յետոյ՝ դէպի դպրոց աճապարող մանկիկները իրենց մայրիկներուն ձեռքէն բռնած, եկեղա-րաքարը հանրակառքերը, լեկ լեցուն, ա՛հ, ինչպէս պիտի ուզէի, որ խղա — յինք միասին կենանք այդ սրտեղիւ պա-հերուն վրայ, երբ ուրիշներ կը հրձա — կեն քեզի՝ տեղ բանալու համար, ոչ թէ նստելու համար, այլ՝ մէկ ոտքի վրայ կենալու տեղ գտնելու համար հանրա — կառքին մէջ կամ փողոցներուն մէջ քա-լելու տեղ չինելու համար առջեւ: Այն-քան խճողուած են փողոցները, բայց խնդրով կ'ըսէինք, ոչ թէ չըլայնացած, «խնդրեմ ներքեւ», ու կ'անցնէինք: Քա-նակին ծայրը կը շարունակէր մնալ Ե-րեւանի վրայ եւ երբ ապշած՝ դուրս վերցուցի ու նայեցայ իրեն, ա՛հ, ինչո՛ւ նայեցայ իրեն եւ ան ալ կը նայէր ին-ծի, անշարժ, ոչ մէկ գիծ կը շարժէր լարուած դէմքին վրայ եւ, ահա, տէր իմ, քիթի շուրջ, աչքերուն երկու կող — մերը կազմուած երկու խոռոչներուն մէջ մէյ մէկ կաթիլ արցունք կային, ան-շարժ, թերեւս ալ քարացած, գոյն փո-խած, զեղնոտած արցունքի երկու կա-թիլներ եւ ես միմալ կը ճամբորդէի, Ղարաբաղի մեկնութիւններուն տուէ, Արարատի վրայէն դացի անցնելով քա-լամուր Արաքսի վրայէն եւ հասաւ Կասպիականին, Տիգրանակերտ, եկալ Շիրակայ դաշտը ու չինցի Ախուրանի եկեղքը հանճարեղ Անին, իմ խեղճ եւ աղնուաշունչ մեծ մայրիկիս օրանը, իր մե՛ծ, մեծ, մեծ պապուն՝ Սմբատ Բաղ-րատունիին կառուցած հայրենապաշտ — պան պարսպաքաղաքը, որ հինգ դար վերջ խեղդուեցաւ Ախուրեանի կապարա-գոյն ջուրերուն մէջ:

Կարծեմ երկուքս ալ յոգնած էինք մեր Հայաստանեան արշաւներէն: Մանր էր Հայաստանը, շատ ծանր մեր յոգնած ուսերուն վրայ, ստիպուած էինք քալա-ւա քայլ, կամաց կամաց քալելով մօ — տենալ փայտը սանդուխտի եւ ոտքս ա-նոր վրայ դնելէ առաջ ետ դարձայ ձեռ-քը սեղմելու համար, իրմէ բաժնուէնս առաջ: Ծիւղդ այդ պահուն է որ ժպտե-ցայ իրեն իմ մանկուսականութեանս հա — մար եւ այդ ժպիտին պատուհանէն տե-սայ իր պղտորած աչքերուն երկու կող — մերը հանդուղ խոռոչներուն մէջ մէյ — մէկ արցունքի խոշոր կայլակները: Դի — մացէն, մեծ պատուհաններու ապակի-ներէն ներս ծորող լոյսը իր ճառագայթ-ները նետեր էր անոնց մէջ ուր կը փա-լ փրկէր աւելի քան լիճի մը գուլալ ջու — րին մէջ, որովհետեւ մարմնին աղը այդ լիճի մէջ, որովհետեւ հաւաքուած: Ձեմ պահուն անոնց մէջ էր հաւաքուած: Ձեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ համար Օսիկ Ման — տեղադամ ՋԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲՈՐՈՒՄԻ — ԹԵԱՆ գրեթէ վերջին տողը մտքիս մէջն — անցաւ երբ առաջին քայլս առի վար իջ-նելու համար՝ «պէտք է դառնալ նման ինչու համար»։ Ասկա, հա — լեռնաշղթայի մը շուրջ: Ասկա, հա — կանաք լանաբար, կուգար անկէ, որ կանաք ուսերուն վրայ քիչ մը շատ ծանրացած ինչու, խօսակցիցիս, պարոն Շաւարշ Մի-սաբեանի տրամութեան եւ հրճուանքին խառն բեռն:

2. ՈՐԲՈՒՆԻ

ԱՅԱԲԵԿՈՒՄ

ՀԱԿԱՀՐԵԱԿԱՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐԶ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵՌԵԱՆՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՌՈՐՆԵՐ
ԲՈՂՈՔԻ ԲԱԶՄԱԹԻԻ ՅՈՅՅՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ ԿՈՒՋՈՒԻ

Ուրբաթ իրիկունը, ժամը 18.40-ին է որ
ստոր պայթյունով մը տեղի կ'ունենար,
ժամը 16րդ թաղամասի, Ռիւ Կոպեր-
նիկ զանուղ սինակոկին առջեւ, այն
պահուէն, երբ Հրեաները համախմբուած
էին ներք Շարաթի նախօրեակին աղօթ -
քին համար: Իրարանցումն ու խուճապը
էին են, երեք անցորդ տեղն ու տեղը մե-
տէն են, մէկը՝ իւրայեւացի եւ 20 վի -
րաւոր կայ:

Այդ վայրկեանէն սկսեալ, աննկարա -
պիկ վրդովում մըն է, որ ծայր պիտի
այ ձախէն աջ, քաղաքական բոլոր շար-
քաններու մօտ, հեռատեսիլ, ձայնաս -
պիւս, մամուլ, ջանք մը նաեւ՝ «ետ
մայրու», մրցակցութիւն մը լաւագոյն
պահանք, ամէնէն զգայացունց խորա -
պարզ գրելու: Զայրոյթէն անդին կը թը -
նէր թէ ամէն ոք առիթ մը գտած էր հա -
յի մարքելու եւ քաղաքական հաշուե -
պարարներ ընելու: Եղեռնափորձը,
կազմած չկայ, ցեղապաշտական ստորին
նայթ ունեցող արարք մըն է, որ, կ'ըս -
տ թէ ժամանակացոյցի մը սխալի մը
պատճառով է միայն, որ նուազագոյն զոհ -
երկ: Ռումը պէտք է պայթէր քաղաքը
եւ ետք, սինակոկի ելքին, այսինքն
որ 250 - 300 հաւատացեալ Հրեաներ
պարս կ'ըլլէին: Ականատեսներ չէին կըր -
նար ճշգրիտ կերպով հաստատել թէ ո՞վ
գտած էր ումը: Ոմանք կ'ըսէին թէ
պիւս մարաւ փողոցէն անցնելով ում -
ը գտած էին, ուր որ կրնային, ոստի -
անի մը ներկայութիւնը արդէն չան -
գիտանալով, որ մօտենային եւ զետե -
լէին, ուր որ նախատեսուած էր:

տիկաններու ինքնավար սենտիքան ալ կը
յայտնէ թէ ոստիկանութեան մէջ մուտք
գործած են բազմաթիւ ալ տարրեր:

Շարաթ օր, առաջին ցոյց մը տեղի
կ'ունենար Ռիւ Կոպերնիկ իսկ, յետոյ՝
Շան զէլլիզէ, ուր թափօրը կը փորձէր
Փլաթ Պօլօ երթալ (Ներքին Նախարար -
ութիւն) եւ այս անգամ հրաշալիքներ
այնքան կը ծաւալէին, որ հարկ կ'ըլլար
երկրասարք Հրեաներէ պաշտպանել՝ Եւ -
րոպական խորհրդարանի նախագահ՝
Տիլին Սիմոն Վէյլ, մինչ իրիկունը,
ծայրայեղ շարժումը Հրեաներուն միայն
150 - 200 հոգի կը համախմբէր Օփերա -
յի հրապարակը: Լոգունքներով թէ ցու -
ցատախառններով կը պահանջուէր Ներ -
քին Նախարարին հրաժարումը (ի դէպ,
պաշտօնապէս, աւելի ետք նոյնը կը պա -
հանջէր Ընկերակցական կուսակցութեան
Բիւրօն): Շարաթ առաւօտ սինակոկին
մէջ իսկ, Ալէն Տը Ռոշիւտ, հրեական
ժողովի նախագահը կը դատապարտէր
հանրային իշխանութեանց անկարողու -
թիւնը: Նաեւ Շարաթ օր, չզոհանալով
հրապարակուած զեկոյցով, Հանրապէ -
տութեան Նախագահը նամակով մը ուր -
բունապետ Բափլանի, յանուն Ֆրանսայի
ժողովուրդին իր զայրոյթը կը յայտնէր:
Հրեական պատասխանատու մարմիննե -
րը կը ջանան նաեւ զսպել իրենց երկտա -
սարգութիւնը, որու ծայրայեղ տարրե -
րը «կ'ուզէին զարնել»: Յիշենք թէ Ֆ.
Միթերան ներկայ կ'ըլլար Շարաթ առա -
ւօտան սինակոկի արարողութեան, բազ -
մաթիւ երեսփոխաններու հետ:

X

Նոյն իրիկունը կը կազմակերպուէր
առաջին ցոյց մը, որու պիտի յաջորդէին
ինչ ուրիշներ Շարաթ ամբողջ օրը,
ինչ աւելի մեծ ծաւալի վրայ, հատ մըն
ու որովհետեւ է Երեւանի օրուան հա -
մար, այս անգամ սենտիքաներու եւ ձախ
պահանքներու հրաւերով, եւ ոչ
կային Հրեաներու մասնակցութեամբ:
Միջապէս էլիզէն կը հրապարակէր
արդարագոյնութիւն մը, ուր կը շեշտը -
րէր «Հանրապետութեան Նախագահին
ընդդէմը եւ վրդովումը», Ռէմոն
«Եղեռնափորձ», կ'որակէր արարքը, Ներ -
քին Նախարարը եղեռնափորձին վայրը
ընդդէմով, կը հրաւիրէր ամէն ոք որ
պաշտպանէր պահէ, Փարիզի Արքե -
պիսկոսը՝ կարտիւնալ Մատթի ներու -
թիւնը կը խնդրէր Տիւրօմէն, Ռաբբու -
պետ Գափլան կը զգուշացնէր երբ -
եքարդ Հրեաները, որ ծուղակը չէյ -
նան եւ բրտութեան չպատասխանեն
բրտութեամբ: Եւ դեռ բոլոր քաղաք -
ան զէմբեր՝ Երեւանի՝ Մառշէ, Տէ -
միտին՝ Շապուր - Տէմիտին, Լըբանիէ,
Էյլ, եւլին: Հաւանաբար աւելի դիւրին
կ'ըլլար թուիլ թէ ո՞վ իր վրդովումը չէ
բայտած, եթէ գտնուէր: Ուրբաթ իրիկ -
ունի սկսեալ, հեռատեսիլի եւ ձայնաս -
պիւսի որեւէ յայտագիր (ափոսքաֆ,
էֆֆա սեպիէ, եւլին. եւլին.) անպայման
ընկեր տանուազն ակնարկութեամբ մը
պատկերներ, ու դատապարտումի նոր
պայտական վերածնունդի մը, որ, եթէ
կատի անուին Պոլոնեւայի եւ Միլի -
թի արարքները, միջազգային նկարագը -
րի պատկերները կը թողու: Հակա -
դէպակայն այս եղեռնափորձին տէր եղած
էր, անանուն խօսնակ մը յանուն «Եւրո -
պական Ազգայնական խորհուրդ»-ը, ծայ -
րայեղ ալ Փաշական շարժում մը, որու
պաշտօնական բանբերը սակայն կը հեր -
քէր, Շարաթ առաւօտ: Միւս կողմէ ըս -
կան Շարժում» մը...

Կիրակի օր, Արդարութեան նախարա -
րը Ալէն Փէյրըֆիթ պաշտօնապէս յայ -
տարարեց թէ Ռիւ Կոպերնիկի եղեռնա -
փորձին հարցը կը յանձնուի Պետութեան
Ապահովութեան Ատեանին:

X Իւրայեղ կառավարութիւնը զըն -
նելէ ետք պատասխանը, յայտարարեց որ
«Ֆրանսայի եւ Եւրոպական այլ երկր -
ներու գործօն ահաբեկիչները համախոր -
հուրը կը գործեն պաշտօնային անհա -
բեկչական կազմակերպութեանց, մաս -
նաւորաբար ՊԱԿ-ի հետ»:

X Ռոբէ. Միլիթին ալ, Պրաւա-ի եւ
Թաս գործակալութեան միջոցաւ իր մտա -
հոգութիւնը կը յայտնէ ի տես «Արեւմտեան
պետութեանց թուրքմարդ քաղաքակա -
նութեան Փաշիստ խմբակներու նկատ -
մամբ եւ կը դատապարտէ «մարդկային
իրաւանց ի նպաստ անոնց ճառերուն
կեղծաւորութիւնը»:

X Լուի Փաուէլս անուանարկութեան
դատի դիմեց բողոքելու համար Ժան -
Փիլը Պլոքի յայտարարութեանց զէմ հե -
ռատելիքի Ա. կայանէն, որ Ֆիկաու -
Մակաղինի խմբագրին տողերուն մէջ կը
գտնէր ցեղապաշտական գրողութիւններ:
Համայնավար կուսակցութիւնն ալ «ա -
նընդունելի» կը գտնէ նոյն Պլոքին, նոյն
եղովին մէկ ուրիշ յայտարարութիւնը,
ըստ որուն Իւմանիթի տօնէն դուրս
վանտուած են Հրեաներ, որոնք թուր -
ցիկներ կը բաժնէին ի նպաստ Ռոբէ.
Միլիթեան Հրեաներուն:

X Պուլլ. Սէն - Ժերմէն ալ տարօրի -
նակ եւ անհասկնալի որակուած ուրիշ
եղեռնափորձ մը կատարուած է, որու
զոհն էր Հոլանտացի կին մը (հրեայ չէ):
Կառքը մտած պահուն ումը, պայթած
է եւ կինը թէեւ ողջ է բայց անգամա -
հաստուած երկու սրունքներէն: Արարքին
հարցը եղած է «Ցեղափոխական Ազգայնա -
պետութեան Միւս կողմէ ըս -
կան Շարժում» մը...

ԵՐԵՐ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐԶ
ՄԻԼԱՆՈ ԵՒ ՄԱՏՐԻՏ
ՏԵՐ ԵՂԱՆ ԵՆ
ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռիւ Կոպերնիկի եղեռնափորձի ժամե -
րուն է, որ երկու ահաբեկչական արարք -
ներ ալ կատարուած են Միլան: Մէկը՝
Վիա Լոմպարտի Մոնտատոնի մեծ հրա -
տարակազմակերպ պահեստանոցին դէմ
եւ երկրորդը Վիա Ալպրիչի, Թրաֆիշ Էն -
լայնգի գրասենեակին: Շարաթ առաւօտ -
եան Միլանոյի մամուլը կը գրէր թէ
արարքներէն քիչ ետք, հեռաձայնելով
Ֆրանս - Փրէս մամուլի գործակալու -
թեան, արարքներուն տէր եղած էր
«Հայկ. Ռումը Զինեալ Պաշարի համար»
շարժումը, որ նոր անուն մը կը թուի ըլ -
լալ: Միլանոյի Գառիէտէ տէլլա Սեռա
օրաթերթը կը գրէ թէ հեռաձայնողը այր
մարդ մը եղած է, որ խօսած է անգլի -
երէն եւ ըսած՝ «Եղեռնափորձ մը կատա -
րեցինք Միլան, Թրաֆիշ օրաթաւային
գիծերու գրասենեակին եւ Մոնտատոնի
դէմ»:

Հետաքրքրական է, անկասկած իմանալ
թէ Մոնտատոնի հրատարակչականը ի՞նչ
գործ ունի հայկ. դատին հետ եթէ ան -
շուշտ ընդունինք թէ հեռաձայնող բոլոր
անանունները իսկապէս հայկ. անուն
ունին...:

Գառիէտէ կը գրէ թէ երկու պայթում -
ները տեղի ունեցած են հինգ վայրկեան
տարբերութեամբ: Առաջինը նիւթական
փողը վնասներ պատճառած է: Երկրորդ
արարքին վայրը, նկատուած է կեցած
կառք մը, ուր կային երկու երկտասարդ -
ներ, մէկ տղայ եւ մէկ աղջիկ եւ կը
կարծուի, որ աղջիկը կառքէն իջած ու
ոտմը զետեղած է: Հոս ալ պայթումը
փողը վնասներ պատճառած է: Նոյն տե -
ղեկութիւնները կուտար, աւելի հակիրճ
ձեւով, Միլանոյի միւս օրաթերթը՝ Իլ
Ճիոռնալէ:

X

Ֆրանս - Էնթէն, Շարաթ կէս գիշերի
լուրերու իր հաղորդումին մէջ, արձա -
գանգ կը հանդիսանար ուրիշ եղեռնա -
փորձի մը, կատարուած Շարաթ իրիկուն
Մատրիտի մէջ, այս անգամ Ալիթալիա
իտալական օդանաւային ընկերութեան
գրասենեակին դէմ եւ որու տէր եղած
էր «Հայկ. Գաղտնի Բանակը»:

Այս վերջին լուրը քանի մը տողով
կուտար նաեւ Լիպեռասիոն, Երկուշաբթի
առտու:

ՔԱՆԻ ՍԵ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆՈՅ նախա -
բարապետը հանգիստ յաղթանակ մը տա -
րաւ Կիրակի օրուան խորհրդարանական
ընտրութեանց, որոնց մասնակցութիւնը
հասաւ 90%: Հեթմոթ Ծմիտի Սոցիալ -
Դեմոկրատներուն դէմ Ծթրաուի Գրիս -
տոնեայ - Դեմոկրատները պարտուեցան
ինչպէս կը նախատեսուէր: Ծմիտ կրկին
մեծամասնութիւն մը կ'ունենայ շնորհիւ
ազատականներուն եւ կրնայ վերահաս -
տատել համախմբական կառավարութիւ -
նը: խորհրդարանը ունի 496 պէտք եւ մեծ
յաղթականն է ազատական կուսակցու -
թիւնը որ 14 պէտք կը շահի մինչ Ծմիտ
միայն՝ 4: Մեծ պարտեալը՝ Ծթրաու
իւր կուսակցութեան մեծագոյն պարտու -
թիւնը կը կրէ եւ կը կարծուի թէ իր ա -
պագան այլեւս իր ետին է:

Լեւալուստի մէջ ազատ սենտիքանե -
րու հռչակած մէկ ժամուան գործադու -
րը, Ուրբաթ օր, իրրեւ պահանջ Կոստակի
խոստումներու գործադրութեան մեծ
յաջողութիւն մը արձանագրեց: Կեղք -
նական կոմիտէն սակայն լիակատար
ներստի մը ընթացքին կուսակցութեան
ինքնաքննադատութեան դիմեց եւ այն
տպաւորութիւնը տուաւ թէ մաքրագոր -
ծում մը անկարելի չէ:

ԻՐԱԿ յարգած չէ իր իսկ որոշած միա -
կողմանի հրադադարը, քանի օդանաւա -

Կ.ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԷԸ ՇՆՈՐՀԻ ԱՐԲ. ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը՝ Շնորհ
Արք. Երեւանի, Հոկտ. 7, ժամը
12.30-ին կը ժամանէ Ռուսի - Շառլ Տը
Կոլ օդակայանը, Էն - Ֆրանսի թիւ 871
թուիչով եւ ուղղակի կ'առաջնորդուի
Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկե -
ղեցին: Պատրիարքը Լոնտոնէն կուգայ:

ՓԱԽԹԱՊԱԼ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ԴՆ ԱՌՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱՏ՝ ԴԻՄԱՆ

Հոկտ. 5-ի դարձի մրցումներու ար -
դիւնքներն են. -
Այապատ - ԲԿՍԱ 2 - 0
Չեքոսլովակի - Կարա 3 - 0
Շախտար - Դիման (Կ.) 0 - 1
Կարպատ - Նեւք-չի 2 - 0
Դիման (Միմս) - Տարպեդ 1 - 0
Ձեմիթ - Դիման (Մ.) 0 - 0
Սպարտակ - Դիման (Թ.) 2 - 1
ԲՍԱ - Պախտալ 5 - 2
Այս խաղերէն ետք դասաւորումը հե -
տեւեալն է. -
Դիման - Կիւս
Սպարտակ
Ձեմիթ
ԲՍԱ
Դիման - Թիֆլիզ
Շախտար
ԱՐԱՐԱՏ

Կիրակի, Հոկտ. 5-ին Մարտիկի Մի -
ջրի մարզադաշտին վրայ Հ. Մ. Բ. Մ.
Արժիւր 3-ի դէմ 3 կէտով հաւասար ար -
դիւնք մը արձանագրեց Իւ - Էս Միջրիսի
դէմ:

յին յարձակումներ եղած են Թեհրանի
վրայ, մինչ խորհրդահայ իրաքեան ու -
մասին հակառակական լուրեր կան: Վախ
ժերու ձեռք ինկած, կը թուի, թէեւ այդ
կայ նաեւ որ կռիւները ծաւալին քանի
Յորդանանի թաղաւորը տրամադրէր է
կուսելու Իրաքի կողմէն:

ԹՈՒՐԿԻՅԱՆ Ժայռայեղ ձախ զանազան
խմբակցութիւնները որոշեցին «միացեալ
ձախար» մը կազմել Թուրքիոյ զինուո -
րական վարչակարգին դէմ: Պոլսոյ մէջ
երեք դիակ եւս գտնուած է, մէկը՝ ոս -
տիկան մը:

ԹՈՒՐԿԻՅԱՆ մէջ կը շարունակուին ձեռ -
բակալութիւններ եւ ըստ ակնատեսի մը
15 հազար հոգի կայ ձեռնարկուած, միայն
Պոլսոյ մէջ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Սէլիմիյէի
զօրանոցին մէջ պայմանները շատ ծանր
են եւ ընտանիքներուն եւ նոյնի -
սկ փաստաւորանքներուն այցելութիւնն -
ըն արգելուած են: Շարաթ օր Պուրսայի
մէջ, յառաջդիմական սենտիքա Մատէն
իշի փաստաբանը Ահմէտ Ֆէվիլի ոստի -
կանատան Ծ-րդ յարկէն վար ինկած է եւ
այդ ոստիկանատան մէջ 3-րդ նմանօրի -
նակ պարագան է: Ոստիկանութիւնը կ'ը -
սէ թէ «անձնասպան» եղած է: Միւս կող -
մէ, Տիարպեղիի քաղաքապետը Մեհտի
Չանա ձեռնարկուած է Պոլսոյ մէջ եւ
Տիարպեղի մնացած իր ընտանիքէն որե -
ւէ լուր չկայ:

ԲԱՍՏՈՒՄ ԲԼԷ, 39 տարեկան չկրցաւ վե -
րագտնել կուսակցութիւնը աշխարհի ախոյ -
եանի իր տիրուրը եւ 30 վայրկեան ծեծ
ուտելէն ետք Լարի Հովհաննիս կողմէ, իրա -
ւարարին որոշումով Բ: Գլէ քաղուե -
ցաւ, գրպանելէ ետք 8 միլիոն տուար...:
Տեղերը (Լաւ - Վեկաւ) ծախուած են
500 տուարի իւրաքանչիւրը: Fonds A.R.A.M

ՅԱԿՈՒ ՈՍԿԱՆ (*)

ԽՍԻՐ. - Այս գլուխը լոյս տեսած է «Հասկառարար» մանկա-վարժական շաբաթական (օտկան Հայ ուսուցչական միութեան) մէջ, Պոլիս, 1919 Սեպտեմբերին: Վաստակաւոր դաստիարակ մը՝ Պօղոս Գեորգեան կը խօսի ուրիշ մեծ դաստիարակի մը մասին: Կը հրատարակեմք ի յուշ՝ առաջինին մահուան Ա. տարեկիցին. -

Սյունիքի մէջ իմ անհիշուած ընկերացիս Յ. Ոսկանը:

Խիստ ինքնատիպ ազգականի մը - զոր անցեալ տարի կորսնցուցին - հին մատենադարանին փոշիներուն մէջէն դուրս եկաւ Յ. Ոսկանի մէկ գրքոյի: Դաստիարակ - քիւն, եւ երբ հետաքրքրուած, զինքը ծանցողներէ իր մասին տեղեկութիւններ ուզեցի՝ ապաւորութիւնս այն եղաւ որ անոնք ալ հեռուոր, հին յիշատակներ քրքրեցին հանցին իրենց մտքին թանգարանին փոշիներուն տակէն, ուր քիչ մըն ալ եթէ միայն մոռցուելու դատաւարութիւն թերեւս մշտնջենապէս:

Այդ մտածումը ոչ միայն մեծ անարգարութիւն մը պիտի ըլլար մէկու մը հանդէպ որ ազգին ծառայութիւն մը - տուցած է, այլ նաեւ կորուստ մը Հայութեան համար, որովհետեւ կարելի է ըսել վատհաստեմ թէ, ուրիշ ժողովուրդ, որքան ալ յառաջացած ըլլայ ան, պատիւ պիտի համարէր Յ. Ոսկանի մը ծընունդ տուած ըլլալուն:

Ոսկան միայն բազմավաստակ ուսուցիչ մը եղած չէ, որուն արժանիքը կը չափուի պաշտօնավարութեան տարեկան - բուրժուով. պարզ ուսուցիչէ աւելի բան մը եղած է ան, դաստիարակ մը բառին բարձր նշանակութեամբ: Դաստիարակի մը վայել բոլոր յատկութիւնները ունեցած է. արդարաւորութիւն, ազատ - մտտութիւն, քաղաքացիական արիւթիւն, ինքնուրոյնութեանը նախանձանքը - թիւն, համբերութիւն, աղոյց հանգչապէս եւ զօրաւոր կամք զոր կ'արտայայտէ իր թաւ յոնքերուն տակ խորէն նայող աչքերը եւ առատ պիտիւնով շրջանակուած հզօր թուր: Այս «ուղղամիտ եւ կազմ» մով կորովի կրօնասէր Հայաստանցի տիպարէ ուսուցիչը ունէր նաեւ արուեստագէտի խառնուածք, եւ մանաւանդ քաղք անհրաժեշտ դաստիարակին համար: Ոսկան՝ իր նկարագրին կարգ մը կողմերով արժանի է կոչուելու Հայ փշնջուն: Արդարեւ անիկա, Փրանսացի մանկավարժին նման դաստիարակը եղած է փորձանք տղու մը, Ամերիայի գաւազի մը, որ վարժուած էր «բարձրագի բարձր» ուսն վրայ ընկողմանած մէկ սրունգ առաջ, միւսը անտի, եւ գանակ մ'ի ձեռին հրաման ընելու որ խօսի ծեր ուսուցիչ - չը: Միշտ համբերութեամբ եւ քաղց -

րութեամբ, անգամ մըն ալ ապտակի դիմելով յաջողած է իրեն յանձնուած այդ շինարարական գործերը եւ լուրջ ընտանիքի մը հայր մը ընել:

Ոսկան մանկավարժ մըն ալ էր որոշ profession de foi pédagogique-ով: Այս վերջինը ինքն իսկ ամփոփած է հետեւեալ բանաձեւին մէջ զոր կ'ուզէ իր դաս - կին եւ զոր գրած է նաեւ իր գրքոյի սկիզբը «Հիմնական սկզբունք»ներուն մէջ. «Միտքը բարի, միտքը կրթի, եւ ձեռքը ծառայար, այս է շրջանակ լաւ - դոյն դաստիարակութեան ժողովրդական պատանեաց համար»: Ոսկանի մտքին մէջ ժողովուրդը հայ ժողովուրդն է: Իր ժամանակի հայ իրա - կանութեան առջեւ կը խորհրդածէ ան, որ աւագ, եթէ այսօրուան չէ այլեւս, երկուսուն էր տակաւին: Կը վախճայ որ հայ պատանին օտարանայ հայրական աւանդութենէն, կ'ուզէ որ դաստիարակ - կութեան մէջ ազգային ոգին պահուի, որովհետեւ այս է միշտը ազգային զոյթեան պահպանման, ու ասոր համար անհրաժեշտ կը նկատէ որ յարգելի եւ յարգել տրուին նախնեաց աւանդները «որ առ մեզ բովանդակին ի կրօն եւ ի լի - դու»:

(Մնացեալը Յաջորդով)

(*) Յ. Ոսկան ծնած է 1824 Գեղտեմ - բերին, Բերա, Հայ Կաթողիկէ ծնողքէ: Պառն մը կ'աշակերտի ձիովիքներու վարժողը: 11 տարեկանին կը գրկուի վէմէ - տիկ Մ. Ռափայէլեան վարժարանը, որուն առաջին սաներէն կ'ըլլայ: Տարի մը յետոյ կը մտնէ Ս. Ղազարու վանքը: 1839 - ին եկեղեցական ըլլալու գաղափարէն հրաժարելով կը վերադառնայ Պոլիս, ուր ծառայութեան կը մտնէ անուար - կաններու խմբի: 1842-ին ուսուցիչ կը կոչ - ւի Տառնան Պօղոս Ամիրայի տղան: 1844 - ին կը սկսի Ազգ. վարժարաններու մէջ ուսուցչութեան. Սամաթիայ, Գումգա - բաշի, Օրթաքիյի ազգ. վարժարաններ - ին եւ Մեղրաքիյի մասնաւոր վար - ժարանին մէջ կ'ուսուցանէ Փրանսերէն եւ երբեմն ալ գրաբար: Հակահասունեան պայքարին կը մասնակցի եւ ի վերջոյ գոյնելով լուսաւորչական կը դառնայ: Դրան է բազմաթիւ ֆերթուածներ, մեծ մասամբ անտիպ: Հրատարակած է «Ե - րեսուն երեք տարու միջոց, Ներկայս անց - եալին ծնունդն եւ ապագային առաջնոր - դը» (1851) «Դաստիարակութիւն» (1887) որ խիստ շահեկան երկու գործերն են իր բաղկանցի. Ա. Կրքական վիճակ մեր, Բ. Հայ վարժիչի վարժարանք ի Կ. Պոլիս: Նոյնպէս խիստ շահեկան է իր «Ինքնագիր կենցաղ» որ դեռ ձեռագիր կը մնայ: Մեռած է 18 Յունուար 1907ին:

ԹԵ ԻՐԱՆԿԱ ԿՈՒՐԱՆԳԱՐ 1918-Ի ԹԻՔԱԿԱՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

Գ.

ԶՈՐԱՎԱՐ ՍԸՐ ԶԱՐԼՍ

Վ. Ե. ԹԱՌԻՆԶԷՆՏ

Բնականաբար, չեմ կրնար ըսել թէ ինչ - չեմ ըսուեցան խորհրդակցութեանց միջ - ջոցին: Ինծի առաջարկուած էր ժողով - վին մասնակցել. բայց ես տորմիդէն չբաժնուեցայ ցորչափ կը կատարուէին բանակցութիւնները, որպէս զի եթէ եր - բեք անելի մը յանգին, իմ օժանդակու - թիւնս բերեմ:

Կացութեան մասին իմ սեփական կար - ծիքներս պարզուած են հետեւեալ ան - պաշտօնական յուշագրին մէջ զոր գրել առի Հնդկաստանի նախարար Մր. Մօն - թէկիւր համար երբ Անգլիա վերադար - ձայ:-

15 Նոյեմբեր 1918

«Սիրելի Մր. Մոնթեկիւ»

Խաղաղութեան Համաժողովին մէջ թրքական խնդիրը քննելու առեւ, պէտք չէ մոռնալ թէ պատուաւոր թուրքներուն մեծամասնութիւնը ամբողջ պատերազմի ընթացքին Անգլիոյ կողմը եղած են: Ա - սիկա անժխտելի իրողութիւն մըն է: «Իթթիհատ վէ Թէրաքզը» կուսակցու - թիւնը, ինքիւնը եւ Թալաթի ղեկավար - րութեան տակ, որոնք իշխանութեան բռնի տիրացան, գերմանական ոսկիով զետեւ էր: «Իթթիհատ վէ Թէրաքզը» բոլորովին կաշառարոյծ կուսակցու - թիւն մըն էր, եւ իր անդամները պատե - րազմի միջոցին իրենց քսակները լեցնե - լէ տարբեր գործ մը չտեսան:

«Էնվէր, Թալաթ եւ ընկ. բացարձակա - պէս սարսափով կը կառավարէին: Ա - նոնց հակառակող ունէ մարդ անմիջա - պէս կ'անհետացուէր. Սուլթան Ապարիւ - Համիդի հետեւած մեթոտով:

«Պէտք է յիշել նաեւ թէ թուրք գեղա - ցիները եւ աշխատող դասակարգը պար - կեշտ մարդիկ են եւ պէտք չէ որ պատ - ժօւին իրենց կառավարութեան գործած ոճիւններուն համար:

«Ի մտի ունենալով վերոյիշեալ պարա - դանքը, - եթէ ես այս խնդրին մէջ ձայն մը ունենայի - Թուրքիոյ հետ պիտի վարուէի Ռազմագիտութեան եւ Քաղա - քականութեան հետեւեալ ընդհանուր գե - ժերուն համաձայն, ջանալով որ երկու - քը իրարու չբախին. վստիկ ալապէս, եթէ Քաղաքականութիւնը խառնուի Ռազմագիտութեան, բովանդակ պատմու - թիւնը կ'ապացուցանէ թէ արդիւնքը ա - ղետալի կ'ըլլայ ընդհանրապէս: Միեւ - նոյն առեւ, պէտք է ի մտի ունենալ թէ մարաշխաթ Իզմէթ փաշա, որ Մեծ Ե - պարքուս եւ Պատերազմական Նախարար

է, բարեկամ է եւ միշտ բարեկամ եղած է Անգլիոյ: Այն տեսակցութեան ընթաց - քին որմէ ետք զիս ազատ արձակեց, հար - ցուց թէ պիտի ուզէի՞ օդնել Թուրքիոյ եւ ըսաւ թէ ինք սերած էր ընտանիքէ մը որ միշտ յարգած էր Անգլիան եւ կը յի - շէր ինքիմի պատերազմը եւ Լորտ Պի - քերսֆիլտի քաղաքականութիւնը: Երբ իրեն հարցուցի թէ պատրաստ էր ծա - րանել վստիկորբ բանալու, հաստատա - կան պատասխան տուաւ: Իզմէթ փաշա պատրաստ է ինքնավարութիւն շնորհելու գրաւուած հողամասերուն (Միջագետքի եւ Սուրիոյ) բայց Սուլթանին գերիշ - խանութեան տակ, մեր ուզած բոլոր ե - րաշխատութիւնները տալով: Թուրքիոյ բոլոր ուզածը, ըսաւ, Անգլիոյ պաշտ - պանութիւնն է: Ինք կը խորհէր թէ Ան - ցլիոյ համար լաւագոյն է Թուրքիան ու - նեալ իր գէպը Արեւելք ծառնու լլալ - փոխանակ ուրիշ ունէ պետութեան մը որ վերջ ի վերջոյ Անգլիոյ կողմէն միտած փուշ մը պիտի ըլլայ: Բայց, ըսաւ, Թուրքիա անպատուաբեր պայմաններ չի կրնար ընդունել, մենք Պուլկար չենք: Մենք պատուոյ զգացում ունենք, եւ կը նախընտրենք կռուակելու պատիւ տալով կռուիլ քան անպատուաբեր պայմաններ ընդունիլ:

Թուրքիա պատերազմէն դուրս պիտի ելլէր, եւ ըստ ամենայն հաւանականու - թեան Աւստրիա ալ հաշտութիւն պիտի կնքէր: Ես հիմա ազատ էի, բայց մոռ - ցած ալ չէի գերութեան մէջ գտնուող իմ քաջ զինուորներս, որովհետեւ պա - ման գրած էի որ անոնք ալ ազատ ար - ձակուին, եւ Իզմէթ փաշա ալ հաւանած էր:

10-30-ին Բէուֆ պէյ Մեծ Կղզիի տունս եկաւ, եւ մօտաւորապէս երկու ժամ տե - սակցեցանք: Այս տեսակցութեան միջո - ցին Բէուֆ պէյ յայտնեց թէ Թուրքիա ինչ պայմաններով կ'ուզէր զինադադար կնքել: Այս պայմանները քննեցինք ծիւ - լով եւ սուրճերնիս խմելով:

1.- Թուրքիա կ'ուզէ բարեկամ ըլլալ Անգլիոյ եւ անոր պաշտպանութիւնը կը խնդրէ:

2.- Անգլիա պէտք է անմիջապէս դադ - րեցնէ զինուորական գործոն գործողու - թիւնները:

3.- «.- Թուրք կառավարութիւնը պատրաստ է ինքնօրինութիւն տալ զա - նակիցներուն գրաւման տակ գտնուող

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐԻԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ, ԳՐԵԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄՍՏՈՒՆԻ

1317 - 1334 թուրքին, մոնղոլ - թա - թար պետութիւնը իր հերթին քայքայ - ւում է եւ երկիրը մասնուում է անիշխա - նութեան: Քիչ յետոյ թաթար Լենկթի - մուրը (1360 - 1405) մի պահ վերահաս - տատում է թաթար պետութիւնը: Լենկ - թիմուրը յաղթում է Օսմանցիներին, որ իրանց անկում էին հռչակել եւ իրանց նկատում էին Սելճուք Ռումի սուլթան - ների յաջորդը:

Լենկթիմուրի մահէն յետոյ, թաթար պետութիւնն է քայքայուում եւ Հայաս - տանի վրայ սկսում են իշխել Կարակո - յունլու եւ Ակկոյունլու թուրքմէնները: Սրանք իրար դէմ եւ հարեւանների հետ անվերջ կռիւններ են մղում: Լենկթիմու - րի իշխանութեան շրջանին էլ Հայաստա - նը ենթարկուում է սոսկալի աւերածու - թեան: Նորից տեղի են ունենում շատ քաղաքներում կոտորածներ: Գիւղեր եւ աւաններ են կործանուում, տեղի են ու - նենում գերեզմանութիւններ, սով, ար -

տաղաղթ եւ Հայաստանի շատ շրջաններ ամալանում են:

1473 թուին օսմանցի թուրքերը, զօրա - նալով, տիրում են ամբողջ Անատոլիայի արեւմտեան մասին: Յարձակում են Հայաստանի վրայ իշխող Ակկոյունլու Ռազուն Հասանի վրայ, յաղթում են նը - րան եւ գրաւում Արեւմտեան Հայաստա - նը: Օսմանեան տիրապետութեան շրջ - ջանին, զարեւոյ շարունակում է հա - յերի կեղեքումը, հալածանքը, սարսա - փը: Նորից տեղի են ունենում մասնա - կի գաղթներ, բռնի տեղահանումներ, եւ բռնի իսլամացումներ:

1600-ական թուրքին տեղի է ունենում Ջալալիների ըմբոստանումը, որը տե - ւում է 15 տարի: Արեւմտեան Հայաստա - նը եւ Անատոլիայի մեծ մասը ենթարկ - ւում են աւերումների, եւ անիշխանու - թեան: Սով է տիրում եւ տեղի են ունե - նում շատ շրջաններից գանդուածային փախուստ գէպի աւելի ապահով չըր -

ջաններ: Ջալալիների ասպատակութիւն - ներից յետոյ, երկրի շատ շրջաններ եր - կար ժամանակ ընկնում են Տերկայէլին - ների (Ջորտուկի) իշխանութեան տակ Սրանք էլ սարսափելի կերպով կեղե - քում են ժողովրդին եւ կրօնական ձեռով կառավարում են գաւառները:

Քիչ յետոյ երկրի որոշ քաղաքներ եւ աւաններ կ'ընկնեն Նեմիշլիքների էլ - խանութեան տակ: Սրանք էլ իրանց հեր - թին սարսափելի տակ են պահում ժողով - վերդին եւ կեղեքում անվերջ:

Իսկ ժե. դարից սկսում են թրքա - պարսիկ պատերազմները, որոնք ընդ - միջոցներով տեւում են 200 տարուց ա - լելի: Այս պատերազմների ժամանակ էլ Հայաստանը երկու կողմի բանակնե - րից կ'աւերուի, տեղի կ'ունենան գերե - վարութիւններ եւ բռնադաղթներ:

X

ԻՆՉՈՒՆԻ ԻՆՉՈՒՆԻ
(ԹԻՒԻ ԽՆԴԻՐԸ)

Օսմանցի թուրքերը, երբ 1473 թուին Ադ - Կոյունլու թուրքմէններին յաղթե - լով տիրեցին Արեւմտեան Հայաստանի, անշան փոքրամասնութիւն էին: Այնուհե - կային փոքրամասնութիւններ, քրդեր թաթարներ եւ հայ մեծամասնութեամբ ազգաբնակչութիւն մը: Ըստ հաւաստի

հեղինակների (Թաւերնէ, Ուլիմա՝ Ռուբրուկ), երկրի բնակչութեան հաշիւ - տասից մէկը իսլամ էր, ինչպէս սելճուք - ների Իկոնիոյ սուլթանութիւնում:

Օսմանցիք ժե. դարու սկիզբին, երբ իրենց իշխանութիւնը ամբողջովին մտահոգուեցին իրենց քիւի սակաւ - քիւնից: Հայատակ քրիստոնեաները, բա - ցի քանակով իրենցից աւելի լինելուց, մշակոյթով եւ քաղաքակրթութիւնով էլ իրանցից բարձր էին: Ուստի միջոցներ իրանցից բարձր էին: Օսմանցիներին թիւը պա - ձեռք առին քրիստոնեաների թիւը պա - կասեցնելու: Սրանք ընդգրկեցին մի քա - ղաքականութիւն, որի նպատակն էր ա - լակրօն ժողովուրդները կամ բնաջնել եւ կամ էլ բռնի իսլամացնել:

Իրանցից առաջ, սելճուքեան թուրքերն - էլ քաղաքներ էին քրիստոնեայ ժողով - ւորդներին բռնի իսլամացումը, բայց վուրդներին բռնի իսլամացումը եւ մաս - այդ միջոցը կաղմակեցաւ եւ մաս - ապական չէր եղել: Օսմանցի թուրքերը Սուլթան Սելիմ Եւթուրի (1512 - 1520) ժամանակից սկսած միշտ ձգտել են ի - ժամանակից սկսած միշտ ձգտել ժողովուրդ - րենց տիրապետած երկրներ թուրքա - ֆայլութիւնն էլ արարեցնել իրենց էին զաւա - վեցրել, աւելի մոլեռանդ էին դառնել:

(Շար. - 3)

երկրներուն, Անգլիա պէտք է պաշտ – պանէ կառավարութեան այս ձեւը:

4.— Եւրոպական քաղաքական եւ ճար – տարարուեստական անկախութիւն թուր – թիւ:

5.— Եւրոպական օժանդակութիւն՝ եթէ թուրքիս եւրոպական տագնապ մը անցը – նէ:

Բէուֆ պէյ ըսաւ թէ Գերմանները կ'աշ – խառնին քաղաքային պատերազմ առաջ – րերը Պոլսոյ երկու քաղաքական կու – սակցութեանց միջեւ, եւ թէ իրենց զօ – րակութեամբով եւ զբաւաւորներով Պո – լսոյ զբաւելու համար գործողութեան պիտի ձեռնարկէին: Սեւ Ծովու տորմի – ղը շարժման մէջ զենելու վրայ էին, բայց թուրք կառավարութիւնը կը խորհէր զպաշտի միջոցներ ձեռք առնել որոնց – մով պիտի արգելէր այդ տորմիզին անց – քը Վատիկէն, մինչ միւս կողմէ ալ զին – տարական միջոցներ ձեռք առնուած էին արդէն: Բէուֆի խօսքերը համոզեցին զիս թէ թուրք կառավարութիւնը վարչականէ վարչական կրնար Անգլիական Տորմիզին օգնութիւնը խնդրել: Բէուֆ ըսաւ որ լաւորդ առաւօտ ժամը 8-ին ստեղծները Հալլիքի եւ Անթիպոլսի երկրամ: Իզմիրի կուսա – լայ Բաժնի պէյի պաշտօն յանձնուած էր զիս Բիոս հանել, ուր անգլիական պատերազմական նաւեր եւ յունական պահակազօրք մը կար: Մասնաւոր շոգե – մակոյկ մը զիս Պանարմալէն Իզմիր պի – տի տանէր: Իզմիր փաշա փափաքեցաւ որ Բիոսէն անդէ: Կառավարութեան հե – տաղեմ, գաղափար մը տալով թուր – թիւ կացութեան մասին, եւ մասնաւոր – րապէս ծանրացաւ սա՛ կէտին վրայ թէ թուրքերը Անգլիոյ հետ խաղաղութիւն կնքել կ'ուզէին եւ անգլիական պաշտպա – նութիւնը կը փափաքէին: Բէուֆ խնդ – րեց որ արդիւնքը տեղեկացնէ իրեն Բիոսէն, որպէսզի թուրք կառավարու – թիւնը վստահութիւն ստանար եւ աւել – ցուց թէ Զուլեյքերիոյ մէջ Հալլի պէյի հետադրելու խնդրը աւելորդ էր:

Բէուֆ պէյ ըսաւ նաեւ թէ Անգլիացի – ները Տարտանսէյն բռնի անցընելու փորձ պէտք է լին ընել, որպէսզի Պոլսոյ մէջ թոս առաջ չգար: «Եթէ առանկ բան մը ընեն, Աստուած դիտէ թէ ինչե՛ր կրնան պատահիլ: Թուրքիս միայն կ'ուզէ Անգ – լիոյ հետ բարեկամ ըլլալ, եւ կասկած – չկայ որ Անգլիոյ շահն ալ կը պահանջէ թափաքել այս փափաքը: Այս ամէնը կատարուած իրողութիւն մը ըլլալու է այդ մասին խօսուելէ առաջ: Եթէ օգնու – թեան պէտք ունենանք, Անգլիացուց կը զիսնք եւ Նեղուցը կը բանանք: Մինչեւ այն ատեն մեզի ձգեցէ՛ք դործերը: Մէկ խօսով, մեզի հետ վարուեցէ՛ք իբր ճէն – թըմէններու հետ, եւ մենք պիտի յար – գենք մեր խոստումները:

(Շար. 3)

Տ Ո Մ Ս Ե Ր . -

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՎՈՒԹԻՒՆ

Երբեք այսքան խօսուած ու գրուած չէ խաղաղութեան մասին:

Տարիներու ընթացքին, աշխարհի չորս ծագերուն, պետութեան պետութիւն ստորագրուած բարեկամական դաշնա – դրերուն մէջ խաղաղութիւն բառը կը թաղաւորէ, կը ճառագայթէ:

Այս առիթներով, մինչ Պետութեանց նախագահներ, թագաւորներ ընդունե – լութիւններ կը սարքեն, շատ յաճախ շը – ուայութեան եւ շքեղութեան մէջ, բա – ժակաճառեր կ'արտասանեն, մեր մոլու – րակը կը բռնկի ամէն կողմերէն: Գամ – պոճ, Պարսկաստան, Իրաք, Աֆղանիս – տան եւ այլուր: Երբ տեղ մը կը հան – դարտի, կը մարի, ուրիշ սեղ մը կ'ե – ուայ, կ'այրի:

Ժամանակ մը եղաւ որ դիւանագէտ – ները մէկ խօսք ունէին՝ եթէ խաղաղու – քիւն կ'ուզեն, պատերազմը պատրաստէ: Այսօր, աշխարհ այնքան արագօրէն կը սուրայ, կը շրջափոխուի որ, պէտք է ըսել աւելի՛՝ եթէ պատերազմը կ'ուզես, խաղաղութիւնը պատրաստէ:

ԿՈՐԻՒՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՏԻՊԱՐ ՕՐԻՆԱԿԸ՝ ԲՐԵՃՆԵՒ

Պրաքայի համաձայն խորհրդային շատ գրողներու թիւր ձեռով կը պատ – կերացնեն խորհրդային կեանքը: Սխալը սրբագրելու համար հարկ է ներշնչուիլ Բրեժնեւի երկերով:

Ըստ օրաթերթին, բազմաթիւ հեղի – նակներ պատուով կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը հերոսական անցեա – լի պատմութիւնը պարզարանելով եւ կուսակցութեան շինարար գործունէու – թիւնը ներկայացնելով: Բայց դեռ շատ են այնպիսիները, որոնք կ'անտեսեն կու – սակցութեան դերը խորհրդային ընկե – րութեան մէջ եւ չեն ներկայացնում մտա – լոր բարձր արժանիքները անոնց, որոնց վստահուած է պաշտպանել կուսակցու – թեան ուղեղիքը: Թերթը պահանջած է, որ խնդրոյ առար – կայ հեղինակները ուսումնասիրեն, սեր – տեն Բրեժնեւի յուշերը:

Յիշեցնենք, որ Բրեժնեւ իր երեք հա – տուր յուշագրութիւններով, – նուիրուած պատերազմին եւ երկրին յետ – պատե – րազմեան վերակառուցումին, – Լենին կրական մրցանակը ստացած է, անցեալ տարի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ

ՍԷՆՅՈՒՆԻ ԼՈՒՐԱԿԱՆՈՒՄԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Հայ համերգի «Արամ Սաչա – տրեան» մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, որու ըն – թացքին Հայաստանի պետական սէնֆո – նիք նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Դաւիթ Սանջեանի, մեկնարանած է Ա – րամ Սաչատրեանի ջութակի զոնչերթին, Ալեքսանդր Յարութիւնեանի փողի զոն – չերթին եւ Աննո Բարաշեանեանի «Հերո – սական Բալլադ» (հեղինակին մասնակ – ցութեամբ): Իրբեւ սոլիսթ հանդէս ե – կած է ջութակահար Ռուբէն Ահարոն – եան:

×

ՊԱՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՈՐԸ

ՍԿՍԱՆԻ ԻՐ ԶԵՆՈՒՄԱՐԿՆԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի պարի պետական համոյ – թը (Գեղարուեստական ղեկավար Վանուշ Սանամբեան) սկսած է իր նոր երեկոյթ – ները Երեւանի «Արամ Սաչատրեան» սը – րահին մէջ: Սուրբ ամառուան ամիս – ները մասնակցած էր Մոսկուայի ողիմ – պիականներու մշակութային յայտագրին եւ ապա հանդէս եկած Լենինգրադի մէջ:

×

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՊԱՐԵՐՈՒ ԵՐԵՎԱՆԻ

Հայհամերգի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է պարի երեկոյթ մը, մասնակ – ցութեամբ Հունգարիոյ Կապուլար քա – ղաքի «Հանչաք» եւ Հայաստանի պարի պետական խումբերուն, յայտագրի ա – ռաջին բաժնին հունգար արուեստագէտ – ները մեկնարանած են իրենց ազգա – լին աւանդութիւնները ներկայացնող պարերը, իսկ երկրորդ բաժնին հայկա – կան պարախումբը ներկայացուցած է «Բերդ պար»ը, «Մարդարապատ»ը, «Սու – րերու պար»ը, «Կապուլար»ը պար»ը եւ – այլն:

×

ԵՆՈՒՐԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

ՅՈՒՅԱԶԱՆԴԵՍԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Լրագրողներու Տան մէջ բաց – ուած է մոսկուաբնակ նկարիչ Եւրի Գը – րիգորեանի ցուցահանդէսը, կազմակեր –

պութեամբ Սորհ. Միւլթեանի նկարիչ – ներու միւլթեան, Հայաստանի նկարիչ – ներու եւ Լրագրողներու միւլթեանց: Ցուցադրուած են մօտ 40 բնանկարներ, Նաթիւր Մորիներ եւ դիմանկարներ: Եւրի Գրիգորեանի կտաւները, որոնց մեծ մասի հերոսները իր ծննդավայրի՝ լեռնային Ղարաբաղի մարդիկն են, կ'ար – տայայտեն հայրենի վայրերու յատուկ նկարագիրը, անտառներու բոյրն ու գոյ – ները, դարձնենք ու ձմեռները, շոգն ու քամին, պատմական դէպքերու արձա – դանդները:

×

ՍԱՀԱԿ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱՆ ԶՈՒՅԱԶԱՆԴԵՍԻՆ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Հայաստանի քաղաքներու եւ դիւղերու մէջ՝ «ընթացող» է կլած է ժողովըր – դական վարպետներու լուսագոյն գործե – րու ցուցահանդէսը, որ կը ներկայացնէ հայ դիւղացիին ու արհեստագործին կեան – քը: Ցուցահանդէսին կազմակերպիչն է Սահակ Սահակեան, որ ծանօթ է պղին – ձէ, փայտէ եւ կաւէ իր կերտած համաշ – խարհային ֆուլբրի հերոսներու կեր – պարներով: Ան կը շրջի Հայաստանի գա – նազան քաղաքներն ու դիւղերն եւ հա – նաքելով բրոնզներու, ջուլհակներու, քարհատներու, ժանկազործներու եւ դրուագողներու գործերը կը ցուցադրէ թանգարաններու եւ ցուցասրահներու մէջ:

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԵՏ

ԿԱՐԷՆ ԱՂԱՄԵԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱՍՐՈՒԱՆ

Երիտասարդ արուեստագէտներու համար Հայաստանի կոմերիտիւթեան կեդրոնական կոմիտէի սահմանած մըր – ցանակի դափնեկրներէն է նկարիչ Կա – րէն Աղամեան, «Մարգարատ» կտաւին համար: Այդ գործը, որ ներկայացուած է Սորհ. Միւլթեանի սպարապետի եւ Մոսկուայի ողիմպիականներուն, ներ – կային կը ցուցադրուի Գոլապի մէջ: Տարինը առաջ ալ Կարէն Աղամեանի մարզանքին նուիրած մ է կ գործը՝ «Մարմամբարդիկներ», յաջողութիւն գտած էր: Վերջերս իր գործերը ցու – ցադրուեցան Սրի Լանքա: Կարէն Աղա – եան 1969-ին աւարտած է Երեւանի Գե – դարուեստ – Թատերական Հիմնարկի արդիւնաբերական ղեկավարութեան ճիւղը, ուր կը դասաւանդէ մինչեւ այ – սօր: Ինք է որ ձեւաւորած է Լեհաստա – նի եւ Կիպրոսի մէջ հայկական ցուցա – հանդէսները: Հետաքրքրական են նաեւ «Արմենիա» պանդոկի, Բ. Աշխարհ – մարտի թանգարանի մէջ եւ այլուր իր կատարած ձեւաւորումները:

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՆԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մուկղիւնը վաղուց գիւղ իջած էր: Ա – ռաւոտայ աղօթքի ժամանակն էր: Մի – ւոցին մէջ բռնած էր կապտորակ լոյս – թէ: Ժանտարմենքին շատեր հեռացե – րէին: Թեւեղին զարնուած բաղի մը պէս մէթերիսէն դուրս ձգուած էր Այնալուն: Ան գրեթէ մերկ ինկած էր երեսի վրայ ու ալ չէր կրնար շարժիլ: Մի քանի ժա – նաւոր մէթերիսէն քիչ հեռու վայրի բա – դրու լճակին հեզերը նամաղի կեցած էին:

Այդ ծով կապտութեան մէջ կը լըս – ւէր Գարափոնարի մուկղիւնի ձայնը. – Ալլաի Էփպէր, Ալլաի Էփպէր...

×

Մէյտանի մօտ կար աղբիւր մը կամա – րով: Հաճի Իպրահիմի հօր գրամով շին – ուած, ուր միւսուլմաններ ապաստ – կ'առնէին ու դիւղի սափրիչը աղբիւրի մօտ լէկէնով ջուր առած գլուխ կ'ածի – լէր:

Հաճի Մուսա իր ձիււորներով երբ Գա – րափոնարի մէյտանը իջաւ, թուրք խա – նութպաններու մէջ Հաճիի յարգանք տա – լու շարժում մը սկսաւ: Պախալ Օսման իր դիւղէնէն գլուխ ելաւ ու իսկէմպին Հաճի Մուսային հրամցուց: Ուրիշ մը նարկիլէ բերաւ, մէկալը, սուրճ: Հաճի նստեցաւ պախալի դիւղէնին առջեւ, մինչ զորամները առեւտուրի սկսած էին: Կը գնէին ծխախոտ, վարունգ ու կե – ուս: Մաադործի խանութին առջեւ նըս – տած էին մի քանի ժանտարմենք: Դա – սապ Հիւսնի, նոր քերթուած, արեւին տակ փռուած այծի փոսթին վրայ ըստով կարմիր աղ կը ցանէր:

Դիւղէնի Օսման պատմեց Հաճիին, թէ ինչպէս ժանտարմի մը դիակը այդ օր գիւղ բերած էին, թէ Այնալուն ու Հաճի Իպրահիմի չոպանը դատարան պի – տի տանէին կէսօրուան նամաղէն յե – տոյ:

(Շար. 169)

Fonds A.R.A.M

Պուրէլ, Փափազեան - Հակոբ եւ Շմիտ
ընտանիքները, ջառով կը ծանուցանեն՝
Տիկին ՄԱՐԻ - ԺԱՆՆ ՏԵՎԼԵՏԻԱՆԻ
(ծննդաւ Մալէֆօ)
մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 26ին,
84 տարեկանին:
Յետադային՝ հոգեհանգստեան պաշտօն
մը կը կատարուի:

—X—

Les familles BOUREL, PAPAŽIAN —
HAGOT et SCHMIDT ont le regret de
vous faire part du décès de:
Mme. MARIE — JEANNE DEVLETIAN
(née MALECOT)
survenu le 26 Septembre, 1980, dans sa
84e année.
Un service religieux sera célébré ulté-
rieurement.

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻՔ

Այլի Տիկին Յովհաննէս Վանլեան, Տէր
եւ Տիկին Ժաք Թուռնիքեան եւ զաւակ-
ները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պուրջեան եւ
զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Վան-
լեան եւ զաւակները, եւ բոլոր պարա-
զաները, իրենց խորին շնորհակալու -
թիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, ո-
րոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպ-
սակի նուէրներով, անձամբ թէ զբաւոր
ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուս-
նոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՎԱՆԼԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր., Օր. Լուսա եւ Լիւիս Իզաւրացեան
կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան
պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի,
Հոկտ. 12, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ
Եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ մօր՝
Տիկին ԵՍԹԵՐ-ՎԱՀԱԳՆ ԻԶԱՎԱՐԱՅԵԱՆԻ
մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:
Ի դիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

Հաճելի թղթակցութիւն՝ ձեր փափա-
քած լեզուով. Բարեկամական, Մշակու-
թային կապեր Ազգակիցներու հետ՝ ա-
մէնուր.

12 - 72 տարեկան.

ԱՐԱԳ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՀԱՅԱՆ եւ ԼՈՒՐԶ
Մանրամասնութեանց համար դիմել՝
CERCLE «ARMENIA — AMITIE»
3, Chemin du Cap, 1006 — LAUSANNE
(SUISSE)

—X—

Une correspondance agréable dans la
langue de votre choix; relations amicales,
culturelles, avec vos compatriotes de
Tous Pays.
de 12 à 72 Ans.
Service RAPIDE, DISCRET et SERIEUX
Ecrivez sans engagement de votre part.

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

BANQUET

Organisé par
LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
(Section MARSEILLE — VILLE)

Dans les salons de l'Hôtel SEVAN à Pertuis (Vaucluse).

DIMANCHE, 26 OCTOBRE, A 13 H.

Les places sont limitées.

Pour la réservation s'adresser à la:

— Maison de la Culture et Jeunesse Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile,
13001 - MARSEILLE. Tél. (91) 50.15.09
et auprès des Membres de la Croix Blue Arménienne, Marseille — Ville.

JACQUES CHELELEKIAN

HAVAS VOYAGES

vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Archag MALIAN

ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE

DU SAMEDI 27 DECEMBRE AU VENDREDI 9 JANVIER

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN

Jacques

VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

ԳԵՂԱՐՈՒՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Artistique - Dansante

ORGANISÉE PAR LA SECTION D'ASNIERES — BOIS-COLOMBES
D E

LA CROIX - BLEUE DES ARMÉNIENS

Animée per L'Orchestre

HARTANAG

SAMEDI, 11 OCTOBRE

A partir de 20 heures.

SALON

10, Rue Louis Jean — 92250 La Garenne — Colombes

ՄԱՏԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն - Ժեռովի Ս. Սահակ - Մարոյ
Եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան
46րդ տարեդարձին առթիւ, հանդիսաւոր
եպիսկոպոսական Պատարագ կը մատուց-
ուի, Հոկտ. 12, Կիրակի օր: Կը պատա-
րագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9, ըս-
կիզբ Պատարագի՝ ժամը 10:

Յաւարտ պատարագի Մատաղօրհնէք եւ
հոգեհանգիստ եկեղեցւոյ շինարարնե-
րուն հոգւոյ համար:

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ՀԱՅՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսա իր այցելութեան ընթացքին,
Կ. Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը Լիոն
կ'այցելէ Հոկտ. 13, 14, 15 եւ 16ին:

Այդ առթիւ, նախատեսուած է հետեւ-
եալ յայտագիրը:—

Հոկտեմբեր 13, Երկուշաբթի օր, երե-
կոյեան ժամը 8ին:—

Հանդիսաւոր մուտք Լիոնի Ս. Յակոբ
Եկեղեցին եւ Հսկումի արարողութիւն:
Նորվան Վրդ. Զաքարեանի բարեգա -
լուստեան խօսքէն ետք, կը քարոզէ Պա-
րիարք Հայրը, յատկապէս ընկով ըն -
դարձակ նկարագրութիւնը Թրքահայու -
թեան ներկայ վիճակին:

Հոկտեմբեր 14, Երեքշաբթի օր, երե-
կոյեան ժամը 8ին:—

Սիրոյ Սեղան - ծաշ, Եկեղեցւոյ կից
սրահին մէջ, ի պատիւ՝

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ

Ճաշի ծախքերու մասնակցութեան դու-
մար որոշուած է 100 ֆ. իւրաքանչիւր
սեղանակիցի համար:

Նախապէս արձանագրուիլ՝ Լիոնի Ս.
Յակոբ Եկեղեցւոյ Դիւանատունը, մին -
չեւ Հոկտ. 7, Երեքշաբթի, ամէն օր՝ ժա-
մը 9էն 12 եւ 14էն 17:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՆՈՐԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Սէն Թ'Անթուանի Վարչութիւնը կը հրա-
ւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. Ժողո-
վին, Շաբաթ, Հոկտ. 11, ժամը 20.45ին,
Սէն Թ'Անթուանի Պառ տը Լա Կառի սը-
րահին մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը ան-
հրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐԿԻԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«Արեւել» թատերախումբին ներկայա-
ցումը՝ Շաբաթ, Հոկտ. 25ին, Ալֆոր -
վիլի մէջ:

ՅԵՏԱԶԳՈՒԱԾ Է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Շառլի մասնաճիւղին
հանդէսը, որ նախատեսուած էր Հոկտ.
25ին, յետաձգուած է սրահի նորոգու-
թեան յապաղման պատճառով:

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ ԵՒ ՃԱԸ

«ՄԷՐԻՏԻԵՆ»ի Սրահներուն մէջ

—X—

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN.

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».
81, Boulevard Gouvion Saint — Cyr, 75017 — PARIS

Animé par:

* ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAŽIAN.

* PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.
et, pour son Premier Passage à Paris

M A N U E L

Chanteur Arménien Internationalelement Connu.

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48

— NAVASSARTIAN 985.36.53

— PANOSSIAN 233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԱԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ 1

Հայրապետ. Պատ. Արեւմտ. Եւրոպայի

Պատուոյ նախագահութեամբ

Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԵՆԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահ Հ.Բ.Ը. Միութեան

Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի

Նախագահութեամբ՝

Պ. ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻԼԼԻԻՔԵԱՆԻ

Նախագահ Հ.Բ.Ը.Միութեան Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱԸ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ

Ի նպատակ Հ.Բ.Ը.Միութեան Կրթական եւ Մշակութային նպատակներուն:

Dans les Salons de l'Hôtel

PARIS — HILTON

18, Avenue de Suffren — Paris 15^e

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 20.30-էն սկսեալ:

ԳԵՂԱՐՈՒՍԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ ժամը 23էն մինչեւ առաւօտ

առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին:

Մասնակցութիւն ձաշի եւ Պարահանդէսի՝ 250 ֆ.

Միայն Պարահանդէսին մուտքը՝ ժամը 23էն ետք՝ 40 ֆ.

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար կանխաւ դիմել Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրա-
նենակը՝ 11, Սքուառ Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռաձայն՝ 520.03.18

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԹՐԺԱՊԱՏՈՒՄ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ «ԹԵՐՃԻՏԱՆ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ...

ԶՕՐԱԿՈՉ՝ ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԵՄ

ՑՈՒՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ ՓԱՐԻՋ

Երեւանի օր, Փարիզի զորակոչի ենթարկված էր, ծառայուն ցոյց մը կա — արեւելու համար ցեղապաշտութեան դէմ: Հրէական կաղամկերպութիւններու կողքին, սենտիքաները, կուսակցու — թիւները ձախէն մինչեւ ալ (կը մասնակցի նոյնիսկ Իւ — Տէ — Էֆը) որոշե — ցին պատասխանել ցեղապաշտութեան դէմ Շարժումին: Ձեն մասնակցի Շի — րաքի ՀՀՀՆ եւ Պերժուրոնի Բանու — րական Ուժը, այս երկուքը կը խորհին թէ ցոյցը քաղաքական բնոյթ կը ստա — նայ:

Երկուքերի օր արդէն, զանազան ցոյ — ցիք եղած էին դաւաճել: Մարտիկը մէջ ցոյցը կը զլխաւորէր երեսփոխան — քաղաքապետը՝ Կաթին Տէֆէ, ուրիշներ տեղի կ'ունենային Նիս, Մոնպելիէ, Ստաս, Սթրասբուրգ, Նանսի, Մէս և ինչ փարիզի մէջ կը կատարուէր չորս մեծախնդիր խորայնացի կնոյ յուշար — կալութիւնը եւ դադարը կը բռնէր նաեւ իսրայէլի դեսպանը:

Շարժ օրուին էր վեր ձորանայի բո — ւոր սինակոնները եւ հրէական դպրոց — ները մասնաւոր պաշտպանութիւն կը լայնէին, ընդհանուր ձեւով շրջադիւր — վթուրտ մը կը տիրէր ամէն կողմ: Ար — դարեւ միայն հրեայ համայնքին մօտ է, որ իրարանցում եւ յուզում կը տիրէ լայն տարբեր շրջանակներու մէջ եւ անաւանդ ոտտիկանութեան, որ ալ տարբեր ունենալու ծանր ամբաստա — նութեան ներքեւ է:

Ինչ որ անախորժ կը թուի այն քա — ղաքական շահագործումն է, որ կը ծա — ւալի այս ինչորին շուրջ: Եղածը սակայն լատ յստակ է եւ քաղաքականէն առաջ տարբեր բնոյթ ունի: Ինչ որ վստանդը — ւած է ժողովրդավարութիւնն իսկ է եւ փախաւ վերադարձում մը մեծագոյն պատանդ է այդ առնչութեամբ: Հա — մայնաբար պէտք է ասոր շուրջ ըլլայ առաւելաբար եւ իւրաքանչիւր հոսանք լիարժէք առիթը օգտագործել իր շահուն համար:

Հարստացի կնոյ դէմ ահաբեկումը զեւ անբացատրելի կը մնայ մինչ հոս ու հոն միջադէպերը չեն պակսիր, նոյն իսկ հակահրեայ ինչպէս Փարիզէն Անկէն զաղող կառախումբի մէջ, ուր կիրակի օր երեք երիտասարդներ յարձակած են հրեայի մը վրայ:

ԲԱՆԻ ՍԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ընտրութիւնները ալ — անբացատրելի կը մնայ մինչ հոս ու հոն միջադէպերը չեն պակսիր, նոյն իսկ հակահրեայ ինչպէս Փարիզէն Անկէն զաղող կառախումբի մէջ, ուր կիրակի օր երեք երիտասարդներ յարձակած են հրեայի մը վրայ:

ԵՐԵՎԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ ՀՈԿՏ. 1 — 2)

ՑՈՒՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ ՓԱՐԻՋ
ԼՈՒՑԻԻ ԿԵՐՏՈՒՄ

Դիւլիանի, երկրաբանական թանգարա — նին մէջ բացուած է նկարիչ Տաճատ Ստեփանեանի ինքնատիպ գործերուն ցու — ցահանդէսը: Օգտագործելով լուցկիի հազարաւոր հատիկներ, արուեստագէտը անոնցմով վերակերտած է ճարտարապե — տական տառնեակ յուշարձաններ՝ Դաու — նի, Գեղարդ, Գօշալանք եւայլն, արդիա — կան շէնքեր՝ ճշգրիտ պահպանելով ա — նոնց զանազան բաժիններու ներդաշնակ — կութիւնը: Յատուկ ուշադրութիւն դը — րաւած է Դիւլիանի «Լեոնային Հայաս — տան» առողջարանի ծաւալուն պատկե — րը, որուն համար արուեստագէտը դըր — ծածած է 15 հազար լուցկի:

ՄԱՐՇԱԿ ՏԵՐ — ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ
ԲԱՆԱՍՏԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐԸ

Դոնի Ռոստովի մէջ (Դաշնակցային Ռուսիա) լոյս տեսած է Արշակ Տէր — Մարգարեանի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն՝ «Հեռաւոր մայրամուտ» խորագրով: Մոսկուայի Գրական Հիւմ — նարիկէն շրջանաւարտ բանաստեղծը նաեւ լրագրող է եւ թարգմանիչ: Ան հեղինակն է ուսերէն եւ հայերէն հրատարակուած կարգ մը բանաստեղծական հաւաքածո — ներու:

ՄԱՐԻԱՄ ԱՍԼԱՄԱՋԵԱՆԻ
ՀԵՂԿԱՍՏԱՆԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՆՈՐ ՆԿԱՐԵՐՈՒ ԾԱՐԲԸ

Հնդկաստանին նուիրուած նկարներու շարք մը ստեղծած է Մարիամ Ասլամա — Եան: Իւդանկարներու, ջրանկարներու եւ մատիտի գործերու մէջ պատկերաց — ուած են Հնդկաստանի ժողովուրդէն, ճարտարապետութենէն եւ բնութենէն ստացուած տպաւորութիւնները, Հայ նկարչուհին ներկայացուցած է բանուոր — ներ, գիւղացիներ, հանրային եւ պետա — կան դէմքեր, գիտնականներ, գրողներ, արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ Մատ — րասի, Պոմպիլի, Տէլէի տաճարներ ու փողոցներու տեսարաններ: Այս նկարա — շարքը նկարչուհին երրորդ գործն է, զոր ստեղծած է Հնդկաստան կատարած երրորդ ճամբորդութենէն ստացած տը — պաւորութիւններով: Ներկայիս ան կը պատրաստուի Ուրհ. Միութեան զանա — զան քաղաքներու մէջ ցուցադրել այդ գործերը:

ԴԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՄ: ԱՂ — ԿԵՂՐՈՆԸ ՆԵՐԿԱՅԻՆ ԺԱՅՆԵՐՈՒ 47,5%ՈՎ 250 ԱԹՈՒՅԻ ՎՐԱՅ 131-Ը ԱՊԱՀՈՎԱԾ Է ԱՅԻՆՆԵՐ ԲԱՅԱՐԺԱԿ ՄԵԾՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ: Մոսկուա, որ դոճ էր Գերմանիոյ ընտ — րութեանց արդիւնքէն, շատ դժգոհ է փորթուկալեան արդիւնքներէն:

ՊԵՐՈՒԹԻ Սառուի Արաբիոյ դեսպա — նատունը ուսմը մը պայթած է Կիրակի իրիկուն, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով: Եղեռնափորձին տէր ե — դած է անձանթ կազմակերպութիւն մը՝ «Մարտիրոսութեան միասնականութիւն» կոչուած:

Էպու — Սալիմ, հետեւեալ օրն իսկ, նախարարին հետ կարճ տեսակցութիւն մը ունեցաւ: Արդարեւ, նախարարը շատ դոճ մնացած էր անոր ծառայութենէն ու այդ առնչութեամբ՝ իր երախտագրու — թիւնը յայտնած:

Տեսակցութենէն ետք, երբ էպու — Սա — լիմ դուրս ելաւ, Միհայիլիտիս իրեն կը սպասէր: Արդիւնքը՝ երկուքն ալ դոճ ձը — դած էր: Եւ, Միհայիլիտիս, «Ժրգիր — ները պատրաստելու» երթալէ առաջ, է — պու — Սալիմին դառնալով՝

— Ընկերուհիդ «Քինկ ձոր» հիւրանո — ցը կը դառնուի. թու սենեակը ալ հոն է: Մինչ այդ, ուրիշ զեղեցիկ յոյն կին մը կայ, որ ծանօթանալ կը փափաքի քեզի հետ, — ըսաւ:

— Ուրեմն, այսօր հաճելի գիշեր մը պի — տի անցընենք, չըսե՞ս, — ըսաւ էպու — Սալիմ:

Մինչ այդ, էպու — Սալիմի հայ ընկե — րուհին, հիւրանոցի իր սենեակը, խոր մտածմունքներու մէջ թաղուած էր...

...Կը յիշէր, որ իր երախտութեան, իր ծնողները, եղբայրն ու աղբական — ներէն ոմանք, իրեն պատմած էին, թէ Թուրքերը ջարդած էին Հայերը, զանոնք՝ կոտորած: Իսկ մեծ — հայրը՝ այնքան մոլեռանդ չէր եղած, ան ըսած էր, որ Հայերը իրենք իսկ սկսած էին հակա — Թուրք արարքներու ձեռնարկել, Թուրք մանուկներ ջարդել, եւլն... Թուրքերը, միայն վրէժ լուծելու համար՝ փոխա — դարձած էին: Կը փափաքէր, որ մեծ — հայրը հիմա ողջ ըլլար, որպէսզի կարե — նար անգամ մը եւս քննէ հակառակաւ այս տեղեկութիւնները եւ իրողութիւնը երեւան հանել: Բայց եւ այնպէս, ամէն պարագայի, հարկ էր մարդկային իր թոյլ զգացմունքները դապել. պէտք էր ատել Թուրքերը, մանաւանդ որ, հիմա՝ հակաթուրք կազմակերպութեան մը հա — ւոյն ալ կ'աշխատէր: Այո, պէտք էր շա — րունակել անգամ մը սկսածը...

Մինչ, ան այս խորհրդածութիւններու մէջ ընկղմած էր, յանկարծ սենեակին դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէ՛ք, — ըսաւ երիտասարդ կինը... Երբ, էպու — Սալիմ սենեակէն ներս մտաւ՝ կինը առանձին էր: Տառամսուկ էր ետք, այս վերջինը, էպու Սալիմին դառնալով՝

— Ի՞նչ կ'ուզեն քեզմէ, — հարցուց:

ՊԵՐՈՒԹԻ

ՍԵՊ. 27-Ի ԵՂԵՆՆԱՓՈՐՁԻՆ
ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՄԷՋ՝
ՆԱԵՒ՝ ՀԱՅԵՐ՝

ՊԵՐՈՒԹԻ եղեռնափորձերն, մահա — փորձերն ու ահաբեկումները հանապա — զօրեայ բնոյթ ունին այլեւս եւ հոն ապ — րողը կամ այցելուն իսկ վարժուած են կամ 1 — 2 օրէն կը վերթուին պայթու — ներու եւ հրացանաձգութեանց ձայն — րուն: Վերջին ահաբեկչական արարքն — րու կարգին էր, Շարաթ, Սեպտ. 27-ի

— Կը պահանջէն, որ Թրք. Օդային Գի — ծերու երեք գրասենեակները ուսմը դը — նենք Հոռմի, Ամսթէրտամի եւ Փարիզի մէջ: Միայն երեք հատ շատ դիւրին է: Թուրքիոյ խառնակ վիճակէն՝ կարելի ե — դածին չափ պէտք է օգտուիլ:

— Իսկ՝ դը՞մը...
— Դրամը՝ կազմակերպութեան պիտի յանձնուի...

...Հայկ. Կոմիտէի մը, Լոզանի մէջ կազմակերպած ժողովէն ետք, Փարիզէն եկող անդամ մը, էպու — Սալիմին հե — ուսձայնելով՝

— Երեք հայ միլիթ-բաներ, որոշուած երեք տեղերը պիտի ուժակոծեն: Այժմ ալ մե՛նք քեզմէ պահանջ մը ունինք: Նա — փոյլի ճամբով, Յունաստանէն անցնե — լիք գէնքերը՝ Թուրքիա պիտի մտցնես: Այս գործին համար յոյն բարեկամներդ քեզի կ'օգնեն տրուած ըլլալով որ, ցարդ մենք անոնց բոլոր ըսածները կատարած ենք: Ամսոյն 28-ին, գէնքերը պէտք է Թուրքիա մտած ըլլան. Սեւ Մովի կամ Պուլկարիոյ, որ մէկը որ նախընտրես՝ այդ ճամբով մտցուր: Պահանջատէրե — րը, նախապէս տեղեակ պահելու՝ չմոռ — նաս...

...էպու — Սալիմ, առանձինն ժամա — նեց՝ Ջիւրիլ: Օրուան թերթերը՝ Փա — րիզի Թրք. Օդային Գիծերու գրասենեա — կին ուժակոծումը կը գրէին: Մեռեալ չկար սակայն՝ վնասը ահաւոր եղած էր:

էպու — Սալիմ, ինքնագոհ՝ ժպտեցաւ վաղն ալ, ուրիշ քաղաքի մը մէջ, ուրիշ ուսմը մը պիտի պայթէր: Մարդերը լաւ դործադրուած էր...

× Ներկայ յօդուածաշարքին Զ. Ե. Ը. եւ Թ. հատուածներուն մեծ մասը գտնվում է «Ազգական» Սեպ. 29-ի թիւէն կ'իմանանք որ զոհերուն մէջ կան նաեւ Հայեր: Պէյրութի մեր պաշտօնա — կիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ այդ մասին — Շարաթ, Սեպտ. 27-ին, ժամը 14-30-ին Տորա — ձիւնի — ձպէյլ ճամբուն վրայ բանող եւ «Լիբա — նանեան Ուժեր»ու պատկանող հանրա — կառքի մը աթոռներէն մէկուն տակ պայ — թած ուսմը մը հետեւանքով մեռած են 10 տարեկան՝ Անի Թէքէլեան եւ եղբայ — տացի երիտասարդ մը: 22 վիրաւորներ — րուն մէջ ալ կան հինգ Հայեր՝ Միշէլ Նաճարեան, Յովսէփ Պարտազեան, Սոնիա եւ Ռոսսի Թուրքիան եւ Միշէլ Էքմէքեան (այս վերջինը՝ ծանր):

Եղեռնափորձը՝ Տորա — ձիւնի — ձպէյլ ճամբուն վրայ եւ «Ազգական» Սեպ. 29-ի թիւէն կ'իմանանք որ զոհերուն մէջ կան նաեւ Հայեր: Պէյրութի մեր պաշտօնա — կիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ այդ մասին — Շարաթ, Սեպտ. 27-ին, ժամը 14-30-ին Տորա — ձիւնի — ձպէյլ ճամբուն վրայ բանող եւ «Լիբա — նանեան Ուժեր»ու պատկանող հանրա — կառքի մը աթոռներէն մէկուն տակ պայ — թած ուսմը մը հետեւանքով մեռած են 10 տարեկան՝ Անի Թէքէլեան եւ եղբայ — տացի երիտասարդ մը: 22 վիրաւորներ — րուն մէջ ալ կան հինգ Հայեր՝ Միշէլ Նաճարեան, Յովսէփ Պարտազեան, Սոնիա եւ Ռոսսի Թուրքիան եւ Միշէլ Էքմէքեան (այս վերջինը՝ ծանր):

ՅԱԿՈՒ ՈՍԿԱՆ

(Բ. և Վերջ)

Հակառակ կրօնին ընծայած ամենա — մեծ կարեւորութեան՝ կրօնամոլ մը չէ եղած Ոսկան։ Ընդհակառակին թշնամի հանդիսացած է ծերած կրօնամոլու — թեան։ Եկեղեցիին աւանդութիւնը ազ — դային աւանդութիւն կը նկատէր ամէն բանէ առաջ եւ իր կրօնասիրութիւնը ազ — դասիրութեան տարբեր բան չէր։ Իր գրուածներէն այն համոզումը պոյացու — ցած եմ որ, Ոսկան այն Տը Վիէյլ Ռոշ Հայերէն էր որոնք, օրինակի համար Տաղաւարի աղւորը օր մը երբ պատա — րազուր եպիսկոպոսը զգեստաւորեալ, տաճարին մայր դուռնէն ներս կը մտնէ քոյններու ձայնին ընկերացող բամբ — «Հրաշխարհում» մը, ու երկու կողմը պարսպ կազմած հաւատացեալներու մէջտեղէն դանդաղաբայ, հանդիսաւոր կը յառաջանայ դէպի խորան եւ կը բարձրանայ սեղանին սանդուխներէն խուսկի ծուխին հետ։ այդ վէճ պահուն սովորական կրօնական զգացումէ տար — բեր զգացումով մը կը լեցուին, ազգա — յին զգացումով, հայրենասիրական ջերմեաններով թեմաւորեալ, որովհետեւ այդ տեսակ հանդիսաւորութիւնները անոնց միտքը կը տանին աւել կամ նուազ տար — տաժօրէն դէպի հեռաւոր ժամանակներ, Սահակներու, Մեսրոպներու, Ներսէս — ներու։ Ո՞վ կրնայ ուրանալ թէ ա՛յս հան — դիսաւորութիւնները — միակ թոյլատր — ւածները երկար դարեր — մեծ դեր ունե — ցած ըլլան՝ հայ ժողովուրդին հոգւոյն խորը յոյսն ու համոզումը անխախտ պա — հելուն մէջ վերջնական ազատութեան, որուն երբ իրականանալը չէր գիտեր ան, սակայն գիտէր թէ պիտի դար ապահո — վապէս։ Խորունկ հաւատքը ունէր ատոր։

Գալով լեզուին, ինչ որ կ'ըսէ Ոսկան այդ մասին իր ինքնակենսագրութեանը մէջ, այնքան իր այժմէութիւնը կը պա — հէ ցարդ եւ գեղեցկօրէն ըսուած է որ չեմ կրնար դիմադրել զայն մէջ բերելու փորձութեան։ «Իր գալուքիւնը յարգող Հայու մը նկատառութեան պէտք չէ վը — րիպի քէ, յաշխարհի քէ կայ բան մը որ մերն ըլլայ, միայն մերը, ամենա — րեք մերը, ոչ այլ ինչ է քայց մեր բնիկ մայրենի լեզուն, ոսկից գուրս ունիմք ոչինչ, եւ գոր Ս. Գրքը ներքուստ քարգ — մանիչ է ի նայնեաց ստացեալ՝ դրին յա — ւանդ Հայ Եկեղեցու մէջ իր պարզ վը — սեմութեամբ, ուր նուիրագործեալ կայ մնայ մինչեւ ցայսօր։ Աւանդ պատկա — ունի որ նոյն գրական ուղղութեամբ ծը — նունդ տուաւ մի նշանաւոր գրագիտու — քեան, իր տեսակին մէջ միակ յարեւել, կատարեալ բան մը, իրեն լեզու ձոյլ ոսկի, յարմար մտաւորական ամէն առ — տինանի մշակութեան գոր առ մեզ լա — ւագոյնս յարգեցին յօտարութեան որդիք Սլեպրին Միսիքարայ, (պատիւ իրենց՝ եւ մեզ երայնալի) գոր արդ իսկ այդչափ

յարգէ հնայնագ մերիւն Նարայանի, գոր կարի իմն նրապետ օտարաւոր մ — մանք միայն իշխեն արեւմտեան։ Նազ — կալի քեքեւամտութիւն»։

Ոսկան կոյր ազգայնամոլ մը չէր սա — կայն, ողջամիտ եւ չափազանց սնած էր եւրոպական մշակոյթով, անոր առաւել — լովութիւնները արհամարհելու համար։ Իր փափաքն էր որ հայ ժողովուրդը «օտա — բին բարի հանգամանքներէն ընտրանաւ եւ ըստ պատշաճի օգտուէր» առանց իր ինքնուրոյնութիւնը կորսնցնելու։

Ոսկանէն ինչ որ մասնաւորապէս մեզ ուսուցիչներս շահագրգռելու բնայթը ու — նի սա է որ ան ուսուցչական ասպարէզը բարձրացնողներէն եղած է։ Ան գիտակից իր պաշտօնին բարձրութեան, յարգել տուած է զայն նոյն իսկ ամիրաներուն, որոնք քիչ տարբերութիւն կը դնէին պաշտօնէի մը եւ ուսուցիչի մը միջեւ։ Տատեան Պօղոս Ամիրան զինքը փաղա — քընանք «աչիլ օղան» կոչած ըլլալուն համար, Ոսկան առանձն քալած է տունէն առարկելով թէ «նախ աշակերտին հայ — րը պէտք է պահէ գործին պատկանալը որպէսզի իր զաւակը կարելի ըլլայ կրթել, թէ խելով գործ չէ զաւակները յիմար գահճիկի մը յանձնել»։ Ամիրան ետեւէն մարդը զրկելով ետ կանչել տուած է եւ սիրտը առած վերաւորուած դաստիարակին։

Վերջացնելէ առաջ կ'ըսէմ կէտ մը չեղուն մասնաւոր կերպով։ Ոսկանի նը — կարագրին գլխաւոր գիծերէն մէկն ալ համեմատութիւնը եղած է։ Այս լուսամտիս եւ բազմաբնիկ դաստիարակը, որուն հասցուցած բազմաթիւ սաներուն մէջ ականաւոր անձնաւորութիւններ չ ե ն պակսի, եւ որ քերթով մըն ալ է միւս — նոյն առեւ, իր իմացական առաւելու — թիւններէն չէ օգտուած՝ շփանալով՝ ար — ժանիքէն վեր մեծ մարդու հովեր առ — նելու համար եւ ինքզինքնին ներքու քը — մահաճոյքներ որոնք ուրիշներու իրա — ւունքները անտեսելու կամ արժանա — պատուութիւնը վերաւորելու բնոյթը ունին։ Բան մը որ դժբախտաբար խիստ յաճախեցաւ է մեր մէջ։ Ոսկան իր ա — ռաւելութիւնները չէ շահագործած ծած — կելու կամ փոխաբերելու համար թե — րութիւններ։ Արդէն կ'երեւայ թէ ան աշէր զարնող թերութիւն չունէր, քանի որ ոչ ոք բան մը ըսաւ ինձ այդ մա — սին։

Այս քանի մը տողերը անշուշտ ան — բաւական են կատարելապէս երեւան բե — րելու համար Յակոբ Ոսկանի արժա — նիքները։ Անիկա արժանի է լուրջ ու — սումնասիրութեան մը եւ անվիճելի կեր — պով ամէնէն պատուաւոր տեղերէն մէ — կուն հայ մտաւորականութեան մէջ ընդ — հանրապէս եւ հայ մանկավարժութեան մէջ մասնաւորապէս։ Պ. ԳԻՈՐԳԵԱՆ

ԹԻ ԻՐԱՆԿԱ ԿՈՒՆԵՍԱՐ

1918-Ի ԹԻՔԱԿԱՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

Գ.

ԶՈՐԱԿԱՐ ՍԵՐ ԶԱՐԼՍ Վ. Ե. ԹԱՌՆԶԷՆՏ

Գալով երմտական տաղնապի մը կա — րելութեան, Գերմանիա շուրջ հինգ միլիոն թուով ոսկի փոխ տուած էր թուրքիոյ, որով թուրքիոյ երմտական վարկը Գերմանիոյ վարկին վրայ հիմ — նրւած էր, եւ եթէ Գերմանիա պարտուէր եւ իր վարկը իյնար, թուրքիոյ վարկն ալ պիտի իյնար։ Անգլիոյ համար շահա — ւոր փոխառութիւն մը պիտի ըլլար, որովհետեւ նախապատուութեան իրա — ւունք պիտի ունենար այն դրամին վրայ գոր թուրքիա մէջ կողմ դրած էր դեր — նական փոխառութիւնը վճարելու համար։ Անգլիա թող հաւատարմօրէն գործէ եւ թուրքիոյ վստահ ինչպէս ճշնթումէնի մէջ։ Թուրքիա մեծապէս պի — տի դնահատէ այսպիսի ընթացք մը։

Բէուֆ պէյ ըսաւ թէ Հալէպ ինկած ինկած չէր տակաւին, քայց Անգլիացի — ները կը մօտենային, եւ առանց ընդդե — մութեան պիտի գրաւէին քաղաքը։ «Մենք չենք դիմադրեր ըսաւ։ Այնչափ 80.000-ին դէմ 20.000 հոգի ունինք։ Մեր երեք — 4-րդ, 5-րդ եւ 8-րդ բանակն — րէն 7-րդը եւ 8-րդը ցրուած կամ գերի բռնուած են, եւ միայն 4-րդ բանակին բեկորները կը մնան։ Գաղաւթութիւնը մեծ համեմատութիւններ ստացած է, եւ Սուրիոյ մէջ Անգլիացեոց հետ տեղի ու — նեցած կռիւներուն առեւ, շատերը փա — լան եւ կոտորի չուղեցին»։

Բէուֆ ժամը 1-ին առեւնները Պոլիս մեկնեցաւ յոյժ բարեկամական հրա — ժեշտ մը առնելով ինձմէ։ Խնդրեց ինձ — մէ որ կըցածս ընեմ թուրքիոյ համար յիշեցնելով ինծի թէ ինծի հետ բարու — թեամբ եւ պատուով է վարուելու։ Թուր — քիոյ համար յոյսի միակ ծամբան Մա — լիմֆի օրինակին հետեւին է, որով ա — պահովաբար այնքան լաւ պայմաններ ձեռք պիտի ձգէ որքան Պուլիարիա։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու ըսածս պէտք է ընէք»։ Այս կերպով խօսեցայ թէ՛ Վիլի Գէյնի որ այդ իրիկունը Պոլի — սէն եկած էր զիս տեսնելու համար։

Հոկտ. 12-ին Քրե Բրիւքելոյ պարտէզը կը գտնուէի, էյպէր — Թալաթ զահրիճին տապալումը լսեցի, եւ տեղեկացայ թէ մարաշախտ իզգէթ փաշա նոր զահրիճին մէջ Մեծ Եպարքոս եւ պատերազմական նախարար պիտի ըլլար։ Անմիջապէս, իզգէթ փաշայի նամակ մը գրեցի տե — սակցութիւն մը թելադրելով, եւ ըսե — լով որ, իմ կարծիքովս, ժամանակ կոր — սնեցնելու առեւ չէր։ Հոկտ. 15-ին լուր գրեցի նաեւ ծովային նոր նախարար Բէուֆ պէյին, զոր լաւ կը ճանչնայի եւ բարեկամ կը նկատէի, թէ պատրաստ էի թուրք կառավարութեան օժանդակելու։

որ Անգլիացեոց հետ բանակեցի, ի փո — խարէն այն պատուաւոր վարմունքին զոր թուրք կառավարութիւնը ցոյց տը — ւած էր ինծի հանդէպ գերութեան ըն — թացքին։ Ինքնագովութեամբ ըսի թէ այսպիսի պաշտօն մը վարելու ճարպիկ — կութեանս մասին վստահ կրնային ըլ — լալ, եւ հաւատարապէս վստահ թէ ան — կեղծօրէն պիտի աշխատէի իրենց հա — բերիքին համար պատուաւոր պայման — ներ ձեռք ձգել։

Եթէ թուրք կառավարութիւնը իմ ա — ռաջարկիս համամիտ դառնէր, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու զիս Անգլիա — կան Տորմիդը պէտք էր զրկել։ Իայց ան — նելէ առաջ, իմ անձնական ազատու — թիւնս խնդրեցի։ Այս նամակ տարաւ թէ՛ Վիլի պէյ որ շատ մօտեւրեմ բարեկամ էր ծովային նախարար Բէուֆ պէյի, զոր ինծի ներկայացուցած էր առեւ։ Վե — րոյիշեալ եղելութիւնները ցոյց կու — տան թէ գերութեանս միջոցին բարեկա — մութիւն հաստատած էի այսպիսի մար — դոց հետ, որոնք էյպէրի տապալումէն վերջ իշխանութեան գլուխ անցան։

Եթէ յաջողիմ գինադադար կնքել տալ, ըսի թէ՛ Վիլի պէյի, որ եւէ տարախոյս չը — կայ որ Աւստրիա ալ անմիջապէս պիտի բաժնուի Գերմանիայէն, եւ թիւրքու — թիւն մը որ ճիշդ եւաւ։ Գիտէի որ թէ՛ Վիլի պէյ այս խօսքերս պիտի կրկնէր ծովային նախարար Բէուֆ պէյին։

Հոկտեմբեր 16-ի իրիկունը, թէ՛ Վիլի պէյ Պոլիսէն վերադարձաւ եւ հաղորդեց թէ մարաշախտ իզգէթ փաշա ինծի հետ տեսակցելը կը փափաքէր, յաջորդ օրը, ժամը 2-30-ին։

Յայտնուած փափաքին համաձայն, թէ՛ Վիլի պէյի հետ Պոլիս իջանք։ Ծա — բան, չուգեմակոյկին մէջ նօթատետրի մէջ նշանակած էի իմ առաջարկած պա — մաններս, որոնք հետեւեալներն էին։

«Թուրքիա կ'ընդունի»
1.— Տարտանելի եւ Վոսիփորի բացու — մը անգլիական նաւատորմի լինալը։
2.— Ինքնուրոյնութիւն Միջագետքի եւ Սուրիոյ, Սուլթանի վեհապետութեան տակ։ Պաւարիոյ, Սաքոնիոյ, Վիւր — թէ՛ մպուրիլի, էյնի պէս, այսինքն պե — տութեանց դաշնակցութիւն մը։
3.— Նոյն բանը կ'ընդունի՝ Կովկասի համար։
4.— Համաձայնական ուժերը պիտի պարպեն Միջագետքը եւ Սուրիան։
5.— Եւրոպական թուրքիոյ սահման — ները Լոնտոնի դաշնագրով որոշուածին պէս պիտի մնան։
6.— Անգլիացի եւ Հնդկ գերիները ան — միջապէս ազատ պիտի արձակուին, իդ —

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱՌԿԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹԻՔԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐ, ԲԻՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄՍՏՈՒՆԻ

Իրենց համար մի վտանգ նկատեցին քը — ռիստոնեայ ժողովուրդները մեծամաս — նութիւն լինելը։ Ուստի աշխատեցին ա — մէն գնով վերջ տալ այդ վիճակին եւ ի — րենք (խալամները) դառնալ մեծամաս — նութիւն։ Այդ նպատակին հասնելու հա — մար, քրիստոնեայ հպատակները ըսեցին իսլամացումը իրը հարկադրական պետա — կան քաղաքականութիւն ընդգրկեցին։ Եւ յետագայում թուրքերի համար Օսման — եան պետութեան թրջացումը իրենց ներ — քին քաղաքականութեան հիմնաքարը ա — րին, նշանաբանը դարձրին։

Սկզբի յաջորդող սուլթաններն էլ շա — րունակեցին նոյն քաղաքականութիւնը։ Պետութեան ղեկավարները միեւնոյն իս — լամ հոգեւորականութեան, աւելի բուռն թափով լծուած են քրիստոնեաները իսլա — մացնելու երկիրը թրջացնելու գործին։ Յայտնի է, որ իսլամ հոգեւորականու — թեան համար նուիրական պարտականու — թիւն է համարուած, ամէն գնով իսլա —

մութիւնը տարածելը։ Իսլամացումի այս շարժումը, ուժեղ թափ է ստանում ԺԶ. դարի կէսերից եւ շարունակուած է ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերին։ Թուրք կառավարութիւնը, հայ մեծա — մասնութիւնը տկարացնելու համար, հո — վանաւորում է քրդերին եւ նրանց Հա — յերի դէմ հանում։ Աշխատում է քրդերի թիւը աւելացնել, Միջագետքի Գրդեր Հայաստան տեղափոխելով։ Փորձում է հայ եւ քուրդ ժողովուրդները միմեան — ցից հեռու պահել եւ հակամարտ վիճակ տեղծել նրանց միջեւ։

Մուհամեդ Սուլթան Սուլէյման Կա — նունի (1520 — 1566) երկու օրէնքներ էր հրատարակել, մէկը իսլամների վերա — բերեալ, միւսը՝ քրիստոնեայ ռայան — րի։ Առաջինով իսլամները երկրում որ — պէս իշխող, բոլորովին առանձնաշնորհ — եալ վիճակ էին ստանում եւ իրաւունք — ներ վայելում։ Երկրորդով հպատակ քը — ռիստոնեայ ռայաները սարսկկներ էին

դառնում տիրողների համար։ Այս օրէն — քին նպատակն էր երկիրը իսլամացնել, տաճկացնել։ Արդարեւ շատ քրիստոնեա — ներ, ազատուելու համար սարկական վի — ճակից, եւ իսլամների հաւասար իրա — ւունքներ վայելելու համար, կրօնափոխ էին լինում։

Հայաստանի բնակչութիւնը արդէն 18-րդ դարուն, չկարողանալով տանել ահաւոր հալածանքներն ու հարստահա — րութիւնները, նման ալ քրիստոնեայ ժո — ղովուրդների (յոյներ, ասորիներ), մա — ամար իսլամացել էր եւ Հայերի թիւը նը — ւագել էր։ Քրիստոնեաների համար այն — պիսի դժոխային վիճակ էին ստեղծել, որ շատեր իսլամանալ փրկուելու էին նկատում, հանգիստ եւ ապահով ապրե — լու համար։ Այս դրութիւնը, հետեւողա — կանօրէն թուրքիոյ վարկիները համառ — պետական անփութիւն մի ծրագրի էր, որի իրագործմանը հետեւել են իրենւ նուիրական աւանդութիւն երկրի ամէն կողմերում։

Պատմաբան Լէօն իր կարգին գրում է. — «Գրօնափոխութիւնները մեծ եւ սպառ — նալից չափեր ընդունեցին մասնաւոր 16-րդ եւ 17-րդ դարերում։ Իսլամը գեր — կըն էին դիմում ամբողջ զաւառներ. գլխաւոր պատճառը միշտ նոյնն էր, ապա՛յն չէր կարող տանել իր դրութեան ամբողջ դառնութիւնը»։

Հայաստան օսմանցի թուրքերի տի — րապետութեան ենթակուելուց երեք դար յետոյ, Հայերը արդէն փոքրամաս — նութիւն էին դառնել եւ մեծամասնու — թիւն էին կազմում իսլամները (թուրքեր, քուրդեր եւ իսլամացած Հայերը, բոլորը միասին հաշուած)։

Մուրադ Գ. Սուլթանի ժամանակ (1517 — 1595) 7000 քրիստոնեայ մանուկնե — ր թրիաւորում, սուլթանի որդու թրիաւ — րան հանդէպ առթիւ (Ավագովի)։ Մահմաճէդ Բ. Սուլթանը Լեւոյտ կղզին նուաճելուց, 800 տղաներ եւ աղջիկներ ուղարկում է իր հարէմը եւ իսլամաց — նում են (Լէօ)։ Մուրադ Ա. Սուլթանը (1319 — 1389) Ռումէլիում մղած պատե — րագմաներում, գերի ընկնող քրիստոնեայ զինուորականները վայելում էր (Լէօ)։

Անգլիական արշաւանքների ժամ — նակ, շատերին իսլամացնում էին իրենւ ազատութեան պայման։ Յետագայում, ազատութեան պայման։ Յետագայում Հա — շատ զաւառներում կիսով քրդացած Հա — յեր, կրօնափոխ էին լինում Գրդերի հա — մար։ Մոնղոլ լի ապահով ապրելու համար, հա — րկուարուողու խան հրամայել էր, հա — րը չվճարող քրիստոնեայի կամ մի աղջկ — հանել, կամ էլ բռնի իսլամացնել (Հ. Մ. Չամբէյան)։

(Շար. —)

մեր հաւաքուին եւ նաեւ Քիոս զրկը -
ւին:
Երբ Բ. Դուռ Ժամանեցինք, զիս ան -
միջապէս իզգէի՝ փաշայի քով տարին:
Մարաշխանը շուրջ վաթսուներեք տա -
րեկան է, հոգեկոտ եւ առողջ. լաւ զօրա -
վար մըն է, եւ անսահման ժողովրդա -
կանութիւն կը վայելէ բանակին մէջ:
Ձիւ ջերմօրէն ողջունեց եւ առանձին խօ -
սեցանք:

Հարցուցի թէ պիտի կարենար յետա -
ձգել զործողութիւնները:

Ըսի թէ այդպիսի յարձակում մը տալ -
նապ առաջ պիտի բերէր Պոլսոյ մէջ,
ինչ որ ամէն գնով պէտք էր արդի -
ւել:

Բոլորովին համակարծիք գտնուեցաւ
ինքի, եւ ըսաւ թէ պիտի խորհրդակցէր
Բուքարէսի եւ իր միւս պաշտօնակից -
ներուն հետ, հասկնալու համար թէ կա -
րելի չէ՞ր Տարտանէլի ճամբով կարգադ -
րութիւն մը ընել (կը թուէր թէ Տարտա -
նէլի առջեւ գտնուող տորմիլի մասին
ըսածներս ազդած էին իր վրայ):

Աւելցուցի թէ - մէկ կողմ թողլով ա -
րդարեւ ատուելութիւնը - ըստ իս,
նոյն իսկ եթէ Գերմանացիները հասկը -
նային թէ հաշտութեան բանակցող մը
միկնած է, վտանգը նուազ մեծ էր քան
իմ տեսակցութեան յայտարարումը անդ -
իցայի ծովակալին հետ:

Հարցուցի թէ լաւազոյն չէ՞ր ըլլար որ
ապա կառավարութեան պատասխանը
հետադիւր Չուրիցերի թրքական դե -
պատման Ժամանակ շահելու հա -
մար: Համարիտ գտնուեցաւ, եւ տուաւ
զիտուրական կցորդ գնդապետ Սալիկ
պէյի հասցէն որուն վրայ վստահութիւն
ունէր եւ որ արդէն այս մասին հրահանգ
ստացած էր:

Ըսաւ թէ ծովային նախարար Բէնեֆ
պէյի եւ թրեւս նաեւ Ներքին գործոց
նախարարը զիշերը շոգեմակոյցով մը
Սեփ կղզի պիտի զրկէր ինծի հետ տե -
սակցելու համար: Եւ աւելցուց. «Ամէ -
նէ ոչ վաղ առաւ ճամբայ կ'իլլէք»:

Ջերմօրէն ձեռքերս սեղմեց, եւ խօսե -
ցաւ Քուրթի պաշտպանութեան մասին,
որուն վրայ այնքան կը հիւսնար որքան
Բիւնյալի վրայ, որուն հետ բաղդատեց
քան: Եւ ըսաւ թէ Թուրքիոյ մէջ ամէն -
նէ աւելի պատուաւոր զօրավարը Բիւն -
յալի հերոս Օսման փաշան էր թէեւ այս
ընթացքը, ինչպէս Քուրթ, անձնատուր ե -
ղած էր:

Տեսակցութիւնը հոս վերջացաւ: Ես
լատ դաժուած էի իզգէի փաշային բա -
րութենէն ինծի ըրած ընդունելութենէն,
եւ ամէնէն աւելի Թուրքիոյ օգնելու իմ
խնդրու մասին ցոյց տուած վստա -
հութենէն: Բարձրագոյն Դուռնէն դուրս
կայ՝ ազատ ինքզինքս նոր մարդ մը ըզ -
րով:

Կէս օրէն վերջ Ժամը 5-ին Մեծ կղզի
վերադարձայ, եւ մինչ կը դիտէի Պոլսոյ
միջոցները, որ տակաւ կը կորսուէին,
կը խորհէի թէ որքան տարօրինակ կեր -
պով ծառայած էի զիւսանալիս թեմամբ
ի դուռն հանելու այն նպատակը զոր չէի
ըրած իրադրութիւն երբ բուռ մը պին -

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԵԼԵԿՏՐՈՒԺ ԳԲԴ ՆԱԼՈՒ ԵՐԵՒՈՅԹԸ

Հայաստան ուժանիւթի մէջ մեծ յառաջ -
դիմութիւն արձանագրած է եւ ներկայիս
ամբողջովին լուծուած է ժողովրդական
տնտեսութիւնը ելեկտրութիւնով ապահո -
վելու հարցը: Այս այսպէս ըլլալով չի
նշանակեր որ ամէն մարդ կրնայ քով -
համ կերպով օժտագործել եւ վատեւ
այդ ատուելութիւնը: Յաճախ կը խօսուի
այն մասին, թէ Հայաստանի մէջ մար -
դիկ, զանազան հնարքներով, ելեկտր -
րականութեան սպառման հաշուիչը խան -
գարելով կամ անկանոն դարձնելով ե -
լեկտրութիւն «կը գողնան»: Նկատի ունե -
նալով որ շարաշահողներու թիւը հաւրո -
հեղէ կ'աճի եւ երեւոյթը նիւթական մեծ
վնասներ կը պատճառէ երկրի տնտեսու -
թեան, երեւանէն Մ. Շահնազարեան
«Սովետական Համաստան» օրաթերթի
Սեպտ. 27-ի թիւին մէջ յօդուած մը ըս -
տարագրած է՝ «Եթէ ինքնասիրութիւն
ունէք» խորագրով, ուր ձողկելով խորթ
բարեբը կը նշէ, թէ հազարաւոր նման
գէպեր տեղի կ'ունենան Հայաստանի
բոլոր շրջաններու մէջ: Միայն երեւան
քաղաքում, - կը գրէ յօդուածագիրը. -
տարեկան արձանագրուած է երկուսից ե -
րեք հազար միւս փաստ: 1979 թուակա -

ւորներով զիս զրկած էին Պաղատար գը -
րաւելու համար:

Իրաւունք չունէ՞ր ուրախութիւն եւ
հպարտութիւն զգալու: Իզգէի փաշա
հաւանած էր Տարտանէլը բանալ: Կէլի -
պոլուի նեղուցը, Մարմարան եւ Վոս -
փորը մեր ձեռքը պիտի գտնուէին քանի
մը օրէն, եւ Պոլիս գտնուող 20.000 գեր -
ման զինուորները կ'ա' անձնատուր պի -
տի ըլլային եւ կ'ա' համաձայնութեամբ
մը Գերմանիա պիտի զրկուէին:

Գիտէք որ Թուրքերը կրնան իրենց ը -
սածը ընել եթէ ստիպուին, որովհետեւ
զուր անոնց գէժ կուտած էք: Մեզ դուրս
մի' վանէք Պոլսէն կամ Եւրոպական
Թուրքիայէն ուր հաստատուած ենք դա -
րերէ ի վեր, վասնզի մեզի համար ան -
կարելի է ընդունիլ»:

«Պէտք է ըսեմ որ, իր ընդհանուր գի -
ծերուն մէջ, համարիտ եմ իզգէի փա -
շայի բոլոր ըսածներուն: Ես որեւէ օգուտ
չեմ տեսներ Եւրոպական Թուրքիան Պու -
կարներուն յանձնելուն մէջ, որեւէ օգուտ
չեմ տեսներ նաեւ զայն Յոյներուն յանձ -
նելուն մէջ որոնք հինգ վայրկեանի մէջ
դուրս կրնան նետուիլ եթէ անգլ. սուրի -
ները զիրենց չպաշտպանեն: Շատ աւելի
մեծ ատուելութիւններ կան, ըստ իս,
Թուրքերը Արեւելքի մեր ճամբուն վրայ
պահելուն մէջ:

(Շաբ. 4)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՍԻՆ

ՅՈՅՆԵՐԸ՝ ԱՆՍԱՆԶ ՎԱՐՈՐԴՆԵՐ

Յոյները, Արեւմտ. Եւրոպայի երկր -
ներուն մէջ, ամէնէն սարձարձակ վա -
րորդները նկատուած են: Ասոր հաստա -
տումը երեւան ելած է վիճակագրու -
թեամբ մը: Յունաստանի ճամբաներուն
վրայ, անցեալ տարի, Ժամական 4 հոգի
զգեւորուած է եւ 80 հոգի ալ վիրաւոր -
ուած է: Կառքի արկածներուն թիւով եւ
տոկոսով Յունաստան առաջին տեղը գը -
րաւած է՝ 195 մեռելով 100.000-ի հաշ -
ւով: Երկրորդ զիրքի վրայ եկած է Իր -
անտա՝ 95 մեռելով նոյն հաշուով, ապա
յալորդական կարգով Պելժիա՝ 91, Ֆը -
րանսա՝ 90, Հոլանտա՝ 64, Իտալիա՝ 58,
Անգլիա՝ 46:

Այս տուեալները հրապարակած է Հե -
րըլտ Թրիպլին:

Ուի Սեպտեմբրից մինչ այս տարուայ նոյն
ամիսը կազմուած ակտերի համաձայն
մայրաքաղաքի բնակիչներից, իրրեւ տու -
գանք, գանձուել է 119 հազար 872 աուր -
ի: Դրուքիւնը բարոյ չէ մաքսի հանրա -
պետութեան շրջաններում: Միայն 1979 -
ին կազմուել է 4500, իսկ այս տարուայ
ուր ամսում՝ 3500 ալիս:

Այնուհետեւ յօդուածագիրը անդրա -
դառնալով գործադրուած հնարքներու
կուտայ քանի մը օրինակներ, որոնք այ -
լապէս հետաքրքրական են: Այսպէս,
Նորքի բնակիչներէն մէկը հաշուիչի
սայլին պոստները կեցուցած է Ֆիլմի
մը միջոցաւ: Ուրիշ մը լարի միջոցով
դանդաղեցուցած է հաշուիչը, այնպէս՝
որ ամբողջ տարուան ընթացքին սպառած
է 1 աուրի 80 կուպէկի ելեկտրականու -
թիւն: Յաճախ պատահած է, որ քնիչը
զարմանքով դիտած է Սպանիայեան փո -
ղոցի բնակարաններէն մէկուն մէջ ելեկ -
տրական վստարանի մը շիկացած պա -
րոյրները, նոյն ատեն ալ հաշուիչին սը -
լաքը՝ սառած վիճակի մէջ: Պարզուած
է, որ վստարանը ելեկտրութիւն կը կլանէ
«նորարար» բնակիչին նախաձեռնու -
թեամբ հաշուիչին դուրս, միջանցքի
պատին, դադունի դուռն յատուկ դու -
ռիքէն: Իսկ Շահնազարեան շրջանէն մէկն
ալ ելեկտրականութեան հաշուիչին կա -
փարիչը խնամքով ծակած է եւ մեքենա -
յին աշխատանքը ծամակալով դադարեցու -
ցած:

Անշուշտ այս եւ այլ հնարքներով ե -
լեկտրութիւն չահագործողները յաճախ բըռ -
նուած եւ տուգանքի ենթարկուած են,
սակայն նման երեւոյթներու առաջը հիմ -
նովին կարելի չէ եղած առնել ու տակա -
ւին կը շարունակուին: Զարահատ Մ.
Շահնազարեան վերջացուցած է իր յօդ -
ուածը ըսելով, «ով ունի իմքնասիրտ -
քիւն եւ ամօքի գգացում, մա երբեք եւ
ոչ մի գէպում քոյլ չի տայ իրեն ըզ -
րազուելու այդպիսի ամօքալի արար -
քով»:

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԸ ՎԵՐՁԻՆՆԵՐԷՆ՝

ՎԱՀԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆՅԻ

Մ Ա Հ Ը

Պերլինի մէջ, Սեպտ. 29-ին իր մահ -
կանացուն կնքած է Վահան Զաքարեանց,
հնազոյն անդամներէն Գերմանիոյ հայ
գաղութիւն: Մնած էր Թաւրիզ՝ 1883-ին:
Տեղւոյն «Արամեան» վարժարանը աւար -
տելէ ետք անցած է կողկաւ իրեն գոր -
ծիչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Քանի մը
տարի ետք վերադառնալով Թաւրիզ վա -
րած է Հ. Յ. Դ. Կեղը. Կոմիտէի գոր -
ծակարի պաշտօնը, ինչպէս նաեւ՝ Ռուս -
տոմի հետ, մասնակցած է Սաթթար խա -
նի ու պարսիկ սահմանադրական դեկա -
վարներու միջեւ տեղի ունեցած բանակ -
ցութիւններուն: 1909-ին մասնակցած է
Հ. Յ. Դ. Ն. ընդհ. ժողովին:

Երբ Ռուսերը ներխուժեցին Թաւրիզ,
Վահան Զաքարեանց խիստ հետապնդումի
ենթարկուելով ստիպուած է հեռանալ
Թաւրիզէն եւ կուտակեցական աշխատանք -
ները շարունակել Եւրոպայի մէջ: 1921-ին
Պերլինի մէջ եղած է Թարգման Սողո -
մոն Թեհլիրեանի դատավարութեան ըն -
թացքին:

Վահան Զաքարեանց 1920-ական թուա -
կաններուն եղած է Հայ - Գերման Միութե -
ան հիմնադիրներէն մէկը՝ Ա. Իսա -
հակեանի, Դարբինեանի, Էփեսուսի եւ
Ռուբակի հետ, ինչպէս նաեւ հիմնադի -
րը Պերլինի Հայ Գաղութի Միութեան
1927-ին: Սերտ կապեր ունէր Էփեսուսի
Արմին Վէլիէրի, Կրիսթիանի եւ գեր -
ման այլ ծանօթ դէմքերու հետ:

Մահէն երկու շաբաթ առաջ, խօսակ -
ցութեան մը ընթացքին ըսաւ ինծի. «Երբ
մեռնեմ, իմ մասին այսպէս գրէ՛ հայ
ծնաւ, հայ ապրեցաւ եւ լաւ դաշնակ -
ցական եղաւ ու կը մեռնի Հայաստանը
ազատ չտեսած»:

Վահան Զաքարեանց խօսքի մարդ չէր,
այլ գործի: 16 տարուան մեր ծանօթու -
թեան ընթացքին ոչ մէկ անգամ լսած
եմ իրմէ «ես» բառը: Երբ Ս. Վրացեան
եւ Վ. Նաւասարդեան իրմէ խնդրած են
որ իր յուշերը գրէ, Վահան Զաքարեանց
պատասխանած է՝ «գուցէ գրեցէք, ես՝
սիրով կը կարդամ»:

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԿԱՐԳԱՅԷՔ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՁ

Նամակէն յետոյ Հաճի Մուսան ապան
տեսուելու վրայ շտկեց, իր ձիւնորներէն
մէկը իր մօտ կանչեց ու ըսաւ, որ ինք
դատարան պիտի երթայ: Դուռնները ի -
րենց ձիւնոր շարքով, մէյտանին մէջ ձգ -
ւած խոշոր գերանի մը կապած, նստած
էին ձիւնոր մօտ ու վարուելու կ'ուսէին:

Սղիթէն ոչ շատ հեռու կ'ըմբարէ
տանիքով, միայնակաւ տունը դատա -
րանէն էր, ուր նախապէս Բէթիի պաշտօ -
նական եղած էր ու խօշմանալու հան -
գրատու էր: Շէնքը ունէր լայն ու ծա -
ւալ մը, ուրիշ կախուած Ֆէնարին
տակ միշտ նստած էր դատարանին ժան -
տարը, վեր քաշուած, կարկտնուած
կապոյտ փանդոնով, խոփ կոշիկէն -

րով: Նեղ ու կարճ ճաքէթէն ինչ որ կը
մնար՝ պղնձէ փայլուն կոճակներ էին,
գողաւոր ու ալեւորտուղով: Երկար մօ -
րուր թիւն ձեւը ցոյց կուտար, որ Ժան -
տարմը ծաղումով քիւրտ էր: Տարին -
րով եղած էր դատարանի դռնապան:
Հրացանը միշտ ունէն կախ կը կենար
դրան մօտ: Իր պաշտօնը կատարելու կա -
տարեալ գիտակցութեամբ երբեմն բա -
կէն դուրս կը քշէր թափաղակոտ շուն մը,
երբ ճանձներէն հալածուած ու դատարա -
նի քակին ծառերուն շուքերու զովութե -
նէն տարուած կ'ուզէր դռնէն ներս մըտ -
նել: Հրացանը միշտ ունէն, կարծես
մարմնին մաս կազմած էր այնպէս, ինչ -
պէս անոր քիթն էր: Սակայն, վերջի քը -
սան տարին ոչ մէկ առիթ ունեցած էր
հրացան մը արձակելու:

Այդ օրը դատարանին դրան վրայ հա -
ւաքուած էին Այնալուի ջերմ ու լուրջ

սիրահարները, որոնք միայն անունը լը -
սած էին - բաղնիքին կրակ վառողը,
փուռին ջուր կրողը, մանաւանդ փողոց -
ները այծի կամ ոչխարի ճիկէր ծախող
քէլ օղանը, որ Ժանտարմէն պաղտուկ,
իր խուարին հետ, պատին վրայ ելած ու
խոտոյ տեղաւորուած էին փաշտի ծառին
վրայ Այնալուն տեսնելու տենդէն բըռ -
նուած: Այնալուի անունը անոնց աչքե -
րուն փայլ տուած էր ու դէմքին աւշա -
յին գոյն: Բակին մէջ ծառի մը կապ -
ուած էր դատիկ ջուրին, որ իր վիզը ծա -
ւին կը քշէր: Այդ բոլոր հանդիսատես -
ներու շարքին կեցած էր նաեւ Սօֆի տա -
յին: Չգիտես ո՞ր տեղէն իմացեր էր, եւ
կամ անցած դարձածէն հետեւցուցած
էր, որ Մարտիկ բռնուած դատարան
տարուած էր: Սօֆի տային նոյնիսկ իր
բանջարանոցի աշխատանքը կէս ձգած,
եկած էր սպիտակ ձիւնորը տեսնելու:

Ժանտարմէները զիս շատ շարժաբե -
ցին, դատիկ ք: Բոլորը, բոլորը կըռ -
նակա մտրակեցին, երբ ինկած էի գետին
ու այլեւս չէի կրնար պարել: Բոլորովին
անօգնական՝ դայիբու մէջ ինկած էի:
Կը վախնայի անոնց գէնքերէն: Մէկը չէր
զգար իմ վրայ: Կը պոռայի, չէի գիտեր
թէ որով:

Այնալուի պատմութեան ճանցը
կը գգար: Ան կ'երեւակայէր Այնալուի
մերկ մարմինը, անօգնական, երեսի վը -
րայ ձգուած: Պատմած ատեն պատուր -
ւած քօղքին տակ կ'երեւէր ծաղիկուած
աչքերու մէկ մասը միայն: Դատին ինքն
ալիքատի ծառին վրայ նստած քէլ օղ -
լանի պէս լսած էր Այնալուի անունը մի -
այն:

Գարափունարի դատին, Հաճի Հիւսէյն
էֆէնտի, բանիմաց, տիպիս զայնէմի հետ
գործ ունեցող միւսուլմաններէն էր:
Գիւղացիները յաճախ անոր խորհուրդին
կը դիմէին, օրէնքի մասին հարցումներ
կ'ընէին, երբ տան պատը պիտի քակ -
ւէր, երբ պարտէզը լաւ չափուած չէր:
Երբ մէկը ամուսնալուծուած կ'իյնէր ուզէր
կրկին առնել, ըստ միւսուլման օրէնքին
կ'իյնէր զիշեր մը դատին մօտ կը զրկէր,
որովհետեւ դատին ճանչցուած էր որ -
պէս սուրը մարդ: Հաճի Հիւսէյն երեք
անգամ տեսած էր Գալայի մզկիթին: Այդ
ինքնին բաւական է որ գլուխը Գալայի
քարերուն ծանրութիւնը ստանար: Ան
երկու անգամ իր հաշույն գացեր էր,
երրորդ անգամ՝ Հաճի Իպրահիմի հօր
տեղ գացեր էր՝ անոր հօգու փրկութեան
համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գեորգիան եւ Չիլիկիւրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Շարաթ, Հոկտեմբեր 11, յետ պատարագի՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցիին մէջ՝

ՊՕՂՈՍ ԳԵՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

×

Այլի Տիկին Վերգին Բրիլիան, Սօնիա եւ Բաֆֆի Բրիլիան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թապիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրայր Բրիլիան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Բրիլիան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Եղովանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եղովանեան եւ զաւակները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան, Կիրակի, Հոկտեմբեր 12ին, Սէն - Լուի Ս. Գեորգ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբոր եւ աղբակներին՝ ԳՐԻԳՈՐ ԲՐԻԼԻԱՆԻ

մահուան քառասունօրին առթիւ:

Նոյնպէս, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

Վառաշապուհ Եփովանեանի եւ Հրայրիսիմէ Եփովանեանի հոգուց համար: Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻՉ

Շարաթ օր, Հոկտ. 11, Տօն է Սրբոյ Թարգմանչաց Վարդապետաց Մերոյ: Տօն է Ազգային եւ Եկեղեցական՝ Ի յիշատակ Գիւտի Նշանադրացն Հայոց եւ Թարգմանութեան Սուրբ Գրոց: Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Պատարագ կը մատուցուի:

×

Այս Կիրակի, Հոկտ. 12, Փարիզի Ս. Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը քարոզէ՝

ՇՆՈՐՀԲ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

Պատրիարք Կ.Պոլսոյ Հայոց

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու Պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անասանութեան համար:

ՄԱՍԱՂՈՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սէն - Ժեռմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Օծման եւ Անուանակոչութեան 46րդ տարեդարձին առթիւ, հանգիստոր եպիսկոպոսական Պատարագ կը մատուցուի, Հոկտ. 12, Կիրակի օր: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9, ըսկիզբ Պատարագի՝ ժամը 10:

Յաւարտ պատարագի Մատարօրհնէք եւ հոգեհանգիստ եկեղեցւոյ շինարարներուն հոգուց համար:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱՇ

Ի ՅԱՐԳԱՆՍ

ՇՆՈՐՀԲ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԻՒՆ ՀԱՅՈՑ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 10, Երեկոյեան ժամը 8ին, ԲՈՆԲՈՐՏ - ԼԱՖԱՅԵՏ Պանդուխտ սրահներուն մէջ:

HOTEL CONCORDE — LA FAYETTE,

Entrée des Salons: Palais des Congrès, 1, Place Maillot, 7e étage. Ou bien, 3, Place de la Porte des Ternes, 1er étage.

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 200 Ֆ.

Տեղերը փութով ապահովել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ: Հեռ. 359-67-03

Le Docteur Jean TCHOKARIAN

VOUS FAIT PART DE L'OUVERTURE de son CABINET de

MEDECINE GENERALE ACUPUNCTURE

39, Avenue de Saint-Ouen, PARIS 17^e

Métro: La Fourche ou Guy Mocquet

Tél. 226.58.20 - Cabinet

375.12.70 domicile

4, Rue de Dijon - ALFORTVILLE,

94140

MARSEILLE

Championnat de Football Promotion A

HOMENETMEN — ARDZIV

contre

A. S. G. A. P

DIMANCHE, 12 OCTOBRE

à 15 h.

Stade Sénafra

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

SAMEDI 1ER NOVEMBRE, A 15.30

A L'OLYMPIA

grand gala

DE LA CHANSON ET DU FOLKLORE ARMENIEN

A V E C

LÉVON KATERDJIAN

Venant spécialement des Etats — Unis,

Accompagné par la formation de

BERNARD DEDEDJIAN

et la participation de l'Ensemble Folklorique

NAIRI

DU NOR—SEROUND DE PARIS

ORGANISE PAR LE COMITE DE GESTION

DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

17, RUE BLEUE

Billets en vente:

— M.C.A., 17, Rue Bleue, 75009, Paris

— M.C.A., 9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville.

— SEVAN, 4, Rue Lazare Carnot — 92140 Clamart.

— Garage de la Gare, 1, Rue Félix Chabert — 95500 Gonesse.

— Rest. Armand, 24, Rue Rodier — 75009 Paris

— Music - Hall OLYMPIA, 26, Bd. des Capucines — 75009 Paris.

et auprès des responsables des M.C.A.

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՑ ՈՍՊԻ Շաւիշի մասնաճիւղի վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, երկուշաբթի, Հոկտ. 13ին, ժամը 21-15ին՝ սովորական հաւաքաւոյին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՀԱՄԱԽՈՐԲԵՐԴՅԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Սէն Բ'Անթուանի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողովին, Շարաթ, Հոկտ. 11, ժամը 20-15ին, Սէն Բ'Անթուանի Պառ տը Լա Կառի սրահին մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

LA CAPPADOCE

12 OCT. -- SOIREE SPECIALE AVEC ORCHESTRE

GAIDZAG'S

31 OCTOBRE — SOIREE MAROCAINE (DJELABA OBLIGATOIRE)

DANSEUSE

MALIKA

ORCHESTRE ORIENTAL MAROCAINE

CHANTEUR

D O V

ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

20 OCTOBRE, LUNDI

OUVERTURE SPECIALE SALON

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

Fonds A.R.A.M

67e ASSEMBLEE GENERALE

U. G. A. B. INTERNATIONAL

Buenos - Aires

31 OCTOBRE 1980

VOYAGE ORGANISÉ

AVOC

CORDOBA, BUENOS - AIRES, MONTEVIDEO, SAO PAULO

Départ 22 Octobre — Retour 5 Novembre

Possibilité prolonger séjour à RIO

PARTICIPATION Pour:—

- Transport aérien
- Hôtel 1re catégorie
- Transferts
- Service accompagnateur

8.460 F.F.

OPTION: Circuit sans hôtels possible

PRIX SPECIAL POUR TRANSPORT AERIEN UNIQUEMENT

Nous Consulter

Programme détaillé à disposition chez:

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière

13001, MARSEILLE - Tél. (91) 95.90.12

JACQUES CHELELEKIAN

Org. Lic. No A 568

ԹԻՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ

ԵՒ «ԹԵՐՃԻՒՄԱՆ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ...

...Հոգով վրա վէճեցիք թո՛ւն վրայ, մեծ խանձ մը սենեակներէն մէկուն մէջ, վեց հոգի հաւաքուած, միջ - կազմակերպական հարցերու շուրջ զրոյց կ'ունենային: Այս միութիւնը՝ ամիսներու եւ տարիներու տարիներու մօտեցումի ջանքեր - անոնց արդիւնքն էր: Ժողովը, կեդրոնը թուրքիա զանուոյ կազմակերպութեան մը ալ մասնակցութեամբ աւելի մեծ արարողութիւն առած ըլլալով, թուրքիա լաւանի զինամիջոցներ մուծելու, թուրքիայ ցեղախնի խումբերը գրգռելու, կոտորածներ եւ յարձակումներ ծրարելու եւ վերջապէս, թուրքիայ մէջ խռովութիւն ստեղծելու նպատակը հետապնդող եւ այդ առնչութեամբ գոյութիւն ունեցող միջ - կազմակերպական ծրարներու շուրջ համագործակցութիւն մը գոյացնելու հետեւեալը ունէր: Յոյն նպատակով Հայ մը՝ Միհայր Զարեփի - ան, որ միեւնոյն ատեն ժողովին ղեկավարն էր՝

- Կը նշմարեմ, որ մեր նպատակներու շուրջ համամիտ ենք, - ըսաւ: Կազմակերպութիւնը, այժմ պարտ է իր ծրարները պարզել, որպէսզի կարենանք գիտնալ՝ թէ ո՛ր, ի՞նչ պիտի կատարուի եւ մեր գործակցութիւնը ըստ այնմ շարունակենք, ու միակ կեդրոնէ մը ղեկավարումը հայթայթենք:

Այս խօսքերը՝ ներկաներուն վրայ պաշտօնաւոր ազդեցութիւն գործած էին, անոնցմէ ոչ մէկը իր ձեռքին ծրարելու պարզել կը փափաքէր:

Ասոր վրայ, Զարեփի խոսեց՝

- Պէտք է իրարու վրայ վստահութիւն ունենանք, եթէ ոչ՝ չենք կրնար գործնական, - ըսաւ: Այս պարտականութիւնը իսկ հոս հաւաքուած ենք: Կը կարծեմ, թէ ամէնքս ալ իշխանութիւն ունինք նման համաձայնութիւն մը գոյացնելու:

- Այո, - ըսաւ դէր անդամ մը. եւ սա - խախտելու, մեր իշխանութիւնը միայն համաձայնութիւն մը գտնելու մէջ սահման - ուած է: Կեդրոնները թերեւս՝ իշխանութիւն տուած չըլլան իրենց ծրարելոնքը պարզելու: Զորքիական, եւ՝ այդպիսի իշխանութիւն չունին:

- Հարցուհորձենք ու ժողովը վաղ - ուան յետաձգենք:

- Թերեւս, չկարենանք, 24 ժամուան մէջ հարկ եղած տեղեկութիւնը հայթայթել:

- Այդ պարագային, հոս ընդհանուր որոշում մը կը կազմենք, որուն ամէնքս ալ կրնանք համակերպուի:

Ժողովին մասնակցող ներկայացուցիչները այս վերջին առաջարկութեան շուրջ համաձայնեցան:

- Ուրեմն, - շարունակեց Զարեփի - ան, - մենք, թուրքիայի Գիծերու եւ լեզուի գործակալները պիտի ուղարկուին, ու նաեւ, թուրքիայէն մը կամ անոր ընտանիքի անդամներէ մին «մէջ - տեղին վերցնենք»...

Այս լռելի վերջ, իր խօսքերուն ներքին գործած ազդեցութիւնը կ'աւելնէր: Համար ներկաները ուղարկութեամբ քննեց: Այդ վերջին, ներկաներէն մին, իրեն դատ - յայտով՝

- Եթէ, ըսաւ, - որ մըն ալ թուրքերը կազմակերպութեան մը միջոցով՝ Հայե - րու վրայ յարձակին, ի՞նչ կ'ըլլայ...

- Չոր օրինակ, Հրեաներու ըրածին պէս՝ եթէ՝ հայկ. եկեղեցի մը կամ հայկ. հարանք մը ուղարկուի, կամ ալ, եթէ (թուրք) կառավարութիւնը վրէժ - անդրութեան գործողութեան մը ձեռնարկելով, թուրք Գաղտնի Գործա - կառութեան հինգ անդամներուն այդ ա -

ռնչութեամբ պաշտօն տայ՝ ինչպէ՞ս դէմ պիտի դնէք: Եթէ, որ մը, Փարիզի մէջ (Հայկ.) եկեղեցի մը եւ 200 հոգի ուղարկուի, եւ յաջորդ օրն ալ, Նիւ Եորքի մէջ ուրիշ ուղարկուի մը հե - տեւանքով երեք հարիւր Հայեր մեռնին՝ ի՞նչ կ'ըլլայ... Եթէ այդպիսի բան մը պատահի՝ թուրք կառավարութիւնը այդ արարքին պատասխանատուութիւնը պի - տի չտանձնէ: Նոյնիսկ այդ արարքին հեղինակները պիտի դատապարտէ եւ «չարագործները դռնէ եւ կը պատժեմ» ըսելով՝ հանրային կարծիքին առջեւ ինքզինք պիտի արդարացնէ...

Միհայր Զարեփի խոսեց, այս խօսքերէն բոլորովին չմած եւ քրտնաթոր՝

- Բա՛ն մը կայ, որուն տեղեակ էք, - հարցուց -

- Ո՛չ, ենթադրութիւն մըն է միայն: Չէ՞ք կարծեր, որ կրնայ իրականութիւն ըլլալ...

- Դարձեալ՝ կը խնդրեմ. եթէ այդպի - սի ծրարելները գոյութիւն ունին, որոնց դուք տեղեակ էք. պէտք է մեզ գղութա - ցնէք...

- Ես միայն մետալին միւս երեսը ու - ղեցի ձեր ուղարկութեան յանձնել. եթէ այդպիսի ծրարել մը գոյութիւն ունէ - նար, որուն ես տեղեակ եղած ըլլայի՝ հիմա չէ, այլ՝ շատ աւելի նախօրոք ձեզ կը գղութացնէի:

Զարեփի խոսեց, քիչ մը հանդարտած՝

- Միայն չհասկցուիմ, - ըսաւ: Մեր կամ ձեր դէմ, եթէ ֆալսիտ մը կազ - մակերպութիւնը նախադրանք, անմիջա - պէս՝ պէտք է զիրար տեղեակ պա - հենք...

(Շար. 5)

**ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ**

**ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԵՄ
ՄԵԾԱԾԱԽԱԼ ՑՈՅՑ**

**ԲՈԼՈՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ
ԿՈՂՔ - ԿՈՂՔԻ**

Այլէն ձախ, ձախէն ալ, 150-էն 200 հա - զար հոգի տողանցեցին Երեւանի մէջ օրէ ետք, Նախնիքն Ռեհիւսիլի մեծածա - ծաւալ ցոյցով մը «ո՛չ» ընելու համար ցեղապաշտութեան եւ մասնաւոր - չիզմին: Եթէ բոլորը միասին եկած էին, կարելի էր տարբերութիւնները տեսնել քանի իւրաքանչիւրը կը մնար ի՛ր ցու - ցատախտակին ներքեւ: Աստուք բազմա - թիւ էին եւ բազմազան. -

«Ո՛չ ցեղապաշտութեան», «բոլորս ֆրանսացի չենք եւնք», «ո՛չ ֆաշիզ - մին», «Ժիւզար Պոնէ մեղադարձ մար - ղասպաններուն», «Պոնէ՛ հրաժարու՛մ» եւ այլն. եւ այլն: Գաղափարական պարագը - լուներ եւ հրեական բոլոր շարժումնե - րը հոն էին, հոն էին նաեւ միասնաւ - կանները, վասնզի, կ'ըսէր իրենց ցու - ցատախտակը՝ «Ցեղապաշտութիւնը գաղ -

կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը՝ Ենորհք Արք.՝, Լոնտոնէն Փարիզ ժամանեց Երեւ - ղաթի ցերեկ եւ ժամը 13.50ին՝ մուտք գործեց Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մը - կըրտիչ Մայր Եկեղեցին՝ «Հրաշափառ» - օվ:

Կարճ արարողութենէ մը ետք, յանուն եկեղեցւոյ, Առաջնորդին եւ գաղութին բարե - գալուստի քանի մը խօսքեր ար - տասանեց՝ Գիւտ Նպա. Նազդաշեան: Իր պատասխանին մէջ, Ենորհք Արք. շնոր - հակալութիւն յայտնելէ ետք, ողջունեց ներկաները, վեր առնելով Փարիզի Հայ գաղութը, մեծ մասով կազմուած բնա - կիւններէն այն քաղաքին ու հողերուն, ուրիշ կու գայ եւ որ կարեւորագոյն կեդ - րոններէն է մեր մշակույթին համար: Մաղթեց որ, համեմալիս ու միասնական ոգին միշտ տիրապետէ եւ Հայերը քով - քովի գան, սիրտ - սրտի աւելի արդիւ - նաւոր աշխատանք տանելու համար:

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը Փարիզ կը մնայ մինչեւ Երեւան: Ուրբաթ իրիկուն, իրեն ի պատիւ ճաշ մը կը տըր - ուի (մանրամասնութիւնները՝ տե՛ս Դ. էջ), ապա, Կիրակի առաւօտ, կը քարոզէ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ: Երեւանի օր, Պատրիարքը կ'անցնի Լիոն եւ Հոկտ. 17 - ին՝ Մարտի:

Թող թոյլ տրուի մեզի, քանի մը լեզի խորհրդածութիւններ ընել այս այցելու -

թականներուն, Հրեաներուն եւ միասն - ուականներուն դէմ, նոյն բանն է: Սան - թիէի թաղամասին խանութներու մեծ մասը փակ էր «Կիակ» մահուան պատ - ճառով, նացիներուն շորս զոհ: Ազգ. Ժողովը կ'ընդհատէր նիստը, թէ իրեւ յարգանքի նշան եւ թէ թոյլ տա - լու համար որ երեսփոխանները ցոյցին մասնակցին:

Միւս. Սէն - Ժեռմէնի եղեռնափոր - ձը, որ Կիրակի օր կատարուած էր ծան - րօրէն վիրաւորելով հոլանտացի կին մը եւ անհասկնալի մնացած էր, հակառակ անոր որ ծայրայեղ ալ «ազգայնական յեղափոխական» շարժում մը տէր եղած էր, յանկարծ «հասկնալի» դարձաւ երբ պարզուեցաւ թէ ամուսինն էր որ ուզած է կինը սպաննել...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱԿ

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ պատերազմը կը շարու - նակուի եւ ըստ Պանի Սատրի ըրած յայ - տարարութեան Մոնտի՝ «Այս պատե - րազմը կ'ամբապնդէ իսլամական մեր Հանրապետութիւնը»: Իրանի Նախագա - հը կ'ըսէ նաեւ թէ Իրաք, ինչ ալ ընէ, պատերազմը պիտի կորսնցնէ: Ըստ երե - տոյթին «մաշումի պատերազմ» մըն է սր տեղի կ'ունենայ: Իրաքեան օդուժը ուժ - բաւածած է, անգամ մը եւս, Ապտաան, որու գտարանը կէս առ կէս քանդած էր արդէն, մինչ իրանեան օդուժն ալ Գէր - քիւք կը ուժակոծէր:

ՊՈԼՊԱՏԻ տաքնապը լուծելու համար, Պրիւսէի մէջ առաջարկուած բացառիկ միջոցներուն ընդգիծացան Գերմանացի - ները:

ԹՈՒՐԿԻՈՅ գինուորական ղեկավարները վաւերացուցին 4 մահապատիժներ: Դա - տապարտուածներէն 2ը նոյն օրն իսկ, Ե - րեւանի, կախաղան հանուեցան: Մահ -

թեան առթիւ: Արգարեւ, չենք կրնար չը - նդհատել, թէ բացայայտ ջանք կը թափ - ուի անշուք նկարագիր մը տալու այս այ - ցելութեան, մեզի համար բոլորովին ան - հասկնալի պատճառներով:

Փարիզի Հայոց Եկեղեցին պարապ էր Երեւանի օր, ընդունելու համար Պատրիարքը: Ժամանման մանրամասնու - թեանց մամուլով վերջին պահուն հա - ղորդուիլը չի բաւեր արդարացնելու հա - մար երեւոյթը: Նախ, կը բացակայէր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, որու իբրեւ նմոյշ՝ անգամ մը ներկայութիւնն ալ, ըստ երեւոյթին, աւելի դիպուածի ար - դինք էր եւ ներկայացուցչական բնոյթ իսկ չունէր: Մնացեալները՝ «Յառաջ» ի տնօրէնութիւն, Ազգատախտակի նախագա - հը, Կեդրոնականի նախագահը ու վար - չութեան անդամներ, Կասեան - Բարե - կամականի ներկայացուցիչը, քանի մը Պոլսեցի եւ 3 - 4 «բարեպաշտ» կ'ընէր չէին, որ պիտի կրնային կացութիւնը փրկել:

Այսպէս չէ որ կարելի է ընդունիլ Հայոց Պատրիարք մը, եւ մանաւանդ ոչ՝ այն հոգեւոր հովիւը, որու վիճակուած է մեր ամէնէն փափուկ եւ մեր ամէնէն տաղտկալի Աթոռը:

Կը մնայ մեզի, յոյս դնել դաւառի վը - րայ, որ միշտ աւելի ջերմ եղած է: Եթէ Լիոնը պատշաճ ծրարել - յայտարարել մը ունի, նոյն չէ, դժբախտաբար, Մարտի - լի պարագան: Արգարեւ, մեր ստացած ազգը, զոր կը հրատարակենք մեր յա - ջորդ թիւով, անուաղն «տարօրինակ» թուեցաւ մեզի: Դեռ առիթ կ'ունենանք խօսելու նաեւ այդ մասին:

ուան դատապարտուած ամբաստանեալ - ներն էին 2 ալ եւ 2 ձախ ծայրայեղներ եւ կախաղան հանուեցան մէկ ալ եւ մէկ ձախ: Այնքը՝ Իսա Արմաղան եւ Մուս - թաֆա Փեհլիվանօղլու, Անգարայի ար - ուարձաններէն՝ Պալիպի մէջ չորս սըր - ճարանի վրայ յարձակած էին, 1978 Օ - դոստոսին, հինգ հոգի մեռած էր եւ 12 հոգի ալ վիրաւորուած: Զախերն են Նէճ - տէթ Ատալի եւ Քեմալ Էրիկին, որոնք դատապարտուած էին որովհետեւ ընդ - դիմադիր ալ խմբակի երկու անդամ ըս - պաննած էին 1978 Յուլիսին:

ՊՈԼՍՈՅ արուարձաններէն Պէյքոզի մէջ երեք հոգի մեռած են, մահափորձե - րու ընթացքին, կատարուած Երեւան - թիէն Երեւանի լուսնալի գիշերը: Անձանօթներ կրակ բացած են սուրի մը վրայ: Անգարայի մէջ ալ ոստիկան մը սպաննուած է սրճարանը պատահած մի - ջադէպի մը ընթացքին: Յարձակողը ձերբակալուած է:

ԹՈՒՐԿ Զուրթ հարիւր «առանց թուղ - թի» բանուորներ Երեւանի օր դրա - ւեցին Աշխատանքի նախարարութեան օտար աշխատուորներու տնօրէնութեան չէնքը, Ռիւ Տը Վոփլապ: Կը բողոքեն վարչական սպասարկութեանց դանդա - ղութեան դէմ, իրենց կացութիւնը կա - նոնաւորելու եւ բնակութեան ու աշխա - տանքի արտօնութիւն տալու համար: 4000 դիմում կայ, ցարդ 2054 հոգի նը - պատաւոր պատասխան տուած են:

ՓՈՐԹՈՅԻ (Փորթուկալ) մէջ արիւ - նալի միջադէպեր պատահած են ծայրա - յեղ - ալ եւ ծայրայեղ - ձախ տարրերու միջեւ: 18 տարեկան երիտասարդ մը մե - ռած է:

ՊԵԼՅՈՅ Թագաւորը ընդունեցաւ վարչապետ Մարթիանի հրաժարումը եւ կրկին անոր յանձնեց նոր կառավարու - թիւն մը կազմելու պաշտօնը:

ԿՐԹԱԿԱՆ — ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի բարձրագույն եւ միջնա-
կարգ մասնագիտական կրթութեան նա-
խարարը՝ Լ. Ղարիբջանեան, կրթական
— մասնագիտական բնոյթի կարեւոր հար-
ցեր արծարծած է հաստատութիւններու եւ
լուծումներու ճամբով (*):

Նախ արձանագրած է, թէ Հայաստա-
նի բարձրագույն ուսումնարաններու ու-
սանդուլթիւնը, ներկայիս, 57-000 կը
հաշուէ (**): Միայն վերջին հինգ տա-
րիներուն շրջանաւարտ ելած են այլա-
զան ճիւղերու մէջ մասնագիտացած
17-000 ճարտարապետ, մօտ 5-000 գիւ-
ղատնտես, գինեգործ, ինչպէս նաեւ
20-000 մանկավարժ, 3-700 բժիշկ,
մարմնամարզի մարզիչ եւ այլն:

Այս ընդգծած է այն առաջադրուի-
նը, որ տարիներէ ի վեր կը հետապնդե-
ւի: Այն է՝ որակեալ մասնագէտներ
պատրաստել Հայաստանի այժմու տըն-
տեսութեան պահանջներուն համաձայն:
Նաեւ՝ նկատի ունենալ ապագայի հեռա-
նշխարները: Այս ուղղութեամբ, ժամա-
նակաշրջանէ մը ի վեր հարկ նկատուած
սահմանափակումները կը կատարուին
կարգ մը ճիւղերու թեկնածուներու թի-
ւին մէջ, ինչպէս մանկավարժութիւն,
բժշկութիւն, քանի համապատասխան
մարզերուն մասնագէտները լիովին բա-
ւարար են Հայաստանի համար: Անշուշտ,
յատուկ ճիւղ կը թափուի, որպէսզի ա-
ւելնան ուսուցիչ — երկրորդիքի, մեքենա-
շինութեան ապագայ մասնագէտները,
մանկարոյժները, յատմաբանները եւն:

Պէտք է աւելցնել, թէ նոյն առաջադ-
րութեամբ, վերջին տարիներուն, բարձ-
րագույն ուսումնարաններուն մէջ հաս-
տատուեցան ինքն իր լսարաններ, յի-
սուն ամպլիոններ: Աւելին՝ տասը նոր
մասնագիտութիւններու դասաւանդու-
թեան հիմը դրուեցաւ: Թուեցաւ մէկ քա-
նին. — Տնտեսական տեղեկատուութեան
մեքենայացած մշակութիւն, Բոյսերու
պաշտպանութիւն, Գաւառագիտութիւն
եւ գրօնագրային կազմակերպում,
ստորերկրեայ կառուցներու շինարարու-
թիւն, ճշգրիտ սարքերու պատրաստու-
թիւն:

Պատկերը, ինչպէս կը տեսնուի, առա-
ւել քան դրական է: Բայց եւ այնպէս
կան լուրջ թերիւններ: Նախարարը մատ-
նանշած է զանազան գրեւոր. — Մասնա-
գէտները պատրաստման, նրանց քաշի-
ման եւ նպատակին օգտագործման քնա-
գաւառում գիտես յարգանքներով չեն
լուրջ քաջանդամները: Դրանք առաջին
հերթին կապուած են տարբեր միւլ-
րում պահանջուող բարձրագույն կրթու-
թեամբ կապերի թուի պլանաւորման
սխալներին հետ:

Նախարարութեան կատարած քննու-
թիւնը աշխատակուծի (աշխատանքի պե-
տական կոմիտէ) հետ ցոյց տուած է, թէ
բարձրագույն ուսումնարաններու շրջա-
նաւարտները՝ մեծամասնութեամբ, ի-
րենց ձեռք ձգած մասնագիտութեան հա-
մապատասխան աշխատանք չեն ապահո-
վիր: Պատճառները, ըստ նախարարին,
մէկէ աւելի են:

Ա. — Հայաստանի 13 նախարարութիւն-
ներ եւ գերատեսչութիւններ (օրինակ՝
առեւտուրինը՝ թղթատարինը, առողջա-
պահութեանը, սննդարդիւնարարութեա-
նը) յստակ ցանկեր (թիւ, մասնագիտու-
թիւն) չեն ներկայացներ՝ ապահովելու
համար անհրաժեշտ քանակները:

Բ. — Ուրիշներ՝ չեն ապահովեր տար-
րական պայմաններն ու միջոցները նո-
րեկներուն: Այս պատճառով այս վեր-
ջինները դժուարութեանց կը մատնը-
ւին վարժուելու, ընտելանալու իրենց
նոր աշխատանքին հետ:

Գ. — Նախարարութիւններու ճիւղեր կը
մերժեն ընդունել իրենց տրամադրու-
թեան տակ դրուող երիտասարդ շրջա-
նաւարտ մասնագէտները: «Երեւանի 34
ձեռնարկութիւններում այդպիսի լուծու-
մը պատճառարարելի են, որ երեւոյթ ու-
սանդուլթները գրանցուած չեն: Բայց չէ՞ որ
յայտնի է, որ շրջանաւարտը, աշխա-
տանքի ուղարկուելու հետ մէկտեղ, ըս-
տաւում է երկրի ցանկացած անկիւնում
մշտապէս քննակուծ իրաւունքով:

Դ. — Շրջանաւարտ մասնագէտներ, շատ
յաճախ, կը մերժեն ընդունել իրենց պաշ-
տօնները: Մասնաւորաբար, երբ երեւո-
յնէն կամ մեծ քաղաքներէն դուրս կը
դնուին ասոնք: Օրինակ, վերջին երեք
տարիներուն 3-812 վկայեալ ուսուցիչ —
ներէն 880-ը դարձեալ չէ ներկայացած:

Այս ուղղութեամբ պատկերը ցուալի է:
«Հեռաւոր գիւղերում, մանկավարժների
սուր պակասի պայմաններում, մանկա-
վարժական բուհեր եւ համալսարանն ա-
ւարտած երեք հազար մարդ «հերքագրե-
ւած է» երեւանում աշխատանք տալու
իւրիւրիսունը՝ կիրովականում, չնայած
այլ բուհեր աւարտած նրանց շատ կոյ-
գանք սիրով մեկնում են Սիբիր, կամ
չափաւ»:

Հարկ է դիտել առաջ, թէ երիտասարդ
շրջանաւարտները ընդհանրապէս դժկա-
մութեամբ կ'ընդունին իրենց առաջար-
կուած պաշտօնները գիւղերուն եւ աւան-
ներուն մէջ: Մայրաքաղաքին կամ մեծ
քաղաքներուն հրապուրիչ առօրեան, ինչ-
պէս նաեւ աշխատանքի անդհադադուն
պայմանները (քննութիւն եւ այլն) փո-
քրը վայրերուն մէջ, հիմնական պատ-
ճառները կը նկատուին, այս երեւոյ-

«Ծովային նախարար Բէլուֆ պէյ ինծի
ըսաւ նաեւ թէ իզգէթ փաշա պատրաստ է
Պոլսը ազատ նաւահանգիստի վերածե-
լու: Անգամ մը որ վաճառականական
այդ մեծ ոտանը, Սեւ Ծովու հետ հա-
ղորդակցութիւնը եւ ճարտանէլը, Կէլի-
պոլուի եւ Վոսիփուրի ազգաբնակչան
կարեւոր դիրքերը մեր ձեռքը ունենանք,
բովանդակ թուրքիա մեր առջեւ ծունկի
եկած ըսել է: Ասիական թուրքիոյ ներ-
քին քաղաքները գրաւելուն մէջ՝ որեւէ
օգուտ չեմ տեսներ: Ընդհակառակն,
ազգաբնակչան մեծ սխալ մը պիտի ը-
լար այդ, վաճառել ցրում կը նշանակէ —
ուրիշ խօսքով պատերազմի հիմնական
վեց մեծ քաղաքներուն ամէնէն մեծին՝
Խնայոզութեան բռնաբարումը:

Շարունակելով նոյն պատճառարանու-
թիւնը, անկասկած պիտի չգրաւէի Մա-
կեդոնիան կամ Սուրբան, ուր մենք մի-
այն մեր գիւնդերները կը պաշտպանե-
լային աննպատակ կերպով, մասնաւոր
երբ յիշուի թէ ճարտանէլի եւ Վոսիփուրի
սեփականութիւնը թուրքիան մեր ափին
մէջ կը դնէ:

«Եթէ կառավարութիւնը փափաքելի
նկատէ Միջագետքի մէջ մասը իր ձեռ-
քը ունենալ, Պատրաշի նահանգը պէտք
է դրաւ Պատրաշ կրնայ ազատանալու հան-
գիստի վերանուել, բայց քանի որ Պար-
սից ծոցը եւ Հնդկական Ովկիանոսը մեր
ձեռքն են անձնապէս մեծ պէտք մը չեմ

թին: Կէտեր, որոնք յաճախ կը մատնա-
նշուին Հայաստանի մամուլին մէջ:

Աշխատանք գտնելու, պաշտօն ձեռք
ձգելու համար լուրջ դժուարութիւնն
— ըստ կը հանդիպին համալսարանաւարտ
ընտելները, ուսուցանողները, կենսա-
բան — կենսաքիմիաբանները, ընդհան-
րապէս աւանդական ուսումնարան հե-
տեւորները: Նախարարին առաջարկով,
նպատակաւոր մը է որոշ կը ճանաչուի մը
այդ լսարաններուն սահմանուած թիւ —
նաճուկներուն թիւին մէջ: Կայ սակայն
արդեւրեւ, դժուարութիւնը, քանի վր —
բօֆէտօր դասախօս անձնակազմին քա-
նակը կը ճշգրտի ուսանողութեան համա-
պատասխան թիւով: Մէկուն կը ճանաչու-
մը պիտի սահմանափակէ միւլին քանա-
կը: Ասոր լուծումը թերեւս դանդաղ լը-
րացուցիչ առաջադրանքներու սահմա-
նումով՝ համալսարաններուն համար՝
գիտական, ուսումնական:

Հայաստանի բարձրագույն եւ միջնա-
կարգ մասնագիտական կրթութեան նա-
խարարը քանի մը այլ կէտեր ալ ուշադ-
րութեան յանձնած է: Այսպէս՝ ուսման
մակարդակը բարձրացած է, բայց հարկ

վ. Ե. ԹԱՌՆԱՋԷՆՏ

տեսներ Պատրաշ գրաւելու:

«Կասկած չկայ որ թուրք կառավարու-
թիւնը երմտական օժանդակութիւն պիտի
ուղէ: Բէլուֆ պէյ ըսաւ ինծի թէ պիտի
աշխատին առանց այդ օժանդակութեան
գործերը վարել, բայց ըսաւ թէ Գերմա-
նիոյ կողմէ թուրքիոյ փոխ արուած
հինգ հարիւր միլիոն թրքական քաղթ
ոսկիին հետեւանքով հաւանօրէն կ'ը-
տական տաղանաւ մը ծաղի: Բնականա-
բար, երմտական խնդիրներով զբաղե-
լու համար մասնագէտ մը պէտք է՝ բայց
իրը ոչ — մասնագէտ, ինծի կը թուի թէ
գէշ սրէքելուստիոն մը պիտի չլըլար
թուրքիոյ երմտական օժանդակութիւն
մը ընել, վասնզի թուրքիոյ կողմէ կա-
տարուելիք առաջին վճարումը պահան-
ջելու իրաւունքը պիտի ունենայինք, եւ
այդ դանձումը պիտի կրնայինք կատա-
րել Գերմանիոյ ունեցած պարտքը վճա-
րելու համար թուրքիոյ մէջ կողմ դնող
գրամէն: Ասկէ դատ, բնականաբար ձեռք
պիտի անցընէինք բոլոր երկաթուղիները
եւ առեւտուրը, մեր վաճառականները
հաստատուելու համար Պոլսոյ մէջ եւ այ-
պէսով շատ մը ձեւերով եւ պիտի առ-
նէինք մեր փոխ տուած գրամը:

Մ.

«Գալով Հայաստանի խնդիրն, եթէ
կարծիք մը յայտնելու իրաւունք ունե-
նայի, գալիս կը լուծէի անկիւնից մեր
կայացուցիչ կը կարգելով, Հնդկաստա-

է ժամանակին հետ քայլ նետել, որով —
հետեւ գիտութիւնը արագընթաց թափով
կը յառաջդիմէ: Բուհերուն մէջ ներկա-
յիս կը պաշտպանուէր 325 աղակիւս —
կան, թղթակից — աղակիւսական, գի-
տութեան տէօքթէօր, փրոֆէսէօր, 2-500
գիտութեան թեկնածու, դոցենտ: Թի-
ւը, կամ ինչպէս ըսած է նախարարը
պոսիինցալը, լաւ է: Միւս կողմէ սա-
կայն, արդիւնաւէտ գործունէութեան
տեսակէտով պատկերը այնքան ալ դո-
հացուցիչ չէ, այսինքն՝ ուսումնասի-
թութիւններուն, հետազոտութիւնն —
րուն, ասոնց համատեղ աշխատանքին
հայացակէտով: Գիտութիւններու Ակա-
դեմիան, համապատասխան նախարա-
րութիւններուն հետ պէտք է լուրջ քն-
նութեան ենթարկէ այս հարցերը:

Ժ. Մ.

(*) «Սով. Գալուց» շարաքափիք,
Սեպտ. 23:

(**) 13 Բուհեր կան: Ներկայ ուսում-
նական տարեշրջանին շուրջ 28-000 եր-
կու սեռէ երիտասարդներ մուտքի բըն-
նութիւններուն մասնակցեցան: Ընդուն-
ուեցան 11-690 հոգի:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼԻՔՆԵՐ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐԻԲԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Սուլթանները եւ շահերը ու նրանց
բարձրաստիճան պաշտօնները զանա-
զան առիթներով շատ Հայերի եւ այլ
քրիստոնեաների հալածելով եւ սպառ-
նալիքով մահապաշտան էին դարձնում:
Հրաժարուողը տանջամահ էր տրուում:
(«Հայ Ժողովրդի Պատմութիւն», Երեւ-
ան 1958):

Արեւմտաւոր Սուլթան Սէլիմ Երկու-
րդ (1512 — 1520) հրամայել էր քրիստոն-
եաներին կամ իսլամացնել եւ կամ կո-
տորել: 1300-ից 1471 թուրքին յաճախ
կրօնական հալածանքներ էին տեղի ու-
նենում իշխողների կողմից եւ շատ քր-
իստոնեաներ ստիպուած էին իսլամու-
թիւնը ընդունել (Ա. Ալպոյաճեան):

×

ՊԵՐՃԱՌՈՍ ԱՊԱՅՈՑՆԵՐ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արեւմտեան Հայաստանը, Կիլիկեան

Կապադոկիան եւ սահմանակից շրջան —
ները (Մաղաթ, Ասորիք, Եփրատաց
երկիր), որոնք այսօր (1900 — 1910 թը-
ւեր) մեծամասնութեամբ թուրքերով
եւ քրդերով բնակուած են, առեւտր-
նեցել են հայ մեծամասնութեամբ բը-
նակչութիւն: Այս պարագան հաստատող
բազմաթիւ ապացոյցներ եւ վկայու-
թիւններ կան: Ի՞նչ են ասում վկայու-
թիւնները:

ա) Բոլոր գաւառներում հայաբնակ եւ
երեւմէն էլ աղաւաղուած հայաբնակ, գիւ-
ղեր եւ աւաններ կային, որոնք դարաս-
կըղերի արդէն, զուտ թրքաբնակ կամ էլ
քրդաբնակ էին (1900ական թուեր): Ի՞նչ
է ապացուցում հայաբնակ գիւղը: Որ՞ ա-
տենօք Հայերով է բնակուած եղել եւ
Հայերն են հիմնել: Յետագայում, Հայե-
րը կամ բռնի իսլամացել, տաճկացել են,
կամ հեռացել են եւ կամ էլ կոտորուել
են եւ թուրքերը եկել են բնակելու: Հա-
յերը եթէ հեռացած լինելով այլուր բը-

նակուէին, նրանց թիւը չէր պակասելու
երկրում, մինչդեռ պակասել է դնալով:
Տեղ — տեղ մասնակի եւ փոքր կոտորած-
ներ պատահել են, բայց ոչ զանգուածա-
յին: Եթէ զանգուածային ջարդեր լինէին
ժամանակագէտների կողմից պիտի յի-
շատակուէին, ինչ որ չենք հանդիպում:
Ուրեմն ինչ է կատարուել. գիւղը կամ ա-
ւանը բռնի իսլամացել են որի մասին շատ
վկայութիւններ կան հեղինակների կող-
մից (Հ. Մ. Չամբեան, Հ. Ղ. Ինճիճեան
եւ այլն): Ուրիշ ապացոյց. գիւղը թուր-
քեր կամ քրդեր հիմնելու դէպքում, ան-
կարելի էր, որ հայաբնակ լինէր: Հարիւ-
րաւոր հայաբնակ գիւղեր կային Հայաս-
տանում, որոնք դարասկզբին թրքաբնակ
կամ էլ քրդաբնակ էին: Ուրեմն Հայերը
բռնի իսլամացուել էին: (Մեր սոյն աշ-
խատութեան յանդիմ գլուխներում տես-
նելու ենք այս):

բ) Գիւղը դարասկզբին թրքաբնակ կամ
քրդաբնակ էր: Բայց այնտեղ կային վան-
քի կամ ուխտատեղիների աւերակներ,
հայկական արձանագրութիւններով տա-
պանաբարներ եւ այլն: Ինչ որ կ'ապացու-
ցէ, որ առեւտր հայաբնակ է եղել եւ յե-
տագայում իսլամաբնակ է դառնել:

գ) Գիւղը այսօր (1900 թ.) թրքաբնակ
կամ քրդաբնակ է, բայց նշում է ժամա-
նակագէտների կողմից, որ դարեր ա-
ռաջ, այնտեղ Աւետարան, յաղժոսարան
է գրչագրուել: Ինչ որ ապացոյց է, որ

առեւտր այնտեղ Հայեր են ապրել, հա-
յաբնակ է եղել, որոնք յետագայում իս-
լամացել են, կամ էլ ցրուել, կամ կո-
տորուել են: Վերջին երկու ենթադրու-
թիւնները ինչպէս նշեցինք՝ հաւանական
չենք գտնում:

դ) Գիւղը դարասկզբին թրքաբնակ կամ
քրդաբնակ էր, բայց ժողովրդի մէջ պաշ-
տուել էին որոշ հայկական սովորութիւն-
ներ, ինչպէս խմորի վրայ խաշ քաշել
խել, մատաղ անել, խունի ծխել եւ այլն:
Ինչ որ ապացոյց է, որ հայութիւնից
դարձել էին եւ իրենց բոլոր կապերը հա-
յութիւնից դեռ էին խել:

ե) Գիւղը կամ շրջանը դարասկզբից
թրքաբնակ էր, բայց դեռ մոտ էին եւ
թրքաբնակ էին հայաբնակ վայրեր (ան-
գործածուած էին հայաբնակ վայրեր), ինչ-
տառի, ձորի, քարայրի եւ այլն, ինչ-
պէս օրինակ միացել էին Անիում, Համ-
լէնում, Տալլում եւ այլն:

զ) Գիւղը դարասկզբին թրքաբնակ էր,
բայց բնակիչների խօսակցական լեզուի
մէջ պահուել էին հայերէն բառեր, ինչ-
պէս չորքան, փոխիկ, հունապար, կոտոր
խմորի, կոտոր, պտուի, լագուք եւ այլն
(Հ. Յ. Տաշեան):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Օր., Օր. Լոռա եւ Լիտվա իշխանացիան
կը ծանուցանեն, թէ Հոգեհանգստեան
պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի,
Հոկտ. 12, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ
եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ մօր՝
Տիկին Էմիլի-Վալէրի Իշխանի մասին
մահուան Ա. տարեկիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

—X—

Սապին եւ Լիտվիլի Մուրատեան, կը
ծանուցանեն, թէ Հոգեհանգստեան պաշ-
տօն կը կատարուի՝ Կիրակի, Հոկտ. 12,
Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկե-
ղեցին, իրենց մօր՝

Ռոմի ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարեկիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱԵԼԻ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 13, ժամը
10ին, պատարագ կը մատուցանէ Ս. Յով-
հաննէս Մատրան մէջ՝ դպրութիւն հոգ.
հովիւ՝ Տարօն Ծ. Վրդ. Զէյնէճեան:

Յաւարտ Պատարագի մասնաւոր հո-
գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝
ԼՈՒԻՉ ՓԱՓԱՋԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան տարեկիցին
առթիւ:

Կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, պաշտօնա-
կան ՀՈԳԵՀԱՆԳՍԵԱՆ արարողութիւն
տեղի կ'ունենայ Սէն - Ռաֆայէլ քաղա-
քի գերեզմանատան մէջ՝ Ամենայն Սըր-
բոյ Հայոց մատուռ - դամբարանին առ-
ջեւ, վասն ամենայն ննջեցելոց հոգւոց:

ՆԱԿՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի տարեկան Պա-
րահանդէսը՝ Նոյեմբեր 22ին, Գալիմո
Շարպանիէի մէջ:

Կապոյտ Խաչի վաճառի մասնաճիւղին
Տարեկան Պարահանդէսը՝

Նոյեմբեր 15, ժամը 21ին սկսեալ:
Փալէ - տը - լա Ֆուառ:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՀԱՄԱՆԱՐԲԵՐԴՅԱՆՍԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Սէն Թ'Անթուանի վարչութիւնը կը հրա-
ւիրէ իր բոլոր անդամները ընդհ. ժողո-
ւին, Շաբաթ, Հոկտ. 11, ժամը 20.45ին,
Սէն Թ'Անթուանի Պառ տը Լա Կառի սը-
րահին մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը ան-
հրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ

Ալֆորվիլի Ս. Մեհրոյ Կրթարանի
Յանձնախումբը, շնորհակալութեամբ ըս-
տացած է Այրի Տիկին Ճանիկեանէ եւ
զաւակներէն (Աթէնք) 100 տղար, ող-
բացեալ Օր. Աղանի Աղանեանի կաճալի
մահուան առթիւ փ.ծ.ի: Ինչպէս նաեւ,
Տէր եւ Տիկին Տէր - Յակոբեանէ 100 ֆ.,
Գառլունի տարեգարձին առթիւ: Տէր եւ
Տիկին Գառլունեանէ 50, Տիկին Մալաթ-
եանէ 500 ֆ. իր զաւակին՝ Վարդանի ա-
մուսնութեան առթիւ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՃԱՇ

Ի Ն Պ Ա Ս Տ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 18, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 20.30ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
SALLE DES FETES DU MONT MESLY AVE. G. DUHAMEL, CRETEIL

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻՉ ՍԱՐԵԱՆԻ

Նուագախումբ՝ ԿԱՅՄԱԿ

Սեղանները ապահովել, նախապէս հեռաձայնելով՝

378-23-69 կամ՝ 375-27-89

ԳԵՂԱՐՈՒՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Artistique - Dansante

ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES - BOIS-COLOMBES
D E

LA CROIX - BLEUE DES ARMENIENS

Animée par L'Orchestre

HARTANAG

SAMEDI, 11 OCTOBRE

A partir de 20 heures.

S A L O N

10, Rue Louis Jean - 92250 La Garenne - Colombes

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՃԱՇ

Ի ՅԱՐԳԱՆՍ

ՇՆՈՐՀԲ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԻՆ ՀԱՅՈՑ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 10, Երեկոյեան ժամը 8ին, ԳՈՆԳՈՐՏ - ԼԱՖԱՅԵՏ Պան-
դուի սրահներուն մէջ:

HOTEL CONCORDE - LA FAYETTE,

Entrée des Salons: Palais des Congrès, 1, Place Maillot, 7e étage. Ou bien,
3, Place de la Porte des Ternes, 1er étage.

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 200 ֆ.

Տեղերը փութով ապահովել Մայր եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ: Հեռ. 359-67-03

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE

19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile Paris 4e - Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 NOVEMBRE A 20 H. 45

GRAND CONCERT
KOMITAS

P A R

SIPAN - KOMITAS

SOUS LA DIRECTION DE

GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ՆՈՒԻՐՈՒՄԾ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ

(ԻՐ 110-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՀԱՐԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂԱՌԻԿ ԵՐԳԵՐ

Կը մասնակցին՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծօ), ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍ (պարիթօն)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԶԱՆՈՒՄԻ

Մեներգ՝ Թէրէզ Գէյճեան ավթօ, Մկրտիչ Պօղոսեան, ՌԸՆԷ Մարթայեան քե-
նոր, Ժիլյէն Զիպիլ պառ:

Գեղարարութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմսերը՝ 50, 30, Ուսանողներու համար՝ 15 ֆռ

Vente des billets:

— PARIS 9e: Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue. Tél. 824.63.89

— PARIS 9e: Librairie PALOUIAN, 9, Rue de Trévise. Tél. 523.24.97

— ALFORTVILLE (94): Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid. Tél. 376.55.89

— ARNOUVILLE (95): Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Ave. H. Barbusse. Tél. 985.04.46

— ASNIERES (92): Alimentation VAROUJ, 49, Grand' Rue Charles de Gaulle. Tél. 793.64.02

— CLAMART (92): Télé - Condorcet. 175, Ave. Jean Jaures. Tél. 642.56.17

— VILLEMOMBLE (93): M.etMme.Zahredjian Armand. 142, Rue Bernard Cante. Tél. 854.27.92

ainsi qu'auprès des membres de la Chorale

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՓԱՐԻՉ

Շաբաթ օր, Հոկտ. 11, Տօն է Սըրբոյ
Թարգմանչաց վարդապետաց Մերոյ:
Տօն է Ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յի-
շատակ Դիւանի Նշանադրաց Հայոց եւ
Թարգմանութեան Սուրբ Գրոց:
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին
Պատարագ կը մատուցուի:

—X—

Այս Կիրակի, Հոկտ. 12, Փարիզի Ս.
Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեց-
ւոյ մէջ կը քարոզէ՝

ՇՆՈՐՀԲ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Պատրիարք Կ.Պոլսոյ Հայոց

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մա-
նակցելու Պատարագին եւ աղօթելու Հա-
յաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ
անասանութեան համար:

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Լիոն - Տիկին Ս. Թովմասեան 100 ֆ.
կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր ամուսնոյ
մահուան տարեգարձին ի յիշատակ:

EXPOSITION

ARCHITECTURE
ARMENIENNE

sous la présidence d'honneur de
M. FRANCIS COLLOMB

Sénateur-Maire de Lyon

organisée par

LE CLUB UNESCO

DES ARMENIENS

ET DES AMIS

DES ARMENIENS

en collaboration avec

LE CENTRO STUDI

E DOCUMENTAZIONE

DELLA CULTURA ARMENA

MILAN

sous la direction de

ADRIANO ALPAGO - NOVELLO

Architecte

PALAIS SAINT - JEAN

4, Ave. Adolphe Max 69005 LYON

(parking Quai de Saône)

DU 3 AU 28 OCTOBRE

de 10 h. à 19 h., tous les jours

Entrée Gratuite

Après MILAN, PARME, VIENNE,

BUENOS - AIRES, LISBONNE

BEYROUT, MUNICH, TEHERAN,

BRUXELLES, AMSTERDAM, CO-

PENHAGUE, première présentation

en FRANCE de cette exposition

d'une qualité exceptionnelle.

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շախի մասնաճիւղի
վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ բո-
լոր անդամները, Երկուշաբթի, Հոկտ.
13ին, ժամը 21.15ին՝ սովորական հա-
քատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

MELKON

A OUVERT

UN NOUVEAU RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 - PARIS

TEL. 296.37.41

—X—

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

Le Vendredi, 17 Octobre: SOIREE TZIGANE, HONGROISE

Le Vendredi, 24 Octobre: SOIREE ROUMAINE

IL EST PRUDENT DE RESERVER

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

—X—

FERME LE DIMANCHE

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

Ցեղապատմություն ԴԵՄ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՆ
ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախարարաց խորհուրդին հաջորդել է, որ
նախագահ Ժուլյանը տեղափոխվել է Կարգապետ
այն հանդիսատեսը յայտարարությունները,
որոնք ընթացիկ ընթացքին:
Նախագահը կը չեղարկի, այդ առթիվ,
այն գաղափարները, որ կա -
տարածված էր ուրիշ կողմերից: Միևնույն
- ժամանակ, որոնք զորս գաղափարներ էին չորս հո-
- րից, երեքը՝ անցյալը: Արարելիս ուժային
կարգապետի վրայ կ'աշխատեցին ցանկացող
- անհատները, զոր ան կ'արթնանային հրեայ
հայտնություն մ'օտ, անոր յիշեցնելով հա-
- րապատմությունները, տեղահանությունները,
կարգապետության շարժումը հիմնական
կարգապետի օրով: Ու նախագահը կ'ա-
- լի ինչպիսիք: «Ինչ կը վերաբերի հրեայ
ժրանսագիտության, որոնք ժրանսագիտու-
- րան ուրիշ ժրանսագիտություն մ'էլ, մնացած
կանոնն է մ'առհագուցելու են, որ ծանո-
- րան իբրեւ ժրանսագիտ. եւ այդ վար -
- անքը վայելին ուրիշներու պէս, պահե-
- րով հանդերձ, ինչպէս որ կը փափաքին
եւ ինչպէս ժրանսագիտ. միւս համայնք -
- անքը, իրենց կրօնքն ու մշակութային
անհատությունները»: Այս յայտարարու-
- րան ընթացքին է նաեւ որ նախագահը
զգուշացուցական զէմ օր՝ մը հուշա -
- րից Ուրբաթ, Հոկտ. 10-ը: Ոչ միայն
բոլոր նահագապետներն իրենց չորս
- րան համախմբեն զանազան հոսանքնե-
- րու, յարանուստություններ, միութեանց
նկարագուցողները այլեւ կուսակցու-
- րան նախարարը հրահանգ ստացած է
անուշանքը հրահանգը, որ նոյն օրը
զատահանություններ մը կատարուի Փրան -
- ական ընկերություններ հանդուրժող եւ
կայարկական նկարագրին վրայ:

Չորեքշաբթի օր է նաեւ որ Ազգ. Ժո-
- րով նիստը կը զբաղէր այս հարցով եւ
- րը պարզուէր, որ նախորդ օրուան փո-
- րը պարզուած միասնական ոգին, զո-
- րով ինչին չունի ներքո: Ներանցներուն
մէջ Մառչ է ժ. փ. Պրոք բարձր կ'ու-
- անային, աւելի ետք միջադէպ մը կը
պատահէր Ներքին նախարար Պոնէի եւ
հայաստանի խումբին նախագահ՝ Պա -
- րանի միջեւ: Արդարեւ իր ելույթին
մէջ, յանկարծ Պոնէ, խօսքն ուղղելով
հայաստանի կ'ըսէր. - «Քննությունը կը
կատարուի բոլոր ուղղություններով, ո-
- րոնք մէկէ՛ մէկ՝ ձեր մտքին չանցնին»: Այս
խօսքը պատճառ եղաւ որ նախա -
- րարը զԳրիգոր Երանյանի միջին ընդդիմու-
- րանը կը պոռար՝ «Պոնէ՛ հրաժարում»: Ներքին
նախարարը խիստ էր եւ ձաղ-
- րը որ կը կատարուի: Պոնէ ըսաւ թէ
հաջորդ մը զանուած է, յետագային կ'ըս-
- տէր նաեւ այս փոքր նախատեսություններ
առթիւ թէ ընկերություններ այլ ուղղությամբ
կ'ընթաց: Յայտնուած է որ մեքսիկայի տե-
- քը կ'արագի մըն է եւ եթէ հաստատուի
Փաշինյան եւ նոր - նացիական մէկ կողմ
պիտի դուրսին...:

Ք Հրեական ջոկատներու կողմէ մէ-
- քը զապաճ ու 84 տարեկան Պոնէն անու-
- անով ծերունի մը երեսին աւիտ թափած
է ծանրօրէն այրելով: Անունի չփոխու-
- րան կայ եղբւր, նոյն անունով ծաղրա -
- րը - ալ ուրիշ մարդու մը հետ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
ՀԵՌԱՏՈՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ ՀՈԿՏ. 1 - 2)

ԲՈՒՍԱԲԱՆՆԵՐՈՒ
ՆՈՐ ՑԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի Ակադեմիայի Բուսարա -
նուկան Հիմնադրի բուսարանական գե-
- րական խումբը մ'օտ երեք հազար հազ -
- ուագիւտ բոյսեր հաւաքած է: Գիտնա -
- կանները հետազոտած են Ջանգելուրի
լեռնաշխարհը եւ Հայաստանի հիւսիսա -
- յին շրջանները, ուր գտած են մասնաւոր
բարբառ երկու տեսակ մամուռ եւ հազ -
- ուագէպ կովկասեան զանազան խոտա -
- բոյսեր, որոնք նախագիտ. չէին աճեր այդ
կողմերը: Հակառակ անոր որ Հայաստան
չունի անտառային մեծ տարածություն -
- ներ, այսուհանդերձ ընտելւած հա -
- րուտ է եւ այլազան: Հոն կ'աճին քանի
մը հազար տեսակ բոյսեր, աւելի շատ
քան Ուկրաինայ եւ Սիպերիայ մէջ:

ՊՐՈՆՁԻ ԴԱՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Հայ հնախոյնները աւարտած են Ն. Բ. 2-րդ
հազարամեակին պատկանող երակի
գերեզմանատան մը պեղումները: Գե -
- րոգմանատունը յայտնաբերուած է Արա -
- րատեան դաշտին մէջ: Դամբարանն -
- րու մէջ գտնուած են ապարանջաններ,
նիզակներու սայրեր, խեցեղործական
բազմաթիւ առարկաներ: Գտնուած իրե-
- րու մէջ յատկապէս աչքի կը զարնեն ա -
- ռասպեղական կենդանիներու տիպարներ
պատկերացող պրոնզէ գոտիները, երկ -
- նային լուսատուներու պաշտամունքին
վերաբերող զանազան զարդեր, սուրբ
եւ դաշտյաններ: Նախաքննիչներու նիւթա -
- կան մշակոյթի ուսումնասիրությունները
ցոյց կուտայ, թէ Արարատեան լեռնաշ -
- խարհի ընդհանուր մշակոյթի շրջագի -
- ծին մէջ այդ ճիւղը զարգացած է:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ
ԱՀԱՐԱՆԻՍՏԱՆՆԵՐ ԱՐԱՐԻ ՄԸ
ԹՈՒՐԻ ՀԻՊԱՏՈՍՈՒՆ ՏՈՒՆԻՆ ԴԵՄ

Հիւրբիւրճի Հոկտ. 8-ի իր թիւին մէջ
կը հաղորդէ որ առջի օր, Լոս - Անճել -
- սի թուրք հիւպատոս՝ Քէմալ Արըքանի
տունը նետուած պայթուցուի մը հետե-
- ւանքով հրեհ ծագած է: Ըստ թուրք
թերթին, զէպքին անմիջապէս ետք, տեղ -
- ւոյն վրայ գտնուող էֆ - Պի - ԱՅ - ի
գործակալները հաստատած ըլլալով թէ
արարքին հեղինակները Հայեր են, այդ
ուղղությամբ կը կատարեն իրենց հե -
- տապնդումները:

Ք Հիւրբիւրճի նոյն թիւին մէջ, յօդ -
- ուած մըն ալ հրատարակած է, ուր Լոս -
- Անճելը գաղթած թրքահայերու հետ
ունեցած «չահեկան» տեսությունները կը
պատմէ, թերթին թղթակիցը: Կանգա -
- դառնանք, ի հարկին, ուրիշ առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՒՆԻՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը դժ -
- ուար ճամբորդություններ մը կը ձեռնարկէ
շարժումներին: Արդարեւ Հիւսիս - Փա -
- Տը - Քալէն այն շրջանն է որ ամէնէն
մեծ տագնապը կ'ապրի ընկերային ճա -
- կատի վրայ իր 130 հազար անգործնե -
- րով: Կերպաս, պողպատ գլխաւոր հար -
- ցերն են շրջանին, որ ընկերակարական
բերդ մըն է:

ԲԻՐԵՇԵՆԻ ԵՒ ԱՍՍԱՏ ստորագրեցին
զինակցություններ մը իրենց երկու երկր -
- ներուն միջեւ: Դաշնագրերը կը նուիրա -
- գործէ խորհրդային ծառայուն «ներդրու-
- մը» մերձաւոր - արեւելք:

ԲԵԼՈՒՈՒՄԻՈՅ (Պորտ. Միություն)
կուսակցական Ա. քարտուղարը Մաշե -
- րով կ'առքի արկածի մը հետեւանքով,
մեռած է առջի օր: 62 տարեկան էր:

ԵՆՈՐՀԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ
ԵՐԱՊՈՏՈՅԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԳԼԽԱԴՈՐ ՆՊԱՏԱԿԸ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թի -
- ւով, Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը փա -
- րիզ կը գտնուի Երեւանի մէջ ի վեր եւ
երկուշաբթի օր կ'անցնի Լիոն, ապա
Մարսէյլ:

Ք

Ծնորդ Արք. Պոլսէն մեկնեցաւ Յու -
- լիսի վերջ եւ առաջին առթիւ գնաց Ե -
- րուսաղէմ, մասնակցելու համար եկե -
- ղեցականներու խորհրդաժողովին, որ
գումարուած էր Երեւանի Պատրիարքի հը -
- րաւորով: Երեւան մը մնալէ ետք Ս. Յա -
- կոբայ վանքը, Պատրիարքը կը ձեռնար -
- կէր եւրոպական շրջապատային մը, որու
գերագաւառները թէեւ ընդհանրապէս
ծանօթ են, բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ
կը գտնենք անգամ մը եւս յիշեցնել:

Պոլսոյ մեր Պատրիարքությունները գլխա -
- ւոր մտահոգություններ կը կազմէ ներկա -
- յին թուրքերու դաւաճանքին Պոլսի փո -
- յադրել եւ տեղաւորել այն բոլոր Հա -
- յերը, որոնք կը գտնուին առաւելաբար
քրտական գերեզման, զանազան ճշուած
- ներու տակ, նոյնիսկ պարտադրաբար իս -
- րամացած են: Անոնք չեն բնակիր հայկ.
դաւաճաններ եւ հարկ է դիտարկ արդէն
թէ «մեր հողերուն» վրայ, այլեւս Հայ
չկայ: Ոչ վան, ոչ Մոն, ոչ Կարս, ոչ -
- իսկ Կիլիկիա, այլեւս կարելի է Հայ
գտնել: Խնդրոյ առարկայ Հայերը կը
գտնուին Մարտին եւ Հաքքեար եւ քիչ
մըն ալ՝ Տիարպեքի: Ասոնց թիւը հա -
- զարներու կը հասնի եւ Պատրիարքը, իր
օրով, արդէն Պոլսի բերած է 15.000
Հայեր այդ դաւաճաններէ: Հարցը կը կա -
- յանայ ուրեմն ըրամազուրի մը հայթա -
- թելու մէջ, Պատրիարքութեան համար,
որպէսզի ան կարենայ հոգալ այդ նոր
գաղթականներու ապրուստը եւ մանա -
- ւանդ երախտները տեղաւորել դպրոց -
- ներն ու որբանոցները, որպէսզի անոնք
վերագտնեն իրենց ազգային ինքնութիւ -
- նը: Այդ դաւաճանները Հայութեան հա -
- մար այլեւս ապագայ չկայ տեղւոյն վը -
- րայ եւ հարկ է փրկել զանոնք: Հակա -
- ռակ պարագային վերջնապէս պիտի
ձուլուին: Արդէն 4-րդ սերունդն է, այս
Հայերուն, որոնք պապէ պապ լսած են
որ Հայ են, բայց քրտացած են, պար -
- տադրաբար: Ինչ որ փրկուի այդ կող -
- սուած Հայութեանէն՝ շահ է: Այս է Պոլ -
- սոյ մեր քաղաքի Պատրիարքին գլխաւոր
մտահոգությունները եւ այս պատճառաւ է,
որ ան ստանձնած է յոյճեցուցիչ ճամ -
- բորդություններ մը երկրէ երկր:

Այդ շրջապատային սկսած է Գերմանիա -
- յով ուր Ծնորդ Արք. յաջորդաբար
այցելած է Եթովպիայում, Փրանսիայում,
Միւնխեն, Քէյթ, մէկ օր երթ ու դարձ
մը ընկելով Ժնև: Գերմանական այս այ -
- ցելություններ արդիւնք եղած է խիստ գո -
- հացուցիչ, եւ տեղւոյն Հայերը, հակա -
- ռակ անոր որ մեծ մասը կը պատկանի
աշխատաւոր դասուն, լայն բացած են
իրենց քաղաք: Տարւո համար, յաճախ
աւելի կարեւոր է սիրտ ունենալ քան
դարձ:

Ք

Գերմանիայէն Ծնորդ Արք. անցած է
Հոլանտա ու Պելտիա, ուր բացառաբար
հանգանակություններ չէ կատարած, նկատի
առնելով որ երկու գաղութներն ալ նիւ -
- թական ծանր բեռան տակ կը գտնուին,
Ազգ. Տուններ հիմնելու իրենց աշխա -
- տանքներուն պատճառով:

Պրիւսիայէն, Պատրիարքը անցած է Լոն -
- տոն, ուր իր առաջնությունները շատ գո -
- հացուցիչ արդիւնք տուած է:

Այժմ կը գտնուի Փարիզ, ուրիշ ինչ -
- պէս ըսինք կ'անցնի Լիոն, Վալանս, Մար -
- սէյլ, Նիս, Միլան, Կիլիկիա, ուրիշ
կը վերագաւառայ իտալիա եւ հուսի՝ Հը -
- ռոմ, ուր հաւանական տեսակցություններ
մը ետք Պապին հետ, կը մեկնի Պո -
- լիս:

Ք

Այս գլխաւոր հարցին կողքին, կան
նաեւ այլ խնդիրներ Պոլսոյ Հայութեան
համար եւ որոնց ընդհանրապէս իրաւել
ենք շնորհիւ Պատրիարքին տարեկան
մանրամասն տեղեկագրին: Ասոնց կար -
- գին յիշենք տեսակական այն դժ -
- ուարությունները, որ ունի ծագած
են կալուածներու գրաւումին պատ -
- ճառով: Արդարեւ թուրք կառա -
- վարությունները որոշած է գրաւել փոքրա -
- մասնությունները պատկանող բոլոր այն
կալուածները, որոնց այդ փոքրամասն -
- նությունները տիրացած են 1936-էն ետք:
Այդ թուականը հետեւեալ պատճառով
որոշուած է: 1936-ին է որ Անգարայի
կառավարությունները փոքրամասնութեանց
պատկանող կալուածներուն ցանկը ուղար -
- ւած է եւ տրուած է, բոլոր մանրամասնու -
- թիւներով: Այդ թուականէն ետք, փոք -
- րամասնությունները, մեր պարագային՝
Հայերը նուէր ստացած են կալուածներ
եւ սեփականութեան թուղթերն ալ ունին
բայց 1975-ին, կառավարությունները որո -
- շում մը տուած է, ըստ որուն 1936-էն
ասիւն փոքրամասնությունները կալուած
ունենալու իրաւունք չունին եւ կալուած -
- ները պէտք է վերագործուին տէրերուն:
Ի դէպ «տէրերը», պարզ է, կամ արտա -
- սահման մեկնած են կամ մեռած են եւ
ուրեմն տրամաբանական հետեւանք
կ'ըլլայ՝ գրաւել: Այս կարգադրու -
- թեամբ, ամէնէն վտանգաւոր կացութիւ -
- նը ստեղծուած է ներկայիս հայ բողո -
- չական փոքրաթիւ գաղութներ համար,
որու միակ եկեղեցիներն եկամուտը կազ -
- մող չորս կալուածները գրաւուած են:

Ք

Կայ նաեւ Պոլսէն Հայերու արտագաղ -
- թի հարցը որու դժուար է դէմ դնել:
Որպէսզի մեր գաղութը մնայ Պոլսի եւ
չպարպուի մեր դպրոցներն ու եկեղե -
- ցիներն ու ազգ. հաստատությունները,
հարկ է անշուշտ որ թրքական կառավա -
- րությունները փոխէ իր դիրքը մեր համայն -
- քին նկատմամբ եւ տանելի կեանք մը
ստեղծուի: Դպրոցներու մէջ հայերէն
լեզուի դաստանդման արդեւք չկայ,
թէեւ անշուշտ թրքերէնի զօրացման աշ -
- խատանք կը տարուի:

Ք

Այս է ընդհանուր պատկերը: Բայց այս
հակիրճ լրատուություններ պիտի վերջա -
- ցնենք, այն նոյն հարցով որով սկսանք՝
դաւաճաններու Հայութեան հարցը, որու
համար Պատրիարքարանը նիւթական
լայն օժանդակություններ պէտք ունի: Վըս -
- տահ ենք որ Փրանսահայություններ, որու
մեծ մասը կազմուած է թուրքիայէն ե -
- կած գաղթականներէ եւ որոնք դադրած
են գաղթականներ ըլլալէ, իր սիրտն ու քը -
- սակը լայն պիտի բանայ, այն ամէն մէկ
քաղաքի մէջ, ուրիշ Պատրիարքը պիտի
անցնի եւ անշուշտ առաջին առթիւ՝
Փարիզի մէջ:

Ա. Մ.

ՍՓԻՒՌԻ ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԸ ՃՈՒՍԱՆԱՅ

Վերջին երեք տարիները Սփիւռքի գա- նազան գաղութներու մէջ՝ Միացեալ Նա- հանքներ, Քանադա, Եգիպտոս, Անգ- լիա, Հոլանտա, Պարսկաստան, Լիբա- նան եւ Ֆրանսա (Լիոն, Կրենոպլ), լոյս տեսան բազմաթիւ թերթեր - տեղեկա- տուններ (մէկ մասը խմորատիպ), որոնք իրենց շրջաններու ազգային եւ մշակու- թային կեանքի արձագանգը հանդիսա- նալով հանդերձ, առաւել կամ նուազ չափով, կապ մը եղան իրենց շրջանն- րուն մէջ ծուարած հայ ընտանիքներու միջեւ:

Համառոտ կերպով անդադառնանք այն թերթերուն, զորս ունինք մեր տը- րամադրութեան տակ:

X

1.- «LE LUMIGNON»:

1978-էն ի վեր Փրանսերէն լոյս տես- նող 20 էջնոց այս ամսաթերթը Լիոնի «Հայ Քրիստոնեայ Երիտասարդներու Միութեան» պաշտօնաթերթն է, որուն տնօրէնն է Ռենէ Լեոնեան: Թերթը ա- ռաւելաբար կ'արծարծէ կրօնական հար- ցեր եւ կը ներկայացնէ զանազան ա- զանդներ:

2.- «Կ Ա Յ Յ Ե Ր»

Եւրոպայի Հայ Ուսանողներու Միու- թեան Լոնտոնի մասնաճիւղի ամսաթերթ, որ լոյս կը տեսնէ 1979-էն ի վեր, հայե- ընէ եւ անգլերէն բովանդակութեամբ (20 էջ): Թերթը կը գրաւի ազգային եւ միջազգային քաղաքական հարցերով, Սփիւռքի կազմակերպութեան առնչը - ւող խնդիրներով եւ Լոնտոնի հայկական գաղութի կեանքի զանազան երեսներով: Թերթին մօտ կը նկատուի գաղութի մէջ իր ներկայութիւնը գիտնելու ճիշդ մը: Լեզուն յաճախ խառնուրդ մըն է արեւ - մրտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի: Բացի յօդուածներէ, հոն կան նաեւ մը- շակութային եւ մարզական լուրեր:

3.- «Պ Ա Յ Ք Ա Ր»

Հոլանտա լոյս տեսնող 16 էջնոց այս ամսաթերթին տնօրէնն է Նուպար Եա - լմեան: Թերթը, որ կը հրատարակուի 1979-էն ի վեր, հայերէն եւ հոլանտե - ընէ, արձագանգ կը հանդիսանայ Հո - լանտահայ կեանքին եւ կուտայ մարզա- կան եւ մշակութային լուրեր Սփիւռքէն եւ Հայաստանէն, խնամուած հայերէ - նով:

4.- «ԳՈՅԱՍԱՐՏ»

1979-ին սկսաւ լոյս տեսնել այս ամ - սաթերթը Լոս Անճելըսի մէջ, խմբագ - րութեամբ պարսկահայ գրող Նորայր Մամեանի: 38 էջնոց եւ գեղեցիկ տպա -

գրութեամբ այս ամսաթերթը ազգային եւ գրական հարցերու նուիրուած յօդ - ուածներ հրատարակելէ զատ արձագանգ կ'ըլլայ նաեւ Միացեալ Նահանգներու հայկական մշակութային ձեռնարկներուն եւ լուրեր կը հաղորդէ Հայաստանի եւ Սփիւռքի զանազան գաղութներու մշա - կութային եւ մարզական կեանքէն: Ին - վանդակութեան հիմնական մասը արե - վելահայերէնն է:

5.- «ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ»

Կահիրէ լոյս տեսնող երիտասարդա - կան ամսաթերթ, հայերէն եւ արաբ - ընէ: 68 էջերու մէջ կը հրատարակուին ուսումնասիրութիւններ, գրական էջեր, կ'արծարծուին գաղութային հարցեր, ինչպէս նաեւ կը արուի մշակութային կեանքի պատկերը: Թերթը լոյս կը տես - նէ 6 տարեէ ի վեր:

6.- «INFORMATIONS»:

Կրենոպլի Հայ Ակումբի եռամեայ լը - րատու, որուն տնօրէնն է Էտուար Մա - նուկեան: Ֆրանսերէն լոյս տեսնող 20 էջնոց բովանդակալից այս թերթը կը հրատարակէ յօդուածներ, տեղական եւ շրջանային լուրեր, Սփիւռքի եւ Հայաս - տանի կեանքէն տեղեկութիւններ եւ հե - տաքերական հարցազրոյցներ:

7.- «ARARAT»:

Միացեալ Նահանգներ լոյս տեսնող 56 - 72 էջնոց եռամեայ այս թերթը, որուն տնօրէնն է Լէօ Համալեան, կը հը - րատարակէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը: Լե - զուն անգլերէնէն է: Օգտակար թերթ մը, ուր կը հանդիպինք լուր՝ ուսումնասի - րութիւններու եւ յօդուածներու՝ ազգա - յին, գրական, մշակութային, պատմա - կան եւ քաղաքական հարցերու շուրջ, հայ եւ օտար գրողներու ասորագրու - թեամբ: Կայ նաեւ հայ գրականութենէ անդերէն թարգմանութիւններու բաժին մը:

8.- «Ա Ր Ա Ր Ա Տ»

Տեղեկատու մը, որ 1979-էն ի վեր կը հրատարակուի Թեհրանի Հայ Մշակու - թային Արարատ Կազմակերպութեան կողմէ: 16 էջնոց հայերէն այս տեղեկա - տուն կը բովանդակէ արուեստի, մշա - կային, գրականութեան մասին յօդուած - ներ եւ լուրեր՝ նոյն ճիւղերու վերաբեր - եալ:

9.- «ԱՋԱՏ ՀԱՅ»

24 էջնոց թերթ մը, հայերէն եւ անգ - լերէն, որ այս տարի սկսած է լոյս տես - նել Թորոնթօ: Առաւելաբար կը հրատա - րակէ քաղաքական բնոյթով յօդուած - ներ, որոնք կ'անդադառնան եւ արձա -

զանգ կը հանդիսանան միջազգային յե - դախօնական շարժումներուն:

10.- «Հ.Մ.Բ.Մ. - ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ»

Այս տարի սկսած է լոյս տեսնել Հ. Մ. Բ. Մ. ի Երուսաղէմի մասնաճիւղի այս պաշտօնաթերթը, 16 էջնոց: Թերթը, ո - րուն լեզուն հայերէնն է, արձագանգ կը հանդիսանայ թէ՛ Միութեան ներքին կեանքին եւ թէ՛ գաղութի ձեռնարկնե - րուն:

11.- «Մ Ա Ր Զ Ի Կ»

Հ. Մ. Բ. Մ. ի Կեդր. Վարչութեան հրատարակած 40 էջնոց այս ամսաթեր - թը սկսած է լոյս տեսնել այս տարի: Թերթը, որուն կարիքը կը զգացուէր տարիներէ ի վեր, կուտայ Միութեան տարագաղութային գործունէութեան պատկերը, կ'անդադառնայ միջազգային մարզական շարժումին, յօդուածներ կը հրատարակէ մարզանքի, սկաւտու - թեան, ստղծապահութեան եւ այլ նիւ - թերու շուրջ:

Ահաւասիկ մօտաւոր պատկերը Սփիւռ - քի մէջ վերջին շրջանին լոյս տեսնող կարգ մը հայկական թերթերու, որոնց ցանկը հաւանաբար ամբողջական չէ, պատճառը, ինչպէս նշեցինք, բոլորը մեր տրամադրութեան տակ չունենալն է:

Բացի քանի մը հատին, յիշեալ թեր - թերու հրատարակութեան մէջ նկատուի եւ միութենականները աշխատանքի մը - դիւր եւ տուեալ կազմակերպութեան կամ միութեան անդամներու մէջ խան - գաղաղութիւն ստեղծելու ճիւղ ու նպա - տակ:

Հայերէն լոյս տեսնող որեւէ հրատա - րակութիւն՝ օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսաթերթ, պարբերաթերթ կամ տեղե - կատու եւ պրակ, օգտակար է եւ անհը - րաժեշտ հայ ընթերցողը հաղորդակից դարձնելու համար մեր ազգային ցաւե - րուն եւ ուրախութիւններուն, մեր քա - ղաքան եւ մշակութային կեանքի այ - լազան երեսներուն: Պէտք չէ մոռնալ, սակայն, որ հայերէն թերթը ունի նաեւ ալլապէս յոյժ կարեւոր առաքելութիւն մը, այն է՝ բժանիղբը ըլլալ մեր մայ - րենի ոսկեղինիկին եւ չչարչարել մեռ - րոպեան բառերը շինծու եւ քմահաճ նո - րարարութիւններ ներմուծելով մեր լեզ - ուին մէջ: Նման օպերացիաներ աննե - րելի են մանաւանդ վաղուան մեր մտա - տրական դասը կազմելու կոչուած ու - սանող երիտասարդներու համար: Յիշ - եալ թերթերուն մէջ կան այնպիսիներ, ուր կը հանդիպինք յաճախ անուանար - կիչ քննադատութիւններու այս կամ այն կազմակերպութեան, նոյնիսկ գաղութի մը այս կամ այն գործունէայ անդամի հասցէին: Քննադատութիւնը օգտակար է պայմանով որ ան ըլլայ տեղին, տը - րամաբանական եւ հիմնուած ճշմարտու - թիւններու վրայ եւ չբխի անձնական հաշիւներ մաքրելու շարժումէն: Ի վերջոյ, դիւրին է թերթ մը ունենալ ու գրիչը ազատ շարժել քանդելու համար

ՃԱՓՈՆ

ՇՐՋԱԿԱՐԳ

ԱՐՏԱԲԻՆ ԲԱՂԱԲԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ

Տարիներ շարունակ, ծափոնի արտա - քին քաղաքականութիւնը ներամփոփ պատկեր պարզած է: Բացի տնտեսական - առեւտրականէն, Թոքիօ միշտ խուսա - փած է կարեւոր դեր ստանձնելէ միջազ - գային քաղաքականութեան մէջ: Ձին - ուորական գեանի վրայ ալ ընդգծած է անոր պաշտպանողական բնոյթը:

Արդ, ներկայիս, պաշտօնապէս վեր - սուած է այս քաղաքական ուղեղինը: Երեւոյ, այս շրջադարձը հաստատած են: Յայտարարութիւնները կատարած են ծափոնի արտաքին, պաշտպանութեան եւ տնտեսական ծրագրի նախարարը: Պէտք է ընդգծել, թէ իրականութեան մէջ նոր քաղաքականութիւնը շուրջ շորտ տարուան պատմութիւն ունի, սակայն առաջին պաշտօնական ճշգրտներն են, որ կատարուած են վերջերս:

Ծափոնի շահերը, յետ - պատերազմ - եան տարիներէ ի վեր, Արեւմտեան կապուած են, հակառակ երկրին ալ - խարհապրական դիրքին: Նորութիւնն այն է, որ այս անգամ արտաքին նախ - արար յստակ բանաձեւումներ կատարած է: Յայտարարութիւնները քաղաքականութեան առանցքը սահմանուած է հետեւեալ ձե - ւով. - Բարեկամական կապեր պահպա - նել բոլոր երկրներուն հետ: Թոքիօ միջ - շեւ հիմա ոչ մէկ առիթով ըսած էր, թէ իր պաշտպանութիւնը Արեւմտեան ալ -

այս կամ այն գաղութին մէջ տանամ - եակներէ ի վեր տարուող աշխատանքն - րը զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ:

Քննադատել՝ այո՛, բայց անոր միա - ցընել նաեւ չինիչ ու տրամաբանական առաջարկներ:

Ընդհանուր առմամբ միայն ուրախու - թիւն կրնայ պատճառել Սփիւռքի մեր մամուլի այս ճոխացումը, եթէ խալ - պէս հայ մամուլ կարելի է նկատել բազ - մալեղու այս հրատարակութիւնները, որոնց մէջ հետզհետէ կը տփուռի հա - յերէն բաժինը: Բարեկամի աշխարհի բնոյթ ունի այլեւս պարզուած պատկե - րը: Միայն հայերէն թերթի քիչ կը հա - դիպինք այս շարքին մէջ, աւելի յաճա - կեղիքու (դեռ Քանադա ունինք նաեւ երեք լեզուով), երբեմն միայն օտար լեզուով: Ու կը արուեստինք խորհելու մենք որ հայերէն խօսելով իսկ ծանօթ ենք իր գիրար չհասկնող ազգ, ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղը, երբ Ժողովի նստիք ու գաղութներու մեր պատգամաւոր - ները խօսին՝ անգլերէն, Փրանսերէն, հոլանտերէն, դերմաներէն, սպաներէն, իտալերէն եւայլն:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐԲԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Է) Գիւղը դարակողբին թրքաբնակ էր, բայց ժողովրդի մէջ կային մարդիկ, որ կոչուում էին Թորոս օլլի, Քէշիշ օլլի, Մանուկ օլլի եւայլն: Եւ կամ տեղւոյ ա - նուններ, ինչպէս Մարթանն Պաղի, Մա - րիամն Էվի եւայլն:

Ը) Շատ գաւառներ թուրքեր, որոնք հայութիւնից դարձել էին, աւելի հայ - կական դիմագիծ ունէին, քան թաթա - րական, ինչպէս Կամալի, Նրգնկայի, Թորքումի, Բաքերդի, Տալաթ Գաւառի եւայլն թուրքերի մեծամասնութեան դի - մադները, որոնք զօրաւ էր զանազանել հայկականից:

Բ) Գիւղը դարակողբին թրքաբնակ էր, բայց նշուած է մի զրջագրի կողմից, որ Ժամանակին գիւղի երեքը այսինչ գործն է կատարել: (Գր. Դարանապի Շոյա (Շողակաթ) գիւղի մասին):

Ժ) Շատ քրդաբնակ շրջանների քրդեր խոստովանում էին, որ իրանց պապերը հայ եղած են եւ իրենք հայութիւնից էին

դարձել (ինչպէս Տերսիմի, Բալուի, Տա - րօնի եւայլն շատ քրդեր):

Ժա) Շատ քրդաբնակ շրջանների Գըր - դեր, աւերակ հայ վանքեր ուխտի դնա - լուց, քարերն էին համբուրում, խունկ էին ծխում եւ ասում, որ այդ տեղերը իրենց պապերից մնացած սրբութիւններ են, որոնք պահում էին (օրինակ Տերսիմի շատ քրդեր):

Ժբ) Շատ շրջաններում գիւղացի Գըր - դեր հայ քահանայ տեսնուց, ալն էին համբուրում եւ խնդրում, որ իրենց սե - ղանը օրհնի, իրենց հիւանդի վրայ Աւե - տարան կարգայ եւայլն (օրինակ Տեր - սիմում, Բալուում):

Ժգ) Տերսիմի քրդուհիները հայ աղա - մարդկանցից չէին քօղարկում, մինչդեռ թուրք տղամարդուց պահում էին, ծած - կում էին: Նրանց մէջ շատեր կային, որոնք անունները հայկական էին, օրի - նակ Սրբուկ, Մարիամ, Մարգարիտ եւ - այլն:

Մեր այս նշումներին նորից ենք անգ - րադառնալու տարբեր շրջանները Հայե - րի խալամագման մասին խօսելից:

Ժդ) Ըստ անգլիացի հնարիչ Հոկար - դի, թրքացած հայ գիւղացիների դիմա - գրծերը չեն զանազանուում հայկականից, եւ նշում է. - Գրօնափոխ բնակչութիւն մը կայ, որ մնացել է Հայաստանի բոլոր մասերուն մէջ, առնթին (քով) անոնց որ իրենց հաւատքը պահել են: Ամէն տեղ, ուր քրիստոնեաներու եւ ալլապէս քուրդ ցեղախմբերի մէջ նստակեաց մահ - մեղական բնակչութիւն մը կայ, որ ինք - ղինքը թուրք կ'անուանէ, գլխաւորաբար հայկական ծագում ունի:

Ժե) Լենկթիմուրի արշաւանքներու Ժա - մանակ, խիստ շատերն կը ստիպէին, որ հաւատքին ուրանան, որպէս փրկ - կութեան պայման մերժողներին շարչա - րանքով կը սպաննէին: Շատերն առ ահի կրօնափոխ կ'ըլլային (Հ. Մ. Չամչեան):

Ժզ) Սելճուքեան եւ մոնղոլական ար - շաւանքների ժամանակ էլ շատ քրիստոնե - աների շարչարանքով կրօնափոխ են ա - բել: Երբեմն էլ բռնութեամբ թիփաւում էին եւ ստիպում, որ հաւատքին փո - խեն: Ժրթողներին նահատակում էին (Հ. Ղ. Ալիշան):

Ժէ) Հ. Մ. Չամչեանը գրում է, որ 1420 թուին եւ նրանից առաջ էլ, յետոյ էլ, հաւաքաւոր Հայեր նահատակուել են, հաւատքին չուրանալու պատճառով:

1427-ին էլ նահատակութեան շատ դէպ - քեր են պատահել Վասպուրականում, Բաղէշում եւ Հայաստանի այլ գաւառ - ներում:

Ժը) Սուլթան Սուլէյման 1535 թուին հրամայել է մանկածողով կատարել եւ շատ քրիստոնեայ մանուկներ խուլեղով իրենց ծնողներից, խալամացուել են (Մ. Օրմանեան):

Ժթ) Միջին եւ վերին Հայաստանի շատ դաւաններում (Վասպուրական, Տարօն, Բաղէշ եւայլն) 15-րդ դարում հայ իւ - խանական տները քիչ բացառութեամբ մահմեդականութիւն էին ընդունել եւ թրքական պատերազմների ժամանակ էլ թրքերու (16-րդ - 17-րդ դարեր) երկու կողմեր (16-րդ - 17-րդ դարեր) երկու կողմերն էլ շատ Հայերի ստիպում էին, որ հա - լատափոխ լինեն («Հայ Ժողովրդի Պատ - մութիւն», Երեւան, 1956):

Ի) 16-րդ դարում Կապադովկիայում եւ Փոքր Հայքում վեց - եօթ անգամներ մանկածողովներ են ստիպ ունեցել, որի մանկածողովներ են ստիպ մանուկներ խուլե - լուելով իրենց ծնողներից, խալամացուել են ինչէրի վիճուոր են դարձել (Ս. Ալեք - սանդրեան):

(Շար. - 6)

խորհրդի շրջագծին մաս կը կազմէ։
Ինչու ապա շրջագծարձը։ Հիմնական
մասնակցութիւնը կուգայ խորհ. Միութեան
նախագահական դերքին զօրացումէն
Արտաքին նախարար Մարտիկի իթոյն համաձայն, Մոսկուա
ի դիւանագիտական ուժը կ'օգտագործէ իր
չափերը պաշտպանելու համար Մերձ.
Արեւելքի, Արեւիկէի մէջ, առանց մոռնալ
նախ. Աֆղանիստանը։ Այս քաղաքական
նախագիծը կ'անդադրուի միայն իր երկ-
րին վրայ։

Այս է պատճառը, որ արտաքին նախա-
րարը շրջագծոյ մը կատարելէ ետք
թալանտ, Պուրմա, Հնդկաստան, փա-
նիստան եւ Զինաստան, արշաւի մը ձեռ-
նարկած է, որպէսզի ՄԱԿ-ը մերժէ ճանչ-
նալ Վիետնամի հակակռիւն տակ դրու-
նալով Քամպուճի Հինկ Մերձի կառավա-
րութիւնը։ Արտաքին նախարարին հը-
րաւանդով, ծափոնի դիւանագիտները,
զեռ իրենց վերջնական որոշումը չտուած
40 Պետութիւններուն մօտ աշխատանք
կը տանին, որպէսզի Քամպուճի ներկայա-
ցուցչութեան հարցին մէջ, ՄԱԿ-ը ըն-
դունի միայն ճանչնալ նախկին կառա-
վարութիւնը, այսինքն՝ Վիետնամի դիւ-
անագիտական միջամտութեամբ իշխանու-
թիւնը կորսնցուցած Փօլ Փոթը։

Այլ յայտարարութեամբ մը, արտա-
քին նախարարութիւնը առաջին անգամ
ըլլալով ճշգրտած է, թէ ծափոնի պաշա-
տանքի երեւոյթ նկատուի՝ անշատ աչ-
խարհի միւս շրջագիծերէն։ Ընդհակա-
ռակին, պէտք է մաս կազմէ Արեւմտեան
աշխարհին ընդհանուր ճիւղին՝ սանձելու
խորհրդային դիւանագիտական եւ քաղաք-
ական տարածումը։

Զինուորականները, նոյնիսկ, թապու-
նկառուած կէտ մը հրապարակ դրած
են. — ուժերը զրկել այլ երկրներէ։ Ծա-
փոն, ըսած են վերջերս կարգ մը զինուո-
րականներ, ի հարկին պէտք է պատ-
րաստ գտնուի դիւանագիտական ուժեր
զեր-
կելու արտասահման՝ ՄԱԿ-ի խաղաղու-
թեան պահպանումին քաղաքականու-
թիւնը գործադրելու համար։

Այս շրջագիծին արձագանգը արձա-
նադրուած է ծափոնի Պաշտպանութեան
Գործակալութեան տնօրէնին՝ Օմուրայի
այն միտքին մէջ, թէ իբրեւ անդամ Ա-
րեւմտեան աշխարհին, մենք պարտաւոր
ենք մեր պաշտպանութեան ֆիզերը մեր-
քաղաքակի Արեւմտեան երկիրներուն հա-
մապատասխան ֆիզերուն հետ։ Օմուրայ
ընդունած է միտքամանակ, թէ ծափոնի
զինուորական ուժը չի կրնար դէմ դնել
նոյնիսկ փոքր ծաւալի յարձակումի մը։

Այս թէ ինչու ծափոն որոշած է, քա-
ղաքական թէ զինուորական մարզերուն
մէջ, գործնական շօշափելի դեր ստանձ-
նել միջազգային թատերաբեմին վը-
րայ։

Վարչապետը՝ Զեմքո Սուրուբի ընդու-
նած է շուրջ 10 տոկոս աւելցնել զինուո-
րական պիւտճէն, հակառակ անոր, որ
խոսած է ընդհանուր ծախքերու խնայո-
ղութեան մասին։

Թ. Ա. Թ.

ՆԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՐՓԱՅԻ ԿԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 65-ԱՄԵԱԿԸ

Ե Ի

«ՆՈՐ ԵՂԵՍԻԱ» ԱԻԱՆԸ

Օ

ՆԱՅԱՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒՄԸ
ՅՈՒՇԱՐԶԱՆ ՄԸ ԿԸ ԿԱՌՈՒՅՈՒԻ

«Բազում արձանի կանգնել էին յա-
նուն նոցա եւ անուամբ իրաքանչիւր նը-
շանկեալ ի նոսա...»

ԵՂԻՇԷ

×

Ե. դարու պատմիչը կը վկայէ, որ հայ
Ժողովուրդի մէջ բարի աւանդութիւն
դարձած է յուշարձաններ կառուցանելը
եւ անուն առ անուն յիշել բոլոր անոնք
որոնք կ'ընթացին յանուն հայրենիքի։
Այդ աւանդութիւնը կը շարունակուի
նաեւ այսօր, Հայաստանի մէջ, այդ մա-
սին կը վկայեն այն հարիւրաւոր կոթող-
ները, որոնք կառուցուած են Հայաստա-
նի քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ։ Այդ
յուշարձաններու շարքին կան այնպիսի -
ներ, որոնք եղակի են իրենց տեսակին
մէջ, Անոնք քաղաք - յուշարձաններ են,
պատմական Հայաստանի քաղաքներու
անուններով նոր քաղաքներ ու աւաններ
անուանակոչելու աւանդութիւնը։ Այդ
շրջագիծին մէջ Հայաստանի քարտէզին
վրայ գոյացած են Նոր Ուրբեղիս ու Նոր
Երզնկան, Նոր Հաճնը եւ Մուսալեռը,
Զէյթունը, Այնթապը, Նոր Բալահովի -
տը...

1978 Փետր. 28-ին, այդ տեղանուն յու-
շարձաններու շարքին աւելցաւ հատ մը
եւս՝ Նոր Եղեւսի, Աշտարակի շրջա -
նի 3-րդ եւ 4-րդ պետական տնտեսու-
թիւններու բանուորական աւանը, որ
երկուքուկէս տարուան պատմութիւն ու-
նէր։

Պատմական Եղեւսիոյ ճակատադիրը կը
նմանի հայկական շատ մը քաղաքներու
ճակատադիրին։ Հին ալ 1915-ին թրքա -
կան ետապարհներ իր սեւ գործը տեսաւ։
Սակայն, ինչպէս Վան, Մուշ, Սասուն,
Շապին - Գարահիսար եւ Մուսա լեռ, Ե-
ղեւսիոյ մէջ ալ Ժողովուրդը չհնազան -
դեցաւ։ Եղեւսիացիները հայրենասէր ե-
րիտասարդներ Միքայիլ Եփեմեդարեանի
եւ Յարութիւն Ռասոկեյեանի ղեկա -
վարութեամբ ոտքի ելան պաշտպանելու
ազգին եւ հայրենիքին պատիւը։ Շուրջ
800 հայեր 25 օր շարունակ կենաց եւ մա-
հու կռիւ մղեցին թրքական կանոնաւոր
բանակին դէմ։ Հայոց քաջերու կողմէն
կը կռուէին նաեւ Եղեւսուհիները, որոնք
հերոսութեան օրինակներ կը ցուցաբե-
րէին կռուի դաշտին վրայ։ 18 հազար-

երբ դուրս ելայ՝ տեսայ սպիտակ ձիա -
ւորը. ձէն տուաւ ու վրանին մօտ իջաւ։
Բարի եկաւ, հազար բարի։ Ըսաւ՝ կ'ու-
զեմ քանալ։ Հաճի իպրահիմի չոպանին
վրանը եղողները բարի կուգան, հազար
բարի։ Լաւ տղայ էր, զատի էֆէնտի։
Այլա՜ն իր տիւրով պախշիչ ընէ։ Էսքան
տարուան չոպան եմ եղեր, էնոր պէս
զաւալ բռնող տեսած չեմ։ Տեսայ՝ ոչ -
խարներս եկան հաւաքուած էդ գաւալի
ձէնէն։ Իրաւ որ, զատի էֆէնտի, էնպէս
զաւալ բռնողին առջեւ գէլերն պիւլէ ոչ -
խար կը դառնան։

— Այդ մի՛ ըսեր. ըսէ թէ դուն տեսա՞ր
Ժանտարմին սպաննուիլը, — ընդմիջեց
զատին։

— Հա, ես ըլ ըտոր պիտի գամ, միայն
թէ զատի էֆէնտի էդ ճահիլ տղան գա-
ւալ որ կը բռնէր, ես ըլ ոչխարներու ե-
րեսը որ կը նայէի՝ քէյֆս կուգար։ Էն

ԴԱՂԱԲԻ

ԴԱՂԱԲԻ

Նիւ ԵՈՐԻԻ Կիւրիկեան Թեմի Ազգ. Ա-
ռաջնորդարանին մէջ, Սեպտ. 12-ին, տե-
ղի ունեցած է ընդունելութիւն մը ի պա-
տիւ արուեստագէտ Մինաս Մինասեանի
իր գերբի «Այդ ու բն»ի հրատարակման
առթիւ։ Ներկայ եղած են առաջնորդը՝
Մեսրոպ Եպիսկ. Աշնան, Նիւ Երզնէն,
Նի Ճրդիկէն եւ այլ քաղաքներէ հիւրեր։
Բացումը կատարելով Մեսրոպ Եպիսկ.
ներկայացուցած է Մինաս Մինասեան
մարդը եւ արուեստագէտը։ Սոսք առնե-
լով Մինաս Թէօֆօլեան (Պոթընէն) տը-
նած է համայնագիտական բովանդակու-
թեամբ հայկական տառատեսակներու
զարգացման հոլովոյթը դարձուր ընթաց-
քին եւ շեշտը դրած Մինասեանի իմացա-
կան եւ հոգեկան դրոշմով ստեղծագոր-
ծած մօտ 50-ի հասնող տառատեսակներ -
բուն վրայ։ Գրքին հեղինակը երախտա-
գիտութեան խօսք ուղղած է Գարեգին
Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսին, որ ըս -
տանձնած է հատորին հրատարակութիւ-
նը, մեկնատեղեւոր լոնտոնաբնակ
Համբա Տէր - Օհանեանի։

ԹՈՐՈՒՆԹՈՅԻ Ակիւնքը Քոլէճիէն
Հիմնադրի պրահին մէջ, Սեպտ. 20-ին,
Հ. Բ. Ը. Մ. Նիւ Երբի մասնաճիւղին
«Արտաշատ» թատերախումբը, բեմադ -
րութեամբ Գրիգոր Սաթմանի, ներ -
կայացուցած է Յակոբ Պարոնեանի «Մե-
ծապատիւ Մուրազիանները»։ Ներկայ ե-
ղած են աւելի քան 1000 հանդիսականներ։

Նոց թրքական բանակը կը ջանար ծու-
կի բերել քաղաքի հերոս պաշտպանները։
Ուրֆացիները կառուցան մինչեւ իրենց
ուժերու կատարելաւ սպառումը, նահա-
տակուեցան եւ ... յաղթեցին։ Այո, Ուր-
ֆացիները յաղթեցին, քանի որ քաղաքը
ինչպէս միայն այն ժամանակ, երբ հոն
այլեւ մարդ չկար։ Հրաշքով փրկուած
Եղեւսիոյ Հայութեան բեկորները տա -
րածուեցան ամէնուրեք՝ Սուրիա, Լի -
բանան, Իրաք եւ Մերձագետ Արեւելքի
այլ շրջաններ։ Այդ բեկորները հասան
նաեւ Փրանսա, Հիւսիսային եւ Հարա -
ւային Ամերիկա։

Հայաստանի կառավարութիւնը, ընդա-
ռաւելով անոնց փախալին, 1978 Փետր.
28-ին կառուցանել տուաւ Նոր Եղեւսի
աւանը, Աշտարակի շրջանը։ Կարճ ժա -
մանակուան մէջ աւանը ունեցաւ զըպ -
րոց, մուր - մանկապարտէզ, պետական
տնտեսութիւններ, Աւանի խորհուրդ, Ե-
րեսփոխան, Գործադիր, Մարմին եւ -
այլն։ Ու այսպէս, կարճէք մոխիրներէն
յարուելին առաւ պատմական Եղեւսի
եւ խորհրդանշական կամուրջ մը նետուե-
ցաւ Ուրֆայի եւ Արաքսաճոտն պատմա -
կան դաւառի միջեւ։ Մօտ առնենք աւա-
նը կ'ունենայ շուրջ 1700 տնտեսութիւն,
մօտ 7000 բնակիչ։ 1500 հեկտար այգի -
ներ կը հիմնուին։ Աւանը կը դառնայ քա-

Մէժոյին երգը կայ՝

Երբ յարձակեցար Հեմզոյի վրայ...
Չոպանը կանգ առաւ, մտածեց՝ եր -
բին բառերը յիշելու համար։ «Հեմզոյի
վրայ», հա,

Ձիւք մալերէն կեծէկ դուրս ելաւ...
— Ըսէ, ըսէ, թէ ինչպէ՞ս սպաննեց
Ժանտարմը, — զատին բարձրացուց ձայ-
նը՝ բարկացած։

— Հա, ես ըլ չտոր պիտի գամ, զատի
էֆէնտի։ Շաֆաղին երբ վրան եկաւ, հե-
ռուէն ձէն մը լսեց։ Ինձ հարցուց թէ էդ
ինչ ձէն է։ Ըսի որ Ժանտարմնեղը Հա-
ճի իպրահիմի մէթէրիսը կին բերած են։
Դատի էֆէնտի, էդ շաֆաղին էս կինը
կը պոռար դուղախի մէջ ինկող արջի ձա-
գի պիշիւմ։ Էս ճահիլ ձիւտըրը կնկայ
ձէնը որ լսեց, ձին հեծաւ ու գէպի մէ -
թէրիսը գնաց։ Եթէ չուտ չերթար՝ պի-
տի լսէի՝ որ դաւալը հետը առ։ Դաւալ
ըսածը պէտք է փշոզին ձեռքն ըլլի, ինչ -
պէս սուրը՝ քաջին ձեռքը։

— Պատմէ, պատմէ, ինչպէ՞ս սպաննե-
ցաւ Ժանտարմը։

— Եւալաչ, զատի էֆէնտի, իշտէ ես ըլ
ըտոր մօտեցայ։ Տեսայ՝ հրացանի ձայն
ու զալմաղալ մը սկսաւ։ Էն կողմ վա -
զեցի։ Մէկ ըլ տեսայ Ժանտարմնեղին
մէկը՝ չալախ կնիկ մը ձիուն վրայ առեր
կը փախցնէր թարալային մէջէն։ Շաֆա-
ղը տահա նոր կը բացուէր։ Էս ճահիլ
ձիւտըրը ձիուն վրայէն հրացանը քաշեց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԵԱՌԱՋ»

ՊԱՏ. ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(ՃԵՂՈՒՄ ՄԸ)

Օ

Արձակուրդէն վերադարձիս միայն
«Յառաջ»ի Սեպտ. 21 - 22 եւ 23 թիւն -
բուն մէջ հրատարակուած Ազգ. Թ. 90ամ-
եակին առթիւ գրուած յօդուածս անգամ
մըն ալ կարդացի եւ նկատեցի որ՝ երեք
պատուական անձերու անունները յիշո -
ղութենէս վրիպած ըլլալուն մոռցուած
են յիշուելու։

Այդ անձերը հետեւեալներն են.

Պ. Հրանդ Մարտիրոսեան, իբրեւ նա-
խագահ, եւ վարչութեան անդամներ՝
Պ. Պ. Քեհեան եւ հանդուցեալ Զարեհ
Հեքիմեան, որոնք եռանդուն աշխատա -
կիցներ են եղած իրենց օգտաշատ գոր -
ծակցութեամբ։

Ուստի, շնորհակալեալ պիտի խնդրէի «Յա-
ռաջ»ի Պատ. Խմբագրութենէն, որ հաճի
տեղ տալ ներկայ գրութեանս, որ կու -
գայ սրբագրել մոռացութեամբ եղած սոյն
թերացումը։

Մոռացումը մարդկային է, «աւելի
լաւ է ուշ քան երբեք»։

Թող ներուի մեզի սոյն զանցարարու -
թեանը համար։

ՄԿ. ԳԱԶԱՆԾԵԱՆ

Պաճ կեդրոնական շէնքումով եւ բը-
նական կազմով։

×

Նոր Եղեւսիոյ մէջ, Սեպտ. 27-ին, նըշ-
ուած են Ուրֆայի հերոսամարտի 65ամ-
եակը եւ Նոր Եղեւսիա աւանի հիմնադ -
րութեան 5-րդ տարեդարձը։ Ներկայ ե-
ղած են քաղաքի հիւրեր Երեւանէն,
Աշտարակէն, մօտակայ գիւղերէն, ինչ -
պէս նաեւ կուսակցութեան Աշտարակի
Շրջ. Կոմիտէի քարտուղար Վաչագան
Անտոնեան եւ հոն քաղմութիւն մը։ Հան-
դիսութեան բացումը կատարած է Նոր
Եղեւսիոյ պետական տնտեսութեան տը -
նօրէն Լեւոն Շահադիդեան։ Սոսք առած
են խաչատուր Մեղրիկեան, Երեւանի հա-
մալարանի դատախօս Սորէն Պալեան,
եւ երբէք Հայրենի Մուրազեան։

Ապա, Նոր Եղեւսիոյ աշակերտները վար
առած են քօղը սեւ կրանիթէ քարի մը
վրայէն, ուր գրուած է՝ «Այստեղ պէտք
է կառուցուի Եղեւսիոյ հերոսամարտում
ընկած նահատակների յիշատակը յաւեր-
թացող յուշարձան - կոթողը»։ Հայ -
րենաշունչ երգեր մեկնաբանած են Հայ-
րենի Մուրազեան եւ Սորէն Պալեան, իսկ
պիտեր - աշակերտները երգում ըրած են
միշտ հաւատարիմ մնալ հայրենու եւ ա-
ւաղ եղբայրներու աւանդութեան եւ չէն-
ցնել մայր հայրենիքը...

ու փախչող Ժանտարմը վար ձգեց։ Ես
հիշեցի քօղն էի։ Վալաչի, բան չհասկցայ։
Միւս Ժանտարմը ձին քշեց ու գեղին կող-
մը կորսուեցաւ։ Էս ձիւտըրը ինձի ըսաւ
որ՝ զեմ՝ էդ կինը վրանդ բեր ու լաւ մը
խնամէ։ Ես ըլ էդպէս ըրի, զատի էֆէն-
տի։ Այնտեղ որ գացի, կինը ձիէն վար ին-
կած՝ ելլելու ուժ չունէր, էնպէս էնպէս,
մօրէ մերկ։ Ես էսքան տարի չոպան եղած
եմ՝ էդպէս բան տեսած չեմ։ Ես էս կինը
չալախ առի ու վրան տարի։ Ժանտարմը
որ կը սպաննուի՝ ինքն ալ ձիէն վար
կ'ընայ ու գլուխը կ'արիւնի։ Քէչէս հազ-
ցուցի, որ մերկութիւնը ծածկուի։ Գը -
լուխը լուացի։ Ըսաւ որ՝ լալթերը մէթէ-
րիսին մէջն է։ Գացի լալթերը բերի։ Պա-
նիր, մածուն տուի՝ կերաւ, խնդրեց՝
լուխը եկաւ։ Արեւծաղին կը պատրաս -
տուէր իրթալ վրանէն, երբ Ժանտարմ -
ները եկան ու զիս ալ մէկտեղ դատարան
բերին։ Էսքան, էսքան, զատի էֆէն-
տի։

— Սպիտակ ձիւտըրը ո՞ր կողմ գնաց,

— հարցուց զատին։

— Վալաչի, Էրեսայ, մէկը ըլ նայե -
ցայ որ սարի վրայ չկար, — ըսաւ չոպա-
նը՝ երբէն վերջի տողին վրայ մտածե -
լով. «Երբ յարձակեցար Հեմզոյի վրայ».

— Գտար, գտայ, զատի էֆէնտի՝

Երբ յարձակեցար Հեմզոյի վրայ

Կարմիր քաշկիմազի վզէն վար ին-

կաւ։

(Տար. - 172)

Fonds A.R.A.M

ՄՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼՆՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Չոպանը կեցած էր սիւնին մօտ, քէ -
չէն ունեւում վրայ, ոչխարի դէմքով,
սպիտակ երկար մօրուսով։ Անոր գլուխը
նաեւ էր լեւան գործ քարին, որուն վը-
րայ լայն թիւերով թռչուններ իրենց
թիւրն ու փետուրները կը ձգեն։

Վալի կենդանիներու հետ ունեցած
պայքար անոր զիւցաղներգութիւնն էր։
Չոպանի իր առանձինն ձեռի թակարդն
ունէր, որ հեշտութեամբ կը բռնէր բաց
էլակով, ճրագ աղբերով դայլեր ու աղ-
ուկներ։ Հասակը բարձր էր, շիտակ,
թիւ տարիքը 75 էր։

— Հա, էն ձիւտըրը, — պատմեց չոպա-
նը. — Գիշեր ատեն վրանին չունէր ըս-
կան հալել։ Չան ըրի՝ գէլեր եկան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ազատ Մուրադյանն եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Հոկտ. 12, Ալֆորժիէի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին իրենց զաւակին եւ եղբոր՝ **ՌՈԺԷ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆԻ** մահուան Ա. տարելիցին ինչպէս նաեւ իրենց աղջկան եւ քրոջ՝ **ՄԱՐԻ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆԻ** եւ ընտանեկան բոլոր ննջեցեաց յիշատակին։

Ի գերեզմանին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

Օր., Օր. Լոռա եւ Լիւրիա ինչպէս նաեւ կը ծանուցանեն, թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Հոկտ. 12, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ մօր՝ **Տիկին ԷՍԹԵՐ-ՎԱՀԱՅԻՆ ԻԶԳԱՆՅԱՆԻ** մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի գերեզմանին ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՊԱՏԱՐԱԿ

ՄԷՆ - ՌԱՖԱԵԼԻ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 13, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցանէ Ս. Յովհ. - Հաննէս Մատրան մէջ՝ գաղութիս հոգ. հովիւ՝ **Տարօն Մ. Վրդ. Ժէնէճեան**։

Յաւարտ Պատարագի՝ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ **ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶՅԱՆԻ** յիշատակին, անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

Կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, պաշտօնապէս կան **ՀՈԳԵՀԱՆԳԱՍՏԵԱՆ** արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Սէն - Ռաֆայէլ քաղաքի գերեզմանատան մէջ՝ Ամենայն Սըրբոց Հայոց մատուռ - դամբարանին առջեւ, վասն ամենայն ննջեցեաց հոգեաց։

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Եւրոպի մասնաճիւղի վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, Երկուշաբթի, Հոկտ. 13ին, ժամը 21.15ին՝ սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի.Բ. Սկսածական Բանապասի անուամբ, Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Պ. Գեորգ Պաղըճեանէ՝ 500, Պ. Յովհաննէս Տարագճեանէ՝ մարգական եւ սկսածական խաղերու պիտոյքներ, Պ. Դանիէլ Ալըզեանէ՝ դանապան տեսակի անուշեղէններ։

X

Դպրոցատէր Տիկինն Կարթարանի ինքնակալութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Նաքայք Երամեանի մահուան առթիւ, Կ.Տ.Ի.Տէր եւ Տիկին Ս. Սաղաթէլեան 200, Տէր եւ Տիկին Օ. Թաւարեան ժան վանսով 1000, Բենիամին Քէշիշեանի մահուան առթիւ Կ.Տ.Ի.Տէր եւ Տիկին Կ. Սարեան 200, Ռէնսի - Վիլմոնսի բարեկամներ 655, Տիկին Ա. Մանուկեան իր ամուսնոյն յիշատակին 100 ֆ.։

ԷՍՍՅԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մշակութային Յերկոյթ եւ Թէյասեղան նուիրում՝
գրադիտուհի եւ խմբագրուհի՝
ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ
իր ծննդեան 100-ամեակի սեմին Կիրակի, Հոկտ. 26, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան սրահը **ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ** կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝
ՕՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍԵԱՆ
Դաշնակ, Երգ եւ Հեղինակէն ընթերցումներ։

Սեղանները կանխաւ ապահովել, հեռախոսելով առաւօտ մինչեւ ժամը 10՝
372.04.20
Ծախֆերու մասնակցութիւն՝ 35 ֆ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՆԱՃԱՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Այլի Տիկին Յովսէփեան Մարի, իր ամուսնոյն Մամուլէ Յովհ. - Սէփեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 50 ֆ.։ Նոյն առթիւ, Օր. Մը - Նաղիկեան՝ 25 ֆ.։

Ի ՅԻՇԱՍԿ

Տիկին Ս. Զրուանդեան եւ Տիկին Ա. Սողոմոնեան, ի յիշատակ Կարապետ Գուստիկեանի 150 ֆ. կը նուիրեն Կապ. Սալի Օղափոխութեան Կայանին (ստանալ «Յառաջէն») եւ 100 ֆ. «Յառաջ»ին։

ԵԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցատէր Տիկինն Կարթարանի **ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԵՍ** Կիրակի, Դեկտեմբեր 21ին-

ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԻ

միջազգային ծանօթ երգիչը

ՄԱՆՈՒԷԼ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐՄԻՆԵՐՆ՝Ձ ՍՕՆՇԱՅՆ ՆՈՒԱԳԱՆՈՒՄԻՒՆ

ԵՐԵՐՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
ԻՍԻ ԲԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՄՐԱՇԸ

LA CHORALE ANI PRÉSENTE
MANUEL

chanteur international
accompagné par l'orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

mardi 4 novembre à 20 h. 30
Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, av. Victor Cresson métro Mairie d'Issy

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, Rue Bleue, Paris 9e — Tél. 824.63.89
LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévis, Paris 9e — Tél. 523.24.97
TELE CONDORCET
175, Avenue Jean Jaurès à Clamart.
BRIGITTE PAPAZIAN
27, Rue des Pâquerettes, à Alfortville, Tél. 378.25.68 (après 20 h)

ԳԵՂԱՐՈՒՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Soirée Artistique - Dansante

ORGANISEE PAR LA SECTION D'ASNIERES — BOIS-COLOMBES
D E

LA CROIX - BLEUE DES ARMÉNIENS

Animée par L'Orchestre

HARTANAG

SAMEDI, 11 OCTOBRE
A partir de 20 heures.

S A L O N

10, Rue Louis Jean — 92250 La Garenne — Colombes

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԱՐԻՆԻ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Հոկտ. 12, Փարիզի Ս. Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը քարոզէ՝
ՇՆՈՐՀԻ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍԵԱՆ
Պատարագ Կ.Պալաճ Հայոց
Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու Պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անասանութեան համար։

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ՀԱՅՈՅ ՊԱՏՐԱՐԷԼ

ՄԱՐՏԵՑԻՒ ՄԷՋ

Ֆրանսա իր այցելութեան ընթացքին, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքը՝ Շնորհէ Արք. Գալուստեան, Մարտէս Կայսէլ Հոկտ. 17 - 22ին։

Այս առթիւ նախատեսուած է՝ հետեւեալ յայտարարելը։

ՀՈԿՏ. 17, ՈՒՐԱՐԱՐՈՐ ՕՐ, Երեկոյան ժամը 16.30ին՝ Հանդիսաւոր մուտք Մարտէսի Սէն Քլոուսի Ս. Թադէոս Եկեղեցին, եւ Հսկումի արարողութիւն։ Արարողութեան ետք կը քարոզէ Պատրիարք Հայրը։ Ապա, նոյն եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ ընդունելութիւն խորհրդարանի սրահին մէջ։

ՀՈԿՏ. 18, ՇՆՈՐՀԻ ՕՐ, Երեկոյան ժամը 18.00ին՝ «Լոյս Զուարթ» արարողութիւն Սէն - Ժեռովի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ մէջ, ուր Պատրիարք Հայրը կը քարոզէ եւ ապա կը հիւրասիրութիւն արարողութեան կողմէ, իրեն ի պատիւ ճաշով՝ նոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

ՀՈԿՏ. 19, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, Հանդիսաւոր Պատարագ Մարտէսի Կաթողիկէ մայր տաճարին մէջ, ԳԱԹԵՏՐԱԼ ՏԸ ԼԱ ՄԱՌՔԻՐ. Ալընիւ Ռոպէն Շուման, 13002, Մարտէս։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇՆՈՐՀԻ ՊԱՏՐԱՐԷԼ

Ներկայ կ'ըլլան Հայոց. Առաքելական Եկեղեցւոյ բոլոր հոգ. հովիւները, զբաղաւորութեամբ Յակոբ Եպս. վարդապետներ։ Մարտէսի բոլոր հայ եկեղեցիները այդ օրը փակ են։ Պատարագ կ'ընէ **ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ** Երզնկաւորը, իր ամբողջական կազմով։ Պատարագը կը սկսի ժամը 9.30ին։

Նոյն օրը, Կէսրին, ժամը 13.30ին, ի պատիւ Շնորհէ Պատրիարքի՝ ճաշ, Մարտէսի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային տան Ա. Զրբալեան սրահին մէջ։ Ծառադին՝ 150 ֆ.։

Տեղերը ապահովելու համար դիմել վարուստի Պողոսեանի՝ հեռ. 90.53.91 կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝ հեռ. 77.84.70։

Բոլոր եկեղեցիներու առջեւ օրօքով ձրի սպասարկութիւն։ Դիմել համապատասխան եկեղեցւոյ թաղականութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Փարիզի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերակիցները՝ Երաթ, Հոկտ. 11, ժամը 16ին։ Օրակարգ՝ շրջաբնակային ընթերցում։

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

HOMENETMEN

FRANCE

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՓԼՐԻԶԻ
ՄԱՌՆԱՃԻԿ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ
ԽԱՂ

RALLY
PAPER

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏ. 19 ԱՌԱՌՕՏԵԱՆ ԺԱՄԸ 10-ԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԷՆ
17, Rue Bleue, 75009 — PARIS

Արձանագրութեանց համար դիմել։—
Հայ Մշակոյթի Տուն — Հեռ. 824.63.89 եւ կամ, մրցումի օրը տեղւոյն վրայ՝
ժամը 9էն սկսեալ։
Մրցումէն ետք հիւրասիրութիւն եւ նուէրներու բաշխում։

EREVAN restaurant

ՀԱՅԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՅ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԶՈՐԵՐՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԶԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ԶԻ - ՔԵԹՅԹԷ
(Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԱԲ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԵՐԹԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԻՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՆ

ՈՒՐԱԲ ԵՒ ՇԱՐԱԲ՝

ՎԻԳԷՆ

FERME LE MAROI փակ է ԵՐԵՐՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

ԹՈՒՐԻ ՄԱՍՈՒԼ

ԵՐԲԹՈՒՐԲԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ
ԹՐԲԱՍԵՐ ՀԱՅ ԿՈՐՄԱՅ...

Գրած էինք մեր նախորդ քիւով, քէ
Հարբիւթ իր նոյն Հոկտ. 8-ի քիւին մէջ
ուրիշ բաներ ալ կ'ըսէր եւ մամաւանդ
խօսեցնել կուտայ «իբեց քրքուքեամբ
կարտասացոյ Հայեր» որոնց համարիկներ է
իւր քրքուքեամբ Լոս Անճելէսի մէջ: Կու
տանք քարգմանաբար, ոչ իբրեւ «նորու
թեան» կամ «շահեկան նիւթ» այլ պար
պալէս ցաւով հաստատելու համար քէ
տանկի հայ ալ կայ» եւ անշուշտ ոչ մի
այն՝ Լոս Անճելէսի մէջ: Արդէն «Թէր
թիւն» ալ «այսպիսին ալ կայ» կը խո
սազէր իր մէկ լուրը, ուր կը հաղորդէ
Հայ ալ մը մեծ նուէրը՝ Թուրքերուն...
Հարբիւթի մեզի վերաբերող մասը
կ'առնենք, Թուրքիոյ տեսակէզական ա
րարքներու հետեւանմանով արտասանմանի
ընթացքում մէջ դրամագլուխ պա
նալ, ապա իբեց կարգին Երուսալէմ եւ Ա
մսիկի գաղթած բուրք եւ քրքուքեամբ
տակ գործատէրներու նուիրում յօղուա
նալարի մը վերջին մասին...

«Ճերմակ Հայերը» խորագրով հրա
տարակող հատուածի մէջ, Հիւրիւթի
«Թիւն»-ը կը գրէ այդ առթիւ...
«...«Լոս Անճելէս» քաղաքի, ամէնէն
քանակ թաղամասին՝ նոյնքան բանակ
էկ փողոցին մէջ, մեծ եւ արդիական
էջք մը կայ, որ ճիշդ (Պոլսոյ) մեր
Նուրիւթի նման՝ փողոցի ու դէմ
նալ խանութներէ կը բաղկանայ: Երբ
նստաբերութենէ մղուած ներս մտանք
մէն՝ ձախէն մեզ թրքերէնով՝ «Մեր
նալ» (բարեւ) ըսելով դիմաւորեցին,
եւ քանի մը վայրկեան ետք, Գոյն - Ծու
կայէն ծանօթ Հայկ. ծաղկումով քանի մը
սպիւնիներ վա շրջապատեցին: Աւելի
ետք, երբ անոնց հետ առանձին - առան
ձին (մէկ առ մէկ) խօսեցայ, իրենց Լոս
Անճելէս գաղթելու պատճառները, ամ
փոքր կերպով, սապէս բացատրեցին ին
քին...
«Կուզէ՞ք հաւատացէ՞ք, կ'ուզէ՞ք ո'չ
մեզ, ներքին տրամուլթեամբ է որ Թուր
քիւն թողուցինք: Բայց, պայմանները
ալքան ծանրացած եւ ա յ ն ք ա ն
անախատեսելի էին, որ մեր ըն
տանիքներն ու զաւակները մտածելով,
մեր ծննդավայրերը թողելու ստիպուե
ցանք: Եւ սակայն, հոս ապրող Հայերը
ու մանաւանդ Դաշնացականները, մեզ
«իբեց» չհամարելով հանգերծ, եթէ
կարենան, նոյնիսկ՝ մեզ «ղգալ մը ջուրի
էջ» պիտի խնդրեն: Քանի մը ընկեր
ներու խանութներու ցուցափեղկերն ալ
«իբեց»:

«Քանի մը տարի առաջ, Հայկ. արար
քի մը զոհ դացող՝ Մէհմէթ Պալաթի եւ
նախորդ Տէմիրի սպանութեան առն
ութեամբ, երկու հարիւրի չափ Հայկ.
ընկերներ տեսնուեցանք Լոս Անճելէսի
մէջ: Լիբանանէն, Ռումանիայէն եւ Ա
նատոլիէն (Թուրքիա) տարիներ առաջ
հոս գաղթողները՝ (Հայերը) մեր այս
երկու դիմաւորեցողին սպանութիւնը իրա
ւորութեամբ տեսնելու համար, իսկ Դաշնացականները՝
զրկելու տոնախմբութիւն կ'ընէին: Եւ սա
կայն, Թուրքիայէն հոս գաղթող Հայե
րը, «իբեց» չհամարելով, անոնց հան
դէպ գէշ վերաբերմունք ցոյց կուտա
նէին...
Նոյն Հայ ոսկերիները, իրենց ամ
բողջ հարստութիւնը արտասահման փախ
ուցելով, Թուրքիոյ դէմ ապերախտու
թիւն ըրած ըլլալու զրպարտութեան դէմ
պատասխանելով՝ «Դուք, մեզի ուրիշ
մէջ հետ մի՛ չփոխէք: Մենք պայման
ներու նշումին պատճառով արտասահ
ման ապրելու ստիպեալ եւ մեր թրքու

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՓԵՐԸ

Նախագահը՝
Հիւսիսի մեջ
— Ե —
ԼԻԼԻ ՄԷՋ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ
«ԷՆԹԵՐՆԱՍՏԻՆԱՆ»ՈՎ

Ընկերվարական բերդը մուտք գործե
լով եւ ընդունուելով Լիլի քաղաքացեա
լ Փիէր Մօրուալի կողմէ, Նախագահ, Ժիւ
քար տ'էսթէն կը նուիրագործէր, ինչպէս
զինքը հիւրերկալողը - հանրապետական
զրոյցը:
Նախագահը կը մերժէ ընտրական բը
նոյթ տալ իր ճամբորդութեան կրկնելով
թէ դեռ չէ յայտնած իր թեկնածութիւնը
բայց եւ այնպէս «Հարամիտները» չեն
պակիր զանազան քաղաքական հաշիւ -
ներ վերադրելու թէ՛ Նախագահին եւ թէ՛
ընկերվարականներուն: Այս առնչու
թեամբ ամէնէն «ազնիւ» խօսքերը կու
ղան անշուշտ համայնավարներէն եւ իւ
մանիքէն, որոնք «մեծամասնութիւն -
ընկերվարական ապագայ» մը տեսնեն...
Նախագահը Լիլ կը ժամանէր Հինգշաբ
թի օր եւ քաղաքացեալներուն մէջ իսկ,
ցոյցի կ'արժանանար ընկերվարականնե
րուն կողմէ, որոնք մինչեւ իսկ եմքերնա
սիւնալը կ'երգէին եւ կը խանդարէին ճա
նք, երբ Ժիւքար տ'էսթէն կը փորձէր իր
ընկերային քաղաքականութեան հաշիւ -
կշիռը ընել: Քաղաքացեալ Փիէր Մօ
րուալ, յարգելով հանգերծ հանրապե
տական զրոյցը, չբողբեց չիւսիսի
դժուարութիւնները, յիշեցնելով թէ ան
գործները հարց կուտան իրենք իրենց թէ
«արդեօք Փրանսական կառավարու
թիւնը դեռ ճարտարարուեստական հե
ռանկար ունի առանց որուն երրորդ շըր
ջանին զարգացումը պատրանք կամ ան
խոհմութիւն է»:
Նախագահ Տէնքէրը ալ դացած էր բայց
թէ հոն թէ Լիլ, Նախագահը մեծ նախա
ձեռնութիւններ չհաղորդեց: Մէկ քաղա
քէն միւսն ալ առաւելաբար թանախով դը
նաց - եկաւ եւ բազմութիւն տեսնելու ա
ռիթ չունեցաւ:

Թեամբը հպարտացող Հայեր ենք՝ ըսած
են...

Միւս կողմէ, Թէրմիւմանի Հոկտ. 8-ի
թիւին մէջ լոյս տեսած ուրիշ լուրի մը
համաձայն, Պոլսոյ «Մարքիզ» կարկան
դակի վաճառատուներու տէրը՝ Պոլսա
հայ մեծահարուստ գործատէր՝ Աւետիս
Օհանեան Չաքըր, 300 միլիոն թրք. ոսկի
(15 միլիոն Ժ.) արժող իր կայքերը
թրք. Օղային Ութ Չորացիներու Յանձ
նախումբին նուիրած է:
Պոլսոյ թրք. Օղային Ութի գործնոցի
կեդրոնատեղիին մէջ, յիշեալ նուիրա
տուութեան առթիւ կազմակերպուած
հանդիսութեան ընթացքին, Աւետիս Օ
հանեան Չաքըր, խօսք առնելով, իր վե
րաբերմունքին՝ ուրիշ հայ քաղաքացի
ներու ալ օրինակ հանդիսանալը մաղ
թած է: Բարեբաղը, իր ըրած մեծաքա
նակ այս նուիրատուութեան առթիւ՝ ոս
կի մէտալով եւ յուշագրով մը պատուը
րած է:
Ի դէպ, Թէրմիւման, այս առթիւ կը
խորագրէր՝ «Այսպիսին ալ կայ» եւ կ'ը
սէր թէ այս նուիրատուութիւնը «գնահա
տանք» իր արժանացած է...

ԵՐԵՒԱՆ «ՓԱՐԻԶ» ՀԵՌԱՅԻՊ
ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ ՀՈԿՏ. 1 - 2)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ
ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ
«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՒԼԿԱՅԱՆԸ
ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ
ԼԱՍԿՈՒՆԵՐԵՐԸ Է», ԸՍՍԾ Է
ԳԵՐՄԱՆԱՅԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ

Երեւանի մէջ բացուած է հին հայկա
կան գորգերու, կարպետներու, տնային
գործածութեան հիւսուած առարկաներու
ցուցահանդէս մը, ուր մեծ ուշադրու
թիւն գրաւած է ԺԼ. դարուն Պոլսոյ մէջ
հարթակարի եղանակով բանուած ոս
կեթեղ մեծ չափերով գորգը: Հայկական
գորգերու մասին առաջին տեղեկութիւն
ները կարելի է գտնել Ն. Ք. Տրդ. դարու
յունական աղբիւրներու մէջ, որոնց հա
մաձայն այդ գորգերը աչքի զարկած են
բարձր որակով եւ անոնց նախնիները, գոյ
ներն ու յորինուածքը հիացում պատճա
ռած են: Բուրգէ փալատներ ու գորգե
ր յայտնաբերուած են Անիի պեղումներէն:
Անիի անկումէն ետք գորգագործութիւ
նը զարգացաւ Լոռիի, Սիւնիքի եւ Իջե
ւանի մէջ: Ներկայիս աշխարհի մեծ թան
գարաններու մէջ կը պահպանուին մօտ
50 հայկական գորգեր, որոնցմէ ամէնէն
հինը կը վերագրուի 1202 թուականին:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նա
խագահութեան պատուոյ գերով պարգե
ւատուած է Փրոֆ. Ղազարոս Մարտի
րոսի Սարեան, խորհրդահայ երաժշտու
թեան զարգացման ընծայած իր ծառա
յութեանց ի գնահատութիւն:

ԱԼԵԿՍԱՆՏՐ ՍԱՆԿԻՆԵՐԹԻԻ
ՄԱՀԸ

Սրտի տագնապի մը զոհ դնաց, առջի
օր, Կոլոլովի հին եւ ամէնէն ժողովրդա
կան դէմքը՝ Ալեքսանտր Սանկինեթի:
67 տարեկան, ծնած Գահրէ, բայց
Բորսիքացի, Սանկինեթի կորսնցուցած
էր մէկ սրունքը էլպայի կղզին, վերջին
պատերազմին: Ինքնատիպ եւ դիպուկ
բանաձեւումներու մարդ, յարգուած էր
հաւատարմայէս իր բարեկամներէն եւ հա
կառակորդներէն: Բանավէճի ախոյեան,
մարդը անկեղծ էր ու պարկեշտ: Իրեն
համար էր որ կ'ըսէր՝ «բախտը զոր ու
նիւմ այն է որ գոյութիւն ունիմ առանց
ընտրուած ըլլալու»: Խիստ լեզու գոր
ծածած է նաեւ Հանրապետութեան Նա
խագահին եւ անոր «ըլտրաիքան»ներու
հասցէին, զորս «կեդրոնապաշտ» կ'որա
կէր եւ կ'ըսէր՝ «Մեր հակառակորդը
Մարքիզմն է եւ անոր բնական հայրը՝
ազատականութիւնը»:
Ամէն տեսակէտով, իր ամէնէն մեծ
ժողովրդականութիւնը կը պարտէր այդ
իւրայայտուկ բանաձեւումներուն, որոնց
մէ փունջ մը հաւաքած էր Լիպրապիւն,
Ուրբաթ առտու:
Անգլիոյ մասին «երբեք պէտք չէ Անգ
լիացիներուն վրայ խնդալ: Միտքեր ու
նին, ի վերջոյ իրենք են որ մեզի սորվե
ցուցին խորհրդարանական դրութիւնը,
ժողովրդավարութիւնը, մեզմէ հնարա
միտ են»:
Երազ. - Փրանսացիները այլեւս միայն
մէկ երազ ունին՝ ծնիլ մեռելաթաղն ալ
նախապէս վճարուած եւ Հարաւի արեւը՝
երաշխարհուած մարտիրոսական օփերէթի
միջոյրտի մը մէջ: Սարսափելի բան
է»:
Հանրապետութեան Նախագահին սկըս
եալ մինչեւ քաղաքական ձախ դէմքերն

Իսկ իրենց յարգանքի խօսքը ըսին մար
դու մը մասին, որ իր տեսակէտները սա
կարկէլ էր դիտել, ազատ մարդ մը:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
երեքշաբթի օր, Մէն - Լուի տէ գ'էնլա
լիտ:

ՔԱՆԻ ՄԵ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՍ փոխադրուած են, առջի օր,
Թուրք քաղաքական երկու աջ պարագը
լուները՝ Ալիաթան Թիւրքէ եւ Նէն -
մէտտին իրապաքան, հարցապնդուելու
համար զինուորական պատասխանատու
ներուն կողմէ: Զինուորական պետական
հարուածէն ի վեր «բանակին պաշտա
նութեան» տակ էին եղեկական Ուզու
Ատա Կղզին: Ուրբաթ օր, Ինքերմէշըն
Հիւրիւր յօղուած մը նուիրած էր Թուր
քիոյ, որ «կը վերադառնայ համեմատա
կան հանդարտութեան մը» եւ ծնողքնե
րը այլեւս կրնան իրենց զաւակները դըպ
րոց զրկել առանց քաղաքական կանկերէ
վախնալու:

Լեւոն Գալստիսի մը ետք, ունին նաեւ
այլեւս Նուրի գրական դասերի մը,
յանձին բանաստեղծ՝ Շեւալ Միլոշի,
որ 20 տարիէ դասախօս է Պերլէի հա
մալսարանը: Ծնած է թէեւ Լիթուանիա,
69 տարի առաջ, բայց գրած է իր մայ
րենի լեզուով՝ Լեհերէն:

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ փողոցի ահաբեկչական ա
րարքին քննութիւնը կը շարունակուի եւ
մինչ մէկ կողմէ Կիպրացի կը փնտռուի,
միւս կողմէ խուզարկութիւններ եւ ձեր
բակալութիւններ կատարուած են ալ,
ծայրայեղ - ալ նոր - նացիական շրջա
նակներուն մէջ: Իսրայէլէն ալ զինեալ
երիտասարդներու խումբ մը Փրանսա
կուգայ պաշտպանելու համար հրեայ հա
մայնքը եւ դատարարակելու երիտա
սարգները:

ՄԻԱՄԻՏԸ

— 0 —

Որոշեցին զնալ եւ ամէն ինչ յայտնել: Նորից ստուգեցին փաստերը, մի քանի անգամ ինքս ինձ խաչածեւ հարցեր տուի եւ վերջապէս համոզուեցի, որ չեմ սը- խալում:

Այո, մեր տրեստի կառավարիչը խար- զայ մարդ է:

Երկուշաբթի օրը, աշխատանքի տեղում գլուխ բռնած, անշարժ նստել մտա - ծում էի: Ինձ հարցնում էին.

— Լսիր, բա՞ն է ընկել գլխիդ:

— Ոչ, — պատասխանում էի ես, — Ծա- րայի եւ կիրակի օրերը տանից դուրս չեմ ելել: Ինչո՞ւ պէտք է բան ընկնէր գլ - լիս:

Պարում էի նրանց: Գլխիս բան ընկել էր եւ այն էլ շատ մեծ բան՝ հիմնարկի ղեկա- վարը խարբեայ, մի՞թէ դա փոքր բան է...

Ամբողջ շաբաթը պտտում էի կառա- վարչի առանձնասենեակի մօտ եւ փոր - ծում նրա դէմքի արտայայտութեամբ ստուգել՝ ճի՞շդ են արդեօք իմ եզրակա- ցութիւնները, թէ՞ ոչ:

Փաստերը կարող են խաբել, բայց դէմքը՝ երբեք, — յուսադրում էի ինձ, միջանցքում ես ու առաջ քայլերով:

Առաջին անգամ կառավարչին հանդի - պեցի երկուշաբթի օրը: Նա ձեռքով թիփփացում էր կողքից զնացող հաս - սափոր մէկի ուսին ու ասում.

— Հանդիստ եղիր, համարիր, որ ստա- ցել ես:

Նայեցի դէմքին եւ սարսափեցի. դէմ- քի վրայ պարզ գրուած էր, որ հենց հի- մա խարբայի գործ է բռնել: Ես արագ հեռացայ, որ ժամանակից շուտ վերջնա- կան որոշում չկայացնեմ:

Երեքշաբթի օրը դարձեալ սկսեցի պտտել նրա առանձնասենեակի շուր - շը:

Մեր աշխատակիցները գլխի չէին ընկ- նում ինչի համար եմ քարշ գալիս դի - րեկտորի առանձնասենեակի մօտ:

— Հը, ի՞նչ ես գող կատուի պէս շուր- լըդ նայում, ասաց հաշուապահը, որի մասին ահադին նիւթեր եմ հաւաքել, բայց դեռ վերջին ստուգումները չեմ ա- րել: — Ի՞նչի՞ նկատողութիւն ես ստա - ցել:

— Քծնում է, տեսնո՞ւմ ես ձեռքին որ- քան թուղթ կայ, — ասաց կադրերի բաժ- նի պետը, որի մասին նոյնպէս բաւական նիւթեր ունեմ հաւաքած, — ուզում է ցոյց տալ, թէ՛ գործ է անում: Ես դառ- նորէն ժպտում էի եւ լռում.

«Միամիտ մարդիկ, մտքերով չի անց- նում, որ իրենց կառավարիչը...»:

Չորեքշաբթի օրը կառավարչին հան - ղեկեցի աստիճանների վրայ:

Նա քրթմնջալով ինչ որ բան էր փրնա- ում ծոցատետրում: Երբ բարեկեցի եւ ուղում էի անցնել, լսեցի:

— Սրիկայ, մի ամիս է անցել, բայց

դեռ մատը մատին չի խփում:

Նայեցի դէմքին թէ՛ չէ, ծնկներս դռ - դացին: Դէմքին պարզորոշ գրուած էր, որ խարբայի գործի «պատասխան — վե - բարեբո՞ւնքն» է ուշանում:

Ես այնքան յուսահատուեցի գրուածը կարգալուց յետոյ, որ նոյնիսկ չհարցրի, թէ ինչ է նշանակում «մատը մատին խը- փել»: Եւ լաւ էր, որ չհարցրի, որով — հետեւ նոյն վայրկեանին նա մեծ կատա- ղութեամբ այնպիսի անբարեհաշուան խօս- քեր ասաց մատը մատին չխփողի հաս - ցէին, որ ես հաղիւ կարողացայ բռնել բաղրիքից, որ չընկնեմ: Իսկ ինքը ե - րեք — չորս աստիճան միանգամից թրո - չելով իջաւ, դնաց:

Հինգշաբթի օրը չէի համարձակում հանդիպել նրան:

Ուրբաթ օրուան հանդիպումը կայացաւ միջանցքում: Նա արտակարգ ուրախ տը - բամադրութեամբ վերադառնում էր ինչ որ տեղից: Այլ ու ձախ ձեռքով բարեկում էր, ժպտում, սրախօսում:

Երբ մօտեցաւ ինձ՝ նայեցի դէմքին: Վերջին յոյսս յօդս ցնդեց: Սպիտակով սեւի վրայ գրուած էր. «Ես թաքցնելու ոչինչ չունեմ, ինչ որ անում եմ, բոլորի աչքի առաջ եմ անում»:

Ես դարձանքով անշարժացայ:

«Ինչպէ՞ս է, որ նա հայելու մէջ չի տեսել իր դէմքին գրուածը, կամ ինչ - պէս է, որ ոչ ոք չի ասում նրան այդ գրուածի մասին, մի՞թէ կարելի է այդ- քան դաժան լինել կողքին ապրողի նը - կատմամբ», — դառնացած մտածեցի ես, չարունակելով նայել դէմքին:

Նա տեսաւ, որ իրեն եմ նայում, հը - մայիլէ ժպտով հարցրեց:

— Դուք ուզում էք ինձ հետ խօսե՞լ:

Ես ապշեցի, որտեղի՞ց իմացաւ իմ մը - տադրութիւնը:

— Իայց ես այդ մասին դեռ ոչ մէկին չեմ ասել:

— Ձեր դէմքին է գրուած, սիրելիս, — ծիծաղեց նա եւ գրկեց ուսերս: — Ես ձեզ լսում եմ:

«Շտապելուց հայելու մէջ կարգին չեմ նայել դէմքիս, դա մեծ անփութութիւն է իմ կողմից», — արագ մտածեցի ես եւ ասացի.

— Գուցէ դուք...

— Ո՛չ, ո՛չ, եթէ որոշել էք, ուրեմն պէտք է: Երկուշաբթի առաւօտեան ես ձեզ կը սպասեմ, — ասաց նա եւ նոյն ու - րախ տրամադրութեամբ մտաւ իր ա - ռանձնասենեակը: Ես վազելով եկայ իմ աշխատասենեակը, գործերս հաւաքեցի, լցրի դարակը, դուրս փախայ չէնքից, բարձրացայ քաղաքից հեռու մի բլրի վը - րայ ու պառկելով խոտերին, ուղեցի ա - ռանձնութեան մէջ քննել այն հետեւանք - ները, որ պէտք է ծագէին իմ որոշումից անմիջապէս յետոյ:

«Սրտային ծանր հիւանդութիւն», — հաստատեցի:

«Կը գնայ Միլիցիա եւ ամէն ինչ կը խոստովանի», անպայման:

«Բայց նրա ընտանիքը, երախները, կիներ, առանձնատունը եւ մեքենան, ան-

տէր չե՞ն մնայ», — կը մնան:

Ես պատկերացրի նրա ընտանիքի յու - սահատ վիճակը եւ քանի շուրջն ոչ ոք չկար, բարձրաձայն լաց եղայ:

Հաւանաբար կիներ ինձնից շնորհակա - լութիւն կը յայտնի ամուսնուն ճիշդ ճանապարհի կանգնեցնելու համար, կը պահանջի, որ ես դառնամ իրենց ընտա - նիքի բարեկամը ու անեմ ամէն ինչ, որ - պէսզի երախները հօր բացակայութիւ - նը ծանր չտանեն:

— Ոչ, ինչ էլ լինի, ես չպէտք է մեր - ժեմ նրանց, եթէ որոշել եմ օգնել, ու - րեմն պէտք է օգնեմ մինչեւ վերջ ու վճռեցի ես:

Երկուշաբթի օրը դիրեկտորն ինձ ըն - դունեց:

Ես համառօտ շարադրեցի ասելիքս եւ փաստերը դրեցի նրա առաջ:

Դիրեկտորը իմ սպասածից աւելի միա - միտ մարդ դուրս եկաւ:

Նա հաւանաբար չպատկերացրեց, թէ որքան ծանր է իր արարքը:

— Շնորհակալ եմ Ձեզանից:

Խնդրում եմ թղթերը թողնէք ինձ մօտ, ես ուզում եմ ուշադիր քննել, — Ժպտա - լով ասաց նա եւ աւելցրեց: — Ժիշդն ա - սաց՝ ես վաղուց էի ուզում խօսել Ձեզ հետ: Դուք ընդունակ էք աւելին անելու: Ես կը մտածեմ Ձեր մասին:

Մտքովս էլ չէր անցնում, որ նա վա - ղուց է հետաքրքրուել ինձմով եւ այդքան լար կարծիք ունի իմ մասին: Ուստի չը - փոթում ասացի:

— Շնորհակալ եմ, շատ հաճելի է լսել Ձեր կարծիքը:

Դուրս եկայ առանձնասենեակից, մը - տածելով, որ եսխորապէս սխալուել եմ, կարծելով որ նա իր բոլոր խարդախու - թիւններն անում է զիտակցաբար, իսկ ճակատագիր գործը առանց հաշուի առ - նելու այդ հանգամանքը՝ նրա ճակատին գրում է ինչ խելքին փչի:

Երեկոյանս հրաման կարկուց յայտա - րարութիւնների տախտակին՝ իմ պաշ - տօնի բարձրացման մասին:

— Տեսա՞ր, չորոքերթեմն ինչ տուեց, — կողքիցս անցնելով, կատաղած ասաց իմ նախկին բաժնի պետը, որի փոխարէն այժմ ես էի:

Երկու շաբաթ անցաւ, բայց դիրեկ - տորը ոչինչ չէր ձեռնարկում, ոչ սիրտը վատացաւ, ոչ էլ Միլիցիա գնաց:

Յաջորդ երկուշաբթի ես դարձեալ նը - րա մօտ էի:

Նոր փաստերը դրեցի սեղանին եւ պար - զորոշ ասացի.

— Անցեալ անգամ Դուք ինձ ճիշդ չը - հասկացաք: Ես իմ տուած փաստերից բոլորովին ուրիշ վերաբերմունք էի ըս - պատում:

— Ես Ձեզ հասկանում եմ, — Ժպտաց դիրեկտորը, ձեռքս սեղմեց եւ ուղեկցե - լով մինչեւ դուռը, ասաց, — Կ'անեմ այն - պէս, ինչպէս Դուք էք ուզում:

Նոյն օրը երեկոյեան հրաման կախ - ուեց ինձ վարչութեան հրատի տեղակալ նշանակելու մասին:

— Այ՛ զեզ միամիտ մարդ, — ապշեցի ես, — մի՞թէ այսօր էլ չհասկացաւ, թէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌՈՒԴՈՒՅ ԽԱՅԱՍՏՐԵԱՆԻ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԸ

Երեւանի Նկարչներու Տան մէջ բաց - ուած է Ռուդոլֆ Խաչատրեանի գծանը — կարներու ցուցահանդէսը, ուր ներկա — յացուած են անուանի գործչներու եւ ար - ուեստադէսներու 80 դիմանկարներ: Նը - կարչին գործերը ասկէ առաջ ցուցադ - րուած էին Մոսկուայի մէջ:

×

ՊԱՏԱՆԻ ՓՈՐԱԳՐԻՉՆԵՐ
ՊԱՐԳԵՒԱՍՐՈՒԱԾ

Փայտի փորագրութեան կարգ մը աշ - խատանքներ, զորս կատարած էին Ստե - փանաւանէն աշակերտներ Մոսկուայի Ողիմպիականներու թեմայով, արժա - նացած են Խորհ. Միութեան Ժողովրդա - կան տնտեսութեան նուաճումներու ցու - ցահանդէսի պարգևին: Պատանի փորա - գրիչներու ուսուցիչն է Արշաւիր Մա - նուէլեան, որ 40 տարուան վաստակ մը ունի փորագրութեան արուեստին մէջ:

×

ՍԵՒԱՆԻ ԶԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱԾ Է

Սեւանայ լիճին մէջ սկսած է ձկնոր — սութեան նոր եղանակը: Ձուկի անտե — սութեան աշխատաւորները բազմակողմա - նի պատրաստութիւններ տեսած են նոր հանգրուանի համար եւ օրական աւելի քան 10 թոն ձուկ կարելի պիտի ըլլայ որ - սալ: Սեւանի ձկնորսները պարտաւոր — ուած են միայն Սեպտեմբերին Պետու — թեան յանձնել 80 թոն սիւղ, որուն մէկ մասը կը վերամշակուի տնտեսութեան մէջ: Այդ նպատակով կատարուած են նաեւ ընդլայնման եւ վերակառուցման աշխատանքներ: Ազդեցուած են ապխտու - մի երկու վառարաններ եւս եւ կառուց — ուած են նախնական մշակման աւազան — ներ: Տնտեսութիւնը մինչեւ տարեկան սիւղէն զատ կ'ապխտէ նաեւ Հայաստանի լճակներու տնտեսութիւններէն ստաց — ուած 51 թոն ծածան:

որքան անելանելի է իր վիճակը:

— Տեսա՞ր այս սրիկային, — կողքիցս անցնելով Փշաջրեց վարչութեան պետի նախկին տեղակալը, — սուսիկ — փուսիկ է, բայց խիստ խորամանկ:

Ես որոշեցի սպասել եւս երկու շա - բաթ, մինչեւ նա ուսումնասիրի փաստե - րը եւ եթէ դարձեալ ոչինչ գլխի չընկնի, վերցնել նոր փաստեր եւ դարձեալ դը - նալ նրա մօտ:

Տէր Աստուած, որքան դժուար է միա - միտ մարդկանց բան հասկացնելը:

ԳԻՈՐԳ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՄՓԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հաճի Մուսան ու դատին սկսան իրա - բու հետ խօսքեր փոխանակել, մինչ չո - պանը կը շարունակէր Մարտիկի երգին զովքն ընել ու կը զարմանար, որ ուշադ - րութիւն չէին ընել երգի այնքան լաւ բառերուն:

Չօպանի հարցաքննութիւնը լրանելէ յետոյ, դատի էֆէնտի զնաց դատարանին անկիւնէն ձիու տոպրակ մը բերաւ: Տոպրակը նախուռն էր՝ գործուած կար - միքով ու կապոյտով: Դատին այդ տոպ - րակին մէջէն դուրս հանեց գլուխ մը:

— Այդ ո՞վ է, դատի էֆէնտի, — հար - ցուց Հաճին զարմացած:

— Միտու՞ման վաճառականի մը գը —

լուին է: Երէկ հասան Այի տէրվիչը բե - րաւ Ժանտարմի մը հետ: Կը կարծուի որ դիակը ջուրը ձգուած է: — Ըսաւ զատին՝ կտրուած գլուխը մագնքէն կախ ցոյց տա - լով Հաճի Մուսային: Ողորդ գլուխ մըն էր, տակաւին նոր սպիտակ ինկած մօ — րուսով: Կաւի գոյն կոպրեք ծանր կեր — պով իջած էին, մօրուսի եզերքները տա - կաւին նոր ամրուած:

Դատի էֆէնտին կամուրջին տակ գըտ - նուած էր: Ժանտարմիներէն մէկը մի քա - նի պատմութիւններ իմացեր էր: Ժան — տարմիներէն մէկը կը հաւատար, որ Աս - լան տաղիլ աւազակներուն ձեռքով կո — ղոպտուած է ու սպաննուած, որովհետեւ մէկ շաբաթ առաջ նոյն կամուրջին վրայ կողոպտած էին հայ ու ասորի ջորեպան - ներ: Ուրիշ Ժանտարմ մը կը պնդէր, թէ վաճառականին կնոջ մատը կայ կտրը — ւած գլուխին մէջ: Գլուխը կտրուած էր

վաճառականի մշակներէն մէկուն կողմէ: Սակայն, այդ բոլոր պատմութիւնները Ժանտարմներու մէջ հէքեաթի գոյն ա - ռած էին: Դատի էֆէնտին ու Ժանտարմ - ներու չառուը կը հաւատային, որ էս — կիշէհիցի վաճառականը սպաննուած է սպիտակ ձիաւորի կողմէն՝ ի հարկէ, երբեմն կցելով այդ հէքեաթներէն մէկը կամ միւրը: Այդ ոճիւրը պատահած էր Ասլան տաղի ստորոտը. մանաւանդ կաս - կած չկար որ սպիտակ ձիաւորը երեք օր առաջ այն կողմերը եղած է: Երէկ այն կողմերէն Ժանտարմները դատարան բե - րած էին Այէվի հողագործն ու իր մշա - կը: Անոնք ամբողջ գիշերը դատարանին բակը քնացան, յաջորդ օր դատուելու համար:

Հաճի Իպրահիմի չօպանին հարցաքնն — նութիւնէն յետոյ, Ժանտարմ մը դռնէն ներս բերաւ հողագործն ու իր մշա - կը:

— Վեց ամիս աշխատեցայ, դատի է - ֆէնտի, վար — ցան ըրի, գիշեր ցորեկ ջրտուք ըրի, բակլայ ցանեցի: Այդ բո — լոր աշխատանքիս տեղ աղատ կ'ուզէր զիս դուրս ձգել զոյգ մը կօշիկով: Այդ օր արտը վարելու էինք գացեր, երբ տղաս բարկացաւ եւ ուղեց հեռացնել զիս ու գրկել իրաւունքս: Երբ իրաւունքս պա — հանջեցի, մասան ձեռքին՝ իմ վրայ յար — ձակեցաւ: Իրաւ ուր, եթէ մօտի անտա — ոէն սպիտակ ձիաւորը օգնութեան չը —

հասնէր, գլուխս երկու տեղէ ջարդուած կ'ըլլար: Զիաւորին պատմեցի ամէն բան:

— Դատի էֆէնտի, — մէջ ինկաւ հողա - տէրը, — էդ ձիաւորը դամշիով զարկաւ գլխիս, ուսերուս, կ'ըսես չուն մը ըլլայի եւ պահանջեց որ մշակին իրաւունքը տամ: Ես ալ էդ ձիաւորին ձեռքէն աղա - տելու համար՝ տուի ինչ որ կար քսակիս մէջ:

— Էդ դրամը ձիաւորը առաւ, — հար - ցուց դատին:

— Ձէ, ինձի առաւ, իմ իրաւունքն էր, — մէջ ինկաւ մշակը:

Դատի էֆէնտին վճռեց որ այդ դրամը նորէն իր տիրոջ վերադարձուի:

Դատը այլեւս որոշ էր: Հաճի Մուսային համար աշխատաւոր էր, որ Մարտիկը Դարափունարի շուրջն է, նաեւ Ասլան տաղի կողմերը: Իսկէմպիէն ելաւ, ու պէնքերու չխկցով, չուխա շալվարի հո - վով դատարանէն դուրս եկաւ:

Դատին, առանձինն նստած, քաղաքի վալի փաշային իր տեղեկութիւնը կը պատրաստէր —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ

Այս Տիկին Սոգոն Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ասլանեան եւ զաւակները, Օր. Քյոտին Ասլանեան, Օր. Սիւզանն Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Ֆերատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոկիան Ասլանեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն Դաւրայի Հայր. Միւսթեան եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով եւ հեռագրով վշտակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբոր, հօրեղբոր եւ ազգականին՝

ԹՈՐՈՍ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՃԱՇ

Ի Ն Պ Ա Ս Տ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 18, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 20-30ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
SALLE DES FETES DU MONT MESLY AVE. G. DUHAMEL, CRETEIL

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Նուագախումբ՝ ԿԱՅԾԱԿ

Սեղանները ապահովել, նախապէս հեռաձայնելով -

378-23-69 կամ՝ 375-27-89

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը Վալանսի Գրքայի Զորեղարթի եւ Հինգշաբթի: Զորեղարթի, Հոկտ. 15, ժամը 18-ին մուտք կը գործէ Ս. Գրեգոր Լուսաւորել եկեղեցին, նոյն իրիկունը ժամը 21-ին՝ ընդունելութիւն Սալ տէ Գէթի մէջ, Լուսաւորել համար Շնորհք Աբգ.ի պատգամը: Հինգշաբթի ժամը 20-30-ին ճաշ՝ Հ. Բ. Մ.ի սրահը: Արձանագրուել Մաքսուան վաճառատունը, ուր Պաշտօն:

SAMEDI 1ER NOVEMBRE, A 15.30

A L'OLYMPIA grand gala

DE LA CHANSON ET DU FOLKLORE ARMENIEN

A V E C

LÉVON KATERDJIAN

Venant spécialement des Etats - Unis,

Accompagné par la formation de

BERNARD DEDEDJIAN

et la participation de l'Ensemble Folklorique

NAIRI

DU NOR-SEROUND DE PARIS

ORGANISE PAR LE COMITE DE GESTION

DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

17, RUE BLEUE

Billets en vente:

- M.C.A., 17, Rue Bleue, 75009, Paris
- M.C.A., 9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville.
- SEVAN, 4, Rue Lazare Carnot — 921 40 Clamart.
- Garage de la Gare, 1, Rue Félix Cha bert — 95500 Gonesse.
- Rest. Armand, 24, Rue Rodier — 7 5009 Paris
- Music - Hall OLYMPIA, 26, Bd. des Capucines — 75009 Paris.

et auprès des responsables des M.C.A.

LA CAPPADOCE

12 OCT. -- SOIREE SPECIALE AVEC ORCHESTRE
GAIDZAG'S

31 OCTOBRE — SOIREE MAROCAINE (DJELABA OBLIGATOIRE)
DANSEUSE

MALIKA

ORCHESTRE ORIENTAL MAROCAINE

CHANTEUR

D O V

ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

20 OCTOBRE, LUNDI
OUVERTURE SPECIALE SALON

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերապիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը, իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այս Տիկին Սոգոն Ասլանեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԹՈՐՈՍ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, չընորհակարութեամբ ստացած է, Սեպտ. 21-ի իր զբօսապտոյտին առթիւ - Տիկիններ՝ Թադէոսեանէ, Ա. Յակոբեանէ, Բազումեանէ, ՈՄՆէ, Պ. Պաղտիկեանէ 50-ական, Օր. Աղապէհեան՝ իր եղբոր յիշատակին 100 Ֆ, Օր. Զորեղեանէ 10 Ֆ:

ՅՈՒՇԱՍԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերակիցները՝ Շաբաթ, Հոկտ. 11, ժամը 16ին: Օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցում:

ՅՈՒՇԱՍԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաբաթի մասնաճիւղը, Վարչութիւնը, ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, երկուշաբթի, Հոկտ. 13ին, ժամը 21-15ին՝ սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԻԷ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետ. Պատ. Արեւմտ. Եւրոպայի
Պատուոյ նախագահութեամբ
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԻԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Հ.Բ.Ը. Միւսթեան
Ֆրանսայի Միջամայիմ Յանձնաժողովի
նախագահութեամբ՝
Պ. ՆԱՓՈԼԵՈՆ ՊԻԵԼԼԻԻՔԵԱՆԻ
Նախագահ Հ.Բ.Ը. Միւսթեան Ֆրանսայի Միջամայիմ Յանձնաժողովի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԱՆԴԵՍ

Ի նպաստ Հ.Բ.Ը. Միւսթեան Կրթական եւ Մշակութային նպատակներուն:

Dans les Salons de l'Hôtel

PARIS — HILTON

18, Avenue de Suffren — Paris 15°

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 20-30-ին սկսեալ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՊԱՐԱՆՑԱՆԴԵՍ ժամը 23ին մինչև առաւօտ

առաջնորդութեամբ՝ ՊԵՆՍՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին:

Մասնակցութիւն ճաշի եւ Պարահանդէսի՝ 250 Ֆ.

Միայն Պարահանդէսին մուտքը՝ ժամը 23ին ետք՝ 40 Ֆ.

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար կանխաւ դիմել Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրասենեակը՝ 11, Սքուա Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռաձայն՝ 520-03-18

BANQUET

Organisé par

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS
(Section MARSEILLE — VILLE)

Dans les salons de l'Hôtel SEVAN à Pertuis (Vaucluse).

DIMANCHE, 26 OCTOBRE, A 13 H.

Les places sont limitées.

Pour la réservation s'adresser à la:

— Maison de la Culture et Jeunesse Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile,
13001 - MARSEILLE. Tél. (91) 50.15.09

et auprès des Membres de la Croix Blue Arménienne, Marseille — Ville.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապույտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին
Տարեկան Պարահանդէսը՝
Նոյեմբեր 15, ժամը 21ին սկսեալ:
Փալէ - տը - լա Ֆուառ:

X

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին
ՊԱՐԱՆՑԱՆԴԵՍԸ
Նոյեմբեր 29ին, Սալ տէ Գէթ:

X

Դպրոցատէր Տիկինաց Վարժարանի
ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԵՍԸ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 21ին-

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE
de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Telex: 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

ԱՅՆՃԱՐԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳՅՈՂԱԲԻՒՆ

ԳՅՈՂԱԲԻՒՆ

ին պերագուհիները իրենց բնաշխարհը, զետեղելով իրենց հին կամուրջի տա-
կին:

Տիրապետող դասը գտնուող Բաղու-
կապետը մասին կըսուի, թէ Գրիգոր
Նարեկացի հիացած է այդ կամուրջը
կառուցող վարպետի շնորհքին վրայ
և Աստուծոյ մեղքերու թողութիւնն եւ
արքայութիւնն հայցած անոր համար:
Հրեշտակը յայտնուած է Նարեկացիի եւ
ընտանիքի հետ, իրեն կապալաւ, կը զըտ-
նուի դժուար, եթէ կ'ուզեն որ Աստուծոյ
արքայութիւնը զրկէ վարպետը, ողջըն-
քուր զինքը: Նարեկացի կ'ընթերցէ մեռ-
եալի գերեզմանին մօտ, կը խաչակնքէ
հանգուցեալի հող դարձած մարմինը եւ
կ'աղթէ Աստուծոյ: Վարպետը անմի-
ջապէս կ'ողջնան: Նարեկացի կը խոս-
տովանայ զինք, կը մկրտէ եւ նորէն
հող դարձնելով՝ հողին կը փոխադրէ զը-
րախս:

Յիշեալ աւանդութիւններէն իւրաքան-
չիւրը իր նշանակութիւնը ունի: Բացի
գեղարուեստական հետաքրքրութիւնէ,
անոնք ունին նաեւ յատկապէս զգա-
լի արժէք:

Հովիւի կամուրջի աւանդութիւնը ցոյց
կուտայ շինարարական այն դժուարու-
թիւնները, որոնք դոյզութիւն ունեցած են
տուեալ կամուրջի կառուցողին աշխա-
տանքներուն մէջ (վարչի բարձրութիւնը,
Արաքսի սրբնայն ալիքները): Արաքս-
ի կամուրջի աւանդութիւնը կը խոր-
հարկանէ մէկ կողմէ տուեալ վայրերու
մէջ բնակող Հայութեան ողբերգական
նախապայտը, միւս կողմէ՝ կ'ակնարկէ
հարազատ բնաշխարհի հանդէպ անոնց
ունեցած նուիրական զգացումներուն:

Բաւտա կամուրջի աւանդութիւնը հե-
տաքրքրական է ոչ միայն անոր համար,
որ կը շնչէ ճարտարապետական տը-
նալ կառուցի վարպետի հմտութեան
հանդէպ Գրիգոր Նարեկացիի ունեցած
անմահնքն ու հիացումը, այլեւ որով
հետեւ կը բացայայտէ հանճարեղ բա-
նաստեղծին մտահոգութիւնը ժողովուր-
դի ընդերքէն ելած տաղանդաւոր վար-
պետներու հանդէպ:

Կան աւանդութիւններ ալ, որոնց մէջ
յիշատակութիւն կայ նաեւ հայկական
քարի արուեստի եւ բուն ազգային նը-
կարագի ունեցող այն յուշարձան - կո-
թողներու վերաբերեալ, որոնք ծանօթ
են խաչքար, խաչարձան կամ ալ Յասման
խաչ անուններով:

Տարբեր տեսակի ու գոյնի քարերէ
պատրաստուած այդ յուշարձան - կոթող-
ները սովորաբար կը կանգնեցնէին քա-
ղաքներէ հեռու՝ եկեղեցիներու, վանքե-
րու, գիւղերու մօտ, բլուրներու վրայ,
արտերու եզրերը եւ այլուր: Խաչքարե-
րը հանդիսացած են ժողովուրդի, հայ-
րենիքի, հասարակ կամ որեւէ այլ պատ-
ճառով նահատակուածներու յիշատակը
յուշման համար խորհրդանշաններ:

Երեսնի մատենադարանի թիւ 7029
մատուցին մէջ (էջ 39) կայ աւանդու-
թիւն մը, որուն համաձայն Գեղըն ա-
նունով Հոնր ժամանակին ասպատակած
է Հայաստանը: Մուշեղ սպարապետ,
կոռուելով թշնամիին դէմ, սպաննուած
է Գեղըն: Նոյն աւանդութեան համա-
ձայն, ասորի ճարտար վարպետ մըն ալ
այդ առիթով պողպատէ գրեթէ քարի
մը վրայ քանդակած է Մուշեղ սպարա-
պետին արձանը, նստած սպիտակ ձիի
վրայ, ոտքերուն տակ՝ սպաննուած Հո-
նր:

Հակառակ իր սեղմ ծաւալին, այս ա-
ւանդութիւնը պատմական արժէքաւոր
տուեալներ կը պարունակէ եւ արժանի է
նախաւոր ուշադրութեան:

Մանաքեղական գրականութեան մէջ
լատ անգամ արծարուած եւ համապա-
տասխան փաստերով հիմնաւորուած են
հայ եւ ասորական ճարտարապետութեան
ու քարի արուեստի փոխադրութիւնն -
ները վաղ միջնադարուն: Յիշեալ աւան-
դութիւնը նոր փաստ մըն է այդ մասին
եւ մինչեւ հիմա ուշադրութեան չէ ար-
ժանացած: Պատմական փաստ մըն է նաեւ
հոն գործարի Հայաստան կատարած
ասպատակութեան յիշատակութիւնը:
Այսպէս գանդաւան դարերուն, յատկապէս
Չ. դարու սկիզբները, Հոնրերու կողմէ
Հայաստանի վրայ կատարուած յաճա-
խակի յարձակումներէն մէկուն յիշե-
ցանք է:

Ինչ կը վերաբերի Մուշեղ Մամիկոնի -
եան կողմէ հոն գործարարի սպանու-
թեան, այդ յիշատակութիւնը, ամենայն
հասանալիստեամբ, այլափոխուած
բանաստեղծական արձագանգն է սասունցի
Միքէիլ Գիւնի իշխանի կողմէ Չ. դարու

սկիզբները Հոնրերուն արուած մեծ ջար-
դի եւ Հայաստանի սահմաններէն անոնց
վտարման: Տարբերութիւնը այն է, որ
Միքէիլ իշխան աւանդութեան մէջ փո-
խարկնած է ժողովուրդին կողմէ սիր-
ուած Մուշեղ Մամիկոնեանը իր հաշա-
կաւոր սպիտակ ձիով:

Հայկական ժողովրդական բանահիւ-
սութեան ուրիշ մէկ սեռը, ուր կան քարի
արուեստի արձագանգներ, ժողովրդա-
կան երգն է, որուն զանազան տեսակնե-
րուն մէջ կարելի է հանդիպիլ փայտա-
շէն եւ քարաշէն կառուցուածքներու
(տուն, տաճար) յիշատակութեանց: Ա-
սոնք կապուած են երգերու հեղինակնե-
րու եւ մեկնաբաններու ասորումներուն
եւ մտորումներուն, անոնց կենցաղի,
բնական ու հանրային միջավայրին հետ:
Ճիշդ է, որ այդ յիշատակութիւնները կը
կրեն զլիսաւորաբար բանաստեղծական
այլաբանութեան կամ խորհրդանշանի բը-
նոյթ, սակայն անոնց նիւթը բոլոր պա-
րագաներու մէջ կը մնայ իրական կեան-
քը, քարի արուեստի այս կամ այն յու-
շարձանը՝ իր յատկանիշներով եւ ման-
րամասնութիւններով:

Յայտուն օրինակ է այս տեսակէտէն
«Գովը տուն - տաճարի» խորագրով միջ-
նադարեան ժողովրդական երգը, որ
մեկնաբանուած է նորապսակներու տան
օրհնութեան առին: Երգին մէջ ակնար-
կութիւն կայ տաճարի կառուցման հա-
մար դորձածուած շինանիւթերու, անոնց
մշակման եղանակի, տաճարի բարձրու-
թեան եւ շրջապատի բնութեան հետ ու-
նեցած ներդաշնակութեան մասին:

Յատկապէս ուշադրութեան արժանի
են քաջերու բերած քարերու եւ գերան
ներու յիշատակութեան փաստերը: Տը-
նալ երգին մէջ նկարագրուած տուն -
տաճարը մեզի կը յիշեցնէ հայկական ժո-
ղովրդական տան ճարտարապետութե-
նէն սերող, հաստաբեւտ որմնասիւններու
վրայ հանգչող հին փայտաղբէրէի կէ-
ղեցիներու յօրինուածքը, երբ, ինչպէս
ծանօթ է, իրեն շինանիւթ նոյն ատեն
կը դորձածէին թէ՛ փայտը, թէ՛ քարը:

Քարի արուեստի հետքերուն կը հան-
դիպինք նաեւ ժողովրդական առածներու
մէջ, ուր կան յիշատակութիւններ քարի
մշակման ու դորձածութեան զանազան
եղանակներու վերաբերեալ: Յիշենք քա-
նի մը հատ՝ «Տաճար քարը գետին չի մը-
նար»: «Անգին քարը ցելին մէջ ալ գին
ունի», «Ամէն մարդու հետ հաց չուտ-
ւիր, ամէն քար հիմքի մէջ չի դրուիր»,
«Լաւ տաշուած ուղը (անկիւնաքար) պա-
րապ չի մնար» եւայլն:

Կան տակաւին բազմաթիւ ուրիշ փաս-
տեր, սակայն նշուածները կը բաւեն հա-
ւաստելու համար այն իրողութիւնը, որ
բանահիւսութեան աղբիւրներու մէջ
պահպանուած համապատասխան յիշա-
տակութիւնները զգալի կերպով կ'ամ-
բողջացնեն այն նկատելի բացը, որ դո-
յութիւն ունի կանուխ եւ ուշ միջնադա-
րի մեր մատենագիրներու մօտ հայկա-
կան ճարտարապետութեան եւ քարի ար-
ուեստի մասին:

ԱԿԱԳ. ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

ՄՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻԿ ԼՆՆՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

«Սպիտակ ձիւնորը երեցած է Գարա-
փունարի ու Ասլան տաղի լեռներուն մէջ:
Գարափունարի մէջ առեւանդած է Հաճի
Մուսայի գիւղի բնակիչներէն հօճայի
նամուշուրի կինը: Երբ ժանտարմները կը
հասնին, հրացան կը բանայ ու կը ըս-
պաննէ ժանտարմ Մէլլուտ օղլի Հասա-
նը: Ասլան տաղի մօտերը սպիտակ ձիւ-
նորը սպաննած է հակիւհիւրքի վաճառ-
կանը ու կողոպտած է Ասլան տաղի բը-
նակիչներէն հողատէր Եազուլ օղլի Ի-
սափը ու առած է դրամով լեցուն անոր
քսակը: Ժանտարմները ու Հաճի Մու-
սայի գոյամները կը հետապնդեն աւա-
զակը...»

Միջանի օր էր որ սպիտակ ձիւնորէն

լուր չկար: Վարդաձորի կուռէն լաւ լու-
րեր չէին հասնէր Գարափունար: Զօրքը
կը պարտուէր: Հասան Ալի տէրվիւր հա-
սած էր մինչեւ մղկիթի ամպինը եւ միւ-
սուլման հաւատացեալները կը գրգռէր,
որ պաշարպօղը բանակով մը Վարդաձո-
րի կուռին երթան:

Կարաւանէն դատուող, Վարդաձորի
մօտի ճամբէն Գարափունարի ճամբան
բռնող տէրվիւրը այլեւս բախտ նայող ու
հրապարակի վրայ պատմութիւններ ը-
նող տէրվիւրը չէր: Գլխին փաթեցրը ձը-
շորցուցած, կոնակին նոր վերակու ձը-
րած, Գարափունարի մէջ դարձած էր
սուրբ մարդը: Երբ վաճառականին զլուր
հաւաքող հայ վաճառականին զլուր
ցցին վրայ տնկած, ամբոյնին հետ միա-
սին փողոցներուն մէջ պտտցնել յետոյ,
անոր պաշտօնը բարձրացած էր ու հա-
սած էր մինչեւ մղկիթի ամպինը, ուրիշ

ԲԵՐԻՈՅ ԹԵՄԻ առաջնորդ Սուրէն Ե-
պիսկ. Գարափունարի եւ Ազգ. Վարչու-
թեան քաղաքական ժողովի խնդրանքին
ընդառնելով, Սուրէն Ա. Կաթողիկոս
պարգևատրած է Սաշատուր Տօնիկեա -
նը «Կիլիկեան Մեծ Սաշի Ասպետ» ը-
քանչանով: Սաշատուր Տօնիկեան քա-
ռասնամեայ վաստակ մը ունեցած է Հա-
լէպի Ազգային - Եկեղեցական կեանքին
մէջ իրեն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե-
ղեցւոյ թաղական, Կալուածոց Հողա -
բարձութեան անգամ, Ծերանոցի խնա -
մակալ եւ Ազգ. Գաւառական ժողովի
անդամ: Ծնած է 1900-ին՝ Սարգսի
Բալու գիւղը եւ Մեծ Եկեղեցին ետք հաս-
տատուած է Հալէպ:

Հայ Կաթողիկէ համայնքին կողմէ խօսք
առած է Անդրէաս Եպիսկ. Պետրոյեան,
որ դուքը հիւսելէ ետք Հայուն շինարար
ձեռքերուն, որոնք շէնցուցած են Այն -
ճարի հողը, ըսած է՝ «Այնճարցի կը նը-
շանակէ Հայ եւ Հայ՝ Այնճարցի»: Ապա
յաջորդաբար խօսք առած են Թամկա -
վար Ազատական Կուսակցութեան կողմէ
Արամ Սէփէթեան, Այնճարի Աւետարա-
նական Եկեղեցւոյ անունով Վեր. Յով -
հանէն Սարմազեան, Երաժիշտ Մինաս
Գանգրուրի, «Արարատ» օրաթերթի կող-
մէ Սարգիս Նաճարեան, Հ. Յ. Դ. Լի -
բանանի Կեղը. Կոմիտէի կողմէ ընկ. Գը-
րիգոր Նիգուրեան հուսկ՝ Պօղոս Սնապ-
եան:

Ժամը 16-ին, «Յառաջ - Գ. Կիւլ -
պէնկեան» թղթի ընդարձակ բախին մէջ
կատարուած է տղանցք մը, մասնակ -
ցութեամբ Հ. Մ. Բ. Մ. ի մըշնիկ դա -
լիկներու եւ սկսուածներու, Այնճարի
Հ. Յ. Դ. պատանեկան եւ ԼԵՄական
խումբերու: Ստեղծուած խանդավառ
մթնոլորտին մէջ խօսք առնելով Գարե -
գին Բ. պատգամ մը ուղղած է բոլոր
Այնճարցիներուն, յատկապէս նոր սե -
րունդին. «Դուք մէկ բան պիտի գիտ-
նաք, - ըսած է Գարեգին Բ., - որ խա-
տաւոր սերունդ էք: Ունիք զգեցողի նը-
մանող վարժարան: Ծաւարչ Միսաքեան-
ներու շունչը կայ հոս, անոնց տեսիլքը:
Ծաղկեցուցէք այս դպրոցը: Թող ուրիշ-
ներ նախանձին ձեզի: Հոս կրնաք դի-
տութիւն եւ ուսում ամբարել որեւէ դպր-
ոցէ աւելի՛ լաւ: Ուխտի օր է այսօր:
Ուխտեցէք յանուն Հայութեան, յանուն
Աստուծոյ, յանուն մեր ապագային: Այն-
քան ատեն որ մեր ԴԱՏԸ չէ լուծուած,
մեր իրաւունքներուն չենք տիրացած,
պիտի կառչինք այս հողին»:

Այնուհետեւ տղանցքը Թիպիսիւն
առջեւէն անցնելով շարունակուած է գիւ-
ղի ճամբաներուն վրայ, հնչեցնելով յե -
ղափոխական երգեր եւ նուագ:

Խուրան կը կարգար ու վէճ կուտար:
Հասան Ալի Գարափունարի մէջ գրեթէ
նոյն դերքն ունէր, ինչ որ հաճի հօճան
էր քաղաքի մէջ:

Այդ օրերուն Հաճի Մուսան իր մար -
դերով Հազարան լեռներէն անցած ատեն
հովիտին մէջ կը տեսնէ բոլորի ոտքով,
կարծես պատերազմի շարժարանքէն նոր
փախած, առանց զլխարկի, պատուած
զինուորի հագուստով երիտասարդ մը:
Երիտասարդը Հաճի Մուսային կողմը
կուգար, երբ հովտին մէջ հանգիստ կ'առ-
նէին ձիւնորը:

- Ողորմէ՛ ինձ, աղա. երկու օր է բան
կերած չեմ: Քիչ առաջ հովիտի մը շու-
ները զիս մինչեւ այս կողմերը հալածե-
ցին, - ըսաւ երիտասարդը՝ խախտուած
ու պաղած աչքերով:

- Ո՞ր տեղէն կուգաս, տղայ, - հար -
ցուց Մուսան:

- Վարդաձորի կուռէն կուգամ, աղա,

- ըսաւ երիտասարդը ջղային անհանգիստ
շարժումով:
Վարդաձորի կուռէն փախած թուրք
զինուոր մըն էր: Վառօղի հոտը ու հը -
րացանի ձայները զինք երկար ծանկերով
ալքի մը պէս կը հալածէին: Ան՝ գիշե-
րով՝ թուփերուն տակէն սլքաւումով ինք-
զինք ճամբան ձգած էր ու փախած էր
զաղտուկ: Մէկ օր յետոյ միայն անդա-
դարձեր էր որ փախած էր զարհուրելի
գոթիքէ մը:

ՊԱՏԱՐԱԿ

ՄՈՆԻՏՈՐԱՆՍԻԻ

ՀԱՆՐԱՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնիտորանսի Հանդատան Տ ա ն մատրան մէջ, Պատարագ կը մատուցուի Շարաթ, Հոկտ. 18ին, առաւօտեան ժամը 10.30ին: Կը պատարագէ՝

Մեքսիկայ Բիւյ. Ժամկոչեան

Կը հրաւիրուին հայ հաւատացեալները եւ Հանդատան Տան պատարագեալներու ազգականական պարագաները:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒՆ

Միլիտիզեան Արուան Գրիգորի, Լենի - նականէն մեկնած՝ 1941ին:

Ռոստոմեան Ալեքսան Անդրանիկի եւ Ռոստոմեան Արտաշէս Անդրանիկի, Լե - նինականէն մեկնած՝ 1941ին:

Լուր ուեցողներէն հեռաձայնել՝ (94) 68-55-08

ENTENTE

ARDZIV - HOMENETMEN

NUITÉE ANNUELLE

LE 8 NOVEMBRE

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

Կապույտ խաչի Իսիի մասնաճիւղը, չը - նորհակալութեամբ ստացած է իր դպրո - ցի եւ բարենպաստակ ձեռնարկներուն հա - մար՝ հետեւեալ նուէրները: Պ. Ոսկե - ըրէան, Տիկին Վարդուկեան Մարիամ 100-ական, Տիկին Համբարեան, Տիկին Շահինեան Էլիզ, Տիկին Գարակէօզեան Սիրանոյշ, Տիկին Տէր - Թովմեան, Տի - կին Շահինեան Էլիզապէթ, Տէր եւ Տիկին Սընդճեան, Տիկին Ճընտոյեան Սաթի - նիկ, Տիկին Շիրակեան Ալիս, Տիկին Բա - նիկեան Զեփիլա 50-ական, Տէր եւ Տի - կին Քրիշթիանեան Աւետիս, Տիկին Սը - բատեան Սօֆիկ, Պ. Մարթայեան Մես - րոպ, Պ. Սէրոյշու Ժորժ 100-ական, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան 200, Պ. Քեհեայեան Միհրան 500 Ֆ.: Նոյն առիթով, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան Անդրանիկ կը նուիրեն 100 Ֆ. իրենց մօր եւ հօր հոգեհանգիստին առթիւ:

×

Ալֆրեդիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկե - ղեցոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Դպրոցին շինարարութեան պարտքերը զոյցելու համար՝ Պ. Յովսէփ Շահինեան 1000, Տոքթ. Գաղանճեան 700, Պ. Յա - կոբ Փաշեան 500 Ֆ.: Եկեղեցւոյ պայ - ծառութեան համար՝ Տիկին Զիջիրեան 600, Տիկին Չափաֆեան եւ Տիկին Թա - պիպեան 100-ական, Տիկին Թէլալեան 60, Խաղողի Օրհնութեան առթիւ՝ Պ. Գէ - որգեան եւ Պ. Պէրպէրեան 100-ական, Տիկին Մանուկեան եւ Տիկին Օհանեան 50-ական, Տիկին Գալուստեան 40 Ֆ.: Մատաղօրհնութեան առթիւ՝ Տիկին Յով - հանէսեան եւ Տիկին Մալաթեան 200-ական, հանգուցեալ Անոյ Միլքոնեանի մահուան առթիւ Տիկին Միքայէլեան փ.ծ.ի 50 Ֆ. կը նուիրէ:

ՊԱՐԱՆՅԻԿ - ՃԱՇ

Ի Ն Պ Ա Ս Տ

ԱԼՖՈՐԿԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 18, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ ՍԿՍԵԱՆ
SALLE DES FETES DU MONT MESLY AVE. G. DUHAMEL, CRETEIL

Սիրայոժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Նուագախումբ՝ ԿԱՅՏԱԿ

Սեղանները ապահովել, նախապէս հեռաձայնելով: -
378-23-69 կամ 375-27-89

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ - Պ. Նշան Բիւրահեան, ի միշտակ իր կնոջ մահուան Բ. տարե - լիցին եւ զարմիկին մահուան Ա. տարե - լիցին՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՆԱՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՔԱՇԱՆ - Տիկին Գարաշլանեան 50 Ֆ.
կը նուիրէ:

ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՅՆԻ

միջազգային ծանօթ երգիչը

ՄԱՆՈՒԷԼ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐՄԻՆԵԸՆ՝Ձ ՍԱՆՇԱՅՆ ՆՈՒԱԳԱՆՈՒՄԲԻՆ

ԵՐԲԵՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

ԻՍԻ ԲԱՆԱԲԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՇԸ

LA CHORALE ANI PRÉSENTE
MANUEL

chanteur international
accompagné par l'orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

mardi 4 novembre à 20 h. 30

Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, av. Victor Cresson métro Mairie d'Issy

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, Rue Bleue, Paris 9e - Tél. 824.63.89

LIBRAIRIE PALOUYAN

9, Rue de Trévis, Paris 9e - Tél. 523.24.97

TELE CONDORCET

175, Avenue Jean Jaurès à Clamart.

BRIGITTE PAPAŽIAN

27, Rue des Pâquerettes, à Alfortville, Tél. 378.25.68 (après 20 h)

BANQUET

Organisé par

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
(Section MARSEILLE - VILLE)

Dans les salons de l'Hôtel SEVAN à Pertuis (Vaucluse).

DIMANCHE, 26 OCTOBRE, A 13 H.

Les places sont limitées.

Pour la réservation s'adresser à la:

— Maison de la Culture et Jeunesse Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile,
13001 - MARSEILLE. Tél. (91) 50.15.09

et auprès des Membres de la Croix Blue Arménienne, Marseille - Ville.

Կ. ՊՈԼՍՈՑ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԷԸ

ՄԱՐՏԵՑԻԻ ՄԷՋ

— 0 —

Ֆրանսա իր այցելութեան ընթացքին, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքը՝ Շնորհք Արք. Գալուստեան, Մարտէս կ'այցելէ Հոկտ. 17 - 22ին:

Այս առթիւ նախատեսուած է՝ հետե - կալ յայտարարելը:

ՀՈԿՏ. 17, ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ, Երեկոյեան ժամը 16.30ին՝ Հանդիսաւոր մուտք Մարտէսի Սէն Թ'Անթուան Ս. Թաղոս Եկեղեցին, եւ Հսկումի արարողութիւն: Արարողութենէն ետք կը քարոզէ Պատ - ըրարք Հայրը: Ապա, նոյն Եկեղեցւոյ Վարդութեան կողմէ ընդունելութիւն՝ խորհրդարանի սրահին մէջ:

ՀՈԿՏ. 18, ՇԱԲԱԹ ՕՐ, Երեկոյեան ժամը 18.00ին՝ «Լոյս Զուարթ»ի ար - րողութիւն Սէն - Ժէռմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ մէջ, ուր Պատրիարք Հայրը կը քարոզէ եւ ապա կը հիւրասիր - ուի վարդութեան կողմէ, իրեն ի պատիւ ճաշով՝ նոյն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՀՈԿՏ. 19, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, Հանդիսաւոր Պատարագ Մարտէսի Ս.ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ մէջ (Փրատո):

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԷԸ

Պատարագը կ'երգէ՝ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ Երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով:

Նոյն օրը, կէսօրին, ժամը 13.30ին, ի պատիւ Շնորհք Պատրիարքի՝ ճաշ, Մար - տէսի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկե - ղեցւոյ Մշակութային տան Ա. Զբաղ - եան սրահին մէջ: Ծաշագին՝ 150 Ֆ.:

Տեղերը ապահովելու համար՝ զիմեւ՝ վարուեան Պողոսեանի հետ: 90.53-91 կամ Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝ հեռ. 77.84.70:

Բոլոր Եկեղեցիներու առջեւն օթօխով ձրի սպասարկութիւն: Դիմել համապ - տասխան Եկեղեցւոյ Թաղականութեան:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը Վալան - կ'ըլլայ Զորեղարքի եւ Հինգարքի:

Զորեղարքի, Հոկտ. 15, ժամը 18-ին մուտք կը դրծէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, նոյն իրիկունը ժամը 21-ին՝ ընդունելութիւն Սալ աէ Ֆէթի մէջ, Լե - սեյու համար Շնորհք Արք.ի պատգար: Հինգարքի ժամը 20.30-ին ճաշ՝ Լ. Բ. Մ. ի սրահը: Արձանագրուի Մաք - սուտեան վաճառատունը, ուր Պոլիս:

ՔՐԻՍՏՈՍ

ՄԵՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԿ

Գ ր Ե ց

ՎԱՅԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԱՆԻ
Գին՝ 10 Ֆ.: — Դիմել՝

Archimandrite:—

V. IKNADIOSSIAN

Eglise St. Tatéos

Camp. Périer, St. Antoine

13015 — MARSEILLE

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՃԱՆԴԵՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԷՐԻՏԻՆ»ի Սրահներուն մէջ

×

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE
GUETRONAGAN

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».
81, Boulevard Gouvion Saint — Cyp, 75017 — PARIS

Animé par:

* ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAŽIAN.

* PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.
et, pour son Premier Passage à Paris

M A N U E L

Chanteur Arménien Internationalement Conn.

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48

— NAVASSARTIAN 985.36.53

— PANOSSIAN 233.77.90

ENTREE (DINER COMPLET) 300 F.

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

HOMENETMEN

FRANCE

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻՉԻ
ՄԱՍՆԱՃԻԻԿ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ
Խ Ա Ղ

RALLY
PAPER

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏ. 19 ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԺԱՄԸ 10-ԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԷՆ
17, Rue Bleue, 75009 — PARIS

Արձանագրութեանց համար դիմել:—

Հայ Մշակոյթի Տուն - Հեռ. 824.63.89 եւ կամ, մրցումի օրը տեղւոյն վրայ՝
ժամը 9ին սկսեալ:

Մրցումէն ետք հիւրասիրութիւն եւ նուէրներու բաշխում:

ՔԱՌԱՍՆՈՐԵԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՎԿԱՆ՝ Ա. Յ. Ն. ՃԱՐԸ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Մեր դպրոցները յորդեցան սակայն մասնակցություն, երկուսն էլ, դարձան, որոնք յիսուսով, հարկերով մալարիայի տեսչին բռնուած՝ կը դողդողային ամէն օր արեւաշող անկիւն մը քաշուած։ Անոնց ոտքերուն վրայ եկէ փայտէ արեւի մը անցումը էր, ցեխին ու ձիւնին էմը, բախտաւոր պէտք է նկատուէին։ Պա-տառուտուն ու խեղճ ինչ արտաքինով, ի վիճակի չէին ցուրտին սառող մեր մա-նուկներուն մարմինը պատասխարելու այդ հագուստները։ Բայց եւ ի՞նչ եռանդով կը խաղային, կը վազէին, դպրոցի շրջ-նափակ կը մաքրէին ու կը յարգարէին, մեր տղանք ու աղջիկները, երբ այցուած չէին չարաղէտ մալարիային ու իր տեն-դէն։ Ի՞նչ բծախնդրութեամբ կ'արտադ-րէին պատին վրայ դրուած յաջորդ դա-սը, երբեմն սիմանթի տոպրակներու դե-զին թուղթերով պատրաստուած իրենց տետրակներուն մէջ, քանի որ չունէին դասագիրք։ Եւ այսպէս ուսանեցան մեր մանուկները երկուսն, մեր մանկապար-տէզի ու նախակրթարաններուն մէջ, ամէն օր չորս անգամ չափելով դպրոցի ցեխածեփ կամ ձիւնածածկ ճամբան, դո-նէ մէջ քիւրմիթ երկարութեամբ, մըտ-րակուած անդրադարձանք լեռնաշղթ - թայի անցքերէն դէպի Պէքապի դաշտը խոժող քամիներէն ու փոթորիկնե-րէն։

Քառասուն տարի յետո՞յ, այսօ՞ր։
Կանաչագործի, (խակապէս գուրկ) մեր նոր Մուսա Լեռ աւանը, Այնճարը, իր ամբողջ հողաբաժիններով ծածկուած է պտղատու անհամար ծառերով, ծաղիկ-ներով ու մշտադալար թաղամասի թոյ-սերով։ Խնձորենի, սալորենի, դեղ-ձենի, տանձենի, որթատունկի եւ բա-զում այլ պտղատու ու նոյնիսկ հազուա-գիտ ծառեր, նորահասներու պէս պըծ-նուած կը գոցեն մեր անամբձ աղբիւնը ու դաշտերը բոլոր։ Մեր անակները վե-րածուած են տուններու, երեք - չորս սեն-եակներով, հիւրանոցով ու խոհանոցով, երբեմն երկարակամի, կահաւորուած ար-դիական ոճով ու կարամիներով։
Մեր բազմութիւնները դադրած են մարդկային խլեակներ ըլլալէ, մարդ են, մարդկային էակ են, բոլոր ստորոգելի-ներով օժտուած եւ կը վայելին քաղա-քակրթութեան բոլոր բարիքները անխը-տիր։ Անհետացած են միտքն ու միտքը, մալարիան ու տենդը, եւ առհասարակ անոնցմով առաջացած բոլոր հիւանդու-թիւնները։
Մեր ննջեցեալները, երբ ունենանք տա-րին քանի մը հատ, կը պատանդուին կ'ամփոփուին պերճաշուք դազաղներու մէջ, դիակաւորով եւ մեծ քաղմութեամբ

կ'առաջնորդուին իրենց վերջին հանգ-տալարը, որ ի դէպ, բոլորովին բարե-զարդուած, կանաչագործ, ծաղկազարդ, յատուկ կարապատ անցքերով ու մատու-ռով, չըջապարհապով պաշտպանուած ու ջրառատ գրասարկի մը տպաւորութիւնը կը թողու։ Գեղակերտ դամբարաններ եւ նոյնիսկ քանի մը արձաններ, հոս ու հոն իրենց հասակը կը ցուցադրեն, յուզիչ մակագրութիւններով։

Մեր խեղճուկ վարժարանները հոյա-կերտ քոլէճական հաստատութիւններ են այլեւս, կրթական հիմնարկներու բոլոր կարիքներով եւ ստորաբաժանումներով օժտուած։ Մեր ուսանողները բարձրա-ճակատ կ'անցնին մեր լուսավորչ պողո-տաներէն, մաքուր հագուած, իրենց դու-նագեղ արդուզարդով ու դպրոցական պայուսակներով, մինչ փոքրերն ու տը-կարները կը փոխադրուին վարժարանին կառքերով։

Մեր երեք համայնքներուն պատկա-նող արթնադաշտերը այսօր ուշագրա-ն են իրենց ճարտարապետական ոճով ու կառուցումով, իրենց կահաւորումով անձնակազմով։

Մեր կրթական հաստատութեանց, ա-կումբներուն, տուններուն եւ պողոտանե-րուն մէջ կը հնչէ մեր մայրենի մեծա-քանչը, մեր տոհմիկ բարեպաշտ հետ, երգով ու նուագով։ Ամէն կողմ մեր բար-քերը, մեր նկարագրի անկողնէն դի-ծերը՝ իրենց գրեթէ կը շնչեն։

Մեր զաւակներէն շատեր իրենց երկ-րորդական եւ բարձրագոյն ուսումը ա-ռած ամենուրեք, նախընտրած են արտա-սահմանի կրթական մեր վերելքին, պատ-ուաբեր դերքերու վրայ։

Ներկայիս ունինք բարդաւած Համադ-դայի Մշակութային Միութիւն, Հ. Մ. Բ. Մ. եւ սկստութիւն (երկուսն), Օդ-նութեան խաչ, Աւետարանական եւ Կա-թոլիկէ կաթոլիկաւորութիւններ, իրենց կուռ ու դործունեայ անգամաշարքերով եւ ներկայանալի ակումբներով։ Անկա-կած այդ բոլորին միջև ուժը մեր անը-ման կաթոլիկաւորութիւնն է, Հ. Յ. Դաշ-նակցութիւնը, որ լուռ ու մունջ կը հը-կէ, կ'առաջնորդէ, կը զեկալարէ Այն-ճարի հայ կեանքը, անոր հիմնադրու-թիւնէն ի վեր, հաստատակամ տոկոսու-թեամբ եւ առկուն հաստատակամու-թեամբ, ականջը տուած միշտ մեր պատ-մութեան ակունքէն բարձրացող Հայկի-ու վարդանի, Քրիստոսի ու Արամի ձայններուն։

Գրեթէ ամէնօրեայ մշակութային, դպրոցական, մարզական ու բարեխրա-կան ձեռնարկները համակարգելու եւ դա-սաւորելու մտահոգութեամբ, նոր Մու-

կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք
Շնորհք Արքեպիսկոպոս Գալուստեան
ընդառնելով Գերմանիոյ Բողոքական
Եկեղեցւոյ հրաւերին սկսաւ իր շրջապը-
տոյսը Սեպտեմբեր 5-ին, Ուրբաթ օր
ընկերակցութեամբ Գարեգին Վրդ. Պէ-
ճեանի, եւ Վրդէն Վրդ. Այգազեանի։

×

Սեպտ. 6, Շարաթ Տիագօնիշըս Վէրդի-
բողոքական եկեղեցւոյ ընկերային ծա-
ռայութիւններու հաստատութիւն - նա -
խագահ Տոքթ. Ծօպէր եւ նոյն հաստա-
տութեան Խորհուրդի ատենապետ Գլա-
սեպիկ. Պատրիարք Հօր ի պատիւ՝ ճաշ
մը տուին։ Պատրիարք Հայրը իր յատուկ
չորհակալութիւնը յայտնեց մանաւանդ
այս կաթոլիկաւորութեան եղբայրական
կեցուածքին համար։

Սեպտ. 7, Կիրակի Շնորհք Արք. պա-

սա Լեռ աւանը, Այնճարը, անհրաժեշտ
տեսած է առաջացնել յատուկ մարմին
մը, որպէսզի ձեռնարկները իրարու չը-
խաչանեն։

Այն շրջապատին մէջ գտնուող մեր
ճաշարաններն ու գրասարկները հազա-
րաւոր տեղացի եւ օտար գրասարկիչնե-
րը հրապուրող վայրեր են։ Աւանին ըս-
տորաբար բարձրացող հնութիւնները բա-
զում հետաքրքիրներու ժամադրաւայրն
են։

Մեր մայրերն ու քոյրերը, մեր հայ-
րերն ու եղբայրները այսօր միայն իրենց
այգիներու եւ այլ գրադուներու տըն -
տեսողներն են եւ ստիպուած չեն ժամե-
րով քաշելու եւ օտարին աշխատաւորը
դառնալու։ Բազմահարկը գեղեցիկ կառ-
քեր այսօր կ'աղօսեն մեր պողոտաները,
երբեմն խեղճիկ շրթերով մեր կառ-
քերուն փոխադրէ։ Տանեպիկներով թրա-
թօրներ փոխարինած են նախկին արօրն
ու խոփը։ Մեր տուններու շուրջ կը ցայտ-
քէ խնդրով, առատօրէն։

Այս բոլոր իրադրութիւնները, բարիք -
ները՝ ձեռք բերուած մեր ժողովուրդի
անսակարկ զոհաբերութեամբ, աւելի կը
չեջտուին, աւելի կ'արժեւորուին, երբ
բաղաւորութեան դրուել նոր Մուսա Լեռ
աւանը, Այնճարը, դրացի տանեակ դի-
ղերուն հետ, որոնք հազարամեակներէ
ի վեր հիմնուած են եւ կը մնան գրեթէ
իրենց նախնական դիմագծով։

Նաեւ, ի պատիւ Մուսա Լեռան հայր-
դիւններուն, անհրաժեշտ է յստակօրէն
ճշդել որ Այնճարի բոլոր բարիքներէն
համապատասխան չափով բաժին կը հա-
նէ այնճարցիին իր արեւակիցներուն, բա-
րոյական եւ նիւթական իր դրամադու-
լէն երեք անմասն չթողլով իր աղբա -
կիցները, բոլոր ահապի կարիքներու
պարագային։

Եւ ահա այս բոլոր իրադրութիւնները,

տարազեց Շնութեան տարած կազմա-
կերպական աշխատանքները արժանա-
ցան Պատրիարք Հօր մասնաւոր գնահա-
տանքին։

Տեղւոյն վարչութեան տարած կազմա-
կերպական աշխատանքները արժանա-
ցան Պատրիարք Հօր մասնաւոր գնահա-
տանքին։

Սեպտ. 8, Երկուշաբթի Շնորհք Արք.
մասնակցեցաւ Տիագօնիշըս Վէրդի առա-
ւտեան աղօթքին որուն ընթացքին իր
ողջոյնի խօսքը ուղղեց նախագահ Տոքթ.
Ծօպէրի եւ իր աշխատակիցներուն։ Յետ
տեսակցութեան Շնորհք Պատրիարք այ-
ցեկեց նաեւ Պատրիարք վարդապետի նա -
հանգի բողոքական եկեղեցւոյ կեդրոնը։

Սեպտ. 11-ին Պատրիարքը հիւրը եղաւ

յաջորդութիւնները կարելի դարձան քա-
նասնամեայ Հերոսամարտով, որուն ու-
ղին առաջնորդեց մեր ժողովուրդը իր
նոր բնակավայրին մէջ, աներկ վճռա-
կամութեամբ։

Եւ արդար մտահոգութեամբ, Այնճա-
րի, նոր Մուսա Լեռի հիմնադրութեան
քառասնամեայ տարեդարձի թուականին,
Այնճարի բոլոր կաթոլիկաւորութիւնները
կը ձեռնարկեն քառասնամեայ տոնա-
խմբութեանց ձեռնարկներու շարք մը,
որոնց վերջին եղբայրակից հանգիտու-
թիւնը տեղի պիտի ունենայ 1980-ի Սեպ-
տեմբերին, համապատասխան չուքով,
եւ համազգային մասնակցութեամբ՝ որ
վստահ ենք պիտի չդրացուի այս գիւղին
ու իր զաւակներուն։

Քառասնօրեայ հերոսամարտի յաղ-
թանակէն ետք, որքան դժուար էր ի
քառասնամեայ Այնճարի եւ իր ժողո-
վուրդին հերոսամարտի յաղթանակը, ո-
րով արեւցած պիտի զգայ ինքզինք ամէն
հայրդիւ, ինչ համայնքի ու դասանքի
ալ պատկանի, քանի որ Այնճարը եւ
այնճարցիին մէջ փոքր մասնիկն են միայն
այն մեծ հաւաքականութեան՝ որ կը կոչ-
ւի հայ ժողովուրդը ու Հայաստան, եւ ո-
րոնց կ'երթայ Այնճարի եւ այնճարցիին
չուսուած ամէն գովասանք ու փառա-
բանութիւն, իբրեւ ուղղակի իրաւաբեր,
իրեւ անխաղաղ ծնողք, իբրեւ հոր-
սամարտերու եւ յաղթանակներու ան-
բաղդատելի ու անփոխարինելի ակունք։

Եւ փառանքը համար, փոխ իրանք
բանականները եղբայրակցութիւնը, Մուկ-
տիոյ փոքր գիւղերուն ուղղուած իր քեթ-
թուածէն։

«Զի հայրերսն ալ ամբողջ, ինքզինք
մանցաւ Ձեր վրայ»։

ԱՆԴՐԱՆԻՅ ՈՒՐՅԱԼՆԱՆ

«Ազգակ»

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐՔԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

2. ՍԵՒ ԳԵՏԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Սեւ Գետը Համաշխարհային ծովա -
հայեաց մի հովիտ էր Լազիստանում,
որ ունէր մի քանի հայ գիւղեր։ Սրանք
էլ բնութեան տակ, կոտորածի սպառ -
նալով Համաշխարհային ծովափնին եւ
1700-ական թուերին։

Ըստ բանահաւաք Սարգիս Հայկունիի,
որ լաւ ուսումնասիրել է այդ շրջաննե-
րը, Սեւ Գետի 2 հովիտներու բնակիչ -
ները 1700-ական թուերին ամբողջովին
Հայեր էին, որ յետոյ տաճկացի են։ Համ-
չէին եւ Սեւ Գետի իսլամացած Հայերի
թիւը 16-000 է հաշուում։ Տաճկապետ կը-
կար ժամանակ անց, դեռ պահել էին
հայերէն լեզուն եւ հայկական սովորու-
թիւնները։ Սեւ Գետացի կիներ դեռ
1870-ական թուերին Ս. Հայկունու հետ
գրուցելիս ասել են. - Մեռնիմ հէյի ա-
տէքին, հէյի մեռնիմ, պատարագը, պա-

սը, խաչը, խուկը, մոմը, խոստովա -
նանքը, ու սրբաբնիկը, էմէն ինչ տուրք
է, շան ատէք է քուրքի ատէքը։

«Սեւ Գետացիները իսլամացումն էլ
ահաւոր պայմաններում է եղել, - գրում
է Հայկունու։ Սեւ Գետ եկող մուսուլման 10
տարի իսլամութիւն են քարոզել, վերջը
առաջարկել են Մուհամմէտի կրօնը ըն -
դունել։ Հայերը մերժել են կրօնափոխ
ըլլալ։ Մուսուլմանը 500 մուսուլմանը թուր -
քեր են հաւաքել, որոնց ահապել են, որ
Սեւ Գետացիք պաշտօնապէս իսլամու-
թիւն են ընդունել։ Հրաւիրել են հարիւ -
րաւոր Ենիքիւրիները, որ դան ի վրիպ -
տութեան արարողութեան ներկայ լի -
նեն։ 40 մուսուլման եւ Ենիքիւրիներ, գին -
ուած, իբր թէ սուլթանի կողմից են ե -
կել եւ սուլթանին է հրամայել, թորոյի
գիւղի Տէր Կարապետին եւ ժողովուրդին
կը սկսին կոտորել, ժողովուրդի երկ -
չոտ մասը կ'ընդունի կրօնափոխ ըլլալ

ու կ'իսլամանայ։ Մի մասը կը փախչի,
բայց շատ գիւղեր ահաբեկուած կ'իսլա-
մանան»։

Այդ կողմերում գեռ շատ գիւղեր պա-
հում են իրենց հայկական անունները,
ինչպէս Թրէճոր, Օճալի, Թորոյի եւ -
այլն։ Սեւ Գետի վրայ Կապէս Լեռան լան-
ջին կար մի ուխտատեղի, ուր թրքացած
այս Հայերը շարունակ ուխտի էին գը -
նում (Ս. Հայկունի)։ Իսլամանալուց 180
տարի անց, Համաշխարհային ծովափնին
էին խօսում։ Կանայք կով կ'իթելին
հայերէն էին երգում եւ պահել էին հայ-
կական սովորութիւնները։ Տներում Ա -
ւետարան էին պահում, ուխտի էին գը-
նում աւերակ ուխտատեղիներ։ Ոմանք
իսլամանալուց տարիներ յետոյ, իրենց
զաւակները Տրապիզոն էին տանում մը -
կըրտուելու գաղտնի (Ս. Հայկունի)։

Սեւ Գետի մօտակայ Եմուրտլի հովտի
հայ գիւղերն էլ նոյն ժամանակներում
բնութեան տակ իսլամացուել էին։ Այն-
տեղ էլ կանայք Սեւ Գետացիք նման հա-
յերէն էին խօսում եւ պահել էին հայ -
կական սովորութիւնները (Ս. Հայկու-
նի)։

Այս շրջանները (Համաշխարհային ծովափնին,
Եմուրտլի) մինչեւ 1650 թուերին ամբող-
ջովին Հայեր են ապրել եւ ունեցել են
իրենց եկեղեցիներն ու ուխտատեղիները։
Դեռ 1815 թուին կային կանգնած, բայց

լքուած հայ եկեղեցիներ (Ս. Բժշկ -
եան)։

3. ԼԱԶԻՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Լազիստան Տրապիզոնից արեւելք, դէ-
պի Բաթում ծովափնին մի շրջան է, որ
համապատասխանում է պատմական իսլա-
մաբնի։ Հայաստանի սահմանակից լինե-
լով, անցելուամբ միշտ հայալուծ է ե-
ղել։ Հայերը իսլամացում աւելացել են
յետոյ։ Անցելուամբ Լազիստան
կոմից յետոյ։ Անցելուամբ Լազիստան
բնակուած է եղել Լազերով, Յոնքերով,
Հայերով եւ վրացիներով։ Թուրքերը
1461 թուին այս կողմերին տիրույց յե-
տոյ է, որ սկսել են աճել յատկապէս բը-
նի ժողովուրդները բնի իսլամացնելու
պատճառով։

Ըստ բնաշխարհիկ բառարանի, Լա-
զիստանում կային 10-ից աւելի հայ գիւ-
ղեր, որոնք թրքացած Հայերով բնակ-
ուած էին։ Սրանք էլ ուրիշ շատ տեղե-
րի Հայերի նման, բոնի տաճկապետ յե-
տոյ, իրենց բոլոր կապերը չէին խզել
հայրենիքից։ «Կէս - կէս» էին դառնել
այսինքն 2 կրօնք էին դառնում։ Երբեք
երկար ժամանակ իսլամանալուց ինչպէս
կրկին անուծով կը կոչուէին, ինչպէս
Հաւան Կարապետ, Մուսաֆա Յապը
(Տար. 8)
եւայլն։

Fonds A.R.A.M

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՈՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՆԻՍԻ ՄԷՋ
(ԽՈՐՀՐԴԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

վերաբերող նախագիծը բողոքական եկե-
ղեցու կեդրոնին, Պիլիֆեյտի մէջ, ուր
Ծնորդ Արք. զերմաւորուեցաւ հանդիսա-
ւոր կերպով: Իրեն ի պատիւ սարքուած
ճաշի ընթացքին խորհրդակցութիւններ
կատարուեցան երկու եկեղեցիներու գոր-
ծակցութեան կապակցութեամբ: Այս առ-
թիւ վերոյիշեալ եկեղեցին խոստացաւ
թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքութեան նիւ-
թական գիւղարուծիւններուն լուծման
իր մասնակցութիւնը բերել: Նոյն օրը
կէսօրէի մէջ, սարքուած Դասակցային
Գերմանիոյ Բողոքական եկեղեցւոյ Կեդ-
րական խորհուրդի նախագահ Տոքթ.
Լոյքի կողմէ: Այս հանդիպումին իրենց
մասնակցութիւնը բերին խորհուրդի գը-
րեթէ բոլոր անդամները, գլխաւորու-
թեամբ նախագահներու եպիսկոպոսներուն:
Պատրիարք Հօր ողջոյնի խօսքը եւ իր
անձնականութիւնը մեծ տպաւորութիւն
թողցին ներկայներու վրայ: Այս հան-
դիպումին արձագանգ հանդիսացաւ նաեւ
ճանապարհը: Իսկ ժամը 20-30 Պատ-
րիարք Հօրն էր Հէստըի Մշակութային
Միութեան, որ ի պատիւ իրեն քաղաքի
ը կազմակերպած էր:

Սեպտ. 12-ին, Շաբաթ կէսօրին Պատրի-
արքը ճաշի հիւրն էր Բողոքական եկե-
ղեցւոյ արտաքին յարաբերութիւններու
կեդրոնի նախագահ Տոքթ. Հէյտի: Ապա
եկեղեցւոյ ժընեւ ուրիշ վերադարձաւ:
Սեպտ. 18-ին: Միւլիսի մէջ Սեպտ 19-ին
հանդիպում ունեցաւ բողոքական եկե-
ղեցւոյ կեդրոնը, ապա իրեն ի պատիւ
ճաշ մը տրուեցաւ: Նոյն օրը երեկոյան
Ժամերութեանէ հոգ, Պատրիարքը հիւր
եղաւ տեղւոյն հայ համայնքին: Այս առ-
թիւ տեղի ունեցան սիրոյ, յարգանքի եւ
գնահատանքի շնորհ արտայայտութիւն -
ներ եւ նուիրատուութիւններ Կ. Պոլսոյ
Պատրիարքարանի բարեսիրական նպա-
տակներուն համար:

Սեպտ. 20-ին Պատրիարքը մեկնեցաւ
Քէյք, ուր պատարագեց Սեպտ. 21-ին,
Կիրակի, աւելի քան 500 հաւատացեալ -
ներու ներկայութեան:
Յետ պատարագի տեղի ունեցաւ ժողո-
ւորային ճաշ, աւելի քան 400 խանդա-
վաւ հայրենակիցներու մասնակցու-
թեամբ: Հոս եւս եղան սիրոյ եւ յարգանք-
ի արտայայտութիւններ եւ նուիրատու-
թիւններ: Պատրիարք Հայրը այս առ-
թիւ յայտնեց իր շնորհակալութիւնը եւ
գնահատանքը վարչութեան եւ նուիրա-
տուներուն:

Ժամը 16-ին Բողոքական եկեղեցւոյ
տեղւոյն վարչութեան հետ իր ունեցած
հանդիպումէն հոգ, ժամը 17-ին Պատ-
րիարքը այցելեց Կարտիսի Հօգնէտին:
Ապա նոյն օրը ժամը 18-30 Քէյքի քա-
ղաքային կ'ընդունէր Ծնորդ Պատ-
րիարքը: Քաղաքային բարի դալուստի
իր խօսքին մէջ հայ ժողովուրդի առանձ-

Փարիզէ եւ Մարտիէն հոգ, Նիսի մէջ
եւս յիշատակուեցաւ խորհրդահայ գրա-
կանութեան 60-ամեակը: Դրական ցերե-
կոյթը, նախաձեռնութեամբ գաղութիւն
հայի. կազմակերպութիւններուն, տեղի
ունեցաւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 5-ին, Հիւթ
- Ռեֆաան պանդոկին սրահը:

Բացումը կատարեց Ժ. Միրիճեան, որ
հանդիսականներուն ներկայացուց
Հայաստանի Գրողներու Միութեան վար-
չութեան Ա. քարտուղար, Դարուն ամ -
սաքըի հիմնադիր արձակագիր - թատե-
րագիր Վարդգէս Պետրոսեան ու Սով.
Գրականութիւն հանդէսի գլխաւոր խմ-
բագիր Ստեփան Կուրապեանը: Դարուն
նոր անուններու մէկտեղումով, այլա -
դան հարցերու քննարկումով թարմ եւ
կենսունակ աւել ներարկեց գրական ան-
դամներուն մէջ, իսկ Սով. Գրականու-
թիւն հանդէսը շարունակ լուսարձակեց
հայ գրականութեան պատկերը: Ստեփան
Կուրապեան նաեւ դարձաւ եւ մնաց դեւ-
պան արեւմտահայ գրականութեան՝ դա-
սական եւ սիրելիներ թեւերով, Հայաս-
տանի մէջ:

Յերեկոյթին նախագահը Հրաչ Զար -
դարեան, որ յետ - եղանի Փրանսահայ
գրականութեան անուններէն մէկն եղաւ,
հուզեալով իրենց յիշատակ հայրենի
գրականութեան նուաճումները հաստա-
տող զոյգ զէմքերուն ներկայութիւնը
հոս: Այս առթիւ զիտեղ տուաւ, թէ հայ-
կագեան հանձարը՝ ազատած կալանաւոր
հալածական շղթաներէն, տասնամեակ-
ներէ ի վեր լծուեցաւ շինարար, ստեղ-
ծագործ աշխատանքի: Ժողովուրդը մը-

նախադասութիւնները յիշելէ հոգ աւել -
ցուց. Զեր Սրբազանութեան այս այցելու-
թիւնը մեզի համար սկզբնական մը պիտի
ըլլայ, որպէսզի մենք մեր քաղաքացի -
ներով աւելի մօտէն հետաքրքրուինք եւ
աշխատինք իրենց պահանջներուն դո -
հացումը առաջ:

Պատրիարք Հօր շնորհակալութեան
խօսքերէն հոգ, քաղաքային յայտնեց
որ իրենց քաղաքի հողամասի վրայ շին-
ուած եկեղեցի մը, համաձայնութեամբ
Կաթողիկէ եկեղեցւոյ, իր յարակից շին-
քերով հայ համայնքին արժանաւորութեան
ծը-
րագիր ունի:

Սեպտ. 23, երեքշաբթի Ծնորդ Արք.
հիւրն էր Նօրաբայն նահանգի եկեղեցւոյ
նախագահ Տոքթ. Իմէշի, ուր իր Գ. այ-
ցելութիւնն էր, եւ զերմաւորուեցաւ եղ-
բայրական զգացումներով: Հոս եւս խոր-
հրդակցութիւններ կատարուեցան եր -
կու եկեղեցիներու գործակցութեան մա-
սին եւ ուրիշ եկեղեցիներ եւս խոստացաւ
Պատրիարքութեան նիւթական գիւղա-
րուծիւններուն լուծման իր մասնակցու-
թիւնը բերել:

Ինչպէս միւս նահանգներու եկեղեցի -

ղում տուաւ իր ցեղային մշտանորոգ եր-
դին, հաստատեց իր երջանկութեան ակը
տեւական կերպով ստեղծագործելով:
Անհրաժեշտ նկատեց մտաբերումը կա -
տարուած անխնայ աշխատանքին, վիթ -
խարի ճիգերուն իմաստութեան, իմա -
ցութեան, հոգեկան լարումին, մէկ խօս-
քով մշակոյթին բոլոր մարզերէն ներս
Հայաստանի մէջ: Եւ այս՝ վեց տասնամ-
եակներ շարունակ:

Ստեփան Կուրապեան պատկերաւոր
միտքով բացաւ իր խօսքը. - երէկ՝ Բը-
րիտանական Կայսրութեան իսկ այսօր
Սփիւռքի Հայութեան վրայ արեւը մայր
չի մտնէր: Ասիկա մեզի համար դժբախտ
իրողութիւն մըն է: Ընդգծեց, թէ իւրա-
քանչիւր ազգ իր պատմութիւնն ունի, որ
ոչ թէ զէմքերու կրկնութեանց արձանա-
գրութիւնն է, այլ անցեալն է հոգեկան
ապրումներու: Դէպքերը կուգան ու կեր-
թան. հոգեկանն է, որ սերունդէ սերունդ
կը փոխանցուի, կը շարունակուի: Մեր
ժողովուրդին իւրայատուկ յատկանիւնն է
եղած ապրելու եւ դոյաւտելու յամառ
կամքը. առով կարելի է բացատրել, թէ
ինչու այսօր Հայը իր երեմիի լացը վե-
րածած է ծիծաղի: Եւ ըմբռնած է, թէ
ուրիշ կուգայ եւ զէպի ուր կերթայ: Յի-
շեց, թէ մօտաւոր անցեալին ներկայ Հա-
յաստանի տարածքին վրայ քաղաք չկար,
- Երեւան՝ Մեծ Գիւղ կ'անուանուէր, -
իսկ այսօր չորս տասնեակի կը հասնին
քաղաքներն ու քաղաքատիպ աւանները՝
գլխաւորութեամբ Երեւանը, որ աւելի
քան մէկ միլիոն բնակչութիւն ունի:
Մենք գիտենք, աւելցուց ան, թէ Հայերը

ներու մօտ, հոս եւս Պատրիարք Հայրը
Գերմանիոյ հայ համայնքը յուզող կըր -
թական, ընկերային հարցերը ներկայա-
ցնելով իրենց աշակցութիւնը խնդրեց:
Միւլիսի եւ Քէյքի հանդիպումներուն
(ճաշի) իրենց մասնակցութիւնը բերին
Վիրճինիա Փաթի (Երգ) Ռուբին Յարու-
թիւնեան (կիթառ):

Պատարագները (Քէյք եւ Շիւթ -
կարթ) մեկնարանուեցան Ֆրանքֆուրթի
«Գուսան» երգչախումբին կողմէ, ղեկա-
վարութեամբ Պր. Փօլ Աֆգէրի:

Ծնորդ Արքեպիսկ. Գալուստեանի այ-
ցելութիւնը կարելի է յաճող եւ բարե -
բաատիկ նկատել: Ան ոչ միայն նպատեց
երկու եկեղեցիներու յարաբերութիւն -
ներու սերտացման, այլ նաեւ սատարեց
Գերմանիոյ համայնքի եկեղեցական,
կրթական, ընկերային հարցերուն լու -
ծումը գտնելու ջանքերուն: Այս այցելու-
թիւնը վերահաստատեց բնական կապը
Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան եւ Գեր -
մանիոյ համայնքի միջեւ որուն 95%
բաղկացած է թուրքերէն եկած Հայե -
րէ:

Մ. ՏԱՊԱՂ

սպիտակ ձիւտըրը Վարդաձորի լեռան
վրայ է: Գիշերով լեռնէն վար անոր իջ-
ները տեսնողներ եղած են: Նոյնիսկ գիւ-
տը մը կը պնդէր, որ իր աչքովը տեսած
էր: Այն օրէն ի վեր գիւտըրներուն մէջ
միշտ սպիտակ ձիւտըրի սարսափը կար:

- Երբէն ի վեր կը խօսէին:
- Վերջի շարաթը գրեթէ այդ մասին
կը խօսէին:

Հաճի Մուսան պահ մը համոզուեցաւ,
որ Մարտիկ Վարդաձորի կողմին մէջ է,
եւ սակայն երեք օր առաջ Հաճի Իսրա-
հիմի մէջէն իսկին մօտ ժամտարմի սպա-
նութիւնը գիւղը չփոթի մէջ ձգեց:

X

Շաբաթ մըն էր որ Մարտիկ հեռացեր
էր Գարափոնարի, Հաղարան լեռներէն
ու ինչած էր Հաղեկի գիւղի հովիտը:

Երեւան մը, ստուերներու հետ զըն -
չունեցող քոչ մը իրենց ձիերով ու էշե-
րով Հաղեկի գիւղի հովիտն ի վար իջան:
Անոնք հեռուէն առաջին անգամ տեսան
ձիւտըր մը հովիտի խիտ ուռենիներուն
տակ:

(Շաբ. 175)

չառ մայրաքաղաքներ ունեցած են՝ Ար-
մաւիրէն մինչեւ Անի, թիւով 12, սակայն
բոլորն ալ թափառական եղած են, քանի
կառուցուելէ հոգ կործանած են չորս
ծագերէն արշաւող օտար նուաճողներուն
կողմէ: Տխուր պատմութիւն, արդարեւ:
Արդ, այսօր, Երեւան խորհրդանշը դար-
ձած է ծաղկուն հայրենիքին:

Երեւանէ հոգ, թէ Սփիւռքի հայ դըր-
կանութիւնը կը պարզէ խորհրդահայ դը-
րականութեան անբաժան մասը, յիշա -
տակեց տարիներու աշխատանքները՝ մէկ
նպատակի մը հետապնդումով. - միշտ
կենդանի պահել արեւմտահայ դրակա -
նութիւնը իր դասական եւ սփիւռքեան թե-
ւերով: Եւրոպէ կը տարածուի Վարուժա-
նէն թէքէնէն, այժմ՝ Օշականէն Եանիթ:
Կարեւորը, եւրոպացուց ան, «ոգու սոլ»
չունենալն է: Ուրեմն պայքար տեղա -
տուութեան դէմ, հիմնական նպատակ
ունենալով ոգիւն յառաջընթացը:

Վարդգէս Պետրոսեան հանդամանօրէն
բնութագրեց վերջին վեց տասնամեակ -
ներու Հայաստանի գրականութեան ու -
ղին, այլապէս յատկանշական: Այս շըր-
ջագիծին մէջ յիշատակեց Զարեհն ու
Իսկուհի, ինչպէս նաեւ այդ սերունդին
այլ ակնաւոր դէմքերը՝ արձակագիր
թէ բանաստեղծ: Ասոնք գծեցին հիմնա-
կան ուղիները ապագայ գրականութեան:
Ասոնց հետքերուն վրայ քաղցին եւ նոր
երանգներ ու գոյներ աւելցուցին Շիրազ,
Սահեան եւ քաղաք այդ սերունդին ներ -
կայացուցիչներուն: Ապա մենք ունեցանք
յաջորդող գրիչներ՝ Սեւակէն Գալստիան,
Դաւոյան եւ զեռ ուրիշներ: Այժմ նո -
րեր կը հասնին հաստատելու համար հի-
նէն ժառանգուած աւանդին նորոգ կեն -
սագործումը՝ նորանոր նուաճումներու
ճամբաներով:

Յիշեց, թէ Հայ դրողը միշտ դանդաղ
է իր ժողովուրդին կողքին՝ բաժնելով
անոր վիշտերն ու ուրախութիւնները,
քաղցն ու միայն պատկեր, այլեւ փը-
շապակներ: Մենք, աւելցուց ան, խօ -
սելով Հայաստանի գրագէտներուն անու-
նով, տէր կեցանք մեր պատմութեան,
մեր անցեալին, տէր կեցանք նաեւ մեր
ժամանակակից պատմութեան: Այս գի -
ծով, այժմ, Հայ դրողը պէտք է իր ըս-
տեղծագործութեան գլխաւոր երակը
դարձնէ ներկայ կեանքը, հայրենիքի ա-
ռօքեան, անոր եռքը, շինարարական ա-
նոր թափը, մտքին նուաճումը: Իրողը
պէտք է դառնայ ժամանակակից իր ար-
տայայտութիւններով եւ մտասկզբով -
ներով:

Վարդգէս Պետրոսեան եւս արեւմտա -
հայ եւ Սփիւռքի հայ գրականութիւնը,
ինչպէս նաեւ հեռաւոր անցեալին ան -
բաժան մասը նկատեց Հայաստանի այժ-
մու գրականութեան: Ըսաւ, թէ անցեա-
լը հիմնադրել էր կազմէ մեր միտքին եւ
հոգիին: Հիշէն զէպի նոր կապը կը մնայ
ամուր եւ անճակտիւ:

Մէջ ընդ մէջ արտասանեց Տիկին Սեր-
վարդ Մեսրոպեան՝ աւելի քան տասըն -
եակ մը քննարկումներ. - Զարեհ, Թէ -
քէն, Սիւսան, Վարուժան, Շիրազ,
Սահեան, Իմին, Կապուտիկեան, ինչպէս
նաեւ արձակ էջեր վ. Պետրոսեանէ եւ
Ստեփան Կուրապեանէ:

Փոքր դադարէ մը հոգ տեղի ունեցաւ
հարցազրոյց - ասուխոր: Զայն վարեց
Ժ. Միրիճեան: Եղան շահեկան հետա -
քննարկական հարցումներ, որոնց պատաս-
խանց վ. Պետրոսեան:

Նուէրներ յանձնուեցան հայրենի այ -
ցելութիւնը:

Փակման խօսքը արտասանեց Տարօն Ծ.
Վրդ. ձեռնեցան: Շրջանիս Հոգեւոր հո-
վիւր շէշեց կարեւորութիւնը նման
ձեռնարկներուն, մասնաշնչելով միաժա -
մանակ ասոնց օգտակարութիւնը: Մշա-
կոյթի ճամբով, ըսաւ ան, հայրենիք թէ
արտասահման կը պահպանեն իրենց ազ-
գային գիւմարները: Պէտք է յաճախակի
դարձնել այս բնոյթի հանդիպումները:

X

Նախընթաց օրը, Շաբաթ երեկոյ, Մը-
շակոյթի Օճախի վարչութեան նախագի-
ծեւութեամբ ընդունելութիւն մը տեղի
ունեցաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցիին
վերանորոգումը ներքնայարկ սրահին
մէջ: Յիշուի հասնող երիտասարդներ
մէկտեղուեցան եւ լսեցին Ստեփան Կուր-
ապեանի եւ Վարդգէս Պետրոսեանի տը-
ւած բացատրութիւնները Հայաստանի
գրականութեան մասին: Տիկին Ս. Մե-
րոպեան արտասանեց, իսկ երիտասար -
դական խումբը երգ - նուագով հաճելի
պահեր ստեղծեց:

Fonds A/R/A.M

ՄՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՈՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Տ ե ս ա ծ էր գնդակով գլուխը
նստած զինուորի մը հոգերը ճանկատե -
լէ: Զիւրու թաւալըր իյնալը, զինուոր-
ներու թիրալը, արտին մէջ գարնուած
բաւերու պէս: Տեսած էր իր կողքի ըն -
կեղծ մահուան հոգեվարքը, երբ մի քա-
նի վայրկեան առաջ ողջ էր ու իր ունե-
ցած դրամին մասին կը խօսէր: Զինուո-
րը վառողի հոտէն բթացած՝ նոյնիսկ
ինչպէս էր անոր հոգեվարքի պահուն,
կոր ան ձեռքը՝ դեմինը ինկած կօշիկի
մը կը նետէր հրաշք մը գտնելու պատ -
րաւրով: Տեսած էր սայլերէն վար կախ-
ուած մեռած զինուորներու դեմքերը:
Տափախ զլին մէջ էր գլանները արիւ-
նաւած սայլին ձայնը դարձուրիւ: Երբ

զիւրը կ'ըլլար, կը լսէր մարդոց ու ձիե-
րու հոգեվարքը: Մանաւանդ լսած էր
ձիւր մը հոգեվարքը, կ'ըսես երկիրն էր
որ ինքն իր մէջ կը գալարուէր: Գլուխը
կը վերցնէր մութին մէջ ու նորէն արիւ-
նին մէջ կը գարնէր: Զինուորի զէմքին
վրայ, զլինին, աչքերուն մէջ այդ բոլո-
րի դարձուրանքը կար:
- Երեք շաբաթէն աւելի է հայ ֆէտա-
յիներուն հետ կռիւ կ'ընենք, աղա: Թի -
ւով 600 զինուոր էինք: Իմ աչքին առջեւ
150 զինուոր կոտորուեցան ու 40 ձի:
Կռիւր կը շարունակուի զիւրը ցորեկ:
Ես փախտաւական այս կողմերն ինկայ:
Այս կողմերը ինձի անձանթ են, աղա:
Կ'ուզեմ սուս երթալ: Երբուրեմ կողմե -
րէն եմ:
- Ըսէ, տեսնեմ, այն կողմերը սպի -
տակ ձիւտըրի մասին ի՞նչ կը լսէիք:
- Զինուորներս կը հաւատայինք որ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այլի Տիկին Պարոն Խաչատրյան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան Պաշտօն կը կատարուի իրենց գաւկին, քրոջ դստիկին եւ ազգականին՝ **ՀԱՅԿ ԷՍԱՊԱՆՅԱՆ**

մահուան քառասունըն առթիւ, այս Կիրակի Հոկտ. 19, ժամը 11-ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ - Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 13 ռիւ տիւ փեռլ: Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

—X—

Այլի Տիկին Գալուստ Գալուստեան եւ աղջիկը՝ Ֆլորա, կը ծանուցանեն, թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Հոկտեմբեր 19ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարեկիցին առթիւ: Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԿՈՒՋՈՒԻ

Կը փնտռուի միջին տարիքի Հայ կին մը՝ երկու տարեկներու խնամք տանելու համար: Սնունդ եւ բնակութիւն ապահովուած: Մանրամասնութեանց հա՛մար հեռագրէ՛ք Տիկին ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ 547-81-56, իրիկուան ժամը 8էն ետք:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇԵՂ. Վարչութիւնը, միջ - մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուրբաթ, Հոկտ. 17, ժամը 20-30ին, Փարիզի Մշակույթի Տունը՝ 17, Ռիւ Պիտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապույտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ իր զարոյցին. Պ.Պ. Մարտէլ Պաշտան 500, Յ. Մալոյեան 100, իր խնամին՝ հանգուցեալ Աւետիս Մաղաքեանի մահուան առթիւ, Տիկին Վարդանոյշ Ֆաքրիկեան 100 ֆ.:

—X—

Դպրոցատէր Տիկնանց Վարժարանի Խընամակալութիւնը եւ Տեսչութիւնը, շնորհակալութեամբ կը ծանուցանեն թէ Օր. Գեղան Աղաբէկեան եւ Տիկին Լուիզ Լըռուա թոյրերը Վարժարանին նուիրած են տըմի - քէօ ամերիկեան դաշնակ մը, իրենց եղբոր՝ ողբացեալ Հայկ Աղաբէկ - եանի յիշատակին:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՊԱՐԱՆՅԻԿ — ՃԱՇ

Ի Ն Պ Ա Ս Տ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 18, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 20-30ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
SALLE DES FETES DU MONT MESLY AVE. G. DUHAMEL, CRETEIL

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Նուագախումբ՝ ԿԱՅՄԱԿ

Սեղանները ապահովել, նախապէս հեռագրէ՛ք իրիկուան ժամը՝ 378-23-69 կամ՝ 375-27-89

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Օրիորդ Սաթենիկ եւ Պ. Վարդգէս Քէօ-լեան իրենց մօր՝ Նազըլ Բէօլէեանի մահուան Գ. տարեկիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց վաղամեռիկ քրոջ՝ Սիրարփի Բէօլէեանի յիշատակին կը նուիրեն՝ 100-ական ֆ. «Յառաջ»-ի, Կապույտ Խաչի Կայանին եւ փոխան հոգեհանգստի Փա-

րիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին (ստանալ «Յառաջ»էն):

—X—

ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ ՏԸ ՊԷՆՕ - Տիկին Սօմուճեան 100 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Պոլուի եւ շրջակայից 1920 Օգոստոսի նախատեղիներու յիշատակին:

SAMEDI 1ER NOVEMBRE, A 15.30

A L'OLYMPIA grand gala

DE LA CHANSON ET DU FOLKLORE ARMENIEN

A V E C

LÉVON KATERDJIAN

Venant spécialement des Etats — Unis,

Accompagné par la formation de

BERNARD DEDEDJIAN

et la participation de l'Ensemble Folklorique

NAIRI

DU NOR—SEROUND DE PARIS

ORGANISE PAR LE COMITE DE GESTION

DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

17, RUE BLEUE

Billets en vente:

- M.C.A., 17, Rue Bleue, 75009, Paris
  - M.C.A., 9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville.
  - SEVAN, 4, Rue Lazare Carnot — 92140 Clamart.
  - Garage de la Gare, 1, Rue Félix Chabert — 95500 Gonesse.
  - Rest. Armand, 24, Rue Rodier — 75009 Paris
  - Music - Hall OLYMPIA, 26, Bd. des Capucines — 75009 Paris.
- et auprès des responsables des M.C.A.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. - Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները, փ.ժ.ի հանգուցեալ Սերովըէ Հայրապետեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեան, Պ. Գալուստ Հայրապետեան 100-ական ֆ., Տէր

եւ Տիկին Զաւէն Միլտոնեան, Տէր եւ Տիկին Պետրիկեան Սարգիս Պուլ. - Օտտոյի Կապույտ Խաչ 50-ական ֆ., Այլի Տիկին Սառա Պողոսեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէն Սարաճեան 30-ական, Տէր եւ Արա Ճնտոյեան եւ Այլի Տիկին Ովսան-նա Կոնսեան 20-ական, Այլի Տիկին Ճընտոյեան 40 ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման: Լեւոն ձնառնեանի մահուան առթիւ ստացուած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները: Այլի Տիկին Մարիամ Ճընտոյեան 90, Տէր եւ Տիկին Արա Ճնտոյեան 50, Այլի Տիկին Աւետիսեան, 20, Այլի Տիկին Արմենուհի Գապարեան 10, Այլի Տիկին Մարիամ Ճնտոյեան 50 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՊԱՏԱՐԱԿ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմարանսիի Հանգստեան Տան մատրան մէջ, Պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Հոկտ. 18ին, առաւօտեան ժամը 10-30ին: Կը պատարագէ՛

Մեքսիկայի Բենյ. Ժամկոչեան

Կը հրաւիրուին Հայ Հաւատացեալները եւ Հանգստեան Տան պատասպարեալներու ազգականական պարագաները:

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ

ՄԱՐՏԵՅԼԻ ՄԷՋ

—O—

Ֆրանսա իր այցելութեան ընթացքին, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքը՝ Շնորհ Արք. Գալուստեան, Մարտէլ Կայանէն Հոկտ. 17 - 22ին:

Այս առթիւ նախատեսուած է՝ հետեւեալ յայտագիրը:—

Հոկտ. 17, ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ, Երեկոյան ժամը 16-30ին՝ Հանգիստը մուգ Մարտէլի Սէն Թ'Անթուան Ս. Թաղէն Եկեղեցին, եւ Հսկումի արարողութիւն: Արարողութեանէն ետք կը քարոզէ Պատրիարք Հայրը: Ապա, նոյն Եկեղեցւոյ Վարչութեան կողմէ ընդունելութիւն՝ խորհրդարանի սրահին մէջ:

Հոկտ. 18, ՇԱԲԱԹ ՕՐ, Երեկոյան ժամը 18-00ին՝ «Լոյս Զուարթ»ի արարողութիւն Սէն - Ժէռմին Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ մէջ, ուր Պատրիարք Հայրը կը քարոզէ եւ ապա կը հրաւիրուի Վարչութեան կողմէ, իրեն ի պատիւ ճաշով՝ նոյն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Հոկտ. 19, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, Հանգիստը Պատարագ Մարտէլի Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ մէջ (Փրատո):

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ **ՇՆՈՐՀԻ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ**

Պատարագը կ'երգէ՝ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ Երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով: Նոյն օրը, կէսօրին, ժամը 13-30ին, ի պատիւ Շնորհ Պատրիարքի՝ ճաշ, Մարտէլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային տան Ա. Զբոսահան սրահին մէջ: Ժաշապէս՝ 150 ֆ.:

Տեղերը ապահովելու համար դիմել՝ Վարուճան Պողոսեանի՝ հեռ. 90-53-91 կամ Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝ հեռ. 77-84-70:

Բոլոր Եկեղեցիներու առջեւէն օքօֆալի ձրի սպասարկութիւն. դիմել համապատասխան Եկեղեցւոյ Թաղականութեան:

—X—

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը Վալանսի կ'ըլլայ Զորքըարթի եւ Հինգլարթի: Զորքըարթի, Հոկտ. 15, ժամը 18-ին մուտք կը դնէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, նոյն իրիկունը ժամը 21-ին ընդունելութիւն Սալ աէ Գէթի մէջ, Լեւոն համար Շնորհ Արք.ի պատգամը:

Հինգլարթի ժամը 20-30-ին ճաշ՝ Բ. Ը. Մ.ի սրահը: Արձանագրուել Մաքսուտեան վաճառատունը, ռիւ Պուֆիէ:

LA CAPPADOCE

31 OCTOBRE — SOIREE MAROC AINE (DJELABA OBLIGATOIRE)

DANSEUSE

MALIKA

ORCHESTRE ORIENTAL MAROCAINE

CHANTEUR

D O V

ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

20 OCTOBRE, LUNDI

OUVERTURE SPECIALE SALON

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

Fonds A.R.A.M

JACQUES CHELELEKIAN

HAVAS VOYAGES

vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Archag MALIAN

ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE

DU SAMEDI 27 DÉCEMBRE AU VENDREDI 9 JANVIER

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN

Jacques

VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՓԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ «ՓԱՐԻԶ» ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՀՈԿՏ. 8 - 9)

ՔԱՆԻՍԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՐԱՆՍՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ Նա -
խաղաղ Զինատան մեկնեցաւ առջի օր,
նախորդ լրացած հանդիպելով Աստու - Տա-
րի, ուր տեսնուեցաւ Արար Միացեալ
Հայաստանի տնտեսական զարգացումը
նախադասին հետ: 1973-ի Նախագահ
Ինիցիատիւն ետք, այս անգամուստայ
նախադասին մասնաւոր փայլ մը կը տրուի
կողմէ: Նախագահը անձնական
նշանակութիւն ունեցող այցելութիւն մըն ալ պի-
տի կատարէ Թիւրքիոյ եւ կը շնորհակա-
տութիւն թէ ժխտաբար տէրութիւն, արեւմտ-
եան առաջին զեկաւարն է որ կ'երթայ
տեսնելու «աշխարհի տանիքը»:

«ՅԱՆՈՎ ԱՇԽԱՏԱՆՈՐՆԵՐՈՒ» նա -
խաղաղ՝ Սթոկհոլմ յայտարարեց Մեա-
րի «այլեւ ոչ մէկ օտարական ներս առ-
նալու հարց կայ Ֆրանսայի մէջ: Երբ
մէկ միլիոն 400 հազար անգործ կայ,
հարց է անգործը ըլլալ»:

Լեւոն ՄԱՍՆԻ մէջ միջնորդող լարուած
է իշխանութեան եւ սենտիմենտի միջեւ:
Արարաբիչ նոր գործադու մը նախա -
նախադասին է:

ԱՐԵՎՄԱՆԻՍ - ԳԵՐՄԱՆԻՅԱՆ նախա -
նախադասը արձակուրդը կէս ձգելով
նախադասին, երկու Գերմանիաներու
միջեւ յարաբերութիւնները վատթա-
րացած ըլլալով: Արարաբիչ Արեւելեան -
Արարի ջանք կը թափէ որպէսզի չբարե-
բաւարին եւ այդ առնչութեամբ Արեւել-
եան Գերմանիոյ համայնաւար կուսակ -
ութեան ընդհ. քարտուղարը յայտարար-
ած է թէ Արեւմտեան Գերմանիա սույ
հարց է վճարէ, որպէսզի յարաբերու -
թիւնները շարունակուին: Ի մէջ այլոց
պահանջէ որ Պոն ճանչնայ Արեւելեան
Գերմանիան ազգութիւնը, այլ խօսքով դադ-
րի ինքնաբերաբար զաղթականի Արեւ -
ելեան - Գերման անցադիրներ տալ Ա-
րեւելեան Գերմանիայէն դաղթողներուն:
Նա կ'ուզէ որ դեպքաններու փոխանա -
խաղաղ լի ըլլայ:

ԼՈՒԻ ԿԻՅՈՒՆ, Վիպադիր եւ ամենէն
պիւր զէմքերէն մէկը ժամանակակից
գաղութանութեան մեռաւ, առջի օր, 81
տարեկանին: Հաւատարմ ինքն իրեն, ոչ
մէկ ակադեմիայի կամ դատական կազմի
անդամ եղած է: Իր կարեւոր եւ գնա -
նաւորած գործն է «Սեւ Արեւել»:

Իր ամբողջ գործը առաւելաբար վկայի մը
գործն է:
ԽՐԱՆՍՍԱՅԻ Նախարարապետը Պեկին
նախորդէն քննադատեց Ֆրանսան, որու
հակախաղաղական քարոզչութիւնը» պա -
նախախառն է ծագած հակահրեշտ -
ութեան: Պեկին կ'ուզէ նաեւ, աւելի ճիշդ
էր լուսայ» որ Ֆրանսայի Ներքին նա -
խարարը ներդրութիւն խնդրէ հրեայ ժո-
ղովուրդէն, իր մէկ «վերապահ»ին հա -
նար, «Եւ ի՞նչ վերապահ (լապսուս) կ'ը -
նէ Պեկին, երբ ներքին նախարար մը
կ'ուզէ թէ Լոս-Անջելոս Հրեաներուն ուղղը -
նա չի աշխուհաւորած երեք անհոգ քե-
րատնակ մեղուցիին»:

ՅԱՆՈՎ ԱՇԽԱՏԱՆՈՐՆԵՐՈՒ
նոր միջոցներ ձեռք առաւ պայքարելու
համար իւրիւրին դէմ: Գլխաւոր աշխա -
նախադասը պիտի տարուի նախատեսութեան
միջին մէջ, զարկ տալով «ընդհանուր
թիւններու» ձեռնհասութեան: Թոքի
իւրեղի առաջին մեղաւորը կը նկատուի
«ռոման»ի վերջին՝ 24-րդ հատուածին
մէջ, պատմութեան հերոսը՝ Իպու - Սա -
լիմ՝ կը մեռնէր, եւ ինչպէս «հարկ է»
սեմաթիօն ամբողջացնելու համար՝ պատ -
մութիւնն ալ:

ԱՐԱՐԱՏ - ԲԿՍԱՆ ԽԱՂԱ

Խորհրդային 43րդ արդիւնութեան 26րդ
հանգրուանին, Երեւանի «Արարատ»ը,
Հոկտ. 5ին, իր դաշտին վրայ 0-ի դէմ 1
կէտով յաղթեց Մոսկուայի Բանալին:

Խաղին սկիզբները, Երեւանցիները չեն
կրցած ճշգրէ հակառակորդի պաշտպա-
նութիւնը, որ ամբողջած է միջին եւ յար-
ձակողական գիծերու խաղացողներով:
Հիւրերը, ամէն կերպ ջանացած են «սա-
ռեցնել» Երեւանցիներու եռանդը, յաճախ
դաշտի կեդրոնէն դնակը իրենց բեր -
դապահին դրկելով: Սակայն, ամէն բան
փոխուած է 35րդ վայրկեանին, երբ Խո-
րհն Յովհաննիսեան՝ կեդրոնէն դնակը
դրկած է Աշոտ Սահակեանի, որ հպու-
մով մը գայն փոխանցած է սրբութեան դէ-
պի հակառակորդին բերդը արշաւող Սա-
մուէլ Ղապարովեանի, այս վերջինը,
չեղանակի հարուածով մը՝ դնակը մը -
խըրճած է ԲԿՍԱ-ի բերդին վերի անկիւ-
նը: Այս կողմն ետք, հիւրերը անցած են
գործի, ինչ որ մղում տուած «Արարատ»ի
աղոց՝ աւելի սրելու իրենց գործողու -
թիւնները եւ գործներու տարափ մը տե-
ղացնելու մրցակիցի բերդին վրայ: Քա-
նի մը անցած կ'ոչ նշանակելու առիթներ
ստեղծուած են՝ Աշոտ Սահակեանի, Ա-
րեւմտեան Գերմանիաներ եւ Անգլանիկ Խա-
ղապանի, սակայն կարելի չէ եղած ար-
դիւնաւորել զանոնք:

Այս հանգրուանէն ետք, դատարան
գլուխը կը գտնուէր Կիւելի «Դինամօ»ն՝
40 միւլուրով: Իրեն կը յաջորդէին Մոս-
կուայի «Սպարտակ»ը՝ 37, «Զէնիթ»ը՝
31, «ԲԿՍԱ»ն՝ 30 միւլուրով: «Արարատ»
28 միւլուրով՝ կը գրաւէր 7րդ տեղը:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք
«Յանալ»ի Հոկտ. 7ի թիւով:

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

Նիւ - Եորք, Լոս - Անջելոս, Լոստոն
եւ Փարիզի մէջ, անցեալ շաբաթակերպին
կատարուած հակաթուրք ահաբեկչական
արարքներու առնչութեամբ, Հոկտ. 13
թուակիր թուրք մամուլին մէջ լոյս տե-
սած լուրերը, օտար մամուլի կողմէ ալ
այդ առթիւ նախապէս հաղորդուած լը-
րագրական տեղեկութեան սահմաննե-
րէն անդին չէին անցնիր, եւ մասնաւոր
ոչ մէկ մեկնաբանութիւն տեղ կը գտնէր
յիշեալ արարքները խնդրոյ առարկայ ը-
նող:

Միակ նոր երեւոյթը, զոր կարելի էր
նշմարել՝ Միւլիքի մէջ տեղ կը գտն -
նէր, ըստ որուն՝ Մ. Նահանգներու
ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչը՝ Տանըտ Մաք
Հէյնրի «յանուն ամերիկեան կառավա -
րութեանի թրք. պատգամաւորութեան
դէմ (Նիւ - Եորքի մէջ) ուղղուած ա-
րարքը դատապարտած է»:

Միւս կողմէն, Թիւրքիստանի կողմէ՝
փող ու թմբուկով յայտարարուած եւ
«չափ շահեկան» մկրտուած թերթօնը՝
«Քոմիսիա», յիշեալ թերթի Հոկտ. 13-ի
թիւով վերջ կը գտնէր: Առ ի տեղեկու -
թիւն, աւելցնենք որ, խնդրոյ առարկայ
«ռոման»ի վերջին՝ 24-րդ հատուածին
մէջ, պատմութեան հերոսը՝ Իպու - Սա -
լիմ՝ կը մեռնէր, եւ ինչպէս «հարկ է»
սեմաթիօն ամբողջացնելու համար՝ պատ -
մութիւնն ալ:

ԶՈՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ՊԱՐԳԵՆԻԱՏՐՈՒՄԸ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուր-
դի Նախագահութեան հրամանագրով,
Խորհ. Միութեան հերոս, ներկայիս հան-
գրական կոչուած, Զորավար Սարգիս
Մարտիրոսեան պարգևատրուած է Ժո-
ղովուրդներու բարեկամութեան շքանշ -
անով, ի դնահատութիւն Խորհ. Միութե-
ան եւ Զեկոսովաքիոյ միջեւ բարե -
կամութեան զարգացման եւ ամրապնդ -
ման գործին իր բերած նպաստին: Ներ -
կայիս 80-ամեայ զօրավարը ծանօթ է Բ.
Աշխարհամարտին իր խաղացած դերով
Իրեւ խորհրդային բանակի զննապետ
Մոսկուայի պաշտպանութեան դիրքերուն
մէջ: Սարգիս Մարտիրոսեան 15 տարի է,
որ Խորհ. Միութեան - Զեկոսովաքիա
բարեկամութեան համաթիւթեանական
ընկերութեան կեդր. վարչութեան նախ-
ագահի տեղակալն է եւ ընկերութեան
հայկական բաժանմունքի նախագահը:
Իր ծննդեան 80-ամեակին առթիւ երե -
կոյթ մը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ:

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ ՀԻՆ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՄԸ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Դիլիջանի արդիական բարձրարդ
չէնքերու կողքին, գետին մօտակայ չըր-
ջանը, շինարարները սկսած են վերա -
կառուցանել հին քաղաքի թաղամաս մը,
որ նախկին տեսքով պատկերացում մը
կուտայ բնակավայրի անցեալի մասին:
Շէնքերէն մէկուն մէջ ստեղծուած աղ -
գաղթական թանգարանը իր բաղմամբ
նմոյշներով կը ներկայացնէ հին Դիլի -
ջանի կեանքն ու ապրելակերպը: Շուրջ
երկու տասնեակ կրթական եւ մշակու -
թային հիմնարկներու կողքին հին Դիլի-
ջանի պատկերը խառնող քաղաքի այդ
հատուածը կը դառնայ յատուկ թանգա-
րան մը բաց երկնքի տակ եւ աւելի կը
չեղած քաղաքին զարգացումը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Սան Մարինոյի մէջ (Իտալիա) տեղի
ունեցած ծանրաբարձութեան աշխարհի
պատանեկան արդիւնութեան մրցումնե -
րուն երեւանցի Եւրոպի Սարգսեան փայ-
լուն յաջողութիւն ձեռք ձգած է: Մոս -
կուայի ողիմպիականներու արծաթէ մե-
տալակիրը այս անգամ հանդէս եկած է
ոչ թէ 56, այլ 60 քիլո ծանրութեան դա-
սակարգին եւ նուաճած արդիւնքին կո -
չումը, սահմանելով նաեւ նոր մրցանիշ
մը՝ 287,5 քիլո: Նախկին մրցանիշը, որ
կը պատկանէր պուլկարացի Ռեմեթովի,
280 քիլո էր:

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

«Աշխատանքային ուղեւորներ» մարզա-
կան ընկերութեան կեդրոնական խոր -
հուրդի կազմակերպութեամբ Լիով տեղի
ունեցած կուլամարտի համաթիւթեանա-
կան արդիւնութեան մրցումներուն կի-
րովականէն Սուրէն Օհանեան (54 քիլո)
եւ Երեւանէն Նորայր Յարութիւնեան (75
քիլո) արդիւնքն հանդիսացած են: Իսկ
«Սպարտակ» ընկերութեան կազմակեր -
պած համաթիւթեանական արդիւնութեան
մրցումներուն (Ժգանովի մէջ) յաղթա -
կան հանդիսացած են երկու Լեւինական-
ցիներ՝ Մանուէլ Մուրադեան (60 քիլո)
եւ Վասիլ Մանուկեան (51 քիլո):

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա: Տար. 300 ֆ. - Վեցամսեայ: 160 ֆ.
Արաւստիման: Տար. 350 ֆ. - Հասք: 2 ֆ.

Միութեան Միաբանութեան Ընդհ. Ար-
արհայրը՝ Հ. Պօղոս Վ. Անանեան,
Միութեան Միաբանութիւնը,
Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի
տեսչութիւնն ու աշակերտութիւնը,
խոր կսկիծով կ'իմացնեն Միաբա -
նութեան վաստակաւոր անդամ եւ Սա -
մուէլ-Մուրատեան Վարժարանի տեսուչ՝

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ Վ. ԱԳԸԼԵԱՆԻ

վախճանումը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 13ին Ս. խորհուրդներով զօրացած:
Հոգեհանգստեան պատարագը կը կա-
տարուի այս Հինգշաբթի, Հոկտ. 16,
Ժամը 15ին, Սեւրի Սամուէլ - Մուրատ-
եան Վարժարանի Մ. Պէշկիթաշեան -
Գ. Մ. Ալէմշահ դահլիճին մէջ:
Մարմինը կը փոխադրուի Վենետիկ եւ
թաղումը կը կատարուի Ս. Ղազարի վան-
քին գերեզմանատան մէջ, Կիրակի առա-
ւօտ, Հոկտ. 19ին:

ՊԱՐԱԿԱԶԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏ՝ ԻՐԱՆԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ

Իրաք - Իրան պատերազմէն ի վեր «Ա-
լիք» չէինք ստացած: Վերջին թիւը որ
հասա ծէր մեզի կը կրէր Սեպտ. 17 թը-
նակաւը: Հետեւաբար նոր ստացուած
«Ալիք»ի Սեպտ. 18 - Հոկտ. 5 թիւերէն
քաղելով կուտանք կարգ մը տեղեկու -
թիւներ մասնաւորաբար հայկական դա-
ղութիւն վերաբերեալ:

Իրանի փոքրամասնութիւններու կար-
գին նաեւ Հայերը պատրաստակամու -
թիւն յայտնած են մասնակցելու երկրի
պաշտպանութեան: Այդ իմաստով ալ
Փարսիի Մալէք Փուրի (Զրադաշտա -
կան), Տոքթ. Հրաչ Ուշաքեանի եւ Հը-
րայր Ուշաքեանի (Հայեր), ինչպէս
նաեւ Տոքթ. Պէյթ Ուշաքեանի (Սուրի)
ստորագրութեամբ նամակ մը յղուած է
Իմամ Ումէյյիւնի եւ Հանրապետութեան
Նախագահ եւ Բանակի Ընդհ. հրամանա-
տար Պանի Սատրի: Նամակով փոքրա -
մասնութիւններու ներկայացուցիչները
Իրանի Խորհրդարանին մէջ յայտնած են,
որ Զրադաշտականները, Հրեաները, Հա-
յերը, Ասորիները եւ Քաղէքացիները ի-
րենց պատրաստակամութիւնը կը յայտ-
նեն՝ միւս եղբայրներու կողքին, «սիրելի
հայրենիք Իրանում իմպերիալիզմի կա -
տարած ոտնձգութիւնները դէմ պայքա -
րելու»:

Միւս կողմէ, Թեհրանի Հայոց Թեմա-
կան Խորհուրդը, Սեպտ. 28-ին, նոյն ի-
մաստով հեռագիրներ յղած է Ումէյյիւնի,
Նախագահ Պանի Սատրի եւ վարչապետ
Ռաճայի: Իմամին զրկուած հեռագրին
մէջ քննադատելով օտար ուժերու ներ -
խուժումը Իրան, Թեմական Խորհուրդը
Հայութեան պատրաստակամութիւնը
յայտնած է պաշտպանելու համար Իրանի
ամբողջականութիւնը եւ անկախութիւնը:
Թեմական Խորհուրդը նաեւ նամակ մը
ղրկած է Թեհրանի Ապահովութեան ըս -
պակոյտին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Զուգայի
համակիրները եւս հաղորդագրութեամբ
մը յայտարարած են, որ «Իրանում բը -
նակուող Հայերը պատրաստ են իրենց
մուսուլման հայրենակիցներին կողքին
պաշտպանել իրենց հայրենիքը»:

Միւս կողմէ Թեհրանի մեր պաշտօնա-
կիցը՝ «Ալիք», Հոկտ. 5ի թիւով կուտայ
Նոր Զուգայի Ներկայացուցչական Ժողովի
անդամներէն Հրաչ Համբարձեանի սպա-
նութեան լուրը: Ոճիւրը կատարուած է
Հոկտ. 1-ին, զննակի հարուհի

ԳԱՌՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

մեր կալուածը բան մը ձոխացնող իրա-
կանութիւն:

- Կ Ո Չ -

ԱՌ Ի ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԱՌՆԻՐ

ԳԱՌՆԻՐ

Լիւնի գաղութը կը պատրաստուի իր
ազգային վարչութիւնը ընտրելու, Հոկ-
տեմբեր 26-ին, Կիրակի ամրոյժ օրը:
Ինչպէս ամէն շրջաններու փոփոխու-
թեան, Ընտրողական Յանձնախումբը կը
գործէ տեղապահի ու ջանք չի խնայեր ի-
րեն վիճակուած պարտականութիւնը
լիւնի կատարելու: Ան աղբէն, Սեպտ.
21-էն ի վեր, կարգի գրած ու կանանա-
ւորած է անդամներուն ցանկը որոնք մի-
այն իրաւունք պիտի ունենան քուէար-
կելու օրինաւոր կերպով, ըստ Ազգ.
Միութեան ծրագրի տրամադրութեան:

Յարկ մեր ստացած տեղեկութիւննե-
րուն համաձայն, քանի մը պարտաճա-
նաջ ազգայիններ եւ անձնանուէր երի-
տասարդներ, յօտարակամ պատահա-
նաճ են եղած կոչին, ու բերած են իրենց
վիճակաւորութիւնը, մաս կազմելու համար
նորոգի վարչութեան: Անձամբ կ'ու-
րախանք ու կը դովենք այս ձեռնու-
որամադրութիւնը, եւ ազգին ծառայե-
լու նորարդող կամեցողութիւնը: Բայց,
անոնք դադարաւոր ունին իրենց մէկ
լայնութեամբ գործին, հոգեպէս պատրաստ
են Լիւնի մեր հայութեան ծանրածանր
կրօնքով բեռնաւորութեամբ սայլը, զէպի
լուաւոր հորիզոններ առաջնորդելու:

Վստահ ենք որ կորովի եւ վառ զգա-
լութեամբ տողորմած մեր ապագայու-
թեան ձեռնարկը, խոր համոզումով եւ դի-
մաւորութեամբ կը մօտենան իրենց սըր-
բազան գործին եւ առաքելով հանդիմա-
նին: Անոնք պէտք է լաւ ըմբռնեն թէ ազ-
գային պարտականութիւնը, լոկ ասաց-
ուածք մը չէ, կամ թաղական ըսելը,
պատուանուն մը տալ չէ, այլ, սրտագեղ
զգացում մը, շիթ մը արցունք, որ իրա-
կան Հայուն հինաւուրջ դարերու անա-
ղակ աղբիւրներու սկերէն կը բխի:

Ազգ. միութեան մաս կազմելը, կը նը-
սանակէ գլխաւորաբար պաշտպանել մեր
վիճակը, մեր լեզուն, մեր եկեղե-
ջին, մեր ծէսը, եւ զայս, բացարձակ նը-
սանակաւ ողիւղ եւ զոհողութեան իմաս-
տով: Հետեւաբար, միտրում եւ պատ-
րաք պիտի ըլլայ մեր մտադրութիւնը,
թիւ անցանի նոյն սխալներով լծուինք
մեր նոր պարտականութեան, ու դոր-
ենք նոյն անտարբերութեամբ: Չենք
ուզեր այստեղ ծանրանալ նախորդ վար-
չութեան ամուլ գործունէութեան վրայ,
եւ քննադատել այդ շրջանի ապիկար հո-
գեմունքները, ուր չորս տարուան ըն-
կացքին, ըոյժ մը իսկ էյառաջդիմեց
կալովը հայկական գետնի վրայ: Բա-
ցաւարար, արձանագրեցինք մի քանի ե-
րկթեր, հազուադէպ ձեռնարկներ, ո-
րոնք աւելի շնորհալից ցոյցեր եղան, քան

Այսօրուան մեր գաղութին պատկերը
տօգոյն է դժբախտաբար, հետեւանք հա-
մատարած թմրութեան եւ դերիշխան
մարմիններու անփոյթ վիճակին: Համա-
ձայն վերջի անդամագործութիւններու ցան-
կին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Համայն-
քին թիւը ամրոյժ Լիւնի կը հասնի 360-ի:
Այս ծիծաղելի եւ միանգամայն ողորմե-
լի քանակով է որ, ամսոյ 26-ին, Լիւնի
հայ գաղութը հանդէս պիտի դայ, իր
ապագայ Ազգ. միութիւնը ընտրելու:
Անշուշտ, ըսելիք պիտի չունենայինք ե-
թէ անձամբ տեսած չըլլայինք ուրիշ
գաղութներու, մասնաւորաբար Վա-
լանի, մեղուշան գործունէութիւնը,
ու մեր բարի նախանձը պիտի չըրբորէր
ի տես այս աղքատիկ երեւոյթին: Բայց,
ինչպէ՞ս զարմանալ երբ մեր աչքերով
իսկ տեսանք անցեալ կիրակի առաւու-
ր, եկեղեցիին անունով գործող հոյժ մը ժը-
րաջան տրիկիններու կատարեալ անփու-
թութիւնը, որ Առաւօտ Լուսոյի պահուն,
խոնուած քովընտի մայրիկ վրայ, աւելի
կորովի էին իրենց այդ օրուան կազմա-
կերպած «Ռալի» պատրաստութեամբ,
քան եկեղեցիին գաւիթը գոնէ պահիկ մը
մուտք գործելու, ու կէս Ֆրանքոնց մոմ
մը վառելու մտադրութեամբ, զէթ Բար-
ձրեայէն հայցելու համար իրենց ձեռ-
նարկին յաջողութիւն եւ անգործութիւն:
Միայն մէկ հատիկ ազնուափայլ տիկին
մը բարեհաճեցաւ մեզի հակառակը փառ-
տել, յառաջանալով մինչեւ դպրաց դա-
սը: Բայց ո՞վ հեղանք, ան ալ իր ամու-
սինք կանչելու համար է եղեր: Եւ այս-
պէս, առանց դոյզն խղճահարութեան,
ինքզինքնին աւելի վեր քան զամենայն
հասարակութիւն մեր նկատող տիտղո-
սաւոր պաշտօնեաներ, երեսի վրայ կը
ձգեն պաշտամունքին ամէնէն խորհրդա-
ւոր պահը, առանձին կը թողուն պատա-
րազիշ վարդապետը, ու կը հեռանան
սրտի ամենայն հանգարտութեամբ, ա-
ռանց նկատի առնելու օրուան դպրաց
ցաւալի պարագութիւնը: Եւ ըսել որ ու-
նինք մեր մէջ հանձնարել մարդիկ որ ե-
կեղեցիէն ներս, շերմեռանդ հաւատաց-
եալ, եւ վերջին ծայր բժանիղի ու մո-
լեռանդ հսկիչներն են անոր կանոննե-
րուն ու կարգապահութեան: Սակայն
երբ իրենք կը շեղին իրենց իսկ դաւա-
նած վարդապետութենէն, համեստը
պարտի լռել ու անսալ միայն չիւղի ու
գերանի հրահանգիչ պատուէրին: Գա-
ղութը պէտք է չունի բանգէտներու:

Մենք կը գոհանանք մեր ժողովուրդի
ողջմիտ մտայնութենէն, եւ անոր խա-

Հայ Ուս. Օգն. Մ. կը թեւակոխէ իր
ազգագրութեան գործունէութեան 14-րդ ու-
սումնական տարեշրջանը՝ 1980 - 1981:
Տարիներու փորձառութիւնը մեզի իրա-
ւունք կուտայ յայտնելու թէ իր մատու-
ցած բարոյական եւ նիւթական ծառա-
յութիւնը որակաւոր ուսանողներու՝
պէտք է գնահատանքով դիմաւորուի հայ
հանրութեան կողմէ:

Շատ է թիւը այն ուսանողներուն, ո-
րոնց եթէ Միութիւնն չիւթագնէր բա-
րոյական եւ նիւթական օժանդակութիւն,
իրենց ուսումի ընթացքը թերաւարտ պի-
տի մնար:

Ինչ կայ աւելի հոգեպարար քան սատարել
մեր Սփիւռքեան տաղանայի օրերուն սոր-
վելու տեղով բռնուած ուսանողի մը:

Մտքի գերիվեր նուաճումներու դարա-
շրջան մըն է, որ կ'ապրինք: Եւ այլեւս
թիւը չէ որ կապահովէ ժողովուրդնե-
րու դաւիթը, այլ որակը:

Որքան բարեբաւորիկ պիտի ըլլար, ե-
թէ միութեանս գործունէութիւնը խա-
րիսի ունենար կայուն պիւտսէ եւ կամ
հիմնադրամ մը:

Միութիւնն յաջողած է յարատեւել մին-
չեւ այսօր, շնորհիւ բարեխիտ եւ ազ-
գասէր նուիրատուներու եւ իր ան-
գամներու աջակցութեան, որոնք իրենց
լուսնայնութիւնը չեն զլանար զօրավիզ հան-
գիստանալ Միութեանս գործունէութեան:

Արդ՝ սրտագին կը խնդրենք հանրու-
թենէն, որ իր ուրախ եւ տխուր օրերուն
յատկացուած նուիրատուութիւններէն
բաժին մը հանէ Միութեանս:

Կանխադր շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆ

Էրէն միայն կը սպասենք ու անկէ կ'ա-
կընկայինք շինարար եւ դրական գործի
մը իրականութիւնը: Ունինք մեր մէջ
բարեբախտաբար, դիտակից երիտասար-
դութիւն մը, պարկեշտ եւ վեհագի անձ-
նաւորութիւններ որոնք ազգին շահը ի
միտի ունենալով միայն, պատրաստ են
բերելու իրենց մտքի արգասիքը եւ ան-
սակարկ աշխատանքները:

Լիայնոյս ենք ուրեմն, որ հակառակ
պարզութեամբ աղօտ երեւոյթին, չուտով
մեր գաղութը պիտի վերադառնէ ու մտնէ
իր պատուաւոր հունին մէջ, շնորհիւ
Նորվան Վրդ. Զաքարեանի բերած նոր
աւելին, ու պարտաճանաչ ազգայիննե-
րուն, որոնք պիտի կազմեն մեր յառա-
ջիկայ ազգային եւ եկեղեցական միութե-
անը:

Պ. ԳԱՊԱԲԱՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ գտնուող Եւ. Սի. Էլ.
Էյ. Համալսարանի հայագիտական ամ-
պիոնը, որ հիմնուած էր 1969-ին, օժտը-
ւած է անունով մը՝ «Գրիգոր Նարեկա-
ցի»: Անունը ընտրած է ամպիոնին վա-
րէն՝ Փրոֆ. Աւետիս Սանճեան, որ այդ
առիթով յիշեցուցած է նաեւ թէ ամպիո-
նը կուտայ մագիստրոսի եւ տղաքորայի
տիտղոսներ Հայոց պատմութեան եւ հա-
յերէն լեզուի ու գրականութեան մէջ:
Համալսարանին գրադարանը 13 հազար
հայերէն հատորներով եւ բազմահարկ
ձեռագիրներով կը համարուի հայերէն
գիրքերու ամէնէն ճոխ կեդրոնը Միաց-
եալ Նահանգներու մէջ:

Սեպտ. 21-ին, դու-
մարուած է Հայ Կապոյտ Սաչի 51-րդ
Պատգամաւորական Ժողովը, մասնակ-
ցութեամբ վեց մասնաճիւղերու ներկա-
յացուցիչներու: Բացումը կատարելով
Շրջ. Վարչութեան ատենապետէն
բարի գալուստ մաղթելէ ետք ներկանե-
րուն յայտնած է, թէ Տէր եւ Տիկին Ճի-
ւան եւ Զարուհի Զառանգեան կալուած
մը կտակած են Կապոյտ Սաչին: Կար-
գացուած տեղեկագիրներէն պարզուած
է, որ Սաչուհիները ունեցած են բեղուն
գործունէութիւն մը՝ կազմակերպած են
դասախօսութիւններ, հաւաքովիներ,
պտոյտներ, ուխտադնացութիւններ, ծո-
վու լողանքի պտոյտներ, ճաշեր, պա-
զար եւ այլ ձեռնարկներ. բազմաթիւ աշ-
ցելութիւններ տուած են հիւանդանոց-
ներու, բուժարաններու եւ բնակարան-
ներու մէջ դարմանող հիւանդ ու տը-
կար ազգակիցներու: Ժողովին ներկայ
եղող «Լեւոն եւ Սոփիա Յակոբեան» եւ
«Զաւարեան» վարժարաններու տնօրէն-
ները տեղեկութիւններ տուած են, որոնց-
մէ պարզուած է, որ երկու վարժարան-
ներու մէջ կ'ուսանին 230 աշակերտներ:
Հուսկ կատարուած է նոր Շրջ. Վարչու-
թեան, ինչպէս նաեւ Հ. Օ. Մ. ի 60-րդ
Համագաղութային Պատգամաւորական
Ժողովի (որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 9 -
13, Նիւ Եորք) պատգամաւորներու ընտ-
րութիւնը:

ՅՐԵՆՈՒՅԻ Ս. Երրորդութիւն Եկե-
ղեցւոյ մէջ, Սեպտ. 28-ին, կատարուած
է քահանայական ձեռնադրութիւն: Հիւ-
սիսային Ամբիկայի Արեւմտեան Թեմի
(Կիլիկիան) առաջնորդը՝ Եփրեմ Նպիսկ.
Թապաղեան քահանայ ձեռնադրած է Յա-
կոբ Սրկ. Սրապեանը, զինք կոչելով Հը-
րանդ քահանայ: Նորընծան ծնած է
1939-ին, Գահիրէ: 1960-ին մտած է Ան-
թիլիսի վանքը կատարելագործելու հա-
մար կրօնական իր ուսումը: 1966ին մեկ-
նած է Լոս Անճելըս, ուր ծառայած է ե-
կեղեցիներուն մէջ: 1975-ին սարկաւազ
ձեռնադրուած է Սմբատ Նպիսկ. Լաիա-
ճեանի ձեռնամբ:

ՄՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՈՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Ձիւնորը, առուի եկերթին ծռած՝
իր գլուխը կ'օճատէր: Իր գլուխը լուսի
խոյտ, մօտեցաւ ձիւն, թէքիէն խո-
ւոր ու սպիտակ անձեռնոց մը հանեց ու
գլուխի առատ մազերը ու երեսը ցամ-
բեցնելով դիտեց լեռնէն իջող քոչը, որ
հազիւնէ ուռնիններուն կը մօտե-
նար:
Մի քանի տղամարդիկ այժերու կոտոր-
ւորէն կապ ձգած իրենց ետեւ կը քա-
նէին: Անձեռնոցը վրին ձգած՝ Մարտիկ
մօտեցաւ քոչուորներուն:
Ձիւնորդիկ սկսած էին բռններ վար
անել: Տապակ, սաճ, պղինձ, արջի,
պղնձի փոսթեր, այժի մաղէ հիւսուած
վրաններուն հետ վար կ'առնէին անկո-

ղիններ ու մազի խաւնախներ: Անոնց
պետը կուրծքը բաց ու մազոտ ծերունի
մըն էր: Արեւէն այրուած անոր դէմքին
հաճելի երեւոյթ մը կուտար: Առանձնա-
պէս այդ օր քոչին պետը այդ երեւոյթը
առած էր, զէմքին վրայ աշխարհը լաւ
տեսնողի բան մը ունէր, որովհետեւ
ձամբան էջերէն մէկը ձագ մը ծնած էր:
Սոյապէս պիտի զգար յաւել, եթէ զլիւն
նոր փափախ մը գրած ըլլար:
Քոչին աղջիկներն ու կիները, նաչու-
նիթարիներ հագած, ուռնիններու ներքեւ
տեղաւորուելու զանազան աշխատանքի
սկսած էին: Կիները՝ ծառերուն կոթնած՝
նոսրերէն երկարած՝ խոշոր ստինքները
դուրս ձգած՝ իրենց փոքրիկ երակներն
ըր կը զիւնցնէին: Այդ բոլորին մէջ գե-
ղեցիկը պետին աղջիկէն էր, սեւ աչքե-
րով, հասուն կուրծքով, լեցուն ու ու-
ժեղ դէմքով. ճակատին կախած էր ոս-

կեջրուած անկաւոր դրամներ:
Զուլֆա էր անունը: Զիւն մերկ կը-
նակէն վար իջաւ, ժպտեցաւ Մարտիկին
կենդնոտ ու ժպտուն աչքերով: Անոր
ժպտը համարձակ էր ու բնական:
Մարտիկ խօսեցաւ բոլորի հետ, կիսա-
մերկ ու տկուր երակներուն հետ բա-
րեկամ դարձաւ, նոյնիսկ օգնեց, որ տը-
ղամարդիկ վրաններուն ցիցերը զար-
նեն:

Գնչուներու պետը ժպտուն երեսով
դեռ նոր ծնած էջի քուռիկը գրկած՝
կամաց մը գետնին վրայ կը դնէր:

— Հա, լաւ է, լաւ, էնպէս լաւ է՝ պի-
տի ըլլայ... Մայրը ազնիւ ցեղ է: Մօր
համար վճարած եմ ուղիղ 300 դրուշ, —
կը խօսէր պետը Մարտիկին՝ քուռիկի
շուար կեցուածքէն, գեղեցիկ աչքերէն,
դոյնէն ու ճակատի վրայի նաչիէն յա-
փըշտակուած:

Յետոյ թիւլ ասեղով քուռիկի ախանջ-
ներուն վերէ ծայրերը սկսաւ իրարու
հետ կարել: Միեւնոյն ատեն կը շարու-
նակէր խօսիլ քուռիկի մօր ազնուակա-
նութեան մասին: Երբ լմնցաւ իր գոր-
ծը, կարծես այն ատեն միայն անդա-
դարձաւ, որ ձիւնորը իրենց մօտեցած
էր, թէ ո՞ր տեղէն կուգան: Պետը չպու-
լը բռնեց, ծառի մը տակ կոթնեցաւ ու
պատմեց ձիւնորին, որ թորասանի կող-
մերէն կուգան: Զամբան սատկած էր իր

մէկ էջը: Խորասանի կողմերը կուռի
բռնուած էին ուրիշ քոչի մը հետ, որով-
հետեւ անոնք ուզած էին իր աղջիկը՝
Զուլֆան փախցնել: Գովեց իր աղջիկը,
որ լաւ պարել ու երգել գիտէ, որ անոր
գինը 8-000 դրուշ է, որ գնչուներուն մէջ
էն գեղեցիկ աղջիկն է: Խօսեցաւ աղջկան
մօրը մասին: Լաւ, որ աղնուական ցե-
ղէ էր, ու անոր համար վճարած էր
8-000 դրուշ, եւ մեռած էր Թաւրիղի մէջ:
Կիները այժերը կը կիթին, տղամար-
դիկ ուռնիններու ճիւղեր կը կտրէին աշ-
խատանքի սկսելու համար: Անոնք ար-
հեստով կիթոց ու սալա շինողներ էին ու-
ռի ճիւղերով, նաեւ մաղադրած էին:
Զուլֆա խանդոտ նախաձեռնով, ախա-
ններուն տակ ուռն ճիւղ մը խաւած մօ-
տեցաւ իր հօր ու ձիւնորին:

— Աղջիկն է, էֆէնտի, — ըսաւ պետը:
Զուլֆա նստեցաւ իր հօր մօտ, գլուխը
անոր թեւին դրած ու սեւ, խոշոր աչքե-
րը Մարտիկին բռնած, աղեղէն արձակ-
ուած նետներու պէս: Հետզհետէ հաւաք-
ուեցան ուրիշ կիներ, կլոր երեսներով
տղամարդ մը, որ յօնքերուն տակ կոր-
սուած փոքր աչքերով կը դիտէր Զուլ-
ֆան ու ձիւնորը: Յետոյ երիտասարդը
մէկ կողմ երթալով՝ ձայն տուաւ պե-
տին: Պետը կամաց մը իր տեղէն ելաւ,
կարգադրութեան համար ձայնին կողմը
գնաց:

Կ. ՊՈԼՍՈՑ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ

ՄԱՐՏԵՅԻ ՄԷՋ

— 0 —

Ժամը 18.00ին՝ «Լոյս Զուարթ»-ի արա-
րողութիւն Սէն - Ժէռմէի Ս. Սահակ -
Մեարոյ եկեղեցւոյ մէջ, ուր Պատրիարք
Հայրը կը քարոզէ եւ ապա կը հիւրասիր-
ուի Վարչութեան կողմէ, իրեն ի պատիւ
ճաշով՝ նոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Հոկտ. 19, Կիրակի օր, Հանգիստ
Պատարագ Մարտիկի Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵԱՐՈՅ
ՄԱՅՐ ՆԿԵՂԵՑԻՈՅ մէջ (Փրատո):

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇՆՈՐ ՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ

Պատարագը կ'երգէ՝ ՍԱՀԱԿ - ՄԵԱՐՈՅ
երգչախումբը, իր ամբողջական կազմով:
Նոյն օրը, կէսօրին, Ժամը 13.30ին, ի
պատիւ Շնորհք Պատրիարքի՝ ճաշ, Մար-
տիկի Ս. Սահակ - Մեարոյ Մայր եկե-
ղեցւոյ Մշակութային տան Ա. Զրբաշ -
եան սրահին մէջ: Ծաշագին՝ 150 ֆ.:

Տեղերը ապահովելու համար դիմել -
Վարուժան Պողոսեանի՝ հեռ: 90-53-91
կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան՝ հեռ.
77-84-70:

Բոլոր եկեղեցիներու առջեւն օրօքալի
ձրի սպասարկութիւն. դիմել համապա-
տասխան եկեղեցւոյ Թաղականութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ Վարչութիւնը ստա-
ցած է հետեւեալ նուէրները -

Եկեղեան եւ Ամուսնան ընտանիքները
իրենց հօր եւ անեղհօր մահուան, Հա-
մամճեան եւ Պաղտատարեան ընտանիքնե-
րը իրենց մօր եւ զոքանչին մահուան քա-
ռատունքին առիթով՝ 500-ական ֆ.:

Այլի Տիկին Արփինէ Փափաղեան (Պան-
եհօ) իր ամուսնոյն յիշատակին, Պ. Գը-
րիգոր Պապիկեան երուանդ իւթիւնեանի
մահուան առիթիւ փ.ծ.ի, Տէր եւ Տիկին
Յարութ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին
Միրաբեան՝ Աստուածածնայ տօնին, Տէր
եւ Տիկին Ժան Ժիւսօ՝ իրենց սանին մը-
կըրտութեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ
Համբարձումեան (Գալաթիոյ) իրենց աղ-
ջըկան Սիլվիի Ռիչարտի հետ պսակադրու-
թեան առիթով 100-ական ֆ.:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ - ՃԱՇ

Ի Ն Պ Ա Ս Տ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

Հոկտեմբեր 18, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 20.30էն ՍԿՍԵԱԼ
SALLE DES FETES DU MONT MESLY AVE. G. DUHAMEL, CRETEIL

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Նուադախումբ՝ ԿԱՅԾԱԿ

Սեղանները ապահովել, նախապէս հեռաձայնելով -

378-23-69 կամ՝ 375-27-89

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«Արշէլեան» Թատերախումբին ներկայա-
ցումը՝ Շաբաթ, Հոկտ. 25ին, Արֆոր -
Վիլի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի տարեկան Պա-
րահանդէսը՝ Նոյեմբեր 22ին, Գազինօ
Շարպոմնիէրի մէջ:

MELKON

A OUVERT

UN NOUVEAU RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 - PARIS

TEL. 296.37.41

×

SPECIALITES ARMEINIENNES

DINER MUSICAL

Le Vendredi, 17 Octobre: SOIREE TZIGANE, HONGROISE

Le Vendredi, 24 Octobre: SOIREE ROUMAINE

IL EST PRUDENT DE RESERVER

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

×

FERME LE DIMANCHE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Այլի Տիկին Նուրիկ Մակարեան, Տէր
եւ Տիկին Վարուժան Պարոնեան եւ զա-
ւակը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ժէրվալ եւ
զաւակները կը ծանուցանեն, թէ հոգե-
հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կի-
րակի, Հոկտ. 19, Փարիզի Ս. Յովհ. -
Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց զաւակին, մօր,
եւ մեծ - մօր՝

Այլի Տիկին Անժէլ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

(ծննդալ Մակարեան)

մահուան քառասունօրին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը,
միջ - մասնաճիւղային Ժողովի կը հրա-
ւիրէ այս Ուրբաթ, Հոկտ. 17, Ժամը
20.30ին, Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝
17, Ռիւ Պլէօ:

EGLISE SAINT - LOUIS - EN - L'ILE

19 bis, Rue Saint - Louis - en - L'Ile

Paris 4e - Métro: Pont - Marie

JEUDI, 20 NOVEMBRE A 20 H. 45

GRAND CONCERT
KOMITAS

P A R

SIPAN - KOMITAS

SOUS LA DIRECTION DE

GARBIS APRIKIAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԿՈՄԻՏԵԱՍԻ

(ԻՐ 110-ԱՄԵՆԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ԳԵՂՁՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Կը մասնակցին՝

ՍՕՆԻՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (ԱԵԾԾՕ), ՌԸՆԷ ՄՍՍԻՍ (ԿԱՐԻԹՕՆ)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԵԱՍ ԵՐԳՁԱՆՈՒՄԻ

Մեներգ՝ Թէրէզ Բէշէճեան ալթօ, Մկրտիչ Պողոսեան, Ռընէ Մարթայեան քե-
նոք, Ժիլվէն Զիպսի պաւ:

զեկապարտութեամբ՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Տոմարը՝ 50, 30, Ուսանողներու համար՝ 15 ֆռ

Vente des billets:

— PARIS 9e: Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue. Tél. 824.63.89

— PARIS 9e: Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévise. Tél. 523.24.97

— ALFORTVILLE (94): Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid.
Tél. 376.55.89

— ARNOUVILLE (95): Alimentation NICOHOSSIAN, 121, Ave. H. Barbusse.
Tél. 985.04.46

— ASNIERES (92): Alimentation VAROUJ, 49, Grand' Rue Charles de Gaulle.
Tél. 793.64.02

— CLAMART (92): Télé - Condorcet, 175, Ave. Jean Jaures. Tél. 642.56.17

— VILLEMOMBLE (93): M. et Mme. Zahredjian Armand. 142, Rue Bernard Gante
Tél. 854.27.92

ainsi qu'auprès des membres de la Chorale

BANQUET

Organisé par

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
(Section MARSEILLE - VILLE)

Dans les salons de l'Hôtel SEVAN à Pertuis (Vaucluse).

DIMANCHE, 26 OCTOBRE, A 13 H.

Les places sont limitées.

Pour la réservation s'adresser à la:

— Maison de la Culture et Jeunesse Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile,
13001 - MARSEILLE. Tél. (91) 50.15.09

et auprès des Membres de la Croix Blue Arménienne, Marseille - Ville.

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

HOMENETMEN

FRANCE

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՓԵՐԻՉԻ
ՄԱՍՆԱՃԻԻԼ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ

Խ Ա Ղ

RALLY
PAPER

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏ. 19 ԱՌԱՌՕՏԵԱՆ ԺԱՄԸ 10-ԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԵՆ
17, Rue Bleue, 75009 - PARIS

Արամագրութեանց համար դիմել -

Հայ Մշակոյթի Տուն - Հեռ. 824-63-89 եւ կամ, մրցումի օրը տեղւոյն վրայ՝
Ժամը 9ին սկսեալ:

Մրցումէն ետք հիւրասիրութիւն եւ նուէրներու բաշխում:

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՓԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՐԱՇԽ
ՀԱՐԱՇԽ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ
ՆԻ ԹՈՒՐԿ ՄԱՍՈՒԼԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՂԸ
ԿԸ ՇԵՇՏԷ ՓԷՔԻՆԻ ԴԵՐԸ

Նախագահ Ժիսկար Դեմաթեն փեքին
առաջին օրը եւ առաջին օրը եւս հան-
դանքներու եւ փոխանակում ձառե-
լիքներու իսկ, պարզուեցաւ թէ
երկրորդ օրը համաձայն են դատա-
ւարարութեան համար խորհրդային զե-
րաւորութիւնը: Ժիսկար համոզուած է որ
կոմունիստներ եւ Եւրոպայի պէտք է իրենց
աշխարհը աւելի լայն դարձնեն աշխարհի
պայքով մէջ եւ այդ ձեւով աշխարհ-
ային արդար խաղաղութեան մը հա-
մար, ծնած բազմաբեկումային աշխարհի
հաւասարակշռութենէն եւ խուսափած
պայքերու բախումէն: Ֆրանսայի նա-
խագահին համար՝ Եւրոպայի հրապա-
րութիւնը քաջաբեր համաշխարհային կոի-
նոքաւ հետեւանքով պատմութեան մէջ
կենդանի երեւոյթը կը կազմէ: Ֆրան-
սայի Նախագահը բուռն կերպով դա-
մարտեց նաեւ Աֆղանիստանի եւ
Կամբոճի դաւաճումները, մինչ Զինաս-
տութիւնը նախարարապետը կը զգուշա-
վէր Ֆրանսայի Նախագահը, չեղարկելով
«Եւրոպայի զինուորական աճող մշտա-
պաշտպանութիւնը մը ներքեւ կ'ապրի»:
Թէ նոյնիսկ խորհրդային Միութեան անունը
առած, «հասցէն» յստակ էր:
Այսօր հանգիստ Ֆրանսայի Նախագահ -
նախագահութիւնը դժուար է եւ կա-
պիտելի, որ եթէ Մոսկուա գոհ էր
կոմունիստական ժամանակներէն (Ժիսկարի
մարտը ժամանակներէն արդէն միայն
նորից իմաստով է), շատ դժուար է այս
օրը նոյն ժիսկարի արտասանած խոս-
քի փեքին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ, ՀՈԿՏ. 8 - 9)
ՌՈՒՍ ԹՂԹԱԿԻՑԻՆ ՀԱՐՅԱԶՐԱՅԻՆ
ԱԶՆԱՌՈՒՐԻ ՀԵՏ
«Սովետական կուլտուրա» թերթին մէջ
լոյս տեսած է Շառլ Ազնաւուրի հետ
Երեւան կարասեւայի հարցազրոյցը: Ազնա-
ւուր, պատասխանելով թղթակիցին իր
«Ինքնակենսագրութիւն» երգի մասին և -
րած հարցումին, շեշտած է, որ անցեալը
իրեն համար միշտ եղած է՝ հարուստ
շտեմարան մը, որմէ առած է թե -
մաներ, ներշնչում եւ դասեր: Այդ անց-
եալին մաս կը կազմէ նաեւ՝ Օսմանեան
ճեղքապաշտութենէն հրաշքով ազատած եւ
Ֆրանսա ապաստանած իր ծնողը:

ՍՈՒՐԻՆ ՔՈԶՄԱՐԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ
ՓՈՂՈՑ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Հայաստանի կառավարութեան որո -
շումով, Երեւանի փողոցներէն մէկը պի-
տի կոչուի «Սուրէն Քոչարեան» եւ «Սը-
վերդուլ» փողոցի թիւ 26 տան պատին ալ
պիտի փակցուի՝ յուշատախտակ մը, նը-
կատի ունենալով որ, ողբացեալ արուես-
տագէտը 1925 - 1957 ապրած է հոն:

«Ամբողջ կեանքին ընթացքին» - ըսած է
Ազնաւուր, - զգացած եմ իմ ազգային -
ընտանեկան արմատները, ինչ որ շատ
կարեւոր է արուեստագէտի մը համար:
Ոստիւղ իր մանկութեան մասին, Ազ -
նաւուր, նշած է որ, զաղթականներու որ-
դին, մտածել իսկ չէր կրնար՝ մասնա-
զիտական կրթութեան մասին: Առաջին
հերթին, անհրաժեշտ էր ապրուստը շա-
հիւ, հետեւաբար, Ազնաւուր, աշխատան-
քի սկսած է՝ 11 - 12 տարեկանին: Տան
մէջ, երաժշտական միջնորդ մը գոյու-
թիւն ունեցած է, յատկապէս՝ դասական
երաժշտութեան: Հայրը ունէր՝ փողեր
ճաշարան մը, ուր կը հնչէին ռուսական
եւ հունգարական մեղեդիներ: Դպրոցը,
սոսկեւ առթիւ, կը սորվեցնէին Ֆրան-
սական ժողովրդական երգեր: Այդ ամ-
բողջ միտքին, ըսած է Ազնաւուր, դար-
ձած է՝ իր այրուբերը: Անդրադառնալով
իր գործերուն, Ազնաւուր ըսած է. «Պա-
տանութեան տարիներուն աշխատելը՝ ա-
ւելի դիւրին էր: 18 տարեկանիս, ես ա-
մէն առտու նոր երգ մը կը գրէի: 20 տա-
րեկանիս՝ ուրիշ մարդ էի, 40ին՝ ուրիշ
մը: Այժմ յիշուել անց եմ, եւ կ'արձեալ
փոխուած եմ: Կեանքին կը նայիմ աւելի
իրատես կերպով: Անդրադառնալով հին
թեմաներու, անոնց նոր լուծումներ կը
բերեմ, կը վերահաստատեմ հին յայտա-
գրեր երգը, կը փոխեմ անոր շեշտերը,
հնչեանքները: Չեմ ընդունիր՝ անշարժ
եւ կաղապարուած արուեստը: Պէտք է
քալել դարաշրջանին համընթաց, ծած -
կուի անոր կենդանեան, տանջուի անոր
ցաւերով, ըլլալ իր ժամանակի վկան: Եւ
այս է երգչին կոչումը»:

ՆՈՐ ԵՐԶԵԱՆՑԻ ՄԷՋ
Նոր Երզնկա աւանի դարպասին մօտ
կառուցուած է աղբիւր - յուշարձան մը,
տուֆ քարով: Յուշարձանի կամարի խա-
ղողի եւ նոսն դարձաբանդակներուն տակ
փորագրուած է՝ Ի բարի վայելում Նոր
Երզնկացիներին: 15 տարի առաջ հիմ-
նադրուած է այդ աւանը, որ շինարար
հայ ժողովուրդի ձեռքերով դարձած է
գոյութիւն ընակալայր մը, կանաչութեան
մէջ թաղուած կառուցներով եւ բարե -
կարգ փողոցներով: Մշակոյթի պալա -
տին մէջ ամէն իրիկուն կը հաւաքուին
աւանի երիտասարդները եւ պատանիներ -
ը ու կը հետեւին արուեստի զանազան
ճիւղերու աշխատանքներուն: Երբեմն
նաեւ անոնց համար կը տրուին համերգ -
ներ եւ կը ցուցադրուին շարժանկարներ:
Նոր Երզնկա աւանը ունի ներկայիս 1350
հոգեւոր ընակչութիւն մը:

ԱՐԶԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ՝
ՃԱՏՐԱԿԻ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ՄՐՃԱՇԱՐՔԻՆ
Արաքսայի մէջ (Պուլկարիա), տեղի ու-
նեցած ճատրակի միջազգային մրցաշար-
քը վերջ գտած է Արաք Պետրոսեանի
(Երեւանէն) յաղթանակով: Քանի մը ա-
միս առաջ, Արաք Պետրոսեան՝ մեծ յա-
ջողութիւններ արձանագրած էր «Երեւան -
80» միջազգային մրցաշարքին: Պուլկա-
րիոյ մէջ հայ խոյաները շահած է 13 հը-
նարաւորէն՝ 11 միտքով:

ՄԻՋԵԴԻԱ
ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ 20 ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐ
ՁԵՐԲԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Միջմիջ Մէլամէթի կուսակցապետը՝
Երեւանի քաղաքի եւ իր շարժումին
պատկանող զանա ալ ղեկավարներ ձեռ-
նարկութեան առկա օր: Իրենց դէմ եղած
հարստանութիւնն այն է թէ ուզած են
հարապետական վարչակարգը փոխա -
նակել կրօնի վրայ հիմնուած պետու -
թեան մը: Բանտարկուածներուն մէջ
Պետրոս Խոջալ, նախկին նախարար եւ
պարզապէս փոխ - վարչապետին:
Պետրոս Խոջալը ներկայիս Երեւանի
մէջ կ'ապրուի իրենց հետ: Զինուորական
իշխանու -
թեան պետը ըսած էր թէ իշխանութենէն

պիտի չբաշխուին զինեալ ուժերը ցորչափ
անիշխանութիւնը չէ վերցած: Ահաբե -
կիչները երկու ոստիկան սպաննած են
եւ ուրիշ խումբ մըն ալ յարձակած է սըր-
ճարանի մը վրայ, Զորեղաբերի օր, ըս-
պանելով Միլի Սէլամէթի մէջ պարա-
լուրը:
Սեպտ. 12-էն ի վեր, այսինքն զինուո-
րական պետական հարուածէն 1500 հոգի
ձերբակալուած են, գլխաւորաբար Տէլ -
Սուլ (ձախ յեղափոխական) եւ Տէլվրիմի
Քուրբալուշ ապօրինի շարժումներուն
մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ
ՌԻԻ ԿՈՊԵՆՀԵԻԿԻ սինակոկին դէմ ե-
ղեռնափորձին տեղին՝ Քատտաֆին կայ,
կը գրէ Թրիպլիս Ժիւլի, որու միակ
փաստը սակայն հիմնուած է «Քրանսա -
կան դադարի սպասարկութեանց համո -
զումները»: Միւս կողմէ, մամուլը
Հինգաբերի օր հրատարակեց ռուսեր
նոյնիսկ ռապո - նկարը պատրաստուած վը-
կայութեանց հիման վրայ:

ՔԱՆԱԿԱՆ Հրաժարեցաւ Անգլիոյ Աշ-
խատաւորական կուսակցութեան նախա -
գահի իր պաշտօնէն: Կը կարծուի որ
քաջուելով Քալական ուղեց ճամբայ բա-
նալ կուսակցութեան «ալ թեւի» պարա-
գլուխ՝ Տէնիս Հիլէի: Արդարեւ ձախ եւ
ալ հոսանքներու բուռն բախում մը կայ:
ԵՍԹՈՒՆԻՈՑ մէջ բաւական ծանր մի -
ջադէպեր ծագած են ըստ ամերիկեան
«Ֆրի Եւրոպ» ձայնասփիւռի մէջ ներ -
կայացուցչին: Թալինի մէջ երկու հա-
զար երիտասարդ ցուցարարներ տողան -
ցած են Պալթեան երկրներու ազատու-
թիւնը ուղեւորով:
ՓԱՐԻՉԻ մէջ, ստիպողաբար կը խնդ-
րուի չմեռնիլ այս օրերս, որովհետեւ մե-
ռելաթաղերու այն պաշտօնեաները, ո-
րոնք թաղապետութեան կը պատկանին
գործադուլի մէջ են եւ ուրեմն կարելի
չէ թաղուիլ: Քաղաքապետութիւնը մե -
նաշնորհն ունի մեռելաթաղերու եւ ասոնց
ալ 55ի տեղ կ'ուզեն 50 տարեկանին հան-
գըտեան կողմից իրենց աշխատանքին
վատառող ընոյթին համար: Փարիզի
մէջ օրը 110 թաղում կ'ըլլայ:

«ՄԻՆՁ
ՄԵՋ ԿԸ ՌՄԲԱԿՈՑԵՆ,
ՄԵՋԻ ՎԻՋԱ ԴՆՈՂՆԵՐԸ՝
ՍԷՅԻՐ Կ'ԸՆԵՆ»...

Անցեալ շաբաթավերջին, Նիւ - Եորք,
Լոս - Անճելէս, Լոնտոն եւ Փարիզի մէջ
կատարուած հակաթուրք հասարակչական
արարքներու աղբնութեամբ, թուրք մա-
մուլի մէջ առաջին «լուր» հակազդեցու-
թիւնը՝ Հիւրթիլէթի Հոկտ. 15-ի թիւին
մէջ տեղ կը գտնէ՝ «Մինչ մենք կը ուր-
բակոծուինք՝ մեզի վիզա դնողները կը
դիտեն» խորագրով, ուր խնդրոյ առար -
կայ կ'ըլլայ «Արեւմտեան աշխարհի ար-
դարութիւն»ը (հասկնալ անարդարու -
թիւնը) եւ յիշեալ արարքներու դէմ ցոյց
տրուած «անտարբերութիւն»ը:

Հիւրթիլէթ, այդ առթիւ հետեւեալը
կը գրէ -

«Տարիներէ ի վեր, աշխարհի զանազան
կողմերը գտնուող թրք. պատուիրակու -
թիւններ, Թրք. Օղային Գիծերու եւ Թրք.
Զբօսաշրջիկութեան Գրասենեակները թի-
րախ ընտրելով, 8 թուրք դիւանագէտ
սպաննող Հայերուն նախապատրաստ -
ած յարձակումներու շարքին՝ նոր մըն
ալ աւելցաւ: Կիրակի օր, Նիւ - Եորք,
Լոս Անճելէս, Լոնտոն եւ Փարիզի մէջ
գտնուող թուրքերու յատուկ կարգ մը
չէնքերու ռմբակոծումը՝ արտասահմանի
թուրքերուն մօտ մեծ յուզում յառաջա-
ցուցած է: Թուրքիոյ դէմ, մէկը միւսին
ետեւէն վիզա դնող եւրոպական երկրի -
ները, տարիներէ ի վեր, Եւրոպայի մեր
ներկայացուցչութիւններուն եւ ներկա -
յացուցիչներուն դէմ կատարուող յար -
ձակումներու դէմ՝ հանդիսատես մնա-
լով կը դժանան, եւ այս կացութիւնը՝
հասարակչները կը քաջաբեր: Միւս կող-
մէն, Լա Հէի մեր դեմպանին տղան՝ Ահ-
մէթ Պէնլէրը սպաննած ըլլալով ամբաս-
տանեալ մը, քիչ ժամանակ առաջ, ցու-
ցադրական հարցաքննութենէ մը վերջ
ազատ արձակուած է: Եթէ՝ յանցաւոր-
ները անպարտ մնան, յարձակումները
ոչ միայն վերջ չեն գտներ, այլեւ՝ ահա-
բեկումն ալ քաջաբերուած կ'ըլլայ»:

Հիւրթիլէթ, կ'եզրակացնէ՝ հարցն -
ելով «Մեզի վիզա դնողներուն կը հարցը-
նենք. աչքը դարձած հայ միլիթաններուն
վիզա չկա՞յ»...

Միւս կողմէն, նորէն Հիւրթիլէթի մէջ
Օգոստ. 15-էն ստորագրութեամբ լոյս
տեսած ուրիշ յօդուածի մը մէջ, հեղի-
նակը կը վերլուծէ Փարիզ, Ռիւ Կո -
պերնիկ կատարուած մահափորձը ու
այդ առթիւ տեղի ունեցած ցոյցերը, եւ
թէ եւ «ցաւ» կը յայտնէ յիշեալ մահա -
փորձի ընթացքին սպաննուած հրեայի
մը համար, սակայն, կը դժգոհի նաեւ որ
հրեայի մը մահուան պատճառով երբ
Ֆրանսա «տակնուլրայ» կ'ըլլայ, միւս
կողմէն, «այդ նոյն ցոյցերուն մասնակ -
ցող կուսակցութիւններու, սենտրօնեան -
րուն Ֆրանսայի Ներքին Գործոց նախա -
րարին եւ Հանրապետութեան Նախագա-
հին իսկ աչքերուն առջեւ, Փարիզի կեդ-
րոնին մէջ թուրք ներկայացուցչներու
դէմ կատարուած յարձակումներուն ֆը-
րանսական իշխանութիւններու կողմէ ոչ
մէկ հակազդեցութիւն ցոյց տ

ԺԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ ՄԵՐ ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Բ.

Լիբանանի մէջ ներկայացուցաւ «փորձառական թատրոն Պուրճ - Համմուտ 78» թատերախումբը (1) ասկէ մօտ երկու տարի առաջ, այդ թատրոնի մէջ Լիբանանի իրական կեանքէն առնուած, որպէս թեմա նիւթ մը կար «Կլոր սեղան», որ կը ներկայացնէր Լիբանանէն փախչող զեկաւարները, այս վերջինները, «ազ - դային վերականգնումի յատկացուած ժողովի մը ընթացքին, պոռոտախօսու - թեամբ կը քարոզեն. «Հայութիւնը պէտք է գաղթէ ելլէ»... սակայն օրն իսկ նոյնինքն իրենք են երկրէն փախչողն - րը:

Արդարեւ, ժողովուրդի մը համար զեկաւարութիւնը որպէս տիպար ոչ միայն խօսքով, այլ նաեւ գործով՝ օրինակելի առկայ ունենալով բնականաբար անոր պիտի հետեւի:

Իսկ ուրիշ տեղ մը Կ. Յ. իր ճառին մէջ, խօսքը ուղղելով նոր խմբաւորումներուն հետեւեալը կ'ըսէ՝ «Եթէ արա - դաբոյս էին այդ սոսկերը էին նաեւ առաջամեծ»... (....) «Անոնք, որ կը յա - ւակնէին ժողովուրդին անունով խօսել անապահովութեան առաջին օրերուն իսկ՝ փախան Եւրոպա եւ Ամերիկա: Ո՛ր էին պատերազմի առնէ՞ մեր ժողովուրդի ֆիզիքական պաշտպանութեան գործին մէջ»:

Նախ՝ արտայայտուած մտքերուն առաջին մասը անձուկ եւ հեռու է առաջ - կայական մօտեցումէ եւ հետեւաբար թե - րի: Անոնք՝ (սունկերը - ըստ Կ. Յ. ի) արագաբայ չէին, ամբողջ մասնեակ տա - րիներու եղելութեան մը արդիւնքն էր այդ, քաղաքական դիմի մը, որ հետագ - հետէ առաջնորդեց սփիւռքի քաղաքա - կան, դադարաւարտական փառածու - թեան, ու անոր ապացոյցը եղաւ երկ - տասարդութեան ըմբոստացումը՝ նոր խմբաւորումներու ծնունդը....

Հարց կուտանք. ինչո՞ւ համար 73ական թուականներուն կազմուցեալ Լ. Ե. Մ. ր (Լիբանանի Երիտասարդական Միութիւն) ղեկավարութիւնը առերեսով փոփոխու - թիւններու ենթարկելով, խորքը սակայն անփոփոխ ձգելով, գէթ հիմնականօրէն փորձուցեալ նոր միջոցի մը համար զըս - պել տեղի ունեցող մակընթացութիւնը: Սխալ է ըսել նաեւ թէ արագաձեւ են ա - նոնք. փաստօրէն եթէ անցեալին միայն Լիբանանի մէջ նման հարցեր կը ծա - գէին, այսօր անոնք տարածուած են հա - մարեալ բոլոր դաշտերէն ներս՝ Ծը - րանսա, Անգլիա, Պարսկաստան, Իտա - լիա, Կիպրոս, ԱՄՆ, Գանատա... առանց յիշելու տակաւին՝ վերջերս ծնունդ ա - ւած զինեալ գործունէութեամբ պայքա - րող կազմակերպութիւնները: Նոյնիսկ կուսակցութեան շարքերէն ներս սկսած են նախկին ուղղութեան վերադառնալու փորձերը (իմա՝ Հ. Յ. Դ. ի ընկերակա -

կան ծրագրին): Խրախուսիչ է այսօր տես - նել Պարսկաստանի Ռոստոմականներու ծաւալումը:

Իսկ ինչ կը վերաբերի պատերազմի ա - ռաջին օրերու տեղի ունեցած փախուս - տին... այս մէկը խեղաթիւրուած է: Ինչ - պէ՞ս կարելի է նման դատում մը ընել, երբ վայրկեան մը մտածելու ըլլանք այդ անձնուրաց երիտասարդներու մասին, ո - րոնք կը պայքարէին Լիբանանի քաղաք - ցիական կռիւի առաջին օրէն իսկ: Անոնք ո՛չ մէկ ճիշդ խնայեցին ծառայելու ու պաշտպան կենալու ընդհանրապէս «Նա - պա»-ի չըլլանին եւ մասնաւորաբար »Նոր Դիւղ« կոչուած թաղամասի մէջ դանը - ւող հայութեան: Կուսակցութեան գործած ու պաշարուած փաղանջաւորներու կող - մէ, այս չըլլանին մէջ, յոռեգոյն օրե - րուն իսկ, «սունկ» կոչուած խումբերը դիշեր ցերեկ գէնքը ձեռին, զո՞հ ու վի - րաւորներ տալով մեծ օգուտ ունեցան տեղւոյն հայութեան՝ իրենց անձուկ, խեղճ կարելիութիւններով փոքրիկներու համար դպրոց, անդեղէն, բժշկական, խնամքներ պարենաւորում հայթայթե - ցին միաժամանակ, անոնք ժողովուրդի պաշտպան կեցան առիթ՝ չտալով որեւէ գողութեան կամ հայադրելու, ցեղա - պաշտ գործունէութեանց: Անոնց փառ - տը՝ նոյնինքն տեղւոյն ժողովուրդը:

Բայց ի՞նչ տեղի ունեցաւ: Հագիւ ըրո - նագրաւուցեալ վերոյիշեալ չըլլանք փա - ղանդաւորներու կողմէ, այդ երիտա - սարդները հայաձեւքի ենթարկուցան ո՛չ միայն փաղանջաւորներու կողմէ այլ նաեւ կուսակցական ղեկավարութեանց կողմէ որոնք արդէն «փոխուածներու» անուանացանկ մը յանձնած էին առա - ջիններուն: Արդէն երկար ժամանակէ ա - նոնք այս երիտասարդները պիտակաւո - րած է ի ն որպէս՝ համայնակարներ ծախուածներ... քաղաքականութիւն մը, որուն իրազեկ են շատեր՝ ու որուն նը - պատակն էր կղզիացնել այդ երիտասար - ղութիւնը ժողովուրդէն՝ լաւագոյնս հարուածելու համար զայն:

Ապա անցնելով ներկայիս տիրող հա - կասութեան՝ նոր երիտասարդութեան եւ ղեկավարութեան միջեւ, Կ. Յ. զայն կը վերագրէ պարզ մարդկային ընկերու - թեան ինտելիգենցի թէ, «Ափսոսքի մէջ երիտասարդական իրաւ շարժումը, բը - նականաբար, իրեն դէմ պիտի հանէր պահպանողական մտայնութեան ա է ր մարդիկ: Զուր է սակայն այս հակադ - րութիւնը»: (....) «Այսպէս է նաեւ մարդկային ընկերութեան բնական հո - լովոյթը: Ներկան ասարեք չէ անցեալին ուղինը կամ ոչ երիտասարդական դա - դափանքները կը յաղթանակեն՝ իրեն կար - դին պահպանողական յետադիմական եւ ժամանակավրէժ ըլլալու համար ապա - դային»: (2)

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՓԱՐԻԶԻ Մէջ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 10ին, Գոնդրոտ - Լաֆայէթ պանդոկի սրահներուն մէջ է որ ճաշ մը կը տրուէր ի պատիւ Շնորհ Պատրիարքի, ի ներկայութեան՝ շուրջ 150 մասնակցողներու:

Ճաշի աւարտին, յանուն Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան, «բարի - դա - րուստ» մաղթելէ ետք Պատրիարք Հօր, Մէթր Բարսեղեան ըսաւ. «Լուրջ յուզու - մով է որ կը հետեւինք ձեզի, ձեր առա - քելութեան՝ ձեր երկրին մէջ. մեր մը - տահոգութիւնը մեծ է եւ աւելի մեծ պի - տի ըլլար, եթէ դուք հոն չըլլայիք՝ իր - րեւ պաշտպան մեր ժողովուրդի իրա - ւունքներուն, եւ նախանձախնդիր՝ մեր ժողի - եղբայրներու ազգային զիմազմի պահպանման: Մեր ժողովուրդը, առ - կաւին դար մը առաջ՝ երկու միլիոն էր ձեր երկրին մէջ, այսօր չենք ուզեր ան - դրադառնալ այն պատկերին, որ հոն պարզուած է ներկայիս: Ձեր առաքելու - թեան ընթացքին թերեւս առանձին կը զգաք, բայց վստահ եղէք, Պատրիարք Հայր, որ մենք միշտ ձեր կողքին ենք»:

Սխուհեմեւ, խօսք առնելով Արեւ - մուտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Սերովիք Արք. Մանուկ - եան, ըսաւ. «Սերովիք եւ յարգանքով կ'ող - ջունենք մեր մէջ ներկայութիւնը՝ Կ. Պոլ - սոյ Պատրիարք Շնորհ Արք. Գալուստ - եանի: Իրեւ անձ՝ անկար իր հանգա - մանքէն, Շնորհ Արք., մեծ դեր կատա - րած է մեր Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ, իր - րեւ առաջնակարգ դէմքերէն մէկը: 17 տարի է, որ կոչուած է մեր ամէնէն ղեկավար եւ փափուկ նուիրապետական Աթոռի դահակալութեան: Ծանօթ ենք այն սեղմումներուն ու դժուարութիւննե - րուն՝ որոնք ի գործ կը դրուին պատմա - կան Հայաստանէն ողջ մնացած մեր բե - կորներուն վրայ, կրթական, մշակութա - յին, վարչական եւ նիւթական մարզե - րուն մէջ: Շնորհ Պատրիարք, կորովով, քաջութեամբ կը զիմաւորէ այդ բոլորը, պահպանելու համար հայ համայնքի ազ - դային զիմազմը, անոր իրաւունքները, լեզուն եւ մշակոյթը: Պատրիարք Հօր

Արք. այցելութիւնն է Ֆրանսա եւ այլուր, կոչ ընելով, որ Հայերը թեթեւեմով Պո - սոյ Հայութեան՝ իրենց ազգային ժա - անպոլեման պահպանութեան գծով, ի - րենց ուսերուն դրուած ծանր պարտա - կալութիւնները, որոնք աւելի ծանրացած են վերջին տարիները, դաւանելին Պո - լիս դաղթած հայ բեկորներու պատմա - ռով: Հետեւաբար, մեր պարտականու - թիւնն է՝ զօրավիշ կենալ Պատրիարքին որպէսզի կարենայ օգտակար ըլլալ իր շուրջ հաւաքուող այդ բեկորներուն, ա - նոնց ինքնութիւնը պահպանելու համար: Վերջին տարիները, տասնեակ հազարա - ւոր Հայեր, Պոլիս դաղթելով՝ դաւած են իրենց Հայութիւնը, իրենց նախնեաց հա - ւատքը եւ վերադարձած՝ Հայութեան զերկը: Ուստի, սրբազան պարտականու - թիւն պէտք է համարել՝ ընդառաջել այն կոչին, զոր պիտի ուղղէ ձեզի, այժմ՝ Շնորհ Պատրիարք»:

«Ամէնէն առաջ, մեր ազգուած չնոր - հակալութիւնը կը յայտնենք Սերովիք Արք.ին, ո՛չ թէ մեր անձին, այլ՝ մեր գործին մասին իր արտայայտած ըլ - դացումներուն համար», ըսաւ Շնորհ Պատրիարք, ու աւելցուց. «Երբ կը տես - նեմ այս առատ սեղանները՝ այսպէս ա - դատ երկնքի տակ, կը յիշեմ՝ այն միւս սեղանները, որոնք զրկուած են այս բա - րիքներէն: Պիտի մաղթէի, որ ձեր ուրա - կութիւնէն պուտ մը բաժին հանելէ դա - ւաւանելին Պոլիս դաղթած ձեր ժողիւրդն են եղբայրներուն: Շնորհակալ եմ այն յարգանքին համար, զոր ցուցաբերեցիք ինծի հանդէպ, սակայն, ուրախ պիտի զգամ, եթէ այս յարգանքը ուղղուի այն հայ բեկորներուն՝ որոնք քաղութեամբ կը պահեն իրեն ազգային զիմազմը: «Իմ՝ մտքս ամէն բան կ'անցնէր, բացի Կ. Պոլսոյ Պատրիարք ըլլալ: Գարեգին Արք. Խաչատրեանի վախճանումով՝ Կ. Պոլսոյ փշոտ Աթոռը թափուր մնացած էր: Կային թեկնածուներ, որոնց մէջ՝ Մամբէ Արք. Սիրունեան, Սերովիք Արք. Մանուկեան եւ ուրիշներ, որոնք ինձմէ աւելի արժանի էին հաւանաբար,

քաղանքութեան մը ձախողութիւնը, որ ի վերջոյ երեւան եկաւ վերջին չըլլանին:

«Բարոյական պայքար մղել» քարոզ - ները այլեւս դադրած են ազգեցիկ զեր ունենալէ երիտասարդութեան մօտ: Ի գուր չէ, որ ահաբեկչութիւնը մեծապէս կը դնահատուի երիտասարդութեան մե - ծամպնութեան կողմէ:

Խ. ԱՐՄԷՆ

(Շար. 2)

1.) Հեղինակ՝ Սարգիս Սարգիսեան, բեմադիր՝ Զօհրապ Եսայան:

2.) Ա. Ե. 7 Սեպտեմբեր 1980 թիւ 34 էջ՝ 771.

ՊԱՏՐԻԱՐԺԵԱՆ ԾԱԼԿԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐԺԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Թորթումի տաճկացի Հայերէց շատե - րը ուրիշ տեղերի նման յաճախում էին հայկական աւերակ ուխտատեղիները եւ ուխտ կատարում: Թորթումի Հայերի բռնի իշխմանցումը կատարուել է Տայոց դաւառի եւ Համլէնի Հայերի իշխմանցում - ան տարիներին (1650 - 1700 թուերին): Այս դաւառի թրքացած Հայերի զիմա - գծերն էլ հայկականից չէին գանազան - ւում:

X

5. ՏԱՅՈՑ ՆԱՀԱՆԻ
ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Տայոց երգումից հիւսիս, Թորթում դաւառակից արեւելք, ձորոյս գետի մի - ջին հոսանքի աջափնեայ հարաւային հո - վիտները գրաւող մի չըլան է: Հայկական իշխանութեան ժամանակ ունեցել է խա - ուր բնակչութիւն հայ մեծամասնութիւ -

նով: ԺԱ. դարուն սեւեռը Թուրքերի տիրապետութեան տակ կ'ընկնէ, իսկ 15-րդ դարուն Օսմանեան Թուրքեր կը տիրեն: Այդ ժամանակից Թուրքերը կը սկսեն բազմանալ քրիստոնեաների բռնի իշխմանցումի հետեւանքով: 16րդ, 17րդ դարերին բռնի իշխմանցումները Թուր - քերի կողմից զանդուածային բնոյթ կը ստանան, որի հետեւանքով իսլամ տար - րը կը սկսի մեծամասնութիւն կազ - մել:

Գերմանացի ճանապարհորդ Քոխ, որ լաւուսումնասիրել է այդ կողմերը, 1830 - ական թուերին, խօսում է Հայերի իսլա - մացման մասին: Նա Արդուրի մասին գրում է, որ «Իսլամացած քրիստոնե - ները վրացերէն էին խօսում: Յետագա - յում, զինուորական ծառայութիւնը եւ պանդխտութիւնը իր հերթին, օգնել են, որ Թուրքերէն լեզուն տարածուի իսլա - մացողները չըլլանում»:

17-րդ դարի ժամանակաշրջան Յակոբ Կարեցի, Սպէրի մասին գրում է, որ բոլոր բնակիչները Հայեր էին: Շատ ե - կեղեցիներ այժմ լքուած եւ աւերակ, տաճիկներու ձեռքն են անցել: Դեռ կան եկեղեցիներ ու վանքեր կանգուն, բայց զիւրը իսլամացած է եւ Թուրքերով բը - նակուած: Սպէրի չըլանում կար Գոթ - ձորու վանքը (Ս. Յովհաննէս), որ մը - նացել էր, բայց Գոթձորն արդէն իսլա - մացել էր: Նոյն շրջանում Ծաղկոյց հո - վիտը, որ ըստ Քոխի եւ Սոկաթի վկա - յութեան, բնակիչները վերջերումս էին բռնի իսլամացուել: Սպէրի չըլանի տե - ղանունները (արտերի, սարերի) պահել էին իրենց հայկական անունները:

Կիտիմ դաւառակի շատ Հայեր իսլա - մացել են 17-րդ դարի վերջերին: Զորո - խի հովտի բնակիչներն ալ բռնի իսլա - մացուել են ժամանակի ընթացքում, 17-րդ դարուց սկսած: Հ. Գ. Ինճիճեան եւս իր հերթին նոյնպէս յիշատակում է, որ Իսպիրի Հայերը վերջերումս բռնի իսլամացել են: Քոխը գրում է, որ բը - նակչութեան մեծամասնութեան բռնի իսլամացումը սկսել է կուտարածով, ինչ - պէս ուրիշ տեղերում (օրինակ՝ Համլէն եւ Սեւ Գետ):

Քոխի վկայութեամբ ձորոյս գետի ըս - տորին հովտի բնակիչները (Արդուրի չըլան) նոյն ժամանակներում բռնի իս -

լամացուել են: Իշխան հայ զիւրի բն - կիչները (ձորոյի ալ փին) նոյնպէս բռնի իսլամացուել են: Այդ կողմերում, տեղանունները մինչեւ Արդուրի, ընդ - հանրապէս հայական են մնացել: Իսլա - մացումի ժամանակ, մի քանի հայ եկե - ղեցիներ, մզկիթի են վերածուել: Այս կողմերում (Թուրթումից Օլթի) դեռ մնում են կիսակործան եկեղեցիներ եւ ւերակներ:

Քոխը շարունակելով գրում է. «Քլ - պէրի Այդեձոր (այժմ Թրքաբնակ) 1687 ղում կայ մի յայտնաւորը գրուած թուին: 1455 թուին Աղբակ զիւրի - (այժմ Թրքաբնակ) մի աւետարան գըր - շաղբուել է: Երբ Թուրքերը 1560 թուե - րին Պարսկիւնից (Թուրքմէնից) դը - բաւել են այդ չըլանները (Սպէր, Օլթի, Թորթում, Արդուրի) իսկոյն հայաձեւք - Թորթում, Արդուրի) իսկոյն հայաձեւք - ներ են սկսել քրիստոնեաների դէմ: Տե - ղի քրիստոնեայ փոքր իշխանները (Ս - թաբէկ) իսլամութիւնը ընդունել են պա - հելու համար իրենց կալուածները: Թուր - քերի դրաւումից յետոյ, ժողովուրդը զրկուելով իշխանների պաշտպանութի - նից, զանգուածային կերպով իսլամացել է (1643 թ.): Պատճառը եղել է վիսուա - րապէս բռնութիւնը եւ ծանր զլիսաբար - կը»:

(Շար. - 10)

բայց, Նախախնամութիւնը ինծի վիճա-
կե՞ց Պոլոյզ Աթոռը: Դարձեալ Հնորճա-
կալ եմ ինծի Հանդէպ ցոյց տրուած վրա-
տաւութեան հա յարգանքին Համար, սա-
խնայն, աւելի պիտի ուզէի, որ յարգուէին
ու պատմութեան անոնք՝ որոնք աւելի
արժանի են»:

ՍԻՐԵԼԻ ՀԱՅԿՈ,

Երբեք առիթ չէ եղած որ նամակ գրեմ քեզի, ու մտքէս չէր անցներ թէ օր մը պիտի գրեմ, առաջին եւ վերջին նամակ մը, զոր պիտի չստանաս իսկ :

Մահուանդ քառասունքն է արդէն, ու
Կիրակի օր, աղօթք պիտի ըսենք հողերիդ
յաւիտեանալան հանդիստին համար:

Աշունը չեկած, ո՛չ լիակ քու կեանքիդ աշունը, յանկարծ մեկնեցար՝ մնաս բարով ոչ ոքի:

Բանաստեղծն է, սիրելի Հայկօ, որ
կ'երգէ՝

Ամէն հովի քէմ՝ հոգին առագաստ,
Եթէ կա՛յ հոգի,

Եթէ կան հովեր՝ հոգին է պատրաստ :
Եթէ գան հովեր՝ կը մեկնիմ անդարձ .

- Մնաս բարեւաւ ոչ ոքի:

Գիտն պիտի չուզէիր, որ այսպէս տը-
լուռ ըլլանք, բայց ինչպէ՛ս արուր չըլ-
լանք, սիրելի Հայկօ: Գեռ կը յիշեմ,
անցեալ հայկական Մշտունդի երեկոյթը՝
եանցի մէջ: Կէս գիշեր էր ու պարի ե-
սանակները սկսան եւ զոգզեր ոտքի ելան:
Բայց դուն ալ ելար, ու ինչդեցիքդ որ
բոլորը նստին, աւելցնելով՝ «Կ'ուզեմ որ
պարահանդէսը բանայ բարեկամս՝ Նո-
րայր Երամեան» ու նստար, կամաց մը
ականջիս փսփսալով «Գիտե՛ս, Արփիկ,
դի վերջին Մշտունդի հ, շատ հիւանդ է-
լալ Մշտունդին հոս պիտի չըլլայ, անոր
համար այդպէս ուզեցիք»:

նահատառուի՝ Պոլսոյ գաւառացի հայ
եկեղեցւորու ի նպատաւ Հանգանակիչ
Յանձնարումբը, գլխաւորութեամբ՝ Սե-
րովբէ Արք.ի: Յանձնարումբին անդամ-
ներն են՝ Պ. Պ. Նուբահան Փրօնկեան,
Ռէդիք Պաղքճեան, Կարպիս Զրբաշեան,
Պերճ Ժգլկէճեան եւ Ռուպէն Աղամեան:
Կարտորարքին ճառէն ներշնչուած՝ եղան
կարտաւորին նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ՝
սակի քան 100 հազար Ֆ.:

Այս երեւոյթէն յուզուած՝ Շնորհէ Պարրերարբ, խօսք աննկելով՝ ըսաւ. «Զերայս քաջը, ինծի աւելի ուժ կը ներշնչէ՝ արունակելու համար սկսուած գործը»։ Հանդեսանալովքինը այս ձեւով բաց -
 ձէլ, կը շարունակուի։

Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. -
Դերտի Նիկեղեցին ծայրէ - ծայր լեցուած
է: Յաւարտ պատարագի, քարոզեց՝
ոյսոյ Ծնորձ Պատրիարքը, որ անդրա-

Դեռ ականջներուս մէջ է տաք ձայնդ՝
«Է՛ր վերջին Ծնունդն է»։ Ու նաեւ, քո՛ւ
վերջին «Ծնունդ»դ եղաւ Հայկօ. այս
մէկը՝ բնաւ հաշիւի մէջ չկար։

Տարօրինակ զուգադիպություններ մը, առջի օր մէկ յօդուածդ կարդացի։ Զէի գիտեի որ այդ «Նոր»-ն ալ ունիս։ Բը-
ժըշկական Միութեան – ԻԻՄԱՑ–ի հին
թիւերը կը թղթատէի ու կարդացի այն
անոյշ տողերը, զորս նուիրած էիր ազնիւ
հոգիի մը՝ Արթուրին (տղթ. Ա. Արզար-
եան) ու պարբերութիւն մը մասնաւորա-
բար ուշադրութիւն զբաւեց։ Կը յիշե՞ս
ինչ կ'ընայի իր նկարագրի տարւո հա-
մար, քանի մը սեղմ տողերով։

«Car il avait compris que le secret du bonheur ici-bas était de donner, de donner sans compter, sans espoir de retour, de donner pour le plaisir de donner. Il pensait sincèrement que dans la vie quotidienne, il fallait être trop bon pour l'être assez».

Ճիշդ քեզի պէս, սիրելի Հայկօ, միայն
տալ գիտէիր, գերազոյն հաճոյքը կ'առ-
նէիր՝ տալով:

Կիրակի օր, աղօթք պիտի ըսենք հոգիիդ համար, սիրելի Հայիօ, ազնիւ հոգիիդ: Ներէ մեզի, եթէ տխուր ենք, ու ցանալի գալ ծնունդէն ալ նոյնքան ուրախ պիտի Հիշանանք Ըլլալ, յիշելով քեզ, յիշելով Նորայրը: Փշրուած բան մը պիտի նշալ մեր սրտին խորը:

ሀ.ያቀረቡ

արթնաւ կրկին՝ դաւառներու Հայութեան անհրաժեշտ կարիքներուն. ապա յիշեց որ շրջապատյալին սկզբնական բուն դերը՝ բազայառածը, որ պատասխանել էր Ն - լաստիզմի յեղեղէ Պարտիաբքի հրաւէ - լին, մասնակցելու համար հոգեւորա - աններու Ժողովին եւ այս առթիւ շեշ - տեց՝ Երուսաղէմի Աթոռին կարեւորու - թիւնը մեր եկեղեցւոյ մէջ: Անցնելով տուն քարոզին, Շնորհք Աբե., յիշելով իշ նախորդ օրը՝ Թարգմանչաց տանէ էր, մաստաւորք վերելուծումը կատարեց ա - ոնց տարած ազգային կարեւոր առաքե - լութեան: Յիշեց մասնաւորաբար՝ այն անի մը անունները, որոնք հիմք դրին լեր մշակոյթին՝ Մաշտոց, Ներշէ, Ու - ենացի, Դաւիթ Անյաղթ, Նարեկացի եւ իրենց Շնորհալի: «Ներէ կ'ուզենք Հայ երախւ - չեղացեալ Պատրիարքը, - պէտք է որոճենք անոնց հոգիով եւ հաւատարիմ նմանք անոնց աւանդին»:

ገጽ ፩. ጸሐፊው

ԱՅՆՃԱՒԻ մէջ, Սեպտ. 5 - 8, տեղի ունեցած է Կիրակնօրեայ Դպրոցներու Բ. Համագումարը, կազմակերպուած թեմաբ վարիչ Տնօրէնութեան: Սեպտեմբեր 5-ի երեկոյեան, Ազգ. Յառաջ - Գ Կրկնական վարժարանի սրահէ մէջ տեղի ունեցած է ծանօթացման հանդիսարար մը Համագումարի մասնակցողներուն մէջէն: Սեպտ. 6-ի առաւօտեան կատարուած է Համագումարին բացումը, մասնակցութեամբ Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Կիպրոսի թեմերուն Կիրակնօրեայ Դպրոցներու ուսուցիչներու եւ Դպրոցներու Օժանդակ Միութեան անդամներուն: Ողջոյնի խօսք արտասանած է վարիչ - տնօրէն Սեպուհ Վրդ. Սարգիսեան, որմէ ետք Սաժակ Վրդ. Յակոբեան տուած է երկու դասախօսութիւններ՝ «Պատարագի ծագումն ու զարգացումը» եւ «Հայկական պատարագի կազմութեան ու զարգացումը» ներթերու շուրջ: Նոյն օրը երեկոյեան նիստին, Կիրակնօրեայ Դպրոցներու բոլոր տեսուչները ներկայացուցած են իրենց տեղեկագրերը, որոնցմէ պարզուած է որ երեք թեմերուն մէջ կան 28 Կիրակնօրեայ Դպրոցներ, 225 ուսուցիչներով եւ 3000 աշակերտութեամբ:

Սեպտ. 7-ի առաւօտեան, Ս. Պօղոս եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է խափառութեան Գաղատիոյ Սուրբ Պօղոսի հիշատակը։ Գաղատիոյ Սուրբ Պօղոսի հիշատակը պատարագած է խափառութեան Գաղատիոյ Սուրբ Պօղոսի հիշատակը։ Գաղատիոյ Սուրբ Պօղոսի հիշատակը պատարագած է խափառութեան Գաղատիոյ Սուրբ Պօղոսի հիշատակը։

Սեպտ. 8-ի առաւօտեան Համագումարին մասնակցողները դացած են Անթի-
խախ վանքը, ուր ընդունուած են զոյգ
Հայրապետներու կողմէ: Համագումար-
ին փակումը կատարուած է Մայր Տա-
ւարին մէջ, ուր Գրեգորի Բ. իր դէմ
առաջինը յայտնելէ ետք բոլոր ուսուցիչ-
ներուն, որոնք առն - աեղ ձգած Այն -
ար դացած էին միասին աշխատելու,
խախն ծրագրելու իրենց ապագայի
ործը, աւելցուցած է. «Կը խորհիմ որ
ամագումար մը ինքնահարստացման,
ինքնադրացման եւ ինքնամտածման ա-
նէնքէ գեղեցիկ առիթն է... ամէն հա-
մագումար թափօր լեռ մըն է, ուր պալ-
առակերպուելու ամէնէն գեղեցիկ առի-
ը կը տրուի իւրաքանչիւր մասնակցո-
ր»: Ապա, աեղի ունեցած է կէսօրուան
աւաքական ճաշ, մասնակցութեամբ բո-
լոր ուսուցիչներու եւ Միաբան Հայրե -
ն:

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻՍԻՈՐՆ

$$= \angle UPUUSU =$$

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

– Ան է, ան, սպիտակ ձիաւորն է, – ը-
սւ Եօղօպր:

Շշուկ ինկաւ կրկնորուն մէջ: Քոչին
մէջ բռնեց խորհրդաւորութիւն մը: Շը -
ւակը անցաւ միջնէն Զուլֆայի ականջը:
Զուլֆա նոյնիսկ իմացաւ, որ զիրուկ
արօղը իր հօր հետ հազար ոսկիի մա -
նէն խօսած էր: Հայրը մտիկ բըրձ՝ էր՝
թխնորուն տալով սուլեթու ձեւ:

Այդ երեկոյ Մարտիկ խառնուեցաւ
չունեալով ընտանիքին, նոյնիսկ անոնց
նախնիները սորվեցաւ: Ծառի մը տակ
ընդամարդը կեցած կը դիտէր Զուլ-
այի շարժումները: Մարտիկ երբ թե-
ւեւ սոսթած ձին կը թիմարէր, Զուլ-
այն կողմէ չէր անոր մօտ:

Լուսնկան իլած էր, Լուսնկային հետ
 Բենիներուն տակէն ելաւ ձայնը դա -
 Կն ու քեմանչային: Գնչուները դափին
 քեմանչային շուրջ բոլորակ բռնեցին:

լորտակին մէջ կիները սկսան պարել։
Եւ Ծովի ալիքներուն պէս զրկւորտ ու
սալուն էնթարիներով։ Անոնք կը մօ-
ենային բոլորակին շարքը կանգնող
ենց ճահիլ ամուսիններուն, սիրած
ղամարդերուն ու պարին մէջ կ'առ-
ին։ Այս անգամ երիտասարդ սղամար-
կէին որ կը պարէին իրենց սիրած աղ-
կներուն հետ, ճախրոտ ու առնացի
բժումներով։

— Զուլֆան ո՞ւր է, Զուլֆան, — պո —
սցին սաղանտարները:

Զուլֆան խոշոր ու բաց վարդերով էն-
արին հազած եւ սեւ ու առատ մազե-
ւն վրայ դրած ձեռագործ գտակ, ա-
լի սերուն կ'երեւէր: Զուլֆայի բաց
սկաւտին ծեծուած էր կապոյտ աստղ
: Թաշկինակը ձեռքին՝ ան բոլորակին
ջ մտաւ ու սկսաւ պարել իր լաւա -
յի պարը՝ կոլորէքին եւ կոզերուն տա-
լի ցայտուն շարժում:

Բոլորակ շրջանակին մէջ կանգնած
սրտիկ կը գիտէր Զուլֆայի պարը՝
ընկեր գացող հարսնետորի մը պէս,
ս' մը կարծես մոռցած իր ֆիրար ըլ-
լը:

Քուլֆա պլորին մէջ մերթ գետին կը
էր ձեռքին թաշկնապը ու թիթեռնի-
մը ետեւէն հասնող ծիծեռնակի մը
պէս սլացիկ վեր կը վերցնէր զայն,
նոյ ինքն իր առանցքին վրայ կուտար
ցի չարժում: Ու քրտնած երեսով, պա-

Հարժումներով մօտեցաւ Մարտիկին :
Ընտրած էր իր պարի ընկերը :

Այդ երեկոյ Մարտիկ պարեց Զուլֆա-
հեռ, լուսնին տակ քեմանչայի ձայն-
ով, պարեց ուժեղ, առնացի շարժում-
երով, կ'ըսես անոր ոտքերուն տակ
դնէ իր մէջքը կը ծռէր: Պատանիի մը
էս պահ մը մոռցաւ, որ, թերեւս լե-
սն ետեւ Հասնի Մուսան ու զոլամները
չհոտքերը կը հոտուորտան: Պահ մը
մոռցաւ, որ զուլսը հազար ոսկիի գը-
նահատում ֆիրար մըն էր:

Իճեմաննայր ձայնին ու պարին մէջ
արտիկէր ականջը հասաւ մութ, հեռա-
ւ, անծանօթ անկէնէն մը բուռի մը ձայ-
ն: Մարտիկ դադրեցուց պարը: Զայնը
բարգուշակ կը նկատէր ու յաճախ մը-
կէ կ'ընէր: Նոյնիսկ մօտիկ կ'ընէր երբ
ինն մէջ կը զբոռնէր եւ կամ առջին կո-
ւը կը խաղար: Երանեւի հօրըդոյնէն հա-
մարաքի մը պէս Մարտիկէր մէջ կը մնա -
սն այդ բոյորը:

Բուրի ձայնը կուգար հեռաւոր մթու-
նէն։
Քեմանչայի ու դափի ձայնը կը շարու-
կուէր, երբ Սարաիկ ձիուն վրայ հե-
ւ ու մեկնեցաւ հովիտէն։

BANQUET

Organisé par
LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
(Section MARSEILLE — VILLE)

Dans les salons de l'Hôtel SEVAN à Pertuis (Vaucluse).
DIMANCHE, 26 OCTOBRE, A 13 H.

Les places sont limitées.
Pour la réservation s'adresser à la:
— Maison de la Culture et Jeunesse Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile,
13001 - MARSEILLE. Tél. (91) 50.15.09
et auprès des Membres de la Croix Blue Arménienne, Marseille — Ville.

EREVAN restaurant

ՀԱՅԱՏՈՒՆ Ե Ր Ե Ի Ա Ն

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱԲՈՒՐ ԽՈՇԱՆՈՑ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈՒՈՐՏ
ՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՋԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱՐԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՋԻ - ՔԻՑԹԻ
(Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԵՐՏԻ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱԹՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԻՐԻ ՎՐԱՑ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱՐԱԹ՝

Վ Ի Գ Ե Ն

FERME LE MARBOL ՓԱԿ Ե ԵՐԵՎԱՆԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՑ՝

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Sous la Présidence de JEAN CARZOU

VIIe FESTIVAL

D'ART ET DE CULTURE
J. A. F.

Avec la participation de 400 Artistes et Concurrents, dont les Ensembles Folkloriques: ARAXE, CAUCASE, HAGHTANAG, NAIRI et NAVASART.
Les Groupes Instrumentaux SASSOUN et SAYAT - NOVA.
Les Chorales NAIRI et SAHAK-MESROB
Et Artistes d'Arménie Soviétique: Roupen Aharonian: violon, Arthur Outmazian: acteur, Haroutioun Papazian: piano, Robert Elipekian: peintre.

THEATRE VICTOR HUGO

14, Ave. Victor Hugo, 92220 — Bagneux
— Vendredi, 31 Octobre

19 h.: Vernissage de l'Exposition.
20 h. 45: Premier Gala et ouverture solennelle du Festival.
— Samedi, 1er Novembre
15 h. 30: Deuxième Gala.
— Samedi, 1er Novembre
20 h. 45: Gala de Cloture des Concours.

UN EVENEMENT SANS PRECEDENT

Dans le cadre de VIIe Festival JAF
LE DIMANCHE, 2 NOVEMBRE, A 15 h.
AU THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES 15, Ave. Montaigne, 75008 — Paris

GALA EXCEPTIONNEL

DES 1ER PRIX DU FESTIVAL
AVEC LA PARTICIPATION DES ARTISTES D'ARMENIE SOVIETIQUE

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
31, Ave. George V — 75008 Paris
DIMANCHE, 2 NOVEMBRE, DE 17 h. A 24 h.

GRAND BAL DE CLOTURE

REMISE DES PRIX

Animé par les GAIDZAG'S Réservation Tables: 606.27.51
Location: Bagneux au guichet du Théâtre Victor Hugo.
Paris: Centre Culturel UCFAP — JAF. 6, Cité de Wauxhall, 75010.
Alfortville: Café Philippe, Place Carnot.
Issy - les - Moulinaux: Bénlian, Bd. Rodin.
et au guichet du Théâtre des Champs - Elysées, pour le Gala des Premiers Prix.
Festival Informations: 208.76.49 (le soir)

Fonds A.R.A.M

Այբի Տիկին Յակոբ Գամճեան, Այբի Տիկին Վահէ Պուրմայեան, Գամճեան, Պուրմայեան եւ խանութներէն ընտանիքները շատով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

Այբի Տիկին ՇՆՈՐՀԻԿ ԳԱՄՃԵԱՆԻ (ծննդով Մանուկեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 15ին: Յուշարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Հոկտ. 20, ժամը 10:30, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Քոյմապի գերեզմանատունը:

Մահագոյ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իրենց այդ նկատել:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

VALENCE - LE - HAUT

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ե - Կեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, կը յայտարարէ Վալանս-Լ-Օ (Ֆոնտայրէթ) զարդանոցի վերաբացումը, Չորեքշաբթի, Հոկտ. 22, ժամը 14ին, Էֆօլ Լուիզ Միշլի միեւնոյն դասարանը, ուսուցչու թեմա՝ Երէցկիւնի եւ Նարեկ Քհչի. Վարդանեանի:

ԿՈՒՋՈՒԻ

Հայ կին մը, որ օրը քանի մը ժամ խնամք տանի եւ քուլիթովը զբաղի միջին տարիքի անդամաւոր ինքն ինքն:

Դիմել՝ Տիկին Գորինեան - 3, Rue Albert Samain — MALAKOFF
Tél. 645.68.74

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

ՄԱՐՍԷԼԻ - Տիկին Պայծառ Քիւրէ - ճեան, իր ամուսնոյն՝ Յակոբ Քիւրէնեանի մահուան Ա. տարեկիցին առթիւ կը նուիրէ Դպրոցատէր Տիկինաց Վարժապետին 100 Ֆ. (ստանալ «Յառաջ»-էն):

ԿԻՐՈՂՈՒՄ - Նշան Քիւրէճեան եւ զաւակները կը նուիրեն 100 Ֆ. Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ, ի յիշատակ՝ Գրիգոր Փիլիկեանի:

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԱԵ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետ. Պատ. Արեւմտ. Եւրոպայի
Պատուոյ նախագահութեամբ
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԵՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Հ.Բ.Ը. Միութեան
Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի
Նախագահութեամբ՝
Պ. ՆԱՓՈԼԵՈՆ ՊԻԼԼԻԻՔԵԱՆԻ

Նախագահ Հ.Բ.Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ

Ի նպատակ Հ.Բ.Ը. Միութեան Կրթական եւ Մշակութային նպատակներուն:

Dans les Salons de l'Hôtel
PARIS — HILTON

18, Avenue de Suffren — Paris 15^e

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 20:30-էն սկսեալ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ ժամը 23էն մինչեւ առաւօտ
առաջնորդութեամբ՝ ՊԻՆՈՒՍ ՏԵՏԵՃԵԱՆԻ նուագախումբին:
Մանակցութիւն ձաշի եւ Պարահանդէսի՝ 250 Ֆ.
Միայն Պարահանդէսին մուտքը՝ ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆ.

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար կանխաւ դիմել Հ.Բ.Ը. Մ. Ի գրասենեակը՝ 11, Սըրաու Ալպրի, Փարիզ 16րդ, Հեռաձայն՝ 520.03.18

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԻՐԻՏԻԷ»-ի Սրահներուն մէջ

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».
81, Boulevard Gouvion Saint — Cyr, 75017 — PARIS

Animé par:

* ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN.
* PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.
et, pour son Premier Passage à Paris

M A N U E L

Chanteur Arménien Internationalelement Connu.
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48
— NAVASSARTIAN 985.36.53
— PANOSSIAN 233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

Գարբը՝
Ձեռք Կ'երկարե Իրանի
ՈՒ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵԼԼԷ...

Մինչ Իրանի վարչապետը՝ Ռաճայի ինքնընտրված խորհուրդի նախագահը՝ Մուհամմադ Քաթաբիի հետ միասին Վաշինգտոնում հանդիպելու համար ՄԱԿ-ի Ապահովության խորհուրդի նիստին։ Նախագահ Գարբըր առաջարկեց Երևանում Կոնվենանտի և Թաթևի միջոցով ամերիկեական չեզոքությունը Իրանի վերաբերյալ պատերազմին մեջ, բացի իր բաց թողնելու հնարավորությունից։ Քաթաբիի պատասխանը՝ իրապետականորեն կոչվելու Կոնվենանտին։ Միևնույն ժամանակ Քաթաբիի կողմից ՄԱԿ-ի Ապահովության խորհուրդի նախագահին՝ Մարտին Լուտիին հարգանքներ արտահայտելու մասին խոսքերը չեն համարվում որևէ քաղաքական քայլ։ Քաթաբիի կողմից ՄԱԿ-ի Ապահովության խորհուրդի նախագահին հարգանքներ արտահայտելու մասին խոսքերը չեն համարվում որևէ քաղաքական քայլ։

Տեղի վրայ պատերազմը կը շարունակվի և միջոցառումներ կ'անցան Վաշինգտոնում և Երևանում։ Միևնույն ժամանակ Քաթաբիի կողմից ՄԱԿ-ի Ապահովության խորհուրդի նախագահին հարգանքներ արտահայտելու մասին խոսքերը չեն համարվում որևէ քաղաքական քայլ։ Քաթաբիի կողմից ՄԱԿ-ի Ապահովության խորհուրդի նախագահին հարգանքներ արտահայտելու մասին խոսքերը չեն համարվում որևէ քաղաքական քայլ։

ՔԱՆԻ ՍԵ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐՏԻՆԻ մեծ սինակոնի մեջ, ինչպես և Երևանում, արարողություններ կ'անցան Վաշինգտոնում և Երևանում։ Միևնույն ժամանակ Քաթաբիի կողմից ՄԱԿ-ի Ապահովության խորհուրդի նախագահին հարգանքներ արտահայտելու մասին խոսքերը չեն համարվում որևէ քաղաքական քայլ։ Քաթաբիի կողմից ՄԱԿ-ի Ապահովության խորհուրդի նախագահին հարգանքներ արտահայտելու մասին խոսքերը չեն համարվում որևէ քաղաքական քայլ։

ԵՐԵՎԱՆ ԵՎ ՓԱՐՏԻՆ ՀԵՐԱՅԻՊ

ԵՐԵՎԱՆ (ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ ՀՈԿՏ. 10 - 15)

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱՐՈՎԵԱՆԻ
ԴՈՐՊԱՏԻ ՏՈՒՆԸ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԱՌԵՆՈՒԱԾ Է

Տարածված է մեծ (նախկին Դորպատ) պետական հսկողության տակ առնուած է այն տունը, ուր ուսանող եղած ատենապետը է խաչատուր Արովեան։ Ստորագրված փողոցին վրայ անոր հասցեն պարզապես անհայտ է։ Որոշակի կ'ուսումնասիրեն էս տունից ել Հայաստանի բարեկամության պատմությունը։ Ս. Արովեանի տունը կը գտնուի քաղաքի պատմական համալսարանի կենտրոնում։ Մեծ կողմը ստուգելու Սանդուխտ կայ, որ կը նմանի կանաչ փայտեղի, միև կողմը՝ նեղ դռնի վրայ փողոցը։ Այնուհետև միջև կը գտնուի մեծ յարկնոց ընդարձակ տունը որ այժմ դարձած է մանկապարտեզ։ Այնպես դարձ 30-ական թվականներուն տունը պատկանած է Դորպատի համալսարանի Փրոֆ. Ֆ. Պարոտի, որ իր ժամանակին յանդուգն լեռնագնացության մը ձեռնարկած էր «Ի լեռն Արարատ»։ Հայաստանի մեջ փրոֆեսորը հանդիպած էր պատանի Արովեանի, որ զինքը ապշեցուցած էր լատիներէնի իր գիտությունը և Դորպատ վերադարձին հրաժարած խաչատուր Արովեանը ուսանելու։ 150 տարի անցած է այն օրէն, երբ Արովեան զնաց Դորպատ իր ուսումը և գիտությունը կատարելագործելու։ Ի յիշատակ այդ տարիներու համալսարանի ղեկավար դարձանք մէջ կը պահուի ժ. Գ. դարձ հայկական ձեռագիր մը զոր Արովեան նուիրած է գրադարանին։ Հին քաղաքի փողոցներէն մէկը կը կրէ իր անունը և էստոն ու հայ ժողովուրդներուն հին բարեկամութիւնը խորհրդանշող կոթող մը բարձրացած է քաղաքին մէջ։

ՀՈՂԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵՋ

Բազմաթիւ երկիրներու գիտնականներ զբաղած են աղակալած հողերու բարելավման հարցի լուծումով։ Այդ հողերը հսկայ տարածութիւն մը կը զբաւեն Միացեալ Նահանգներու, Լատին Ամերիկայի, Ափրիկէի, Հնդկաստանի, Փարսիի, Իրանի, Հունգարիոյ և Ռուսիոյ մէջ։ Գիւղատնտեսական արտադրութեան համար անօգուտ, մեծեալ հողերու հսկայ զանգուածներ կան նաեւ խորհրդային Միութեան, յատկապէս Հայաստանի մէջ (մօտ 30 հազար հեկտար)։ Արարատեան գաղտնի զէնք արեւմտահայկ. հողերը բարեբեր դարձնելու հարցը տարիներ եղած է Հայաստանի Գիւղատնտեսական և Զանգեզուրի մարզերի միջև։ Սակայն Նախարարութեան հողադիւլ տուութեան և երկրագործութեան հիմնարկի գիտնականներու մտահոգութեան առարկան։ Այդ իմաստով ալ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այդ հարցին նը։ Իրականում այն գիտական դասընթացքին որ տեղի կ'ունենայ Երևանի մէջ, մասնակցութեամբ Հունգարիոյ, Գոթլաբ Ռիբայի, Փերուի, Եթովպիոյ, Պոլիվիոյ, Նիճերիոյ, Սուրիոյ, Եգիպտոսի և Ալժիրիոյ գիտնականներու։ Դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ՄԱԿ-ի շրջապատի պաշտպանութեան ծրագրի շրջագծին մէջ Գիտնականները կը ծանօթանան հայ հողագէտներու փորձառութեան, կը մասնակցին գործնական աշխատանքներու և դասախոսութիւններ կը լսեն աղակալած հողերու քիմիական բարելավման միջոցներու և այլ հարցերու շուրջ։

ՊԱՐՏԱՎԱՐԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ԽՆԱՄԱՏԱՐԱԿԱՆ ԵՒ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ

ԹԵՀՐԱՆ ԵՒ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

—

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Արշ»-ի Հոկտ. 8-ի և 9-ի թիւերէն քաղաքով կուտանք կարգ մը տեղեկութիւններ հայկական ձեռնարկներու շուրջ՝ Իրան - Իրաք պատերազմի շրջագծին մէջ։ Թեհրանի Հայոց Առաջնորդարանը՝ առաջ - նորդի և Թեհրանի խորհուրդի նախագահի ստորադրութեամբ, կոչ մը ըրած է Հայութեան, օգնելու համար Իրանի հողային ամբողջականութեան պաշտպանութեան։ Այդ կոչին մէջ նշուած է, թէ որոշուած է «նիւթական օժանդակութեամբ անվերապահ մասնակցութիւնը բերել թափուող ճիւղերին»։ Միև կողմէ, «Թեհրանի հայ կարիքաւոր ընտանիքներուն օժանդակող յանձնարարութեամբ» (նախկին «Սասուն» թաղի պարենաւորման յանձնարարութեամբ) Ս. Թարգմանչաց Եկեղեցիին մէջ գումարած է խորհրդակցական ժողով մը, մասնակցութեամբ շրջանի զանազան միութիւններու և դպրոցներու հոգաբարձուներէն։ Ներկայացուցիչներու։ Ժողովին օրակարգը կ'ընդգրկէ թաղի պաշտպանութիւնը և խնամատարական աշխատանքներու համագործակցութիւնը։ Մշակուած է ծրագիր մը և տրուած են որոշումներ։ Այսպէս, աշխատանքներուն մասնակցող միութիւնները պիտի գործեն «Սասուն» թաղի Հայութեան օգնութեան կոմիտէ» անունին տակ։ Կոմիտէի կեդրոնն է Ս. Թարգմանչաց Եկեղեցին, իսկ պահապանութեան և անվերապահ օգնութեան կեդրոնը՝ «Սիւսի» Միութեան շէնքը։ Որոշուած է հայ բժիշկներու միջոցով նախնական դարձանոթի գիտելիքներ տալ ժողովուրդին և կոմիտէի տրամադրութեան տակ ունենալ բժշկական սարքաւորումներ, հրէջք կառեր և այլն։

ԽՆԱՄԱՏԱՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՄԵՋ

Իրան - Հնդկաստանի Հայոց Թեմի Առաջնորդարանն ալ կոչ մը հրատարակելով դատապարտած է նախարարական թշնամին և չեղտել էտք «բազմահազար հայ զինուորներին մասնակցութիւնը կուտանք, յոյս է յայտնել որ Իրանի բանակի յաղթանակով շուտով Իրանի դրօշակը ծածանուի երկրի բոլոր շրջաններում»։ Մինչ այդ, Թեհրանի խորհուրդն ու Նոր Ջողայի Ներկայացուցչական Ժողովը, արտադրաբար նիստի մը ընթացքին, կեանքի կոչած են հինգ հոգիէ բաղկացած իրանապետական ժամանակաւոր Մամ - մին մը, որ իր օժանդակ յանձնարարութեամբ «պարտականութիւն ունի ստեղծուած ներկայ պատերազմական կացութեան մէջ իր օգնականութիւնը և օժանդակութիւնը բերել հանրային զանազան կարիքները հոգալու և ուղղութիւններ տալու համայնքին անդամներին անապատային պարագային»։ Կոչին մէջ շեշտուած է «Ստեղծուած բոլոր պայմաններում խուճապի չմատնուել, անապատային պարագային զէպելու լինել ստանալուն, օգնել իրարու, ցուցաբերելով արի կեցուածք»։ Հրապարակուած են համայնքի երիտասարդ - երիտասարդուհիները իրենց մասնակցութիւնը բերելու խնամատարական ժամանակաւոր Մարմինի բժշկական օգնութեան, պահպանութեան և այլ կարեւոր աշխատանքներուն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԼԻՈՆ ԵՒ ՏԵՍԻՆ

—

Շարաթաւերէն Լիոն և Տեսին ապրեցան հայկ. մշակութային օրեր, որոնք լայն արձագանք ալ գտան տեղական մամուլին մէջ։ Ինչպէս յայտարարուած էր «Յառաջ»-ի մէջ, երկու գլխաւոր ձեռնարկներ կը կազմէին յայտադրեր։ Նախ Լիոնի մէջ Հոկտ. 10-ին կը բացուէր Հայկ. Ճարտարապետութեան ցուցահանդէսը (որ պիտի տեւէ մինչեւ Հոկտ. 28) և որու օրակը և կարեւորութիւնը ծանօթ են մեր ընթերցողներուն, քանի 1967-էն ի վեր, այդ ցուցահանդէսը իր «ծննդավայրէն» - Միլանո, աշխարհը շրջանի ըրաւ (Փարմա, Վիեննա, Պուէնոս - Այրէս, Լիդզոն, Պէյրութ, Միւնիխ, Թեհրան, Պրիւսէ, Ամսթերտամ, Գոթլաբիւն) բացի անշուշտ Փարիզէն, բայց այս մասին անդրադարձած ենք արդէն ուրիշ առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ «Հայերու Ինքնիշխանութիւնը» գոյգ ձեռնարկները մեծ յաջողութիւն կը գտնէին։ Հոկտ. 10-ին, Լիոնի փառք - Սէն - Ժանի մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ ցուցահանդէսը, յանուն կազմակերպիչներու, մամուլի ասուլիս մը կուտային Պ. Պ. Վահէ Մուրատեան և Ժիւլ Մարտիրոսեան, որու ընթացքին հակիրճ կերպով կ'անդրադառնային Հայկ. յուշարձաններու նախագահ Նեղինը, ապա Նեղինի ընթացքին եւ այսօր, երբ Թուրքիոյ հայկ. վանքերու և յուշարձաններու մնացորդացը աւերակ վիճակի մէջ, ամէն օր ենթակայ է նոր աւերումներու։ Հայերու Ինքնիշխանութեամբ հիմնուած է հանրային կարծիքը հետաքրքրելու համար և փրկելու ինչ որ կարելի է փրկել։

ՑՈՒՆԵՐԻ ԿՈՂԵՐԻՆ, ՏԵՍԻՆԻ ՄԵՋ

Ցուցահանդէսի կողքին, Տեսինի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով Հայկ. մշակութային շուրջը սքամ տեղի կ'ունենար և բացուէր կը կատարուէր «Հայկ. ուսում - նասիրութեան, փաստագրութեան և լրատուութեան կեդրոնի» մը, որ պիտի համախմբէ մամուլի թղթածրարներ, փաստաթուղթեր, զանազան գործեր և այլն։

ՑԻՆԵՐԸ ՈՐ ԳՈՒՄԱՐԱՆԵՐԸ, ՈՐՈՒ ԴԵ - ԿԱՎԱՐՆ Է ՓՐՈՓ.

Ատրինաս Ալիաքո Նովելլո, կազմակերպուած է Ինքնիշխանութիւնը և Տեսինի Հայ Մշակութային Տան կողմէն և կը ներկայացնէ Հայկ. Ճարտարապետութիւնը Դ. Է. Ժ. դար լա - ւագոյն ձեւով։ Լիոնի Փրոպէն, Հոկտ. 11-ի իր թիւին մէջ կ'անդրադառնայ ցուցահանդէսին, հրատարակելով նաեւ Հայրապետի վանքին դաւիթին նկարը։ Նոյն թուականը կրող Լիոն - Մարթէն կը նկարագրէ ցուցահանդէսի բացումը, ի ներկայութեան Լիոնի քաղաքապետին ներկայացուցիչին և կը շեշտէ ցուցահանդէսին օրակը որ կ'արժէ ժեւորէ Հայկ. Ճարտարապետութեան հարստութիւնը։ Հոկտ. 13-ի Փրոպէն ալ «Տեսին» Հայկ. Մշակութային բարձր վայր» խորագրին տակ կ'անդրադառնայ Սիմպոզիումին և ուսումնասիրութեան կեդրոնի բացման տեղոյն քաղաքապետին՝ Պ. Մովսէսի կողմէ։ Ձեռնարկներուն անդրադարձած էր նաեւ Ժառնալ Ռոն - Ալի Հոկտ. 1-ի, 12-ի և 13-ի թիւերով։

ԱՄԵՆ ԵՒ ՏԵՍԻՆԻ ԶԵՆՈՒՄԻՆ

Ամէն տեսակէտով շնորհաւորելի ձեռնարկներ, որոնք կուզան անգամ մը եւս փաստել դաւառի կենսունակութիւնը։

ԺԵՏԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ ՄԵՐ ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

(Գ. Խ ՎԵՐԵ)

Յառաջդիմական հակում ունեցողներէ մասնաց մօտ եւս կը հանդիպինք նման որակումներու: Ասոնց համար ալ դատաւարտութիւնը նիւթ դարձած է այս նոր հոսանքի պատկանող խումբերու ծնունդը: Հետեւաբար անոնք զանազան առիթներ - րով անվարանքին որակած են զանոնք որպէս սոսնիկներ: Անշուշտ, որ անոնց մէկնակէտը նոյնը չէ՝ ինչպիսին է պարապան առաջիններուն՝ (պահպանողական հոսանքին): Տարբեր է անոնց վերաբերմանը. այսինքն՝ անոնք զանց չեն առնել անցեալի եղբայրները ու անոր տունը դրոշմապատճառները: Սակայն, իրենց համար գլխաւոր մտահոգիչ կէտը եղած է որակի հարցը: Պահանջ մը, որ հակադրուի է եւ անհրաժեշտ: Բայց ասիկա պէտք է առաջնորդէ ձեռնարկ մը - նայով քննադատելու դասնոնք: Անոնք իրենց կարելիին կ'ընեն ու նուազագույնը գործի լծած կը պայքարին՝ համարձայն ըմբռնումներուն: Թէկուզ թերութիւններով լի, ինչ որ բնական է: Պատճառը՝ երկար տարիներու պայքարի ու գիծի բացակայութիւնն է: Սփռուել կազմութիւնն էր, հայ դասական կուսակցութիւնները չորսերեքերին նոր ուղի - մարտնչութիւն մը՝ ստեղծուած տեւրա - գրեալ հայ ժողովուրդի պարտադրած նոր վիճակին համապատասխան:

Բոլորս իրազէկ ենք, որ ցանկութեան եւ կարողութեան միջեւ տարբերութիւն կայ: Մանաւանդ մեր պարագային, ուր շատ աւելի չեղտուած է տարբերութիւնը մեր ժողովուրդի ցանկութեան եւ տրե - եալ իրականութեան՝ հայութեան պայ - մանաւորուած ներկայ իրավիճակին մի - ջնէ:

Այս տարբերութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ երկար տարիներու պարտաւորական քաղաքականութեան մը հետեւան - քը: Բնականաբար՝ տարբեր արդիւնք կարելի չէր ստանալ: Ստեղծուած այս դժուարին կացութիւնը, որուն վերջու - ծումը ընդարձակ նիւթ է, սփռուած հայ երիտասարդութեանն այս առաջին հան - ղերունն էր պահանջէ շրջանի մը հա - մար մեծ գոհողութիւններ, անխոնջ տա - րիներու պայքար, փորձառութիւն, որո - նումներ... մինչեւ որ յառաջ զան նոր եւ պատշաճ պայմաններ:

Մինչ այդ՝ տակաւին շատ թերութիւն - ներու կարելի է հանդիպել: Որակը մէկ օրէն միւսը՝ ընդհուպ չէ, որ ձեռք կը բերուի: Կենսաբիւրգի մարդի մէջ նոյնն է պարագան, եթէ մեր ներկայ ընկերու - թիւնը հասած է զարգացման բարձրորակ մակարդակի, միշտ բազմաթիւ ան - շուշտ անցեալի հետ, հոն հասած է եր - կար ժամանակաշրջանի հոլովոյթներէ,

յեղաշրջումներէ, յեղափոխութիւններէ եւ անհամար սխալներէ ետք: Նոյնն է պարագան ժողովուրդներու նախադա - փոխութեան շրջանին՝ եթէ նկատի ու - նենանք 19-րդ դարու ցարական իշխա - նութեան տակ տեղի ունեցող երեւում - ները, հոն կը տեսնենք ամբողջ հանգր - ուան մը պատրաստութեան՝ ուր մտա - ւորական, գիւղացիական, բանտարանական զանազան խումբեր, կազմակերպութիւն - ներ, կոմիտեներ, ահաբեկչական շար - ժումներ, հրապարակ իշած եւ իւրաքան - չիւրը իր որդեգրած ուղիքին համարելով ձեռքբերել, մահու կենաց պայքար կը մը - ղէին: Այսպէսով անոնք եղան նախակա - րապետները յետագայ յեղափոխական պայմանները պատրաստող ու ճամբայ բացող ժողովուրդային ուժեղ կազմակեր - պութիւններու կազմաւորման ու մտքե - րու բերեղացման յառաջացումին:

Մենք երկար տարիներու բաց մըն է, որ կը գոցենք, պայքարի բաց մը՝ քա - դաքական, դադարախախտական, ժողո - վրդային, մշակութային... Այսօր նոր է, որ սկսած են ընծիւղիլ առաջին նը - շանները յետագայի իրական (զանգուա - ծային, օրնիրուն) պայքարի յանգու - մին:

Այս անակնկալ երեւոյթը, որ երե - ւան կուզայ նոր պարագաներու ընդմէ - ջէն, բնականաբար անխորձառու երիտա - սարդութեան կողմէ է, որ տեղի կ'ու - նենայ: Այսուամենայնիւ խրախուսական եւ զնահատելի է տեսնել անոնց՝ նոր խումբերու ծնունդն ու փթիթիւր սփռուելի այս դժուարին կացութեան մէջ, մաս - նաւորաբար նախաձեռնող խնդրոյ ա - ռարկայ անձերուն, որոնք ենթակայ են անհամար նեղութիւններու, նիւթական ու կենսաբիւրգի անապահովութիւններու: Ար - դարեւ, տեղի ունեցող դժուարութիւն - ները կուզան առաւելաբար վերել նը - լած կենտրէն եւ սփռուած հայութեան տիրող առարկայական պայմաններու ան - պատշաճութենէն ինչ որ իւրաքանչիւր է մեզի եւ արտադրող կացութիւն մըն է:

Այս խօսքերով բնաւ չքմեղած չենք ըլլալ անոնց թերութիւնները: Սակայն այդ ալ ըսենք, որ «Միայն տեսութիւն ընողը չի սխալիր»: Ուստի, եթէ խորա - պէս համոզուած ենք եւ կ'ուզենք փոխել սփռուած հայուն այս մաշուած ընթաց - քը, պայման է օժանդակել անոնց ամէն միջոցներով՝ իւրաքանչիւրը բերելով իր կարելիին եւ ոչ թէ լոկ քննադատելով ու - րիշի սխալները:

Ժողովուրդին ինչ փոյթ տակաւ մը ու - կի, երբ թաղուած կը մնայ, անդին սա - կայն, մարդիկ միայն պիտի ձէ մանրու - ներ ունին, բայց գործի լծուած՝ կ'ար -

ՆՈԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գարնան, բնութեան զարթոնքին, նշե - նիքն, զեղծենիքն ու ծիրանէն ետք, մը - տադարար նունենին եւս կը ծաղկի: Իր մութ կանաչ տերեւներով ճիւղերը կը զարդարուին վառ կարմիր թաւային ծա - ղիկներով եւ ծառը կը վերածուի հրա - պուրիչ տօնածառի մը, որ միայն հիւ - ցում կը պատճառէ դիտողին: Կը կարծէք թէ խոշոր մեխակներ են թառած ծառին վրայ:

Նունենիի հայրենիքը Ափրիկէն կը կար - ծուի ըլլալ: Սակայն, ճիւղը կ'ըլլար ըսել թէ առահասարակ միջնակարական եւ տաք ու բարեխառն կլիմա ունեցող եր - կիրներու մէջ ամոլ փոքր ծառ մըն է երկու կամ երեք մէթը բարձրութեամբ: Հայաստանի ալ իր պատմական սահման - ներով նունենիի հայրենիքներն էին է: Ներկայ Հայաստանի հարաւային շրջա - նին մէջ եւս կարելի է մշակել զայն, քա - նի որ ան կը գտնուի հիւսիսային գո - դահեռականներու 40-րդ աստիճանի վը - րայ, այսինքն հարաւային Իտալիոյ եւ Սպանիոյ աստիճանին վրայ, հետեւա - բար կարող էր նոյնքան տաք կլիմայ մը ունենալ եթէ ծովուն մօտ ըլլար: Չքնաղ կլիման արդեւ առաւելութիւն ալ կը պարգեւէր հայութեան:

Նուաբ բնութեան հրաշալիքներէն մին է: Խնձորէն աւելի խոշոր, երբ կատար - եալ հասունութեան կը հասնի շատ յա - ճայն իր կարծր կեղեւը կը ճաթի ու ճեղ - քէն կը յայտնուին մարգարիտներու պէս կանոնաւոր կերպով շարուած կարմիր թէ վարդագոյն հատիկներ, որոնք իր հուններուն են, թափանցիկ խիւսով մը պարուրուած, անդաբար, շատ համեղ,

զառաւորեն զանոնք: Նոյնն է պարագան մեր այսօրուան յառաջդիմական հակում ունեցող «մտաւորական - տեսարան»նե - րու կարեւոր հատուածի մը մօտ, որոնք ունին զիտելիքներ, փորձառութիւն, եւ կրնան նպաստել հայութիւնը դուրս բե - րելու համար իր այս կացութենէն, սա - կայն անոնք, իրենք իրենց մէջ ամփոփ - ուած՝ անցեալին զոհարելութիւնով պայ - քարած ու փորձառութիւններ ձեռք ձը - դած, բայց եւ այնպէս՝ պայմաններու ճակատագրով իրենց ձեռնարկը կլիսատ մնացած, այս եղբայրներ առաջնորդած է զիրենք մէկ կողմէն իրենց զիտելիքները զերա - զանց համարելու ուրիշներէն, հետեւաբար անընդհատ քննադատող, արհամարհան - քով, յաւակնոտութեամբ վերաբերելով անոնց հետ, որոնք իրենց համեստ կա - րելիութիւնները գործի լծած կը պայքա - րին, տակաւին անոնց (նոր խումբերու) չեզոքացումն իսկ դրական կը նկատեն, բայց փոխարէն ոչինչ կը բերեն:

Նոյն հատուածին պատկանող ուրիշ անձեր, որոնք եւս արգասաբեր հնարա - ւորութիւններ ունին, սակայն որակի հարցը պարտաւոր բերելով կը մերժեն

քաղցր կամ թթուաչ, որ հաճոյքով կա - րելի է ճաշակել:

Նուաբ հոմանիշ դարձած է զեղեցիկու - թեան, կայտառութեան, ու երիտասար - դական թարմութեան: Իսկ մեր տաղան - դաւոր արուեստագէտը՝ Պարսմանով, իր հռչակաւոր ժապաւէնին անունը կըն - քելով՝ Նուաբ գոյնը, իր հայրենասէր ու գիտի ու հայեցակէտով, ուզած է այդ ա - նունին մէջ խտացնել մեր ազգ. բոլոր ար - ժէքները, հայկ. արուեստի սկսեալ մին - չեւ մեր եկեղեցիները, մեր պաշտամուն - քի իւրաքանչիւր դարաւոր յատկանիշ - ներն ու աւանդութիւնները:

Չմիւսնիոյ մէջ, նուաբ կաղանդի ա - ւանդական սեղանի տարբեր պտուղներու կարգին, յարգի պտուղ մըն էր:

Նուան հիւսիսով ու շաքարով կը պատ - րաստուի զովայցուցիչ օշարակ մը: Նուան կեղեւները կը ծառային կասե - ցրելու փորձարութիւնը: Իսկ նունենիի արմատներուն կեղեւը բուսական լաւա - գոյն գեղն է աղիքի երկնային եւ ճճի - ներու ողնշարման համար:

Նունենիի կարելի է մշակել ցուրտ շը - րաններու մէջ եւս, զայն տնկելով խո - շոր տակաւներու մէջ, ձմեռը զանոնք փոխադրելով շերմանոցներու մէջ: Այս եղանակով պտուղներն ալ կը հասնին: Կայ նաեւ նունենիի տեսակ մը, որ թէև անպտուղ է սակայն իրենց զարդի ծառ կուտայ աւելի զեղեցիկ, բազմաթիւ վառ կարմիր, զեղնաւուն ու ճերմակ ծաղիկներ: Այս տեսակը աւելի տոկոս է ցուրտին դէմ, հետեւաբար կը մշակուի նաեւ ցուրտ շրջաններու մէջ: Այսուհան - ղերմ սաստիկ ցուրտներուն պէտք է ծա - ուին բուն պահպանել յարցով: Հակա - ռակ իր տոկունութեան, ձմրան շրջա - նին համակերպելով միւս ծառերուն վի -

րենց աջակցութիւնը այս նոր խումբ - րուն, ըսելով թէ գլխի շունին, մակարդակ չունին եւն. եւն...: Գործնականին մէջ կարելի չէ մէկ անգամէն որակաւ ձեռնարկներ, կամ խմբաւորումներ կազ - մակերպել: Եւ այսպէսով անոնք եւս ան - տարբեր կը մնան, ու մաս կը կազմեն ուրիշներ քննադատողներու շարքին:

Արդեօք պէտք է անգամ մը եւս կը - նել, թէ քննադատելու եւ ճիշդ ցոյց տալու, նուազագոյնէն բարձրագոյնի հասնելու, ցանկութիւնը կարողութեան վերածելու միակ միջոցը՝ գործունեւ - թիւնն է՝ ողջախոս գործունեւութիւնը:

Տակաւին հաւանաբար բազմաթիւ նոր խումբեր ծնին, նոյնիսկ իրարու մէջ լ բաժնուին, գոյութիւն ունեցողներ չէ - զոքանա, տեղ տալով ուրիշներու: Այս ընթացքը պիտի շարունակուի մինչեւ, որ հասունայ կացութիւնը: Այդ փառա - նակ է, որ միայն կարելի է սպասել հա - մահայական գործի կազմակերպու - թեան մը գոյացումին, յառաջ տանելու համար շօշափելի գեանի վրայ պայքա - րը՝ իրականացնելու հայութեան ցանկու - թիւնը:

Խ. ԱՐՄԵՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼԻԲԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐԲԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ըստ Յակոբ Կարենցի, որ ապրել է 17-րդ դարում, Տայոց գաւառի եւ Թուր - թումի Հայերի բռնի խլամայտումը, ըս - կուսել է 17-րդ դարից եւ շարունակուել է 18-րդ դարում է: Գոյնը նշում է, որ հանդիպել է շատ լքուած եւ ամալայացած գիւղերի, որոնք Հայերով բնակուած են եղել: Մի մասը ժողովրդի թէեւ հայ է մնացել, լեզուն է կորցրել եւ յետոյ իս - լամացել: Բոլոր վերոյիշեալ շրջանն - րում, տեղանունները, մեծ մասամբ հայ - կական են մնացել եւ այդպէս էլ մնում են աղանաղուած ձեւով:

Հ. Դ. Ինճիճեան եւս նոյնն է նշում, որ յիշեալ շրջանների այժմեան մահմէ - դականների մեծամասնութիւնը նախա - պէս հայ է եղել, բայց յետոյ բռնի իս - լամացել է: Տայոց գաւառի իսլամացած Հայերի լեզուի մէջ դեռ մինչեւ հիմա էլ (1910 թ.) հայկական բառեր են մնացել, ինչպէս լազուք, ածիկ, կամնիկ, փա -

րախ, կառոշ, բանջար, չամիչ, պոպի, չորթան, կուսպուր, փոխիկ, քերթաշ, կապա, կրիկ, խաւար, քաթման, խնա - մի, եւայլն:

Այս շրջանների իսլամացած Հայերի մէջ դեռ շարունակուել են հետեւեալ ա - նունները՝ Կոտան օղլի, Կիրակոս օղլի, Գասպար օղլի, Փափաղ օղլի եւայլն (Հ. Յ. Տաշեան): Գիւղաց հովտի իսլամացած - ներից կային ոմանք, որոնք Կարին էին գնում այցելութեան իրենց քրիստոնեայ մնացող հայախօս աղգականներին: Նը - րանք պարծենում էին, որ այդ հոգակալ եկեղեցիներն են կառուցել (Հ. Յ. Տաշ - եան): Իսպրիլի մօտ կար Ս. Յովհաննէս վանքը դեռ կանգուն, որ ուխտաւորի էր իսլամների եւ Հայերի:

Հ. Դ. Ինճիճեան Կիսկիմի գիւղերից յիշատակում է Կուտաշէն, Ծերկուց, Աղտըուանց, որոյ բնակիչք վերջերս տաճ - կըցան (1800 թ.): Այդ կողմերում կան

շատ գիւղեր հայանուն, բնակիչք տաճ - կըցած Հայեր, ինչպէս Իշաձոր, Սալոր - ջուր, Հունուտ, Հունկամիկ, Արսիս, Օշ - նախ, Չարկոց եւայլն: Շատ գիւղերում կային մենաստաններ, գիւղատաճիկ:

Տայոց գաւառի Հայերը բնութեան տակ իսլամացել են ինչպէս Համէնի Հա - յերը 1670 - 1700-ական թուրքին:

X

6. ԲԱՐԵՐԻ ԶԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Բարերը, Տրապիզոնի եւ Էրզրումի մի - ջեւ հին Ողտուրի սահմանի վրայ կա - ռուցուած հայկական փոքր քաղաք է: Մինչեւ ԺԱ. դարուն, Թուրքերի կողմից գրաւուած ունեցել է հայ եւ յոյն խառն բնակչութիւն, առաջինները մեծամաս - նութեամբ: Սկիզբները Բարերը գը - րաւելուց աւերել են քաղաքը եւ կոտո - րած սարքել ինչպէս շատ քաղաքներում: Երկար դարեր Բարերը գաւառը պահել է իր հայ մեծամասնութիւնը եւ հայկա - կան զիմաւոճերը:

Ա. Համաշխարհային Պատերազմից ա - ռաջ, Բարերը ունէր 156 թրքաբնակ գիւղեր եւ շուրջ 30 հայաբնակ գիւղեր: Օսմանցի Թուրքեր Բարերը թուրքմէն - ներից գրաւել են 1473 թուին: Դրանից

յետոյ է, որ Հայերի թիւը նուազել եւ տաճիկները աւելացել են: Բարերը գա - ւառի քաղաքիւ հայանուն գիւղերը՝ եկեղեցիներն ու ուխտատեղիները վիս - յում են, որ դաւառը նախապէս եղել է հայաբնակ:

Հ. Դ. Ինճիճեան եւ ուրիշ հեղինակ - ներ նշում են, որ Բարերը մահմէդա - կանների շուրջ կէսը հայութիւնից բա - ւան է եւ իսլամացել է հային շատ թը - ցած հայ գիւղերի մէջ կային շատ թը - քաբնակ գիւղեր, որոնք մինչեւ մեր օ - րերում պահել էին իրենց հայկական ա - նունները եւ սովորութիւնները, ինչպէս՝ վանքն, Մամ, Բաղնիք, Հայդեղ, վանք, Մահաշուր, Գլխոց, վարդերիք եւ - յայլն: Սրանից շուրջ 300 տարի առաջ Պարիար լեռներից լազեր յարձակուել են Բարերը վրայ, բոլոր գիւղերն աւերել, թալանել են, բնակիչներից մաս մը բռնի - կրանափոխ են արել (Մաղաքիա Ասյան - եան):

Յակոբ Կարենցի իր յիշատակարան Ժե. դարի պատմութեան մէջ գրում է, որ Բարերը Թուրքերի մէջ մասը իսլա - մացած Հայեր էին: Շատ թրքական գիւ - ղերում դեռ կան եկեղեցիների աւերակ - ներ:

ճակին, կը մերկանայ իր տերեւներէն: Նոսը ներշնչած է բանաստեղծները ու մտաւր գործած հայ գրականութեան մէջ:

Եթէ վարդը, իբրեւ ծաղիկներու թա-
ղուհին, ընդհանրացած ու իր արժանի
տեղը գրաւած է, եթէ սոխակը, կոռնկն
ու արագիլը, ծիծեռնակն ու կաթաւը,
ինչպէս խնձորը մտայղացման առարկայ
գարած են, նոսր եւս իր պատուաւոր
աթոռն ունի բանաստեղծներու եւ աշուղ-
ներու ստեղծագործութեանց ու մա -
նաւոր ժողովրդային բանահիւսութեան
սիրային տաղերուն մէջ: 15-րդ դարէն
սկսեալ նոսն յիշատակութիւնը կը դըտ-
նենք գրական երկերու մէջ: Միջնա -
դարեան սիրային տաղերը ու նահապետ
փուլակ իր կարգ մը տաղերուն մէջ յի-
շատակած է նոսր: Տ ա ն ք օրինակ
մը-

Այ իմ նուռ ու նուշ բերան
Նուռ ու նուշ ծաղիկ եւ բոսան
Գու հագրիվարդի նման
Մարբն չէ բերել քեզ նման

Կոտանդին Երզնկացին, նոյնպէս միջ-
նադարեան բանաստեղծ կը գրէ. - Նոսն
գլխով գլխին ուսուան, եւլն: Նոյնը
նաեւ Վազար Սեբաստացին: Վանի բար-
բառով ժողովրդական բանահիւսութեան
մէջ եւս կը հանդիպինք նոսն յիշատա-
կութեան, ինչպէս՝ Կոմիտասի կարգ մը
երգերուն մէջ: Վերջապէս Հայաստան -
ան երգերու մէջ եւս ներկայ է նոսրը՝
Ս. Տարօնցի եւ ուրիշներ: Անշուշտ կա-
րելի չէ եւ տեղին ալ չէ օրաթերթի մը
նոյն ահաճանքներուն մէջ, ընդարձակել
այս նիւթը առանց ծանօթացուցիչ ըլլա-
լու: Այսքանի ալ ցոյց կուտայ թէ նոսրը
հարկնի պտուղ մըն է ու զնահատուած
մը ժողովուրդին կողմէ:

Այժմ, փակելէ առաջ կուգեմ յաւե -
լում մը կցել, որ թէեւ ուղղակի կապ
էր չունի նոսն հետ, սակայն թերեւս
անմարդկէի գրելու այս յօդուածը եթէ
իմ թանկագին ընկերս ու համաքաղա -
քային Գէորգ Զմիւռնիացին, որու մա -
րին կ'ընեմ յաւելումը, չխթանէր երե -
ւակաւորին: Այժմ, համառօտ կեր -
պով ներկայացնեմ բարեկամս: Գէորգ այն-
պէս, ինչպէս ծանշցած եմ գինքը: Ան կը
նստի Սէն Ռաֆայէլ, Միլերկրականի
սպին կառուցուած այդ դռնարը, ուր կը
գտնուի նաեւ հայկական ծերանոցը:

Շնորհիւ արձակուրդներու, դէթ տա-
րին մէկ պատահութիւնը կ'ընծայուի ինձ
տեսնելու բարեկամս ու իր ընտանիքը:
Կատուական ընտանիքի հայր մըն է ու
սարկիսերէ ի վեր դերձակութեամբ հո -
ղաւած է իր ընտանիքին նիւթական կա-
րիքները: Իր պարագայ ժամերը յատկա-
րացած է գրականութեան ու ինքնագար-
բացման: Յրանապէս է ու հեղինակ
թանկ մը ֆրանսերէն գիրքերու ու գըր-
քովներու: Յիշենք վերջին երկուքը Rê-
ves perdus, կեանքի երեւոյթներն ու հար-
կերը չօշափող բանաստեղծութեանց
փունջ մը: Վերջինը՝ Les Mendiants du
Bonheur: Արձակ ու բանաստեղծու -
թիւն, ուր շատ մը նիւթերու կարգին

հեղինակը կուտայ նաեւ իր ծննդավայ -
րին՝ Զմիւռնիոյ 1922-ի ողբերգութիւնն
ու այդ եղեռնին հետեւանքով իր թա -
փառական կեանքին ողիսականը: Բարե-
կամս ծանշցուած է իր շրջանի գրական
շրջանակներէն: Իր այս վերջին գրքին
մասին, այդ նահանգի ֆրանսերէն օրա-
թերթերը նուիրած են զնահատանքի տո-
ղեր: Նոյն առթիւ «Յոսալ» եւ Աշ -
խարհ» եւս արտայայտուեցան: Ընկերս
անվհատ ու գործնական է ու յամառու -
թեամբ կը ձգտի իրադրոժել իր նպատակ-
ները: Տասնեակ մը տարիներէ ի վեր
կղերգէր նաեւ նոսնի մշակութեամբ:
Փորձերը կը կատարէ իր փոքր պարտե-
զին մէջ: Ան չէ կրցած հանդուրժել որ
իր շրջանը կլիմայական յարմարութիւն-
ներ ունենալով հանդերձ նոսնի մշա -
կութիւնը անտես առնուի եւ նոսրը նե -
րածուի Սպանիայէն:

Իրենց կերած սպանիական նուռերու
կուտերէն յառաջ բերած է բազմաթիւ
տունկեր: Ատենցմէ մին արդէն դարձած
է պտուղատու չափահաս ծառ մը ու անոր
տուած պտուղներուն հունտերը նուէր
ղրկած է մերձակայ քաղաքներու թա -
ղային խորհուրդներուն, որոնցմէ ստա-
ցած է շնորհակալական նամակներ: Այդ
հունտերէն զրկած է նաեւ Ֆրանսայի
Հանրապետութեան Նախագահ Ժիսկար
տիւթիէին, որմէ եւս ստացած է շնոր -
հակալութեան տոգոր:

Հայրենակիցիս նպատակն է նոսն մը -
շակութիւնը ընդհանրացնել Ֆրանսայի
մէջ: Պիտի յաջողի՞. կասկածելի է. ու
րովհետեւ Ֆրանսայի մշակը նոյնքան
յամառ է իր սկզբունքներուն ու դարե -
րու խորքէն եկած սովորութիւններու պահ-
պանման նկատմամբ:

Յաջողի թէ ոչ, իրողութիւն է որ Տո-
րոնի ներմուծումն ու անոր մշակութեան
նախաձեռնութիւնը Ֆրանսա կը պարտի
Հայուն մը: Փարիզի մէջ առաջին արձա -
րանը հիմնողը դարձեալ Հայ մըն է ե -
ղած: Իսկ Ֆրանսայի մէջ մածուելի տա-
րածումն ու ծաղկուն ճարտարարուեստի
մը վերածուիլը նոյնպէս Հայերու շնոր-
հիւ է:

Կեցցէ՛ ուրեմն Հայուն նախաձեռնու -
թեան ոգին ու կամքը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՅՈՒՆՅԱՆ

Տէսին

LIVRES RECUS:

1915 - 1917 La Mémoire du Siècle
LE GENOCIDE DES ARMÉNIENS
par: GERARD CHALIAND
YVES TERNON
Ed. Complexe, Paris 1980.

«LA SOLITUDE DES MASSACRES»
de Papken INJARABIAN
Ed. Garnier.
Collection «Joseph Joffo présente»
Paris, 1980.

ԳՆԱՌԻՔԻ
ԳՆԱՌԻՔ

ՎԱՆՔՈՒՎԸՐԻ (Քանադա) «Ռիշմընտ
ին» քաղաքին մէկուն մէջ, Սեպտ.
6-ին նշուած է Հ. Օ. Մ. ի 70-ամեակը:
Ճաշէն ետք տեղւոյն «Արագ» մասնաճիւ-
ղի ատենապետուհին՝ Մարսէլ Հոռուսի -
եան, կատարած է բացումը: Բանախօ -
սած է Շաքէ Միքնայէն (Մոնրէպլէյն)
անդրադառնալով Հ. Օ. Մ. ի դերին՝ աշ-
խարհի չորս ծագերուն: Ապա ներկա -
յացուած են հայկական տարազներ, որմէ
ետք երեկոյթը շարունակուած է խախ-
ճանական մթնոլորտի մը մէջ:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արեւելեան շրջանները՝
Տիլթոյթ, Շիքաօ, Ռէյսին, Նիւ Ճըր-
զի, Նիւ Նորթ, Ֆիլադելֆիա, Պոսթըն,
Փրովիտենս եւ Լոուըլ շրջած է ընկ.
Վալէ Փափագեան (Պէյրուէյն) եւ դա-
սախոսութիւններ տուած, Արեւելեան Ա-
մերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի
կազմակերպութեամբ: Անդերքնով տըր-
ւած դասախոսութեանց նիւթերը եղած
են՝ Հ. Յ. Դ. ի Գաղափարաբանութիւն -
ը», «Հայ Դատ եւ կազմակերպական
հարցեր» եւ «Լիբանանի ներկայ կացու-
թիւնը եւ Հ. Յ. Դ. ի դերը»: Դասախոս -
սին շրջապտոյտը տեղի ունեցած է Օ -
գոստ. 29 - Սեպտ. 27:

×

ՊՈՒՔՐԻՇԻ մէջ վերջերս տեղի ունե -
ցած Պատմաբաններու Համաշխարհային
15-րդ Համագումարին, 60 երկիրներու
2500 ներկայացուցիչներու կարգին մաս-
նակցած են նաեւ Լոս Անճըլէսի Համալ-
սարանի Մերձաւոր Արեւելեան Կեդրոնի
փոխ - տնօրէն եւ պատմութեան դասա -
խօս Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան,
Հայաստանի աղագիտականի Գէորգ
Ղարիբջանեան, Գալուստ Գալուսեան եւ
Ծատուր Աղայեան, իսկ Մոսկուայէն
Փրոֆ. Ալեքսանդր Չուբարեան:

Կարդացուած են 144 զեկուցումներ:
Փրոֆ. Ռ. Յովհաննէսեան ներկայացու-
ցած է ուսումնասիրութիւն մը՝ Միաց -
եալ Նահանգներու մէջ Հայոց ձեռնար -
կած պատմութեան մշակումին շուրջ, որ
ընդհանրապէս կեդրոնացած է հայկա -
կան բանաւոր պատմութեան դարգացու-
մին եւ գործածութեան, յատկապէս
1915-ի եղեռնին վերապրողներու տուած
վկայութիւններուն վրայ: Ակադ. Գ.
Գալուսեան խօսած է «Հայ ժողովուրդի
ազգային ազատագրական շարժումներու
եւ գերազանցական շարժումներու բնոյ-
թի սկզբունքի կարգ մը հարցեր»ու մա-
սին: Ակադ. Գէորգ Ղարիբջանեանի զե -
կուցման նիւթը եղած է «Համալսարա -
նական կրթութեան եւ համալսարանն -

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆ. ՅԱՐՈՒԹԻՆԵԱՆԻ

ՆՈՒՐՈՒՄՈՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՁ

Երեւանի «Արամ խաչատուրեան» քաղաքին
մէջ տեղի ունեցած է Ալեքսանդր Յարու-
թիւնեանի նուիրուած երաժշտական ե-
րեկոյթ մը, հեղինակին ծննդեան 60ամ-
եակին առթիւ: Երաժիշտին կեանքին ու
գործին մասին խօսած է Ա. Սարեան: Ա-
պա, մեկնաբանուած են Ալ. Յարութիւն-
եանի համանուագը, դաշնակի եւ փողի
ընչերթները, «Նահապետ» շարժանը -
կարի երաժշտութեան հատուածներ եւ -
այլն: Յայտարարին մասնակցած են Հա -
յաստանի պետական Սէնֆոնիք նուա -
դախումը, «Արամ Տէր - Յովհաննիս -
եան» երգչախումբը, երգչուհի Լուսինէ
Ջաքարեան, դաշնակահարուհի Ն. Յա -
րութիւնեան եւ Դաշնակցային Ռուսիա -
յէն արուեստագէտ Տ. Դոկլեյցէ: Երե -
կոյթին ներկայ եղած են կուսակցու-
թեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիր -
ճեան, Վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան,
Մշակոյթի նախարար Գուրգէն Առաքել-
եան եւ զեկավար այլ ղեմեր:

×

ԴՈՒՐՈՒԿԻ ՆՈՒՐՈՒՄՈՒ ԵՐԵՎԱՆԻ

Հայաստանի Լրագրողներու Տան մէջ
տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, ու-
րուն ընթացքին խօսուած է դուրուհի
մասին, իբրեւ եղանի նուագարան մը
մեր ժողովուրդի երաժշտական կեանքին
մէջ: Ապա մեկնաբանուած են Սայաթ
Նովայէն, Նիկոլ Գալանտէրեանէն, Վա -
լէ Յովսէփեանէն գործեր, ինչպէս նաեւ
ժողովրդական «Լուսնակ գիշեր», «Որա -
կան ախպէր», «Անոյշ Գարուն» եւ այլ
երգեր:

րու պատմութեան քանի մը հարցեր»ը:
Համագումարի առթիւն օգտուելով
Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան այցելած
է Ռուսաստանի եւ Պուլկարիոյ կարգ մը
հայկական հիմնարկութիւնները եւ հաս-
տատած, որ երկու երկիրներու հայկա -
կան վարժարանները փակուած են եւ
Հայ լեզուն նահանջի մէջ է: Ռուսման -
հայ դպրութիւններ կապուած են հաշուէ
շուրջ 3000 հոգի, իսկ պուլկարահայ դպրութիւն՝
մօտ 20 հազար, ցրուած՝ Պուլկար, Սո-
ֆիա, Ծոմէն, Վանա եւ Ռուսէ քաղաք-
ներու մէջ:

ՄՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՁ

Այդ գիշեր նորէն Մարտիկ պիտի ան-
դադրէ Գարափոնարի լեռներէն ու Հա -
յաստանի փշերով պիտի մօտենար սա -
րին, հեռուէն Ձէյնապի պատուհանին
հարկը դիտելու:

Ամբողջ շարժի մըն էր որ սարը նա -
յա պատուհանին մէջ ճրագ չկար: Մար-
տիկ խնայէր էր, որ Հաճի Մուսան գի -
րքերը գիւղին մէջ զուգամներ կը պա-
հապէր:

արեւը գիշերուայ մը կարօտէն յետոյ՝
արշալոյսին ծովուն վրայ կը փլի: Այն
գիշեր սանդուխներէն աւելի շուտ իջած
էր: Արեւօք Ձէյնապ նեղացեր էր:

Մարտիկ ամէն գիշեր ալիքներու նման
ինքն իր վրայ փրցող մտածումներու
մէջ կ'իյնար, երբ պատուհանին մէջ ճը-
րագը վառուած չէր գտներ: Ձէյնապ հի-
ւանդ էր: Վերջին գիշերը անոր դէմքը
տփփոյն էր կարծես: Անիւ ու կակուղ
աչքերը սեւ մետաքսի պէս կը փռնէին:

Հոն, հովտին մէջ, կը շարունակուէր
զփոխ ու քեմանայի ձայնը: Ձուլֆա
կաշուն ուռնիններուն մէջէն դիտեց ձիա-
ւորին ետեւ ու տիրեցաւ: Ան նոյնիսկ
խօսած չէր իր հետ, Ձուլֆա երբ ուռն-
իններու մէջէն դէպի պարի բոլորակը
կը վերադառնար, տեսաւ գիրուկ Նաղա-
սը, որ ծառի մը տակ իր խոշոր սկուա-
ները բացած կը խնդար: Նաղաս յոնք -

րու տակով դիտած էր Ձուլֆայի շար -
ժումները ու սպիտակ ձիաւորի հետ ու-
նեցած պարը:

Ձուլֆա բարկութենէն կատաղած կա-
տուի մը պէս Նաղասի վրայ յարձակե -
ցաւ: Սաղը դադրեցաւ: Յանկարծ բոլո-
րը կուռի վայրը հաւաքուեցան, երբ Նա-
ղաս ծանկուտուած երեսի արիւնները կը
սրբէր: Կռիւր տակաւին չէր դադարած:
Նաղասի մայրը, կինըր ճշացին, երբ
Ձուլֆայի ձեռքը դանակ տեսան:

Հայրը նորէն վրայ հասաւ ու դադրե-
ցուց կռիւը:

Պատմութիւնը հին էր: Նաղաս երկար
տարի էր որ սիրահարած էր Ձուլֆա -
յին ու խառնուած էր անոնց թոշին հետ:
Ձուլֆան կ'ատէր անոր գէր մարմինը,
թոյլ ու քսու ձեռքը: Ձուլֆան կը հա-
ւատար որ խորասանի մօտ ունեցած ի-
րենց կուռին մէջ տեղի դեր կատարողը
Նաղասը եղած էր, ուր իր հայրը կոր -
սնցուցած էր երեք ձի, մէկ էլ ու վի-
րաւորուած էին երկու տղամարդիկ: Եւ
սակայն, հինգ տարի էր որ Նաղաս կ'աշ-
խատէր շարաշար, փարա փարայի վրայ
կը դնէր լրացնելու 8-000 զրուրը, հօր -
մէն Ձուլֆան առնելու համար: Հայրը
համաձայն էր, մանաւանդ որ Նաղաս
վարպետ մաղաղորդ էր:

Յաջորդ օրը արեւը բաւական բարձ -
րացեր էր, երբ սպիտակ ձիաւորը նորէն
երեւցաւ: Ուռնիններուն ներքեւ տղա -

մարդիկ ու կիներ սալա կը շինէին, ձիերն
ու էշերը հովտի կողին արձակ ձգած:
Էշերուն կը հսկէր ուռնեցած աչքերով,
խոշոր գլուխով պատանի մը: Փոքրիկ
աղջիկներ ուռնիններուն կապած երա -
խաներու օրրանները կ'օրօրէին: Մի
քանի շուներ հովտին մէջ ձայն կուտա -
յին, եւ ծուխ մը դուրս կուգար ծառե-
րուն մէջէն: Կիներ՝ մօտակայ հայ գիւ-
ղերը դացեր էին մաղ, կիցոց եւ սալա
ծախելու:

Գոչին պետք, Պապա Եուսուֆ, խոշոր
կիթոցի մը վրայ կ'աշխատէր՝ թեւերը
սօթում: Ձուլֆա նոյնպէս ուռնու ճիւ -
ղերով սալայի մը վրայ կ'աշխատէր, երբ
հեռուէն տեսաւ ձիաւորին հովտէն վար
իջնելը, եւ ժպիտը աչքերուն՝ անոր մօ-
տենալուն սպասեց:

Մարտիկ այս անգամ ձին Ձուլֆայի
մօտ ծառի մը կապեց, այնքան վատահե-
ցաւ անոր աչքերու բարի ժպիտին, ու
ըսաւ, որ կ'ուզէր քանալ: Ձուլֆա վը-
րանը վազեց, սպիտակ ձիաւորի գլխին
համար բարձ մը բերաւ ու հսկեց անոր
քանալը, միեւնոյն ժամանակ ձկուն
մատներով սալայի վրայ աշխատելով:

(Տար. 178)

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարտի 11-ի Մուրատ - Ռաֆայելյան Նախկին Աշակերտաց Միությունը, որտեղ անհուն կակիծով կ'ողբայ կորուստը Մելիթյան կրթական առաքելության վաստակաւոր դաստիարակ՝

Հ. ՍԵՐՈՎԵԼՅԱՆ՝ Վ. ԱԳՂԼԵԱՆԻ

Առաջնորդուած Մեծն Միլիթյանի տեսլականով, իր կեանքն ու գործը եղան անսակարկ նուիրում մը Ազգին: Կը մեկնի պատնէշին վրայ: Իր խօսքովն ու գործովը դաստիարակուած, իր շունչովը խանդավառուած տարբեր - տարբեր սերունդներու աշակերտներ՝ երախտաշատ զգա - ցումներով կը խոնարհին իր շիրմին առջեւ:

×

Մարտի 11-ի Հայ Մշակույթի Տան վարչութիւնը, խոր վիշտով իմացաւ մահը Միլիթյան ընտանիքի արժանաւոր - դոյն միարաններէն՝

Հ. ՍԵՐՈՎԵԼՅԱՆ՝ Վ. ԱԳՂԼԵԱՆԻ

Իր անխոնջ ու աննահանջ նուիրումը՝ Հայ Ժողովուրդի կրթական գործին, մըշակութային ժառանգութեան եւ Մեծ Դատին՝ օրինակելի կտակ մը պէտք է ըլլայ դալիք սերունդներուն:

Սրտազգած վշտակցութիւններ իր միաբան եղբայրներուն, իր հարազատներուն:

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնիք արեւելեան շաւարոյն գորգերը, մասշնկի գիւնրով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հայկ Էսապալեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ՝ Տէր եւ Տիկին Տաւրոն Պողոսեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»-ի բարգաւաճման:

×

ՕՊԸՆԱ. — Այլը Տիկին Նուարդ Կըզը - եան, ի ցիշատակ իր ամուսնոյն՝ Նիկո - դոս Կըզըգեանի մահուան 11րդ տարե - լիցին 50 Ֆ. կը նուիրէ ողբացեալին եւ իր՝ սիրելի «Յառաջ»ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

VALENCE - LE - HAUT

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ե - կեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, կը յայ - տարարէ Վալանս-Լը-Օ (Ֆոնպարիէ) զարոյցին վերաբացումը, Չորեքշաբթի, Հոկտ. 22, Ժամը 14ին, Էֆօլ Լուիգ Մի - շելի միեւնոյն դասարանը, ուսուցչու - թեամբ՝ երէցիկներ եւ Նարեկ Քհնյ. վար - դանեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պողոս - Պետրոս Եկե - ղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, շնորհակա - լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր - ները. — Տէր եւ Տիկին Ֆէլիքս Անդրէաս - եան՝ զարոյցին պարտքերուն համար 1000, Տիկին Ս. Ջիլիերեան Ե. Կ. 500, Պ. Պողո - ճեան 300, Տիկին Ա. Գէորգեան 200, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Պ. Մարիքեան, Պ. Սրապ Սրապեան 100-ական Ֆ., Պ. Խաչիկ Փափագեան 50, Տիկին Ծնունդ Մալաթեան 1000 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակույթի Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է. — Միհրան Էմէլգեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տի - կին Թորոս Պետիկեանէ Կ. Ժ. 200 Ֆ.:

SAMEDI, 1er NOVEMBRE, A 15 h. 30

A L'OLYMPIA grand gala

DE LA CHANSON ET DU FOLKLORE ARMENIEN

A V E C

LÉVON KATERDJIAN

Venant spécialement des Etats — Unis,

Accompagné par la formation de

BERNARD DEDEDJIAN

et la participation de l'Ensemble Folklorique

NAIRI

DU NOR—SEROUND DE PARIS

ORGANISE PAR LE COMITE DE GESTION

DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

17, RUE BLEUE

Billets en vente:

- M.C.A., 17, Rue Bleue, 75009, Paris
- Librairie PALOUIAN, 9, Rue de Trévisse, 75009, Paris.
- M.C.A., 9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville.
- SEVAN, 4, Rue Lazare Carnot — 92140 Clamart.
- Garage de la Gare, 1, Rue Félix Chabert — 95500 Gonesse.
- Rest. Armand, 24, Rue Rodier — 75009 Paris
- Music - Hall OLYMPIA, 26, Bd. des Capucines — 75009 Paris.

et auprès des responsables des M.C.A.

LA CAPPADOCE

31 OCTOBRE — SOIREE MAROCAINE (DJELABA OBLIGATOIRE)

ORCHESTRE RAOUL JOURNEAU

DANSEUSE

MALIKA

CHANTEUR

D O V

ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

30 NOVEMBRE, DIMANCHE

RECITAL, DINER SPECTACLE

HENRI TACHAN

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS.

PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE
de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Telex: 211 324 F.

sevan voyages-lyon saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

2 voyages en Arménie

DU 24 NOVEMBRE AU 7 DÉCEMBRE

×

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et inscriptions:

A LYON

sevan voyages

SARKISSIAN Varoujar.

50, cours de la Liberté

69003 LYON

Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours

BAGHDASSARIAN Levon

3, rue de l'Arrivée

Imm. CIT 7e étage

75015 PARIS

Tél. 538 67 47

ՀԱՅ ԲԺԺԿՆԵՐՈՒ ՍԻՂԱԶԳԱՅԻՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 28 - 30

Գրեց՝ Հ. Յ. ՊԱՏԻԿԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ. — (Յառաջ) — 1974-ի Պէյ — բուլի մէջ տեղի ունեցած Ա. Համա — գումարը Հայ բժիշկներու, վերահաս զաւարակաւ պատերազմի պատճառով, գաղափարաւորութեամբ էր անհետաւանք մնալու, եթէ Ֆրանսահայ բժիշկներու միութեան հիմնադիր եւ պատասխանատու, երկրորդ եւ նուիրուած մի քանի անգամներ, հետամուտ չըլլային վերա — կանգնելու այս համազգային հանդի — պումները Հայ բժիշկներու միջեւ:

Գաղափարը ծնաւ Վենետիկի ջրանցքի մը եզերքը, բարեկամական հանդիպումի մը ընթացքին, եւ Տոմերու քաղաքը նը — շանակուեցաւ որպէս համադրումարի վայր, տեղւոյն վրայ կազմակերպչական գծերուն գործը ստանձնեց Մուրատ — Ռաֆայէլեան Վարժարանի տեսչութիւն — նը, գերտական գործակցութեամբ խոստ — լանայ աշխարհահռչակ Փրոֆ. Միքայէլ Ասլանի, եւ իր կցորդ Փրոֆ. Դաւիթ Միքիկանի:

Փետրուար 13-ին առաջին պաշտօնա — կան հանդիպումը տեղի ունեցաւ Փրոֆ. Ասլանի բնակարանին մէջ (Փառոյժ) մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ Բժիշկ — ներու Միութեան, Փրոֆ. Միքայէլ Միքիկանի, Միքայէլ Տէրմիլեանի, Փրոֆ. Տէր — Յա — կուրեանի եւ Փ. Մուրադեանի, Միքիկանի — ներու Միքիկանի կողմէ ներկայ էր Մուրատ — Ռաֆայէլեանի ուսումնասիրող Հ. Յարութիւն Պաշկեան:

Համադրումարի հանդիպումը բացումը կատարուեցաւ Սեպտ. 28, առաւօտեան ժամը 10-ին, սոցալական պաշտօնի մէջ, իտալիոյ նախագահին հետապնդի ըն — թեցումով, որուն յաջորդեցին այլ հե — ուղիները. ապա խօսք առաւ Տոմ. Գրեքարեան, որպէս նախագահ եւ կազ — մակերպիչ Պէյրուի Ա. Համադրում — րին: Հ. Լեւոն Զէքեան սահուն խոսքով, պատմականը ըրաւ Հայերու եւ Վենետիկի անցեալին. ապա Փրոֆ. Մի — Վրդաւաթ Պաշկեան Միքիկանի հա — մարարանէն, որպէս նախագահ այս Բ. համադրումարին, շեշտեց թէ Հայերուն համար այս հանդիպումները գերականն են աւելի նշանակութիւն մը պէտք են ունե — նալ քանի, սիրտերու, արիւնի եւ հոգի — ծային են ցիրուցան եղած մեր գիտնա — կաններուն:

Այնուհետեւ, պատուոյ նախագահը Փր — րոֆ. Ասլան, պաշտօնապէս բացումը յայտարարեց Հայ բժիշկներու Բ. Հա — մադրումարը:

Կէսօրէ վերջ, ամբողջ նաւ մը կ'ուղղ — ւէր դէպի Ս. Ղազար, ուր Միքիկանի — թեան ընդհ. Արքահայր. Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեան պիտի պատարարէր, քառա — ձայն ընկերակցութեամբ Դպրեմանքի սաներուն. ուրախութեամբ, յուզումի եւ խնկարոյր արթնքի արցունքներ կը փայ — լէին ամէնուն աչքերուն մէջ:

Ս. Պատարարին կը յաջորդէր այցել — ւութիւնը մայրաքաղաքի թանգարանին եւ հայ արուեստի զանգեւորուն, այս բա — ցառիկ առիթով մասնաշաղկապին մէջ, առանձին ապակեփեղկ մը տրամադր — ւած էր միջնադարեան հայ բժշկարաննե — րու ցուցադրութեան, որոնցմէ այնքան հարուստ է Ս. Ղազարի ձեռագրատունը:

Ապա հիւրերը առաջնորդուեցան վան — քին ճաշարանը, ուր իշխանական ընդու — նելութիւն մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ — համադրումարի մասնակցող հայ բժիշկ — ներուն:

Գիշերը Մուրատ Ռաֆայէլեան Վար — ժարանի թիւփփոյնի դահլիճին մէջ նախ — կին սաներու «Սայաթ Նովա» նուագա — խումբը ընտանեկան խրախմանքի հրա — շիւրջ հիւրերը:

Համադրումարին գիտական առաջին նիստը սկսաւ երկուշաբթի առաւօտ ժա — մը 9.15-ին, Վենետիկի լճակին չքնաղ կղզիներէն «Սան ձորձո» (Ս. Գէորգ) կղզիին վրայ, մշակութային միջազգ — ւին հանդիպումներու հռչակաւոր կեդ — րոն «ձորձո Զինի» Հիմնարկի սրահին — րուն մէջ: Ըսենք անցողաբար թէ, ինչ — պէս Վենետիկի բազմաթիւ անկիւնները, Ս. Գէորգի կղզին ալ ունի հայկական յիշատակներ, իր երբեմնի նոճիներուն շուքին տակ հիւրընկալած ըլլալով Վե — նետիկի հայ գաղութի գերեզմանոցը. հոն՝ ուր կը բարձրանայ ներկայ հոյս — կապ տաճարը: Քանի մը տասնեակ տա — րիներ առաջ, վերանորոգումի աշխա — տանքներու ընթացքին երեսուն եկած էր զանգեւորաւոր հիմներու կողքին՝ հայ — րէն արձանագրութեամբ տապանաբար մը 1570 թուականէն, որ կը պահուի ե — կեղեցւոյ աշակերտեան «Քափիւլլա տէր — մոսթի» (Մեռններու մատուռ) կող — ուսած բաժանմունքի մուտքին:

Ժողովականները փութացեր էին ճը — տապահօրէն ժողովը սրահը, որ արդէն լեցուն էր ժամը 9.00-ին: Պատուոյ ամ — պիւնին վրայ իրենց տեղերը կը գրա — ւէին այս առաջին նիստին նախագահն — րը բժիշկներ՝ Վ. Պուրմալեան եւ Փ. Գապարեան՝ Փարիզէն: Անոնք նիստը բացումը կը յայտարարէին բեմ հրաւ — րելով միլանաբնակ վերաբոյժ Տոմ. Ա — լեքսանեանը, որ կը խօսէր հմտալից կեր — պով Հայ բժշկութեան պատմութեան եւ անոր զանազան հանգրուաններու մասին: Ապա բեմ կուգար Հայկական Բժ. Թորոս Թորոսեան, որու նիւթն էր Միքիկանի Հերարին: Երբորդ գեկուցումը, որ պիտի վերաբերէր Հայաստանի ներկայ առող — ջաբանական տուեալներուն, Տոմ. Վե — լէն Յակոբեանի կողմէ, տեղի չէր ունե — նար գեկուցողին բացակայութեան պատ — ճառով: Այս գեկուցումներէն վերջ, ո — րոնք առանձնապէս հայկական բնոյթ ու — նէին եւ կերպով մը Հայ բժիշկներու հա — մադրումարի մը ներածութիւնը կ'ուզէին ըլլալ, կը սկսէր ուղղակի բժշկաբանա — կան գեկուցումներու շարքը, որ յօդաւոր — ուած ու բաժնուած էր զանազան նիստե —

րու միջեւ, մասնագիտութիւններու հա — մաձայն:

Տոմ. Միքիկան Տերմիլեան կը խօսէր հայկական շերտի մասին: Տոմ. Նոյեմի Օրսինի, Փարիզէն, նիւթ ունէր «Քան — տիտա» կոչուած խմորուկներու զգայ — նութիւնը հակաքանտիտական գործիչ — ներու հանդէպ եւ կը կատարէր դարձա — բանական հետեւողութիւններ: Դարձեալ Փարիզէն՝ Տոմ. Ալպէր Մասկոֆեան կը ներկայացնէր «Ոսկրային աժման մէջ ընդհանրի ձեւաբանութիւնը» նիւթը. հոսկ առաւօտեան վերջին գեկուցարար Փարիզէն՝ Տոմ. Անայիս Աթմաճեան խօսեցաւ «Նմանարութեամբ հիմնական սկզբունքներ»ու մասին:

Իւրաքանչիւր գեկուցումի կը յաջորդէր միտքերու փոխանակութիւն, աշխոյժ հմտալից, հետաքրքրական: Ժամը մէկին քսան մնացած՝ նախագահները փախուած կը յայտարարէին նիստը, ներկաները ճաշի հրաւիրելով, որ տեղի կ'ունենար ժողովարարահիւ կից, Ս. Գէորգի պատ — մական բնակարանէն մենաստանին ան — գորրացուցիչ որմերու հովանիին ներ — քեւ: Անշուշտ ժողովականներուն համար եղակի հաճոյք մըն էր, ձեռքը դադարի պահերուն Սան ձորձոյի հիւսնային ծա — ուստաններուն միջեւ, սլացիկ բարձր գանդակաւոր կարմիր ուրուակներին տակ, եւ կամ փախուած քառանկիւն — ներուն դասական վայելչութեամբ կա — մարակապներուն ընդմէջէն, որոնց օրօ — րուն շուքերը լճակին կապոյտ ալեակ — ներով կ'ուղղուէին:

Կէսօրէ վերջի նիստը սկսաւ ժամը 14.30-ին: Սրտաբանութեան յատկաց — ուած առաջին բաժնին կը նախագահէին Տոմ. Հրաչ Տումանեան, Շիբակոյէն եւ Տոմ. Ժանին Պետրոսեան Փարիզէն: Խօսեցան բժիշկներ՝ Վահան Պուրմայ — եան եւ Մարալ Գէորգեան, եւ ապա Փր — րոֆ. Պետար Անդրեան, բոլորն ալ Փարիզէն: Նիւթերն էին կարգաւ հետեւ — եաները. — Սրտաբանի գերմանացի ար — գերափակիչ հիւանդութիւնները: Ներխո — ունացին հաղորդիչներու տեղադրութեան հարցեր: Կրկնուող թոքային խցումի դէմ կանխազգուշութիւններ:

Նիստին երկրորդ մասը վերապահուած էր ջղային հիւանդութիւններու եւ հո — գերութեան: Կը նախագահէին Փր — րոֆ. Դ. Միքիկան եւ Բժ. Է. Ալեքեան: Առաջինը կը խօսէր Փրոֆ. Հ. Տուման — եան թԱՔ-ի մասին, որ է երկխորանային համադրողի կատարուած գլուխի հա — տադրութիւնը: Կը յաջորդէին Բժ. Ներ — Փ. Տէր Յակոբեան եւ Փ. Զապարեան՝ Փարիզէն, ու Արա Երեցեան՝ Շիբակո — յէն, որոնց նիւթերն էին կարգաւ. Ուղե —

ղի անօթային անկանոնութիւններու պի — տաճանաւոր մէջ «Սքաններ» օդու — ները: Մանկական լուսնոտութիւնը: Ա — րական անկարգութեան արտաճանաչումի նոր մեթոտներ:

Ժամը 17.30-ին Վենետիկի նահանգին վարչութեան կողմէ ընդունելութիւն մը կը տարբուէր Համադրումարի դահլիճին կողքի սրահին մէջ: Նահանգը կը ներ — կայացնէր՝ Նահանգային հոգաւորաւ — թեան (ճոռնթա) Նախագահի փոխանորդ — ներէն Դոկա. Մարցարօ:

Ոսոց առաւ Փրոֆ. Միքայէլ Ասլան, որ ներկայացուց ժողովականները ար — գոյ պաշտօնատարին եւ յայտնեց բոլ — րին անունով իր ջերմ շնորհակալութեա — նը: Ապա Մուրատ — Ռաֆայէլեան վար — ժարանի ուսումնասիրող Հ. Յարութիւն Պաշկեան՝ հակիրճ բառերով գերտանց Վենետիկի դարաւոր ասպնջականութիւ — նը նկատմամբ Հայերուն, որուն կենդանի վիճակութիւնն է Միքիկանեան Միքիկան — թիւնը: «Մենք արդէն գիտաւ կը ձանջ — նանք, ըսաւ վարդապետը. երբ դեռ չու — նէինք հայրենիք, Վենետիկ մեզ սերնդի իր կուճիկն ու եղաւ մեր երկրորդ հայ — րենիքը ու, պիտի ըսեմ, բոլոր Հայերուն երկրորդ հայրենիքը, քանի որ ամէնը կը նկատեն Ս. Ղազարը իրենէ փոքրիկ Հայաստան մը, մանրանկարային Հա — յաստան մը»: Ջերմ ծափեր ողջունեցին Փրոֆ. Ասլանի եւ Հ. Պաշկեանի հա — մառօտ, բայց իմաստանալից խօսքը, որուն պատասխանեց Դոկա. Մարցարօ յայտնելով ազգուած շնորհակալ — թիւններ եւ յայտարարելով՝ թէ Վենե — տիկ պարծանքով կը նկատէ իր ծոցին մէջ Միքիկանեաններուն նման հաստա — տուութեան մը գոյութիւնը, ինչպէս նաեւ հաճոյքով կը բանայ իր դռները՝ այսպի — սի բարձր մակարդակի հայկական ձեռ — նարկներու:

Միքեանյի իրիկուն, ժամը 21.00-ին, կարգադիր Յանձնախումբը դասական հա մ ե ր դ մը կազմակերպած էր, որ տեղի ունեցաւ Մուրատ — Ռաֆայէլեանի հոյակերտ «Թիւփփոյն» դահլիճը, 1700-ի Վենետիկի լիւցնոյղ անմահի թմբուղիով մը մէջ: Նուագողներն էին՝ յատկապէս Ֆրանսայէն ժամանած երեք երիտասարդ ու տաղանդաւոր արուեստագետներ. դաշնակահար Անտրէ Լուից Մուսօ, պե — րագիւրեան Ժաքուէմով, որ ներկայիս կը հետեւի կատարելագործումի ընթացքի մը՝ Փարիզի Դաշնակահար Միքիկանի Ակադեմիային մէջ: Փոլ Ֆրանկ, նուա — գիչ սաքսոփոնի (սաքսոֆոն), որ կ'ու — սուցանէ Ռոմանի երաժշտանոցին մէջ: Եւ Արամ Նազարեան, Ֆրանսահայ, սը — րենդահար, նմանապէս ուսուցիչ Ռոմանի երաժշտանոցը:

Յայտագիրը կը պարունակէր կող — ներ՝ Պալէ, Տրալեանի, Փուլէն, Կո — միտան, Տոման, Ռամոյէ, Քիթիլ — նէ, Պեցցայէ, Միլոյէ, ինչպէս նաեւ հայ ժողովրդական միթիֆներ: Հանրութիւնը խանդավառ ծափերով ողջունեց խոստ — մընալից երիտասարդներուն այս հաճելի հոգեպարար ելոյթը:

(Մանգիալը Յարգարդ)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐԻԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ԲՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Յ ա կ ո բ Կարնեցին իր աշխատու — թիւնում նշում է, որ Բարբրէն մին — չեւ Ոտորընդ (Կարնոյ հիւսիսում մի հայկական աւան), երկրորդ Հայերով բը — նակուած էր: Ետտ հայ ձեռագրերում յիշում են Բարբրէի եւ Սպէրի վանքերն ու եկեղեցիները, որոնք այսօր աւերակ վիճակում են: Կան թրքացած գիւղե — րում, դեռ կանգուն եկեղեցիներ, կիսա — ւեր վանքեր, բայց գիւղը տաճիկներով է բնակուած:

Բարբրէի հայաբնակ գիւղերը, հայկա — կան անուններն էին կրում, ինչպէս՝ Վար — զահան, Պալախիտ, Օձաեղ, Ուայեկ, Մաղկակրած, Բուր, Լուր, Քէստէնիկ, եւայլն: Բարբրէի Հայերի բռնի խլամա — ցումը տեղի է ունեցել թէ սելճուքների, թէ օսմանցիների եւ թէ մոնղոլ — թա — թարների արշաւանքների ժամանակ: Յատկապէս 16 — 17-րդ դարերին է, որ զանազան խլամացումներ են կա —

տարուել ինչպէս հարեան դաւանն — րում: Բարբրէի Թուրքերի զիմաղծերը աւելի հայաթիւղ էին, քան թաթարա — կան: Բարբրէում էլ մի եկեղեցի մզկիթի է վերածուել:

X

7. ԿԱՐՆՈՑ ԳԱՒԱՌԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Կարնի կամ իրողում հին պատմական նշանաւոր մայրաքաղաք է եղել Մեծ Հայ — քի, Բարձր Հայք նահանգի գլխաւոր կեն — տրոնը: Անցեալում հայ եւ օտար տի — րապետութիւնների ժամանակ, ունեցել է խառն ազգաբնակչութիւն հայ մեծա — մասնութիւնով: Մինչեւ սելճուքներու քաղաքին տիրապետելը ԺԱ. դարուն եւ նրանից յետոյ էլ եղել է հայաճոճ եւ պահել է իր հայկական դիմագիծը:

Կարնի դարերի ընթացքում, բազմիցս արեւելք է սելճուքների, մոնղոլ — թա — թարների եւ Լենկթիմուրի կողմից եւ

միշտ վերաշինուել է Հայերի կողմից: Այդ արշաւանքների ժամանակ, ինչպէս Հայաստանի շատ շրջաններում, Կարնոյ եւ շրջաններում էլ կատարուել են Հայե — րի բռնի խլամացումներ:

Օսմանցի Թուրքեր իրողում գրաւել են 1473 թուին Ակ — Կոյունլու Թուրքէն — ներից: Դրանից յետոյ է, որ խլամ — թուրք տարրը սկսել է հեռագնաց աւել — ւանալ: Բայց Հայերը դեռ երկար ժամա — նակ ունեցել են մեծամասնութիւն:

Ըստ բնաշխարհիկ բառարանի (1903) Կարնին ունէր 78 հայաբնակ գիւղեր, ո — րից 69-ը հայ եւ թուրք խառն եւ 9-ը զուտ հայաբնակ: Գիւղերի անունները ոմանք հայկական եւ ոմանք թրքական: Ըստ նոյն գրքի հեղինակի (Հ. Ս. Էփ — րիկեան), Կարնի ունէր 140 թրքական կամ թրքաբնակ գիւղեր: Այս վերջին — ներից շատերի անունները հայկական էին, ինչպէս՝ 1. Բոնակապաւն, 2. Սօս, 3. Շաշէն, 4. Լիւն, 5. Փիլիպ, 6. Տան — փիկ, 7. Զրմուտ, 8. Գարուտ, 9. Ասիւն, 10. Մէլիսապաւն, 11. Շալաւ, 12. Մու — անց, 13. Արքարնց, 14. Գողիկ, 15. Գղ — քիկանց, 16. Ծիլիւսապաւն, 17. Ձիւրա — կան, 18. Ալտաիկ, 19. Աղտուղ, 20. Խնձորուտ, 21. Աղաւիթ, 22. Արքաբէր, 23. Արքիկ, 24. Եսաւան, 25. Կիլիպաւ — սուկ, 26. Գալլապաւն, 27. Բոզիկ, 28. Եգանց հովիտ, 29. Զանգուտ, 30. Գե —

ղանի, 31. Լաւաթ, 32. Մուխաթ, 33. Գարշէն, 34. Գուլիթ, 35. Գալիթ, 36. Վաղկաւաթ, 37. Բերդաբաթ, 38. Ալմա — ւաթ, 39. Ս. Սարգիս, 40. Աղաթ, 41. Տանգուտ, եւայլն (ըս. բառարան): Ինչ որ վկայում է, թէ Հայերի կողմից են հիմնուել, հայաբնակ են եղել, յետագա — յում կամ լքել հեռացել են, կամ կոտոր — ւել, կամ էլ բռնի խլամացել: Ամէնից հաւանականը վերջին ենթադրութիւնն է:

Կարնի գաւառը, ինչպէս նշեցինք, եր — կար դարեր համարեա մինչեւ 1830 թ. հայ մեծամասնութիւն է ունեցել: Եթէ — հալ թուին 30.000 Հայեր գաղթել են Ա — թրքիան, Ալալաքաւ, չդիմանալով թրքական հալածանքներին եւ կեղեքում — ներին: Եւ դրանից յետոյ է, որ Թուր — քերը մեծամասնութիւն են կազմել:

Կարնոյ Հայոց մի եկեղեցին Թուրքերի կողմից մզկիթի է վերածուել հայ եւ րիւն էլ միթերանոցի: Կարնոյ Հայ եւ րիւն էլ մեծ մասամբ հայկական էին, ներս էլ մեծ մասամբ հայկական էին, ինչպէս՝ Երանց, Թուրնց, Զիլթապ, Կճրիկ, Դոմֆիկ, Երկիւտ, Ըղաւ — դաւեր, Դաւիթ, եւայլն (Հ. Ղ. Ինճի — ճեան), ինչ որ վկայում է, թէ Հայերի կողմից են հիմնուել, Թուրքերը յետոյ են եկել բնակուել:

(Շար. 12)

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. Էջեն)

սարգիստ» պատասխանատու նկատած են:

«Միև կողմէն, Հոկտ. 3-ին, Լոնտոնի մէջ, Անկլիքան Եկեղեցւոյ Պետ. Գանձարէրի Արք. Տեղ. Ռամսէյի հետ տեսակցող Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը՝ Շնորհ Արք. Գալուստեանին, այդ առթիւ, Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ հաւաքականութեան վրայ ճնշում գործածողութեամբ ըլլալու հաստատուած է: Անկլիքան Եկեղեցւոյ մամուլի բանբերը, երկու առաջնորդներու միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեան զլխաւոր նիւթին՝ կրօնական հարցերէ բաղկացած ըլլալը նշելով, «Թերեւս, Թուրքիոյ Հայ հաւաքականութեան ունեցած կարգ մը մտահոգութիւններուն ալ անդադարձուած է» ըսաւ»:

X

Միւլիէթ ալ, իր Հոկտ. 16-ի թիւով, նախապէս անդադարձած էր ՄԱԿ-ի յիշեալ ժողովին, եւ հետաքրքրական էր մանաւանդ՝ այդ յօդուածի խորագրերը, ըստ որում՝ «Պորհ. Միութիւնը, հայկ. յարձակումներուն համար՝ Միացեալ Նահանգները մեղադրած է»... Եւ սակայն, լուրի մանրամասնութիւններու մէջ կը պարզուէր, որ խորհրդային ներկայացուցիչը, անցեալ ամիս Քուպայի ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչին Նիւ Եորքի մէջ կատարուած մահափորձի մը ընթացքին ըստ անոր ըլլալուն կ'ակնարկէր:

Փոփոխություն

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱՌՅԵՆՈՒԹԻՒՆ
Հոկտ. 18-ի դարձի մըցումներու արդիւններն են՝
ԲԿՍՍ - Կայրաք - 2 - 2
Չերմոմոք - Կարպատներ - 1 - 1
Կուրամ - Շախտեր - 1 - 0
Դիմամո (Միւս) - Զէնիթ - 2 - 0
Դիմամո (Թ) - Տորպեդո - 2 - 1
Պախտակ - Սպարտակ - 1 - 2
ԲՍՍ - Դիմամո (Կ) - 3 - 3
Դիմամո (Մ) - Արարատ - 2 - 1

BANQUET

Organisé par
LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
(Section MARSEILLE - VILLE)

Dans les salons de l'Hôtel SEVAN à Pertuis (Vaucluse).

DIMANCHE, 26 OCTOBRE, A 13 H.

Les places sont limitées.

Pour la réservation s'adresser à la:

— Maison de la Culture et Jeunesse Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile,
13001 - MARSEILLE. Tél. (91) 50.15.09

et auprès des Membres de la Croix Blue Arménienne, Marseille — Ville.

ԷՍՍԵՅԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱՅԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մշակութային ճեղքվոյք եւ թէյասեղան նուիրուած՝

զրադիտուհի եւ խմբագրուհի՝

ՀԱՅԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ

իր ծննդեան 100-ամեակի սեմին

Կիրակի, Հոկտ. 26, ժամը 15-30ին

Ալեք Մանուկեան սրահը

ՀԱՅԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝

Օր. Հ. ԳԱՆՈՒՍՏԵԱՆ

Դաշնակ, Երգ եւ հեղինակէն ընթերցումներ:

Սեղանները կանխաւ ապահովել, հեռախօսելով առաւօտ մինչեւ ժամը 10՝
372-04-20

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 35 ֆ.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Վահանյան Գարեթեան (Մար - սէյլ) 150 ֆ. կը նուիրէ ի նպաստ Հայ Կարմիր խաչի Նորմանտի «Մանկանց Բոյն»ին, իր ամուսնոյն յիշատակին:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամակիները, Հինգշաբթի, Հոկտ. 23, իրիկուսն ժամը 8-30ին, Տէսինի Մշակոյթի Տունը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

X

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆրէդի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի, Հոկտ. 21, ժամը 21ին, Ալֆրէդի Մշակոյթի Տունը, Ռիւ տը Մարտիտ:

Տիկին Վարդանյան Տարագճեան, Տէր Եւ Տիկին Սալիկ Տարագճեան եւ զաւակները, Պ. Հրանդ Տարագճեան, Տէր Եւ Տիկին Գէորգ Սվաճեան եւ զաւակները, Տէր Եւ Տիկին Հայկազն Ուզունեան եւ զաւակները, Տէր Եւ Տիկին Սիմոն Մը - կըրտիչեան եւ զաւակները կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելիին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Հոկտ. 17, Փարիզ:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Հոկտ. 22, ժամը 10-30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրեն այդ նկատել:

Mme. V. Darakjian

49, Rue de Boulainvilliers, 75016, Paris

ԼԻՈՆ՝

Այլի Տիկին Ասատուր - Ալիս Յովհաննէսեան, Տէր Եւ Տիկին Գորգէն Յովհաննէսեան, Պ. Իւլէր Եւ Օր. Սոնիա Յովհաննէսեան, Այլի Տիկին Նելսոնեան եւ զաւակները, Արթուր Եւ Փաքալ Յովհաննէսեան ինչպէս նաեւ Յովհաննէսեան (Կառտան), Թէրզեան, Ուզունեան, Ճնկըտեան, Քելէկեան (Քանատա), Քիթապեան, Շով, Մարեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւակին, եղբոր, փեսային, ընտանիքին, ազգականին եւ խնամիկին՝

ԱՍՍՏՈՒՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ սրտի տագնապի հետեւանքով, Հոկտ. 19-ին, 52 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Հոկտ. 22, ժամը 15-ին Լիւնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Քալիւրի գերեզմանատունը:

Մահազդ ստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրեն այդ նկատի:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱՍԿԻ

Հ. ՍԵՐՈՎԵԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս տխուր առթիւ, Գրիգոր Փափազեան 500 ֆ. կը նուիրէ (ստանալ «Յառաջ»ին):

X

Ստեփան Իյնէճեան 500 ֆ. կը նուիրէ իւր նպատակին (ստանալ «Յառաջ»ին):

X

Ռմն. Հայր Սեդրէի յիշատակին 250 ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»ին) եւ 100 ֆ. «Յառաջ»ին:

X

Երկու նախկին աշակերտներ, իրենց յոյժ սիրեցեալ ուսուցիչ - դաստիարակ վարդապետ՝

ՀԱՅՐ ՍԵՐՈՎԵԼ

յիշատակին 2000 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՅՆԻ

միջազգային ծանօթ երգիչը

ՄԱՆՈՒԷԼ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԽԻԹԵԿՆԵՐՍՑ ՍԱՆՇԱՅՆ ՆՈՒԱԳԱՆՈՒՄԻԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՅՏԵՐ 4, ԺԱՄԸ 20.30ին

ԻՍԻ ԲԱՆԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՇԸ

LA CHORALE ANI PRÉSENTE

MANUEL

chanteur international

accompagné par l'orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

mardi 4 novembre à 20 h. 30

Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux

25, av. Victor Cresson métro Mairie d'Issy

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE

17, Rue Bleue, Paris 9e — Tél. 824.63.89

LIBRAIRIE PALOUCYAN

9, Rue de Trévis, Paris 9e — Tél. 523.24.97

TELE CONDORCET

175, Avenue Jean Jaurès à Clamart.

BRIGITTE PAPAZIAN

27, Rue des Pâquerettes, à Alfortville, Tél. 378.25.68 (après 20 h)

ՀՈԳԵՃԱՇ ԵՒ ՅՈՒՇԻ ՀԱՆԴԷՍ

O

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ Հերոսամարտին 60րդ տարեդարձին առթիւ, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Հոկտ. 26, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ, 6000 դիւցազններու հոգւոյ: Կէսօրէ վերջ, ժամը 1-30ին, Յուշահանգստեան տեղի կ'ունենայ՝ Հայ Մշակոյթի Կեդրոնը - 6, Ctié de Wauxhall, Paris 10e Métro: République.

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1re CLASSE — PENSION COMPLETE

départ:

retour:

20 NOVEMBRE

02 DECEMBRE

Meilleures Conditions — 3.220 F

X

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél.: 261-58-28
ուր կարելի է ներկայացնել ամէն Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարտի 2. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél.: 93-04-90 et (42) 83-31-55

Վալան 2. ՂԱՍՊԱՐԱՆԻ — Ալֆրէդի Ղաֆէ 8. ՊՅԱՃԵԱՆԻ

Կ. ՊՈՒՍՈՅ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Դէպի Եւրոպական Հայաստան գաղութները իր այցելութեան ընթացքին, Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք՝ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐԿ. ԳԱՆՈՒՍՏԵԱՆ Նիս կ'այցելէ 22 - 26 Հոկտեմբեր:

ՆԱԽՏԵՍՈՒԱԾ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Հոկտ. 22, Զորեքշաբթի օր՝ ձԱՇ ՀՈՄԻ մէջ, Սէն - Ռաֆայէլ:

Հոկտ. 23, Հինգշաբթի (Երթուղարձ Միւսիս):

Հոկտ. 24 եւ 25 Այցելութիւններ Նիսի Հայ Ազգայիններու:

Հոկտ. 26, Կիրակի, Հանդիսաւոր Պատարագ Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԿ

Սկիզբ Պատարագի՝ ժամը 10-ին:

Նոյն օրը, ժամը 13ին ձԱՇ, ի պատիւ՝ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՀՈՐ: Իսկ ժամը 15ին, Ժողովրդային ԹէՅԱՍԵՆԱՆ Օթել տը Փարիզ սրահներուն մէջ. հասցէ - 6, Ալբրի Կիւսթալ - Սէնգ, Նիս:

Մասնակցութիւն՝ 35 ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

EXPOSITION

ARCHITECTURE ARMÉNIENNE

sous la présidence d'honneur de
M. FRANCIS COLLOMB

Sénateur-Maire de Lyon

organisée par

LE CLUB UNESCO

DES ARMÉNIENS

ET DES AMIS

DES ARMÉNIENS

en collaboration avec

LE CENTRO STUDI

E DOCUMENTAZIONE

DELLA CULTURA ARMA

MILAN

sous la direction de

ADRIANO ALPAGO - NOVELLO

Architecte

PALAIS SAINT - JEAN

4, Ave. Adolphe Max 69005 LYON

(parking Quai de Saône)

DU 3 AU 28 OCTOBRE

de 10 h. à 19 h., tous les jours

Entrée Gratuite

Après MILAN, PARME, VIENNE,

BUENOS - AIRES, LISBONNE

BEYROUTH, MUNICH, TEHERAN,

BRUXELLES, AMSTERDAM, CO.

PENHAGUE, première présentation

en FRANCE de cette exposition

d'une qualité exceptionnelle.

Fonds A.R.A.M

ԱՄԵՐԻԿԱԶՈՅ

Կրթական

Գ. Խորհրդակցական Ժողով

ԹՈՐՈՆՏՈՅԻ ՄԷՋ

Օ

Թորոնթոյի Հայ Կեդրոնին մէջ, Սեպտ. 13-14-ին, գումարուած է Ամերիկահայ Կրթական Գ. Խորհրդակցական Ժողովը: Առաջինը գումարուած էր 1971-ին՝ Լոս Անճելըս, երկրորդը՝ 1972-ին, Տիթ-րոյթ: Մասնակցած են տնօրէններ, իւր-նամակալ եւ Ուսումնական մարմիններու ներկայացուցիչներ, ուսուցիչներ կամ պատասխանատուներ հետեւեալ շրջաններէ՝ Լոս Անճելըս, «Մերոպեան», Միլիթարեան», Ռոյզ եւ Ալէք Փիլիպոս», Ս. Աստուածածին» եւ «Ֆերահեան» վարժարաններ, Ֆրեզնո՝ Հայկ. համայն-քի ամենօրեայ վարժարան, Ֆիլադել-ֆա՝ Հայ քոյրերու վարժարան, Նիւ-Եմքը՝ Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ ամենօրեայ վարժարան, Մոնթրէալ՝ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ ամենօրեայ վարժարան, եւ Թորոնթո՝ Հ. Օ. Մ. ի ամենօրեայ վարժարան: Մասնակցած են նաեւ Միացեալ Նահանգներու Արեւմտեան թիւի (Կիլիկիան) առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկոպոս, Թապաղեան եւ Հայ մամուլի Եկեղեցւոյցիչներ, ընդամենը 40 հո-ր: Մասնակցող վարժարաններու թիւը եղած է 10, մինչ զոյուրիւն ունին 20 վարժարաններ:

Ա. Ռիստը յատկացուած է ամերիկա-հայ կրթական շարժման գնահատումի պիտանքին, որուն մասին զեկուցումը կարգացած է Ֆիլադելֆիոյ Հայ քոյրերու վարժարանի տնօրէնուհին՝ քոյր Արուսեակ, եւ խօսք առած է Լոս Անճը-լըսի «Ֆերահեան» երկրորդական վար-ժարանի տնօրէն Գարեթը Ինճէիկեան: Զեկուցումէն եւ կարծիքներու փոխանա-կումէն ի յայտ եկած է, որ ամերիկահայ կրթական կեանքին պատկերը գոհացու-թիւ չէ, որովհետեւ հայկական վարժա-րան կը յաճախէ զանազան վայրերու պարտական տարիք ունեցող Հայերու ծնին տոկոսը միայն: Դիտել տրուած է

աւում եւայն: Ատոնք դժուար լուծելի հարցեր կը մը-նան, թէեւ կենսական եւ հրատապ: Դիւրին է նախատեսութիւններուն հե-տեւութիւնը: Դիւրին է ըսել, թէ դա-րապէր յաշարհի բնակչութեան կէսէն աւելին քաղաքային պիտի դառնայ, քաղաքները, հիմնականը, ստեղծուած, ստեղծուելիք հարցերուն լուծումն է:

Արդ, մարդկութիւնը պիտի յաղորդի լուծել զանոնք: Հարցումը կը մնայ իր հարցական վի-ճակին մէջ:

Թ. Ա. Թ.

որ ամերիկահայ կրթական կեանքէն ներս ալ կանգնած է կառոյցներու պակասը, հաղորդակցութիւն չկայ ոչ միայն շրջ-նաներուն մէջ, այլ երբեմն նոյն քա-ղաքի վարժարաններուն: Ամենուրեք տնտեսական եւ յաճախ ալ մանկավար-ժական դժուարութիւններ կան: Ի դէպ, ամերիկահայ 20 վարժարաններու մէջ կ'ուսանին 4300 աշակերտներ. տարեկան ընդհանուր պիւտոճէն 6 միլիոն տուրք է: Նշուած է, որ եթէ կ'աւելակենք որ մեր վարժարանները տան վաղուան մեր դե-կավարները, անհրաժեշտ է նիւթապէս եւ բարոյապէս նեցուկ կենալ մեր կըր-թարաններուն եւ անոնց տրամադրել մեր լաւագոյն ուժերը, չմոռնալով նաեւ զա-նոնք լաւ վարձատրելը: Կարեւորու-թեամբ շեշտուած է նաեւ այն՝ որ դա-ղութներու կեանքը վարող պատկան մարմինները պէտք է քով - քովի դան ու որդեգրեն կրթական յատկ քաղաքա-կանութիւն մը սահմանելով հայեցի կըր-թութեան նպատակները:

Բ. Ռիստին նիւթը եղած է «Հայերէնի ուսումնական ծրարներ»ը, որուն մասին խօսած են Լոս Անճելըսի «Մերոպեան» վարժարանի տնօրէն Օննիկ Քէշիշեան եւ «Ռոյզ եւ Ալէք Փիլիպոս» վարժարանի փոխ - տնօրէն Յովհաննէս Գարապա-ճեան: Եւշտուած է մեծ կարիքը ընդհա-նուր, համապարփակ եւ բազմակողմա-նի ծրարներ մը ունենալուն, ծրարի մը՝ որ պատշաճի հիւսիսային Ամերիկայի պայմաններուն եւ փոփոխութեան են - թարկուի իւրաքանչիւր շրջանի, նոյն - իսկ՝ իւրաքանչիւր վարժարանի պահանջ-ներուն համաձայն:

Գ. Ռիստը բաղկացած է երկու մասն - րէ: Նախ խօսուած է ամերիկեան կրթա-կան իշխանութիւններու կողմէ վերջին տարիները հաստատուած հայերէնի դա-սընթացքներուն մասին՝ պետական վար-ժարաններուն մէջ: Ուսմթթեանին ձեռ-նարկին մասին խօսած է Անդրանիկ Գի-ղիբեան, որ անձամբ կը վարէ դաս, իսկ Կլէնտէյլ (Լոս Անճելըս) մէջ տարուող աշխատանքին մասին՝ Տիկին Ալիս Պետ-րոսեան: Հոս, շեշտուած է նման նա - խաճեցութիւններու միջեւ համադրու-թեան կարեւորութիւնը: Երկրորդ բաժնի նիւթը եղած է հայերէնի դասադրեք - բու հարցը, որուն մասին երկու գրաւոր զեկուցումներ ներկայացուցած են Թո-րոնթոյի Հ. Օ. Մ. ի վարժարանի տնօ-րէն Մարգար Ծարապիսանեան եւ Լոս Ան-ճելըսի «Ֆերահեան» վարժարանի ու-սուցչուհի Տիկին Խօթէնի Պետրոսեան: Զեկուցումներէն եւ կարծիքներու փո-խանակութենէն բխողացած է այն միտ-քը, որ գոյութիւն ունեցող դասադրեք-րը գոհացուցիչ չըլլալով պէտք է կազ - մել յանձնարարութիւն մը՝ ծրարելու եւ դա - սադրեքներու հարցերը քննելու համար:

Խորհրդակցական Ժողովը վերջ գտած է դիւանի առեւտրային Բիւզանդ Կոստ - եանի շնորհակալութեան խօսքերով ուղ-ղուած բոլոր անոնց՝ որոնք ընդառաջե-լով Հայ Կրթական Հիմնարկութեան հը-րաւերին մասնակցած են Ժողովին:

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԻՔ

ԼԻՌՆԻ ԵՒ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԼիՌՆ. - (Յառաջ). - Ընկերակցու-թեամբ ԼիՌՆի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւին, Կ. Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը երկուշաբթի, Հոկտ. 13-ի ցերեկին մեկ-նեցաւ ԼիՌՆ եւ Փերաշի կայարանը դի-մաւորուեցաւ Ազգ. միութեան վարչու-թեան նախագահին, անդամներուն, դա-նազան կազմակերպութեանց ներ-կայացուցիչներուն եւ մամուլի թղթա-կիցներուն կողմէ, որոնք զինքը առաջ - նորդեցին Սոֆիթէլ պանդոկը:

Իրիկունն ժամը 8-ին, Պատրիարքը հանդիսաւոր մուտք գործեց տեղւոյն Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուր հսկումի արարո-ղութիւն կատարուեցաւ ապա, Նորվան Վրդ. ի բարի դալուստի խօսքերէն ետք, կրօնաշունչ քարոզ մը արտասանեց Շը - նորհք Արք. վեր առնելով մեր եկեղեց - տոյ դերը այսօրուան եկեղեցական կեան-քին մէջ:

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 11-ին ԼիՌ-նի քաղաքապետը՝ Ծ. Բոլոմ քաղաքա - պետարանի իր գրասենեակին մէջ ըն - դունեցաւ Պատրիարքը իր շքախումբով, որու մաս կը կազմէին Նորվան Վրդ. Ազգ. Միութեան նախագահը եւ կազմա-կերպութեանց ներկայացուցիչները: Քա-ղաքապետը մօտէն հետաքրքրուեցաւ Թուրքիոյ Հայոց ներկայ վիճակով եւ Պատրիարքը մանրամասն տեղեկութիւն - ներ տուաւ: Պ. Բոլոմը դովքը հիւսեց, այս առթիւ, ԼիՌՆի Հայութեան:

Նոյն օրը ժամը 15-ին, պանդոկի իր հիւրասենեակին մէջ, Պատրիարքը այցե-լութիւնն ընդունեցաւ տեղւոյն Էփրեմ Եպիսկոպոսի պատասխանատու Հայր Մի - շըլոնի, որու հետ մտքերու լայն փոխա-նակութիւն մը տեղի ունեցաւ շատ սի - բալիւր միջոցաւ մը մէջ, փոխադարձ գոհունակութիւն ստեղծելով: Ժ ա մ ր 18-30-ին շրջանի նահանգապետն է՝ Օ - լիվիէ Ֆիլիպի, որ ընդունեցաւ Պատրիար-քը, միշտ իր շքախումբով: Այս անգամ ալ նահանգապետը մօտէն հետաքրքր - ուեցաւ Թուրքիոյ Հայերով եւ ստացաւ հարկ եղած բացատրութիւնները Շնորհք Արք.է:

Իրիկունը Սիրոյ Սեղան մը տրուեցաւ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Առաջին առ-թիւ խօսք առաւ եւ Պատրիարքին դա - լուստը ողջունեց Ազգ. Միութեան նա - խագահ՝ Պ. Սեպուհ Սարեան, ապա Նորվան Վրդ. բացատրեց Շնորհք Արք.ի ճամբորդութեան նպատակը եւ խօսքն ուղղելով Պատրիարքին, շեշտեց. «Գի - տենք թէ որքան փշոտ է, այս օրերուն, ձեր Աթոռը, բայց դուք այդ բարի եւ քաջ հովիւր եղած էք, որ զլուին անցած իր հարազատ հօտին կը պաշտպանէ ամ-բակուռ կերպով իր Ժողովուրդին արդար իրաւունքները հող չէ թէ քաղաքական բախտը չի ժպտել, դուք մեր Տիրոջ՝ Յիսուս Քրիստոսի թեկադրած երկայնա-մըտութիւնը եւ Յոր երանելիի համ - բերութիւնը ունիք եւ դատած էք ուղին

ու ձեւը շարունակելու համար կրօնական ու ազգային այդ դժուարին ձեր առաքե-լութիւնը»:

Պատրիարքը, հոս եւս բացատրեց իր առաքելութեան նպատակը եւ բացուած հանգանակութենէն, առաջին առթիւ գո - յացաւ աւելի քան 75 հազար Փրանք:

Զորեղաբթի, Հոկտ. 15 կէսօրին, Պատրիարքը այցելեց Հայկազեան վար - ժարանը եւ մեծ գոհունակութեամբ ու-կընդրեց փոքրիկ աշակերտներու երգերն ու արտասանութիւնները, նոյն օրը հիւ-րասիրուեցաւ հայի. Թամար ճաշարանը: Կէս օրէ վերջ, ԼիՌՆ ժամանած էին Վա-լանսի հոգեւոր հովիւր՝ Նարեկ Քհնյ. Վարդանեան եւ հոգաբարձութեան ան - դամներ, որոնք զինքը առաջնորդեցին Վալանսի, հրաւիրելով նաեւ Նորվան Վրդ. ի իրենց ընկերանալու:

Ժամը 18-ին, Պատրիարքը իր շքա - խումբով մուտք գործեց Ս. Գրիգոր Լու-սաւորիչ Եկեղեցին, ուր հսկումի արա - ղողութիւն կատարուեցաւ, որմէ ետք Շնորհք Արք. արտասանեց կրօնաշունչ քարոզ մը: Ժամը 21-ին Քաղաքապետա-րանի սրահին մէջ, կոկիկ յայտարարով մը եւ Նարեկ Քհնյ. ի խօսքերէն ետք, Շնորհք Պատրիարքը բացատրութիւններ տուաւ Թուրքիոյ կարօտեալ հայ բեկոր-ներուն մասին:

Հինգշաբթի օր ժամը 11-ին, Պատ - րիարքը կ'ընդունուէր Տրոմի նահանգա - պետին կողմէ, ապա քաղաքապետարա - նը՝ ի բացակայութեան քաղաքապետին փոխ - քաղաքապետին, որոնք նոյնպէս հետաքրքրուեցան Թուրքիոյ Հայութեան վիճակով: Սիրոյ Սեղան մը պատրաստը - ւած էր Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ, որու ծախքերը ստանձնած ըլլալով Հ. Բ. Լ. Մ. ը, Կապ Սաչը եւ Տիկնանց Միութիւնը, մասնակցութեան (100 Ծ. անձ զլուին) ամբողջ հասոյթը նուիրուե-ցաւ Պատրիարքին: Արտասանուեցան բազմաթիւ ճառեր եւ Նարեկ Քհնյ. ի խօս-քերէն ետք ալ բացատրութիւններ տուաւ Շնորհք Արք. իր նպատակներուն մասին: Ընտանեկան շատ ջերմ միջոցաւ մը ըս-տեղծուեցաւ եւ գոյացած ընդհ. գումար - քը ակնկալուածէն աւելի էր, հասնելով 50 հազար Փրանկի:

Ուրբաթ, Հոկտ. 17, առաւօտեան Վա-լանսի քաղաքապետը, որ բացակայ ըլ - լալով չէր կրցած ընդունիլ Պատրիարքը, անձամբ այցելութիւն մը տուաւ անոր պանդոկը եւ դրուատեց Վալանսի հայ դպրութիւնը:

Ուրբաթ ցերեկին Մարտէյլէն Վալանս կը ժամանէին Պ. Պ. Ա. Պապայեան եւ Խ. Երմազեան Պատրիարքը առաջնոր - դելու համար Մարտէյլ:

Յիշենք թէ քաղաքապետներու եւ նա-հանգապետներու այցելութեանց ընթաց-քին եղան նաեւ նուէրներու փոխանակու-թիւն:

Թ. Ղ. Ա. Կիծ

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ամբողջ քոյր հասկցաւ, որ բան մը պատահած էր: Կիներ, տղամարդիկ ի-րար անցան: Պապա Եւուսեֆ՝ ձեռքերը նաեւ կապած՝ կեցած էր ուռնիքին տակ, շրթներուն սուլելու ձեւ տուած:

Մարտիկ երբ տեսաւ Զուլֆան, որ վարժարանի հովիւն տուած եւ յուզուած զովքով դէպի իր կողմը կը վազէ, ոտքի կ'ելաւ:

Հնազանդ, շուտ հեռացիր: Ինչէ կայ, ինչ է պատահեր, - հար-ցուց Մարտիկ հանդարտ: Ժամանակները հիմա հովիտ կ'իլ - լան: Եւստիպիոս անոնց հետ է:

- Քանի՞ հատ են, - հարցուց Մար - տիկ:

- Շատուոր են, շատուոր: Մարտիկ ձիուն վրայ նետուեցաւ եւ ջուրերուն մէջէն անցնելով Հացեկ տա - նող ճամբան բռնեց:

Զուլֆա ուրախ էր: Նայեցաւ սպիտակ ձիաւորին ետեւ, մինչեւ որ ան կորսը - ւեցաւ սպիտակ ձիու հարկաւ, ներդաշ - նակ ու համաչափ դողալով:

Գնչուները, տղամարդ թէ կին, Զուլ-ֆայի շուրջ հաւաքուեցան: Միայն Պա - պա Եւուսեֆն էր, որ տակաւին կեցած էր ուռնիքին տակ, ձեռքերը ետեւ կա - պած, շրթներուն տուած սուլելու ձեւ: Զուլֆա պատմեց. անոնց, որ Եւստիպի-ոսի սպիտակ ձիաւորը մատնած էր: Այո, ա-յո, իր աչքով տեսած էր Ժամանակները - րուն հետ խօսիլը: Անոնք հիմա հովիտ կ'իջնան: Իրաւ ալ Եւստիպիոս առաջնոր -

դութիւնով ժամանարմները դէպի հովիտ կ'իջնէին: Անոնք թուով տասն էին:

Գնչուներու մէջ ինչպէս չփոթ մը: Գե-ղեցիկ կ'ինքն վրաններուն մէջ մտան:

Ժամանակները գնչերու ու շղթանե - բու շխքոցով ձիերէն վար ինչան: Ժան - տարմներու չաւուշը իրեն մօտ կանչեց - քովի պետը, որ ձեռքը ետեւ կապած էր ուռնիքին տակ, յանգաւորի մը պէս, շրթներուն տուած սուլելու ձեւ:

Ձէ, Էսպա Եւուսեֆ չէր կրնար ըսել, որ իր աղջիկը լուր տուած էր սպիտակ ձիաւորին: Ժամանակներու չաւուշը կը հարցապնդէր ձիերուն պետը, երբ տե - սաւ ուռնիքի տակ ուռնիքի մը պէս ս կանգնած Զուլֆան, եղնիկի մը խոշոր ու վայրի աչքերով:

Ժամանակները իրենց կէսօրուան նա - մազն ու ճաշը ուռնիքներուն տակ պիտի անէին: Չաւուշի հրամանով Պապա Եւու - սեֆ հաւեր մորթել կուտար:

- Մանուկ ի՞նչ է, կէտէլ աղջիկ, - հարցուց չաւուշը՝ ձեռքը Զուլֆայի ե - բնսին քսելով:

Անոր մի քիչ դիւրուկ մարմնին, անոր խոշոր աչքերուն ու լիւր կուրծքին հետ այնքան սիրեց անոր դէմքի բարկացող արտայայտութիւնը: Ուժ մը իր թեւ - բուն մէջ պարտելու հաճոյքով այլա - դակ գազանի մը պէս անոր վրայ ծռե - ցաւ, կարծես ակունքներ անոր մաշկ մէջ պիտի խրէր:

- Հա, գիտեմ որ լաւ կը պարես: Եւս - տիպի պատմեց, որ երէկ գիշեր սպիտակ ձիաւորի հետ պարած ես: Զի՞ղդ է:

Եւստիպիոս ուրախ էր, երբ ժամանարմնե - բու չաւուշը իրեն մօտիկ կ'ընէր:

- Այո, այո, ակնաշին ունէր կապոյտ յուլունք, - ըսաւ Եւստիպիոս՝ աչքերը բաց - լաւփելով, մինչ Պապա Եւուսեֆ կեցած էր շուար, ձեռքը ետեւ կապած, շրթնե - բուն տալով սուլելու ձեւ:

Գնչուներու մէջ յանկարծ աղմուկ մը ին - կաւ, կարծես վրանները հրեւհ առած ըլ - լային: Խոշոր ձեռքերով ժամանարմ մը վը - րանին մէջէն քաջաւելով դուրս կը հանէր ճահիլ կին մը:

X

Հաճի Մուսա, Վարդանորէն փախած դուրի պատմութիւնը լսելէ յետոյ, Գա - բափունարի լեռներէն քաշուր էր: Մի քանի օր էր որ գիւղէն դուրս չէր գար: Իմացեր էր որ Մարտիկ մէկ շաբաթ ա - ռաջ նորէն երեւցած էր գիւղին մէջ: Ա - նոր մէջ հին աւագակապեան էր որ առեւ - ծի մը պէս իր կուրծքը ապառաժներուն կը քսէր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ստեփան Հեօջեբեան, Պ. Տարօն Հեօջեբեան, Հաճմանեան, Կօշիկապար - եան, Պաշտիկեան, Պետրոսեան ընտանիք - ները եւ բոլոր պարագաները խոր կակի- ծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

Տիկին ՍՏԵՓԱՆ ՀԵՕՇՔԷՐԵԱՆԻ (ծննդալ Գոնար Եսամանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 18ին, 72 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Հոկտ. 23 ժամը 15ին, Սոք- սան - սիւն - Օռմի գերեզմանատունը, հայկ. արարողութեամբ:

Մահազոյ շատացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել: 20, Avenue de la Pépinière, 91390 — Morsang-sur-Orge.

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Հաւուրտ Գարակէօզեան Նախկին Սա- նուց Միութիւնը կը ծանուցանէ, թէ հո- գեանքստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Հոկտ. 26), Փա- րիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, մեծ բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

զաւկին՝

ՀԱՌԻԼԻՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ՝ Արամ եւ Սարգիս Գարա- կէօզեանի, Տոքթ. եւ Տիկին Դաւիթեանի Տիկին Զապէլ Գարակէօզեանի, եւ վար- ժարանի ողբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներու յիշա - տակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը, Տէսին եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Դաւուտեանի, Պ. Արտաշ Դաւուտ- եանի (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տէյվի Դաւուտեանի, Տէր եւ Տիկին Ժ. Կարա- պետեանի, Տէր եւ Տիկին Ֆէրաի Հրաչ- եանի եւ զաւակներուն, Տիկին Աստղիկ Հրաչեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարա- գաներուն, իրենց սիրելի մօր, մեծ-մօր, կեսող, խնամիչ եւ ազգականին Տիկին Սիրանոյշ Դաւուտեանի մահուան (Ամե- րիկա) առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանտի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե- ղեցոյ Հոգաբարձութիւնը, շնորհակա - լութեամբ ստացած է փ.ծ.ի եկեղեցոյ պայծառութեան, ողբացեալ Պօղոս Մը- թոյեանի մահուան առթիւ. - Պ. Սարգիս Ճէրանեան, Պ. Լեւոն Ճէրանեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Թէպոյեան եւ Պ. Թէր - զան 100-ական, Պ. Սարգիս Կէվրիկեան եւ Պ. Գասպար Սիմոնեան 50-ական Ժ.:

ԹՈՒԼՈՒՉ. - Այրի Տիկին Շառլ Գրիգորեան, զաւակ- ներն ու ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկ - պարակով, փոխան ծաղիկապակի նուէր- ներով, անձամբ թէ գրաւոր, մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՀԱՌԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

արկածալի մահուան առթիւ, պատահած՝ Հոկտեմբեր 11ին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Լիւն, Հոկտ. 15ին:

13, Avenue des Pyrénées, 31240, L'Union.

Կ. ՊՈԼՍՈՑ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 26, Կիրակի, Հանդիսաւոր Պատա- րագ Նիսի Ս. Աստուածածին Եկեղեցոյ մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սկիզբ Պատարագի՝ ժամը 10-ին:

Նոյն օրը, ժամը 13ին ՃԱՇ, Ի պատիւ՝ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՀՕՐ: Իսկ ժամը 15ին, Ժողո- վըրդային ԹԵՑԱՍԵՂԱՆ Օթիլ ալ Փարբի սրահներուն մէջ. հասցէ՝ -6, Ավրիլ Կիւքալ - Սէնգ, Նիս:

Մասնակցութիւն՝ 35 Ժ.:

«ՅԱՌԱՅ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ
Պ. Գ. Գորեան, մէկ տարեկան «Յա- ռաջ» կը նուիրէ Տիկին Յակոբեանի (Նիւ Եորք):

ՀՈԳԵԶԱՆ ԵՒ ՅՈՒՇԻ ՀԱՆԴԵՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նա- խաճեռութեամբ, Հաճնոյ Հերոսամար - տին 60րդ տարեդարձին առթիւ, Հոգե- հանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կի- րակի, Հոկտ. 26, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցոյ մէջ, 6000 դիւցազներու հոգւոյ: Կէսօրէ վերջ, ժամը 1:30ին, Յուշահանդէս տեղի կ'ու- նենայ՝ Հայ Մշակոյթի Կեդրոնը - 6, Cité de Wauxhall, Paris 10e Métro: République.

BANQUET

Organisé par
LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
(Section MARSEILLE — VILLE)

Dans les salons de l'Hôtel SEVAN à Pertuis (Vaucluse).

DIMANCHE, 26 OCTOBRE, A 13 H.

Les places sont limitées.

Pour la réservation s'adresser à la:
— Maison de la Culture et Jeunesse Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile,
13001 - MARSEILLE. Tél. (91) 50.15.09
et auprès des Membres de la Croix Blue Arménienne, Marseille — Ville.

MARSEILLE

Championnat de Football
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
A. S. KUHLMANN

DIMANCHE, 26 OCTOBRE
à 15 h.
Stade de l'Estaque

ՅՈՒՇԱՍԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՅԻ Տէսինի մասնաճիւղի
Վարչութիւնը ընդհ. Ժողովի կը հրաւի- րէ բոլոր անդամուհիները, Հինգշաբթի, Հոկտ. 23, իրիկուան ժամը 8:30ին, Տէ- սինի Մշակոյթի Տունը: Բոլորին ներկա- յութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՅԻ Լիւնի տարեկան Պա- րահանդէսը՝ Նոյեմբեր 22ին, Գաղինո Շարպոմնիէի մէջ:

×

Դպրոցատէր Տիկնանց Վարժարանի
ՏՕՆԱՍԻՒԻ ՀԱՆԴԵՍԸ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 21ին-

Լիւն

ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՌԻՍՈՒՑՈՒՄ
ՌԻՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ
ԵՒ
ԱԶԱՏ ՌԻՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN
A LA FACULTE DES LANGUES
DE L'UNIVERSITE LYON III

Destiné:

- Aux étudiants qui ont choisi l'Arménien comme Unité de valeur dans le cadre de l'Université.
- Aux auditeurs libres (bacheliers ou non) qui veulent apprendre ou perfectionner leur connaissance de la langue Arménienne.
- Aux lycéens, pour la préparation à la valeur optionnelle.

Enseignant chargé de cours
Kéram GANANIAN

3 Niveaux d'Enseignement:
1° niveau pour débutant:
Lundi, de 18 à 19 h. 40
2° niveau:
Mardi, de 18 à 19 h. 40
3° niveau:
Mercredi, 18 à 19 h. 40
Pavillon Chares DUGAS, salle N° 13
Début des cours: Lundi, 20 Octobre 1980
Inscriptions et renseignements auprès
du Secrétariat de la Faculté des Langues,
74, Rue Pasteur, 69007 — LYON
Tél. 869.24.93 — poste 703

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՅԱՆԴԵՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԵՐԻԴԻԵՆ»ի Սրահներուն մէջ

— X —

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE
GUETRONAGAN

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».
81, Boulevard Gouvion Saint — Cyr, 75017 — PARIS

Animé par:
* **ARMENIAN — SUNSHINE**, dirigé par **ROBERT PAPAZIAN**.
* **PIERRE TOSCANO**, violoniste et son Ensemble, du Cabaret **RASPOUTINE**.
et, pour son Premier Passage à Paris

M A N U E L
Chanteur Arménien Internationallement Connu.
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:
— **DJEZVEDJIAN (Berluc)** 236.54.48
— **NAVASSARTIAN** 985.36.53
— **PANOSSIAN** 233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

LA CAPPADOCE

31 OCTOBRE — SOIREE MAROCAINE (DJELABA OBLIGATOIRE)
ORCHESTRE **RAOUL JOURNEAU**
DANSEUSE
MALIKA
CHANTEUR
D O V
ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

30 NOVEMBRE, DIMANCHE
RECITAL, DINER SPECTACLE
HENRI TACHAN

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS.
PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

SAMEDI, 1er NOVEMBRE, A 15 h. 30

A L'OLYMPIA

grand gala

DE LA CHANSON ET DU FOLKLORE ARMENIEN

A V E C
LÉVON KATERDJIAN
Venant spécialement des Etats — Unis,
Accompagné par la formation de
BERNARD DEDEDJIAN
et la participation de l'Ensemble Folklorique
NAIRI
DU NOR—SEROUND DE PARIS
ORGANISE PAR LE COMITE DE GESTION
DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
17, RUE BLEUE

Billets en vente:
— M.C.A., 17, Rue Bleue, 75009, Paris
— Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Tré vise, 75009, Paris.
— M.C.A., 9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville.
— SEVAN, 4, Rue Lazare Carnot — 92140 Clamart.
— Garage de la Gare, 1, Rue Félix Chabert — 95500 Gonesse.
— Rest. Armand, 24, Rue Rodier — 75009 Paris
— Music - Hall OLYMPIA, 26, Bd. des Capucines — 75009 Paris.
et auprès des responsables des M.C.A.

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

«ՀԻՐԻՐԻՑԵԹ»
«ԶՕՐԱԿՈՉԻ ՓՈՂ»
ԿԸ ՀՆՁԵՑՆԵ...

ԵՒ ԿՍԱԶԻՍՐԱՐԻ
ԹՐԳԱՀԱՅԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒՆ՝
«...ԻՐԵՆՑ ԻՍԿ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ
ՍՊԱՌԱՑՈՂ ԻՐԵՆՑ ՊՈՉԵՐԸ
ՊԵՏԲ ԶՏՐԵՆ»...

Մեր երկուամյա թիւով, գրած էինք թէ
Հոկտ. 20-ի «ՀԻՐԻՐԻՑԵԹ»-ի մէջ, ծայրա-
նիւնը — այդ լրագրող՝ Պետիկ Ֆայիֆ գրա-
նիւնը ստորագրած էր «գործակալի
փող»ը խորագրին ներքեւ, ուր գրաս-
տանքի մէջ կը հրապարակուէր Պաշտօն
ի խնայքը ման Շնորհիք Պատրիարքին:
Արեւմտեան պետութիւններն ալ իրենց
քաղաքական կ'առնեն...: Ստորեւ յօդուածին
քաղաքականութիւնը...

Հայկ. քաղաքական կ'առնեն իրենց
գործակալի անունով, եւ, ասոր համար է որ, իր-
ան հաւաքականութիւն մեզ մտահոգող
գործակալը խնայքին կարգին, այս մէ-
կը անհետ կ'առնէր պէտք է դասել: Մա-
նաւոր՝ Արեւմտեան դատական թրքա-
տանքի թիւով վերաբարձրելու անոր նը-
պատակին դիմաց, բոլորովին ուշադիր
ըլլալու եւ այս խնայքին փարելու կարի-
քը՝ անհրաժեշտ է: Ուշադիր ըլլալու սա-
կան նայել ըսել է ոչ ալ՝ կաղապար-
ած ցաւակցութիւններ յայտնել: Նախ,
գործիւն ունեցող իրողութիւն մը բա-
նի ի բաց պարզեց. հայկ. ահաբեկչու-
թիւնը, իր բոլոր անմարդկային դրոշ-
մով հանդերձ՝ Արեւմտեան մէջ պաշտ-
պանութիւն կը գտնէ: Այս՝ մեր դարուն
միակ թէ՛նքն է, որ արեւմտեան ձայ-
նաւորի կայաններուն կողմէ չի դա-
տապարտուիր, հեռատեսիլէն՝ չայլան-
ուիր պետական իշխանութիւններու կող-
մէ՝ չանիծուիր: Ընդհանրապէս, արեւ-
մտեան թերթերուն մէջ ան նոյնիսկ կը
գովարանուի, արեւմտեան հեռատեսիլի
կայաններուն մեծամասնութեան կողմէ
գրեթէ՝ իրաւացի կը ցուցաբերուի: Աւե-
րսի ալ կայ. Ժիւզեպի եւ Պառի Յրան-
այի նման, յունական կաշառքով ա-
րատուորած արեւմտեան երկիրներու
մէջ, ան՝ ոստիկանութեան թեւերուն
առկա պաշտպանող ուժի մը, եւ վարչա-
պետներու բերնով իսկ իրենց գործած-
քաղաքականութիւնները (հասկնալ խաչ-
ատակութիւնները) անգամ թուրքիոյ
հաշտին գրեթէ չափ մենաշնորհով սը-
տեղեւի չուն մըն է...

Փարիզի իրենց վերջին ոճրագործու-
թիւնը, Փրանսական Պետութեան միայն
պաշտպանութիւնը տալու համար թափած
մեր ջանքերը պէտք է մոռնալ: Եւ Հը-
տեւէ մինչեւ Հորանտա, այսպէս կոչուած,
հաւաքականութեան մարդոտորոգութեան
անարդող ոստիկանական կազմակեր-
պութիւնները շարժման անցնելու համար,
մեր ներկայացուցիչներու թափած քր-
թիւնը իրենց պէտք է հարցնել:

Մենք, որք օր աճող հայկ. ահաբեկ-
չութիւնը սկզբները մեր երկրի ներքին
պաշտպանական կազմակերպութեամբ,
իրեն անոնց միայն պարզ մէկ երեսը ըլ-
լալով տեսնեմք. այս մէկը չուրանանք:
Մինչեւ արտաքին գործոց պաշտօնեանե-
րուն մեր առաջին նահատակները, այս
նորմեր վրայ մեր փարունը՝ Պետութիւն
ըլլալով, մասնով ըլլալով եւ նոյնիսկ
պարզապէս դատարանի ալ ներառեալ
ժողովուրդին մէկ մասը՝ այս արարքնե-
րուն Գաղափարի մէջ կամ Ենթամահալէի
մէջ կատարուած գէպերու նման հա-
կապութիւն ցոյց տուինք: Անկասկած
ասոր ներքին թէ՛նքն մեր ուշադրու-
թիւնը ծայր աստիճան կ'առնած ըլլայ
ու հայկ. առաջին արարքներուն դիմաց
Արեւմտեան ցոյց տուած անհետաքր-
քութիւնը եւ «Հայկ. ինքի»-ի մը գո-
րծիւնը անտեսելը՝ մեծ դեր խաղացած

են: Սակայն, քիչ վերջ, այս խնայքին շատ
աւելի ուրիշ ուղղութիւն առած ըլլալը
յայտնի ըլլալէն ետք իսկ, նորէն բոլոր-
րովին չենք արթնցած ու սթափած: Այն-
քան որ, մեր երկրի պատմական եւ տե-
սարժան վայրերու հարստութիւնը պիտի
ծանօթացնէ կարծելով: Երբ ամէն օտար,
աւանակութեամբ եւ պաշտօնական ամէն
դիւրութիւն ցոյց տալով ամէն կողմ
մտցնելու մեր սովորութիւնը՝ այս շըր-
ջանին ալ չէ դադարած եւ ասկից օգտուող
հայ երկրաբանները, օրինաւոր կերպով
մինչեւ Տիւրքիայէն խորքերը՝ Սիւլվա-
նի աստրական եկեղեցիները թափանցած,
վարձկան թուրք երախտներէ օգտուելով
Փիլիքի քաղաք եւ ետքն ալ գանոնք ամէ-
նէն վարնոց հակաթուրք քարոզչութեան
փոխանցելով, անգլիական հեռատեսիլի
միջոցաւ միլիոններու դիտել տուած
են... Պի. Պի. Սի. Հեռատեսիլին այս
Ֆիլմերէն մէկուն ճիշդ մէկ ժամ յատ-
կացուցած ցուցադրութեան շարքին իսկ
Փարիզի մեր մամուլի կցորդը զարնուե-
ցաւ:

«Մինչդեռ եթէ աշխատինք՝ խնայքին
վրայ որոշ ծրագրով մը ծանրանանք եւ
մեր դատին ծառայելիք պաշտօնեաները
լաւ ընտրենք, հայկական խեղճատակու-
թիւնը սանձելն ու զայն իր արժանի եղած
ախտին մէջ թխմելը գոհուր չէ... Ա-
հաւաքի, Լոնտոնի մէջ պատահած ուրմ-
բակոծումի վերջին դէպքին (անգլիա-
կան) հեռատեսիլի միայն մէկ կայանէն՝
Այ. Թի. Վի. Էն ճշգրիտ մեկնաբանու-
թեամբ հաղորդումը շատ ազդու եղած
է... Ըսել կ'ուզեմ որ, երբ տեղը դիտու-
թեամբ անհրաժեշտ է, երբ անհրաժեշտ է,
ինչեւ՝ կարելի չէ ընել որ... Անշուշտ,
այս ծրագրեալ աշխատանքներուն թըր-
քահայտակ Հայերն ալ իրենց նպատը
անպայման պէտք է բերեն...: Երկու-
թեամբ հայկ. Պատրիարքութեան՝
թրքաւոր ճիւղի իսկ, հայ համայնքի
զգացումները յարգելով՝ մեր պետու-
թեան կողմէ անտեսուած է: Սակայն, մեր
թերթերուն մէջ թուրքիան գովաբանող
իսկ օտար մամուլին մէջ թրքահայոց
մտահոգութիւններու մասին արտայայ-
տուողը՝ մենք անշուշտ շատ լաւ գիտենք,
թէ ո՛ր Պատրիարքն է:

«Թուրքիոյ Հայերը, բոլոր փոքրամաս-
նութիւններուն մէջ, զարմանալիօրէն
թուրքերու հետ ամէնէն աւելի միաձուլ-
ուած եւ անոնցմէ չզանազանուելու չափ
թրք. սովորութիւններուն յարմարած
են: Ամէնքս ալ, այնքան շատ հայ ըն-
կերներ ունինք, զորս չենք կրնար մեզմէ
անջատել... Եւ սակայն, թուրքիոյ մէջ
գոյութիւն ունեցող այս լաւ յարաբերու-
թիւնները, եթէ արտասահմանեան Բոմ-
բանիներու կողմէ ճիշդ հակառակ պատ-
կերով ներկայացուին, մեզի չափ՝ մեր
մէջ գտնուող Հայերն ալ այս տարրու-
թեան դէմ պիտի Է ապստամբին եւ իրենց
ձայնը բարձրացնեն...»

«Մեր թրքահայտակ հայ քաղաքացի-
ները, մեր բանակի զօրացման համար
նուիրատուութիւններ ընելէ առաջ, իրենց
իսկ գոյութեան սպառնացող իրենց պո-
չերը պէտք է կտրեն...»

Նաեւ երբեք արձագանգ հանդիսացած
էինք գերմանական Զայնապփուի քրքե-
րէն մէկ հաղորդումին, որմէ կը տեղի-
կացուէր թէ Լանտոնի Հոկտ. 12-ի եղե-
նափորներուն հեղինակները՝ 2 թուրքեր
ձերբակալուած են: Ստորեւ Հոկտ. 21-ի
«Թէքնիկական»-ի տուած մանրամասնու-
թիւնները այդ աղբնալիքներն են...

«Լոնտոնի թրք. Զբօսաշրջիկութեան
գերատեսնակին դէմ ուժեղ յարձակում
կատարողներուն թուրք ըլլալը բացա-
յայտուեցաւ:
«Հոկտ. 11, Շաբաթ գիշերը, Լոնտոնի

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ — ԻՐԱԿ
ՄԱՇՈՒՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՍԸ
ՈՐ ԿՐԱՅ ԵՐԿԱՐ ՏԵԻԵԼ

Կը թուի թէ հաշիւները լաւ եղան բայց
սխալ եղան եւ նախատեսուած «կայծակ-
պատերազմը» կրնայ երկար տեւել եւ
վերածուիլ մաշումի պատերազմի մը:
Ինչ որ «կատարուած» է, ցարդ՝ քան-
զում է եւ արեւմտեան ընկերութեանց
բաւական գործ ելած է քանի մը տար-
ուան համար: «Արաբական Քարիւղ եւ
Կազ» պարբերականին համաձայն, երկու
երկիրներն ալ իրարմէ նախանձելիք չու-
նին, ինչ կը վերաբերի վնասներուն՝ 4 մի-
լիար տոլար ամէն մէկուն համար: Իրա-
քի նախագահն է, գլխաւորաբար, որու
հաշիւները սխալ եղան: Ըստ երեւոյթի
հարկ եղածին չափ հաւատք չունէր ի-
րանեան ազգ. զգացումին վրայ ու նաեւ՝
պատրանքներ ինչ կը վերաբերի բանա-
կին: Այլապէս կասկածելի է թէ նետուէր
նման արկածանքներու ժամանակ:

Զորքերը թրք. Իրանի նախկին վար-
չապետ եւ ծանօթ ընդդիմադիր Փահլա-
ւիներու, Շափուր Պախթիար տեսակցու-
թիւն մը տուած է Քոքիտիլէն տը Փարիի,
ուր կը շնորհ գլխաւորաբար թէ տրա-
մադիր է գործակցելու իրաքեան կա-
ռավարութեան հետ Խոմէյնի տապալե-
լու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ինթերֆուրմ (Զուիցերիա) կայա-
րանը Փարիզէն հասած ձեւաբանութեան մէջ
գտնուած է 500 կրամից ուրմ մը, որ
պէտք է պայթէր ժամ մը ետք: Կառա-
խումբը պարապ էր արդէն: Թրիպլիս տը
ժընեւ կը հաղորդէ որ մէկը հեռաձայ-
նած է իրեն եւ յանուն «Հոկ. 3 կազմա-
կերպութեան» պատասխանատուութիւն
ստանձնած է: Թերթը կ'աւելցնէ թէ այս
նոյն «Հոկ. 3»-ն է որ տէր եղած էր Լոն-

տոնապահական կեղծոյններէն՝ Օֆաթարտ
պողոտայի շրջակայքը գտնուող թրք.
Զբօսաշրջիկութեան Գրասենեակը նետ
ուած ուրմը չէնքին մէջ նիւթական մեծ
վնասներ պատճառած էր: Այս գէպէն
կէս ժամ վերջ, Զուիցերական Զբօսա-
շրջիկութեան Գրասենեակն ալ ուրմ մը
պայթած էր: Աւելի ետք, թրք. Զբօսա-
շրջիկութեան Գրասենեակին նետուած
ուրմի պատասխանատուութիւնը՝ ապո-
րէն Հայկ. ահաբեկչական կազմակերպու-
թիւն մը ստանձնած էր:

«Այդ գէպերու առնչութեամբ քնն-
նարկութեանց ձեռնարկող Անգլիական
Ոստիկանական Կազմակերպութիւնը՝
Մեքսիկոյն Նարտ ուրմերը գնդներուն
երկու թուրքեր եղած ըլլալը յայտնեց:
«Մեքսիկոյն Նարտ»-ի «հաւաքականութեան
դէմ պայքարի» բաժնի տնօրէնը՝ Փիթըր
Տուֆի, կատարած յայտարարութեան
մէջ, թուրք եւ գուրիցերական զբօսաշր-
ջիկութեան գրասենեակներուն ուրմը դը-
նող երկու թուրքերուն գէպի պատա-
հած օրն իսկ Լոնտոն ժամանած ըլլա-
լով, Կիրակի օր ալ խոյս տուած ըլլալ
նին յայտնեց: Փիթըր Տուֆի, մինչ այդ,
կոչ մը ընելով՝ «այս երկու թուրքերու
իսկական ինքնութեան ամենակարճ ժա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ Ա Հ
ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆԻ

Հոկտ. 17 թուակիր «Սովետական Հա-
յաստան» օրաթերթը կը հաղորդէ խոր-
հրդահայ արձակի վարպետներէն՝ Մու-
շեղ Գալշոյեանի վաղահաս մահը:
Մեր ստացած տեղեկութեանց համա-
ձայն Մ. Գալշոյեան ամուսն սկիզբը վի-
րաւորուած էր որսորդութեան արկածի
մը ընթացքին իր իսկ հրացանի գնդակ-
ներէն եւ հրանդանոց փոխադրուած:

Բուն անունով Մուշեղ Յովհաննէսի Մա-
նուկեան, որդեակալ դարձելու ծնած էր
1933 Դեկտեմբերին Թալիշի շրջանի Կաթ-
նաղբիւր գիւղը: Աւարտած է նոյն շըր-
ջանի Ն. Սասնաշէնի միջնակարգ դըպ-
րոցը, ապա 1957-ին Երեւանի Գիւղատն-
տեսական հիմնարկի այլեգործական բա-
ժինը եւ մինչեւ 1960 աշխատած է Աշտա-
րակի շրջանի Կոչի մեքենատրակտորային
կայանը: Այդ թուականէն ետք, անցած
է նախ լրագրական առարկէ (Աւան-
դարդ), «Գարուն» եւլ. ապա՝ գրական:
1969 — 71-ին հետեւած է Մոսկուայի
Մ. Գորկիի Գրականութեան Հիմնարկի
կից դասընթացներուն: Յետոյ մինչեւ
1975 աշխատած է «Գարուն»-ի խմբագրու-
թեան մէջ եւ 75 — 77-ին՝ վարած է «Հա-
յաստան» հրատարակչութեան գեղար-
ուեստական գրականութեան բաժինը:

Իր առաջին գործը «Կոռնիկ» խորագրի
կը կրէ (1969), ապա յաջորդած են՝ «Ըն-
ծալագիր» (1972), «Մաղկած քարեր»
(1973), «Բոլորուն» (1974): Այս վերջին
վէպը արժանացած է Հայաստանի Գր-
դոյններու Միութեան առաջին արցանա-
կին: Իր գործերէն ոմանք ուսուերէնի
թարգմանած են ու նաեւ շարժանկարի
իրերն նիւթ ծառայած:

տոնի եւ Փարիզի եղեռնափորձերուն դը-
ւիցերական հաստատութեանց դէմ:
«ՄԱՆԻԻՖԵՍՏ» երկար հոգեվարձե-
ն եւ «հրաշք դեղերու» յոյսերէ ետք վերջ-
նապէս թաղուելու կացութեան հասած
էր Զորքերը թրք. Մանիֆեստը վերջը —
ցած խնդիր մըն էր՝ խօսք կար որ զու-
ցերական գրամագլուխներ օգնութեան կը
հասնէին փրկելու համար «Մէն թիթի»-ն
այս հնամեայ ձեռնարկը, որու մասն —
կութիւնը, երբ հաստատուի 1075 պաշ-
տօնեայ եւ բանուոր ալ անգործութեան
կը դատապարտուին:

մանակամիջոցի մը յայտնաբերումը մեզ
համար շատ կենսական է. եթէ չկարե-
նանք զանոնք ձերբակալել, յաջորդ ան-
գամուն, աւելի քաղաքական ըլլալով
կրկին ուժեղացող արարքներու կրնան դի-
մել՝ ըսած է:

«Միւս կողմէն, Այ. Թի. Վի. հեռա-
տեսիլի մէկ յայտարարին մէջ, Մեքսիկոյն
Նարտին երկու թուրք ահաբեկիչներու
ձերբակալման համար ժողովուրդին օ-
ժանդակութիւնը խնդրող կոչի մը տեղ
տրուեցաւ»:

Ներսիս եւ Միսիս Կալան՝ Նահանգնե-
րու մէջ կատարուած եղեռնափորձերու
կապակցութեամբ, մէկ անգլերէն եւ մէկ
հայերէն, նոյն ստիւգնակութեամբ հա-
ղորդագրութիւն արտադրող Զորքերը թրք.
«Հայաստանի Ազատագրութեան
Հայ Գաղտնի Բանակ»-ն (Հոկտ. 13 թը-
ւակիր), ուր Լոնտոնի եղեռնափորձին
համար, կ'ըսուի բառացի (կուտանք նոյ-
նութեամբ)
«Անգլիական Փաշայի խմբակը գործադ-
րեց գանդելով քրքական տեղեկութեան
եւ զբօսաշրջիկութեան գրասենակը Լոն-
տոնի մէջ եւ վերադարձան իր կեցութեան
անկման»:
Fonds A.R.A.M

ԺԹ. Դարու Արեւմտահայ Մատուցական Զարթովել

ՀԱՅԿԱՆՈՅՉ ՄԱՌԻԿ ԵՒ «ՀԱՅ» ԿԻՆԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՅԿԱՆ

անհամեմատիվ դաւաճարարները կը տիրապետեն:

Եղիա Տէմիրճիալաշեան, տխուր խոր - հըրդածութիւններու կը մղուի իր ըն - թերցանութիւնները մեկնած պահուն: Այսպէս՝ «Երբ կարգաւ, կ'ըսէ, այն ու - ղեւորութեան գրքերն որ վերջին ժամա - նակներս հրատարակուեցան՝ հայաբնակ գաւառացի վրայ, կը տեսնենք թէ հայ ազգն իր մեծամասնութեան մէջ յետին աստիճանի ժողովուրդ է տակաւին. ո՛չ միայն տղէտ է հայ ժողովուրդն ընդհան - րապէս, այլ նաեւ անոնք որոնք պաշտօն ունին այդ ժողովուրդը առաջնորդելու»: (Տարեկան տեսութիւն, Երկրագործ, Կ. Պոլիս, 1866):

Վերածնունդի շարժումը արտասահմա - նէն է որ կուգայ, Օտար երկրներու մէջ բացուած վարժարաններով ու տպարան - ներով: Արտասահմանի մեր ազգային - ները, չփութելով տեղական բարգաւա - ճանութեան ու լուսաւորութեան, կ'ու - ղեն դարուն վերելքին մասնակից ընել իրենց հայրենակիցները: Առաջին հայ գիրքը Իտալիա, եւ առաջին հայ թերթը Հնդկաստան լոյս կը տեսնեն: Սերաստա - ցի Միխիթար Հօր տրուած «Հայոց երկ - րորդ լուսաւորիչ» տիտղոսը արդար գը - նահատուած է այն պատմական, բան - սիրական, դաստիարակչական գործին զոր կատարեցին Վենետիկի եւ Վիեննայի Միխիթարեանները:

Ազգային վերածնունդի վկաններն են դարուս հայ պարբերականները:

Այսպէս, Զմիւռնիոյ Արշալոյս Արա - քառեանը իր առաջին թիւին մէջ կը գը - րէ: «Ամէն մարդ ... Օրէ օր լուսաւոր - ուելու վրայ է, ու գիտուններու յարգը կ'աւելնայ, ուստի սովորութեան բա - ժին անարգանք ու չքաւորութիւն է մի - այն այսուհետեւ» (10 Օգոստոս 1840), ու կը խնդակցի քանի մը տարի ետք, 1853-ին, նկատելով «ազգը շարժման մէջ է, ազգը լուսաւորուելու վրայ է», մինչ ասիկա առաջ «փրատակաց տակը մնացող մարդուն մը պէս էր մեր ազգը, կ'իտաժա - եւ կ'իտաժաղ, ձեռքերը դէպի երկինք երկնցուցած նպատակը հայցէր»:

Վենետիկի Բազմալեզայ եւս ուրախու - թեամբ կը տեսնէ որ քանի կ'երթան կար - դացուները կը շատան, տպարանները կը ծաղկին, գրոց լեզուն հասկնցողնե - րը կ'աւելնան, աշխարհաբար մաքուր խօսողները կը շատան» (Յունուար 1843):

Կարկաթայի Ազգասէրը կը ձայնակցի Ս. Ղազարի ամօթեային, որովհետեւ «Ուսումն անէ գմարդ երջանիկ»: (16 Ա - րգոստ 1845):

Զմիւռնիոյ Արփի Արարատեանը երա - նիներ կը կարգայ: «Երանի մեր ծեր ազ - դին որ այսպիսի երջանկութիւն խոստա - ցող պատանեկութիւն մը կ'զգենու...: Կամայ - կամայ քալել ու ապահով եր - թալ իր նպատակին հասնելու համար, քան արագընթաց վազել եւ քրտնիլ, դու - ցէ դիպուածով ճամբան վար իյնալ ու գլուխն ալ ճեղքել ու անոնցմէ յառաջ եկող հետեւանքներէն չփախչիլ»: (Յու - լիս 1853):

Երանիներ եւս կուտայ Կ. Պոլսոյ Միա - ծանի խմբագիր Կարապետ Զուխաճեան, գրելով. «Բախտ ունիմ որ այս դարուս մէջ մարդ եւ Հայ ծնեմ եմ»: (1 Հոկտեմ - բեր 1866):

Բնականաբար մամուլը, յառաջելով ու - թեան կառքին թաւալումի օգնած ատեն արձագանգ կ'ըլլայ նաեւ օրուան հայ իշխանութիւններուն մտահոգութիւննե - րուն: Գումգաբուի Ազգային ընդհանուր ժողովի ատենապետ Սերվիլէն Էֆէնտի ընդհանուր խորհրդարէ: «Մենք պաշտօն ունինք ոչ միայն մեր նախնեաց մեղի ա - ւանդած կրօնքին պաշտպանել, այլ ա - մէն պարագայի մէջ բոլոր խնդիրները միեւնոյն նպատակին ծառայել տալ, այն է ազգային ողջ գարգացումը, ողի մը որ միս միեւնոյն միջոց է ազգը վերակեն - դանացնելու»: (Մեքու, Կ. Պոլիս, 1860):

Վաթուհական թուականներուն, երբ Ազգային Սահմանադրութիւնը կը խըմ - բագրուի, Ա. ձեւակերպեան կը նկատէ որ «Շատ բան փոխուած է ամէն տեղ Հա - յերու մէջ: Քսան - երեսուն տարի ա - ճաշուան Հայերը, կ'ըսէ, այսօրուան Հայերուն շին նմանի: Ազգին մէջ շար - ժում մը, երբեք մը կը տեսնուի կամ կը զգացուի, որուն նոր բան մը ըլլալը չի կրնար ուրացուիլ, - ու որը ժամա - նակին ողույն արդիւնքն է: Անոնք ըն - կերութիւններ կը հիմնեն, օրէնքներ դը - նելու թերթեր կ'ըլլան, ուրիշներ գըր - քեր կը հրատարակեն, տպարաններ կը հիմնեն, պարբերական թերթեր կը հը - րատարակեն»: (Սէք, Կ. Պոլիս, 8 Սեպ. 1860):

Արդարեւ, ըլլայ մայրաքաղաքին մէջ, ըլլայ գաւառները, բարեխրական, ի - բերօգնութեան, ընդհանուր զարգացումի ընկերութիւններ կը հաստատուին. Բա - րեւրական, Համազգային, Սենեքերիմ - եան, Աղջկանց դաստիարակութեան նը - պատամաստոյց, Անճուէր, Ազգասիրա - կան, Արշակունեան, Ուսումնասիրաց, Համբարակում, Արարատեան, Կիլիկեան զարգացութեան, Արեւելեան ընկերութիւն - ներ, յանգելու համար Ազգանուէր Հա - յուհեայ եւ Միացեալ ընկերութեանց, ո - րոնք Հայաստանի մէջ վարժարաններ, լսարաններ ու դարձարաններ կը բանան մինչ Դարձարանէր Տիկնանցը կը ստանձնէ վարժուհիներ պատրաստելու պատաս - խանատուութիւնը:

Եթէ Կղեմէս Կալանոս (Ղալաթիա, 1641), Միխիթար Արքայ (Բերա, 1701),

Աստուածատուր Վարդապետ (1707), Պոլսոյ առաջին վարժարանները կը հա - տատեն, սովորաբար տղաքը ծխական վարժոցներու եւ «Վարդապետ տոտու»ն - րու մօտ ու խոնաւ սենականներու մէջ, երեմն մինչեւ իրիկուն փութի մը վը - րայ ծնրագիր, Հեղաբան, Քերական, Սաղմոս, Գիրք առաքելոց, Նարեկ կը կարդան եւ աղջիկները ձեռագործ կը բանին:

Աւելի ուշ է որ մեր ճանչցած ձեռով Պոլսոյ մէջ Նարեկեան, Պէզեան, Մի - թարեան, ազգային թաղային եւ անհա - տական վարժարանները կը բացուին, ո - րոնց թիւը 1871-ին արդէն 432-ի կը հա - նի, 5-000է աւելի աշակերտներով: Պատ - կերը նոյնն է ամէն տեղ: Այս կրթական հաստատութիւններուն պէտք է աւելցնել ամերիկեան, գոլիցերական, անգլիական եւ ֆրանսական վարժարանները, որոնք, մեր նեղ հորիզոնը ընդարձակելով, իրա - պէս բարեք մը եղան:

Հստ գոլիցերական Պաւլոս թերթի հը - րատարակած մէկ վիճակագրութեան, զոր Մալիկ Կարապետ 1892-ին, Եր - պական, ասիական եւ ամերիկեան թուր - քիոյ տարածքին վրայ 30-000 վարժա - րաններ կան, ուր 1-250-000 աշակերտ - ներ կ'ուսանին. ասոնց զով լուսաւորչա - կան, կաթողիկէ, բողոքական հայ աշա - կերտութեան թիւը 53-000-ի կը հասնի, 2-853 դաստատուներով: Հայութիւնը, որ Օսմանեան բաղձացեղ ու բաղձալոն կայսրութեան բնակչութեան թիւին հա - րիւրին 10-ն անգամ չի կազմեր, ուսման գաւառին մէջ շատ աւելի պատուաւոր տեղ մը կը գրաւէ, ստանց պետական նը - պատի:

Բարձրագոյն վարժարաններէ վկայալ աշակերտութիւնը Գեղարուեստից, Քա - դաքային, Զինուորական բժշկութեան, Անաստարուսութեան, Առեւտրական, Երկրաշարժական, Զինուորական, Իրա - ւարանական, Երկրագործական վարժա - րանները կը յաճախէ, արտասահման կը մեկնի ընդհանուր զարգացումը կամ ընտրած մասնագիտութիւնը կատարե - լործելու համար: Եւրոպայի ուսան - ղութեան թիւը 1902-ին 202-ի կը հասնի: Շատեր հայրենիք կը վերադառնան ու լաւ դերքերու կը տիրանան: Ուրիշներ, խոն ամուսնութիւններ կնքելով դուրս կը մնան. այսպէս, նոյն թուականին, Ֆրանսայի մէջ ծագումով հայ 21 թիւի - ներ եւ 5 գեղագործներ կը հաշուուին:

Ուսումնական խորհուրդը, ուսուցիչ - ներու որակը բարձրացնելու համար, Ու - սուցչական վկայականի քննիչ յանձնա - խումբ մը կը ստեղծէ 1913-ին, որուն մաս կը կազմեն Մեղքոն Գիրքեան, Երուսա - ճէր - Անդրէասեան, Թովմաս Աճէմեան, Դանիէլ Վարուժան, Զապէլ Եսայեան եւ Հայկանոյ Մառք:

(Շար. 1)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼԲԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԹՐԻԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ, ՔՐԻՏԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ՍՄԱՏՈՒՆԻ

Ախալքն, հայանուն գիւղ Արտահանի, բայց թուրքական, ատենօք Հայեր են ե - ղել, որոնք կրօնափոխ են եղել: Փընքը, Աղորդ (Ախալքիայի գաւառ)՝ ընակիչք թուրք: Բայց գիւղերում կային եկեղե - ցիներ լուսնաւորներ: Բնակիչները իսլա - մացել էին (Հ. Ղ. Ինճիճեան): Բաթումի թուրքերի մի մասը ատենօք վրացի եւ Հայեր եղած են, որոնք յետոյ իսլամա - ցել են:

×

9. ԲԱՅԱԶԻՏԻ ԵՒ ԱԼԱՇԿԵՐՏԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Բայազիտը, պատմական Հայաստանի Կողովրդ գաւառն էր: Ախալքիտը Բա - յազիտի արեւմտակողմը հին հայկական վաղարշակերտն էր, որ աղաւաղուելով Ախալքիտ է դառել (Արարատեան նա - հանգի Բազիլեանդ գաւառը): Երկու

շրջաններն էլ հայկական իշխանութեանց ժամանակ, զուտ հայաբնակ են եղել: Յետագայ դարերին էլ թուրքերի կողմից այդ շրջանները գրաւելուց յետոյ էլ պա - հել են իրենց հայկական գիմազիքը, երբ 15-րդ դարուն Օսմանցի թուրքերը գրա - ւում են այդ գաւառները, զորքը ցեղա - պետերին են թողնում կառավարելու այդ շրջանները, որպէս վասսալ Պոլսոյ կա - ռավարութեան: Քրդական այս վասսալ իշխանութիւնը, տեսնւմ է տարբեր դա - րեր եւ այդ ժամանակ է, որ քրդերը գը - նալով աւելանում են հարակից եկող քուրդ զանդուածներով: Նոր ժամանակ - ներում (18 - 19-րդ դար) շրջանը ստա - նում է քրդական գիմազիք:

Բազմաթիւ ապացոյցներ, վկայու - թիւներ կան որ յիշեալ 2 գաւառների Քրդերի մի մասը հայութիւնից է դար - ձել ու քրդացել: Քրդական տասնեակ - ներով գիւղերում կային հայկական ե -

կեղեցիների, ուխտատեղիների աւերակ - ներ: Շատ Քրդեր շարունակում են Հա - յոց ուխտատեղիները յաճախել աղօթել եւ զոհեր մատուցել (մատաղ): Ս. Հայ - կունի, որ այդ շրջանները լաւ ուսում - նաւեր է, տասնեակներով, քրդական գիւղեր յիշատակում է, որտեղ Հայեր չկային, բայց պահել էին իրենց հայկա - կան անուները, Ինչպէս Բիւրապատ, Գոմք, Քարկոտ, Մուրճիք, Կոփուլ, Կո - լաւար, Եւալյն. բոլոր հայանուն գիւղե - րում գեռ մնում էին հայկական ուխտա - տեղիների աւերակներ, խաչքարեր: Ղլլելիւիէի Հայոց վանքը ամէն տարի Քրդեր էին յաճախում, ուխտ անում ու զոհեր մատուցում: Շատ տեղեր Հայերը խառնուել են Քրդերի հետ ու քրդացել յատկապէս ազատուելու համար հարստա - հարութիւններից եւ Քրդերի հաւատար - իրաւունքներ վայելելու համար (Հ. Ս. Զամչեան): Սի Մանըքի քուրդ պատ - մել է Ս. Հայկունիի, որ իրա նախնիք հայ եղած են, Իրանից այս կողմերը գա - լով քրդացել են: Ինչպէս Հայաստանի ուրիշ գաւառներում՝ շատ հայկական նախարարական տներ մնացողները Բազիլեանդում էլ քրդացել են պահելու համար իրենց իրաւունքները եւ իսլամա - ցել: Այսպէս Սանըքիները Մամիկոն - եաններ են եղել, Սուրդունեանները Սի - րունեաններ, Ատամինները Ազամեան -

ներ, Մուքիները Միքայէլեաններ, եւ - այլն: Մուքիեան աշխրթի մարդիկ խոստովանում էին, որ իրենք հայութիւ - նից են դարձել: Նրանց դիմագրքերն էլ դիմար էր զանազանել Հայերից: Նը - րանք Հայերի նկատմամբ ատելութիւն ցոյց չեն տալիս ինչպէս թուրքերը:

10. ԲԱՍԷՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Բասէն Կարնոյ արեւելակողմը հայկա - կան մի գաւառ էր, որ հայկական իշխա - նութեանց ժամանակ զուտ հայաբնակ է եղել: Մեր հին պատմական վաղաքա - րաններէն, Կարնոյ, Թուրքեր եւ Քրդ - րանները հայութիւնը հայութիւնից էին դար - ձել (Հ. Ղ. Ինճիճեան) ԺԱ. դարին, մի թուրքերի այդ կողմերին տիրելուց յ - տոյ. Հայերի մի մասը բռնի իսլամաց - ուել, մի մասը զաղթել եւ մի մասն էլ ուղիղ կոտորուել էր: Բասէն գաւառը 50-000 բը - ժամանակներում ունէր շուրջ 50-000 բը - նակչութիւն, որից 20-000-ը միայն Հա - յեր էին:

(Շար. 14)

ՌԻՍԿԵՆ ԶԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳԻՐՔԸ
ԵՒ
ՔՈՐԹԵԱ ՏԵ ԱՐՃԵՇԻ
ՎԱՆՔԻՆ
ՀԱՅԿ. ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պոքրէշի «Եմինեդու» հրատարակչական «Տեւականութիւններ - Հեռանք - Կարեք» մատենաշարով լոյս տեսած է «Վարպետ Մանուէլ» խորագրով հատոր մը, որ տեղ գտած էր ուսումնական հին դիցարանական վէպի մը մասին կատարուած ուսումնասիրութիւններն ու վեր - լուծումները՝ ըստաւերներու եւ պատ - մարաններու կողմէ։ Հատորին խմբագ - րուհին՝ Մարիա Գորտոնեանու, ներա - ծակնով մըն ալ անդրադարձած է Վար - պետ Մանուէլի տաղերէն պատմութեան։ Կատարուած ուսումնասիրութիւնները - բաժնուած զանազան գլուխներու - կը պատկանին ժ.թ. - Ի. դարերու ուսմէն անուանի մտաւորականներու՝ Պոկտան ֆելթրէշի, Հաթաշու, Նիքուա Նորկա, Վերթիանու, Օտոպեդու եւ այլն, ո - րոնք վերլուծած են դիցարանական վէ - պին կամ Մանուէլի կառուցանած Գոր - թէա տէր Արճէշ վանքին այս կամ այն երեսները, փորձելով պարզել անուծելի մտացած հարցերը։

Գլխին մէջ աւնուած ուսումնասիրու - թիւներուն մէջ ակնարկութիւններ կան հայկական ազդեցութեան մասին։ Որո - րորէն հին յառաջանին մէջ կը յիշէ ճարտարապետ Կրիկորէ Տոնեգուի վար - ակները՝ աշխիքն՝ տեղական յուշարձան - ներու կառուցումներն լաւ ծանօթ ընելի ճարտարապետի մը գործակցութիւնը հայ զարդանկարիչ Նեղիպի Մանուէլի հետ։ Այս մասնաշարին Արճէշի ճակատի, որ - մերու քարի զանգուածներուն մէջ բարձ - րաանգիակ զարդարանքները «այնպէս ինչպէս յաճախ կը գտնուին Հայաստան եւ Վրաստան», զարդարանքներու տի - պարներու ճոխութիւնը եւ նոյնիսկ տա - ռածքի ձեւը եւ երկրաչափական ու ծա - ղիկի դժգոյններու կատարելութիւնը անն են Հայաստանի եւ Վրաստանի քան - ղակներուն։ Նոյն եղբայրացութեան կը յիշուի Վերթի Վերթիանու («Միջնա - լին երկրներուն մէջ», 1959), որ կը գը - թէ թէ «Քուրթէա տէ Արճէշ»ի բոլոր տի - պարները կը գտնուին Հայաստան եւ Վր - աստան։ Եմին Լըզրեանու «Արճէշի վանքին եկեղեցին» (1967) մենագրու - թեան մէջ նկարագրուած են բուսական տարրեր (տերեւներ, ծաղիկներ), հիւս - թերք, դարեր առաջ օգտագործուած վը - րաստանի (առաջինները) եւ Հայաստանի (վերջինները) յուշարձաններուն մէջ։ Կ. Մանուէլ կարծիքով հայկական զարդարա - լան տարրերը չէին պատկաներ միայն Հայաստանի արուեստին, այլ տարած - ուած էին մասնաշարական յուշարձանն - ուն մէջ, աւելի մօտ ժամանակները Ար - ճէշի եկեղեցիին եւ որոնց միջոցով Մու - թեան հասած են շնորհիւ օսմանան

ճարտարապետութեան ծաղկումին։ Պատ - մարան Օլիտիու Փափատիմա, անդրա - դառնալով Մանուէլի ինքնութեան, կը գը - րէ որ «Հայ ճարտարապետի մը ներ - կայութիւնը ապացուցանելու փորձը հիմ - նուած է պատմական փաստի մը վրայ, թէ եւ ան ընդունուած է մօտիկ անցեալի մեր անուանի պատմաբաններէ ուսնց կողմէ եւս»։

Պոկտան ֆելթրէշի Հաթաշու իր «Արճէշ» ուսումնասիրութեան մէջ հե - տեւալ տողերով կը կատարէ ընտել - վարի անուան ստուգումը։ «Հայաստա - նի մէջ, Վանայ լիճին մօտ, գոյութիւն ունի վաղեմի քաղաք մը, Արճէշ կոչուած բաւը արտասանելով ճիշդ ուսմաներէնի պէս եւ ուր, Ժ.Ի. դարու սկիզբը, Յով - հաննէս Ի.Բ. Պապի ժամանակ, գոյու - թիւն ունէր եպիսկոպոս մը՝ Զաքարիա Արճիս։ Ի՞նչ կը նշանակէ այս անունը Հայերու մօտ, յայտնի չէ։ Անուանի հա - պագէտ Փրոֆ. Գ. Պատկանով՝ ֆելթր - յուրկէն, ինչի կը հաղորդէ նամակով մը, թէ Վանայ լիճի ակին գտնուող հին քաղաք Արճէշի նշանակութեան մասին ստուգարանական դասադրուիչ ոչ մէկ հետք կը գտնէ։ Արդարեւ, Բ. դարուն, Վանայ լիճը, որուն մօտ կը գտնուի այս քաղաքը, արդէն Արճէշ կը կոչուէր։ Ու - ըսմն՝ ա) որովհետեւ Ռուսները զա - դուրները երբեք չեն ունեցած Հայաստանի մէջ, մինչ Հայերը ունեցած են Ռուսա - նիա, բ) որովհետեւ հայկական Արճէշը աւելի հին համանուն մը ունի քան մեր Արճէշը, գ) որովհետեւ հայկական դա - դուրներու հիմնումը ճիշդ Արճէշի մօտ կ'ապացուցուի Ժ.Գ. դարուն, դ) որով - հետեւ այս բոլորը, անուններու կատար - եալ նոյնութեան հետ միասին, չի կըր - նար պատահականութեան խաղ մը ըլ - լալ, կը հետեւի որ Արճէշ գետին մօտ գտնուող Կարպատներու Արճէշ աւանը հաստատուած են դարու կէսին՝ Արճէշ լիճի մօտ Արճէշաւանին զաղթող Հայն - րը։ 1275-ին, ըստ Սմբատ հայ քրոնիկա - գիրի ծանօթագրութեան, Վանայ լիճի շուրջ շատ մը վայրեր ու յատկապէս Ար - ճէշ, զրեթէ ամբողջութեամբ կործանն - ցան երկրաշարժներէ, որոնք աղետալի կերպով կրկնուեցան ամբողջ տարուան մը ընթացքին։ Թերեւս այդ ժամանակ, թերեւս ալ աւելի վաղ ժամանակաշրջա - նի մը, բայց երբեք աւելի նոր, այդ վայրէջ խումբ մը Հայեր գաղթեցին Կար - պատներ, հոն հիմնեցին, ի յիշատակ ի - րենց բոյնին, նոր Արճէշ մը, նոյն ա - նունը տալով գետին, այնպէս ինչպէս կոչուեցաւ Վանայ լիճը։

«Արճէշ աւանին հին նշանակը, այն - պէս ինչպէս կը գտնենք, երբ ճանչցած ենք ստանի իր կնիքները, արծիւն է։ Այս կնիքը կը պատկերացնէ կայսերա - կան արծիւ, որուն հետ Ռուսներն ա - ռընջութիւն չէ ունեցած Կ. Պոլսոյ ան - կումի պահուն եւ նոյնիսկ շատ ժամա - նակ առաջ։ Անկասկած՝ ոչ 1600, ոչ 1500, ոչ ալ 1400 թուականներուն, Ար - ճէշի քաղաքացիները այս երկգլուխ ար - ծիւր մտցուցած պիտի ըլլան իրենց կնի - քին մէջ եւ յատկապէս ոստանի կնիքին,

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԵՄԵՐՏԻՆ 60-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Հաճըն կը գտնուի Լեռնային Կրիկիոյ ճարտարապետութեան ծաղկումին 1140 մէթր բարձրութեան վրայ։ Հաճընի Ժողով - վուրը կազմուեցաւ Կրիկիոյ թագաւո - րութեան անկումի հետեւանքով։ Երկու - տուի Մեմլուքներու յարատեւ յարձա - կումներու հետեւանքով Կրիկիոյ վերջին թագաւորը՝ Լեռն Զ., զերի տարուեցաւ Երկրորդ, ուրկէ փրկադինով ազատ ար - ձակուելով եկաւ Փարիզ եւ մեռաւ 1393 Նոյ. 29-ին։

Հաճըն երկու անգամ ինքնապաշտպա - նութեան դիմեց։ Առաջինը՝ Առանայի կոտորածի ժամանակ, 1909 Սպրիլ 9-ին, երբ 30 հազար Հայերու արեւել ծծելէ - ետք, դաշտային Կրիկիոյ հայաշատ քա - ղաքները հրկիզելով եւ ջարդելով Իթթի - հատականները ուղեցին նոյն ոճիւրը գոր - ծադրել Հաճընի վրայ։ Սակայն, Հա - ճընը, 35 հազար զուտ հայ ընակչու - թեամբ, 11 օր քաջարար դիմադրելով ազատեցաւ ջարդէն, բայց երեք հազար Հայեր՝ որոնք գործով կը գտնուէին Հա - ճընէն գուր, գոհուեցան ի սէր հայրեն - եաց։

Վերջը հաղիւ սկսած էր սպիանալ, ե - կաւ երկրորդ արհաւիրքը՝ 1915-ի ըս - պանդը։

Երբ 1918 Նոյեմբերին կնքուեցաւ Զի - նադադարը, հայ Ժողովուրդի սրտին մէջ արթնցաւ վերադարձու յոյսը եւ Հայեր սկսան վերադառնալ իրենց երկիրը, Կի - լիկիա։ Հաճընցիկները վերադարձաւ իր նախահայրերու երկիրը, զայն գտաւ հըր - կիզուած, քարուքար դիմակի մէջ։ 1919-ի սկիզբը 6 հազար Հայեր վերա - դարձան Հաճըն եւ սկսան շինարար աշ - խատներ։ Վերականգնանալու Հաճընը, հայ երգիչներէն սկսաւ քուլայ - քուլայ բարձրանալ ծուխը եւ Ժողովուրդը սկը - սաւ ապրել խաղաղ կեանքով։ Սակայն խաղաղութիւնը տեւեց 18 ամիս։ 1920 Մարտին քաղաքը դարձեալ պաշարուե - ցաւ թուրք խուժանի եւ քեմալական կա - նոնաւոր բանակի կողմէ, Մարաշի մէջ եղած ջարդը Հաճընի վրայ եւս գոր - ծադրելու նպատակով։

Հաճընցիկներ քաջարար դիմադրեց, քանի մը անգամներ, մեծ թիւով թշնամիին եւ ամէն անգամ ալ թշնամին դիակներ ձգելով փախուտի դիմեց։ Արդէն Հա - ճընցիկները կազմակերպուած էին եւ պա - տերադմական հրամանատարութեան գը - լուխը դրած Ս. Զէպէճին՝ Անդրանիկի սպայակոյտին փորձառու եւ խելացի մէ - կը, որ կըցաւ կազմակերպել եւ դեկա - վարել ինքնապաշտպանութիւնը։ Այդ դրուագներէն յիշենք մէկը։ Հաճընի հիւ -

սկային ծայրամասի Կրիկիա թաղա - մասին վրայ թշնամին 7 օր, առանց դա - դարի, յարձակում կը գործէ ամէն տե - սակ ուղղամթերքով եւ ի վերջոյ հա - րկաւոր դիակներ ձգելով փախուտի կը դիմէ։ Այդ յաղթանակէն ետք կեղըր - նական հրամանատարութիւնը հետեւ - եալ չըջարեանական - քաջալերականը զըր - կեց բոլոր վաշտերուն։

«Բ. վաշտի պետեր, վրէժի առիւծներ. Այսօր թշնամին յուսահատական իր վերջին ճիգերը թափեց, ահա մեր առ - ջեւ նախատեսուած, ամէնէն փառաւոր յաղթանակի հրապարակը պարպուած է պաշտիկ քաղաք։ Այսօրուան յաղթանա - կին շնորհիւ դարձանք տանիքին վրայ հայկական եռագոյնը պիտի բարձրանայ եւ հպարտօրէն պիտի ծածանի։ Արդ, գոչենք՝ Ամենայն տեղ մահը մի է, մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի, բայց երանի՝ որ իւր ազգի ազատութեան կը գոհուի։

Ինքնապաշտպանութեան զինուորական ընդհանուր հրամանատար Ս. Զէպէճին։

1920, Յուլիս 13
Այնուհետեւ Հաճընցիկները երկար ժա - մանակ յուսացին դուրսէն դալիք օգնու - թեան։ Պաշարումը երկար տեւեց։ Սիւնն առաջին սուրհանդակը՝ հերոս Ասատուր Սաթեման, եկաւ շատ մը զաղտնի ճամ - րաներ եւ բարձրագիւր կիրճեր կտրելով։ Իրեն հետ բերաւ խրախուսիչ նամակներ եւ 3 օր մնալէ ետք Հաճըն, վերադար - ձաւ Սիւն, որ արդէն պարպուած էր։ Սուրհանդակը ներկայանալով Առանայի Ազգ. Մարմինին, կը պատմէ Հաճընցի - ներու նեղ կացութեան եւ անոնց ինքնա - պաշտպանութեան ճիգին մասին, կը կազմուի օգնութեան փութալու կամաւո - րական դուռը մը։

Թշնամին տեսնելով որ 9 ամիս պաշա - րումէ ետք չկըցաւ իր ծրագրերը գոր - ծադրել, լեռնային յատուկ ճամբաներ շինելով մեծ թնդանօթներ բերաւ եւ ուժբաւորեց Հաճընը։ Փոշին եւ մուխը իրարու խառնուելով Հաճըն ինկաւ 1920 Հոկտ. 15-ին։ 200 հազար Հայութիւնը, որ ակնապիչ կը սպասէր Հաճընի յաղ - թանակին՝ սուգի մատուցեալ, եւ ցըր - ուեցաւ աշխարհի չորս կողմերը։

Այսօր, 60 տարի ետք, մեր սրտին մէջ միշտ վառ կը մնայ Հաճընի 9 ամիսայ հերոսամարտի ընթացքին ցուցաբեր - ուած ոգին եւ գրուագը ոչ միայն Սփիւռ - քի Հաճընցիկները կը տօնեն, այլեւ Հա - յաստանի Նոր Հաճըն աւանի ընակիչ - ները։

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԱԶԵԱՆ

Ո՛չ ալ եկեղեցական կնիքին մէջ։ Այլ՝ այն պահէն ի վեր, երբ Արճէշ քաղաքը գաղութ դարձած է Ժ.Գ. դարու շուրջ, խումբ մը Հայերու կողմէ, մեկնած Վա - նայ լիճի մօտ գտնուած Արճէշին եւ Մուսթեֆիա եկած Բիւզանդական Կայս -

րութենէն։ Կը կարծուի թէ ասոնք են որ իրենց դաղութիւն իրեն նշանակ տը - ւած են այդ արծիւը, յետոյ, զայն ժա - ոանգութիւն ձգելով Ռուսներուն, Ար - ճէշ անունին հետ միասին, նաեւ հոյա - կապ եկեղեցին»։

ՄՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԵՋ

Շարաթ մըն էր որ Զէյնապ աւելի հի - ւանդ կը գգար, նոյնիսկ չէր համարձա - լէր Հաճընի հետ խօսելու։ Հաճըն խիստ խառնուած մըն ըլլալէն մէջ ծեծած էր Զէյնապին մէջ։ Ուրիշ օր մը գոյամ - անք մէկին երեսին մտրակ մը իջեցու - ցած էր։ Հաճընի հոգին անտառ մըն էր, որ վերաւոր առիւծի մը ահաւոր մոլոր - անք կար։

Մարտիկը կը հետապնդէր։ Այդ օրն ալ Հաճըն՝ սովորականին պէս խիզմուլին դրան մօտ դրած՝ ծանր շուն - չով ներկիւն կը քաշէր ու կը մտածէր նոյնիսկ իր զօլամներով վարդաձորի կուռին երթալ ու կուռին մէջ չափուիլ Մարտիկին հետ։ Անտարակոյս, Մարտիկ այն կողմերն ըլլալու է։ Մէկ շարաթէն աւելի էր որ լուր չկար Գարափունա - րէն։

Հաճըն ծայն տուաւ Սըլոյին։ Կուգէր այդ օր իր զօլամներով նորէն Գարափու - նար իջնել։ Զէյնապ պաղշային մէջ լսեց Հաճընի ձայնը։ Սիրտը կ'ըսէս կտրեցաւ յանկարծ, այնքան զգալուն էր դար - ձեր։

Հաճըն ի՞նչ կ'ընէ, ի՞նչ, ի՞նչ, - հարցուց Զէյնապ։ - Ոչինչ, ոչինչ, դուռին մօտ նստած է մինակ։

Զէյնապ այդ օր իր լաւագոյն հա - գուտները հաղաւ եւ տան մօտի պաղշան իջաւ։ Հասակը կարծես աւելի բարձրա - ցած էր եւ թեթեւ նիհարութիւն մը ա - ռած։ Զեռքին բռնած էր լայն թերթ - քով վարդը։ Դէմքին աղուոր տփուռու - թիւն մը կար։ Յօնքերն ու վարսերը կ'ը - սես աւելի սեւեւած էին։

Այսօր Հաճընի սենեակէն աւելի կա - նուի դուրս եկաւ, ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ չիս - սեցաւ ինծի։

Զէյնապը։ Այս առաւօտ ինծի ը - սաւ, որ քու մօտդ դամ, քեզ մինակ չը - գեմ։ Ո՞րտե՞ք ատենը հանդարտ էր։

Ան իմացեր է, ի՞նչ, - կ'ըսէր Զէյ - նապ կանխազգացումով մը։

Շարաթ մըն էր որ ուրիշ նախազգա - ցում մը կը տանջէր զինքը։ Մարտիկէն լուր չկար։ Թերեւս քան մը պատահած էր, ու Հաճընի գիտէր այդ։

Զէյնապը, եթէ քան մը պատահի Հաճըն կը խօսէր, աշխարհը կը լսէր։ Մէկ շարաթ էր որ Հաճըն տունն էր ու սար նայող պատուհանին մէջ ճրաղ չէր վառեր։

Վերջին գիշերը Մարտիկի դէմքին վը - րայ ծանր լուրթիւն մը կար։ Շատ չէր խօսեր, մտածեց Զէյնապ՝ աղուոր դը - լուխը ի՞նչ էր ուսին դնելով։ Այո՛, այո՛, այն գիշեր Մարտիկի դէմքին վրայ ող - բերական մը նախազգացումը կար, կարծես կը գգար, որ օր մը Հաճըն Մու -

սային հետ ճակատ ճակատի պիտի դա - յին։ Յետոյ Տէմիրճի Ուաշերին սպաննը - լիւր շատ ազգած էր Մարտիկին վը - րայ։

Զէյնապին այնպէս թուեցաւ որ վերջի գիշերը Մարտիկ նոյնիսկ չնայեցաւ իր ետեւ։ Արդեօք վշտացե՞ր էր։ Այն գիշեր այնպէս սիրած էր զինքը, կարծես այլ - եւս չպիտի տեսնէին իրար։ Զէյնապ յա - ջորդ օրն յիշեց Մարտիկի շարժումն - րուն այդ բոլոր մանրամասնութիւնն - րը։

Այն գիշեր ի՞նչ խօսեցար Մարտիկի հետ, ի՞նչ։

Ոչինչ, աղջիկ, ըսի որ Զէյնապը հիւանդ վիճակի մէջ լեռները մի ձգեր։ Երբ լաւանայ, այն ատեն կ'առնես ձիուդ վրայ ու կ'անցնի Պարսկաստանի սահ - մանը։

Ի՞նչ ըսաւ, ի՞նչ։
Ըսաւ որ լաւ հող տանիմ քեզի։
Ուրիշ հի՞շ քան չըսաւ։ Զէյնապը, ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ քան չըսաւ։ Զէյնապը, ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ քան չըսաւ։ Զէյնապը, ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ քան չըսաւ։

ՀՈԳԵԱՆՆԵՐՈՒՄ

Տէր Եւ Տիկին Եղիա Թովմասեան եւ Սեդրիկ, Կը ծանուցանեն թէ՝ Հոգեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Հոկտ. 26, Իսիկ Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, իրենց վաղամեռիկ զաւակին եւ եղբոր՝

ԱՌՆՈ - ԱՐԱՄ ԹՕՓԱՆԵԱՆԻ մահուան Բ. տարեկիցին առթիւ:
Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այլի Տիկին Օլէնկիա Գաղանճեան, Օր., Օր. Ալիս եւ Մարի Գաղանճեան, Տէր Եւ Տիկին Ժաք Գաղանճեան եւ զաւակը՝ Լիւք, Կը ծանուցանեն թէ՝ Հոգեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Հոկտ. 26ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօլոս - Պետրոս Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, Հօր եւ մեծ - Հօր՝

ԱՐԱՄ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ յիշատակին (մեռած 1980, Յուլի 18ին):
Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՍԿԻ

Փոքրիկն՝

GREGORY

Յակոբեանի մահուան առթիւ, վերապատուելի Բէշիշեան եւ Գրգրեան ընտանիքները 200 Ֆ. կը նուիրեն Ալֆորվիլի Ս. Մեարոյ Կրթարանին (ստանալ «Յառաջ»-ին) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»-ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՈՄԻՆԻ մասնաճիւղը, բոլոր ընկերութիւնները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ Հոկտ. 27, Երկուշաբթի Կ.Վ., ժամը 14.30ին՝ տեղւոյն եկեղեցւոյ սրբահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները - Օր. Ժիւլիան Վանուհի 100 Ֆ. իր հօր յիշատակին, Տէր Եւ Տիկին Պ. Գորգիկեան 100 Ֆ. փ. ծ. Յովնանի վանքեան մահուան առթիւ, Տիկին Գ. Շիրիկեան - Փառապետ 50 եւ Տիկին Կարապետեան 25 Ֆ. դպրոցին:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՍԿԻ

Հ. ՍԵՐՈՎԲԵ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր Եւ Տիկին Պերճ Ճէզվէճեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն ի յիշատակ վարժարանի տնտես - վարդապետ՝ Հ. ՍԵՐՈՎԲԵ ԱԿԸԼԵԱՆԻ (ստանալ «Յառաջ»-ին):

ՀՈԳԵԱՆ ԵՒ ՅՈՒՇԻ ՀԱՆԴԵՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ Հերոսամարտին 60րդ տարեդարձին առթիւ, Հոգեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Հոկտ. 26, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ, 6000 դիւցազներու հոգւոյ: Կէսօրէ վերջ, ժամը 1.30ին, Յուշահանգէս տեղի կ'ունենայ՝ Հայ Մշակոյթի Կեդրոնը - 6, Cité de Wauxhall, Paris 10°
Métro: République.

ԻՍԱՅԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻԻՆ Մշակութային Ցերեկային Եւ Թէյանդան նուիրուած՝

գրադիտուհի եւ խմբագրուհի՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ

Իր ծննդեան 100-ամեակի սեմին Կիրակի, Հոկտ. 26, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան սրահը ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝

Օր. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Դանակ, Երգ եւ հեղինակէն ընթերցումներ:

Սեղանները կանխաւ տպահովել, հեռախօսելով առաւօտ մինչեւ ժամը 10՝
372-04-20

Մախքերու մասնակցութիւն՝ 35 Ֆ.

ՅԻՄՆԱՄԱԿ

Հայկ. Ռիսազկուցութեան

Notre-Dame-de-la-Garde

Կիրակի, Հոկտ. 26, առաւօտեան ժամը 11ին, Մարտիկ ՆՕԹՐԸ ՏԱՄ ՏՐԱՎԱՐՏԻ ռաւատակարին մէջ, Հայկ. ռաւատակարութեան 50-րդ տարեդարձին առթիւ տեղի կ'ունենայ Հայածէս ձայնաւոր Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը բարոյէ՝ ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԳԱԼԻԹԵԱՆ

Ժողովրդապետ Մարտիկ եւ շրջանի Հայ Կաթողիկէ Համայնքի/

×

ՀԱՍՏԵՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Մարտիկի Ռիւ տ'Օպաներ-ի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հովիւ՝ Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան, կը տեղեկացնէ թէ՝ Հոկտեմբեր մէկէն ի վեր Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին փոխադրուած է իր ժողովրդապետական նոր կեդրոնի եկեղեցւոյ մէջ, որ կը գտնուի՝

26, Ռիւ Սիպիէ, 13001 - Մարսէյ:

Հեռախօսի նոր թիւն է՝ (91) 48-19-60

Կը խնդրուի բոլոր ազգ. Հայ հաւատացեալներէն, որ դիմեն իրենց հոգեւոր պարտականութիւններուն եւ պատարագներուն համար՝ վերոյիշեալ եկեղեցին:

ՅԵՏԱԶԳՈՒԱԾ Է

«Արեւան» Թատրախումբի ներկայացումը, որ տեղի պիտի ունենար Զարաթ, Ալֆորվիլի մէջ, յետաձգուած է:

sevan voyages-lyon saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

2 voyages en Arménie

DU 24 NOVEMBRE AU 7 DÉCEMBRE

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujar
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Sous la Présidence de JEAN CARZOU

VIIe FESTIVAL

D'ART ET DE CULTURE

J. A. F.

Avec la participation de 400 Artistes et Concurrents, dont les Ensembles Folkloriques: ARAXE, CAUCASE, HAGHTANAG, NAIRI et NAVASART.

Les Groupes Instrumentaux SASSOUN et SAYAT - NOVA.

Les Chorales NAIRI et SAHAK-MESROB

Et Artistes d'Arménie Soviétique: Roupen Aharonian: violon, Arthur Outmazian: acteur, Haroutioun Papazian: piano, Robert Elipekian: peintre.

×

THEATRE VICTOR HUGO

14, Ave. Victor Hugo, 92220 - Bagneux

— Vendredi, 31 Octobre

19 h.: Vernissage de l'Exposition.

20 h. 45: Premier Gala et ouverture solennelle du Festival.

— Samedi, 1er Novembre

15 h. 30: Deuxième Gala.

— Samedi, 1er Novembre

20 h. 45: Gala de Cloture des Concours.

×

UN EVENEMENT SANS PRECEDENT

Dans le cadre de VIIe Festival JAF

LE DIMANCHE, 2 NOVEMBRE, A 15 h.

AU THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES 15, Ave. Montaigne, 75008 - Paris

GALA EXCEPTIONNEL

DES 1ER PRIX DU FESTIVAL

AVEC LA PARTICIPATION DES ARTISTES D'ARMENIE SOVIETIQUE

×

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

31, Ave. George V - 75008 Paris

DIMANCHE, 2 NOVEMBRE, DE 17 h. A 24 h.

GRAND BAL DE CLOTURE

REMISE DES PRIX

Animé par les GAIDZAG'S

Réservation Tables: 606.27.51

Location: Bagneux au guichet du Théâtre Victor Hugo.

Paris: Centre Culturel UCAF - JAF. 6, Cité de Wauxhall, 75010.

Alfortville: Café Philippe, Place Carnot.

Issy - les - Moulineaux: Bénlian, Bd. Rodin.

et au guichet du Théâtre des Champs - Elysées, pour le Gala des Premiers Prix.

Festival Informations: 208.76.49 (le soir)

BANQUET

Organisé par

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
(Section MARSEILLE - VILLE)

Dans les salons de l'Hôtel SEVAN à Pertuis (Vaucluse).

DIMANCHE, 26 OCTOBRE, A 13 H.

Les places sont limitées.

Pour la réservation s'adresser à la:

— Maison de la Culture et Jeunesse Arménienne — 12 - 14, Rue St. Bazile,

13001 - MARSEILLE. Tél. (91) 50.15.09

et auprès des Membres de la Croix Blue Arménienne, Marseille - Ville.

MELKON

A OUVERT

UN NOUVEAU RESTAURANT ARMÉNIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 - PARIS

TEL. 296.37.41

×

SPECIALITES ARMÉNIENNES

DINER MUSICAL

Le Vendredi, 17 Octobre:

SOIREE TZIGANE, HONGROISE

Le Vendredi, 24 Octobre:

SOIREE ROUMAINE

IL EST PRUDENT DE RESERVER

×

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

FERME LE DIMANCHE

Fonds A.R.A.M

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԾԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսիական Գրքերի Կարգը : Տար. 300 ֆ. - Վեցամսեայ : 160 ֆ.
Արևմտահայկական : Տար. 350 ֆ. - Հասցե : 2 ֆ.

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊԻՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԲԱՆԱՆԻ Նախագահը՝ Սարգիս Ծա-
ֆիլը Ալ - Ուսանողի յանձնեց նոր կառու-
յալու թիվները մը կազմելու պաշտոնը :
Հայ հրաժարած էր անցնել Թուրքիայի եւ
նախագահը նախ թաքնուած Սուհի
անունով էր Ազգ. միութեան դահլիճ մը
կազմելու հոգը բայց երբ չէր յաջողած
Սուհի քաշուած էր : Նոր նշանակուածը՝
Մարտին, իրաւագէտ, Արդարութեան
Բան Նախարար եղած է 1969-ին : Տեղ-
ւայն վրայ, նոյն կացութիւնն է եւ Լի-
պոնի իրաւունքն էր իրաւունքն էր իր
զինուորական զինուորական զինուորական
յաջորդութիւնը արեւելեան - Պէյրութ,
արեւմտեան - Պէյրութ խորագրուած շատ
պատկերաւոր ձեւով կը նկարագրէ ա-
մենայն կեանքը :

ՓԱՐԻՑԻ 12-րդ թաղամասի համայնա-
կար կոմիտէն յայտարարութեամբ մը կը
ըսէ որ - «Ժամ իւրընչիւն ինքզինքը
թիւրքաւարար հեռացուցած է կուսակ-
ցութիւնէն, անոր քաղաքականութիւնն է եւ
անոր կազմակերպութիւնն է» : Համայնա-
կար տարանքը անգամ էր Վենիսի շրջ-
անի ֆոլ - Նեոստա կոմիտէին, բայց,
չէր նաեւ չըջարեալանը, ամենեւեմ ի
վեր ժողովի չէ մասնակցած եւ ամէն ան-
գամ որ հեռախոսէին կ'երեւայ կամ
բաղնիքի թեան մամուլին (կ'անարկուի
Նիկաոս - Մակաղի) կ'աշխատակցի,
սակի կը գտնէ յարձակելու կուսակցու-
թեան քաղաքականութեան վրայ :

«ԲԱՍՏ» բրիտանական ազգ. աւան -
դակեան մեծ օրաթերթը ծախու է եւ ե-
րբ զոյգ չըլլայ, հրատարակութիւնը պի-
տի դադարեցնէ Մարտին : Հետը կը ծախ-
ուի նաեւ կիրակնօրեայ յաւելումը՝
Սիւնի թայմը : Բացը այնքան մեծ է,
որ թոմարը կազմակերպութիւնը որ սե-
փականատէն է չուզէր շարունակել :

ՄԱՆԻԻՖԵՍՏԻ անանկութիւնը պաշ-
տոնապէս հաստատուեցաւ Այն Թէթիէնի
Անտարակա Պրասիեակին կողմէ եւ
1975 թանուորները գրաւեցին գործատու-
ութիւնը, ի նշան բողոքի : Այն մարդ միւսին
վրայ կը ձգէ պատահածին պատասխա-
նատուութիւնը : Քաթիլիէն տը Փարի իր
տաղին չէին վրայ կը հրատարակէ հինգ
կարգեր, բոլորն ալ ձեւով մը յանցա-
ւոր այս վարձանին : Նախ Տնտեսութեան
նախարարը՝ Մոնորի՝ ամբողջով, որ
պարանքներով անուցանեց պաշտոնե-
ութիւնը, յետոյ Մառէ, ուրիշ ամբողջա-
կար մը, թեկնածու Ֆրանսայի նախա-
նախարար, որ ստեղծած տաղանային
մէջ ընտրական շահեր գտաւ : Ուեյ ան -
գամ համանական համայնավար քուէր -
տը մըն է : Ամբողջով մը եւս՝ Սեկի,
որ յարաւերեցին ընդդիմացաւ վերակա-
ռուցման որեւէ ծրագրի : Այս երեքն ետը
անսահման 2 մատակարարներ՝ Պերնար
Թալի, որ ծանօթ է իբրեւ մէկը որ
հրահանգներ կը չին Սպանիա» եւ Ժ. Բ.
Տիւս, որ անծանօթ դրամատուներու
իրեն վազորը մէջտեղ ելած, մտածած
էր որ չա՛մ կը կրնայ ապահովել :

ՓԱՐԻՑԻ տակարար ութ օրուան հա-
մար արգելուած է հանրութեան իբրեւ
հանրական ամէնօրեայ ազդարարութիւն -
ներու ռումբերու եւ եղեռնափորձերու
մասին : Պաշտոնով մտնողներն ալ պիտի
խաղաղուին :

ԻԲԱՆՈՒ Վարչապետը յայտարարած է
թէ Միացեալ Նահանգները ընդունած են

ԵՐՈՒՍԱՂԵՍ

ՀԻՐԵՆՆԻ
Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԸ

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի
Հոկտ. 15ի թուականը կրող մամուլին
ուղղած անգլերէն հաղորդագրութենէ մը
կ'իմանանք որ, զօրաւոր հրդեհ մը ծա-
ղած է Ս. Յարութեան Տաճարի հայկ.
բաժնին մէջ : Հայկ. Պատրիարքարանին
պաշտօնական աղբիւրներուն համաձայն՝
մեծ վնասներ պատահած են երեք յա-
րանուանութեանց իրաւասութեան ներ-
քեւ գտնուող բաժնին մէջ :

Հրդեհը, առաջին ատիւնը՝ զգացուած է
նախօրը գիշերը, ժամը 10-30ին շուրջ,
Տաճարին արեւելեան մասը, Ս. Տեղեաց
հայ մեծաւորին՝ Վաղարշ Վրդ.ի կողմէ :
Մուսը բարձրացած է Ս. Հեղինէ մա -
տուէն, ծանօթ որպէս՝ Ս. Գրիգոր Լու-
սաւորչի եկեղեցին, ամէնէն հին բաժինը
կոնստանդինեան տաճարին :

Վաղարշ Վրդ., անմիջապէս տեղեկա-
ցուցած է Պատրիարքարանին եւ Միա -
բանութեան եւ Պատրիարքարանի քահա-
նան ու պաշտօնականները փութացած են
տեղույն վրայ, լուր տալէ ետք հրչէլ -
ներուն :

Պաշտօնական մարմինները՝ չէնքին ամ-
բողջ ալ թեւը բոցերուն մէջ գտած են,
փայտէ սանդուխը եւ հսկայ կառոյցը :
Կրակը կարելի եղած է հակակռէլ կէս-
գիշերին : Առաջին գնահատումները ցոյց
դիւրին : Առաջին գնահատումները վնա-
սին ցոյց կուտան ծաւալուն քանդում մը :
Անգնահատելի իւզաների մը Մարտիրոս
Աթուռեանի (1937), որ կը ներկայացնէ
Պաշէն Վրդարքարձը՝ անդամաների վնաս
կրած է :

Հաղորդագրութիւնը չի ճշգրտ հրդե -
հին բնոյթը (արկած թէ՛ եղեռնափորձ) :

Իրենց բոլոր պայմանները եւ ուրեմն 52
պատանդները կրնան ազատ արձակուիլ :
Ծանօթ է որ Գարթըրի վերնարդիւնը
կախուած ունի այս 52 Ամերիկացիներէն
եւ ըստ երեւոյթին այդ վերնարդիւնեան
համար, Գարթըր ինչ ալ ուզեն պիտի
ընէ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուած է Գերա -
դոյն Ուրհուրդի աշնան նստաշրջանը,
որու ընթացքին Բրեժնեւ խիստ ինքնա -
քննադատութեան դիմած է արտադրու-
թեան մասին, որ նախատեսուածէն շատ
հեռու է : Ծանօթ է հին պատմութիւնը՝
«Խորհրդային հողագործութիւնը չորս
ցաւէ կը տառապի՝ զարունը, ամառը,
աշունը եւ ձմեռը...» : Բրեժնեւ կ'ուզէ
որ ապրուստի մակարդակը բարելաւուի :
Պէտք է միւս եւ կաթ հայթայթել քա-
ղաքներուն, պայքարել պիւռքաւոր
դէմ, լուծել հողագործական հարցը եւ
քաղաքները ընթացիկ սպառումը : Այս
հեռանկարները, 1981ի համար, զորս ներ-
կայացուցած է Բրեժնեւ ցոյց կուտան թէ
մասնաւոր յառաջդիմութիւն չէ արձա -
նադրուած, 60 տարի ետք... : Ուրհու-
րիւթիւն պէտք է շարունակէ դուրսէն
գնել արմատի եւ ինչ որ պէտք է եւ այդ
ներածումներուն համար արդէն, միայն
անցեալ ամիս 25 թոն ոսկի ծախեր է,
ըստ արեւմտեան եւրոպական շրջանակ -
ներուն :

ՀՈՒՍԻ ՄԵՋ նախարարութեանց պաշ-
տօնականները, միջին հաշուով օրական եր-
կու ժամ կ'աշխատին եւ իրենցմէ 56%ը
չի ծածկեր թէ «երբեմն բնաւ ընելիք չու-
նին» : Ասիկա պարզուած է տնտեսական
եւ ընկերային ուսումնասիրութեանց կեղ-
րոնի մէջ տեղեկագրէն, կատարուած
Հանրային Պաշտօնավարութեան նախա -
րարութեան դիմումին վրայ : Հատուած-
ներ հրատարակած է Իլ Մեսսաճեո օ-
րաթերթը :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՑ
ՀԵՌԵՆՆԻ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ ՀՈԿՏ. 15 - 21)

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆԻ 90-ԱՄԵԱԿԻՆ

ՆՈՒՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի մէջ հանդիսութիւններով
նշուած է Ստեփան Զօրեանի ծննդեան
90-ամեակը : Գրադարաններու եւ մշա -
կոյթի տուններու մէջ տեղի ունեցած են
գրողին կեանքն ու գործը ներկայացնող
ցուցահանդէսներ եւ գրական երեկոյթ -
ներ, իսկ ձայնասփիւն ու հեռատեսիլը
գրական հաղորդումներ սփռած են : Գի-
տութիւններու Ակադեմիայի Մանուկ Ա-
բեղեան Գրականութեան Հիմնարկը դի-
տական նստաշրջաններ կազմակերպած է
Կիրովական (գրողի ծննդավայրը) եւ
Երեւան : Պօք առած են ակադ. Նուարդ
Ջրբաշեան, Փրոֆ. Սուրէն Աղաբաբեան,
Երեւն Ալեքսանեան, Նորայր Աղաբաբեան,
Վաղդէն Մնացականեան եւ ակադ. Արամ
Ղանալանեան ներկայացնելով Ստեփան
Զօրեանի կեանքն ու գրականութիւնը :
Յօրեւեանական հանդէսը տեղի ունեցած է
Գ. Սուրբուհեան թատրոնին մէջ, ուր
ներկայ եղած են գրադէսներ, արուես -
տագէտներ, յորեկարի գրականութեան
երկրպագուներ եւ կուսակցական եւ կա-
ռավարութեան ղեկավար դէմքեր : Բա -
ցումը կատարած է Հայաստանի Գրող -
ներու Միութեան Ա. քարտուղարը՝
Վարդէն Պետրոսեան : Ստեփան Զօրեա-
նի գրականութեան մասին խօսած է Հը-
րանտ Մաթեոսեան : Պօք առած են
արուեստագէտ Էդգար Էլրակեան, Սու-
րէն Աղաբաբեան, Համօ Սահեան եւ ու-
րիշներ :

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԳԻՐ
50 ՏԱՐԵԱՆ

Լենինականի Մանկավարժական Հիմ -
նարկը բոլորած է իր հիմնադրութեան
50-ամեակը : Բարձրագոյն Ուսումնական
Հաստատութիւնը տուած է 10 հազարէ
աւելի ուսուցիչներ, որոնցմէ շատեր
դարձած են գիտութիւններու դոկտոր -
ներ եւ թեկնածուներ : Հաստատութիւնը
աւարտած մասնագէտները ներկայիս
կ'աշխատին Հայաստանի բոլոր քաղաք -
ներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Վրաստան եւ
Ազրբեջան :

ԺԱՆ ԲԷՀԱՅԵԱՆ՝
ՄԱՌՇԵԻ ԴԵՍ

Այս խորագրին տակ, Լիպեռասիոն կը
գրէր Հինգշաբթի օր թէ «Կարմիր Պրո -
լետարին Փողոց»էն ետք, լոյս տեսած
1978-ին («Յառաջ» անդադարած է ա-
տենին), Ժան Բէհայեան ընդգրկմադիւ-
անդամ Ֆրանսայի համայնավար կու -
սակցութեան, այս անգամ Մառէի վը-
րայ կը յարձակի իր նոր գիրքին մէջ, որ
լոյս կը տեսնէ ի մօտոյ Սէօլ հրատա -
րակչականին մօտ : «Ալ թապալտի տը
Պիտր» խորագրած այս նոր հատորին
մէջ, Բէհայեան կ'ըզ կ'ընէ համայնավար
շարքայիններուն, որ Մառէի չըզէար-
կեն, որպէսզի բաց չէք մը տուած չըլլան
անոր :

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

«ՀԻՐՈՒԹԵԱՆ»ԵՆ ԵՏԲ՝
«ՀՈՒՍՈՒԹԵԱՆ»ԵՆ Ե ՈՐ
ՀԱՅԵՐՈՎ ԿԸ ԶԲԱՂԻ...

Հոկտ. 18-ի «ձուլմուրիկ»-ի մէջ այս
անգամ՝ ձայնակողմեան լրագրող մըն է՝
Իլիան Սեյմուֆ (Իսմիլ Զեքիալուած
եւ հարցաքննուած 1971-ի գինուրական
պետական հարուածի վաղորդայինն) որ
կը «վերլուծէ» հայկ. անարեւելադիւնը :
Յօդուածը արտասույտուած է «Հիւրի -
յէթ»-ի Հոկտ. 21 թիւին մէջ : Ստաբի
գլխաւոր հատուածները -

«ՈՒՐԴԻ ԾԱԳՈՒՄ ԿՄԱՆԵՆ»...

...«1960-ական եւ 1970-ական թուա -
կաններէն ետք, մեր ուսեալ դասակարգն
ու ժողովուրդը ընդգրկող գիտակցութեան
գործունէութենէն մեր արտաքին գոր -
ծոց պաշտօնականներն ալ իրենց բաժինը
ստացած են : Թուրք գիւտագիտական
երկրաւարդ սերունդին՝ հարցերու ժա -
մանակակց տրամաբանութեամբ մօտե -
ցումը ակնհայտ է : Աւելի՛ն՝ արտասահ-
մանի մէջ պաշտօնավարութիւնը, այ -
սօր՝ վտանգաւոր արհեստ մը դարձած
է : Թերթերու մէջ ինչէ՛ր կը կարգանք :
Երբեմն՝ Հոռոմի, երբեմն՝ Ժընեւի, եր -
բեմն՝ Փարիզի, երբեմն՝ Լոս - Անճելըս -
սի, երբեմն՝ Վիէնայի եւ կամ ալ արեւ -
մտեան ծանօթ ուրիշ քաղաքներու մէջ
մեր գիւտագէտներուն դէմ՝ ետեւ - ե -
տեւի յարձակումներ կը կատարուին : Ար-
տասահմանի մէջ կազմակերպուած հայ
ժամիքանիւնը՝ ոճրագործական չէթէ -
ներու (հրոսակախուժներու) գործա -
կաններն են :

...«Պատմութեան խաւարին մէջ թաղ-
ուած հաշուաւարդարի մը ստացագիրը
թարմացնելով, զայն Թուրքիոյ Հանրա-
պետութեան դէմ հանդիմանը՝ որո՞ւն եւ
ի՞նչ բանի կը վստահին : Այսօր, դէպ -
քերուն ժամանակակից գիտակցութեամբ
եւ տրամաբանութեամբ մօտեցողները,
մօտաւորապէս դար մը առաջ Անատոլի
մէջ տեղի ունեցած արեւնալի դէպքերուն
խկական պատասխանատուութիւնը աշխար -
հակալութիւնը եղած ըլլալը գիտեն : Ա -
րեւմտեան Անատոլի մէջ տասը դա -
րերէ ի վեր զով - զովի, մէջ մէջի ապ -
րող Թուրքերն ու Հայերը 20-րդ դարու
սկիզբները՝ ինչո՞ւ արեւնալի կռիւի մը
բռնուեցան : Արեւմուտքին մատը միթէ
չկա՞ր այս արեւնալի կռիւի մէջ : Հիմա,
ինչո՞ւ նորէն արեւմուտքի մէջ յարուցիւն
կ'առնէ այս խաղը : Ինչո՞ւ ընկերվարա-
կան երկիրներու թուրք գիւտագէտներ
- բուն դէմ յարձակում չի գործուի :
Ո՞ր է հ զ ա յ ի ն Միութեան մէջ
Հայկական Հանրապետութեան մը
գոյութեամբ հանդերձ, ինչո՞ւ հանդար-
տութիւն կը տրիք : Թրքական Հանրապե-
տութեան դէմ իրենց թշնամութիւնը սը-
րող ցեղային խումբերը՝ ինչո՞ւ արեւ -
մտեան դրամատիքութեան մայրա-
քաղաքներուն մէջ իրենց մոլեռանդ հա-
կումներն ու ծրագրերն կ'ամբողջա -
ցնեն եւ գործակցութիւն կ'ընեն : Այս
հարցումներուն պատասխանները մէկ առ
մէկ լուսարանելու եւ մեր «արեւմտեան
դաշնակիցներուն» հետ բանավէճի օրա -
կարգ դարձնելու ստիպուած ենք : Մեր
գիւտագէտները նահատակող ոճրա -
գործները անխնայ թաւարար չէ : Այս
դէպքերուն իմաստը, իր ամբողջ մեր -
կութեամբ մէջտեղ պէտք է դնենք : Ա -
րեւմտեան Պետութիւնները ոճրագործ
չէթէներու դէմ պէտք եղած քայլերը
չեն առնել : Արեւմտեան դրամատիքու -
թեան ապաստաններն ալ այս ոճրագործ-
ները կը սնուցանեն եւ կը գործածեն :

«Եթէ այդպէս չէ պարագան, Լոս -
Անճելըսին միջեւ Հոռոմ՝ ինչպէս կ'եր-
կարի ոճրագործութեան խաւարը»

Տիկին Արաքս Յարութիւնեան, ինչպէս նաեւ՝ Մկրտիչեան, Գալֆայեան, Պա- տարօֆ, Գարբիշեան, Օշական, Մինաս- եան, Բէռքէս, Կրուտէն, ազգականները՝ Փարիզ, Ամերիկա, Պոլս, Կապուկ կը հաղորդեն իրենց զօր, մօրազօր, կըն- քամօր եւ ազգականին՝

Տիկին ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶԱՔՐԵԱՆԻ (ծննդաւ Եօրսեան)

մահը, որ պատահեցաւ՝ Հոկտ. 12ին, եւ յաղորդակցութիւնը կատարուեցաւ Հոկտ. 16ին:

× Այս առթիւ, Տիկին Յարութիւնեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ՝ բոլոր ա- նոնց, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բե- րին իրենց սուգին եւ ողբացեալին յիշա- տակին կ'ընէ հետեւեալ նուէրները. —

1000 ֆ. Անտիլիէ Հանգստեան Տան, 250 Սամուէլ — Մուրատեան վարժարանին, 250 Դպրոցասէրին, 200 Կարմիր խաչին, 200 Կապույտ խաչին, 200 Փարիզի Մշ. Տան, 200 Ուսանողներու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»-ին) եւ 200 ֆ. «Յա- ռաջ»-ին:

Նոյն ախար առթիւ, Օր. Ա. Ս. 200 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»-ին:

× Սիրանյո Չաքրեանի յիշատակին՝ Տի- կին Արմենուհի Գեւորեան 100 ֆ. կը նը- լիրէ «Յառաջ»-ին:

ՀՈԳԵՂԱՆԳԻՍ

Հաւուրտ Գարակէօզեան Նախկին Սա- նուց Միութիւնը կը ծանուցանէ, թէ հո- րհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Հոկտ. 26), Փա- րիզի Ս. Յովհ. — Մկրտիչ եկեղեցին, մեծ բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ զաւկին՝

ՀԱՌԻԼԻՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ ինչպէս նաեւ՝ Արամ եւ Սարգիս Գարա- կէօզեանի, Տոբթ. եւ Տիկին Դաւիթեանի Տիկին Զապէլ Գարակէօզեանի, եւ վար- ժարանի ողբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներու յիշա- տակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս մատրան Թադ. Որհնորդը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Աննա Թամիզեանի եւ Գառ- նիկ Բանտիկեանի քառասունքին առթիւ. — Յովսէփ Բանտիկեան 420, Դաւիթ Գալըն- պաճազեան, Մարտիրոս Յարութիւնեան, Հայր Եւսեպ Գալընեան, Անտէ, Ժաքլին, Օտիլ, Ժան — Գլոս 100-ական, Յովհաննէս Թամիզեան եւ զաւակները 200, Այլի Տիկին Աննա Մարկոսեան 30 ֆ.:

Այլ առթիւք. — Այլի Տիկին Երանուհի Եազուճեան 500, Տէր եւ Տիկին Գարիկ- եան (Փարիզ) 1000, Տիկին Գոհար Թո- րոսեան, Տիկին Գոհար Հայալեան 100 — ական, Թորոս Սարեան 130, Այլի Տիկին Պերճուհի Արթիւնեան 50, Այլի Տիկին Կիւլվարդ Պալիքեան 30 ֆ.:

Դաւիթ Գալընպաճազեանի Թոռան մը- կըրտութեան առթիւ. — Ռուբէն Գալըկ — պաճազեան, Յովսէփ Գալընպաճազեան, Դաւիթ Գալընպաճազեան, Ժիւլիէն Կա- րապետեան 100-ական ֆ.:

×

Սէն — Լուի Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ Թադ. Որհնորդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փ. ծ. Ի, հանգուց- եալ Տիգրան Ճերայեանի մահուան առ- թիւ. — Ճերայեան ընտ. 300, Պարսամ — եան, Գալուրեան, Պապիկեան եւ Հուսի- եան ընտ. 200, Այլի Տիկին Տիւլիզեան, Պոյաճեան ընտ. Մարտիկի ԺԱՅ, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Արթիկեան, Արշակ Սվաճեան, Տէր եւ Տիկին Գեորգ Ուրաբեան 100- ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գուստրեան 70-ական, Ե. Տէր — Մարգարեան, Ա. Երեմեան, Ե. Պապոյեան, Մարտիրոսեան, Պոստոյեան ընտ., Զամանդեան ընտ., Ա. Գորգոյ — եան, Անահիտ եւ Անյո Փիլանեան, Տէր եւ Տիկին Գոմէս, Ս. Մինասեան 50- ական, Տ. Տէմիրճեան, Ս. Պարոնեան 30-ական, Լեւոնեան ընտ. 25, Թ. Գու- յումճեան, Ս. Գիւրգեան, Կ. Դարբին — եան, Զ. Դաւիթեան, Է. Փափազեան, Ա. Զալկըճեան, Ա. Գեորգեան 20-ական ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ԼՍԱՅԵԱՆ — ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ Մշակութային Ցերեկոյթ եւ Թէյաւեղան նուիրուած՝

զբաղիտուհի եւ խմբագրուհի՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ

Իր ծննդեան 100-ամեակի սեմին Կիրակի, Հոկտ. 26, ժամը 15-30ին Ալեք Մանուկեան սրահը

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ՝

Օր. Հ. ԳԱՆՈՒՍՏԵԱՆ

Դաշնակ, Երգ եւ հեղինակէն ընթերցում- ներ:

Սեղանները կանխաւ ապահովել, հե- ռախօսելով առաւօտ մինչեւ ժամը 10՝ 372-04-20

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 35 ֆ.

Կ. ՊՈԼՍՈՑ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԷԼ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

— 0 —

Հոկտ. 26, Կիրակի, Հանդիսաւոր Պատա- րագ Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԷԼ

Ալեքս Պատարագի՝ ժամը 10-ին:

Նոյն օրը, ժամը 13ին ՃԱՇ, Ի պատիւ՝ ՊԱՏՐԻԱՐԷԼ ՀՈՐ: Իսկ ժամը 15ին, Ժողո- վըրդային ԹէՅԱՍԵՂԱՆ Օթիլ տը Փարի- սրահներուն մէջ. Հասցէ — 6, Ալլըմի- կիւսքալ — Սեմգ, Նիս:

Մասնակցութիւն՝ 35 ֆ.:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE

PROCHAIN VOYAGE

DU 20 NOVEMBRE AU 02 DECEMBRE

Meilleures Conditions — 3.220 F

— X —

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայացնալ ամէն Զորեջարթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ կտր ժամը 15էն 18

Մարտիլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻԲՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

Վալմա՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — Ալֆրէդիլ՝ դիմել Յ. ՊՅՍԱՃԵԱՆԻ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՌՈՐՆԵՐՈՒ, ՌԱԶ — ՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱՅԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 10ին, իր զբաղեցեալը՝ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փա- րիզ 9րդ: Տեղեկատուութիւն եւ նոր վար- չութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին բոլոր ռազմիկ ընկերները: Ճշգրտաւ ըլ- րալ:

ՀՈԳԵՂԱՇ ԵՒ ՅՈՒՇԻ ՀԱՆԴԵՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նա- խաճեանութեամբ, Հաճնոյ Հերոսամար — տին 60րդ տարեդարձին առթիւ, Հոգե- հանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կի- րակի, Հոկտ. 26, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. — Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 6000 զիւցազներու հոգւոյ: Կէսօրէ վերջ, ժամը 1-30ին, Յուշահանդէս տեղի կ'ու- նենայ՝ Հայ Մշակոյթի Կեդրոնը. —

6, Ctié de Wauxhall, Paris 10^e

Métro: République.

GRAND BAL ANNUEL

DE LA CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Samedi, 29 Novembre, de 20 h. à l'aube

Dans la Salle des Fêtes — Rue Voltaire, ALFORTVILLE.

Avec l'Orchestre de «GAIDZAG'S»

BAR, BUFFET, SPECIALITES ARMENIENNES

SAMEDI, 1er NOVEMBRE, A 15 h. 30

A L'OLYMPIA

grand gala

DE LA CHANSON ET DU FOLKLORE ARMENIEN

A V E C

LÉVON KATERDJIAN

Venant spécialement des Etats — Unis,

Accompagné par la formation de

BERNARD DEDEDJIAN

et la participation de l'Ensemble Folklorique

NAIRI

DU NOR—SEROUND DE PARIS

ORGANISE PAR LE COMITE DE GESTION

DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

17, RUE BLEUE

Billets en vente:

— M.C.A., 17, Rue Bleue, 75009, Paris

— Librairie PALOUEYAN, 9, Rue de Tré vise, 75009, Paris.

— M.C.A., 9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville.

— SEVAN, 4, Rue Lazare Carnot — 92140 Clamart.

— Garage de la Gare, 1, Rue Félix Chabert — 95500 Gonesse.

— Rest. Armand, 24, Rue Rodier — 75009 Paris

— Music - Hall OLYMPIA, 26, Bd. des Capucines — 75009 Paris.

et auprès des responsables des M.C.A.

Du Nouveau à La Croix Bleue de Chaville

Nos enfants apprennent bien à PAR- LER avant de savoir lire et écrire. Pour- quoi les adultes ne feraient-ils pas la même chose dans l'apprentissage de l'Ar- ménien?

Après s'être posée cette question et un sondage auprès des élèves, La Croix Bleue de Chaville s'est assurée le con- cours d'une jeune arménienne qui a dé- jà expérimenté une METHODE ACTIVE DE CONVERSATION aux Etats - Unis. Ce que nous vous proposons n'est pas un enseignement scolaire, mais UNE APPROCHE VIVANTE animée et déten- due de la LANGUE ARMENIENNE. Vos progrès rapides vous permettront d'engager des conversations courantes, ou de vous perfectionner.

Des réunions d'apprentissage et de per- fectionnement de la langue arménienne, UNIQUEMENT POUR ADULTES, ont lieu tous les LUNDIS SOIR entre 18h.30 et 22h., selon votre niveau, dans la salle de l'Eglise Arménienne de Chaville, 4, Rue de Trois Champtiers.

Renseignements auprès de
Mme. NAZELIE FOURTUNE,
Tél. (16) 32. 384. 675

— X —

Ouvert à Tous

LA CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE organise

Tous les 1er Mardis du mois, des Cours de CIVILISATION ARMENIENNE. donnés par Hasmig KEVONIAN, à la MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE 9, Rue de Madrid de 21 h. précises à 22 h. 30 VENEZ NOMBREAUX 1er Cours: MARDI, 4 NOVEMBRE

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Հայկ. Ռիսալագուրփան Notre-Dame-de-la-Garde

Կիրակի, Հոկտ. 26, առաւօտեան ժա- մը 11ին, Մարտիլի ՆՈԹՐԸ ՏՈՒ ՏԷ ԱՍ ԿԱՐՏԻ ուխտավայրին մէջ, Հայկ. ուխ- տադնացութեան 50-րդ տարեդարձին ա- ռիթով տեղի կ'ունենայ Հայածէս ձայ- նաւոր Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱԻԹԵԱՆ

Ժողովրդապետ Մարտիլի եւ շրջանի Հայ Կաթողիկէ Համայնքին

ՅՈՒՇԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Պօստի մասնակցը, բոլոր ընկերուհիները ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ՝ Հոկտ. 27, Երկուշաբթի կ'ու- ժամը 14-30ին՝ տեղւոյն եկեղեցւոյ ա- ռահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԱՂԲԱՍԱՆՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒ- ԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ, ՏՈՒՆԵՐՈՒ

ԱՆՏԻՑԻԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆ- ՌԱՖԱԵԼԻԻ մէջ

Երրորդ Տարիքի Անճերու Համար

Հանգստաւտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեսական հսկողութիւն եւ խնամք, քաղաքներու Ժողովի եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, Հաճելի եւ մաքուր մի- ջավայր:

Association Arménienne
d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël Pour les Personnes du Troisième Age — Confort moderne. Ambiance fami- liale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la na- ture, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser: A.A.A.S.

77, Rue La Fayette ... 75009 Paris

Tél. 878.02.99 et 281.17.80

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿՈՍՏԱՆՆՈՒՆ՝ ԿԼ ՔԱՇՈՒՄԻ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՏԻՍՈՆՈՎ

Առողջապահական պատճառներով է, որ Ալեքսանդր Կոստանյանը չի կարողանում մասնակցել Սամոյի 25-26-ը, որ խորհրդային վարչապետը, որտեղ բազմաթիվ տաղանդներ են հետևանքով քաջանում էր քաղաքական բեմին և հրապարակային վերջին կրթումը Օգոստոսի 3-ին էր:

Կոստանյանի կառավարությունն անգամ երեք 41 տարի է վարչապետի ազատության անցած էր 1964-ին, գլխավոր օգուտը տրեքին մեկն ըլլալով Նորուշեի հետաքրքրություն: Այս ֆրեմենդի և Պոտոմոնիի հետ, կը կազմէ ղեկավարության թրջում: Տնտեսագետ, մատակարարող ու հասարակական գործունե, Կոստանյանը խորհրդային ղեկավարներու ամենին «արեւմտեանը» կը հաշտուէր քանի Ամերիկայից կ'ըսէին թէ խորհրդային կրնար «ձեռքբերել Մարքսի» վարչապետ: Ֆրանսիացիներուն համար լաւ երկրորդական քննիչ մը կրնար ըլլալ:

75 տարեկան Կոստանյանը կը յաջորդէ 75 տարեկան Նիկոլայ Տիխոնով, ցարդ Ա. Կոստանյանը վարչապետ: Ուկրաինացի, հաւատարմորէն է Բրեժնեւի և անգամ Բրեժնեւի անունին տակ ճանչցուած խումբին, որ կազմուած էր պատերազմի վարչապետին Բրեժնեւի շուրջը: 1965-ին Կոստանյանը վարչապետ կը նշանակուէր և 1978-ին կը դառնար Ա. Կոստանյանը ամենին մօտ գործակիցն ըլլալով Կոստանյանի: «Տեղը» երկուստեք «նորուն» կ'ըսէր Կոստանյանը բայց տեղը կուտայ տարեկիցի մը: Թեքեւս փոխանցման լրանք մը, մինչեւ դարուն երբ կը բացուի կուսակցության 26-րդ համագումարը:

ԹԵԿԵՎՈՒՄԸ ՄԸ ԵՒՄ՝ ՄԱՐԻ-ՖԻՐԱՆՍ ԿԱՌՈՍ

Տը Կոլի մահուան տասնամեակին նախորդող այս օրերուն, աւելի քան երեք տարի է իջել էր ծանօթ խօսքը՝ «Ինձմէ խօսք, պարապէն չէ որ կը վախճամ» լալ շատ — լեցունքն է: Արդարեւ, եթէ ձախը միացեալ ճակատ մը չի ներկայացնէր, անոր տարակարծութիւնը աւելի տրամաբանական է, քանի որ ընկերավարական և համայնավար հիմնական պատճառներ ունին չհամաձայնելու բայց կը պառակտուի կը պարզուի, աւելի բացայայտ կերպով մեծամասնութեան մէջ, որոնք, գոմէ Խիմնակաւ սկզբունքները նոյնն են, պատկերը աւելի ողբալի կը դառնայ: Այս անգամ Տիխոնով Մարի-Ֆրանս Կառօն է, որ հրապարակ կ'ընէ: Անուշա, Հինգշաբթի իրիկուն, երբ լայնեց իր թեկնածութիւնը, բոլորովին անակնկալ մը չէր: Քանի մը շարքի առաջ (Սեպտ. 22) Եւրոպայի մէկ ճայնաս — փոփոխ կայանի Բլէտայ տը լա Փրէսի հարցազրոյցը կը գլխաւորէր թէ քան մը կը պատրաստուէր:

Մարի-Ֆրանս Կառօ 13 տարի չուրի մէջ մնալով հանդերձ, Ֆրանսայի քաղաքականութեան գլխավոր դէմքը կը հաշտուէր: Խորհրդատու նախագահ Փոն-Կիտի, յետագային՝ Ժաք Շիրակի, վերջին շրջանին «անգործ» էր բայց պարզուեցաւ թէ ինք ալ կը պատրաստուէր կրկին իջնելու:

Ինչպէս Տեղի, ինք ալ համոզուած է որ անխառն էր թեկնածու ըլլալ, փեր-կիւր համար Ֆրանսան: Ոչ մէկ կուսակցութեան կը պատկանէր, ոչ մէկ քա-

ղաքական խմբակուման, ազատ ու անկախ, քաղաքական իր գլխավոր հանգանակն է՝ զգոյշ խորհրդային գերագահութեան:

Դիտար չարցումը սակայն, որ կը ծագէր այս առթիւ հետեւեալն է՝ արդե՞հո՞ք ուրիշի մը հաշտոյն չէ, որ հրապարակ կ'ընէ: Այսինքն՝ Կոլիտո հոսանքի ձայնը ցրուելով առաջին շրջանին, ապահովել մէկուն ընտրութիւնը Բ. շրջանին, քանի որ քանի Կոլիտո թեկնածուները բազմաձայն, այնքան անհաւանական կը դառնայ որ Բ. շրջանին կարեւոր ներկայանալ: Բացառելու համար իր թեկնածուութեան անհրաժեշտութիւնը, կ'ըսէ. — «Կը խորհրդի թէ պէտք է ընեմ: Կը մտածեմ որ անհրաժեշտ է, պաշտպանելու համար այն դադարեալները, որոնց կը հաւատամ եւ որոնք ինձի համար կը սահմանեն մեր երկրին դոյառուումը: Երկար ատեն, խորհեցայ թէ, ուրիշներ ինձմէ աւելի զօրաւոր կամ աւելի լաւ կազմակերպուած, կրնային ընել ինձմէ աւելի լաւ բայց չեն ուզեր կամ չեն համարձակիր: Այն ատեն որոշեցի: Դիտե՛ք, ինչ մըն եմ, առանձին եմ կամ գրեթէ, գործիքներ չունիմ եւ քիչ միջոցներ բայց ազատ եմ: Չեմ կուտի որ ասպարէզի մը համար, ո՛չ կուսակցութեան մը, ո՛չ ալ յամախորհրդութեան մը: Կը կուտիմ դա — դափարներուն համար, որոնք իմն են եւ որոնք կը կարծեմ շատերուն են»:

Մ. Ֆ. Կառօյի համար համայնավարները այլեւս չեն ջանար իշխանութեան գլուխ անցնել արեւմտեան ժողովրդապետութիւններու մէջ ընդհանրապէս եւ Ֆրանսայի մէջ՝ մասնաւորապէս: Բայց խորհրդային տիրապետութեան կամքը կը ջանայ ծառայել վերածել արեւմտեան ժողովրդապետութիւնները եւ մանաւանդ Ֆրանսան միջազգային կապերու խաղով: Եւ որովհետեւ Մարի-Ֆրանս Կառօ կը տեսնէ թէ որեւէ այլ մարդ չկայ դէմ ղնելու համար խորհրդային այդ ծառայալից ձգտումներուն, կին մը կը ըստարկուի նետուի...: Խորքին մէջ Տիխոնով Մարի-Ֆրանս Կառօ կ'ուզէ ըսել այս երկրին միակ էրիկմարդը՝ կին մըն է...:

ԱՆՈՒՄՈՐ ԱՐԿԱՍՏ ՄԸ ՍՊԱՆԻԱ ԴՊՐՈՑ ՄԸ՝ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴԻ

60 ՄԵՌԵԱՆԸ,
ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Կը թուի թէ Սպանիա չի կրնար ազատիլ փորձանքերէն եւ աղէտներէն վերջին տարիներուն: Այս անգամ Պիլարիոյ մօտ, Օռթուելայի փոքրիկ հանգստի քաղաքին մէջ է որ 700 աշակերտ պատուարող դպրոց մը պայթումի մը զոհ կ'ընթերցէ: Աղէտը ահաւոր է եւ պարզուած է տեսարանը անհրապարհելի: Ժամը 12-ի մօտ է, Հինգշաբթի, դպրոցականները պիտի ելլեն դուռը, ցերեկուան ճաշի, ծնողները, մանաւանդ մայրեր կը սպասեն: Ու յանկարծ պայթումը եւ խուճապ: Դիակներ, վիրաւորներ, անհամահաւորուած մանուկներ ու խեղաքուած մայրեր: Ինչ է պատահածը: Ինչ պէս միշտ անխոհեմութիւն: Բանուար մը կը ջանայ նորոգութիւն մը ընել ջեռուց-երը ամբողջ մթնոլորտը գետնայարկի եւ ներքնայարկի կաղով ապականած է: Մընացեալը պարզ է, հազիւ քանի մը երկվարկեան կը բաւէ: Եթէ զոհերու թիւը աւելի մեծ չէ բաղդատմամբ գտնուած աշակերտներու թիւին, շնորհիւ չէնքին

ԵՐԵՒԱՆ — ՓԱՐԻՉ — ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՀՈԿՏ. 16 — 21)

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՓՈՒՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Ճափոն տեղի ունեցած Աշխարհագրական Միջազգային 24-րդ Համագումարին, որ նուիրուած էր աշխարհագրութեան ներկայ վիճակին եւ զարգացման հետաքրքրութեան, խորհրդային պատուիրապետութեան մաս կազմած են Հայաստանի Ակադեմիայի թղթակից անդամ Անդրանիկ Բաղդասարեան եւ Հայաստանի Աշխարհագրական Ընկերութեան նախագահ Փրոֆ. Լենյուկ Վալենտին: Համագումարի նիստերը տեղի ունեցած են Թոքիօ եւ այլ քաղաքներու մէջ: Աշխարհի զանազան երկրներու գիտական շրջանակներու ներկայացուցիչները քննարկած են միջավայրի պահպանութեան եւ աշխարհի զանազան մասերը, յատկապէս Աֆրիկէի, Լատին Ամերիկայի եւ Ասիոյ զարգացող երկրներու մէջ կլիմայական փոփոխութիւններու հետ կապուած սընդամթերքներուն արտադրութեան հարցերը: Փրոֆ. Լենյուկ Վալենտին զեկուցում մը կարդացած է Սեւանի հարցին մասին: Ա. Բաղդասարեան ընտրուած է Միջազգային Աշխարհագրական Միութեան միջավայրի քարտեզագրման աշխատանքի խումբի անդամ:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԻՆ ՆՈՒԱԳԱՆՆԵՐԻՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Սենեկային Երաժշտութեան Տան մէջ տեղի ունեցած է Կոմիտաս քառեակի նուագահանդէսը՝ խորհրդահայ երաժիշտներու գործերէն բաղկացած յայտադրով մը: Քառեակը մեկնաբանած է Առնօ Բաբաջանեանի եւ Աղամ Խուզոյ-եանի քառեակները եւ Ս. Ասլամազեանի սիւիթը, իսկ Ս. Միքայիլեանի թաւու-թակի եւ դաշնակի սիւիթը մեկնաբանած են Ֆ. Սիմոնեան (թաւու-թակահար) եւ Ն. Մարտիրոսեան (դաշնակահարուհի):

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԻՍ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳՍԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, որ ներկայացուած է պատմաբան Ստեփան Եսայեանի անձնական հաւաքածոն՝ 170 նկարուած ծովաբարեր: Պատմաբանը երկու տարի առաջ ունեցած է այդ միտքը եւ հաւաքելով ծովաբարերը դիմած է նկարիչներու՝ որոնք այդ քարերուն վրայ ստեղծած են բնանկարներ, դիմանկարներ, ճարտարապետական յուշարձան եւայլն:

Ստեղծութեան է: Արդարեւ առաջին յարկը դիմացած է, զոնէ պայթումին ատեն եւ տղոց մէկ մասը՝ ազատած:

Հաշուեկշիռը վերջնական չէր Ուրբաթ օր, բայց արդէն 60 — 65 մանուկներու դիակները հանուած էին եւ 200 վիրաւորներ: Բոլորն ալ բացի 3 հոգիէ, 6-էն 8 տարեկան աշակերտներ: Սպանիոյ թաղուհին անմիջապէս փութացած է տեղ-ւոյն վրայ, փորձելով միմիկարել անմը-խիթարելի մայրեր:

«ՎԱՂ ՖԵՌՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ՝ Դ. — Է. ԴԱՐԵՐ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՍ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է «Վաղ Ֆէրդու-լական Հայաստանի մշակոյթը՝ Դ. — Է. դարեր» աշխատութիւնը, որուն հեղինակները փաստերու հարուստ նիւթերու հիման վրայ նշած են այն աղբիւրները՝ որոնք սնունդ տուած են իմացական կեանքին, անոնց անմիջական կապը տեղական և հելլեն աւանդութիւններու հետ: Մասնաւորաբար հետաքրքրական են յունական դպրոցի գործունեութեան նկարագրութիւնները (դպրոցը կարեւոր դեր խաղացած է հայ մշակոյթի յետագայ զարգացման մէջ), ինչպէս նաեւ՝ սասանեան եւ բիզանդական յարձակումներու դէմ մղուող պայքարի մէջ անոր ազգային յատկանիշները պաշտպանելու ճիշտութիւնը: Աշխատութիւնը ունի դրական նութեան, պատմագրութեան, փիլիսոփայութեան, ճարտարապետութեան նըկարագրութեան, երաժշտութեան եւ թատրոնին, ինչպէս նաեւ դարաշրջանի բընագիտական աշխարհայեացքին նըկարագը գլուխներ:

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՅԱՆՄՈՒՆՔԻ ԺՈՂՈՎԸ

Երեւանի մէջ գումարուած է Լատին Ամերիկայի երկրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային համագործակցութեան խորհրդային ընկերակցութեան հայկական բաժանմունքի ժողովը: Պատգամաւորները խօսած են Խորհ. Միութեան եւ Լատին Ամերիկայի երկրներու բարեկամութեան եւ կապերու մասին, նշելով որ հայկական բաժանմունքը Մեքսիքա, Բոլոմպիա, Արժանթին, Փերու, Վենեսուելա եւ Պարագուայ զբնակեցնելու է մեծ քանակութեամբ տեղեկատու նիւթեր, զբոյժներ, ալյումներ, լուսապատկերներ, թերթեր եւ հանդէսներ: Ժողովին 1976 — 1980-ի գործունեութեան մասին զեկուցում մը կարդացած է ընկերակցութեան հայկական բաժանմունքի նախագահը՝ ակադ. Վաչէ Նալբանդեան: Այս կատարուած է նոր վարչութեան ընտրութիւնը: Խորհ. Միութեան Գեղարուեստից Ակադեմիայի անդամ Գրիգոր Խանջեան նոր վարչութեան նախագահ ընտրուած է:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՅԻ ՎԱՍՏԱԿԱՆՈՐ ԳՈՐԾԻՉ»Ի ԿՈՉՈՒՄ ՎՐԱՅԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը «Կուլտուրայի վաստակաւոր գործիչ» իրաւունք տալով հայ գրականութեան վրացերէն կատարած թարգմանութիւններուն: Ներկայիս 71-ամեայ բանաստեղծը 1939-ին հատուածներ թարգմատած է «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպէն, այնուհետեւ թարգմանութիւններ կատարած է Ա. Իսահակեանի, Նայիրի Չարեանի, Սողոմոն Տարսիցիի եւ այլոց գործերէն: Իրակի Աբաշիճէ մեծ գերունեցած է նաեւ հայ — վրացական դրական եւ մշակութային կապերու զարգացման մէջ, Վրաստանի Գրողներու Միութիւնը գլխավորած շրջանին: Ինք է որ վրացերէնի թարգմանած է Դերենիկ Դեմիրճեանի «Վարդանանքը», Մուրացանի «Նոյի Ագաւ»ը, Ա. Իսահակեանի «Արու Լալա Մահարի» պոէմը:

ԺԹ. Դարու Արեւմտեան Մշակութան Զարթոյիչ

ՀԱՅԿԱՆՈՅՉ ՄԱՌՈՒԲ ԵՒ «ՀԱՅ» ԿԻՆՔ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

(Գ. ԵՒ ՎԵՐՋ)

Էստան վարժարանի փայլուն ընթացակարներէն (1899 - 1900) բազմակարգ տաղ Դարձարակ, հրապարակագիր ու հանրային գործիչ Հայկանոյ Մառ (Թովումեան) ծնած է Կ. Պոլիս, Պէյօղ - լու, Այազ Փաշա, 1882-ին:

Դպրոցական շրջանէն իսկ, Ձապէլ Աստուրի, Յակոբ Գուրգէնի, Մառի Պէյ - լէրեանի շնորհիւ եւ Հրանդ Նիկողոսեանի եւ Մարկոս Նաթանեանի վերին հաս - կողմից տաղ, կաշխատակցի հայ մամուլին. վարժուհի Նէտի Գուրգէն Ազ - դային Հիւանդանոցին որբանոցը, իր առաջին գրութիւնը կ'երեւայ 1900-ին Մանգուլի մէջ, որուն խմբագրութեան մաս կը կազմէ Վահան Թովմեան:

Սարգիս Ժամկանունով Մասիս շարա - թաթերթի 1903-ի ոտանաւորի մրցումին կը մասնակցի, ոտանաւոր որ պէտք է «Բաժնուած սրտեր» խորագրով կրէ. ու կը շահի Բ. մրցանակը: Ա. մրցանակին կ'արժանանայ Ուրֆայէն Գարրիէլ Սան - ճեան (Միսիս), Գ. մրցանակը Գոնիա - յէն Արաճի Զարեան (Աշուղ), Գ. մըր - ցանակը Բերայէն Մերութեան Պարսամ - եան (Վիօլա տ'Անտէ), Ե. մրցանակը Միսիս Մեծատուրեան (Միսիս Կ.), մեզի - ծանօթ Մեծարեանը): Մրցումին քննիչ - ներն են Մկրտիչ Աճեմեան, Թովմաս Թէրզեան եւ Աղեքսանդր Փանոսեան:

Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ կնոջ ազատագրութիւնը օրուան կարգախօսն է՝ Հայկանոյ Մառը, որ հայ կնոջ դաս - տիարակազմին, ընկերային, մտաւորա - կան, տնտեսական ու քաղաքական բարձ - րացման կը նպաստէ, դպրոցէն ներս ու դուրս, 1905 Մեպտեմբերէն մինչեւ 1907 կը ստանձնէ խմբագրութիւնը Ծաղիկ ազ - դային, գրական ու քաղաքական կի - սամետային, 1888-ին հաստատուած պար - բերագիր մը, զոր առեւ մը վարած էր Արշակ Զօպանեան եւ որուն մէջ երեւ - ցած էր Փարիզ հիւանդանոցային ու - սանոց Ձապէլ Յովհաննէսեանի (յետա - դային Եսայեան), Սպասման սրահին մէջը, որ նախապէս Փրանսերէն գրուած էր եւ հրատարակուած Փարիզ:

Հայկանոյ Մառի օրով Ծաղիկ կը դառնայ Ծաղիկ Կանանց, գրական, գե - ղարուեստական, առեւտրի տնտեսական, կանանց հարցերու եւ աշխարհիկ իրերու, զոր շարժաթիւրթի կը վերածէ: Հետե - լելով Փարիզի Ֆրաքս կնոջական պար - բերաթիւրթին օրինակին, որուն խմբա - գիրները, լրագրները, վարժական պաշ - տօնականները, գրաւորները եւ տպագրիչ - ները կ'ենեն, կ'ուզէ որ իր թիւրթին մէջ ալ միայն կ'ենեն երեւին, ուստի աշ - րեւէն ոմանք կը ստիպուին կնոջական ծածկանուններու ետեւ պահուիլ: Կին գրագէտներէն իրեն կ'աշխատակցին Սի - պիլ, Գ. Զարուհի (Գալսեմեան), Ա. Նալայի, Սաթիկի Տ. Բարթոլ, Մաթիլդ Աստուածատուր, Ազապի Ստամպուլեան, Դեղանոյ Գալսեմեան, Արշակունի Թէո - դիկ (Ճէզլէճեան), այրերէն Նիլիէ Ե - պիլի, Դուրեան, Արտաշէս Յարութիւն - եան, Ժիրայր Շիրակացի, Հրանդ Նա - դարեան, Մերութեան Պարսամեան, Փայ - լիկ (Ժաք Սալապալեան), Նիլի Տէմիր - ճիպաշեան, Երուսէր Տէր - Անդրեան - եան, Տէրայր Վրդ., իսկ թարգմա - նութիւններով կը մասնակցին Հրանդ Ա - ստուր, Աղեքսանդր Փանոսեան:

1907-ին Հայկանոյ Մառը կ'ամուսնա - նայ Մանգուլի խմբագիր Վահան Թո - չիկեանի հետ, եւ Արամ Անտոնեանի հետ կը վարէ Ծ. Գայտէրեանի Լոյս Կանանց յատուկ շարժաթիւրթը, որ Ծաղիկին շարունակութիւնն էր:

Սահմանադրութեան օրերուն Թովմե - եան - Մառը ամուլը Իզմիր կը մեկնի, հոն Վահան Թովմեան՝ Հրանդ Մամուրեանի ամսօրեայ Արամգանգէ ետք կը վարէ Արշալոյս եւ Դաշինք օրաթերթերը, կնո - չը օգնութեամբ:

Վերադառնալով Կ. Պոլիս, Հայկանոյ Մառը կը պաշտօնավարէ Նիկողոսեան ազգական վարժարանին մէջ, որուն բարձ - րագոյն կարգի աշակերտութիւնները Փե - քակ պարբերաթիւրթը կը խմբագրեն, եւ կ'աշխատակցի Գրիչ եւ Ժամանակ թեր - թերուն, աշխուժօրէն մասնակցելով հան - րային կեանքին:

Կին գրողներով հետաքրքրուող դրա - կան քննադատները զինքը կը դնահատեն, իսկ Նիւ - Եորքի Արամգանգէ խմբագիրը (27 Յուլիս 1911) կը գտնէ թէ Հայկա - նոյ Մառը մեր գրականութեան մէջ «տափառ հագած կին մըն է»:

Առաջին Աշխարհամարտի վաղորդա - նին թղթավաճառ Հրաչեայ Տէր - Ներ - սէսեան, օգտուելով իթիթիհատի մօտ իր ունեցած վարկէն, կը յաջողի, ըստ եր - ուանդ Թօլայեանի (Կալոսո, 10 Մարտ 1935), հայ խմբագիրները զինուորական պարտականութենէ զերծ կացուցանել, եւ «Թերթ քշելու» համար Բանքիին կը տրանայ եւ զայն կը վերածէ Բանքի - վերջին Լուրի եւ ի վերջոյ «Օսմանեան - քաղաքականութեան նուիրուած» վերջին Լուրի, պատասխանատու տնօրէն ունե - նալով Վահան Թովմեան: Հայկանոյ Մառը հոն կ'երեւի Թարգմանութիւնն - ըով եւ «Կապույտ թղթիկներ» ընդհանուր վերնադրին տալ ինքնագիր յօդուածն - ըով: (Թերթը գոյնզգոյն բարակ թուղ - թերու վրայ կը տպուի եւ փոքրածաւալ է):

Նոր Լուրի կ'աշխատակցին նաեւ կին գրողներէն Արշակունի Թէոդիկ եւ Մառ - լէն Նալիէ:

Ձինադադրէն ետք Հայաստանի Հան - րապետութեան Հռչակումը, անոր ներ - կայացուցիչներուն Պոլիս ժամանումը տարագրեալներուն Կ. Պոլիս ներխուժու - մը, ինքնատարական մեծ շարժումի մը ծայր կուտան, որուն յառաջապահ գիր - քերուն վրայ կը դռնուի հայ կինը:

Ահա այդ օրերուն է որ Հայկանոյ Մառը կը ձեռնարկէ Հայ Կին կրթամե - յի հրատարակութեան, որուն առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ 1919 Նոյեմբեր 1-ին:

Հրատարակչուհին թերթին առաջին թիւին մէջ, մուտքի համար «Կանացի աշ - խարհ» խորագրով կրող խմբագրակա - նով մը հրատարակութեան անհրաժեշ - տութիւնը շեշտելէ ետք տասնընչորս կէ - տերէ բաղկացեալ ծրագիր մը կը ներ - կայացնէ ընթերցող հանրութեան, որուն պիտի հետեւի, աշխատանքի կոչելով բո - լոր տրամադրելի ուժերը: Այս առաջին թիւին կ'աշխատակցին Անայի, Հոլի - սիմէ Արապեան, Վարդունի Գալսեմար, Արշակունի Թէոդիկ, Տոքթ. Մ. Վ. Գալ - Փայեան, Սիրվարդ Մկրեան, Զարուհի Յ. Պահրի:

Կրթամեան չափածոյ եւ արձակ գը - րութիւններու այլաբանական հաւաքածոյ մը է: Հայկանոյ Մառը իր ըսելիքը ունի, եւ ըստ այնմ կ'ընտրէ իր աշխատակից - ները եւ անոնց արտագրութիւնները. Հայ ըլլամք, Կիններ Ազգային Ժողովին մէջ, Ողջոյն Հայկական Հանրապետութեան, Տեսակցութիւն Ալ. Խատիսեանի հետ, Անկախութեան փախստիկները, Սար - քապալարի ձախաւարտութիւնը, Հայ Կինը պատմէշին վրայ, խորագրով խմբագրա - կանները այդ օրերու ցնծութեան ու մը - տահոգութիւններուն արտայայտութիւն - ներն են: Հայկանոյ Մառը կը զբաղի որ - բերով ու թուրք հարէմներու մէջ տուայ - տող Հայուհիներով:

Թերթին 1925 Յունուար 1-ի թիւը նը - լերուած է մայրութեան. կը մասնակցին Անայի (Խօսք ընդ Աստուծոյ), Նիլիա Տէմիրճիպաշեան, յետ մահու (Մայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի ամուս - քն, ինքս յուզիչ գրութեամբ), Հրանդ Նազարեան Մաթի Տոլապա, Յովհան - նէս Ասպետ եւ Զարուհի Յ. Պահրի (Նա - մակ մը), Արաճի Երկաթի (Մայրական Ա - զօթի), Գոհար Ա. Մազլումեան (Մայրա - կան սէր գերագանգ):

Գործը կամք, կորով ու յարատեւու - թիւն կը պահանջէ. այդ առաքելութիւն - ները չեն պակսիր խմբագրութիւնին, որ կը զբաղի գեոատի աղջկան կեանքով, կնոջ մօտ ընթերցանութիւնը տարածելու, լեզուի ու կենցաղի մաքրութեան հոգե - ըով: Մակեան գտնէ նաեւ կատակով լուր - ջը համեմել: Առաջնորդներուն մէջը սա հարցը մէջտեղ կը բերէ. Ո՞րն է տկար սեռը (Եւսո՞ն է որ խնձորը երկարեց, թէ՛ Աղամը որ կերու զայն):

Ո՞ր կ'երթայ կինը ընդհանուր վերնա - գիրը կրող խմբագրականներու երկար

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՄԸ

Աշխատանքի ժամանակաւոր դադարի շրջանը վերջացաւ: Ամէն տարի Ֆրան - սայի մէջ անհրաժեշտ նկատուած է հո - գեկան եւ մարմնական հանգիստ մը դըտ - նելու համար հեռանալ քաղաքներու ժը - խորէն, թո՛հ ու բո՛հէն, որոնք կը խան - դարեն անհատի ներքին անդորրութիւնը եւ վայելի ընթերցել իր գեղեցիկութիւն - ներով, իր հոգեզմայլ հրապոյրներով ու ապրիլ ընկերային կաշխատումներէ զերծ կեանք մը:

Ներկայ քաղաքակրթութեան անխու - սափելի խօլական վազը անընդելի հեա - քեր պիտի դրոշմէր մեր վրայ, եթէ ար - ձակուրդի օրերը չհասնէին մեզ փրկե - լու: Գերյոգնածութիւնը մեր ապրելու ե - ուանդը պիտի վերածէր ձանձրոյթի:

Մենք ալ կ'աղքով բռնեցինք լեռնային

շարքի մը մէջ կ'արտայայտուի Հաւատ - քի, Յոյսի, Մեծութեան, Ստիլու ար - ուեստին, Լեզուի փափկանկատութեան, Եկեղեցիին մասին, հարցումներ որոնց կը ջանայ պատասխանել, իսկ խթանիչ առաջնորդող յօդուածներու ուրիշ շար - քով մը, որոնց խորագիրը «... կի՞ն»-ով կը վերջանայ, կը հրամայէ որ հայ կինը չքանայ, աշխատասէր ըլլայ, անձնա - կանութիւն ունենայ ու չկապկէ, ուրիշը չբանարայ, եւ վերջին պատգամ մը, «Կի՛ն օգնէ խաղաղութեան»:

Տասներեք տարուան հրատարակութեան ընթացքին Հայ Կինի աշխատակցած են, քերթուածներով եւ արձակ էջերով, մի - ջին եւ նոր սերունդին ներկայացուցիչ - ներէն տիկիներ եւ օրիորդներ Անայի, Հոլիսիմէ Ա. Արապեան (Փէմիմիզմի ծագումն ու պահանջները), Հերմինէ Գ. Արշալուր, Վարդունի Գալսեմար (Կեդ - բնական բանտին կանանց բաժինը), Զա - րուհի Գալսեմարեան, Անահիտ Գոլոյ - եան, Զարուհի Յ. Պահրի, Արշակունի Թէոդիկ, Արաքի Թէրզեան, Գոհար Ա. Մազլումեան Ի՞նչ ըրաւ քրքուհին պա - տերազմի ընթացքին. մեծ գործունէու - թիւն մը ունեցած են, բայց սուս - խուլ եղած են հայ դժբախտութեան օրերուն, ոչ ոք զղջացած է եղածին վրայ, Անա - հիտ Պ. Մարկոսեան, Արաքի Մեհրոպ - եան, Սիրվարդ Մկրեան, Երանուհի Մոմ - ճեան, Վիլհելմինա Շամբեան, Անահիտ Պարթև, Մանիկ Պէրպէրեան, Ձապէլ Փանոսեան, Նարեկ Քիպրիթճեան (Հայ օրիորդին պարսէր հայ զինուորին), Ար - մէն Օհանեան (Չորեքշաբթի Բարսէլ եւ իր ծնունդը):

Կին գրողներուն պէտք է աւելցնել ա - լելի մեծ թիւով արձակագիր կամ քեր - թող այրեր եւս. ինչպէս. Արշակ Ալաօ - յանեան, Յովհաննէս Ասպետ, Ա. Արման, Վիլհէ Ա. Արապեան, Գեորգ Արք. Արա - յանեան, Տոքթ. Մ. Վ. Գալֆայեան, Նեղարդ Գոլանճեան, Նիլիէ Արք. Գուր - եան, Արսէն Երկաթ, Տոքթ. Վահրամ Թորգոմեան, Վահրամ Թաթուլ, Գուր - գէն Թրեց, Գեորգ Կառվարեց, Նու - պար Մազլումեան, Մանուկ Ա. Մանուկ - եան, Մարկոս Նաթանեան (Տաիմիկ էջեր Հայաստանի կեանքին), Շաւարշ Նար - դունի, Մեհրոպ Նուպարեան, Ս. Շահ - պազ, Տիգրան Զիլմունի (Հայ կինը աստ - ղեքու տակ), Արմենակ Զուգարեան (Սեբաստացի հայ կինը, հոյակապ մե - նագրութիւնը, Թորոս Ազատեանի ստաց - ուած, զոր ողբացեալ ուսուցիչը զրի ա - ուած էր 1913-ին), Նշան Պէշիկթաշեան, Զարեհ Պալուլ, Ա. Պոյաճեան, Յով - հաննէս Պոզոսեան, Արմենակ Սալմալը - եան (Ակնարկ մը հայ կնոջ ազատագրու - թեան վրայ), Սոս - Վանի, Յակոբ Տէր - Յակոբեան, Նիլիա Տէմիրճիպաշեան, Մեհրապ Գարեան (Կարծիքներ ամուս - նութեան հարցին շուրջ), եւ ուրիշներ:

1924-ին Մարտիկոյի մէջ Մակիցեան «Մի տարի Պոլսում» շարքին մէջ. անդ - րադառնալով Հայ Կինի բուհականութե - թեան, զայն «տփոյն եւ վտիտ» կը դըտ - նէ. սրտնեղած, Հայկանոյ Մառը կ'ու - գէ պարագաները ձգել. «Իրաւունք ու - նի, կ'ըսէ, քանի որ խեղճութիւնը չունե - ցաւ իրեն եղած կարմիր հրաւերին ան - սալու»: (Հայ Կին, 16 Մայիս 1924):

Հայկանոյ Մառը, որուն գրական միակ հատուկ մուրաբիան պահելու ար - ձակ բանաստեղծութիւններու զբոսիքը եղաւ, Հայ Կինի զարարումէն ետք շա - րունակեց աշխատակցիլ Ժամանակի եւ

ճամբայ մը դէպի Վիլի տանող: Ինչ մեծ հաճոյք եւ թեթեւացում ծանր բեռն մը ազատածի տրամադրութիւնով Փարի - ղէն բաժնուիլ եւ մուտք գործել Ֆրան - սայի անտառներէն ներս:

Ներկամարտը հսկայ ծառեր դերկնդ - խառնուած, սքողած էին երկնային կա - պոյտը: Համատարած լուսնիւն եւ կը - սախաւար: Առանց յամենալու կարելի էր ժամերով դիտել եւ սքանչանալ: Գետի - նը ամէն կողմ մաքուր, կանաչապատ:

Հապա քաղաքակրթութիւնը անտառներուն կից՝ անձայրածիր, հարթ - հաւասար յանկարծ իրենց լուսաւոր տեսքով հակա - պատկերը կը կազմէին անտառներու մը - թութեան:

Մեր ճամբուն երբեմն կը հանդիպէինք գերեզմուտ, որոնք իրենց հնամեայ տու - ներով, նեղ փողոցներով ու խանութիւն - ըով նախնական Ֆրանսան կը ներկայա - ցնէին:

5 ժամ ճամբորդութենէ վերջ վիլի հասանք: Վիլի չէն ու գուարթ քաղաք

Նոր Լուրի, որուն խմբագիրն էր ամու - սինը, օգնելով ազգային հաստատու - թիւններուն, ինչպէս ատենօք ըրած էր Ազատունէր Հայուցեալի օրերուն:

Վահան Թովմեան, որ պոլսահայ մա - մուլի վեթերաններէն էր եւ աշխատակ - ցած կամ խմբագրած Մանգուլի, Գալա - փար, Ժամանակ, Արամգանգ, Արշալոյս, Դաշինք, վերջին Լուր եւ Նոր Լուր թեր - թերը, էջմիածնի ճամբուն վրայ մահա - ցաւ Կարսի հիւանդանոցին մէջ 1954-ին, 74 տարեկան հասակին:

Յաջորդ տարին տեղի ունեցաւ Հայկա - նոյ Մառի գրական գործունէութեան յիսնամեակի հանդիսատարութիւնը. այս հանդէսը կը զուգարկայէր Խոսեան Վար - ժարանի հաստատութեան 60-ամեակին:

Փարիզի մէջ, Յաւաջ, Զուարթնոց եւ Խքան գրուածաւորի էջեր նուիրեցին յո - բանարին, իսկ Մայիս 28-ին, Կարդոս - սէրի տեսչուհի Օր. Հ. Գարգաշեանի նախաձեռնութեամբ կուկի հանդէս մը տեղի ունեցաւ կրթական հաստատու - թեան մտերմիկ շրջանակին մէջ, որ խօսք առին տեսչուհին եւ Միլիտը Պար - սամեան, որոնք նշեցին յոբանարին աղ - դային եւ գրական գործունէութեան օր - նակելի կողմերը, Յոբանարան հանդէս մը եւս տեղի ունեցաւ 1955 Նոյեմբերին Նիւ Եորք:

Հայկանոյ Մառը աչքերը փակեց 1966-ին, Գրութեան Տան մէջ, արժա - նանալով համազգային յուզարկաւորու - թեան:

Հայկանոյ Մառը, որ սիրով կ'ոգեկո - չէր Խոսեան Վարժարանը անցուցած օ - րերը, հետեւեալը կը գրէր հաստատու - թեան 60-ամեակին նուիրուած հատորի մը մէջ.

«Կը սիրեմ Էստան վարժարանը, եւ խո՛րապէս: Իմ գեոատի խոնքունս եւ յոյգեքուն, Ժայիմեքուն եւ արցունքն - բուն պահեմ է անկիւ: Մայրենի տունի մէջ, հաւասար իրաւունքով, կանգուն կը մնայ միաքիս մէջ, իբր գոհարատու - ուր պահուած կը մնան դաշնանոյ յու - շեր: Անոր յարկերուն, ամբողջութեան, դասարաններուն, սրահներուն, մաշա - բանին, տնօրէնի սենեակին, անտառի խոցին մէջ պահուած յոյգք ու - նիւմ...: Էստան վարժարանը մոլորա - կան կոթող մըն է իմի կ'աւարտէ:

Այս քանի մը տողերէն ետք կ'ուզեմ, իմ կարգիս, երախտագիտութեան տուրք տալ Նարեկեան Մանկապարտէզի ու - սուցչուհիներէն Հայկունի Պապասար - եանին, տնօրէնուհի Ազապի Սարգի - եանին, Էստանի տնօրէն Հայկ Ու - եանին, Էստանի անօրէն Հայկ Ու - եանին, Էստանի Մանուկ Սահակեանին, Հոլիսի - ցիներ Մանուկ Սահակեանին, (յետոյ Զիլմիկեան), մէ Զէլիկեանին, (յետոյ Զիլմիկեան), Մառի Գարիպեանին, Գարեգին Գալաֆ - եանին, Միհրան Տէօթէճեանին, Լեւոն եանին, Զիլմիկեանին, Տէրուհի Արարեան, (յետոյ Տիկին Շաւարշ Միսիսեան), Մառի Տէրուհեանին, (յետոյ Տիկին Տոքթ. Արտաշէս Սէմէճեանին) այս երկուքը Ազատունէրի հաշտին դատ - մեկնած ու աքաղէին նոր վերադարձու - ները: Երբեք անոնք չեն ինքնապաշտ - անք իրաւունքներ կը պահեմ նաեւ Է - ստան Սանուց Միլիթեան վարչութեան, Ար - անդամներէն Արամ Զիլմիկեանին, Ար - մենակ Տուխանեանին, Հրանդ Զոփոր - եանին, որոնց սանը դարձաւ կեդրոնա - կան եղած ատեն, կրթաթոշակ քա՞տ - նելով Գեղարուեստի վարժարանի խոտ - մնալից աշակերտներէն քանակագործ Արա Սարգսն:

Fonds A.R.A.M

մըն է, սրճարաններու խոռոչներում մի-
ջողացին բազմութիւնով։
Յաճախ տեղի կ'ունենային ինքնատիպ
տոյանքներ, կազմակերպուած քաղաքա-
պետարանի կողմէ։ Զանազան երկրէ ե-
կած երկու սեռէ երիտասարդներ համա-
խումբ՝ իրենց ազգային ֆուլկորիկ տա-
րաքներով, երգ ու պարով եւ գոյնգոյն
լախածաւալ դրօշներով՝ բացառիկ եւ ու-
ղեղ մէջ կը դնէին հասարակութիւնը։
Այնքան կողմ հանրապարտէզ, տրամադ-
րելի բազմութիւն ալ տնտեսական։ Պետական
նախաձեռնութեամբ որոշ ժամերու կը թըն-
դայնէր միջոցառում։ Այլ ու ձայն բազմե-
րանց, բազմաբոյր ծաղիկներ՝ իրենց ե-
րազային տեսքով գիտողները կը դնէին
քննէին։ Ինքնամիտփումի հազուադէպ
պատեր, մոռնալու աշխարհն իր ամէն
հոգեբով ու տքնութեամբ։
Անդին Ալլա դեպք կը հոսի, արեւի
ցոլքերը կը փալկանայ շուրջերու վրայ,
անտանայիլ յուշ մը թողնով։
Վերջապէս Ֆրանսան, ուր որ ալ եր-
թաս, հարուստ երկրամաս մըն է եւ մեզ,
Հայերու՝ եղբունէն փրկուած մնացորդ-
ներու եւ իրենց սերունդներու համար՝
թանկագին պատահութիւն մըն է բարեկե-
ներ քաղելու եւ անոնք արժեւորելու ի
խնդիր մեր ժողովրդի բարեկեանները։
Արժեւորողը վերջացաւ։ Եւ դարձեալ
փարկը։ Զմեռնամուտ է։ Ամպամած եր-
կիքը եւ անձնական ու հանրային աշխա-
տանքի պարտաւորութիւններն ու մտա-
հոգեթիւնները եկան խելու մեզմէ մեր
կարճատեւ օրերու հանգիստն ու վայելքը։
Փարկը վերադառաւ իր հարազատ դի-
մալքերը։ Ամպայացած փոխոցները կառ-
քերով խճողուցանան։ Կառքերը կը սու-
րան, երթեկի խոնձապ ստեղծելով եւ
մայրերը անցուղարձերու բեմը դար-
ձան։
Մանաւանդ Փարկը յատկանշող լու-
սավառ սրճարանները, որոնք գրեթէ
պարպուած էին, յանկուծ լեցուեցան։
Անոնք Ֆրանսացիներու մտերմ հանգի-
սավայրերն են։ Հոն է որ փարկիցան
հասարակութիւնը քով-քովի դառնով
կը տեսակցին, կը դուրսանան, ծրա-
դիրներ կը մշակեն, բաժակ մը սուրճի եւ
ալքոլի շուրջ։
Աշխատանքի վերակումը տեսակ մը
հրաշք է ամէնուն համար անցնող տար-
ուան մեր գործունէութեան հաշուեկը-
նէն ընկու, թէքները սրբազերելու եւ
նոր եռանդով դործի լծուելու։
Գալով Հայերու, օտար արեւելու վրայ
գտնուող Հայր իր անձնական աշխատանք-
ներուն զուգընթաց՝ նոյնքան նուիրական
պարտականութիւն պէտք է նկատէ ալ-
լային ձեռնարկի մը իր մասնակցութիւ-
նը իրենց՝ նիւթական թէ բարոյական՝
սրբան ալ ժամերը սուղ ըլլան իրեն հա-
մար։
Առաջնորդելիք Հրեաներու օրինակով։
Միասնականութեան սկզբունքը թող ըլ-
լայ հաւատոյ հանգանակը մեր հայեցիու-
թիւնը պահելու եւ պահպանելու, թօթա-
փելով բամբասամոլութեան, եռամոլու-
թեան քայքայիչ մտայնութիւնը։
Եւ ի՞նչ ԳԱՎՈՒԹԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՄՊԻՏԱԿ ԶԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻԿ ԼԵՆԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Մոնետիկը ձիուն դինը կը պոռար։
Արթիւրին մօտ սափրիչը դուռն կ'ածի-
ւէր։ Փութին կողմէն նորէն երեւցաւ Պա-
պա Եւստֆը, որ մի քանի անգամ դա-
տարանի դպրէր եւ յուսահատ դուրս եկի-
ր։ Դատի էֆէնտին իր աղջկան պատ-
մութիւնը աշխուհէր չէր ուզած լսել։ Վեր-
ջին անգամ կոշտ ժամադրման մէջ
նոյնիսկ դատարանին դռնէն դուրս հրա-
ժարած էր զինքը քարին վրայ։
Պապա Եւստֆ ձեռքերը ետեւ կապած,
կեպած էր պալարի փութին մօտ, շուար,
աչքերը գետնին, շրթներուն տալով սու-
լիւն ձեւ։

ՉԵՆԵՐ ԴԱՐՆԱԿԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ՏՐԱԿԻՆԻԱՆԻ ՄԷՋ

Տարիներու լճացումէ ետք, ժամանակէ
մը ի վեր որոշ ձիւք եւ աշխատանք կը կա-
տարուի ազգային շարժում մը ստեղծե-
լու համար Տրակինիանի եւ շրջակայքի
փոքրաթիւ հայ դպրութիւն մէջ։ Յուսադ-
րիչն այն է, որ կեանքի կոչուած Բարե-
կամացը՝ չըմանին Հայերուն անունով,
ընդհանրապէս նոր տարրերէ կազմուած
է, կը պատկանին միջին թէ երիտասարդ
սերունդներուն, բոլորն ալ հոս ծնած-
ներ։
Նոյնքան օրինակելի պէտք է համարել
ստոնց մտասեւեռումը պահպանելու մեր
լեզուն թէ պարբերական դասընթացը-
ներու, թէ դասախօսութիւններու միջո-
ցաւ։ Եւ բոլոր ձեռնարկներուն ընթաց-
քին անպայման Փրանսերէնին կողքին
լսելի դարձնելու հայերէնը։ Ասիկա դի-
տակից ըմբռնում է՝ երիտասարդութեան
մը, որ յաճախ թերխաշ հայերէնով կ'ար-
տայայտուի, բայց կ'ուզէ պահպանել իր
մայրենին։
Շարք, Հոկտեմբեր 18-ին, Տրակի-
նիանի Բաղադարեւարանի նորոգ թա-
տերասահին մէջ հայկական պարերու
եւ երաժշտութեան նուիրուած երեկոյթ
մը տեղի ունեցաւ։ Նախաձեռնութեամբ
եւ կազմակերպութեամբ Տրակինիանի եւ
շրջակայքի Հայերու Բարեկամացին։
Մարտէյէն, այս առթիւ, ժամանեց Յաղ-
թանակ պարայտումը։
Երբ կազմակերպչներուն պատասխա-
նատուներուն կողմէ երեկոյթին բացումը
կատարուեցաւ, ժամը 21.30-ին, հայե-
րէն եւ Փրանսերէն գրաւոր խօսքերով,
սրահին մէջ արդէն տեղ գրաւած էին
300-է աւելի հանգիստականներ, թիւ մը,
որ կընայ առաւել դոճացուցիչ նկատուելի
փոքրաթիւ դպրութիւ մը պայմաններուն
համեմատութեամբ։
Պաշտօնական հրաւիրեալներու շարքին
էին Պ. Ֆիլիփո, ներկայացուցիչը փոխ-
նահանգապետին, Պ. Հօքթուր, Վառի ե-
րեսփոխան, Պ. Էսփիթալիէ, ոստիկանա-
պետը։
Յաղթանակ, որ շուրջ երեք տարուան
գործունէութիւն ունի, իր երկու սեռի
25 պարողներով եւ փոքր նուագախում-
բով, - չորս նուագողներ, - պէսպիսուն
յայտագիր մը հրապարակ դրաւ։ Որումը
լաւ մարդուած՝ ներդաշնակ չափ եւ կը-
ռոյթ ապահովեց։ Սիրողներէ կազմուած
խումբը, ընդհանուր ձեւով, խուսափե-
ցաւ աչք շրջնող, բայց հայկական ֆուլ-
կորիկ պարերուն հետ աղերս չունեցող
շարժութեանքէն, ոստուկներէն, թոհ ու
բոհէն։ Յայտագիրին մաս կազմող կարգ
մը պարեր, ինչպէս յորդուի, Լեզիկիքա,

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —
ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ բնակող երգիծանկա-
րիչ Մասիս Արարատեան արժանացած է
Միացեալ Նահանգներու Լրագրային Զե-
ւարման Ընկերակցութեան Արծաթեայ
մրցանակին, որուն մասնակցած են 2600
հոգի։ Հայ երգիծանկարիչը «Հերբու
էկզամինը» օրաթերթի գեղարուեստա-
կան ձեւաւորման պատասխանատուն է։
×
ԳԱՂՈՒԹԷ «Յուսարեք» Ակումբին մէջ,
Սեպտ. 11-ին, դասախօսութիւն մը տը-
ւած է Անդրանիկ Պետրոսեան (նախկին
Եգիպտոսայ, ներկայիս Մոնրէալ հաս-
տատուած) Գանատայի Հայկական դա-
դուի մշակութային կեանքին մասին։
Դասախօսը անդրադառնալէ ետք Գանա-
տա հաստատուած 30 հազար Հայերու
ազգային, կրթական, մշակութային եւ
մարզական կեանքի երեսներուն, պա-
տասխանած է նաեւ ներկաներու հար-
ցումներուն։
×

ՀԵԼԻՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) Նուպարեան
Աղբ. Վարժարանի Պրըքտանեան սրա-
րահին մէջ, Սեպտ. 25-ին, տեղի ունե-
ցած է դասախօսութիւն մը։ Տոքթ. Բար-
դէն Փափազեան (Պէյրութ) խօսած է
«Հայաստանն ու Հայը» Կոստան Զար-
եանի Նաւը լերան վրայ վէպին ընդմէ-
ջէն» նիւթին շուրջ։
×

ԱՆԹԻԼԻՍՍԻ Վանքի շրջափակին մէջ,
Հոկտ. 11 - 12-ին, տեղի ունեցած է Հայ
Գիրքի Գ. Յուցահանդէսը՝ կազմակեր-
պութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթո-
ղիկոսութեան Գրատան Տեսչութեան եւ
մասնակցութեամբ Համադպրակին, Սե-
ւան, Մշակ, Շիրակ, Տօնիկեան եւ Թե-
նո - Փրէն հրատարակչականներու։ Շա-
րաթ երեկոյեան Կիրակմուտի ժամեր-
դուրէնէն ետք վանքի շրջափակին մէջ,
խուռն բազմութեան ներկայութեամբ տե-
ղի ունեցած է հանգիստութիւն մը, նա-
խագահութեամբ զոյգ Հայրապետներու։
Բացումը կատարած է Վարուժան Վրդ.

յայտարարուեցան իրենց դիմագրծերով,
այսինքն՝ վրացական։ Մնացեալները,
շուրջ տասնեակ մը, պատկերացուցին
հայկ. ժողովրդական պարերուն նկարա-
գիրը։
Մէջ ընդ մէջ, առանձինն, նուագեց
խումբին ընկերացող նուագախումբը՝ ա-
րեւելեան (բացի ձեռնադաշնակէն) երեք

Հերկէլեան շեշտելով գիրքը մեծարելու
անոր վրայ գուրգուրալու անհրաժեշտու-
թիւնը։ Բանախօսած է Գարեգին Բ.
«Հայ գիրքը» պարտքը Հայուն» բնաբա-
նով, շեշտելով այն իրողութիւնը, որ
եթէ չըլլար գիրքը, ինչ պիտի ըլլային
մենք, գրկուած՝ մշակոյթէն եւ լոյսին
խմստութենէն։ Հին դարերու յունական
փիլիսոփայութենէն մեզի փոխանցուած
գրականութեան ընդմէջէն, նաեւ՝ Ոսկե-
դարու, Միջնադարու, Արեւմտահայ եւ
Արեւելահայ գրականութեան մէջ մշա-
կոյթ սփռած, հայ գիրքը հայ ժողովուր-
դին բաշխած բոլոր երախտագործնե-
րան հաւատելի արժէքը փառաւորելէ ետք
Գարեգին Բ. թուած է հայ գիրքի ստեղ-
ծումէն ետք կատարուած մշակութային
նուաճումները, թարգմանիչներու հոյ-
լին նուիրումը՝ Հայոց պատմութեան,
Աւետարանին, հայ բանաստեղծութեան,
մատենագրութեան պահպանման ի խըն-
դիր, ոգեկոչելով մեր բոլոր անմահներ-
ը։ Յուցահանդէսը շարունակուած է
նաեւ Կիրակի ամբողջ օրը եւ դնահատե-
լի արդիւնք մը տուած է. բազմաթիւ
գիրքեր գնուած են։
×

ԳԱՂՈՒԹԷ «Յուսարեք» Տան «Նաւա-
սարդ» սրահին մէջ, Սեպտ. 30-ին, դա-
սախօսութիւն մը տուած է գրագէտ Կա-
րապետ Փօլատեան (Մարտէյէն)՝ «Հայ
ժողովուրդի նպաստը համաշխարհային
քաղաքակրթութեան» նիւթին շուրջ։ Դա-
սախօսը անդրադարձած է հայ ժողովուր-
դի բազմադարեան պատմութեան ընթաց-
քին արձանագրած նուաճումներուն՝ ո-
րոնք ի սպաս դրուած են համաշխարհա-
յին եւ համամարդկային քաղաքակրթու-
թեան։
×

ՀԵԼԻՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) «Յուսա-
րեք» Ակումբի Գարադաշեան սրահին
մէջ, Սեպտ. 28-ին, դասախօսութիւն մը
տուած է Տոքթ. Բարդէն Փափազեան
(Պէյրութէն)՝ «Սփիւռքի Հայութեան հո-
գեբանական հոլովոյթը եւ Հայի. Դատը»
նիւթին շուրջ։ Օր մը առաջ ալ Տոքթ.
Բ. Փափազեան խօսած է «Արտասանական
արուեստ»ի մասին։

Նուագարաններով։
Յաղթանակին վարիչն է Ժաք Գաֆէ -
ձեան։
Յաճախ շեշտուած է նման ձեռնարկ -
ներուն օգտակարութիւնը։ Հարկ է, որ
շարունակական դառնան եւ ընդգրկեն
այլազան մարզեր։
ԹՂԹԱԿԻՑ

— Ի՞նչ ըլլայ, Մարկոս, ուշ ատեն
տանեհահիւք ժամադրման գիւղ իջան։
Ի՞նչ եր, որ սպիտակ ձիաւորը Հա-
ցեկի մէջ է։
— Ի՞նչ կ'ըսես, Օհան։ Մարտիկը որ էս
կողմերը ըլլար, մենք էս հալին չէինք
իյնար։
— Ո՞վ գիտէ, կ'ըսեն որ գիշեր ժամա-
նակ շանը աչքին հրեշտակ որ երեւայ,
կը սկսի ոռնալ։ Ի՞նչպէս է, է՞նչպէս։ Էնոնց
ալ աչքին սպիտակ ձիաւորը կ'երեւի։ Էս
ցերեկին թոռնիկս՝ փայտէ ձի հեծած՝
սպիտակ ձիաւոր էր դարձեր։ Էնպէս
բէֆա եկաւ։
— Միշտան ինչպէ՞ս եղաւ, Օհան։
— Էսօր վնաս չունէր, լաւ էր։ Ես ըլ-
տահա նոր տուն կ'երթամ։
Երկու զբացիները իրենց հնձանները
քաշուեցան։ Նորէն լուռութիւն։ Ուշ ատեն
ճարադէրը հատ հատ կը մարէին։ Միշտակ
Քեռի Օհանի հնձանին լոյսն էր որ կը
մնար։
— Աննա, Աննա։ Միշտակ ինչպէ՞ս ե-
ղաւ։ - Մուրթին մէջէն ձայն կուտար դը-
րացի կին մը։
Ճամբուն եզերքը Քեռի Օհանին հըն-
ձանն էր։ Պառաւ մամիկը տղուն Միշտակ
անկողնին մօտ կ'ծկուած՝ արցունքը աչ-
քերուն։ Պաշտօնագրութեան դաշտին մէջ,
է՛նչ ծնունդ մը տղուն՝ Միշտակն գլուխը
ձեղքած էին։
— Ըսէ՛, լաւ եմ, տղաս, այ է՞նչպէս։
— Պետո՞ւր ինչպէ՞ս է, մայրիկ։
— Լաւ է, լաւ, - մէջ ինկաւ Քեռի Օ-
վան։
Ինչպէ՞ս ըսէին, որ ցորեկին Պետո՞ւրը
մեռած էր ու մարմինը գիւղի եկեղեցին
տարած էին։ Պաշտօնագրութեան ընթաց-
քին նաեւ Պետո՞ւրը, երբ բանախօսուողը կը
ըրէր։ Միշտակն գլուխը փաթեցած էին
ձայնը շարով։ Աչքերուն մէջ պարզութիւն
մը կը տարածուէր հեռագիտէ։ Մամիկին
թուցած աչքերը տղուն երեսին՝ անոր
ամէն մէկ շարժումին հետ էր, երբ դը-
լուխը կը շարժէր, երբ ձեռքը անկողնէն
դուրս կը հանէր, երբ աչքերը առաստա-
ղէն վար կ'առնէր ու իր փոքրիկ դաւակը
կը դիտէր։
— Պապիկ, որ մեծնամ, սպիտակ ձիա-
ւոր պիտի ըլլամ, որ թուրքերը մեր հըն-
ձանը չմտնեն, որ չվնասեն մեզի։
— Հա, տղաս, որ թուրքերը մեր հըն-
ձանը չմտնեն։ Մեծ մայրիկը ականջիդ
կապոյտ յուլունք պիտի անցնէ։
— Հա, տղաս, որ մեծնամ, - ըսաւ Մի-
նասը՝ ձեռքը փոքրիկ տղուն դիմին դը-
րած, - հա տղաս, որ մեծնամ...
(Շար. 183)
Fonds A.R.A.M

DONS
EN SOUVENIR
D E
HAIG ESSABALIAN

Famille ALECIAN 3000 F.,
Mr. et Mme. E. BEDROSSIAN 2000 F.,
1000 F.:

Mr. et Mme. C. KABADAIAN, Mr. et
Mme. M. KEVORKIAN, Mr. et Mme.
G. NAZARIAN, Mr. et Mme. S. SIMON-
IAN, Mr. et Mme. T. THOMASSIAN,
Mr. et Mme. Armand YEDIKARDACH-
IAN, Docteur Alice LEVONIAN,
500 F.:

Mr. et Mme. B. ABDALIAN, Famille
APKARIAN, Mr. et Mme. A. AMIR-
GHANIAN, Mr. et Mme. A. BARSIK-
IAN, Mr. et Mme. N. BEDIKIAN, Mr.
et Mme. D. BOGOSSIAN, Mr. et Mme.
G. DERDERIAN, Mademoiselle Reine
DEUKMEDJIAN, Mr. et Mme. L. DJO-
LAKIAN, Mr. et Mme. A. ETYEMEZ-
IAN, Mr. et Mme. P. HEKIMIAN, Mr.
et Mme. A. KOUYOUMDJIAN, Famille
KHOUBESSERIAN, Mlle. F. PITTARD,
Mr. et Mme. G. THOMASSIAN, Mr.
M. THOMASSIAN, Mr. et Mme. J. TO-
RANIAN, Mr. et Mme. André YEDI-
KARDACHIAN, Docteur V. YEGHICHE-
YAN,
300 F.:

Mr. et Mme. R. BALASTRE, Docteur
P. DER-AGOPIAN, Mr. et Mme. M.
DERVICHIAN, Mr. et Mme. Claude
DJOLOLIAN, Mr. et Mme. B. KIRKIA-
CHARIAN, les Amis du 22, Rue Eugène
Millon, Mr. et Mme. D. TOROSSIAN,
200 F.:

Mr. et Mme. F. FEYDIT, Mr. J. FEY-
DIT, Mr. et Mme. ZAKARIAN,
150 F.:

Mr. GARCIA, Mr. S. OHANNESSIAN,
Mr. et Mme. G. MARKARIAN,
100 F.:

Mr. H. KIRNIZIAN, Mr. V. YERANIAN
50 F.:

Mr. R. AVEDISSIAN, Mr. POSTOYAN,
Docteur DAVOUDIAN.

Pour commémorer la mémoire de
HAIGO, en harmonie avec son idéal, cette
collecte est répartie en 3 parties égales de
8500 F. entre le Collège Samouel-Moorat,
le Tebrotzassère et l'Ecole Saint - Mesrob
d'Alfortville, ainsi que 500 F. pour «Ha-
ratch» par l'intermédiaire du Dr. Si-
monian.

LYON

Projection de Diapositives

et commentaire sur les toiles du peintre
MARDIROS SARIAN

par le Directeur du Musée Sarian d'Eré-
van: Chahen Katchadrian.

Lundi, 27 Octobre, à 20 h. 30

Salle de l'Eglise Arménienne
295, Rue Boileau — LYON

ԿԱՍԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի տարեկան Պա-
րահանդէսը՝ Նոյեմբեր 22ին, Գաղիս
Շարպոննիէի մէջ:

ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԻ

միջազգային ծանօթ երգիչը

ՄԱՆՈՒԷԼ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐՄԻՆԵԸՆՔ ՍԱՆՇԱՅՆ ՆՈՒԱԳԱՆՈՒՄԲԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

ԻՍԻ ԲԱՆԱԲԱՆԱՐԱՆԻ ՍՐԱՇԸ

LA CHORALE ANI PRÉSENTE

MANUEL

chanteur international

accompagné par l'orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

mardi 4 novembre à 20 h. 30

Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux

25, av. Victor Cresson métro Mairie d'Issy

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, Rue Bleue, Paris 9e — Tél. 824.63.89

LIBRAIRIE PALOUYAN

9, Rue de Trévis, Paris 9e — Tél. 523.24.97

TELE CONDORCET

175, Avenue Jean Jaurès à Clamart.

BRIGITTE PAPAZIAN

27, Rue des Pâquerettes, à Alfortville, Tél. 378.25.68 (après 20 h)

LA CAPPADOCE

31 OCTOBRE — SOIREE MAROCAINE (DJELABA OBLIGATOIRE)

ORCHESTRE RAOUL JOURNEAU

DANSEUSE

MALIKA

CHANTEUR

D O V

ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

30 NOVEMBRE, DIMANCHE

RECITAL, DINER SPECTACLE

HENRI TACHAN

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS.

PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱԽՈՐՆԵՐՈՒ, ՌԱՉ -
ՄԻԿԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կերակի, Նոյեմբեր 2, Ժամը 10ին, իր
գրասենյակը՝ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փա-
րիզ 9րդ: Տեղեկատուութիւն եւ նոր վար-
չութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին
բոլոր ռազմիկ ընկերները: Զգուշաց՝ ը-
լալ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ Հայի Խաղաղեանի մահ-
ուան քառասունքին՝ Տէր եւ Տիկին Գը-
րիգոր Ետիկարտաշեան 200 Գ. կը նուիրեն
Սամուէլ - Մուրատեան վարժարա-
նի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»-ին)
եւ 200 Գ. «Յառաջ»-ին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հ.Բ.Բ.Մ. - ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Հ.Բ.Բ.Մ. թուականը կը ծա-
նուցանէ յարգոյ հասարակութեան, թէ
Հոկտ. 24ին վերականգնուեցին Հայերէն եւ
Ֆրանսերէն Լեզուներու դաստանդու-
թիւնները, Միութեան «Ե. Հիւսիսեան»
սրահին մէջ:

Ֆրանսերէն Լեզու. — ամէն Ուրբաթ,
Ժամը 19-30ին. դասատու՝ Օր. Հայրա-
պետեան:

Հայերէն Լեզու. — ամէն Ուրբաթ, Ժա-
մը 20-30ին. դասատու՝ Նարեկ Խչիք-
Քիւնյ. վարդապետ:

Արձանագրութիւնները՝ տեղւոյն վրայ -
6, Ֆալմանթին փողոց - ՎԱԼԱՆՍ

ՕՐՆՈՒԹԻՒՆ՝

ՀԱՅ ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Հ.Բ.Բ.Մ. - ՓԱՐԻՉ

Նախագահութեամբ՝

Արեւմտ. Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԷԻ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Շարաթ, Նոյեմբեր 1, Ժամը 8իչ 15ին:

ՊԱՆԵԼՈՅԻ ԳԵՐԵԴՄԱՆԱՄԱՆ Մէջ

CIMETIERE PARISIEN DE BAGNEUX

21^e Division - 10^e Ligne

Այսօր՝ դամբարանին մէջ վերջերս փո-
խադրուած մատուցակները՝ Սեդրակ
Քարեանի եւ Զարեկ Մուքաֆեանի, ինչ-
պէս նաեւ՝ հոն հանգչող բոլոր մատու-
ցակներու հոգիներուն հանգստեան
համար:

Հայ զբաւէր հասարակութիւնը սիրով
կը հրաւիրուի:

X

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Այց՝ Մտաւորականներու շիրմի
ինչպէս ամէն տարի, Ֆր. Գրողներու
Ընկերակցութիւնը յարգանքի եւ ոգի-
ման այց մը կու տայ Մտաւորականներու
շիրմին:

Փոքր տ'Օդիւանէն առնել թիւ 128 -
թօսիւտը եւ իջնել՝ Սիմբիէր Փարիզի
տը Պանիէո:

Հաւաքավայր. — Մեծ դրան առջեւ, Շա-
րաթ, Նոյ. 1, Ժամը 15ին:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE
de 12, 14 et 16 jours.

demandez notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréée INTOURIST)

Telex: 211 324 F.

Fonds A.R.A.M

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԷԻԻՏԻՆ»ի Սրահներում մէջ

X

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE
GUETRONAGAN

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».
81, Boulevard Gouvion Saint — Cyr, 75017 — PARIS

Animé par:

* ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN.

* PIERRE TOSCANO, violoniste et son Ensemble, du Cabaret RASPOUTINE.
et, pour son Premier Passage à Paris

M A N U E L

Chanteur Arménien Internationallement Connu.

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48

— NAVASSARTIAN 985.36.53

— PANOSSIAN 233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Լեզուսուն —

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ԴԱՏԱԴՈՐԻՆ
«ԲԱՐԵԲՈՒՄԻՆ ԵՏԲ»
ՄՏԱՀՈԳԻԶ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ուրբաթ օր, յաղթանակի պատմական օր մը պիտի ըլլար, մինչ մէկ «Գաւազիր» նախադասութիւն մը բաւեց ամէն բան լընելու եւ ցոյց տալու Վալեզայի, որ դուրս է յաղթելու, նոյնիսկ բանուորաւ — կան ազատութիւնը, երբ հայրենիքին տէր — վարչաւսն չէ այլ Մոսկուա:

Այսպէս, Ուրբաթ օր, Վարչաւսնի դատարանը չսպասուած խաղ մը խաղաց, երբ «Սոյառաթիւն» անկախ նորաստեղծ անկախութիւն ծրագիր — կանոնադրի վա — լերացման իր պաշտօնին կցեց բնագիրը բարեփոխելու իր շունեցած իրաւունքը:

Մէկ նախադասութիւն մը, որ կը բաւէ սակայն ամէն ինչ տակնուվրայ ընելու: Դատարանի նիստին երբ դատաւորը կը սկսէր կարգաւ «առաջին» դատարանը կը ընդունի ծրագիր — կանոնադրի վաւ — լերացումը, ներկաները չէին սպասեր «Երկրորդ» կէտին ու խեղճեց ծափահարութեանց կը դիմէին կանխահարօքն: Դատարանը կը դատաւարարէր երեւոյթը, ի վարկեան դադար կ'որոշէր, ապա կը շարունակէր իր ընթերցումը «Երկրորդ» դատարանը ամբողջացուց Ա. Գլուխին բովանդակութիւնը հետեւեալ բանաձեւ — տալով. «Սենտիքան կը հիմնուի ար — տաղութեան միջոցներու ընկերակար — կան անկախութեան սկզբունքներու վը — լայ, որոնք իրենց կարգին հիմն են Լե — հաստանի ընկերակարական վարչակար — ղին, կ'ընդունի, որ Բանուորական կու — րակցութիւնը (Իմա, համայնակար, որ այդ անունը կը կրէ Լեհաստան) ղեկա — վար դեր կը խաղայ Պետութեան մէջ եւ ինքնորոշ առարկայ չընէր միջազգային ղեկակցութեանց հաստատուած դրուժիւ — նոյն: Ինչ որ յատկօրէն կը նշանակէ թէ առաջին եւ վերջին խօսքը միշտ կուսակ — ցութեան կը պատկանի եւ թէ Սորհ. Միութիւնը (սիւլազգային ղեկակցութեան — թիւն) բանաձեւումին ճշգրիտ թարգմա — նութիւնը) իրենց գլխուն վրայ նստած է:

Պարզ է որ միջնորդողը շատ լարուած է այս «Կարգադրութեան» ետք, հակառակ անոր որ Վալեզա կը փորձէ կրակին վը — լայ իւր չեցնել եւ շատ համակարծիք չէ իր ընկերներուն ընդհ. գործադուլի տը — լումադրութեան: Արդարեւ նման գոր — շաղուլ բոլորովին կը քանդէ երկրին անտեսութիւնը, որ արդէն շատ ծանր տագնապի մէջ է: Մնաց որ ծրագիր — կանոնադրի ուրիշ մէկ պարբերութեան բարեփոխումը գործադուլի իրաւունքն ալ կը ջնջէ գործնականին մէջ, այսինքն — ալ ձեռնով եւ կ'անուրին Կոստանկի հա — մաճայագրերը: Ինչ կը վերաբերի գոր — ծաղուլին դատարանը ջնջած է կանոնա — դրին մէջ նշուած կէտերը եւ տեղը դը — լած հետեւեալը:—

«Եթէ սենտիքան սպառէ իր ունեցած բոլոր միջոցները, կրնայ գործադուլի մը որոշում տալ: Գործադուլին կազ — մակերկրութիւնը չի կրնար հակասութեան մէջ ըլլալ գոյութիւն ունեցող կանոննե — րուն հետ»:

Այս ձեւին բերած է իշխանութիւնը անսակի խոստումները բայց եթէ կը պարզուի որ Վալեզա չէ յաղթած, իշ — խանութեան յաղթանակն ալ այնքան բա — ցալայտ եւ վերջնական չի թուիր:

Շաֆիք Ուազան կազմեց 22 հոգեկոյ կառավարութիւնը, որ համայնքներու հաւասարակշռութիւնն ալ պահպանուած է քանի կան չորս Շիւի, չորս Սիւնի, երկու Տիւրքի, երեք Յոյն կաթողիկէ, երեք Յոյն օրթոդոքս եւ մէկ Հայ:

X

Կառավարութեան գլխաւոր նախարար — րութիւնները բաժնուած են հետեւեալ ձեւով. — Շաֆիք ալ Ուազան վարչապետ եւ ներքին նախարար: Գ. Պաքուս փոխ — վարչապետ եւ Արտաքին նախարար, ԽԱԶԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ՝ Արդարութեան, Ժո — զեֆ Սֆաֆ՝ Պաշտպանութեան, Պզրի՝ Ա — ողջապահութեան, Մախաուս՝ Կրթու — թեան, Միշէլ Էտտէ՝ Տեղեկատուու — թեան, Խալիտ Ճոմպլա՝ Տնտեսութեան եւ Առեւտուրի, Միշէլ Մըր՝ Թղթատա — րական, Ալի Խալիլ՝ Երաւական, Մ. Պալ — տու՝ Ծառտարապետութեան եւ Բարի — ւրի, Ապուլ Ռախման Լապլա՝ Աշխատան — քի եւ Ընկերային Հարցերու եւն. եւն.:

ՔԱՆԻ ՍԵ ՏՈՂՈՎ

ՄիթերԱնի Մարտէյլ արտասանելիք ճառին կը սպասուէր որոշ անհամբերու — թեամբ: Բայց ՄիթերԱնի ըստ որ բան մը պիտի չըսէ... մինչեւ Նոյ. 8, իր թեկնածութեան մասին, որու որոշումը կը թողու կուսակցութեան շարքերուն: Հասկցուց անոնց որ զինքը պէտք է ընտ — րեն ու այդ ձեւով դատաւարտեն Ռոքարի անձնական նախաձեռնութիւնը: Հաս — տատեց արդէն թէ երկու գլխաւոր առա — լելութիւնները ունի իր երիտասարդ մըր — ցակիցին վրայ. — կուսակցական ամբողջ մեքենան ու շարքերը իր ձեռքն են ու նաեւ քաղաքական իր հանճարը կայ:

ՇիրԱթ ալ աւելի համբերութիւն կը պահանջէ Ժողովուրդէն քանի այլեւս պի — տի չխօսի մինչեւ Յունուար բացի՝ Փա — րիզի քաղաքապետի կամ Գոռգի երես — փոխանի հանգամանքով: Ամէն պարս — դայի մէջ, բառերը չծածկեց չեղտելու համար թէ իր կուսակցութիւնը՝ Հ. Հ. Հ.ն միայն մէկ թեկնածու կրնայ ունե — նալ:

ԺիԻՏՈՅԻ Եւրոպայի ախոյեանական մրցումներուն Փրանսացիք Սորհ. Միութեան խնդիր Եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը, խումբերու հանդիպումներու մէջ: Փրանսական խումբի յաղթական — ներու կարգին յիշենք Պերնար Զուլոյ — եան:

ՊԵԼԿԻՍԻ մէջ, ուր տեղի կ'ունենար ԻՒՆԵՍԿՕ-ի ընդհ. Ժողովը, աֆղան պատուիրակութեան պետը՝ Փաքթիաւալ իր ելոյթին մէջ դատաւարտած է իր երկրին դրաւումը խորհրդային բանակին կողմէ, չեղտելով քաղաք. «Աֆղանիս — տանը բարեկամութիւն կ'ուզէ Սորհ. Միութեան հետ, բայց գոթախտաբար խորհրդայինները կը բռնաբարեն մարդ — կային իրաւունքները մեզ սպաննելով եւ ճնշելով երկրին մէկ ծայրէն միւսը: Աֆ — ղանիստան այլեւս ազատ երկիր մը չէ...»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ «ՄԱՔՐԱՅՈՐՄՈՒՄ»

Ժան Բենայեանի

արտախումբ

ԷԼԼԵՆՇԹԱՅՆԻ ՀԵՌԱՅՈՒՄԷՆ ԵՏԲ

Քանի մը օր առաջ, արձագանք կը հանդիսանային, համայնակար կուսակ — ցութեան անդամ՝ Ժան Բենայեանի նոր հատորին՝ Լը Թապուտ տը Պիտոյ, ուր հեղինակը կը հրաւիրէ համայնակար շարքայիննը չընդհարկել՝ Ժորժ Մառ — չէի: Քենայեան կ'ուզէ համոզել իր ըն — կերներն ու կուսակցութեան ղեկավարու — թիւնը, որ կարելի է ֆրանսացի համայ — նակար ըլլալ ու միաժամանակ՝ հակա — խորհրդային: Կուսակցութեան տեղա — կան ղեկավարութիւնը պատասխանը չու — շացուց, այլ խօսքով հասկցնել Բենայ — եանի թէ կարելի չէ: Արդարեւ առաջին արտաքումը կը կատարուի՝ վարէն — այս պարագային Պուշ — Տիւ — Ռոնի դաշնակցային կամիտէն — ու կ'ենթարկը — լի վերի՝ Կեղրոնական Կոմիտէի վաւ — րացման, ինչ որ անխուսափելի է:

Հոկտ. 6-ին արդէն Լիպրապիտի կոչ մը կը հրատարակէր Մարտէյլի համայնա — վար կուսակցութեան շորս անդամներէ ի շարս որոնց՝ Քենայեան — իբրեւ հետե — ւանք Հոկտ. 4-ին պատահած միջադէպ — րու: Անոնք կը վերաբերէին հակացեղա — պաշտական ցոյցին համայնակար կու — սակցութեան բացակայութեան:

Քենայեանի պարագան ծանօթ է: Պար — կելտ եւ անկեղծ համայնակար, չէ ու — զած դոհանալ իր կուսակցութեան եւ անոր օրրան՝ Սորհ. Միութեան գովըը հիւսելով Ֆրանսա նստած, ինչ որ շատ զիւրիւն է, այլ քացած է կնոջն ու երկու զաւակներուն հետ «ապրել խորհրդային դրախտը»: Արդեւնը՝ «Կարմիր Պրոլե — տարին Փողոցը», որու հանած աղմուկը 1978-ին, հետեւանք էր իր բերած վը — կայութեան, որ առաւելաբար՝ յուսա — խաբութիւն էր:

Այս անգամ, Քենայեան աւելի հեռու կ'երթայ ու նոր գիրքին մէջ կ'ուզէ շար — քերը հեռացնել Մառչէն, այսինքն Մոս — կուսային: Կուսակցական «արմաբանու — թիւնը» զինքը հեռացուց...:

«Ձեռք ընդունի մարդոց» որոնց մի — ջամտութիւնները կուսակցութեան ներս կը նոյնանան մեր թշնամիներուն դուր — սէն ըրած յարձակումներուն հետ, իրենց քանդիչ եւ հակահամայնակար տեսա — կէտները մեր շարքերուն մէջ տարածե — լու ազատութիւնը: Աւելին՝ ազատու — թիւնը կ'անոնք զինքը կուսակցութե — նէն դուրս դնելու»: Այս խօսքերը, ինչ — պէս կը յիշէր Լը Մանտ Զաբաթ իրիկուն, արտասանած է Մօրիս Թորէս, 1956 Յու — լիսին կուսակցութեան ԺԻ համագումա — րին: Խօսքեր, որոնք աւելի քան երեք իրենց այժմեականութիւնը կը վերադա — նեն Քենայեանի պարագային: Արտաք — սումը յայտնող բանաձեւը կը չեղտէ. — «Ժորժ Մառչէն ներկայացնել որպէս խորհրդային գործակալ մը, կը յիշեցնէ տխրահռչակ որակումը՝ «համայնակար, Փրանսացի չէ» եւ կը հրաւիրէ պայքա — րելու թեկնածուին դէմ, զոր մեր կու — սակցութիւնը ինքզինքին տուած է նա — խաղահանկան ընտրութեան համար, կը գտնուի Ժիւզեպ Կիլիթիի եւ Ֆր. Մի — թերանի մեր կուսակցութիւնը տկարա — ցնելու ճիշդ գիծին մէջ, հեռացնելու համար փոփոխութեան հեռանկարը»:

«Համայնակար, Փրանսացի չէ» խօսքը կը պատկանի Նացիներուն երբ 1941 Հոկ — տմբերին կը զնդակահարէին Զաբաթ — պրիանի պատանդները եւ նուազագոյն, զոր կարելի է ըսել այն է որ բաղդատու — թիւնը շատ յաջող չէ: Արտաքումն շըր — շարեականը կ'աւելցնէ թէ «նման ըն — թացք մը ցոյց կուտայ որ մինչեւ ուր կրնան երթալ անոնք, որոնք կը յաւակ — նին խօսել իբրեւ համայնակար, բայց

Կ. ՊԱՆՈՅ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նիսին կը հեռաձայնեն թէ Կիրակի օր մեծ խանդավառութիւն ստեղծուած է դադուլին մէջ Շնորհք Արք. ի այցելու — թեան առթիւ եւ թէյասեղանի ընթացքին իսկ աւելի քան 100 հազար հաւաքուած է դաւառի Հայերուն համար (յիշենք թէ այս դուստրին 50 հազարը տուած է Պ. Մ. Ճիլէրճեան):

Պատրիարքը Երկուշաբթի օր Խաղիա մեկնեցաւ, Հինգշաբթի օր Հոռոմ կ'ըլլայ:

ՓԱՐԹՊՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ԴԻ ԱՆՈՑՆԵՆՈՒԹԻՒՆ

Հոկտ. 26-ի դարձի մրցումներու ար — ղիւնքներն են. —

Կարպատ — Շախտեք — 1 — 0
Իննամո (Միւսկ) Կուբան — 2 — 0
Ջէնիթ — ԱՐԱՐԱՏ — 5 — 3
Իննամո (Մ) Իննամո (Թ) — 1 — 1
Սպարապ — Նեւք — 3 — 0
ԲԱԱ — Ձերմաւրեք — 0 — 0
Իսկ Զաբաթ օր, տեղի ունեցած էին հետեւեալ մրցումները. —
ԲԿԱԱ — Պալտակար — 0 — 0
Տարպեդո — Կայրաք — 2 — 2

ՄԱՐՍԷՅԻ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 26-ին Մարտէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը 3-ի դէմ 1 կէտով կորսնցուց իր մրցումը Ա. ԷՍ Քիւլմանի դէմ, այս վերջնայն դաշտին վրայ: Առաջին կիսախաղին երկու խումբերը 1 — 1 հաւասար էին:

Կը հասնին հակառակորդին դիրքերը իւ — րացնելու: Իրականին մէջ, Ժան Բենայ — եան այլեւս որեւէ գործ չունի համայ — նակար կուսակցութեան հետ: Պէտք է պարկեշտութիւն ունենայ ընդունելու: Չունեցաւ եւ այդ պատճառով է որ դաշ — նակցային կոմիտէն որոշեց բոլոր հետե — ւանքները քաղել եւ ձեռնարկել Ժան Բե — նայեանի արտաքումն համայնակար կու — սակցութեան շարքերէն:

Քանի մը օր առաջ, Ժան Էլլընշթայն «Ինքնաբերաբար հեռացած» կը նկատ — ուէր, այսօր Քենայեան կ'արտաքուրի եւ հարկ է նկատել թէ 1970-ի Կառօտիէն ի վեր, առաջին արտաքումն է:

Զաբաթ օր, Փրանսական մամուլը լայն — օրէն կը մեկնաբանէր այս որոշումը: Քոքիլիէնի մէջ, Փիէր Տէքս, համայ — նակար ուրիշ այլախօս մը, կը վերլու — ծէր եղածը, շատ յատկանշական դտնե — լով դայն եւ հաստատելով թէ երբ հա — մայնակար շարքային մը այլեւս իրա — տունը չունենայ նման կենսական հարցեր արծարծելու առանց ամբաստանուելու իբրեւ մէկը, որ ոչ մէկ կապ ունի այլեւս իր կուսակցութեան հետ, դեռ ինչ իրա — տունքներ կրնայ վայել 1980-ի համայ — նակար կուսակցութեան մէջ: Լը Մանտ իսկ իր առաջին էջին «տեսակետը» կը նուիրէր այս արտաքումն:

Երկուշաբթի, Հոկտ. 27-ին Փիէր Տէքս գրախօսական մը լոյս ընծայած է Քոքի — տիէնի մէջ Քենայեանի նոր հատորին «Պիտոյի քապուտէն» ուր գովըը կը հիւսէ հեղինակին բարոյական քաջու — թեան: Այս առթիւ կ'ըսէ նաեւ թէ Քե — նայեանի արտաքումը կուսակցութիւնը անլուծելի դժուարութեանց առջեւ կը դնէ:

Հեռացումէ մը ետք արտաքում մը: Եթէ հարկ է կրնան փաստել միայն թէ արտաքայտութեան ազատութեան ալ — նարկները, զորս յանկերգի պէս կը կրկ — նէ Ժորժ Մառչէն, լոկ խօսքեր են միայն: Միայնիւր կրնայ մեռած ըլլալ բայց դեռ չէ թաղուած...:

Fonds A.R.A.M

ՆՈՐ ԹԱՏԵՐԱԾԻՋԱՆԸ

Ներկայ թատերաշրջանին բացումին առիթով, «Սով. Հայաստան» օրաթերթին խմբագրությունը տեսակցած է ներկայիս Հայաստանի և Կիրովականի թատրոններում պատասխանատվություն հետ: Տեղեկություններ քաղած է թատերական նոր եղանակին ծրագրերից, ինչպես նաև անցեալ տարուան բեմագրություններում մասին:

Տ. Լեւոնյան, գլխավոր բեմադիրը Ալ. Սպենդիարյան օֆերա - բեմադրարի պեռական թատրոնին, դիտել տուած է, թէ Կոմսերվատորիայի սցուիտայի ք'է քե - մի, ք'է դաիլիի չափերն անշուշտ, խիստ մեղ են մեր կոլեկտիվի համար: Այսու - հանգերձ, նոյնիսկ այս պայմաններում մէջ, աշխատանքները եղած են կանոնա - ւոր, լիարժէք, ինչպէս ըսած է ան: Անցե - ւալ թատերաշրջանին ներկայացուած են Մոցարտի Տոն Ժուանը, Ռալֆի Դափնիս և Քլոյան (բեմադար) և Վերտի Տը - րուրադուրը: Վերջին օֆերային դերա - կատարներն են եղած փոխանորդ երի - տասարդները: Այս կապակցութեամբ ը - սած է, թէ քատրոնի երիտասարդութի - նը իր յաջող ելույթներով արդարացում է մեր վստահութիւնը, վկայում երիտա - սարդութեան հետ տարաւայ ծրագրուած աշխատանքի արդիւնաւետութիւնը:

Ներկայ տարեշրջանը, ընդգծած է ան, հիմնականում կը լինի օպերային քատ - րոնի վերամտրոգ, հայկապ շէնքի քաց - մանը նախապատրաստուելուն: Արդէն սկսած են Դաիլի Բէկ օֆերային նոր բե - մագրութեան նախնական փորձերը, ինչ - պէս նաեւ Ա. Սաչաւորեանի Սպարտակ բեմադրութիւն՝ նոր բեմագրութիւն: Նա - խատեսած են վերստին ներկայացնել խա - ղացանկին լաւագոյն օֆերաներն ու բե - մադարերը՝ գործակցութեամբ երգա - հաններու:

Ս. Աբրահամեան, գլխավոր բեմադիրը Գ. Սունդուկեան պետական - ակադե - մական թատրոնին, յիշած է, թէ անց - եալ թատերաշրջանին բացումը կատա - րած են Շէյքսպիրի «Կորիոլան»ին ներ - կայացումով Պերլին և Վայմար, Շէյ - քսպիրեան փառասունին առիթով: Ա - սով մեզ պատիւ էր տրուած միջազգա - յին բեմադրութեան մերկայացնելու Սով. Միւրքեան շէյքսպիրեան քատրո - նը: Եւ կոլեկտիվը փայլուն բեմադրութիւն քննեց:

Բեմադրութիւն կարծիքով, նախորդ խա - ղաշրջանին հետաքրքրական ներկայա - ցումներէն է եղած, ի շարս մէկ - երկու ալ բեմագրութիւններուն, Գորկիի Յա - տակումը (բեմադրել՝ Մ. Տեր Միկայէան): Յատկանշական նկատած է այն իրողու - թիւնը, որբեմագրութեան մասնակցած է թատրոնին երիտասարդական կազմը:

Երիտասարդ գերասանական կազմին

մուտքը Սունդուկեան թատրոնին մէջ, յուսադրել էրեւոյթ պէտք է նկատել, քա - նի դեռ անցեալ տարի, Սպենդիարյանի «Սով. Հայաստան» օրաթերթը խմբագ - րականով մը դիտել տուած էր, թէ Ա - ռադուայ պէս մեր Մայր քատրոնի գըլ - խաւոր հոգեւորից է մնում ռեժիսորական եւ արտիստական հերթափոխի պատրաս - տումը: Սերնալիստաթեան բնականոն ընթացքը այստեղ տեղատուութիւն ապ - րեց. դրա տիւրը հետեւումներն առկայ են այսօր եւ կարող են սպառնալից դա - նալ վաղը: Ուրեմն՝ մէկ տարուան ըն - թացքին օրինակելի աշխատանք կատար - ուած է այս ուղղութեամբ:

Սունդուկեան թատերաշրջանին խա - ղացանկին մասին, հետեւեալները մատ - նանշած է. - Ա. Շահինեանի Մարգի և ձկներ, Արտ. Քալանթարեանի Քանի դեռ կամ եւ Ն. Ջարեանի Հացաւան երկերուն բեմագրութիւնները:

Այս տարի ժապաւնի պիտի վերածուի Կորիոլան, իրեւ նման ծրագրի մը առա - ջին քայլը:

Սաչաւորեանի մէջ կարեւոր տեղ զբա - ւած են հայ դասականները՝ Սունդուկ - եան, Շիրվանզադէ, Պարոնեան: Անցեալ տարի, ինչպէս զբած էր «Սով. Հայաս - տան» օրաթերթը, անհրաժեշտ նկատու - ղութիւնը չէր առնուած: Այժմ՝ այո: Թատրոնին իրենց դործակցութիւնը կ'ա - պահուին գրագէտներ Հ. Մաթեոսեան, Վ. Պետրոսեան, Պ. Ջէյթունցեան և ու - րիշներ:

Հր. Ղափլանեան, Դրամատիկ թատրո - նին, ղեկավարը տարիներու պահանջի մը իրագործման մասին խօսած է. - Հիմնո - վին վերանորոգութեան կ'ենթարկուի թատերասրահը՝ չէնք, բեմ, սրահ կ'ըն - դարձանկին: Գլխավոր երկու բեմագ - րութիւններ նախատեսուած են՝ Պ. Ջէյ - թունցեանի Աստուածները կանչում են տրամը եւ Վ. Պետրոսեանի Հայկական էսքիզներ պատմութիւնները: Դրամատիկ թատրոնը 1981-ին, Յունիսին, ներկայա - ցումներու շարքով պիտի այցելէ Փարիզ և Մարսէյ:

Կ. Ստանիսլավսկի դուստական թատրո - նին խաղացանկին մէջ, այս եղանակին եւս, անուշադրութեան մասնուած են հայ դասական հեղինակները: Անցեալ տարի այս ուղղութեամբ դիտողութիւններ ար - ձանագրուած էին: Թատրոնին գլխավոր բեմադիր Ալ. Գրիգորեանի պարզած ցան - կին մէջ կան Ժ. Յարութիւնեան, Գրի - բոյեզով, Մուրիէր և ուրիշներ:

Լեւինական, Ա. Մազեան թատրոն: Գլխավոր բեմադիրը՝ Գ. Միքայէան, խօ - սելով անցեալ եղանակին գլխավոր բե - մագրութեան մասին, հետեւեալ հաս - տատումը կատարած է. - Իսկ Յ. Պա - րոնեանի Ալափրանկա ստեղծագործու -

Տեսնական - առեւտրական կապերը՝ Յունաստանի եւ Արար երկիրներուն մի - ջեւ, լայն թափով կը շարունակուի: Մը - ղումը ծայր տուաւ 1974-էն սկսեալ, երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ Գարաման - լիս: Յունաստանի ձգտումը կը մնայ այժմէն իսկ կապ հանդիսանալ Արեւմտե - ան Եւրոպայի երկիրներուն եւ Արար Պետութիւններուն միջեւ, Հասարակաց Շուկային շրջագիծին մէջ:

Գարամանլիսի վերադարձն առաջ, Յոյն - Արար յարաբերութիւնները դո - հացուցիչ կը նկատուէին, թէեւ ասոնց տարողութիւնը մեծ չէր եւ կայուն պատ - կեր կը պարզէր: Աթէնքի առաջին քայլն եղաւ 1977-ին կեսնքի կոչել Արար եր - կիրներու հետ անտեսական համագոր - ծակցութեան եւ զարգացման Հիւլին Գը - րասենեակը: Նպատակն էր զարկ տալ կապերուն ստեւալներ հայկաթիւնով եւ փոխանցելով երկուստեք: Աթէնք ծովա - յին կապ հաստատեց Վուրսի եւ Թար - թուի միջեւ, Սուրիա, ինչպէս նաեւ ընդծովայի հաղորդակցութեան գիծ մը Կրեդէի եւ Երկին Թարթուսի միջեւ:

1974-էն ցայսօր Աթէնք շուրջ 20 ալ - լազան բնոյթի պայմանագրեր կ'ընդ - արար երկիրներուն հետ:

Յունաստանի արտածումները փութով աւելցան վերջին տարիներուն: Ներկա - յիս, Արար երկիրները երկրորդ մեծա - դոյն յաճախորդը կը ներկայացնեն Յու - նաստանի համար, առաջինը մնալով Հա - սարակաց Շուկան: 1972-էն 1977, յու - նական արտածումներուն տարողութիւնը դէպի Արար աշխարհը 12 անգամով աճե - ցաւ, 50 միլիոն տոլարէն հասնելով 600 միլիոն տոլարի: Ներկայ տարեշրջանինը դեռ հրապարակուած չէ:

բեմն բեմադրութիւնն իրականացրեց մեր հանդիսատեսին արդէն ծանօթ լի - բանաւայ ռեժիսոր Վարդան Խաչատրեան: Մեր քատրոնը, որ ունի պարունակա - կան մերկայացումներ ի հարուստ աւան - դոյթներ, այս բեմադրութեամբ նորովի հաստատեց պարսեմանական քատրոնի կենսունակութիւնը: Բեմականցման հե - ղինակ, բեմադրող ռիժիսոր եւ գլխավոր դերակատար Վ. Խաչատրեան հանդիսատես - սին մերկայացաւ իր բազմաշնորհ տըր - եակներով: Մօտերս պիտի բեմագրուի Գէորգ Արշակեանի Սարտարապատ պատ - մա - հայրենասիրական թատերախաղը: Ապագայ ծրագրերներուն մաս կը կազմեն Շէյքսպիրի Տիտոս Անդրոնիկոսը, ռուս դասականներ եւ հայ ժամանակակից - ներ:

Կիրովականի Յ. Արեւեան թատրոնը յառաջիկայ տարի կ'արձանագրէ իր հիմ - նադրութեան 50-ամեակը: Վ. Շահինեան -

Միւս կողմէ, Յունաստանի ներածում - ները, գլխավորաբար քարուղը, իրենց կարգին աւելցան շուրջ 80 միլիոն տոլա - րէն բարձրանալով մօտ 800 միլիոնի: Ե - լեւումուքը, ինչպէս կը տեսնուի, նպաս - տաւոր չէ Աթէնքի համար: Այսուհան - դերձ, բացը գոցելու կամ հասաւորա - կշռելու ձգտումը ակնհեւ է: Առնուալն այս է Աթէնքի այժմու քաղաքականու - թեան առանցքը:

Համագործակցութեան գետնին վրայ մատնանշելի կէտեր կը մնան յոյն - ա - րար դրամատան մը հիմնումը՝ 40 տո - կոսով սեփականութիւնը Յունաստանի Ազգ. Դրամատան եւ 60 տոկոսով սեփա - կանութիւնը Քուէյթ - Լիբիայի: Ասիկա Յունաստան հաստատուած 15-րդ օտար դրամատունը կը հանդիսանայ, ինչպէս նաեւ ձկնորսական միացեալ ընկերու - թեան մը կազմութիւնը Յունաստանի եւ Լիբիոյ մասնակցութեամբ:

Թերեւս ամէնէն յատկանշականը նը - կատուի ճարտարապետական ծրագրերն - րուն իրագործումը յոյն ընկերութիւննե - րուն միջոցաւ Արար երկիրներուն մէջ, վերջին տարիներուն:

Յունաստանի աշխարհագրական դեր - քը՝ մերձ Արար աշխարհին, ինչպէս նաեւ Յոյներուն ունեցած լայն ծանօթութիւն - ները շրջանի առեւտրական սովորու - թիւններուն, կենցաղին, լեզուին հետ (չառ - շատեր նախկին քաղաքացիներն են այս ու այն Արար Պետութեան, ունին նաեւ գաղութներ) գլխավոր ազդակները կը հանդիսանան նման ծաւալումին: Յոյ - ները կը շինեն օդակայաններ, կառույթ - ներ, հիւանդանոց, պանդոկ եւայլն գը - րեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ: Ասիկ քան տասնեակ մը յունական ընկերու - թիւններու գործառնութիւնները, տուալ ճիւղերուն մէջ, ասոր ապացոյցը կու - տան:

Իրենց եզրակացութիւն հարկ է արձա - նագրել, թէ նուաճումը առաւել քան ցալ - տուն է: Եւ թափը կը շարունակուի:

Թ. Ա. Թ.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐԺԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ԳՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄՍՏՈՒՆԻ

Ոնուալ Օգոստոսը քրդական դիւղում էլ կային 40 գերեզմաններ խաչքարերով: Քուրդ աշիրէթները կռիւների ժամանակ (18-րդ դ.), կործանուել էին հայկական խաչքարեր, Արապո, Ունդուռ, Արթաֆ, Ուլաճուր գիւղերը, որոնք յետոյ Գրդե - րով վերաբնակուած էին: Բայց ունէին հայկական եկեղեցիները եւ ուխտատեղի - ները աւերակներ: Քրդերը ուխտի էին գնում այն աւերակները եւ յարգում էին: Ոնուալ Քրդերի գիւղագծերը դժուար էր զանազանել Հայերից: Մոնղոլական ար - շաւանքներ ժամանակ էլ Ոնուալում կա - տարուել են բռնի իսլամացումներ (Ե. Մեխիբեան):

×

12. ԳՂԻԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄ - Գղին գտնուում է Կարնոյ հարաւային արեւմտեան կողմը: Գաւառը սահմանա - կից է Երզնկայի եւ Տերափի: Պատմա -

կան Հայաստանի Ուրեան գաւառի գըլ - խաւոր քաղաքն էր Գղին: Նոր ժամա - նակներում ունէր հայ, թուրք եւ քուրդ խառն բնակչութիւն, շուրջ 15-000: Հայ - կական իշխանութեանց ժամանակ, Գղի կամ Կեղի եղել է զուտ հայաբնակ քա - ղաք: Քրդերն ու թուրքերը, յետագայ տարիներին է որ եկել են այստեղ բնա - կելու: Դարերի ընթացքում, Հնայած իս - լամ տարրերի աւելանալուն, Գղին պա - հել է միշտ իր հայկական գիւղագիծը: Ունէր շուրջ 26 հայաբնակ գիւղեր, մեծ մասամբ հայաբնու, ինչպէս Սեղանք, Աստղաբերդ, Ճարագեղ, Սաւաճոր, Օս - նակ, Սեղիւիւլ, Հագոտուն, եւայլն (բը - նաշխարհիկ բառարան): Այս 26 գիւղն - րից 12-ը զուտ հայաբնակ էին, մնաց - եայլերը խառն: Գղիի Քրդերուն մի մա - սը հայութիւնից է իսլամացել: Այս քըր - դացած Հայերը Հայոց հետ շատ մօտ էին եւ պահել էին հայկական որոշ սովորու -

թիւններ, հայոց հետ Վարդապառն էին տօնում:

Հերոսիք քուրդ գիւղի բնակիչները ա - սում էին, որ իրենց նախնիքը Հայ եղած են որ արաբական տիրապետութեան ժա - մանակ, իսլամանալով քրդացել են: Քղի գաւառակը ունէր շուրջ 360 գիւղեր, մեծ մասամբ քրդաբնակ եւ քիչ էլ թուրքեր: Ըստ Տերափի լաւ ուսումնասիրող Գ. Հալաճեանի, Քղի քաղաքը ունէր 22 հա - յաբնակ գիւղեր եւ 20 քրդաբնակ գիւ - դեր: Քղիի գաւառին մէջ կար Սանճաղ կոչուող շրջանը որ ունէր 50 գիւղեր, որոնցից 3-ը հայկական, մնացեալները քուրդ: Իսկ ըստ Լեւոն Սրապեանի, Քղի ունէր 12 զուտ հայաբնակ գիւղեր եւ 14 խառն բնակուած գիւղեր:

Քրդական իշխանութեանց շրջանին Հայերից շատեր քրդացել են ազատուե - լու համար հարստահարութիւններից եւ ճնշումներից: Այս կերպով է, որ Քըր - դերը մեծամասնութիւն են դառել: Քըր - դական շատ գիւղերում կային եկեղեցի - ները եւ ուխտատեղիները աւերակներ, որտեղ Քրդերն ու Հայերը միասին ուխ - տի էին գնում: Ինչ որ վկայում է թէ Հայոց հետ իրենց բոլոր կապերը չէին խզել: Քղիի խառն բնակուած գիւղերի անուններն էլ մեծ մասամբ հայկական էին, ինչպէս Վիճաճոր, Ջերմուկ, Ագ - րակ, Ուուպս, եւայլն (Լ. Սրապեան),

ինչ որ նշանակում է, թէ Հայոց կողմից էին հիմնուել, Քրդերը յետոյ էին եկել կամ էլ մաս մը Հայեր քրդացել էին: Մոնղոլական եւ Լեւիթիւմուր արշա - ւանքների ժամանակ էլ Քղիում կատար - ուել են բռնի իսլամացումի գէպքեր (Հ. Մ. Չամչեան):

13. ԵՐԶՆԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Երզնկա կամ Երզնկա Արեւմտեան Հա - յաստանում հին պատմական քաղաք է: Մինչեւ ԺԱ. դարում սեղճուք թուրքերի Հայաստանին տիրելը, Երզնկան իր շըր - շանով դարերով եղել է գրեթէ զուտ հա - յաբնակ մի քաղաք: Թուրքերի այդ շըր - շանը դրաւելուց յետոյ էլ դարերով եր - գընկան եղել է հայահոծ: Մոնղոլ թա - իսլամացումներից, որոնք գնալով աւելա - նում են յետագայ տարիներին: Յատկա - պէս 16 - 17 - րդ դարերին է, որ Հայերի բռնի իսլամացումները զանգուածային բնոյթ են ստանում: Այդ ժամանակներից Հայերի այդպէս տաճկանալով դաւաճ - իր հայկական գիւղագիծը սկսում է մեծա - խել եւ իսլամ տարրը սկսում է մեծա - մասնութիւն կազմել:

(Շար. 16)

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԿ

ՄԱՐՍԵՅԼԻ ՄԷՋ

Փարիզ, 11-ին, Վալանս եւ ապա Մարսել: Չորրորդ հանգրուանն է Շնորհք Արք. Գալուստեանի Ֆրանսա կատարած լրագրողական:

Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքին այս օրերէն արտասահման միջոց եղբայրութեան, սիրոյ, հոգեկան ցնծութեան, և միջխորութեան, ազգային շերտեաններէն, խանդավառութեան և հպարտութեան ալիքներ կը բարձրացնէ: Պատրիարքը կուգայ այն նուիրատական Աթոռն որուն վիճակուեցաւ դարեւոր ընթացքին պատմական առաքելութիւն: Պատրիարքը կուգայ այն քաղաքն որ եղաւ դարեւոր շարունակ հայութեան մէջ հաստատման մշակութային, մտաւորական, կրթական, ազգային եւ քաղաքական լուսաւոր կեդրոնը: Պատրիարքը կուգայ այն երկրէն ուր մեր ժողովուրդը մնացորդացը վաթսուներեք տարիէ ի վեր կ'ապրէ տեւական անձկութեան մէջ իր գոյութեան, իր հաւաքական գոյատեւման, իր ազգային կալուածներու, հաստատութիւններու, հարստութիւններու պահպանման համար, իր ինքնութեան համար: Եւ նաեւ Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքութեան գահակալը Շնորհք Արք. Գալուստեան այսօր մեզի կ'ընդհանրանայ որպէս տիպար՝ հայ եկեղեցականին որ գիտակից իր կոչումին, դիտակից իր առաքելութեան, քաջաներկիւղ և անխնայ հովիւի ցուպը ձեռին՝ մարտնչելու ի վեր կը պայքարի աւելնալ, իր մարտնչելու վրայ կը կրէ տառապանք, ցուցիւր իր հօտին, կը բաժնէ անոր մտահոգութիւնները, յուզումները, անոնց անհանգիստութիւններն ու նաեւ գոհունակութիւններն ու ուրախութիւնները: Այս է հասարակ ճշմարիտ հովիւ՝ որ Ներսէս Վարժապետեաններու, Սրբիմեան Հայրիկներու Աթոռին վրայ փառքը եւ անասանութիւնը կը հիւսէ Հայաստանայայտ Սուրբ Եկեղեցւոյ:

Եւ սակայն ժողովուրդը իր լայն խաւերով առիթը չունեցաւ վայելելու Շնորհք Պատրիարքը: Ան եկած էր միայն հանգանակութիւններ կատարելու ի նըպաստ թրքական գաւառներու մէջ ապրող Հայերու Պոլսի փոխադրման եւ հաստատման, այսինքն Հայացման համար: Նաեւ եղբայրական ողջոյններ բերելու մեր թրքահայ ճնշուած գաղութէն, ամուր պահելու համար կապը գաղութէն դադարէլ, ինչ որ հրամայական է զօրացնելու համար հայութեան հաւատքը հայութեան վրայ, հայութեան ապագային մասին: Ահա թէ ինչու Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքը եւ անհասանելի Պատրիարքին շնորհակալութիւնը աւելի արձագանգ պէտք էր գտնէր ժողովուրդի ամենալայն խաւերուն մէջ:

Մարտի 11-ի համար նախատեսուած յայտագրի, այն որ մամուլով յայտարարուած էր, վերջին պահուն փոփոխութեան ենթարկուեցաւ: Կիրակի, Հոկտեմբեր

19-ի պատարագը ծրագրուած Գաթէտալ Տը Լա Մաթէօր (Մարտի 11-ի կաթողիկէ մայր եկեղեցի) ի վերջոյ տեղի ունեցաւ Փրատոյի Հայոց Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին: Անկասկած Մարտի 11-ին Փարիզ եղած դիտողութիւնները, ելած աղմուկները օտար չեն այս կարգադրութեան: Մարտի 11-ի մէջ ընդունելութեան յայտարարութիւնը կ'ազգայնացնէ Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը: Սակայն դործին դեր ունեցան Պատրիարք Հօր երկու հոգեւոր զաւակներ՝ աշակերտներ՝ Գարեգին Վրդ. Պէքճեան եւ Սաշիկ Նըմազեան: Յակոբ Եպիսկ. Վարդան եւ նաեւ ընկերացաւ Պատրիարքին բոլոր այցելութիւններուն եւ ընդունելութիւններուն:

Ահաւասիկ Շնորհք Պատրիարքի Մարտի 11-ի այցելութեան նկարագրութիւնը օր առ օր:

Հոկտեմբեր 17-ին Շնորհք Պատրիարք որուն կ'ընկերանայ զաւազանակեր Վրդ. Վրդ. Սարգիսեան Մարտի 11-ի հանձնով հիւսիսային կողմէն, կանգ առաւ իր ճանապարհին վրայ գտնուող առաջին Հայկ. եկեղեցին, այսինքն Սէնթ - Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթոլոմէոս եկեղեցին: Ժամը ճիշդ 16-30-ին, թափօրով, Պատրիարքը բարձրացաւ եկեղեցւոյ մուտքին, զանգակներու զօղանքին տակ ուր զինքը իմաստորեցին Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան՝ հոգեւոր հովիւ եւ հոգաբարձութեան անդամներ եւ ապա Հրաշափառով առաջ նորդուեցաւ զէպի եկեղեցւոյ խորանը: Գոհարանական աղօթքէ մը յետոյ, Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան արտասանեց բարի գալուստի խօսքը ըսելով յատկապէս՝ «Պատրիարք Հայր, այս գաղութը մեր անձին մէջ կը տեսնէ հոգեւորական մը, մտաւորական մը եւ Հայ մշակոյթին ծառայող անձը»: Վաչէ Ծ. Վրդ. որ աշակերտ եղած է Շնորհք Պատրիարքին ըսաւ՝ «Պատմական քուական մըն է մեր կեդրոնը համար: Կ'ընդունինք քաջա - թի Պատրիարքը, որ ռաբի ելած է ու կը շրջի գաղութէ գաղութ մեծ գործ մը կատարելու համար»: Հուսկ, Շնորհք Արք. շնորհակալութիւններ յայտնելէ յետոյ յայտարարեց՝ «ձեզի կը բերեմ սիրոյ եւ եղբայրական գգացումները, ողջունեմ իր Պոլսոյ մեր ժողովուրդին, որ երէկ կեդրոն էր հայկական, եւ սակայն, այսօր հազիւ կը պահէ անցեալէն եկած, իր եկեղեցական, ազգային, բարեսիրական, կրթական հաստատութիւնները գերմանացիներէն միգրացիոն բայց խոր գիտակցութեամբ, ու նաեւ ողջունեմք, պահանջներն ու կարիքները կեդրոնական եւ հարաւ - արեւելեան գաւառներու մէջ ապրող Հայերուն: Շատ էին անոնք, վաթսու - եօթնամասուն տարի առաջ: Այսօր քանի մը հազար հազիւ, մնացորդաց մը միայն: Մեր հայրական պարսնն է պատապարել եւ օգնել անոնց: Եկած եմ

անոնց համար մեր սրտի դռները բացելու»:

Սէնթ - Անթուանի թաղականութիւնը արդէն իր շրջանին մէջ կազմակերպած էր արագ հանդիսակոթիւն մը (տասներկու հազար ֆր.) եւ իր անդամներէն Ներսէս Պատրիարքի կարգաց ցանկը նուիրատուներուն եւ ապա ընդգծեց նուիրատուութիւնը Շնորհք Պատրիարքին կառարած առաքելութեան եւ աւելցուց՝ «Սէնթ - Անթուանի Հայերը երջանիկ օր մը կ'ապրին այսօր, վայելելով քաջ Պատրիարքի մը քանակագին ներկայութիւնը»: Ընդունելութիւնը շարունակուեցաւ զինեմանով մը, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Հոկտեմբեր 18-ին Շնորհք Պատրիարք ընդունուեցաւ Սէնթ - Ջերմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին: Ժամը 18-ին Հրաշափառով մուտք գործեց եւ ապա կառարուեցաւ երեկոյան Ժամերգութիւն: Արարողութեան արարտին Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան արտասանեց արտաբերական խօսքը: «Ձեր կեանքը ամբողջ եղաւ յոգնուած, ծառայութիւն, տառապանք: Կը ծառայէի Կոստանդնուպոլսոյ Աթոռին ու անոր վրայ կ'աւելցնէի գաւառի Հայերու դժուարին հարցը: Սիրելի եւ գնահատելի աշխատակից մը կը տանիք, Գիտեմ ձեր ծանրութիւնը մեր բեռին: Այս գիտակցութեամբ է որ կ'ողջունեմք ձեզ որպէս հաւատարմ, օրաւոր կամքի տէր, նուիրելով մեծ Պատրիարք մը որ լուսագոյն ծառայութիւն կը բերէ եկեղեցւոյ եւ Ազգին»: Շնորհք Պատրիարք հոգեկան ներշնչումով քարոզ մը տուաւ բնաբան առնելով երեկոյան Ժամերգութեան սաղմունիներէն՝ «Խոնարհեցո՛ւ տէր զանկն քո եւ յուր ինձ, զի աղփաւ եւ տնայնի եմ ես»: Պատեցաւ հոգեկան տնայնիութեան եւ աղքատութեան մասին, յորդորեց վեհանախութեամբ եւ զթուրեմք լեցնել սրտերը նամանակաւոր այս փոքրուն վերայ ուր մեր ժողովուրդը կ'ապրէ բարօր կեանք: Չմոռնալ որ մեր ժողովուրդին մէջ տնայնիկ կան, աղքատներ կան, չբաւարարուող կան որոնք պէտք է միջոցաւ եւ աւելցուց՝ «այդպիսիներու անուանով է որ քաղաքը կ'աւելնայ: Անոնք որ մեզ յուսալով մեր սրտին մէջ կ'ընդունինք մեկ հայ մանուկ»: Պատրիարքը հպանցելով անհարկով մը ներկայացուց Պոլսոյ Հայ Ազգ. եկեղեցական կեանքը իր ղեկարարութիւններով, ընդգծեց Պոլսահայ հայութեան կատարած դերագոյնը զհայրենիքի մասին: «Մեր լուծը ծաւալու է, սակայն մեր ունեւոր լրայ կուգայ քեզի: Մեր բեռը քաղցը է, որովհետեւ հոգեկան գոհումակութիւն կը պատճառէ, քանի անոնք մեր բոլորներն եւ եղբայրներն են, տնայնի ու աղփաւ»: Սէնթ - Ջերմի թաղականութիւնը եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ սարքեց Սիրոյ Սեղան ի պատիւ Պատրիարքին: Ներկայ եղան Սէնթ - Ջերմիներն եւ հրաւիրեալներ: Հանգանակութեամբ՝ քանակէկ հազար վեց հաւիրու ֆրանք:

ԿԱՐՕ ՅՈՎԱԿԻՄԻԱՆ (Մնացեալը Յաջորդով)

ՅՈՒՆԻՍԵՖԻ մէջ, Հոկտ. 5-ին, տեղի ունեցած է «Վեկիլութեան» եւ «Էմ» փողոցներու անկիւնը գտնուող Հայ Կեդրոնի մէջ Հայութեան Ընկերային Ծառայութեան Գրասենեակի բացումը, ներկա - յուրեմք քաղաքացիներ Տանիէլ Ուսթ - Հրապարակ եւ քաղաքացիներ Հայերու: Պատմական բացման խօսք տնայնիկ քաղաքացիներ շնորհակալ պետական հաստատութիւնները ոչ միայն հպարտ են այս Գրասենեակի իրագործումով, այլեւ բախտաւոր են Հայերու նման պատուաւոր, աշխատանակ քաղաքացիներ ունենալով իրենց մէջ: Պատշաճ ընդունելութիւնէ ետք, Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ 600 հոգի: Բացումը կատարած է Արարած Սաղաւնեան: Երուարդ Սրբաբեկեան ներկայացնելէ ետք պատուոյ սեղանի անդամները վեր առած է օրուան կնքահայրութիւնը տնայնիկ Տէր եւ Տիկին Վահան Ծամբանի նուիրումի ոգին, (ի դէպ, այդ առթիւ զոյգը 10 հազար տոլար նուիրած է): Յանուն Հայ Երիտասարդութեան ուղերձ մը կարդացած է Ռոզ Մկրտիչեան, որմէ ետք խօսք տնայնիկ ընկ. Սարգիս Զէյնթեան (Պէյրութէն) նախ ներկայացուցած է Արեւելի եւ Ամերիկայի Հայութեան հոգեկան, եւ ոգեղէն կապերը, դրուատած Հայութեան միջոց առաջնակարգ դերերու վրայ ըլլալու ձգտումը եւ յանձնարարած մեր Գաւառի եւ պահանջներուն հետապնդման պատրաստութիւնը անխափառ պահելու: Մհեր Երմանեանի վարած հանգանակութիւնէն զոյգացած է 30 հազար տոլար, իսկ վիճակահանութեան դրուած Գաւառի կառքը շահող Հայկ Սահաթեան 5 հազար տոլար նուիրած է:

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, Սեպտ. 27-ին մեծածէ պուրկարահայ «Երեւան» կազմակերպութեան կեդր. Վարչութեան եւ «Երեւան» թերթի խմբագրութեան անդամ Երուարդ Մալխասեան: Մնած էր 1932-ին՝ Սոֆիա, ուր աւարտած է Տնտեսագիտութեան Հիմնարկը, Հեղինակն է կարգ մը գիտական մենագրութիւններու, գիրքերու եւ քաղաքացիական յօդուածներու, որոնք թարգմանուած են քանի մը լեզուներու: Թարգման կատարուած է Սեպտ. 29-ին Սոֆիայի կեդր. Գերեզմանատունը, ուր ներկայ եղած են Պաղատիութեան Համաշխարհային խորհուրդի անդամներ, գիտնականներ եւ պուրկար անուանի դէմքեր: խօսք տնայնի ֆրոնթ. Ստոյեղին Սալով՝ Գիտութեան Ակադեմիայի Միջազգային յարաբերութիւններու Հիմնարկին, Ռոմէլ Զանտար՝ նախագահ Պաղատիութեան Համաշխարհային խորհուրդի, Կարօ Հայրապետեան՝ «Երեւան» թերթի խմբագրապետ եւ Թոմոս Վեյլե՝ Տնտեսագիտութեան Հիմնարկէն:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻ 1 ԼՆՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Տան հարսը, անկիւն մը նստած, երախային ծիծ կուտար: Կատուն բարձիկ քիթը տակը կը լիզէր: Դուրսը մութ էր, ու թեթեւ հով մը կար: Կարծես հոգի մէջէն սպիտակ ձիւներն էր կ'անցնէր, այնքան թեթեւ ու անխանային: - Հա, աղաւ, որ մեծնաս, - կը կրկնէր Մինա՝ ձեռքը փոքրիկ տղուն դըլ - ինք վրայ պահած: Քեռի Օվան, ձերացած պատրիարքի պատկառելի գլուխով ու մօրուսով լայն բացուած Աստուածայուն լայն վրայ

հակած՝ ճրագին տակ կը կարգար Հին Կառնարանին այն մասը, ուր Մովսէս Խորայէլի ժողովուրդը անապատէն կ'առաջնորդէր: Մերունի Օվան, կը կարգար ծխախոտի հոտին հետ խառնուած աւետարանական ձայնով: «Եւ ասէ Տէր ցՄովսէս՝ երթ եւ աստի՛ դու եւ ժողովուրդն քո զոր հաներ յերկրէն եգիպտացւոյ, յերկրին զոր երգուայ Արարածու, իսակահայ եւ Յակոբայ. ասեմ գաւառի ձերում տաց զնա: Եւ առաքեցից ատաշի երեսաց քոց զհրեշտակ իմ, եւ մերժեցէ զբանանացին եւ զամովհրացին եւ զգեռացին եւ զգիւրեղացին եւ զգեռեղեղացին եւ զգիւրեղացին եւ զգեռեղեղացին եւ ատարեաց զքեզ յերկիրն որ բլրէ զկաթն ու զմեղր»: Զրագին կարմիր լոյսը ձերուկ Օվանին

դէմքին հին իւղաներկի մը երեւոյթը տուած էր: Փոքրիկը քնացեր էր բարձիկ վրայ ու տունը օրհնութեան մը պէս ծերուկ Օվանին աւետարանական ձայնով լեցուած էր, երբ դուրսը լուսեցաւ ձիւնոտի դոփին: Թերեւս ուշ մնացած ճամբորդ մըն է, որ կ'անցնի ճամբէն, մտածեց ձերուկը ու շարունակեց իր ընթերցանութիւնը: Զիւն ոտքերու ձայնը աւելի որոշ լրատուեցաւ, կարծես հնձանի դրան վրայ ըլլար:

Այդ օր, ցորեկին, Մարտիկ Հացեկի դաշտերուն մօտիկցած էր Դամիշուրի կողմերը անցնելու համար: Ու այդ գիշերը եւս հեռուար սարէն պիտի դիտուէր, սիր նայող Զէյնապի պատկանանք: Իր ձին ջրելու համար մօտեցած էր մօտաւայն առուին, երբ տեսած էր կարճահասակ աղջիկը գիւղացի մը, որ առուին վերայ հակած՝ լուր կը խմէր: Զամբորդը պատմած էր որ երէկ Հացեկի հնձաններուն մէջէն, Վարդապետի կուրիկ գաղով Գարափոնակարի պաշտպանները անցեր էին: Զամբորդը վրայ յարձակած էին նաեւ իր վրայ ու տարած էին իր էջը:

- Աշխարհի վրայ ունեցածս այդ էր, աղա: Պատմած էր թէ ինչպէ՛ս պաշտպանութեան տարած էին բանջարանոցներուն ու դաշտերուն մէջ կապուած էջերը թէ ինչպէ՛ս գիւղացիներուն վրայ յարձակած էին: Զամբորդը իր աչքերով տեսած էր դաշտի մէջ աշխատող հացեկիցներու իրարանցումը, տեսած էր թէ ինչպէ՛ս բանուորները սարսափահար գիւղ վազած էին, կոկորն իրենց առջեւ թարթարի պէս վազցնելով: Մարտիկ այս օր լրացած էր, արծուի մը պէս քաշուած էր լեռներուն մէջ, ու արծուի մը պէս իր թեւերը ծալած սպասած էր որ մուկն իջնէ: Այդ գիշեր Զէյնապ սարը նայող պատմականին մէջ դրած էր ճրագը ու կը սպասէր Մարտիկին: մինչ Մարտիկ ուսեղ հերկարակի մը պէս, մուկն հետ Հացեկի հնձաններն իջած էր ու իր հրակայ թեւերը զարկած էր ճրագը չմարած հնձանի մը կտուրին: Թեւ, թեւ, թեւ... Քեռի Օվանին հնձանին դուրս թափող Մարտիկն էր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԻ — Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Աստուծոյ Գուրդնեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեան, Պ. Գալուստ Հայրապետեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Անոյ Հայրապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վահանոյ Ամիրխանեան, Այրի Տիկին Բապեան, Տէր եւ Տիկին Ղա — զարոս Ղազարեան, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Մամուլէ — Մուրատեան Վարժարանին, Մարտէյի Հայ Մշակոյթի Տան Գանձախումբին, Մարտէյի եւ Տէսինի Տարօնի Հայր. Միւս — Օտտոյի Կապ. ինչի մասնաճիւղերուն, Հ.Մ.Ը.Մ. — Արծիւ Միութեան եւ բոլոր անոնց՝ որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով, հեռագրով, հեռաձայնով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ հօր, մեծ — հօր, հօրեղբօր, անեղ հօր, կեսարայրին, տաղրով, խնամիւն եւ ազգակիներին:

ՄԵՐՈՎԻԷ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տխուր առիթով, որ պատահեցաւ Օգոստոս 5ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ — ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հ. ՍԵՐՈՎԵԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Հայկուհի Տամրամեան 500 Գ. կը նուիրէ տեսուչ — վարդապետին յիշատակին (ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՄԱՐԻ — ՆՈՒՊԱՐ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ»

ԳԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«Արդի Հայ Գեղանկարչութիւնը» կը բանախօսէ:

ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Երեւանի Մ. Սարեան Թանգ. Տնօրէն Հինգշաբթի, Հոկտ. 30, ժամը 20-30ին: 57, Պուլիառ Ժուռտան, Փարիզ 14րդ ՄՈՒՏԲԸ ԱՉԱՏ Ի

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն՝ Հրաչ Սարգիսեանի մահուան 26րդ տարեկիցին ի յիշատակ՝ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան կը նուիրէ 250 Գ. Հայ Ուսանողներու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն եւ 100 Գ. «Յառաջ — Միտք եւ Արուեստ»ի):

×

Այրի Տիկին Նուարդ Շահինեան եւ ընտանիքը իրենց խնամիւն՝ Տիկին Սարգիսեանի յիշատակին մահուան քառասունընէ առթիւ, կ'ընեն հետեւեալ նուէրները —

500 Գ. Սամուէլ — Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Գ. «Յառաջ»ին:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՌՈՐԵՐՈՒ, ՌԱԶ — ՄԻԿԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱՆԻՍԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 10ին, իր գրասենեակը՝ 32, Ռիւ սը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ: Տեղեկատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին բոլոր ռազմիկ ընկերները: Զեղապահ ԸԼԼԼ:

ԴՊՐՈՅԱԿԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հ.Բ.Ը.Մ. — ՎԱԼԱՆՍ

Վարանի Հ.Բ.Ը.Մ. Միութեանը կը ծա — նուցանէ յարգոյ հասարակութեան, թէ Հոկտ. 24ին վերսկսած են՝ Հայերէն եւ Պրանսերէն Լեզուներու դասաւանդութիւնները, Միութեան «Ե. Հիւսիսեան» սրահին մէջ:

Պրանսերէն Լեզու — ամէն Ուրբաթ, ժամը 19-30ին. դասատու՝ Օր. Հայրապետեան:

Հայերէն Լեզու — ամէն Ուրբաթ, ժամը 20-30ին. դասատու՝ Նարեկ Խէլք:

Սրճանագրութիւնները՝ տեղւոյն վրայ — 6, Ֆավանթին փողոց — ՎԱԼԱՆՍ

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԱՐԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Միութեան Մարտէյի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. Ժողովը՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 2, առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes
14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE

PROCHAIN VOYAGE

DU 22 NOVEMBRE AU 05 DECEMBRE

Meilleures Conditions — 3.220 F

×

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայացնել ամէն Զորեղաբերի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարտէյի՝ դիմել 2. ԱԼԻԲՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

Վալանս՝ դիմել 3. ԳԱՍԱՊԱՐԵԱՆԻ — Ալֆոնսի՝ դիմել 8. ՊՈՅԱՆԵԱՆԻ

Sous la Présidence de JEAN CARZOU

VIIe FESTIVAL

D'ART ET DE CULTURE

J. A. F.

Avec la participation de 400 Artistes et Concurrents, dont les Ensembles Folkloriques: ARAXE, CAUCASE, HAGHTANAG, NAIRI et NAVASART.

Les Groupes Instrumentaux SASSOUN et SAYAT - NOVA.

Les Chorales NAIRI et SAHAK-MESROB

Et Artistes d'Arménie Soviétique: Roupen Aharonian: violon, Arthur Outmazian: acteur, Haroutioun Papazian: piano, Robert Elipekian: peintre.

×

THEATRE VICTOR HUGO

14, Ave. Victor Hugo, 92220 — Bagneux

— Vendredi, 31 Octobre

19 h.: Vernissage de l'Exposition.

20 h. 45: Premier Gala et ouverture solennelle du Festival.

— Samedi, 1er Novembre

15 h. 30: Deuxième Gala.

— Samedi, 1er Novembre

20 h. 45: Gala de Cloture des Concours.

×

UN EVENEMENT SANS PRECEDENT

Dans le cadre de VIIe Festival JAF

LE DIMANCHE, 2 NOVEMBRE, A 15 h.

AU THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES 15, Ave. Montaigne, 75008 — Paris

GALA EXCEPTIONNEL

DES 1ER PRIX DU FESTIVAL

AVEC LA PARTICIPATION DES ARTISTES D'ARMENIE SOVIETIQUE

×

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

31, Ave. George V — 75008 Paris

DIMANCHE, 2 NOVEMBRE, DE 17 h. A 24 h.

GRAND BAL DE CLOTURE

REMISE DES PRIX

Animé par les GAIDZAG'S

Réservation Tables: 606.27.51

Location: Bagneux au guichet du Théâtre Victor Hugo.

Paris: Centre Culturel UCAF — JAF. 6, Cité de Wauxhall, 75010.

Alfortville: Café Philippe, Place Carnot.

Issy - les - Moulinaux: Bénlian, Bd. Rodin.

et au guichet du Théâtre des Champs - Elysées, pour le Gala des Premiers Prix.

Festival Informations: 208.76.49 (le soir)

JACQUES CHELELEKIAN

HAVAS VOYAGES

vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Archag MALIAN

ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE

DU SAMEDI 27 DECEMBRE AU VENDREDI 9 JANVIER

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN

Jacques

VOYAGES WASTEELS

87 la Canchière 13001 MARSEILLE

tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

SAMEDI, 1er NOVEMBRE, A 15 h. 30

A L'OLYMPIA
grand gala

DE LA CHANSON ET DU FOLKLORE ARMENIEN

A V E C

LÉVON KATERDJIAN

Venant spécialement des Etats — Unis,

Accompagné par la formation de

BERNARD DEDEDJIAN

et la participation de l'Ensemble Folklorique

NAIRI

DU NOR—SEROUND DE PARIS

ORGANISE PAR LE COMITE DE GESTION

DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

17, RUE BLEUE

Billets en vente:

- M.C.A., 17, Rue Bleue, 75009, Paris
  - Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévis, 75009, Paris.
  - M.C.A., 9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville.
  - SEVAN, 4, Rue Lazare Carnot — 92140 Clamart.
  - Garage de la Gare, 1, Rue Félix Chabert — 95500 Gonesse.
  - Rest. Armand, 24, Rue Rodier — 75009 Paris
  - Music - Hall OLYMPIA, 26, Bd. des Capucines — 75009 Paris.
- et auprès des responsables des M.C.A.

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՓԵՐԸ

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ «ԹԵՐԻՄԱՆ» Հայկ. Սպանկոպիստեր Կ'ակնարկե...

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՍԵՐԻՆԻՍՏՈՒՄԻ «ՅՅՐԴ ՊԱՏԱՆԴԸ» ԳԱՐԹԸՐ
Իսկական ջրամբար մըն է զոր Իրան
և Երևանի միջև ընկած Նախապետական հետ,
մասնավորապես Նախապետական հետ,
որտեղ ծագեցան թէ Իրան ազատ պայտի
արձակեց եթէ ոչ ըստ իր, դո՛ւն է մէկ կա-
րգաւոր մասը ամերիկացի պատանդներն -
ըստ Այս լուրը այնքան լուրջի առնուած
էր, որ հարկաւորութիւնը լրացողները Ամերի-
կայէն Ֆրանսիոյ մէջ առին իրենց շուշնջը
որ կատարելագործուած պայմաններու
տակ կը սպասէին պատանդներուն: Թե՛-
րան մէջ եւ Դոմի խորհրդարանական
եւ իրենց կը շարունակեն «չինական
շարժանքը» ու ամէն վարկեան նոր
խտածուած մը կը հաղորդեն: Կիրակի
արտաքին գործերու նախարար Եր -
վան Սպանկոպիստեր, ապա՝ Չորեքշաբթի: Կ'ըս-
տին, ամէն պարագային մէջ, թէ Հոկտ.
23-ին Գարթըրը նամակ մը գրած է Պանի
Սպանկոպիստեր, ուր կը յայտնէ թէ կ'ընդունի
ստանդարտացում 4 պայմաններէն երեքը:
Միայն զոր չի կրնար ընդունիլ նախկին
Նախնի հարստութեան յանձնումն է,
որովհետեւ ամերիկեան գործադիրին
կատարած շուշնջ: Միւս երեք պայմանն -
ընդ Ամերիկայի յանձնառութիւնները
միջամտել չըլլալու Իրանեան գործերուն,
պարսկական (Ամերիկա գտնուող) ունեց-
ւածներուն յանձնումն եւ հրաժարում հե-
տապետներէ Իրանի դէմ պայմանա -
դրի խղումի համար: Խորհրդի մ է շ
Ամերիկեան ընտրութեան նախօրեակին,
52 պատանդներու վրայ, ուրիշ մը աւել-
ցած է: Արդարեւ իրենցինքն 53-րդ պա-
տանդն է՝ Գարթըր, ինչպէս գիտել կու-
տար: Ֆիլիք Սպանկոպիստեր «Խորհրդի կը
զուարճանայ» խորագրած իր յօդուածին
մէջ (Փոքրիկն ուր Գարթը) ուր կը շեշտէ
«Խորհրդի կրնայ հիմա ազատ արձակել
ընտրութեան պատանդները կամ մաս մը: Աւե-
րիկն ունի: Եթէ պատահի որ Գարթըր վե-
րադարձի Դոմի մօրեւանդը դեռ չորս
տարի կը պահէ իր 53-րդ պատանդը»:
Դեռ կայ յատկանշական ծաղրանկար
մը, որ կը ներկայացնէ Գարթըրը եւ
կործան ամերիկեան դրօշակը իր 52 ...
պատանդով: Ու Գարթըր կը բացառանշէ
«պատանդ գլուխ» ասող մը: Ամերիկ -
եան դրօշակը փոխելու փափաք ունիմ»:
X
Տեղւոյն վրայ ճակատամարտն է որ կը
շարունակուի Իրանի հետ եւ իրաքեան
աւերած միջոց կը սպառնան իրարմանհա-
րի, որ դուռն է Ապատանի, այսինքն՝ Ի-
րանի քարկալային դիմադրող կեդրոնին:
Արդէն այս ամբողջին ետին կայ միջո-
գործող եւ վենեզուելա Օփիլի արտա-
կարգ ժողով կ'ուզէ «ուսումնասիրելու
համար շուկային կացութիւնը» մէկ ամ-
ուսումնական ծրար: Այս մասին գրած իր յօ-
դուածին կրած է: Այս մասին գրած իր յօ-
դուածին մէջ Պրիւնո Տէթոմա (կը Մոնտ
Հոկտ. 24) կը գրէ «Հրատարակուած ա-
մէջէն ամբողջական ուսումնասիրութեան
մէջ մասնակի կամ ամբողջական քան -
դուանքուն մասին, փէր Թերգեան (իմա՝
«Պատմութիւն» աշխատակից՝ Պետրոս Թեր -
գեան) արաբական քարտէզն ու կազմ յօդ-
ուածին մէջ 9 միլիոն տղար կը գնահա-
տէ (39 միլիոն ֆրանք) Իրանի եւ Իրանի
քարկալային, կազմ եւ քարկալային մի-
կան հաստատութեանց կրած կորուստ -
ները:

«Թերգեան»-ի նիւ Երթի քաղաքից
կը հաղորդէ իր քերթին, տեղւոյն քրդ-
պատուիրակութեան կեդրոնի գէմ կա -
տարուած եղեռնափորձին առթիւ (տե՛ս
«Յառաջ» Հոկ. 14 եւ 15) --
X
Նիւ Երթի մէջ ՄԱԿ-ի կեդրոնին դէմ
ուճակոտուած էր Թիւրքիոյ չէնքը, ո-
րուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ թուրք
պաշտօնական կազմակերպութիւններու
աշխատանքի կեդրոնները: Այս ահա -
րեկուտ ստանձնած էր Հայկական գաղտ-
նի կազմակերպութիւն մը եւ ՄԱԿ-ի
թուրք պատուիրակութեան խորհրդական
Ալթէմուր Գըլըզ դէպքէն վերջ հեռատե -
սիլէն խիստ արտայայտութիւն մը ունե-
ցած էր հաշտութեան հետեւն ու անոնց հե -
ղինակներուն մասին:
«Կը տեղեկացուի որ Հայ կազմակեր -
պութիւններ սկսած են սպառնալ Ալթէ -
մուր Գըլըզի դէմ եւ կ'ուզեն զայն ըս -
պանել: Ահաբեկչները հեռաձայնած
են Ալթէմուր Գըլըզի բնակարանը եւ այս
պարագան յիշեցուցած են: Ներկայիս
Ալթէմուր Գըլըզի բնակարանը ամերիկ -
եան ոստիկան ուժերուն կողմէ խիստ
հսկողութեան մը տակ առնուած է եւ
տեղական ապահովութեան միջոցներ ձեռք
կ'առնուին խորհրդականին կեանքը պաշտ-
պանելու համար:
1975-ին վիշնջինի մէջ իր պաշտօնա -
տեղւոյն վրայ սպաննուած էր Թուրքիոյ
մեծ դեսպան Տանիլ Թունալըկլի, որուն
մահուան 5-րդ տարեկիցին առիթով
իր հոգակոյտին վրայ յիշատակի ոգեկո -
չում մը կատարուեցաւ:
«Նոյնպէս 1975-ին Փարիզի մէջ սպան-
նուող Թուրք մեծ դեսպան Իսմայիլ Է -
րէզի համար ալ յիշատակի հանդիսու -
թիւն մը տեղի պիտի ունենայ գերեզմա-
նատան մէջ»:
X
ԼԻԲԱՆԱՆ
ԲԱՆՈՒՄՆԵՐ՝
ԿՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵԻ
ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵՄ՝
ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆ
Ուսանող կազմած կառավարութիւնը
մասնաւոր ոգեկոտութիւն մը շարունակէ
զատ բաւական ընդդիմութեան կը բախի,
ինչպէս կը գրէ Պէյրութի Օսթան - ԼԸ
Ժուլը, Հոկ. 27-ին: Անդին ալ ծանր
միջոցաւոր պատահած են Գաթիպէյնե-
րու եւ Ազգ. կուսակցութեան (Շամուն)
ուժերու միջեւ: Քրիստոնեայ դոմին
Այն Ռեմանէի թաղամասը, շամունական
Հանաշ անունի «պատերազմի աւատա -
պետ»ին խմբակին եւ Գաթիպէյի ուժե -
րուն միջեւ: Մէկ մեռեալ եւ 9 վիրաւոր
կար ու ընդհ. գործադուլի կողմէ ի նը-
շան բողոքի: Գաթիպէյնեան մէկ թեր-
թը կ'ամբաստանէ Հանաշ խումբը որ
պաղտախնեան գործակալ դարձած է եւ
կ'օգտուի ՊԱԿ-ի զինուորական ուղղակի
օգնութեան: Լիբանանեան բանակը չէ
միջամտած:
Միւս կողմէ բաւական ընդդիմութիւն
կայ նոր զահլիճին դէմ (կազմը տուած
էինք՝ երէկ): Շամուն կը փորձէ համո-
զել պետական հինգ նախարարները, որ
հրաժարին, առարկելով թէ «հասարա-
կէն ալ պակաս կառավարութեան մը մէջ,
հինգ պետական նախարարի նշանակումը
արտառոց նորութիւն մըն է, որու օգ -
տակարարութիւնը չենք հասկնար»:
Բազմաթիւ երեսփոխաններն ալ ար -
դէն իսկ կը մեղադրեն «22»-ը իրենց
«անկարողութեան» համար:

ԱՆՏԵՐՈՒՆԻ ՀԱՌԱՔԱՅՈՒՆ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԵՐԷՆ
«Սովետական Գրող» հրատարակչա -
կանը լոյս ընծայած է դանիացի գրող
Հանս Գրիմսի Րոտերընի «Հէքեաթ -
ներ եւ գրոյցներ» պատկերազարդ հաւա-
քածոն, հեղինակին ծննդեան 175-ամեա-
կին առթիւ: Անտերընի հէքեաթները
Հայաստան լոյս տեսած են կէս դար ա-
ռաջ, ներկայի հաւաքածոն քսաներորդն
է: Հեղինակին հէքեաթներու հիման վը-
րայ պատրաստուած են թատերական եւ
հեռատեսիլի բեմադրութիւններ: Վերջին
տարիները Դանիոյ գրողներու շատ գոր-
ծեր թարգմանուած են լոյս տեսած են
Հայերէն: Անոնց ընդհանուր տպաքանակը
կը մօտենայ մէկ միլիոնի:
X
ՋԵՐՄՈՒԿԻ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԱՐԴԻՒԼԵԼ ՀԵՏԱԿՐԻՐՈՒԹԻՒՆ
ՍՏԵՂՈՒՄ Է ՋԵՆՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԻՄՊՈԶԻՈՍԻՒՆ
Ջեյնսոնիւմը Շտրեքսէ - Պլեսո ա-
ռողջարանին մէջ տեղի ունեցած է մի -
ջազային սիմպոզիում մը, նուիրուած
բարձր լեռնային կլիմայի ներգործու -
թեան բնախօսական արդիւններուն եւ
անոր օգտագործման՝ կանխարգելման,
բուժման եւ վերահաստատման մարզե -
րու մէջ: Սիմպոզիումին խորհրդակցի
պատուիրակութիւնը զլիսաւորած է Հայ -
աստանէն Փրոֆ. Ժիրայր Թօփչեան, որ
զեկուցում մը կարդացած է սրտի արիւ-
նարեղումի (իսխէմի) հիւանդութեան
վրայ Ջեյնսոնի բուժական գործունեութե-
ան արդիւններուն մասին: Այս նիւթին շուրջ
առաջին անգամն է որ խօսուած է զլիս-
նականներու միջազգային հանգրվումի
մը ընթացքին:
X
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶՈՒԿԱՍԵԱՆԻ
«ԲՈՂԻՆԱՆ ՍԱԼՈՒՆՈՎ» ՎԵՊԸ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՅ Է
Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Յովհան -
նէս Զուկասեանի «Բողան Սալթանով»
վէպը, որուն մէջ կը մարմնաւորուի անց-
եալին հոգեկաւոր, բայց այսօր քիչ ծա-
նօթ դէմքերէն մէկը՝ Բողան Սալթա -
նով (Աստուածատուր Սալթանեան):
1666-ին, տաղաւին երիտասարդ Սալթա-
նով Ռուսաց Ալեքսէյ Միխայլովիչ Յարի
կողմէ կը հրաւիրուի Մոսկուա, ուր իր
նկարչական արտակարգ տաղանդը կը
նուիրէ հայ - ռուսական կապերու ամրա-
պնդման: Ան մինչեւ իր կեանքին վերջը
վարած է Մոսկուայի զինուորական պա-
տի Ռուսաց Արհեստներուն եւ Ար -
ուեստներու Ակադեմիայի տնօրէնի պաշ-
տօնը: Վէպին հեղինակը իր հերոսը ներ-
կայացուցած է զազափարական բախում-
ներու, քաղաքական դէպքերու խորքին
վրայ, ընդգրկելով Ժ. Գարու հայ,
ռուս եւ գրացի ժողովուրդներու եւ պե-
տութիւններու պատմութիւնն ու ար -
ուեստը:
X
ՊԱՏԱՆԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ
ՎԵՐԱԿԱՌՈՒԹՅՈՒՆ
Սկսած է հայկական ճարտարապետու -
թեան գլուխ - գործոցներէն Հառիճի
վանքին վերահաստատումը: Յուշարձա -
նը, կառուցուած ըլլալով Ի. դարուն, չէ
զիմացած դարերու բեռան եւ մեծ վնաս
կրած է 1923-ի երկրաշարժէն: Այս առ -
թիւ, Հայաստանի Նախարարաց Խոր -
հորդին առընթեր պատմութեան ու մը-
շակոյթի յուշարձաններու պահպանման
եւ օգտագործման վարչութեան պետը՝
Գրիգոր Հասարթեան, ըսած է թէ մօտ
ատենէն պիտի վերահաստատուին երկու

եկեղեցիներ եւ, զաւելթը, զանգակա -
տունը, պարիսպը եւ այլ շինութիւններ,
որոնք մաս կը կազմեն վանքի համալ -
րոյթին: Վերահաստատումէն ետք հոն
կը բացուի ընդարձակ թանգարան մը,
ուր կը ցուցադրուին այդ վայրին մէջ
հաստատուելու խուճախի յայտնաբերած
պատմական իրերը:
Հայաստանի մէջ պետութեան վերա -
հանդիմանութեան տակ առնուած են 4000-է
աւելի հին յուշարձաններ: Վերանորոգ -
ուած են Տաթևի վանքը Զանգեզուրի
մէջ, Մակարավանքը Իջևանի շրջանը,
Այրիվանքը Սեւանի ափին, Տեղեր վան-
քը Աշտարակի շրջանը եւ այլն: Նոր տեղ
փոխադրուած են երկու եկեղեցիներ, Ի-
ջևանատուն մը եւ փոքր ամրոց մը, ո-
րոնք կը գտնուէին Ախուրեանի ապագայ
Ջրամբարին տեղը: Մասնաւորները փաս-
տօրէն նորէն հաւաքած են այդ կառույց -
ուածքներու բոլոր մասերը եւ զանոնք
վերահաստատած նախնական տեսքով:
Այս տարի պետութիւնը աւելի քան երեք
միլիոն ռուբլի պիտի տրամադրէ մը
յառաջուն: Հին յուշարձաններու վերանորոգ -
ման համար:
X
ՆՈՐ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԲԱԶՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ
Հայաստանի բարձրագոյն ուսումնա -
կան հաստատութիւնները անցնող 60 տա-
րիներուն պատրաստած են 200 հազար
մասնագէտներ, որոնք երեք քաղաքը
կ'աշխատի ժողովրդական տնտեսութեան
մէջ: Ներկայիս այդ հաստատութիւնն -
րու մէջ ուսանողներու թիւն է 57 հա -
զար: Կ'ուսուցանուին ճարտարագիտու -
թիւն, բժշկութիւն, գիւղատնտեսութիւն
եւ այլ մասնագիտութիւններ, որոնց թի-
ւը կը հասնի 170-ի: Այս տնտեսները
տուած է Հայաստանի բարձրագոյն եւ
միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան
նախարարը՝ Լուսինէ Գարիբջանեան
գիտութեան համակարգման հարցերուն
նուիրուած նստաշրջանին: Նախարարը
ըսած է, թէ այժմ որակեալ մասնագէտ-
ներու պատրաստութեան ընթացքը կա -
տարելագործման մէջ է եւ կը մօտենայ
ժողովրդական տնտեսութեան պահանջ -
ներուն: Յաւելում կրած է ուստի - եւ
լեզուներէն մասնագէտներու, մեքենա-
շինարարներու, մանկաբոյժներու թիւը:
Ներկայիս կ'ուսուցանուին նաեւ տասը
նոր մասնագիտութիւններ՝ տնտեսական
տեղեկատուութեան մեքենայացած մշա -
կում, բոյներու պաշտպանութիւն, երկ-
րաբանութիւն, ստորերկրեայ կառույց -
ներու շինարարութիւն եւ այլն: Այս մաս-
նագիտութիւններու համար բարձրագոյն
ուսումնական հաստատութիւններու մէջ
ստեղծուած են ինը նոր հիմնարկներ, յի-
սուն ամպլոններ:
X
ՓԱՅՏԻ «ԲՈՒԺՈՒՄ»Ը
Հայաստանի Պատմութեան Թանգարա-
նի երկու ցուցանմոյշներ, որոնք տարիէ
մը ի վեր փոխադրուած էին տարբերու -
ած քաղաքի «Բուժուելու համար» վերադար-
ձած են իրենց տեղերը: Անոնք փայտէ
փորագրի խոյակներ են, որոնք աւելի
քան հազար տարի առաջ դարգարած են
Սեւանի եկեղեցին եւ այլն ի վիճակի
չէին պահպանելու իրենց դոյուլիւնը:
Մանրէները, սակայն հիւանդութիւն -
ները քայքայած էին փայտը: Բազմաթիւ
փորձերէ ետք դարձան գտնուած է:
Պալիմէր հակահետքի նիւթերու հետ
ներարկուած է փայտի մէջ, որ ամրացած
է եւ ձեռք ձգած հիւանդութիւններուն
գիմագրաւելու ընդունակութիւն: Ապա
հայ մասնագէտները յաջողութեամբ վե -
րահաստատած են մշակոյթի այլ հին
արժէքներ, այդ կարգին Յովհ. Սյույ -
զովսկի ծննդավայրի՝ Թեղոտիոյ երկ -
րաբանական Թանգարանին մէջ պահուող
դրները: Բուժման նոր եղանակը ստեղ -
ծած է Գ. Արզումանեան
Fonds A.R.A.M

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾՆ ՈՒ... ԵՏՔԸ

Չանազան առիթներով թուրք Բանա-
կին հասցէին կը կրկնուի ընդհանրացած
— սակայն ոչ բոլորովին անարդար — այն
կարծիքը, թէ երբեք ցանկութիւն ու նը-
պատակը չէ ունեցած ստանձնելու, աւ-
ւական կերպով, երկրին քաղաքական
գեղը, ինչպէս կը պատահի երրորդ աշ-
խարհի եւ կէս ճարտարարուեստականա-
ցած շատ մը երկիրներու մէջ, անհրաժեշտ
է սերտել ու որոնել այն իսկական
գորգապատճառները՝ որոնք թուրք Բա-
նակը մղեցին գործադրելու 12 Սեպտեմ-
բեր 1980-ի պետական հարուածը, ջանա-
լով, միաժամանակ, լոյս սփռել այն ձեռ-
քերուն վրայ, որոնք, վարագործին հե-
տին, քիչերը կը բռնեն ու կը շարժեն:

Թուրք Բանակը գործադրած պետական
հարուածը տեղի կ'ունենար այն պայման-
ներուն տակ, երբ մէկ կողմէն Տէմիրէլի
փոքրամասնութեան կառավարութիւնը,
ինչպէս եւ նախորդող «ձախ» կառավար-
ութիւնները, անկարող էր միաժամա-
նակ մէկ կողմէն լայն ազատութիւններ
չնորձել օտար եւ մանաւանդ տեղական
մենաշնորհներու գրամատիրութեան որ
չկարենալով զէպիլ դուրս բացուիլ, կը
միտէր ընդարձակուելու զէպիլ ներքին
շուկան, աւելի եւս քամելով արդէն դա-
տարի թուրք զանգուածներու գրպանն-
ը, ու միւս կողմէ սանձելու ժողովրդ-
ը, իրենց զգոհութիւններու որպէս ար-
դիւնք ստեղծուած խլրտումներին ու պա-
հանջատիրական պայքարները:

Ահաբեկչութիւնը, որ ընդհանրապէս
կը նախաձեռնուէր ծայրայեղ աջ կազ-
մակերպութիւններու, յատկապէս նախ-
կին զնդապետ Թիւրքէլի Աղզային Շար-
ժում կուսակցութեան կողմէ, ստեղծե-
լով որպէս հակազդեցութիւն ձախա-
կողմեան ահաբեկչութիւն մը, այն-
պիսի թափ ու ծաւալ առած էր որ ա-
մէն օր նոր մրցանիշներ կը կոտրէր:
Միայն վերջին երկու տարիներուն մօտ
4000 հոգի զոհ դացած են ահաբեկչական
արարքներու, մինչ կը հազորդուի, թէ
1980-ի սկիզբէն ի վեր քաղաքական ըս-
պանութիւններու թիւը 2700-ը անցած
է: Կարգ մը թերթերու գնահատումնե-
րուն համաձայն ամսական զոհերու մի-
ջինը հասած է 250ի, իսկ ընթացիկ տար-
ուան Սեպտեմբերի առաջին 10 օրերուն
շուրջ 220 անձեր սպաննուած են:

Տէմիրէլի փոքրամասնութեան կառու-
վարութիւնը, որ կանգուն կը մնար չը-
նորհիւ երկու ալլ աջակողմեան կուսակ-
ցութիւններու նեցուկին՝ Աղզային Փըր-
կութեան կուսակցութեան (Մէլամէթ) եւ
Աղզային Շարժումի կուսակցութեան
(Հարէքէթ), ստիպուած էր կարելու գի-
շումներով վարձատրել իր դաշնակիցնե-

րը: Առաջինին թոյլատրելով Սահմա-
նադրութեան աշխարհական օրէնքներու
ու տրամադրութիւններուն խախտումը,
իսկ երկրորդին արտօնելով թափանցե-
լու ապահովութեան ուժերու եւ պետա-
կան այլ կարելու սպասարկութիւններու
մէջ, յաճախ արդարացնելով անոր ան-
դամներուն կամ համակիրներուն դորձած
քառամեկ ոճիւրները:

Սահային նոյնիսկ նման զինվածներով
Տէմիրէլի կառավարութիւնը անկարող
էր, շատ մը կարելու հարցերու շուրջ,
նորհրդարանին մէջ ապահովել պէտք ե-
ղած ձայները, յաճախ տարակարծիք ըլ-
լալով էրպարանի Աղզային Փրկութեան
կուսակցութեան հետ հիմնական հարցե-
րու շուրջ, ինչպէս Միջազգային Դրա-
մական Հիմնարկի, եւ Եւրոպական Տըն-
տեսական Համայնքի հետ տարուելիք քա-
ղաքականութիւն եւ թուրքի մէջ օտար
գրամագլուխներու ներդրումներու (էն-
վէսթիւսման) ազատութիւններու շուրջ:

Արդարեւ վերջին տարիներու ընթաց-
քին յաւելեալ ապահովութեան միջոց-
ներու ձեռնարկումը, ազատութիւններու
սեղմումներ, արհեստակցական միւս-
թիւններու գործունէութիւններուն սահ-
մանափակում, յատկապէս գործադու-
ներու առնչութեամբ եւ ստիպողական
միջոցներու կիրարկումը, զինուորական
հեղինակութիւններու իրաւասութիւն-
ներու ընդարձակումը, հասարակաց պա-
հանջներէն եղած են թրքական մեծ դը-
րամատիրութեան ու բանակին, որոնք
բազմաթիւ առիթներով յայտնած են ի-
րենց զգոհութիւնն ու անհամբերու-
թիւնը, ի տես խնդրոյ առարկայ օրէնք-
ներուն չլիարացուելուն:

Անկախաձեռն, ինչպէս նախապէս ալ-
նարկեցինք, բանակին միջամտութեան
պահանջը լոկ տեղական կամ ներքին չէր:
Արդարեւ երբեք աննշմար չէր անցած
Արեւմտեան երկիրներու, յատկապէս
ՕԹԱՆ-ի եւ մասնաւորաբար Միացեալ
Նահանգներու ցոյց տուած շահախնդրու-
թիւնը թուրքի ներքին կացութեան վը-
ծով: Վերջին տարիներուն՝ երբ աշխար-
հակալ ուժերը կարելու նահանջներ կ'ար-
ձանագրէին երրորդ աշխարհի մէջ տեղի
ունեցած ընկերային ու քաղաքական փո-
փոխութիւններուն պատճառով, անոնց
մամուլը կ'արտացոլացնէր գրամատիրա-
կան համակարգի կործանման մտաւարի-
ւորութիւնը եւ կը հնչեցնէր ահապահու-
կան իրաւունք, ԱՅՂԱՆԻՍՏԱՆ... յաջոր-
դը ո՞վ պիտի ըլլար...: Իրականութեան
մէջ շատ մը հաւանական թեկնածուներ
կային, սակայն թուրքի մասնաւոր յիշա-
տակութեան կ'արժանանար, ոչ թէ պար-
զապէս ՕԹԱՆ-ի հարաւ — արեւելեան ա-

Հոկտեմբեր 19 — Հանդիսաւոր Պատա-
րագ Փրատոյի Ս. Սահակ Մեհրուպ Եկե-
ղեցին ուր ներկայ եղաւ հոծ բազմութիւն
մը: Ներկայ էր Մարտէյի Արք.ին Կար-
տիալ Էջեկարային ներկայացուցիչը՝
Ֆիէ Եպիսկոպոս: Պատարագը երբեք Սա-
հակ Մեհրուպ երգչախումբը զեկալա-
րութեամբ յաջիկ ելլալով: Շատ
կրկնած պիտի չըլլանք ընդգծելով անգամ
մը եւս երգչախումբին յաջող մեկնարա-
նութիւնը Կոմիտասեան պատարագին:
Պատարագին քարոզէին առաջ, Յակոբ
Եպիսկ. Վարդանեան զազութիւն ուրա-
խութիւնը յայտնեց վայելելու Շնորհ
Արք.ը աւելցնելով թէ կը դիտակցինք
ի՞նչ կը նշանակէ այս օրերուն Կոստան-
դնուպոլսոյ Պատարագը ըլլալը: Մաղ-
թեց երկար ու առողջ տարիներ որպէսզի
չարունակուի հայապահպանման նուր-
բական գործը:

«Եղբայրական սէր, ողջոյն կը բերեմ այն
երկրէն ուր ձեր արմատները կը գտնուիմ,
այն քաղաքէն որ ունեցաւ կարելու եւ
կենսական դեր արեւմտահայութեան կազ-
մաւորման մէջ: Այսօր սակայն միայն
մնացորդաց մը կայ հոն: Եկան դժուա-
րութեան տարիներ, ու մենք կ'աշխատ-

մենակարելու խաբիսը ըլլալուն հա-
մար, որ կը լրտեսէր խորհ. Միութեան
ներքին հիւլէական փոքրերն ու Տարտա-
նելի ճամբով անոր նաւային տեղափո-
խութիւնները, այլ նաեւ որպէս ոտտի-
կանի դերով՝ միջամտելու եւ ընդգիծա-
նալու համար չըլլանի որեւէ ազատագր-
բական շարժումի, կամ ԱՄՆ-ի անդ-
պատ օրեւէ քաղաքական ու զինուորա-
կան արմատական փոփոխութեան մը:
Դեռ մը, որ պարկեշտօրէն կատարած է
անցեալին՝ օրինակ՝ Լիբանանի 1958-ի
զէպերներն եւ 1967-ի Արաբ — Իսրայէլ-
եան պատերազմին ընթացքին թոյլատր-
ելով, որ իր հոգամասի վրայ հաստատ-
ուած խաբիսները օգտագործուին ամե-
րիկեան զինուորական միջամտութիւն-
ներուն համար: Այս առթիւ շահեկան է
յիշել թուրքի նախկին Արտարքին Գոր-
ծող նախարար Յուսէօ Քէրիմլիի յայ-
տարարութիւնը թուրքի ՕԹԱՆի անդա-
մակցութեան նախօրեակին. «Հոս պիտի
ուզէի յատկացնել, որ Եւրոպայի պաշտ-
պանութիւնը ապահովելու համար մենք
պէտք է պաշտպանենք Միջին Արեւելը՝
նազմաւարական եւ տնտեսական տեսա-
կէտէն: Ասոր համար է, որ թուրքի
Ուխտին (ՕԹԱՆ-ի) անդամակցելէ ետք
պատրաստ է ստանձնելու այն գերը, որ
իրեն կ'իյնայ Միջին Արեւելի պաշտպա-
նութեան համար, ու այդ գծով կատա-
րելու անհրաժեշտ շփումները»: (1)

Ճիշդ այս եւ նման «անճնուրաց» դե-
րեր կատարելու համար է, որ 18 Փեբ-

տիմի պահել հնարաւորութեան եւ պա-
րագանքուն քոյրաստութեան ստիպան-
ներուն մէջ, այն ինչ որ կը մնայ մօտաւոր
անցեալէն: Այս խօսքերով Պատարագը
սկսաւ իր քարոզը եւ ապա անդադար-
ձաւ դաւադի Հայերուն: Պ ո լ յ ո յ
մէջ այսօր երկու Հայ երեքի վրայ դա-
ւառէն է, իսկ ընդի Պոլսեցիները կը դադ-
թեն այլ երկիրներ: Շնորհ Արք. կոչ-
բաւ ներկաներուն չմոռնալ իրենց անց-
եալը, փառաւոր մշակոյթը որ օծուած է
կրօնական հոգիով եւ որ կ'արտայայտ-
վեցինք շարականերով, մանրակար-
չութեամբ, ճարտարապետութեամբ, նը-
կարչութեան եւ այլ հոյակապ արտա-
յայտութիւններով: Նոյնպէս ըսաւ թէ
Հայը եղած է միշտ շինարար, ստեղծա-
գործ, խաղաղասէր, երբեք չէ դառնա-
վաճակար գործերու մէջ, սիրած է նոյն-
իսկ իր թշնամին ըստ Աւետարանի պատ-
գամին. այս աղբ. առաքելութիւնները
պէտք է պահել արտասահմանի մէջ: Յե-
տոյ, Շնորհ Արք. փառք հիւսեց ա-
պրենչական Յրանալին որպէս ազատու-
թեան եւ առատութեան երկիր եւ հրա-
շարժեց ժողովուրդը արժէքը դիտելու, չա-
փել այս բարիքներուն, որովհետեւ ու-

րուար 1952-ին թուրքի կ'ընդունուի
Ատլանտեան Ուխտին մէջ:

Այս իրողութիւններու լոյսին տակ, եւ
նկատելով թուրքի կապուցու-
թեամբ վերջին երկու տարիներուն ըն-
թացքին քաղմիջա արտայայտուած մը-
տահոգութիւնները, որոնց արձագանգ
կը հանդիսանային Արեւմտեան Լրատուա-
կան գործակալութիւններն ու մամուլը,
կրկնեք հաստատել, որ թուրքի մէջ
կատարուած որեւէ լուրջ վերափոխում
մանաւանդ պետական հարուածի մը տա-
րողութիւնը ունեցող, «զուտ ներքին
հարց» մը չի կրնար ըլլալ, ինչպէս կը
յաւակնի հաւատացնել ՕԹԱՆ (2): Ասոր
ապացոյցը այն է, որ Արեւմտեան երկր-
ները, մասնաւորապէս ՕԹԱՆ, եւ դը-
խաւորութեամբ Միացեալ Նահանգնե-
րու, ոչ միայն դէմ էին 12 Սեպտեմբը
1980ի պետական հարուածին այլևս ոմաք
նոյնիսկ, եթէ նկատի առնենք թերթերու
մէջ լոյս տեսած տեղեկութիւններն ու
յայտարարութիւնները, կանանչ լոյսը
վարողներն ու մեղսակիցները եղած են
այդ արարքին: Թղթատեսք թերթերը,
տեսնելու համար թէ ինչ կ'ըսեն անոնք:

ԱԲԻԿ ԶԱԳՐԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

- 1.— K.B. HARPUTLU. «La Turquie dans l'Impasse». Ed. Antropos, Paris.
- 2.— «Financial Times». 13 Sept. 1980.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ
ԹՐԿԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ, ԳՐՏԱՅԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրեց՝ Գ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Բազմաթիւ պերճախօս վկայութիւններ
կան, որ Երզնկայի շրջանը եղել է նա-
խապէս զուտ հայկական եւ վերջին ժա-
մանակներում է, որ իր հայկական դի-
մադիծը փոխելով աւելի թրքական է
դառնել: Ըստ Հ. Ղ. Ինճիճեանի, ստեղծ
Երզնկան ունեցել է 250 գիւղեր, որոնք
բէկերի կեղեքումների պատճառով շատ
գիւղեր լքուել ու ամայացել են: Յատ-
կապէս Զալալիների ասպատակութեան
շամանակներում (1600 թ.) է, որ Եր-
զնկայի 15 գիւղերի բնակիչներ իսլա-
մացել են չկոտորուելու համար: Իսկ
Տերսիմի մերձ լեռնային շատ գիւղերի
Հայեր էլ Տերսիմ ասպատակներով Ալէուի
(գղութ) կրօնը ընդունելով քրդացել են
(Գ. Հալաճեան):

Ըստ Պ. Նաթանեանի, 1880-ական թը-
ւերին Երզնկան ունէր 100 գիւղեր, որոն-
ցից 30-ը հայաբնակ, ոմանք թուրքերով

խառն, 8-ը զուտ հայաբնակ, 13-ը քըր-
դաբնակ եւ 57-ը թրքաբնակ: Ըստ Գ. Գ.
Սիւրմէնեանի, Երզնկայի դաւադը ունէր
109 գիւղեր, որոնցից 57-ը թրքական,
16-ը հայկական, 21-ը քրդական եւ 15-ը
խառն (Հայ եւ տաճիկ կամ քուրդ): 57
թրքական գիւղերից շուրջ կէսը հայկա-
կան կամ աղաւաղուած հայկական ա-
նուններ ունէին, ինչպէս Սրեկաթաղ,
Զորմես, Սալա, Սլաու (Ս. Լոյս), Վա-
կերա, Ճալալուր, Վարդանշահ, Թիւ,
Սոգնի, Սոգնիթաղ, Վերի Վաղախի,
Կարի Վաղախի, Նոր Միշ, Կապրի,
Գերթաղ, Գալաճիւ, Փշկաթաղ, Հանդէ-
սի, Թիլաս, Ճըզնի, Պոստիկ, Վաակա-
թիլ, Զորխաս, Սպիտ (Ս. Գրիգոր),
Եւայի (Գ. Հալաճեան, Գ. Սիւրմէլ-
եան):

Գրդաբնակ գիւղերից (21 հատ) շատե-
րը նոյնպէս հայկական անուններ ունէին,

ինչպէս Զորբան, Մաղալուր, Թիլիկ,
Սոսոյ, Գոմձոր, Սրեկալուն (Ս. Օհան),
Գրդեղ, Գալունի, Ալկի Եւայի: Ինչ
որ վկայում է, թէ Հայերի կողմից են
հիմնուել եւ հայաբնակ են եղել, որոնք
յետոյ քրդացել են կամ էլ ցրուել, եւ
Գրդեղ եղել են բնակուելու:

Խառն բնակուած գիւղերից շատերի ա-
նունները նոյնպէս հայկական էին, ինչ-
պէս Մեղուցիք, Տաթեր, Պարկուէր,
Խնձորեակ, Ծաթգեղ ըլլուր, Ուռեկ, Բը-
թառիճ, Եւայի (Գ. Հալաճեան, Գ.
Սիւրմէնեան): Այս գիւղերն էլ Հայերի
կողմից են հիմնուել, նախապէս հայա-
բնակ են եղել եւ թուրքերը յետոյ են ե-
կել եւ կամ Հայերի մի մասը տաճիկ է
ձանք հարկերից եւ կեղեքումներից ա-
զատուելու համար:

Գրեթէ բոլոր բնիկ տաճիկացի գիւղերի
մէջ կային հայկական եկեղեցիներ եւ
ուխտատեղիներ: Ընդհանրապէս
թրքաբնակ գիւղի մէջ կար մի աւերակ
եկեղեցի, գիւղը ունէր մի ուխտատեղի
Ս. Գէորգ (Սրբազան), ուր թուրքերը
ուխտի էին գնում: Գիւղացիք պահել էին
զեռ հայկական որոշ սովորութիւններ
(Վարդապետը տօնել շուր արտելով, եւ-
այլն): Զախրման թրքացած գիւղի մըզ-
կիթին քով կար մի աւերակ եկեղեցի:

Վասկերա, որ հին Վասակաւերան էր,
ունէր մի աւերակ եկեղեցի (Գ. Սիւր-
մէնեան): Սրեկաթալ թրքացած գիւղը
ունէր 2 աւերակ եկեղեցիներ: Շոխ (Ս.
Շողակաթ վանքի կողմին) որ զեռ որը
թուրքեր հայկական ազգանուն էին կը-
րում: Ատեհօք հայաբնակ է եղել գիւղը,
որ բնութեան տակ իսլամացել է:

Թիւ, դարասկզբին զուտ թրքական
գիւղ էր: Սա մեր պատմական թիւ ասան
է, ուր մի ժամանակ կաթողիկոս է նը-
տել: Մոլլա գիւղ՝ խառն բնակչութեամբ,
գիւղի մզկիթը առաջ եկեղեցի է եղել:
Ճենճիկէ քրդաբնակ գիւղը ունէր մի մա-
տու. Թաղէս — Բարթոլոմէոս անունով:
Յիշեալ թրքաբնակ եւ քրդաբնակ գիւղե-
րի բնակիչներից շատերը շարունակում
էին աւերակ ուխտատեղիներ ուխտի յա-
ճելու: Որոշ գիւղերում տաճիկացի Հայեր
զեռ պահում էին իրենց հայ ծագումը յի-
շենոց անուններ, ինչպէս Մանուկ Օղլի,
Թաթ Օղլի, Քէշիշ Օղլի, Էլն: Խալ թրք-
ացած գիւղի մէջ հայոց Պապ թաղաւորը
յիշում է պատմութեան մէջ, որ թոյն
յիշում Մեծն Ներսէսի մեծացուցիչ է (բն.
բառարան):

(Շար. 17)

ընչ շատ շատեր զրկուած են անոնցմէ: Պոլսոյ Պատրիարքը աւարտեց իր քարոզը՝ միանականութեան կոչ ուղղելով եւ աւելցնելով՝ «մարտիրոս ժողովուրդի մը քաւակներն էք, տէր մնացէ՛ք ձեր ազգ. արժէքներուն եւ առաքինութիւններուն, եղէ՛ք երջանիկ»:

Պատրիարքէն յետոյ տրուեցաւ հացիկ - լոյթ «Արծրունի Զրբաշեան» սրահը, ի պատիւ Պատրիարքին: Սրահը բաւական լեցուն էր, բայց ոչ անկալուած չափով, Հացիկերոյթին պաշտօնական բաժինը բաժնուի. Աթոյեան Եկեղեցւոյ վարչու - թեան անունով: Յակոբ Նպիտակ. խօսք ասնելով վերադէտց Ենոքեան Պատրիարքի կեանքի ճանապարհը՝ Եոզկատէն, (1913) որբանոցներէն դէպի Երուսաղէմի վանքը եւ ապա հովուական պաշտօնները՝ Հայ - Փա, Լոնտոն, Նիւ Ճըրսի, կրթական պաշտօնները մանաւանդ տեսչութիւնը Անթի - լիասի զարկանքին, առաջնորդական ա - թիւները Լոնտոն եւ Քալիֆորնիա, Լու - սարարապետի պաշտօնը Երուսաղէմ եւ վերջապէս Պատրիարքական Աթոքը Կոստանդնուպոլսոյ 1962-ին: Նպիտակոյոր անգամ մը եւս խանդավառ շնորհակա - լանքով Պատրիարքին քաջութիւնը, զորութիւնը կամքը, յարատեւութիւնը յաղ - թահարելու համար դժուարութիւնները, եղբիւր զոհելու համար իրեն ներկայ - յած բազմաթիւ հարցերուն: Յետոյ, չափ շարունակուեցաւ գեղարուեստ - կան յայտարարով մը Սահակ Մեսրոպ կրթչարիտարի կողմէ՝ Որ մեկնաբանեց «Այդպէս քեզի մեռնիմ», «Հոյ իմ նազան իմ եարը», «Ազգ փառապանք»: Մենք - ղեցին Ա. Մինասեան, Տիկին Արթիւնեան, Տիկին Սալպաշեան, Օր. Մինասեան: Արտասանեց Տիկին Նալէր, Թէքեանէն՝ լեկեղեցին Հայկական» եւ Թուման - ղէն «Հայրենիքիս»: Սեղանապետի պաշ - տօնը վարեց, խանդավառ շնորհով խաչիկ երթապէս: Կատարուեցաւ հանգանա - կութիւնը գեղարուեստի վարժարանի Պարտիանի եւ զոյացաւ վաթսուներե - հազար Փր.: Իր փակման խօսքին մէջ Պատրիարքը սրտանց շնորհակալութիւն յայտնեց, գնահատեց ներկայիս մէջ ազգ. դիտակութեան եւ արժանա - պատուութեան ոգին ի մէջ աշխարհի զոյա - ղումները որ կուտաք պիտի վերած - ունին հոգիներու, հոգեղէն իրականու - թիւներու»:

×

Տուրեք ուրեմն, Ենոքեան Պատրիարքի Մարտէլ շնորհակալութեան պաշտօնական յայտարար (մամուլով յայտարարուած) քանազան այցելութիւններն ու ընդունե - լութիւնները օր առ օր:

Առէ՛ք դուրս Ենոք. Արք., Հոկտեմ - բեր 20-ին, առաւօտեան ընդունուեցաւ քաղաքական Կաթօն Տրֆէնի կողմէ, ինչպէս նաեւ նահանգապետարանի ուր զինքը դիմաւորեցին Տէր եւ Տիկին Լիւիզէն Վոյշի՝ նահանգապետ: Հանդիպումները եղան շատ ջերմ: Նոյն օրը տուաւ այցե - լութիւններ կրթական եւ մշակութային հաստատութիւններու: Իսկ երեկոյեան

ՄԱՆՈՒԷԼԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳԱՅԱՆԴԵՍԸ ՓԱՐԻՋԻ ՄԷՋ

Զգայուն՝ առանց ըլլալու մեղի, ազա - տաթիւն՝ առանց ըլլալու սահմանազանց ու սանձակոտոր, ձայնով մը՝ որ դեռէ ըլլալ յորդ եւ ի պահանջել հարկին՝ զուտ, մեծ երգիչ Մանուէլ՝ կ'երգէ ունկնդիրին սրտէն: Առաջին արժանիքը երգիչին, երբ ունկնդիրը կը լսէ զինք, առաջին վայրկեանին իսկ, ան կ'անցնի երգիչին հմայքին տիրապետութեան տակ, եւ կ'ունենայ պահ մը, պատրաս - թե՛ թէ իր սեփական սրտէն կը բխի տաք շունչով օծուն երգը:

×

1969-ին, Աթէնքի մէջ տեղի ունեցած «Երգի Միջազգային Բ. Փառատօն»-ն էր, որ նուիրագործեց Մանուէլի տաղանդը: Այնուհետեւ, տարիները եկան հաստա - տելու թէ, դատակազմը չէր սխալած իր ընտրութեան մէջ: Ապա, իւրաքանչիւր երգահանից, զոր ան կու տար, մեծ սը - րահները լեցնող բազմութեանց համար կը դառնար՝ հարազատ խրախմանք եր - գի: Սկզբնական տարիներու երգերը, անկաւին, մինչեւ այսօր՝ կը հնչեն հա - բուրաւոր ունկնդիրներու ներաշխարհին մէջ:

×

Մանուէլի ասպարէզը՝ տակաւ արձա - նադրեց ներգաղնակ վերելք մը: Իր երգը կը յորդէր բեմէն՝ Առանձինն՝ ան կը յա - ջողէր բեմը լեցնել, ձեւ ու կերպար տալ՝ արտայայտութեան: Ապա, իր երգար - ուեստը կատարելագործելու առաջադ - րութեամբ, օր մը, ան մեկնեցաւ Ամ - րիկա, ուր ան դուռ իր վճռակամ - թեան, ինքնավարութեան ու տաղան - ղին համապատասխան ասպարէզ, եւ ան դիպցաւ լաւագոյն օգտուել իր նոր մի - ջակային ընձեռած բոլոր առաւելու - թիւներէն: Ան յաջողեցաւ գնահատուիլ ո'չ միայն հայկական շրջանակներէն, ուր երգելու երբեք չվարանցաւ՝ էովին իր

Ժողովուրդին կապուած այս երգիչը, այլ նաեւ՝ ամերիկեան շրջանակներէն:

Լիբանանի մէջ ան սերուած էր եւ Լի - բանանցիէն, եւ Լիբանահայէն:

Ամերիկայի մէջ ան գնահատուեցաւ եւ՝ Ամերիկահայէն, եւ՝ Ամերիկացիէն:

Եւ ահա, իր երիտասարդ հասունու - թեան մէջ, Մանուէլ, կու գայ իր առա - ջին այցելութիւնը տալու՝ Փրանսահա - յութեան: Այսօրուան Մանուէլը, ըլլալով միշտ նոյն երգիչը՝ ջերմ ձայնով, որ դիտէ սրտերուն ճամբան դռնել, աւելի փորձառու է, իր արուեստին բոլոր գաղտնիքներուն տիրացած է: Իր հորի - զոնը աւելի ընդարձակուած է մանաւանդ՝ երեք Փիլմերու մէջ («Երջանկութեան Արցունքները», «Սիրոյ Խոստովը» եւ «Սատունի Զաւակները»)՝ իր ստանձնած դերակատարութիւններով:

Աշխարհի գլխաւոր լեզուներով, իր բո - լոր ազնիւ զգացումները արտայայտող երգիչը՝ չէր կրնար մոռնալ իր մայրենի լեզուն, որովհետեւ կան ապրումներ, ո - րոնք միայն Մայրենիով կարելի է հա - րազատորէն արտայայտել:

Մանուէլ՝ օտարութեան գնաց եւ չկոր - սուեցաւ:

Ան կու գայ աւելի զօրացած ու խո - րացած՝ իր ազգային ապրումներուն մէջ:

Ենոքեանութիւն է «Անի» Երգչախումբին նախաձեռնութիւնը, որով Նոյեմբերի ըս - կիւրը, Փրանսահայ ունկնդիրներ՝ պա - տեհուիլով Երգչախումբին վայելելու Մանուէլի երգարուեստը: Միջազգային երգացանկին վրայ, իր արժանաւոր տե - ղը պիտի ունենայ հայ երգը:

Սիրոյ, կարօտի երգեր, կարօտ՝ հայ - բենի տան ու ծննդավայրի, որոնք պիտի խոռովեն ունկնդիրներուն հոգիները:

Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՅԻՔ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ

Ընդհանուր գումարը հանգանակուած Մարտէլ կը բարձրանայ աւելի քան հա - բուր եօթնասուն հազարի:

×

Պոլսոյ Պատրիարքը խանդավառեց Ժո - ղովուրդը որ իր մէջ տեսաւ կատարեալ եկեղեցականը, ճշմարիտ եւ քաջ հովի - ւը, սպասարկուն եւ նուիրաւոր Ազգին:

ԿԱՐՈ ՅՈՎԱԿԻՄԱՆ

ՄՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԻՍՏՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Նոր Զուրի ծառերուն տակ Քէօսէ հա - թիւապետը գետին շրջուած էր, եւ Մար - տիկ սպիտակ ձիւն վրայ նետուած՝ ան - ցած էր արտերուն մէջէն: Քիւրտ չոպան - ները հաւարին վրայ ժանտարմները Նոր Զուր թափուած էին, երբ արդէն խոշոր սեւ պիծակ մը հարիւրապետին դուռը թափած ուղեղի շուրջ կը դառնար: Տառ - նաւորս ժանտարմներ նոյնպէս անցած էին արտերուն մէջէն, ձիերու երկար կռակներով:

Վարդաձորի մէջ ժանտարմ մնացած էր: Արտերուն մէջ բանտարկուած գիւ - ղացները դուռն ելան, իրարու ձայն տալիս:

— Ան է, ան. խալֆային աշկերտն է: — Ո՛ւր է, Դուկաս: Ախր ինչ մէջ բանտարկուած գիւղացի - ներէն առաջին անգամ Դուկասն էր որ բահը ուսին՝ արտերու ճամբան բռնած էր: Ի՛հ, ինչպէս կրնար համբերել. չորս օր առաջ ջրտուրը կէս ձգած էր, մանա - ւանդ խմացի էր, որ քիւրտ չոպաններ իրենց տաւարները ցանուած արտերու մէջէն անցուցէր էին:

Դուկասին հետեւեցան ուրիշներ ալ՝ ոմանք լուծքի եղններով, ուրիշներ արօ - րով ու տափանով: Անոնք բոլորն ալ օգ - նութեան կ'ուղէին հասնել անողոք ջար - դի մը, որ քիւրտ հովիւները տուած էին նոր ցանուած բակին, ցորենը, կան - փը, չուշման: Միայն գիւղացին, մանա - ւանդ Սրապ Դուկասը, կրնար հասնալ, այն արիւնտա ու զարհուրելի ողբերգու -

թիւնը: Հողէն ծլած ամէն մէկ կանանչ անոնց համար քրտինքի կաթիլ մըն էր:

Սրապ Դուկաս խուկի հաւատքով տե - սած էր կանանչներուն ծլելը. գիշեր ժա - մանակ, միջատներու ձայնին հետ նոյն - իսկ լսած էր կանանչներու աճումին ձայ - նը ու հսկած էր անոնց բարձրանալը: Ան տակաւին մէկ շաբաթ առաջ բերած էր ծիւ մը արտէն ու իր կնոջ՝ Սուլթանին երեսին, աշքերուն քսած էր աւանդական Ժպիտով մը, նոր ու բախտաւոր օրերու համար:

— Հըլա կեցէ՛ք, խնդի եկէ՛ք. արտերը իրենց տեղերէն չեն փախի:

Ջրաղացպան Նաւոն էր խօսողը: Ջրա - ղացէն նոր գիւղ հասած էր: Անոր դէմքը յուզուած էր, ինչպէս դարձող ջրաղաց - քար: Նաւոն մի քանի օր էր, որ նոյնիսկ գլխարկէն, կապոյտ շալվարին վրայէն թօթիլած չէր ալիւրը, որ ինչ էր նոյն - իսկ թաւ յոնքերուն ու պիւրեմի վրայ: Երէկ ամբողջ օրը ալիւր աղցած էր: Ջր - րաղացքը եթէ լուռ պահէր, կարծես աշ - խարհը կը լռէր ու ինք մութ գերեզմանի մը մէջ մտած կը շնչէր:

Ի՛հ, չգիտես՝ ինչքան դարհուրելի է գերեզման մտնել առանց մտածել ըլլալու ու շնչել, ապրել, զգալ ու մտածել:

Նաւոն այդ օրը, երբ խմացի էր հա - րիւրապետին սպանութիւնը, Ժպիտը էր, եւ այդ Ժպիտը դէմքին վրայ այնպէս ալ

ԴԱՂԱԿԻ

ԴԱՂԱԿԻ

ՖիԼԱՏԵԼԻՆԻՑ «Թուէլ Սիլվեր» սը - րահին մէջ, Հոկտ. 5-ին, նշուած է Հ. Յ. Դ. հիմնադրութեան 90-ամեակը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. տեղւոյն կոմիտէին: Ներկայ եղած են 300 հոգի: Հանդիսավարը՝ ընկերուհի Արսիէ 0 - շական, բացման իր խօսքով (հայերէն եւ անգլերէն) ծանրացած է Հ. Յ. Դ. ի հա - մահակալական տարողութեամբ տարած քաղաքական աշխատանքներուն վրայ, ընդունելով Հայի. Դատի էութիւնը: Խօսք առած են Հ. Օ. Մ. ի մասնաձիւ - ղերուն կողմէ Խօսքի Մանուէլեան, Հ. Յ. Դ. ի կողմէ՝ Քարէն Ճիւհանեան եւ Հ. Մ. Լ. Մ. ի անունով՝ Սեպուհ Թօփ - ճեան: Նկատելով որ այս տարի նաեւ 80-ամեակն է Ֆիլատելիոյ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէութեան հիմնադրութեան, ընկ. Կոստան Պոզաճեան տուած է պատմական տեղեկութիւններ Կոմիտէի կազմութեան եւ ցարդ տարած աշխատանքներուն շուրջ: Բանախօսած է Ասատուր Կիրա - կոսեան: Երեկոյթը շարունակուած է ճաշ - պարահանդէսով:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԻՍԻ մէջ, Հոկտ. 2-ին մե - րած է ընկ. Արա Պարիկեան, սրտի կաթ - ուածի հետեւանքով, 38 տարեկանին: Ճան Կարգը կատարուած է Հոկտ. 5-ին, Փաստաւորային մեղադրանք, ուր խուռ - ներամ բազմութեան մը ներկայութեան՝ արարողութիւնը կատարելէ ետք, Նարեկ Քհնյ. Շրիլեան ներկայացուցած է ող - բացեալին կեանքը վեր առնելով անոր մարդկային արժանիքները: Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ խօսք առնելով ընկ. Ժան Թիլիք - եան շնորհով որ զոյապալին նուիրումն ու մատուցած ծառայութիւնները իր պատ - կանած կուսակցութեան: Յաջորդ օր կա - տարուած է թաղումը: Դարձեալ մեղե - լատան մէջ խօսք առնելով պատուելի Թուրեան (հայերէն եւ անգլերէն) անդ - րադարձած է ընկերով կեանքին ու գոր - ծին, որմէ ետք «Լայվ Օք» գերեզմանա - տան մէջ Հ. Յ. Դ. «Լեռնավայր» Կոմի - տէի կողմէ դամբանական խօսած է ընկ. Վազգէն Մատենեան շնորհով որ զոյա - եալ ընկերով պարկեշտութիւնն ու անհա - հախնդրութիւնը:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԻՍԻ մէջ, Սեպտ. 27-ին մե - րած է ընկ. Պերճ Գալայճեան, զոհ՝ կառքի արկածի: Թաղումը կատարուած է Հոկ. 4-ին Շոլիփուտ Հիլզ գերեզմանա - տունը, ուր Հ. Յ. Դ. «Շանթ» կոմիտէի կողմէ դամբանական մը խօսքով ընկ. Վահէ Նազուպեան վեր առած է երիտա - սարդ ողբացեալին զոհերութեան ո - գին, զոր ան ցուցարեքած էր Պէլլուիթի դէպքերուն, հայկական թաղամասերու պաշտպանութեան դիրքերուն վրայ: Դաշնակցական Մարմիններու կողմէ խօսք առած է ընկ. Խաթալ Տիլքեան եւ շնո - տած ողբացեալին հոգեկան եւ գաղափա - րական արիւնքները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

ՇԱԽԻԼ. — Պ. Գրիգոր Կիւրեան եւ Օր. Շաքէ Կիւրեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Նոյեմբեր 2-ին, Շախիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԼՈՒՍԸՆԹԱԳ ԿԻԻԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարեկիցին, ինչպէս նաեւ Կիւրեան, Պէֆաքեան եւ Փիլիպպոսեան ընտանիքներու համայն ննջեցեցոյ յիշատակին։

Այս տխուր առթիւ՝ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. — 100-ական ֆ. Շախիլի եկեղեցին, Միօրեայ դպրոցին, Եկեղեցւոյ երգչախումբին, Կապ. Սաշի Շախիլի մասնաճիւղին, Կապ. Սաշի Շախիլի չափահասներու դասընթացներուն, Կապ. Սաշի Կայանին (այս վերջինը՝ ստանալ «Յառաջ»-ին) եւ 400 ֆ. «Յառաջ»-ին։

×

Այրի Տիկին Նորայր Երամեան, զաւակներն ու ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ՛ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Նոյ. 2, Փարիզի Ս. Յովհ. — Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՆՈՐԱՅՐ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունօրին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս տխուր առթիւ, Երամեան ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»-ին, ի յիշատակ՝ Նորայր Երամեանի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՆԱՃԱՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարսեան 50 ֆ. կը նուիրեն։

ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵ

միջազգային ծանօթ երգիչը

ՄԱՆՈՒԷԼ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐՄԻՆԵԸՆՔ ՍԱՆՇԱՅՆ ՆՈՒԱԳԱՆՈՒՄԲԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ

ԻՍԻ ԲԱՆԱԲԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՇԸ

LA CHORALE ANI PRÉSENTE

MANUEL

chanteur international

accompagné par l'orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

mardi 4 novembre à 20 h. 30

Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, av. Victor Cresson métro Mairie d'Issy

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, Rue Bleue, Paris 9e — Tél. 824.63.89

LIBRAIRIE PALOUYAN

9, Rue de Trévis, Paris 9e — Tél. 523.24.97

TELE CONDORCET

175, Avenue Jean Jaurès à Clamart.

BRIGITTE PAPAZIAN

27, Rue des Pâquerettes, à Alfortville, Tél. 378.25.68 (après 20 h)

ՆՈՒԷՐ

Իսահան — Բարեկամական Միութիւնը Հայկանոյ Մառֆի նուիրած մշակու-թային Յերեկոյթ — Թէյասեղանին առթիւ 1000 ֆ. կը նուիրէ Ուսանողաց Օգն. Տիկ-նանց Միութեան (ստանալ «Յառաջ»)։

ՑՈՒՇԱՏԵՐ

ՀԱՄԱՆԱՐԲԵՐԴՅԻԱԿԱՆ Միութեան Մարտչի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. Ժողովը՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 2, առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ։

ՍԱՄՈՒԷԼ — ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍ

ՓՈՒԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Հ. ՍԵՐՈՎԲԵ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Վահէ Հազարապետեան 300 ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ — Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան ֆանդին (ստանալ «Յառաջ»-ին)։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գամբեանի յիշատակին կը նուիրեն — Տիկին Հերմինէ Խանէտեան 100 ֆ. Կապ. Սաշի Կայանին եւ 100 ֆ. «Յառաջ»-ին։

Տէր եւ Տիկին Վահագն 100 ֆ. կը նուիրեն Կապ. Սաշի Կայանին։ (Ստանալ «Յառաջ»-ին)։

REMERCIEMENTS

«Libération Arménienne - Rhone-Alpes» remercie tous les Arméniens qui ont répondu à son Appel en faveur de Kilndjian. Les sommes recueillies ont été versées à la famille de Kilndjian.

MARSEILLE

Championnat de Football
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
F. C. MARTIGUES

DIMANCHE, 2 NOVEMBRE
à 15 h.
Stade Sénafica

sevan voyages-lyon
saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

2 voyages en Arménie

DU 24 NOVEMBRE AU 7 DÉCEMBRE

DU 26 DÉCEMBRE AU 8 JANVIER

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et inscriptions :

A LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujar.
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

Հիռնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. — Տիկին Սիրարիի Թովմասեանէ 1000 ֆ. եւ. պ., 1000 ֆ. ալ Միօրեայ վարժարանին համար, իր ամուսնոյն՝ Գրիգոր Թովմասեանի մահուան 7րդ տարեկիցին առթիւ։

×

Կապոյտ Սաշի Շըլ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արփինէ Շաղիկեանէ 700 ֆ. ի նպաստ՝ Կայանին, ի յիշատակ իր քրոջ աղջկան՝ Անահիտ Մէրճանեանի եւ Յուլիանէ Պետրոսեանի։

×

Կապ. Սաշի Շըլ. վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պաղտիկեանէ (Վէրսայ) 500 ֆ. եւ նոյնպէս Թրիֆո Գ. Էն (Խի) 1000 ֆ. ի նպաստ Կայանին։

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCHÉ»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

«ՄԱՐԻ — ՆՈՒՊԱՐ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ»

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ

«Արդի Հայ Գեղանկարչութիւնը» կը բանախօսէ՝

ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Երեւանի Մ. Սարեան Թանգ. Տնօրէն Հիմնադրութի, Հոկտ. 30, ժամը 20.30ին։
57, Պուլխա ժողովարան, Փարիզ 14րդ

ՄՈՒՏԲԸ ԱՉԱՏ Է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՆՈՐԱՆԵՐՈՒ, ՌԱՋ — ՄԻԿԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱՆԴԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 10ին, իր գրասենեակը՝ 32, Ռիւ տը Թրիֆիլ, Փարիզ 9րդ։ Տեղեկատուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր ռազմիկ ընկերները։ Ճշգրտագ ըլլալ։

LA CAPPADOCE

Le DIMANCHE, 30 NOVEMBRE, à 21 h.

Récital, Diner -- Spectacle

a v e c

HENRI TACHAN

A PARTIR DU 16 JANVIER, 1981 — POUR 6 JOURS.

PAUL BAGDADLIAN

RES. POUR NOEL, JOUR DE L'AN

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼԻՔ

Կապոյտ Սաշի Շըլ. վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Բագրատ Մարգարեանէ 300 ֆ. Կ. Ժ. ի, իր զաւակին՝ Անժէլ Պարոնեանի մահուան առթիւ։ Նոյնպէս, Պ. Պէրլիճեանէ իր կնոջ՝ Ընկ. Պէրլիճեանի մահուան առթիւ 500 ֆ.։

×

Յրանաւոր Կապոյտ Սաշի Շըլ. վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ոսկերիչեանէ՝ երեք վրաններ, իր Կայանին համար։ Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ ընկերուհի Գրիգորեանէ 100 ֆ. եւ ընկերուհի Զ. Փափազեանէ 200 ֆ., Կայան իրենց այցելութեան առթիւ։

×

Ս. Մեքոպ Կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Նարայր Երամեանի յիշատակին. — Տէր եւ Տիկին Զ. Ֆէյտի 200, Պ. Ժաք Ֆէյտի 200, Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 200 ֆ.։

Իր պարանցիկ — ճաշին առթիւ. — Եան'յ Բլէօպ 2500, Տէր եւ Տիկին Թադէոսեան 2000, Տէր եւ Տիկին Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Զապունեան, Տէր եւ Տիկին Գաւէզեան, Տիկին Պայրամեան, Փաթրիք Սուպէսէրեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Արթինեան, Պէ. Էն. Փէ., Պ. Հաքիմեան 500-ական։

Հ.Բ.Ը.Մ. — ՓԱՐԻՋ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ՝

ՀԱՅ ՄՍԱԽՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Նախագահութեամբ՝ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԵ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԷԼԻ Շարաթ, Նոյեմբեր 1, ժամը 8րդ 15ին։ ՊԱՆԵՒՅԻ Գերեզմանատան մէջ՝ CIMENTIERE PARISIEN DE BAGNEUX 21^e Division - 10^e Ligne

Ազօթք՝ դամբարանին մէջ վերջերս փոխադրուած մտաւորականներ՝ Սեդրակ Բարեանի եւ Զարեհ Մուքաֆեանի, ինչպէս նաեւ՝ հոն հանգչող բոլոր մտաւորականներու հոգիներուն հանգստեան համար։

Հայ գրասէր հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի։

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Այց՝ Մտաւորականներու շիրմին ինչպէս ամէն տարի, Ֆր. Գրողներու Ընկերակցութիւնը յարգանքի եւ ոգիէ ման այց մը կու տայ Մտաւորականներու շիրմին։

Փոքր՝ տՕնլէանէն առնել թիւ 128 օթօպիւար եւ իջնել՝ Սիմբրիէր Փարիզիէ տը Պանէօ։

Հաւաքովայր — Մեք գրան աղիւ, Շաբաթ, Նոյ. 1, ժամը 15ին։

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԽՈՄԵՑՆԻԻ ՃԱՌԸ

ՈՉ ՄԷԿ ԽՈՍԳ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ
Նախ կը սպասուէր խորհրդարանին
կրակի օրուան նիստին: Յետոյ կը ըստ
սպասուէր խորհրդարանին երկուշաբթի
օրուան նիստին: Ապա կը սպասուէր խոր-
հրդարանին ճառին, երեքշաբթի: Այս բոլոր
սպասումները կը վերաբերէին ամերիկե-
ացի պատանդներուն ու մինչեւ Զորեք-
շաբթի առաւոյ օշինչ կ'ըսուէր այդ մա-
յին: Որովհետեւ 45 վայրկեան խօսած է,
այն իսկ ակնարկութիւն մը ընելով պա-
տանդներուն: Շիւր մեծ տօնին առթիւ է
որ Այսթուան խօսք կ'առնէր խորհրդա-
րանի անդամներուն եւ կառավարութեան
անդամներուն: Եւ կը ծագէր առաւելաբար
գեր-
պետութեանց «Կենդանական ակտիւ-
տիւ» ժողովուրդի մասնաւոր իրաւի
հետ պատերազմին վրայ, կը յարձակէր
Ստամբուլի վրայ, որով «քանի
էր ստատուած թելադրած են որ յար-
կուէրու առեւտրէ եկած է»: Կը շեշտէր
այս առթիւ թէ որեւէ բանակցութիւն կա-
րելի չէ իսկ նախատեսել քանի որ մըլ-
ուած պատերազմը «հողերու համար չէ
ալ իսլամին» եւ ուրեմն «պիտի շարու-
նակուի առանց դադարի»:
Ղոմի իր ընկալանքն է որ խորհրդի կը
խօսէր տօնելով էյտ Ղաթիբը, որ ըստ
Շիւր ծէսին կ'որոշուէր այն օրը, ուր ար-
արքայ Ալիին նշանակած է իբրեւ իր յա-
ջարը: Որովհետեւ միշտ խօսելով իրաւի
հետ կ'ախտարարէր մասին, որպէսզի յստակ
ըլլայ թէ որեւէ ձեռքով իրան զորոյցի չի
կրնար նստիլ իրաւի հետ, զեռ կ'ըսէր. —
«Ինչո՞ք անոնք, որոնք հոս կուգան մի-
ջամբութիւն մը առաջարկելու իսլամը
ինչ ճանչար: Պէտք է գիտնանք թէ ի-
րաւի ղեկավարները իսլամական երկրի
էր վրայ յարձակած են եւ ուրեմն իսլա-
մական որեւէ երկրի պարտականութիւնն
է պայքարել յարձակողին դէմ»: Ասիկա
ակնարկութիւն մըն է Գուրանի այն տու-
նին, որ կը ստիպէր ուրեւէ մահաճառականի
միջամտութիւն մը փորձել երբ երկու
մահաճառական կողմեր զինուոր կ'առնէր
մէջ: Բայց նոյն տունը կ'աւելցնէ՝ «Եթէ
յարձակողը շարունակէ իր յարձակումը —
կըր, ուրեւէ մահաճառական այն ատեն
պէտք է կռուի յարձակողին դէմ»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեքշաբթի իրիկուն, ընտրութեան
ծիշդ ութ օր առաջ, ամբողջ Ամերիկա-
յի, ու նաեւ այլ երկիրներու ուշադրու-
թիւնը կեդրոնացած էր Գարթըր — Ռիկըն
հանդիպումին վրայ, հեռախօսիչին:
Ժամերու տարբերութիւնը թոյլ չէր
տար անշուշտ, որ Զորեքշաբթի վաղ ա-
ռաւոտեան, Փրանսական մամուլը անդ —
րազառնար բայց ճայնասիրելու տուած
լուրերէն կը հաստատուէր թէ զորոյցը
նպատակ էր աւելի Ռիկընի եւ 90 վայր-
կեանի իրենց խօսակցութեան կէս ժամ
ետք, հեռախօսիչի էյ — Պի — Սի — ն ար-
դէն կրնար յայտնել թէ ստացած հեռա-
ձայնէն 437 հազարը եղած են Ռիկընի
ի նպատակ եւ 216 հազարը միայն ի նպատակ
Գարթըրի: Ընդհանուր առաջին տպաւո-
րութիւնն այն էր թէ երկուքէն ոչ մէկը
նորութիւն մը ըսած է, նոյնիսկ բառե-
րը չեն փոխուած: Բայց Ռիկըն աւելի
համոզիչ եղած է մինչ Գարթըր աւելի
«բան զիտէ» իր զերբին իսկ բերմամբ:
Հանդիպումը տեղի կ'ունենար՝ Օհա-
յոյի նահանգը՝ Քլիվլենդին:
Ուրեմն չարաթ մը մնացած, այնքան
ալ ապահով չի թուիր Գարթըրի վերըն-
րութիւնը: Հարկ է ըսել թէ ցաւալի է որ
աշխարհի մեծագոյն պետութեան ժողո-
վուրդը ուրիշ ընտրութիւն չունենայ ը-
նելիք, այսինքն չունենայ «Երրորդ
Մարդ» մը:
ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ
ԹՈՒՐԿԻՆԻ ՁԻՆՈՒՐԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻԿՈՒՆ —
թիւնները յայտարարեցին թէ իրենց
ինստիտուտեան գլուխ դալէն ի վեր 11-560
հոգի ձեռնարկուած է իբրեւ ծախարհը:
Ասոնց 746 — ամբաստանուած են դա-
ւադրական ոճիւրներու համար եւ դատա-
պարտուած մինչ 10-800 — ինչէմ ալ հար-
ցաքնութիւն եւ հետազոտութիւն կը շա-
րունակուին:
ՓԱՐՍԻԶԻ ՈՏՐԱՅԻՆ ատենը մահուան
դատապարտեց Ֆիլիք Մօրիս, որ պա-
ղարկումով ոստիկան մը սպաննած էր եւ
ուրիշ մըն ալ փորձած սպաննել: Եր-
գուեալները որեւէ մեղմացուցիչ դէպք
յանցանաց չգտան: Այս դատապարտու-
մով, 3 մահապարտ կան ներկայիս Փը-
րանական բանտերը ինչ որ անգամ մը
եւս խնդրոյ առարկայ կ'ընէ մահապա-
տիժի հարցը ոմանց համար՝ արդար պա-
տիժ, ուրիշներու՝ աւելորդ պատիժ:
Պարզ է որ անապովութեան միջոցոր-
տը, որ կը տիրէ պատճառ է դատարան-
ներու անգիշտող դիրքին եւ առանց պը-
քառ մը փորձելու, կարելի է միշտ կրկ-
նել Այֆօնի Ալէի պատասխանը երբ իր
կարծիքը կ'առնուէր մահապատիժի ջըն-
ջումին մասին՝ «Թող պարոն մարդաս-
պանները սկսին»:
ԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱՍՏԱԿԻ Ֆուլթոնի գտումի
մրցումներուն, Յրանսա Օի դէմ 2 կէտով
յաղթեց Իրլանտայի, Փարիզի մէջ ինչ
որ շատ կարեւոր էր ապագային հա-
մար:
ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՌՔԸ անկումի շըր-
ջան մը կը բոլորէ ինչ որ պատահութիւն
կուտայ տղարին բարձրանալու:
ՅՐԱՆՍԱԿԻ Համայնալար կուսակցու-
թիւնը կը շարունակէ «առունք մաքրել» եւ
այս անգամ ալ զոհը Անրի Ֆիզպէնն է,
որ իր կոմիտէին հեռացուած է Շըլանա-
յին կոմիտէի դիմումին վրայ: Ֆիզպէն
կը քննադատէր բանալէճի բացակայու-
թիւնը կուսակցական շարքերէն ներս:

ՊԱՐՍԿԱԶԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

400 Հայ երիտասարդներ Ճակաս Մեկնած են

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»-ի
վերջին թիւերէն Հոկտ. 14 — 15 — 16 կը
քաղենք հետեւեալ լուրերը, որոնք կապ-
ունին առաւելաբար իրաւի հետ պատե-
րազմին ստեղծած կացութեան եւ անոր
հետեւանքներուն:
Այսպէս հետեւելով զինակոչի ընդհա-
նուր զօրակոչին, բաղմաթիւ հայ երի-
տասարդներ, որոնք իրենց զինուորական
ծառայութիւնը աւարտած էին 1977 —
78-ին, ներկայացած են զօրանոց, իրենց
մասնակցութիւնը բերելու համար երկրին
պաշտպանութեան համար մղուած կռիւ-
ններուն:
Հոկտ. 13-ին, շուրջ 400 հայ երիտա-
սարդներ, զօրանոցներ զրկուած են, մէկ
մասն ալ՝ ճակատ:
×
ԵՐԿՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ
Հոկտ. 16-ի «Ալիք»էն կ'արտատպենք
երկու նահատակ հայ երիտասարդ զին-
ուորներու թաղման նկարագրութիւնը. —
«Երէկ առաւոտեան եւ կէսօրից՝ յետոյ,
կատարուեց երկու հայ նահատակուած
զինուորներ յուղարկուողութիւնը, Թեհ-
րանի Նոր Բուրաստան գերեզմանատա-
նը:
Առաջին նահատակուած զինուորի ըն-
տանիքը, որը նահատակուել է Քերման-
շահում, որոշ պատճառներով խնդրեց
որեւէ տեղեկութիւն եւ նոյնիսկ նրա ա-
նունը չտրուի թերթում:
Միւս նահատակուած զինուորը, որը
Փիրանշահի զօրանոցից էր առաքուել՝
Զօրիկ Մուրադեանին է:
Այն փողոցին ուր բնակուում էր Զօրի-
կը, որ գտնուում է Սարգարաբաթ թա-
ղում (Հեշմաթիէ), լրիւ սուգ էր պատել,
եւ նոյնիսկ շրջանի մուսուլման հարե-
ւանները իրենք — խումբ գաղով ցաւակ-
ցութիւն էին յայտնում: Պարսիկ հարե-
ւանները երկու հեշմաթիէներ են հաստատել
փողոցի գլխին:
Իր հայրը՝ պ. Վահանը, որ խստօրէն
զգպում էր իր զգացումները պատասխա-
նում է մեր հարցերին: Նա ասում է թէ՝
Զօրիկը ծնուել է 1960 թուին: Աւարտել
է Թեհրանի Գուշէր Դաւթեան դպրոցի
միջնակարգը, որի դիպլոմը դեռ չենք
ստացել:
Այնուհետեւ զինուորութեան համար է
արձանագրուել: Նախ 2 ամիս Շահում —
դում է եղել եւ ապա ուղարկուել է Փի-
րանշահ, իր զինուորական ծառայու-
թիւնը կատարելու, Ուրմիայի 64-րդ զօ-
րաբանակում:
Պրն. Վահանը շարունակում է, թէ նա
8 ամիս էր անցկացրել իր զինուորութիւ-
նից: Նա, որ մեքենավար է, շարունա-
կում է թէ՝ Զօրիկը իմ միակ տղան էր
եւ նրանից բացի ունեւ չորս աղջիկներ:
Զօրիկը իր վերջին նամակում, որ դը-
րել էր իր ընտանիքին, իր ծնողներին
յայտնել է թէ՝ իր ծառայութեան վայրը
խաղաղ է եւ նրանց զգուշացրել էր որ
յարգեն դիշերային խաւարումի օրէնք —
ները:
Զօրիկ Մուրադեանը, որ զինուորու-
թեան ընթացքում, աշխատում էր խոր-
տընկէցի բաժնում, նահատակուել է խոր-
տընկէցի արկի հարուածից՝ Հոկտեմ-
բեր 11-ին:
Երէկ Թեհրանի Առաջնորդ Արտակ Արք-
Մանուկեանը, ընկերակցութեամբ Թե-
մական խորհրդի նախագահ պրն. Լեւոն
Ահարոնեանի, այցելել է երկու զինուոր-

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ ՀՈԿՏ. 22 — 23)

ՄԱՏԱԿԱՍԳԱՐԸ ՊԱՏԱԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՅՅԵԼԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թանանարիվէն (Մատակասգար) պատ-
ուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ
փոխ — քաղաքապետ Ինիաս Ռաքոթիմա-
լալայի, այցելած է Հայաստան: Պատ-
ուիրակութիւնը ընդունուած է Երեւանի
քաղաքապետ Ս. Մուրադեանի կողմէ,
որ հիւրերուն խօսած է Երեւանի ընկե-
րային — տնտեսական զարգացման, ապա-
գայի ծրագրերներուն եւ քաղաքի ու շըր-
ջաններու խորհուրդներու աշխատանք —
ներուն մասին: Հանդիպումի ընթացքին
քննարկուած են նաեւ երկու մայրաքա-
ղաքներու բարեկամական յարաբերու-
թիւններու զարգացման հեռանկարները:
Հոկտ. 20-ին, Նախարարաց խորհուրդի
նախագահ տեղակալ Կ. Ղաթարեան ըն-
դունած է պատուիրակութիւնը եւ անոր
ժանթացուցած Հայաստանի ձեռք ձգած
նուաճումները տնտեսական եւ մշակու-
թային մարզերու մէջ:
×
Ներքին բնակարանները եւ ցաւակցութիւն
յայտնել նրանց ծնողներին եւ հարազատ-
ներին:
×
**ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԻ ՆՆԱՄԱՏԱՐԱԿԱՆ
ՄԱՐՄԻՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ**
Ինչպէս գրած էինք Հոկտ. 18 — 19-ի
մեր թիւով, Նոր Զուղայի մէջ կեանքի
կոչուած էր հինգ հոգիէ բաղկացած Սը-
նամատարական Ժամանակաւոր Մարմին,
որ իր օժանդակ յանձնախումբերով օգ-
տակար պիտի հանդիսար պատերազմ —
կան կացութեան մէջ հանրային զանազան
կարիքներ հոգալու եւ համայնքի ան —
դամներուն ուղղութիւններ պիտի տար
անակնկալներու պարագային: Յիշեալ
Մարմինը կոչով մը յայտնած է, թէ Նոր
Զուղայի «Արարատ» Միութեան կեդրո-
նատեղին պիտի բացուին զինավարժու-
թեան, կրակ մարելու եւ անմիջական օգ-
նութիւններու դասարաններ: Կոչը ճըշ-
դած է, թէ այդ դասընթացներուն կըր-
նան մասնակցել անոնք որոնք լրացու-
ցած են 16 տարեկանը:
Միւս կողմէ Սնամատարական Մարմի-
նը կոչ մըն ալ ուղղած է Նոր Զուղայի
հայ համայնքին, որպէսզի օգնութեան
ձեռք երկարէ պատերազմի պատճառով
իրենց տունն ու տեղը լքած ու Նոր Զու-
ղա ապաստանած հարաւային իրանի հայ
ընտանիքներուն: Կոչը կը շեշտէ.
«... Պատերազմի պատճառով իրանի
Հարաւ. հայութիւնը, թողնելով իրենց
բոլոր սեփականութիւնները եւ բնակա-
րանները, ներկայումս նրանցից մի մասը
հիւր են եկել մեզ մօտ:
Սնամատարական Սանձնախումբս նը —
կատի ունենալով իր սահմանափակ հնա-
րաւորութիւնները, սրանով խնդրում է
համայնքիս անդամներից նրանք, որոնք
յանուն հիւրընկալութեան եւ կրօնական
— ազգային վեհ սկզբունքի ցանկութիւն
ունեն իրենց անձնական անմիջական օ-
ժանդակութիւնը ցուցաբերել այս ազ-
գութու աշխատանքին, բարեհաճեն կապ
հաստատելով Սանձնախումբիս գրասե-
նակի հետ (Սը. Ամենափրկիչ Վանք),
ստանան հարկ եղած բացատրութիւնն —
ըն»:
Կոչը կ'աւելցնէ թէ ներկայիս կարիք
կայ նիւթական օգնութեան, բնակարանի
եւ անդեղէնի:
Fonds A.R.A.M

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾՆ ՈՒ... ԵՏՔԸ

(Բ. և Վերջին Մաս)

ԼՂ Մոնտ 13 Սեպտեմբեր 1980-ի իր թիվին մէջ, «Մեծերու Ուղիս մէջ» խորագրով խմբագրականին մէջ կ'ըսէ. «Լուրը (Պետական հարուածին) կը տրուի Ամերիկայի պետական բաժանմունքին կողմէ եւ իսկոյն կը հաստատուի Թուրքիոյ Ուսանողներու գիտական կողմէ: Մինչ - դեռ Թուրքիոյ արտասահմանի միւս ներկայացուցիչները անտեղեկ էին ատոր» թերթը շարունակելով կ'ըսէ. «Այս իրողութիւնը առանձին կը մղէ մտածելու, թէ Միացեալ Նահանգներ չվճարեցողքին այս գործողութեան հեղինակները, մա - նաւանդ որ տեղի կ'ունենայ այն վայր - կեանի երբ նոր սկսած էր Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ կատարուող ՕԹԱՆ-ի ռազմափորձերը»: Թերթը կ'աւելցնէ, թէ «Միջազգային ներկայ կացութեան մէջ բանակայիններու միջամտութիւնը մաս կը կազմէ 1949-ի «Թրուսիոյ վարդա - պետութեան տրամաբանութեան»:

ԼՂ Մոնտի այս տեսակետը աւելի կը հիմնաւորուի երբ նկատի առնենք պետական հարուածին առթիւ արեւմտեան երկիրներու ու կազմակերպութիւններու յայտարարութիւններն ու գիրքերը ու - ները, որոնք ժողովրդավարութեան վերահաստատման գծով իրենց «մտահո - ղութիւնները» յիշելէ ետք ընդհանրա - պէս չեն ուշանար ցոյց տալու իրենց դո - հունակութիւնն ու սփոփանքը: Օրինակ կը կարգանք, թէ «Գրամատուները կը յուսան, որ պետական հարուածին ետք կայուն վիճակ մը պիտի գոյանայ» (1), թէ «ՕԹԱՆ դայի նկատած է դուռ ներ - քին խնդիր մը» (2): Կառավարութիւն - ներն ու թերթները կը յիշեն թէ անցեա - լին Թուրք բանակը իր երկու պետական հարուածներէն ետք զօրանոցները վերա - դարձած է եւ շատ հաւանական կը նը - կատուի որ նոյնը պատահի այս անգամ ալ, մանաւանդ, որ բանակը խոստացած է թող տալու երկրի քաղաքական դեկը «կարելի եղածին չափ շուտ», հետեւա - բար ոչ մէկ պատճառ կայ խզելու քա - ղաքան ու տնտեսական կապերը: Ար - դարեւ 18 Սեպտեմբեր 1980-ին Սթրազ - պուրի քաղաքի մէջ կայացած Եւրոպա - կան Սորհրդարանի նիստին, համայնա - վար երեսփոխաններու ներկայացուցած պահանջը՝ անմիջապէս Թուրքիոյ հետ Ե.Տ.Հ.ի կապերու խզումը այնքան ա - տեն որ զինուորականները իշխանութեան գլուխ կը մնան, կը մերժուի մեծամաս - նութեան կողմէ (3): Ոմանք նոյնիսկ կը շեշտեն, թէ Թուրքիա, որեւէ ժամա - նակէ աւելի պէտք ունի արտաքին օժան - դակութեան, իսկ ուրիշներ, ինչպէս անգլիական Պ. Պ. Ս. ռադիոկայանի քա - ղաքանային լուրերու մեկնարանը, պետա - կան հարուածին ղեկավար Զօրավար Քէնան է վր է նը որակած է, որ - պէս «ամէնէն աղաւաղական, ամէնէն չա - փաւոր եւ ամէնէն քաղաքակրթու - ծը» (4):

Փաստորէն Թուրք դրամատիրական բարձր խաւը եւ վերոյիշեալ արեւմտե - կան շրջանակները պատճառ հունէին դժգոհ ըլլալու, որովհետեւ անոնք ար - դէն շատ արագ ձուլութեան ստացան ի - իրենց «մտահոգութիւնները» փարատող յայտարարութիւններն ու ապահովու - թիւնները, որոնք երբեք տնտեսական, ու արտաքին քաղաքականութեանց կա - պակցութեամբ:

«Էստրիկէթ-ը Փրէս» իր 15 Սեպտեմ - բեր 1980-ի մէկ հետադարձութեամբ կը հա - ղորդէ. «ձուլման փութով նշեց նաեւ, թէ մտադիր է շարունակելու Տէմիրէլի կառավարութեան տնտեսական - վերա - կանգնումի խտրական ծրագիրը: Որպէս ձուլման առաջին քայլերէն մէկը ա - նոր ընդհանուր քարտուղարը հանդիպե - ցաւ Թուրքիոյ Խօզալի՝ Տէմիրէլի գլու - խաւոր տնտեսական խորհրդականը եւ վերականգնումի ծրագրին ճարտարա - պետը (նաեւ փոխ - վարչապետ), եւ Կիբրոսական Դրամատուսն անօրէնին (Իս - րայիլ Հաքը Այուրնօղլուի) հետ: Կարգ - մը շուտիւնքու համաձայն, Խօզալ՝ որ բարձր գնահատուած է Արեւմուտի մէջ, գլխաւոր ելեւմտական պաշտօնի մը պի - տի նշանակուի, երբ բանակայինները յայտնեն նոր կառավարութեան կազմու - մը» (5): Իրապէս ալ, յետագայ դար - ղացումները, յատկապէս նոր կառավար - ութեան կազմումը, ցոյց տուին, որ այդ «ըշտակները» երբեք անհիմն չէին: (Տե՛ս ԼՂ Մոնտ, 23 Սեպտեմբեր 1980, էջ 4):

Հիմա որ դաւը քաղաքականութեամբ է, եւ անոր մեղադրանքներն ու հեղինակները նոյնպէս, առաջ կը դրուին կարգ մը հար - ցումներ: Բանակը պիտի կարենա՞յ երկ - րին մէջ անդորրութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատել: Պիտի կարենա՞յ յարմար լուծումներ առ կերպի տնտեսական ու ալ տարածական: Հակառակ պարա - դային ի՞նչ հաւանական զարգացումներ կարելի է նախատեսել:

Բանակի վերադարձը զէպի զօրանոց - ները, հասարակաց պահանջն ու բաղ - ձանքն է (անշուշտ տարբեր մտահոգու - թիւններէ եւ շահերէ մղուած) մէկ կող - մէն երկրի դեմոկրատ ու յառաջդէմ մտաւորականութեան ու զանգուածնե - րուն եւ միւս կողմէ ներքին մեծ դրա - մատիրութեան ու Թուրքիոյ արեւմտեան դաշնակիցներուն:

Անկասկած, որ Թուրքիոյ Արեւմտեան դաշնակիցներուն, յատկապէս եւրոպա - կան տնտեսական համայնքին ու ՕԹԱ - նին բաղձալի չէ ունենալ, որպէս դաշ - նակից, զինուորական բռնատիրական վարչակարգ մը: Նման յարաբերութիւն մը հեշտ պիտի չըլլար «կլեքներ» իրենց քաղաքացիներուն:

Տրուած ըլլալով որ իրենք կը յաւակ - նին ջերմ պաշտպանները ըլլալ ժողովր -

դավարութեան եւ ջատագովները համա - մարդկային իրաւունքներու: Այս իրո - ղութեան, վստահաբար, ամէնէն աւելի քաջածանօթ են Թուրք իշխանութիւննե - րը: Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ Թուրքիոյ մէջ զինուորական սխալմի մը դոյու - թիւնը յաւելեալ խաղաղութիւններ պիտի ստեղծէր Արեւմուտի հետ իր կապե - րուն, մասնաւորաբար Եւրոպական Հա - լաքականութեան անդամակցութեան գը - ծով. բան մը զոր կը ցանկան իրադրեալ դարուս վերջաւորութեան: Զիչդ այս պատճառով է որ Թուրք բանակը իշխա - նութեան տիրանալէ ետք, առաջին վայր - կեանէն իսկ, խոստացաւ երկրի վերա - դարձնել խորհրդարանական կարգերու: Աւելի՛ն Զօրավար Էլբէն ապացուցանե - լու համար, թէ բանակը ոչ մէկ ցանկու - թիւն ունի տեսականօրէն իշխանութեան գլուխ մնալու, երբեք ու երբեք ընել տուաւ նաեւ ձուլման միւս անդամ - ներուն, թէ պիտի աշխատին նոր սահ - մանադրութեան մը գծով՝ իշխանու - թիւնները փոխանցելու համար սահմա - նադրական կառավարութեան մը:

Արդ, տիրող պայմաններն ու տուեալ - ները ցոյց կուտան, թէ բանակին զօրա - նոց վերադարձը այնքան ալ դիւրին պի - տի չըլլայ, առնուազն ոչ մօտալուտ ա - պագային, քանի որ այն նպատակը ո - րուն համար խլեցին իշխանութեան դե - կը, այնքան ալ պարզ չէ իրադրեալ: Տեսնե՛ք թէ ինչո՞ւ:

Երկիր մը, որուն արտաքին պարտքե - րը (ներառեալ տոկոսը) կը հասնին շուրջ 25 միլիար տոլարի: Տարեկան առեւտր - ական ու վճարումի հաշուեկշիռները մօտ 4,5 եւ 3 միլիար տոլարի բացեր ար - ձանադրող: Ուժանիւթի տաքանալ մը, ուր քարիւղի ներածման ծախքերը ա - ռանձինն կը գերազանցեն արտածումնե - րէ հայթայիտուած ընդհանուր եկամու - տին: Միջազգային տարադրամները պա - հետներու սպառում՝ որոնց չգոյու - թեան պատճառով պետութիւնը անկա - րող դարձած է ներածելու պէտք եղած հում նիւթերն ու հրանիւթը: Այս բոլորին հետեւանքով արտադրութիւններու եւ արտածումներու նուազում: Տարեկան 100%-ի հա մ ո ղ էմփլայմն եւ 100% աւելի գրամանիչ արժեքը կ'ու - Ահաւաթի ընդհանուր պատկեր մը Թուր - քիոյ տնտեսութեան, որուն միակ դար - ղացող ու աճող մասն է, անձնական մարդի կարգ մը մեծանորհներուն բար - դաւածումն ու անոնց ծառայող սեւ շու - կան: Սակայն նոյնպէս էական է տեսնել ընկերային եղբերու մէջ այս առա - նապին գրեւեւորումը:

Անդործներու թիւը անցած է 7 միլիո - նը: Սղութիւնը սանձարցակ բարձրացու - մի մէջ է. 1978-էն ի վեր մօտ 180% իսկ միայն վերջին տարուան ընթացքին 100% սղութիւն մը արձանագրուած է Թուր - քիոյ մէջ: (6) (Այս տուեալներու ընդ - մէջէն կարելի է հարց տալ թէ Թուրք բանակի կողմէ ամառականներու 70% յա - լելում մը պիտի բաւարարէ Թուրք աշ - խատուորը): Առողջապահական վիճակը երբեք նախանձելի չէ: Միջին հաշուով իւրաքանչիւր 2000 բնակիչին կայ միայն մէկ բժիշկ, իսկ հարաւ արեւելեան շր -

ջաններու մէջ (բնակուած Քիւրտերով) տրամադրուած է բժիշկ մը աւելի քան 10-000 անձերու: Ընկերային ապահովա - ցութիւնէ կ'օգտուին աշխատանքնե - րուն շատ չնչին տոկոսը: Իսկ հողա - դործները, որոնք ամէնէն շատ անհրա - ժեշտութիւնը ունին նման օժանդակու - թիւններու՝ գրեւեաւ են անկէ: Այսպէ - սով վերածուելով պահեստի «խուղա - րարներու»: Տակաւին չենք խօսիլ ան - դրադիտութեան, փոքրամասնութիւն - ներու ճնշումին եւ շատ մը անախան - ձելի պայմաններու մասին:

Անհեթեթ պիտի ըլլար խորհիլ կառ - հաւատալ, թէ զինուորական բրա - թեամբ, ազատութիւններու սահմանա - փակումով, պետութեան բռնատիրու - թիւնն ու ճնշումները սահմանադրաւ - նացնելով, կարելի ըլլար բարեկալ կա - ցութիւնն ու վերջնական հանդարտու - թիւն մը ստեղծել երկրին մէջ:

Վերոյիշեալ կացութիւնը աչքի առնե - ունենալով, շատ մեծ տոկոս մը կազմող թշուառ Թուրքեր ու Քիւրտեր պարզա - պէս չեն կրնար «խաբանարարներ», «համայնավար գործիչներ» կամ «անը - տղականներ» չգտնուալ: Հետեւաբար բանակին կը թուի մնացած ըլլալ քանի մը «անբաղձալի» ընտրութիւններ: Լաւ տեղաւորուի իշխանութեան աթոռին վը - րայ եւ մատը միշտ ըլլալին. քանի որ այժմու նկատուած հանդարտ միջոցաւ երբեք չի նշանակել ընդգրկմադրութեան եւ սահմանափակութեան վերջնական անյալ - տացումը: Շատ տրամաբանական է, որ ներկայ հանդուստին ընդգրկմադրութիւ - նը թաքթիքային նահանջ մը կատարէ զէպի ստորերկրեան, աւելի լաւ պատ - շանքու համար նորաստեղծ կացութեան եւ աւելի լաւ կազմակերպելու համար իր գործիչները: Այլ խօսքով փոփոխիլ կը - նայ մօտալուտ ըլլալ: Այլապէս ինչպէս կ'ըսէ ծանօթ խօսքը, «Եթէ կ'ուզես քա - ղաքացիական պատերազմի խուսափել, աշխարհակալ եղի՛ր»: Աշխարհակալ ը - լալը միայն բաղձանքի հարց չըլլալով, Թուրքիոյ իշխանութիւնները կրնան փո - խաբէնք ստեղծել մասնակի պատերազմ մը կամ պատերազմական վիճակ մը օ - տար երկրի մը դէմ, որպէսզի ժող - վուրդի մարդու ուշադրութիւնը, զէթ ժամանակաւոր կերպով, չեղի իր իսկա - կան հարցերէն ու գօտարութիւններէն, կեդրոնացնելով զայն արհեստական ու շինու հարցերու վրայ:

Իրերու այս կացութեան մէջ, այն չը - շուկները որոնց համաձայն իրան - ի - րաքան պատերազմի շարունակութեան պարագային, Թուրքիա կրնայ մասնակ - ցիլ անոր իրականանալու պայմանները չեն լրացնել:

ԱԲԻԿ ԶԱԳՐԵՆՆ

- 1.— «Idem - Financial Times», 13 Sept. 1980.
- 2.— «Idem».
- 3.— «Le Monde», 19 Sept. 1980.
- 4.— «Bulletin de Turquie - N° 47», 19 Sept. 1980.
- 5.— «AP - DJ - 09 - 15 - 80, 0649 GMT
- 6.— Réf. (4).

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

ԴԱՐԵՐՈՒՆԹԱՑՔԻՆ
ԹՐԲԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ, ԳՐՏԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ

Գրքն' Գ. ԱՄՍՏՈՒՆԻ

Երզնկայի դաւառի Բոլոմորի, Ղուզի - ջան դաւառականների այժմեական բնա - կիչների մեծագոյն մասը Բրդեր էին: Սրանց կէսից աւելին ժամանակին հա - յուլիւնից դարձել էին բռնութեան տակ: Բայց իմանում էին իրենց հայկական ծագումը (Պ. Նաթանեան): Նրանց դի - մադներն էլ հայկական էին: Այս ըրը - դացած գիւղերում էլ կային հայկական եկեղեցիներ եւ ուխտատեղիներ լաւ - րակներ: Բոլոր հայկական անուններով Թուրք եւ քուրդ գիւղերի բնակիչների մեծագոյն մասը ժամանակին բռնու - թեան տակ հաւատափոխ եղած են:

X

14. ԿԱՄԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ
ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ

Կամախ հայկական հին պատմական

փոքր քաղաք էր Բարձր Հայքի Դարա - նաղեաց դաւառում: Անցեալում, հայ - կական իշխանութեանց ժամանակ ունե - ցել է պատմական նշանակութիւն ունե - ցող շատ յուշարձաններ: Մինչեւ ԺԱ. դա - րուն սելճուք Թուրքերի կողմից Հայաս - տանի նուաճումը, եղել է միշտ Հայք - իով բնակուած: Յետագայ դարերում է, որ այնտեղ Թուրքեր եւ մի քիչ Բրդեր սկսել են քիչ աւելանալ: 1473 թը - ւին, Օսմանցի Թուրքերը այդ կողմերը կը գրաւեն Ալ - Կոյունլու Թուրքմէնե - րից եւ Թուրք տարրը սկսում է աճել Հա - յերի պարբերական բռնի իսլամացում - ների հետեւանքով: Վերջին ժամանակ - ներում քաղաքը եւ դաւառակը ունէին խառն ազգաբնակչութիւն, Թուրք մե - ծամանութեամբ:

Ըստ Հ. Ղ. Ինճիհեանի, առեւտր այդ դաւառը ունեցել է 350 գիւղեր: Բայց բէ - կերի հարստահարութիւնների պատճա -

ռով, շատ գիւղեր ամայացել են: Ըստ անգլիացի հնախոյզ Հօկարդի, Կամախի Թուրքերի մի մասը Հայութիւնից է դար - ձել եւ իսլամացել: Կամախը 1900-ական թուին ունէր շուրջ 10 հայաբնակ գիւղեր հայաբնակ: Իսկ 36 գիւղեր էլ թրքական, որոնցից ոմանք դեռ պահել էին հայկա - կան անունները, ինչպէս Մարեկ, Խուտի, Զինաթի, Կետիկ, Լիմ, Էրմէնիկ, Վանք եւայլն (Հ. Ղ. Ինճիհեան), ինչ որ վկա - յում է, որ առեւտր հայաբնակ են եղել եւ յետոյ տաճկացի են: Կամախ դաւառը ունէր 86 գիւղեր, որոնք մեծ մասամբ թրքաբնակ էին: 16 - 17-րդ դարերին այս շրջանի Հայերն էլ ուրիշ տեղերի նման բռնութեան տակ մեծ մասամբ իս - լամանալով տաճկացի են: Այս են վկա - յում բացի գիւղերից շատերի հայաբնակ լինելուց, շատ գիւղերի կիսակործան տաճարները եւ ուխտատեղիների աւե - րակները (խաչքարեր եւայլն):

Ըստ քաղաքագիտական, Կամախ ունէր 21 հայաբնակ գիւղեր հայկական անուններով, ինչպէս Բագաթիմ, Թար - քան, Թաւրիմ, Ուտի, Տաթիկ, Հա - քարի, եւայլն: Թրքական 36 գիւղերից շատերի անունները նոյնպէս հայկական էին, ինչպէս Խմաթի, Օվաւտ, Պախաւար, Երգեղան, եւայլն (Հ. Ղ. Ինճիհեան):

Ըստ օտար հեղինակ Հօկարդի, որ վե - բեւում նշեցինք, Կամախի եւ Երզնկայի

Թուրքերուն կէսը Հայութիւնից դարձել էին եւ նրանց դիմադէրը չէին գտնա - գանում: Հայերից: Կամախում էլ առե - նօք մի եկեղեցի մզկիթի է վերածուել, երբ Հայերի իսլամական իսլամացում է տեղի ունեցել:

Կամախ դաւառը ունէր իրեն ենթակալ Կերճանիս շրջանը (գիւղախումբ), որի բնակիչները (քուրդ եւ Թուրք) մեծ մա - նօք առեւտր Հայեր են եղել, որոնք ըրը - նօք անունները Կերճանիս են եղել: Այս են վկայում բաղնաթիւ հայաբնակ, բայց են վկայում բաղնաթիւ հայաբնակ թրքաբնակ գիւղերը, եւ կիսակործան տաճարները, գերեզմանաքարերը եւ - այլն:

Թրքացած գիւղերի բնակիչներից շա - տերը աւերակ հայկական ուխտատեղի - ները ուխտի էին գնում, մատաղ անու - իսկները: Այս կողմերի Բրդերը Հայերի նկատմամբ ընդհանրապէս լաւ տրամա - րւած էին եւ Թուրքերի նման Հայաս - եաց չէին:

(Շար. 18)

ԱՌԱՋԻ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Օ

Մարտի տարին մը նկատել կուտայ. — Այն տարին քիչ աւելի աւազ կուտնէ. նոյնքան խոնարհ Մահարայի մասին է, որ միայն Մարտի տարին մէջ, տարեկան 65-ը քիչ մը շատ քիչ կը յառաջանայ զորակող խոնարհութեան ծառայող հոգիներ: Եթէ նկատի առնենք, որ Ապրիլ-ի ինչ հիւսիս — արեւմուտք գտնուող այս երկրին արդէն չորս — հինգերորդը աւազատային հողաշերտ է, ապա պարզ կը դառնայ պարզուած պատկերը: Այլ խոսքով՝ անապատին աւազը կրնայ իր արդարեւորութիւնը հաստատել ամբողջ երկրին վրայ, երկու տասնամեակներու ընթացքին:

Մարտի տարին միակ երկրորդ է, որ աւազին սպառնալիքին ենթակայ կը մընայ: Դրացի Մարտին զրեթէ ամբողջ հիւսիս — արեւելքը արդէն իսկ «անապատաւ» է: Նոյնը Նիփոնի մէջ մա — րին, Չատին եւ Սուտանին կէսէն աւելի էին համար:

ՄԱԿ-ի հայթայթած տուեալներուն համաձայն, սպառնացող այս վտանգը լատ մեծ է: Կրնայ ընդգրկել այնքան տարածութիւն, որքան միասնաբար կը ներկայացնեն Միացեալ Նահանգները, Պերու, Միլոթիւն եւ Աւստրալիա: Նոյն հատուկ, երկու միլիառ տոնար պէտք է յատկացնել եւ թերեւ 40 տարուան տեւողութեան աշխատանք կատարել վերադրա — լելու համար միայն վերջին 25 տարիներու կորստած հողերը:

Այստեղից, ՄԱԿ-ի զարգացման ծրարդին պատասխանատուները կարեւոր տառաջարկութեան մը նախաձեռնարկ եղած են, որ կ'ընդգրկէ նոյնիսկ արեւմտական արբանեակի մը օգտագործումը ճշդելու մտադրութեամբ աւազին յառաջնորդութիւն տարողութիւնը: Ծրարակը կը նախատեսէ նաեւ այսպէս կոչուած արբանեակ — խժժ ծառերու անկումը, քանի որ ստոյգ ոչ միայն ձեռք — տու են չընկնել քոչուոր ցեղախումբներուն համար, այլեւ կը ծառայեն աւա — ղին կայունացումին:

ՄԱԿ-ի ծրարքին կ'օժանդակեն Սենե — կալ, Մարտի տարին, Մարտ, Վերին Վոլ — փա, Նիփոն, Չատ, Կամպու իւ Բափ — վեր: Կազմակերպութիւնը տարեկան աւելի քան մէկ միլիառ տոնարի նւթա — կան օժանդակութիւն կ'ապահովէ հե — տեւեալ երկրներէն՝ Ֆրանսա, Միաց — եալ Նահանգներ, Բանատ, Գալանցա — լին Գերմանիա, Հոլանտա, ինչպէս նաեւ Կապը մը արար Պետութիւններէ:

Անպատին տարածութիւնն սանձուած զխաւոր հարցերէն մէկն է ներկայիս Արեւելքի համար: Կանգնողաւոր ու — տեւեալներն արտադրութեան վրայ Օրե — նակ, աւազին յառաջնորդութիւն, ե — րալուն հետեւանքով, գիւղատնտեսա — կան արտադրութիւններուն քանակը աւ — արժանաբար կը նուազի: Մարտի տարին, վերջին հինգ տարիներուն, ի վիճակի է եղած ապահովելու իր բնակչութեան ար — եւումը յիսուն առ հարիւրի համեմատու — թեամբ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՄԱՅԵԱԿ - ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐԷԻՆ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ ՀՈՈՍԻ ՄԷՋ

ՀՈՈՍ՝ — Կերակի, Հոկ. 19 ժամը 11ին, Հոռոմի Լեւոնեան Ժառանգաւորաց Վար — Ժարանի Եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր կերպով կատարուեցաւ Հմայեակ Պատ — րոս ԺԵ. Կեդրեկեան Կաթողիկոս — Պատ — րիարքին Քահանայական ձեռնադրու — թեան 50-րդ տարեդարձը:

Հայրապետական Ս. Պատարագի ըն — թացքին կարգադրուեցաւ Յովհաննէս Պո — ղոս Բ. ին շնորհաւորական նամակը:

Նորին Սրբութիւնը՝ Քահանայական Ս. Աստիճանին վսեմութիւնը պարզելէ ետք, կը դրուատէ Յորեկար Հայրապե — տին կատարած քահանայական գործը անցեալ 50 տարիներու ընթացքին եւ ու — րախոսութիւնները զորս կը զգայ Ս. Կո — չումով կանչուած ամէն նուիրեալ հո — ղի:

Ապա՝ Յովհաննէս Պոլոս Բ. կը յիշե — ցնէ Յորեկարին Եպիսկոպոս օծման թուականը եւ հայ կաթողիկէ կաթողի — կոսական Աթոռին բարձրաւարդ, որով ինքը, անմիջականորէն եղաւ պատաս — խանատու հովիւը հայ կաթողիկէ հաւա — տացեալներուն, եւ թէ ինչպէս ան այդ պաշտօնին վրայ, Աստուծոյ կողմէ իրեն արուած հոգեկան եւ մտաւոր ձրբերը՝ զրաւ ի սպաս հայ կղերին եւ ժողովուր — դին բարիքին:

«Ինտելիենէն ստացած ենք կարճա — տեւ կեանք մը, այս երկրին վրայ — կ'ը — սէ Պապը — բայց լաւ ապրուած կեանքի մը յիշատակը՝ յաւիտենական է»:

Իր նամակին վերջաւորութեան Յով — հաննէս Պոլոս Բ. կը մասնակցի հայ Ժո — ղովուրդի ուրախութեան եւ ամէնուն կը պարզեւէ իր Առաքելական օրհնութիւնը:

Սրբազան արարողութեան ներկայ էին Անտիոքի Սուրբանի Կաթողիկէ Պատ — րիարքը՝ Իգնատիոս Անտոն Բ. Հայէք, Քաղթեացեաց Պատրիարքը Պոլոս Բ. Շէրիս, Արեւելեան Եկեղեցիներու Ս. Ժողովի քարտուղարը՝ Մարիօ Պրինի, Արեւելեան կանոնադրի վերատեսու — թեան յանձնարարութիւն փոխ — վարիչ՝ Ուկ — րայնայի Միլոթիւն Մարուշին, Սուրբանի պատրիարքութեան օգնական եպիսկո — պոսը եւ քարտուղար Գերապայճաւը, Կ ա ր ա պ ե տ Եպիսկոպոս Ամա — տունի, Վենետիկի Միսիթարեան Միա — բանութեան Աթոռակալը՝ Հայր Բարսեղ Չեփիճեան, Հոռոմի Միսիթարեան վանա — տան հայրերը, Անարատ Յղութեան հայ ջոյրերու միաբանութեան Մեծաւորու — հին իր խորհուրդի անդամներով եւ Մայրապետի մայրապետներով եւ նաեւ ուրիշ Լատին, Հայ եւ Արեւելի Եկե — ղեցականներ: Եկեղեցին լեցուն էր Հը — ոռմի հայ հաւատացեալներով:

Երգչախումբը կազմուած էր Լեւոնեան Վարժարանի Ժառանգաւորներէն եւ Ա —

նարատ Յղութեան միաբանութեան հայ ջոյրերէն՝ զեկալարութեամբ Յովսէփ Մ. Վ. Գաֆթանճեանի:

Յ աւարտ Ս. Պատարագին, Հմայեակ — Պետրոս Կաթողիկոս Պատ — րիարքը՝ ընդունեցաւ Սրբազան պաշտա — մունքին ներկայ եղող եկեղեցականներ — րուն եւ հաւատացեալներուն շնորհաւո — րութիւնը:

Կէսօրուան Սիրոյ Սեղանին, որ սար — քուած էր Լեւոնեան Վարժարանի կողմէ, մասնակցեցան վերոյիշեալ եկեղեցա — կանները: Գարեպէտներն մեծաւորը, յա — նուն իր գործակից վարդապետներուն եւ իր Ժառանգաւորներուն, սրտաբուխ մաղ — թանքի արտայայտութիւններ ունեցաւ:

Ի վերջոյ, Յորեկար Հայրապետը, մտերմիկ եւ պարզ ոճով, շնորհակալ ե — դաւ Աստուծոյ՝ որ զինք եղեանի ահա — տը օրերուն, պահեց Քրիստոսի հաւատ — քին մէջ եւ ապա կանչեց քահանայական վիճակին: Երախտագիտութեան արտա — յայտութիւններ ունեցաւ հանգիստ Յով — հաննէս Պոլոս Բ. ին, որ եղբայրական ազնուութիւնն ունեցաւ յատուկ նամա — կով մը մասնակցելու իր յորեկանին. շնորհակալ եղաւ բոլոր ներկայներուն եւ փակեց իր խօսքը՝ լսելով. «Եւ, այսօր, 50 տարուան քահանայական կեանքին վերջ, ինքզինքս ամէնէն երջանիկ մարդը կը զգամ քահանայութեամբ եւ Քրիս — տոսի Եկեղեցւոյ ու ժողովուրդին հա — մար ծառայած ըլլալու համար, եւ պի — տի բաղձայի որ, երբ Յիսուս կանչէ զիս, դազաղիս մէջ դրուէր նաեւ քիչ առաջ կարգադրուած Ս. Քահանայապետին գե — ղեցիկ նամակը»:

Կաթողիկէ Եպիսկոպոսաց Սինոդի պատճառաւ է որ, Կաթողիկոս — Պատ — րիարքը կատարեց իր յորեկանը Հոռոմի մէջ:

Իսկ Երկուշաբթի օր, 20 Հոկտեմբեր, Սինոդի ընթացքին, 200-է աւելի զանա — զան ազգերու պատկանող Կարգեալներ — րու եւ Եպիսկոպոսներու առջեւ, Ժողո — վին նախագահող արժանիքիցի Կարդի — նալ Փրիմատիսթա, յանուն բոլոր Սինո — դոսական հայրերուն, բարեմաղթու — թիւնները յայտնեց Յորեկար Հայրա — պետին. Ժողովականները, յոտնկայս, ծափերով ողջունեցին յայտարարութիւ — նը:

Իսկ Վատիկանի Ռոտոլիկայանէն, 32 տարեւր լեզուներով, որպէս օրուան գլխաւոր լուր, հարորդուեցաւ Հմայեակ — Պետրոս Կաթողիկոս — Պատրիարքին յորեկանի հանդիսութիւնը եւ համա — ոտ կենսադրականը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌԱԶՄԻԿ ԴԱԽՈՅԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչա — նը լոյս ընծայած է Ռազմիկ Դաւիթեանի բանաստեղծութիւններէն հատընտիր մը, ու տեղ գտած են զանազան տարիներուն գրուած քերթուածներ: Ներկայիս Մոս — կուայի մէջ հրատարակութեան կը պատ — րաստուի բանաստեղծին ընտիր երկերու հաւաքածոն:

ԴԱՎԻԹԻ ԴԱՎԻԹ

Նիւ ձեւի մէջ, Սեպտ. 19 — 20ին, նշուած է Մուսա Տաղի հերոսամարտին 65-ամեակը, զանազան ձեռնարկներով: Առաջին օրը, «Մուսայի վերնոյն» սրա — հին մէջ հանդիպում մը ունեցած են Միացեալ Նահանգներու զանազան շըր — ջաններէն եկած Մուսա Տաղիները, շուրջ 50 հոգի: Ոսք առնելով Ստեփան Փա — նոսեան, հերոսամարտին մասնակցող — ներէն, անդադարած է կազմակերպող — ւած հանդիսութեան յայտարարին: Յա — ջորդ օրը առաւօտեան, «Լինքըլն» սրա — հին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Յարութիւն Պոյաճեան (անգլերէն) անդ — րադառնալով Մուսա Տաղի մաքառում — ներուն եւ Սուէտիացիներու քաջադըր — ծովութիւններուն, ակնաստեսի կենդանի վկայութիւններով: Երեկոյեան, «Ուս — չիկիլըն Մոթոր Լաճ»ի մէջ տեղի ունե — ցած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ 250 հոգի: Ձեռնարկին նախագահած է Թե — մին առաջնորդը՝ Մեքսիկայի Եպիսկ. Աշ — ճեան: Ոսք առած են վերապատուելի Վարդան Յարութիւնեան (անգլերէն) եւ Հրանդ Մարգարեան (հայերէն):

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Ս. Կարապետ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Սեպտ. 28-ին, պատա — րագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կա — տարուած է Ուրֆայի հերոսամարտի նա — հատակաց իշտակին: Յաւարտ Եկեղե — ցական արարողութեանց, Ուրֆայի Հայ — րենակցական Միութիւնը հոգեհաշով մը նշած է հերոսամարտին 65-ամեակը, մասնակցութեամբ Սմբատ Եպիսկ. Լա — Վիսեանի, մշակութային եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչ — ներու: Բացումը կատարած է Վարդու — թեան ատենապետը՝ Սարգիս Գաղանճը — եան: Բանախօսած է Արմէն Տօնոյեան, որ պատմական ակնարկ մը նետելէ ետք թրքական քաղաքականութեան վրայ, որ յանգեցաւ Մեծ Եղեռնին, անդադարած է փառապանծ հերոսամարտերուն, զորս մէկ առ մէկ թուելէ ետք կեդրոնացած է Ուրֆայի պոռթկումին վրայ: Փակման խօսքը արտասանած է Սմբատ Եպիսկ.:

×

Իրիկուան կոչնակի ձայն լսեցին: Մի քանի օր էր որ զիւղացիները եկեղեցի պացած էին:

×

Այդ երեկոյ ամբողջ զիւղը կը պատ — րաստուէր եկեղեցի երթալ, նոյնիսկ Մա — նասել Աստուրը, որ վերջի եօթը տարին ոտք դրած էր եկեղեցին, որովհետեւ քահանան հաղորդութիւն տուած էր կը — նոջ մը, որ ձամբէ՛ դուրս ելած էր ու ընհալէր Գարոյի տունը բաժինը ձգած էր:

Կոչնակի այդ պահուն եկեղեցիի դուռը իջած էին Չէրչի Կիրոսն եւ ուրիշ ան — ծանօթ հսկայ մը, որ Գողան Կիրոյի չափ խոշոր ոսկորներ ունէր, հողադործի ծանր կօշիկներու չափ մեծ ձեռքեր ու տափան ոտքեր: Անձանթի փոթիէ հա — դուտներ ունէր, ձեռքին՝ հրացան ու մէջքին՝ ուսերուն շարուած փամփուշտ — ներ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԻ

ՎԱՐԴԱՋՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Կիները սօթուած սրունքներով ու տը — դամարիկ թեւերներն սօթած՝ կուտ — րով շուր կը կրէին յուսալի եկեղեցիին յաւակն ու քարերը: Խաթուն մամիկ իր կարճ աւելով սկսած էր դրան առջեւ աւ — լել: Աքաղաղներու ձայնին մէջ արեւ — վայ: Իր երգին հետ դուրս ելած էր նաեւ Սարգիս Գէղուն: Այո՛, այո՛, գիւղի խախտուած քարերը իրենց տեղերը դը — տած էին:

Գողան Կիրոս երբ գիւղի հրապարակը՝ անոն քարին մօտեցաւ, անոր թաղիքէ՛ ղ լայնակին վրայ սարդի առէջներկային: Սարգիսը անոր լայն կոնակէն վար կ'իջ — նէին, անոր գունակ ու փոս դէմքին վը —

րայ, ակնաշնորհ խոռոչին մէջ, դուրս ցցուած թաւ յօնքերէն վար կարծես ա — ուղիներ ձգած էին: Գիւղացիները, եթէ լաւ նայէին, թերեւս այդ առէջներուն մէջ բռնուած ճանճը գտնէին:

Գողան Կիրոս մի քանի օր էր որ ինք — ղինը մարագի յարդանոցի մէջ թաղած էր. չորս օր էր որ գրեթէ բան կերած էր. դէմքը Հայաստանի լեռներու պէս ցամքած ապառաժներով բան մըն էր դարձեր: Ամբողջ ձմեռ մը ախոռի մէջ փակուած դռմէլի մը առջերուն նման՝ անոր աչքերուն մէջ ալ մարագի մթու — թիւնը լեցուած էր: Երբ դուրս ելաւ, ընտանի կենդանիի մը պէս կարօտցած էր գիւղացիները: Վերջապէս դուրսը չունչ ու արեւ կար: Չորս օր մարագի մթութեան ու յարգի մէջ թաղուած ձայն — ձուն լսած էր: Անոր այնպէս թուած

Կը խնդրուի ծանուցանել
Տիկին Ա. ՆՈՐԱ. ԹԱԽԹԱՊՈՒՐԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 18ին, 87
տարեկանին:

Կրօնական արարողութիւնը կատար -
ուած է Փարիզ, մտերիմ շրջանակի մէջ
եւ թաղումը՝ Նիս, ընտանեկան դամբա-
րանին մէջ:

Որեւէ մահազոյր զրկուած չըլլալով, կը
խնդրուի՝ ներկայ իրեն այդ նկատել:
31, Rue Franklin, 75016 — PARIS

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

ՄԱՐՍԻՅԵԼ. — Այրի Տիկին Կարապետ
Թիւթէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-
կին Քաջազուն Յովհաննէսեան (Լիոն),
Տիկին Խանում Նաւարեան կը ծանու -
ցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը
կատարուի՝ Կիրակի, Նոյ. 2, Պոմպի Ս.
Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իրենց
տաղրով, հօրեղոր եւ աղջկանին՝
Գրիգոր Թիւթէլեանի

յիշատակին:
Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՀԱՄԱՍԱՐԲԵՐԴՅԱՆՍԵՐՈՒՄ Միութեան
Մարտէլի մասնաճիւղին անդամական
ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 2,
առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հա-
ւաքատեղին: Օրակարգ՝ տեղւոյն վրայ:

ՍԱՄՈՒԷԼ — ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ի
ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ
ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱՍԿԻ
Հ. ՍԵՐՈՎԵԼՅԱՆ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 200 ֆ. կը
նուիրեն: Տէր եւ Տիկին Ֆրէտէրիք Ֆէյ-
տի 200 ֆ. կը նուիրեն եւ 100 «Յառաջ»-
ին:

Տիկին Մէրսէտէ Դանիէլեան 100 ֆ.
կը նուիրէ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆԻՔ

Այրի Տիկին Ծնունդ Մալաթեան, իր
զաւակին ամուսնութեան ուրախ առիթով,
կը նուիրէ՝ 500 ֆ. Ալֆորվիլի Կապույտ
Նաչիւն եւ 500 ֆ. Ալֆորվիլի Մշակութի
Տան «Մարգիտ Միասնեան» սրահին:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՀԱՅ ՆԱԽԻՆ ԿԱՄԱՌՈՐՆԵՐՈՒ, ՌԱԶ -
ՄԻԿԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱՆԴԱՆՆԵՐՈՒ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2, ժամը 10ին, իր
գրասենեակը՝ 32, Ռիւ սը Թրէվիզ, Փա-
րիզ 9րդ: Տեղեկատուութիւն եւ նոր վար-
չութեան ընտրութիւն: Կը հրաւիրուին
բոլոր ռազմիկ ընկերները: Ճշդապահ ըլ-
լալ:

U.G.A.B. - Marseille

SECTION CULTURELLE

SAMEDI, 8 NOVEMBRE, A 21 h.
à son siège: 33 Cours, Pierre Puget
13006 - MARSEILLE

Conférencier:

P. LEVON ZEKIYAN
de la Congregation Mekhitariste
de Venise

Thème:

«L'ARMENIE
ET 6 SIECLES DE DIASPORA».

ՆՈՒԷՐ

Միաս Պարտագնանի 80-ամեակի ճա-
շի ընթացքին, Տէսինի Մշակութի Տան
ի նպաստ հետեւեալ նուէրները եղած են.
Տէր եւ Տիկին Միաս Պարտագնան, Տէր
եւ Տիկին Վահան Պարտագնան, Տէր եւ
Տիկին Գրիգոր Գալուստեան, Այրի Տիկին
Էլիզ Բէլիշեան — Թաւմաճեան, Տէր եւ
Տիկին Կոնստան Երէկեան, Տէր եւ Տիկին
Վարուժան Գամպարեան 100-ական, Տի-
կին Ազալի Կուպաթեան, Տէր եւ Տիկին
Արաշամ Պոյաճեան, Տէր եւ Տիկին Տի-
րան Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին
Յովհաննէս Լէյլէքեան 50-ական (զու -
մար՝ 800 ֆ.):

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՆԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Փուշուճեան,
իրենց անդրանիկ աղջիկ զաւակին՝
ՄԱՐԱԼԻ

ծննդեան առթիւ (23.10.1980), 100 ֆ.
կը նուիրեն իրենց սիրելի «Յառաջ»ի
բարգաւաճման, որպէսզի անոր ամէնօր-
եայ ներկայութեամբ, հայ գիրն ու լե-
զուն ապրի՝ Հայու երգիքին տակ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ օր, Նոյեմբեր 1, Տօն է
Ամենայն Սրբոց, Հոգի եւ Նորից, Յայ-
տից եւ Ամբաստան:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին
Պատարագ կը մատուցուի:

ՆՈՒԷՐ

Իսաեան — Բարեկամական Միութիւնը
Հայկանոյ Մառի նուիրուած մշակու -
թային Յերեկոյթ — Թէյառեղանին առթիւ
2000 ֆ. կը նուիրէ (եւ ոչ 1000 ինչպէս
յայտարարուած էր երէկ, տպագրական
սխալի հետեւանքով) Ուսանողաց Օգն.
Տիկինաց Միութեան (ստանալ «Յա -
ռաջ»):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Ալֆորվիլի Կապույտ Նաչի մասնաճիւղը
հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու
տայ՝ Կիրակի, Նոյ. 2ին, իր մահացած
անդամներուն հոգւոյ համար, Ալֆորվի-
լի Ս. Պօղոս — Պետրոս Եկեղեցին:

ՖԻՆԱՆՍ. ԶԱՅՆԱՍՓԻՌ

Ուրբաթ, Հոկտ. 31, ժամը 12 — 12.30՝
Նաչաւորեան, Ֆրանս — Միգրիքին:

SAMEDI, 1er NOVEMBRE, A 15 h. 30

A L'OLYMPIA grand gala

DE LA CHANSON ET DU FOLKLORE ARMENIEN

A V E C

LÉVON KATERDJIAN

Venant spécialement des Etats — Unis,
Accompagné par la formation de

BERNARD DEDEDJIAN

et la participation de l'Ensemble Folklorique

NAIRI

DU NOR—SEROUND DE PARIS

ORGANISE PAR LE COMITE DE GESTION

DE LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
17, RUE BLEUE

Billets en vente:

- M.C.A., 17, Rue Bleue, 75009, Paris
  - Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Tré vise, 75009, Paris.
  - M.C.A., 9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville.
  - SEVAN, 4, Rue Lazare Carnot — 92140 Clamart.
  - Garage de la Gare, 1, Rue Félix Chabert — 95500 Gonesse.
  - Rest. Armand, 24, Rue Rodier — 75009 Paris
  - Music - Hall OLYMPIA, 26, Bd. des Capucines — 75009 Paris.
- et auprès des responsables des M.C.A.

U. G. A. - ARDZIV - MARSEILLE

GRANDE NUITÉE ANNUELLE

SAMEDI, 8 NOV. DE 22 h. A L'AUBE

Dans les Salons de l'ALHAMBRA (Bd. Chave).

avec

PAUL AKIAN vedette de la chanson

orchestres:

GUY ICARD et DAVID JOHN

Avec la participation de l'Ensemble Folklorique Musical Arménien:
GAROD

MELKON

A O U V E R T

UN NOUVEAU RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

—X—

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

Vendredi, 31 Octobre: SOIREE ARMENIENNE

Signature — Vente de l'Ouvrage ARMENIE 1900
paru aux Ed. Astrid.

Partie Artistique assurée par: VIGUEN

Vendredi, 14 Novembre: SOIREE BRESIL

avec le guitariste-chanteur JOSE BARRAS

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

—X—
FERME LE DIMANCHE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

ԵՒ ԲԱՐԵՍԱՂԹՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅՈՎՀ. — ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆՈՅ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 78ԲԳ ԵՒ ՕԾՄԱՆ
76ԲԳ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐՈՒՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կիրակի, Նոյեմբեր 2ին, Փարիզի Ս.
Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ
Հիմնարկութեան 78ԲԳ եւ Օծման 76ԲԳ
տարեդարձներուն առիթով, ժամը 10ին,
բազմաձայն, հանդիսաւոր Ս. Պատարագ
կը մատուցուի եւ Հոգեհանգիստ կը կա-
տարուի Եկեղեցւոյ հանդուցեալ բա -
րեքներուն հոգիներուն համար:

Նոյն ատեն, արեւադարձեան աղօթք
եւ մաղթանք կ'ըլլայ Եկեղեցւոյ ի
կեանս եղող բարեբարներուն եւ անոնց սի-
րեցեալ հարազատներուն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Գրիգ ԵՊՍ. ՆԱԿԻՍԵԱՆ

Կը հրաւիրուի մեր Ժողովուրդը, ներ-
կայ ըլլալու Ս. Պատարագին եւ աղօթելու
Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ
անսասնաւորութեան եւ պայծառութեան հա-
մար:

Եկեղեցւոյ Բարեբարներն են —

Եկեղեցւոյ բարեբար՝ Աղեքանդը
Մանթաշեան, Աթանազիոս Եղեղեան,
Ռաֆայէլ Մարկոսեան, Արմենակ Համ -
բարձումեան, Պօղոս — Նուպար Փալա
Սիրանոյշ Ֆրէնկեան, Երուանդ Պարկե-
ճեան, Կարապետ Յակոբեան, Յակոբ
Տէր — Յակոբեան, Գեորգ Պաղըճեան,
Վահագն Իշխանեան, Նաչաւոր Պե-
րոսեան, Սօֆիա Պետրոսեան, Եղեղե
Պաղեան, Զապէլ Պէժճէքեան, Յակոբ եւ
Մարիամ Տամբաճեան, Միհրան եւ Թա-
գուհի Գալէլեան, Յարութիւն եւ Մարի
Ժամկոչեան, Հմայակ եւ Աննիճա Ալեք-
սանեան, Աշոտ Ֆրէնկեան, Նուրան Ֆր-
էնկեան, Գրիգոր Փաթթիքեան, Արա-
համ Ղուկասեան, Յարութիւն եւ Արշա-
լոյս Միլիթիլեան, Վահանոյշ Զրբաշ -
եան, Զապէլ Ալթունեան, Տիրուհի Մի-
քայէլեան, Արմէն — Մէլիք Գալէնտէր-
եան, Զահէն Տէր — Սարգիսեան, Հայկ
Զրուանտեան, Սրբուհի Զատիկեան, Յով-
հաննէս Մալեանց, Ռօզա Պաղըճեան,
Արմէն Պետրոսեան, Մեղգոն Պետրոսեան,
Հերմին Բանթար, Յարութիւն Սէտիկ -
եան, Մարի Ա. Տէպեան, Մօրիս Օպէր,
Իրէն — Էնիլէլ Գուրումճեան, Պ ե թ ճ
Գուրումճեան, Զարուհի Թորոսեան,
Եւ փ ի մ է Աւետիսեան (Անայիս),
Աստղա Թորոսեան, Վրոյր Հալչա -
լեան, Մուշեղ Պետրոսեան, Թադէոս
Սթաթեան, Մարգրիտ Շամունեան, Սա-
շիկ Թորոսեան, Սրբուհի Թորոսեան,
Վէրթաճ Աղապէեան, Հայկ Աղապէլ -
եան, Սօֆի — Ռօզ Գանճեան, Նոյնի
Ամպէրեան, Գառնիկ Մոմճեան, Գար -
ընէլ Համբարձումեան, Մովսէս եւ Նար-
դուհի Տէմիրճեան, Ս. եւ Զ. Սանթուր-
ճեան — Հալէպեան, Տիրուհի եւ Մարիամ
Կակազեան, Վահրամ Աւանեան, Վիք -
թորիա Ասլանեան, Վալանթին Ղուկա-
սեան, Մարիամ եւ որդի Գուրգէն Ակոնալ-
եան, Ստեփան Գոչարեան, Մանիա Գո-
չարեան, Սեդրակ Բարեան, Վարդան եւ
Երանուհի Թիւթիւճեան, Մարգրիտ Փա-
փաղեան, Աննիճա Զիհանեան, Մայրա -
նոյշ Գործունեան, Թադուհի Պետրոսեան,
Սեդրակ եւ Մարիամ Գալունեան:

Հ.Բ.Ը.Մ. — ՓԱՐԻՉ

ՕՐՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՍԱԽՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ԴԱՄԱՐԱՆԻՆ

Նախագահութեամբ՝
Արեւմտ. Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԵԼՅԱՆ. ՄԱՐԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Շաբաթ, Նոյեմբեր 1, ժամը ճիշդ 15ին:
ՊԱՆԵԼՈՅԻ ԳԵՐԵԳՄԱՆԱՄԱՆ ՄԷՋ
CIMETIERE PARISIEN DE BAGNEUX

21e Division - 10e Ligne
Աղօթք՝ դամբարանին մէջ վերջերս փո-
խադրուած մատուրականներ՝ Սեդրակ
Բարեանի եւ Զարեհ Մուքաֆեանի, ինչ-
պէս նաեւ՝ հոն հանգչող բոլոր մատու-
րականներու հոգիներուն հանգստեան
համար:

Հայ գրասէր հասարակութիւնը սիրով
կը հրաւիրուի:

ՖԻՆԱՆՍ. ԶԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այց՝ Մատուրականներու շիրմի
ինչպէս ամէն տարի, Ֆր. Գրոզնի
Ընկերակցութիւնը յարգանքի եւ ոգիւ
ման այց մը կու տայ Մատուրականներու
շիրմին:

Փոքր՝ Մ'Ուղեմէն առնել թիւ 128 օ-
թօպիւսը եւ իջնել՝ Սիմբիէր փարիզի
ուր Պանէէօ:

Հաւաքալայր — Մեծ դրան առջեւ, Շա-
բաթ, Նոյ. 1, Fonds A.R.A.M

ԱՆԳԼԻՍ

ՑԵՆԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ

Թատերախաղի մը մէջ, որ ներկայիս կը բեմադրուի Լոնտոն, սեւամորթ մը կը հարցաքննուի երկու անգլիացի դպրոնի ուսուցիչներու կողմէ : Հարցաքննութիւնը կը կատարուի խոշտանգումներով : Տեղ մը սեւամորթը կը բացատրանայ. — «Ասիկա մշտնաշնչ է. չի կրնար պատահիլ Անգլիոյ մէջ :

Այլ սակայն կը պատահի : Բախումներ Անգլիացի եւ ոչ — Անգլիացի երիտաւարներու միջեւ, ցեղային բնոյթի հակադրութիւններ եւ հակամարտութիւններ, յաճախ բերաւ ուժի ճամբով, իշխանութիւն մը, որ սկզբնական կեցողութեամբ կ'անտեսէ օրուան իրողութիւնները եւ կը յայտարարէ, թէ Մեծն Բրիտանիա «բացառիկապէս» զիմազիծով երկիր է :

Ինչի Անգլիացիներուն համար զիմա — զիմի աշխարհումը սահմանեցուցիչ է, քան խորհելու, դատելու իսկ առիթ չէ տալով : Փոփոխութիւն մը կատարուած է մէկ սերունդի մը կարծ ժամանակամիջոցին ընթացքին :

Ոչ — ճերմակները, մեծաւ մասամբ Հասարակագետութեան, ներկայիս 4 տոկոսը կը ներկայացնեն Անգլիոյ բնակչութեան (1960-ական թուականներուն) կը պարզէին 2 տոկոսը) : Թերեւս աննշանակաւ, բայց եւս այնպէս ասոնց ներկայութիւնը ցայտուն կը մնայ, որովհետեւ կեդրոնացած են երկրին վրէ — խառն քաղաքներուն մէջ :

Ոչ — սպիտակներու շրջանակներուն մէջ ալ մակերէր ցարդ կը վերաբերէր Աֆ — րիկեցիներուն եւ Ուեսթ Ինտիներուն : Սակայն, ատենէ մը ի վեր, Ասիացիներ, Ինդիացիներ, Կուսկէն նոյն դասէն նը — կատարել : Սրի Լանքա (նախկին՝ Սէյլան) նաեւ երիտասարդ մը իր տեսակէտը կը յայտնէ. — Երէց սերունդին Ասիացիները կը հետեւին Անգլիացիներուն մտածելակերպին, այն թէ՛ մենք քանի մը աս — տիան բարձր ենք Աֆրիկեցիներէն եւ Գաղափարներէն : Հիմա, սակայն, եւ — կամ ենք այն եղբայրացութեան, թէ ասի — կա բաժնէ — տիրեցողի ռազմավարութիւն մըն է, որով բոլորս ալ նոյն պայքարը կը մղենք :

Անգլիա խիտ բնակչութիւն ունեցող երկիր է : Ժողովուրդը խաղաղ կեանք վարած է՝ քաղաքացիական հասուն գիտակցութեամբ : Ասոր պատճառներէն մէկն ալ երկրին միատարր զիմազիծը եղած է : Անգլիացիք սիրած են միշտ բաւել, թէ իրենց կողին ցեղի մը կողմէն :

Եւ, ահա, յանկարծ աշխարհագրութեան ցոյցանիշները : Պրիմիէրիւմի եւ Լոնտոնի հիւանդանոցներու մէջ 30-էն 40 առ հա — բերի համեմատութեամբ (անցեալ տա — րէ) սեւամորթ կամ ասիացի ծնողներու ծնունդներ : Գոտիներ եւ դպրոցներ սե — ւամորթներու ակնհերեւ գոյնով : Անգլի — ական նկարագիրով անկենդանի, ինչպէս Հայոց Փարք կամ Օքսֆորտ Սթրիթ՝ օ — տար երանգներով շրջանակուած եւայն :

Թերիմացութիւնը կը բխի Անգլիացի — ներուն այն ըմբռնումէն, թէ հարցը դադ — րէ երեւոյթ է : Ասիկա ճիշդ էր 15 կամ 20 տարի առաջ, երբ յետ — պատերազմ — ան շրջանի Անգլիա պէտք ունեցաւ օ — տար արշաւանող ձեռքերուն, որոշ ճիւղե — րուն պահանջները գոհացնելու համար : Այսպէս, «մարդիկ ժամանեցին Պարպա — տուն հանրակառքերն ու մեթրօն վա — րելու համար, ժամայիքէն՝ հիւանդա — նոցները աշխատելու համար, Փաքիս — տանէն՝ հիւանդանոցները դործատուն — րու բանուորի հանգամանքով եւայն : Բայց «նախնական դպրոց» (հասցի խնդ — րով ժամանողներ) սահմանափակուեցաւ, բուսական կտրուկ կերպով, տանաւնակ մը առաջ, երբ ցեղային բնոյթի հակա —

ԲՈՒՐԻՔ ՄԱՍՈՒԼ

«Հայերը Վարձկանի 2 Մարդասպանի Դրկեր են Պղծիա»...

ԸՍՏ «ՀԻՒՐԻՑԻՑԵՐ»

Պղծիոյ իր թղթակիցին տեղեկու — թեանց վրայ հիմնուելով, Հիւրիքէր, Հոկտ. 29-ի իր թիւով կը հաղորդէր որ «Հայերը, վարձկան երկու մարդասպան — ներ՝ Պղծիա զրկած են» :

Յիշեալ խորագրով լոյս տեսած լուրին բովանդակութիւնը՝ հետեւեալն է. —

«Հայերը, այս անգամ ալ Պղծիոյ մեր դիւանագէտներն ու ՕԹԱՆ-ի առնթիւ պաշտօնավարող մեր սպաններ թիրախ ընտրած ըլլալով, վարձկան երկու մար — դասպան՝ այս երկիրը զրկած են» :

«Մեր ստացած տեղեկութեանց համա — ձայն, (թուրք) Արտաքին Գործոց Նա — խարարութիւնը՝ Պղծիոյ մեր ներկայա — ցուցիչներուն յղած քելէֆսի հաղորդա — գրութեամբ մը, Հայերուն այս անգամ ալ Պղծիոյ մեր դիւանագէտներն ու ՕԹԱՆ-ի առնթիւ պաշտօնավարող թուրք սպաններ թիրախ ընտրած ըլլալով, այդ նպատակին համար, մին Լիբանոսի — տակ եւ միւսը Իտալիայի տակ արհես — տաւոր երկու մարդասպաններ վարձած ըլլալուն առնչութեամբ տեղեկութիւն — ներ գոյութիւն ունենալը իմացուցած եւ հարկ եղած զգուշութիւններուն ձեռք առնուիլը պահանջած է : Պղծիոյ կառա — վարութիւնն ալ՝ պէտք եղած նախգլու — լութիւնները ձեռք առած է :

«Ներկայիս, Պղծիոյ Պրիւսէլի մեր դեսպանատան, ՕԹԱՆ-ի եւ Հասարակաց Շուկային առնթիւ՝ մեծ թիւով թուրք դիւանագէտներ եւ սպաններ կը պաշտօ — նավարեն» :

կըրութիւնները ձեւ եւ գոյն ստացան : Իսկ այժմ գրեթէ դադրած է :

Ներկայիս, թէեւ սահմանափակ թիւ կը ներկայացնեն ժամանողները (աշխա — տաւորներու կիներ եւ զաւակներ, ընդ — հանրապէս), այսուհանդերձ, աւելի քան 40 տոկոսը երկու միլիոն հաշուող Սեւե — րուն եւ Ասիացիներուն, Անգլիա ծնած — ներ են, որով ոչ մէկ խօսք կրնայ ըլլալ ետ իրենց տեղերը զրկելու մասին : Ա — տոնք իրենց տան մէջ են, իրենց ծննդա — վայրը : Անգլի, ոչ — սպիտակներուն տե — ղական ծնունդները կ'աւելնան, ինչպէս ցոյց կուտան տուեալները : Անգլիոյ ոչ — սպիտակներուն 58 տոկոսը 25-էն վար է : Համապատասխան տոկոսը 38-ն է Անգ — լիոյ ընդհանուր բնակչութեան համար :

Այսուհանդերձ, շատ Անգլիացիներ «գաղթական» մակդիրը կը գործածեն Սե — ւերուն համար : (Թերթ մը կը խորագը — րէ. — Եորքշայրի այսինչ հիւանդանոցին մէջ այսքան գաղթական — ծնունդ արձա — նագրուեցաւ) : Շատեր՝ «գաղթական» — րու երկրորդ սերունդը՝ կ'անուանեն հոն ծնածները : Սեւամորթներ կը ջղապղծու — ունին, երբ պետական պաշտօնատարներ կամ գործարանատէրներ զիրենց «նոր ժամանածներ» կը նկատեն՝ համապա — տասխան վերաբերումով : Այս պատճա — րով ալ ինքնապաշտպանութեան խմբակ — ներ կը կազմուին՝ օրինական կամ ոչ : Վիճակագրական տուեալներուն հիման

ՕՐՈՒՄՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆՆ

ՄԻՋ-ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԿՈՒՐՆԵՐ

ԳԱԹԱՅԵՊԵՐԸ ԱՅՆ — ՈՒՄԱՆԷՆ
ԿԸ ԲՇԵՆ ՇԱՄՈՒՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Չորս օր անդադար բուռն կռիւներ շարունակուած են Պէյրութի քրիստոնէ — եայ դօտին Այն Ումանէ թաղամասը, ուր Պէյր ձեմայէլի ուժերը «հաշիւը մաքրած» են Շամունի ուժերուն :

Կը կարծուի թէ առնուազն ինը մեռ — եալ եւ 40 վիրաւոր կայ մինչ քաղաքի շէնքեր քարուքանդ եղած են : Ինչ է այս նոր բախումներուն բուն զրդապատճառը, շատ յստակ չէ ինչպէս Լիբանոնի բոլոր հարցերը ընդհանրապէս բայց կը կար — ծուի թէ Շամուն փորձած է ընդգրկմա — նալ Պէյր ձեմայէլի ծրագրին որու նը — պատակն է մէկ հրամանատարութեան տակ համախմբել երկու շարժումներու քաղաքագործերը : Այլ խօսքով իր իշխա — նութեան ներքեւ կ'ուզէ դնել Ազգ. Ազա — տական կուսակցութեան (Շամունի) ու — ժերը մինչ Շամուն կ'ուզէ որոշ ինքնա — վարութիւն պահել : Երկու ճակատներու հակամարտութիւնը վերջին անգամ Յու — լիս 7-ին յայտնուած էր երբ Գաթայէլ — ները քանի մը ժամուան ընթացքին մաք — րած էին Ազգ. Ազատական կուսակցու — թեան գէնքի պահանջանոցներու եւ զը — բանենակներուն մէծ մասը թէ Պէյրութ թէ լեռը : Շամունականները սակայն պահպանած էին դեռ դիրքեր քրիստոն — եայ կարգ մը թաղամասերու մէջ :

Դեռ Չորեքշաբթի օր ձախողած էին հրադադարի երկու փորձեր եւ Շամուն կը սպառնար քաշուիլ «Լիբանանեան ձախատ»էն :

Հոկտ. 29-ի Օսիան — րը Ժուրը «սար —

սաի» ենթախորագրին մէջ կը նկարա — գրէ Այն Ումանէի մէջ պարզուած սար — սախագրու տեսարանները երբ ոմրակո — ծութիւնները շեն դադրած չորս ժամ ա — նընդհատ, Երեքշաբթի օր : Հստ կողմէ — րու, ինչպէս միշտ, կայուեթեան մասին լուրերը կը տարբերին : Շամունական աղ — բիւրներու համաձայն, իրենց ուժերը ձեռք առած են Գաթայէլներու երկու դիրքեր բայց միւս կողմէ նոյն աղբւր — ները կը խոստովանին թէ Հանաշի իրենց ուժերը շրջապատուած են Գաթայէլնե — րու ուժերուն կողմէ :

Շամուն Ազգ. ձախատն քաշուելու իր սպառնալիքին մէջ կը շեշտէ թէ «կա — րեւոր կը նկատուի, որ կռիւները դադ — րին նոյն ճակատի դաւախներու միջեւ, որովհետեւ բոլորս ալ գիտակից ենք թէ անցեալին մէջ, ինչ քաղաքական արձա — դանգներ ունեցան եղբայրասպան բա — խումները» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թե՛ՀԻԱՆԷՆ հաղորդած են Հինգշաբթի օր, ըստ Ուաշինկթընէն հասած լուրերու թէ Պարսիկները պատանդներուն մասին «բան մը պիտի ըսեն» ... Կիրակի, Նոյ. 2 : Գարթըրի եւ Ռիլընի կը մնայ քիչ մըն ալ համբերել ... :

ՄԱՐՍԵՅԼԻ 4 համայնավարներ յայ — տարարութիւն մը հրապարակած են բո — ղոքելու համար Ժան Բեհայեանի ար — տաքսան գէմ : Այս շարքայինները կը յիշեցնեն թէ ըստ կուսակցութեան ծը — րագի — կանոնադրին՝ «պատիւի են — թարկուելու հաւանականութեան տակ գտնուող ռեւէ շարքային պէտք է տեղ — եակ պահուի այն մեղադրանքներէն, որ — րոնք կ'ըլլան իրեն նկատմամբ եւ լսուի իր կազմակերպութեան ժողովին կողմէ» ինչ որ պարագան չէ Բեհայեանի : Կը յի — շեցնեն նաեւ թէ Ժուր 1978 Յու — նիս 4-ին յայտարարած էր. — «Ոչ ոք կ'ու — գենք արտաքին, որովհետեւ մեր ըն — բանումը չէ քաղաքական հարցի մը պա — տասխանել վարչական միջոցառումնե — րով» (համաձէ) :

Փեթիւնի կայարանը ում մը մը պայ — թած է, 9 մեռեալ կայ եւ քանի մը տա — սրենակ վիրաւորներ : Առաջին անգամն է որ եղեռնափորձ մը կը կատարուի Չի — նաստան, ուր անհրաժեշտ արարքնե — րը հազուադէպ են :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը՝ Կանիա Մոսկուա հրաւիրուած է խորհ. Միութեան կուսակցութեան եւ կառավարու — թեան կողմէ : Նման «սիրալիր» հրաւեր մը քիչ մը աւելի կը մտահոգէ Լեհները եւ մանաւանդ բանուորական շրջանակնե — րը, որոնք շեն մտնում թէ 1968-ին ալ խորհ. Ուժերը Չեխոսլովակ մտնելու նախօրեակին, Փրահայի ղեկավարները Մոսկուա «հրաւիրուած էին» եւ ամէն մարդ գիտէ որ եթէ Չեխ կամ Լեհ հրա — վերով Մոսկուա կ'երթան, խորհ. Միութեան «մեղի ալ հրամանեցէ՛ք» անհրա — ժեշտութիւն չի տեսնիր տեղ մը երթա — րու համար :

ԹՈՒՐԻՔԻՈՅ Ապահովութեան Ազգ. խորհուրդը առժամեայ Սահմանադրու — թիւն մը հռչակած է, որ ընդհանուր գի — ծերու մէջ 1961-ին ձեռք առնուած մի — ջոցներն են բայց կը նախատեսէ նաեւ թէ որեւէ դիմում չեն կրնար ընել գերա — գոյն դատարանները բեկանելու համար խորհուրդին վճիռները : Նոր կառավա — րութիւնը նաեւ կարգ մը նշանակումնե — րու ձեռնարկած է զաւանդու կառու — վարիչներու պաշտօններուն : Միւս կողմէ Չոր. Սալմըք Ազգ. խորհուրդի ընդհ. քարտուղարը ըսած է՝ «ցորչափ անհ — բեկչութեան բոլոր օճախները մտած չըլլանք եւ բոլոր ցանցերը քաղաք — չըլլանք, չենք կրնար ժամանակացոյց մը ճշդել բնականոն վիճակի վերադառնալու համար» :

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՊԼԱՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

ԲԱՂԱԲԵՐԴ

Օ

Ղափանի շրջանը Հայաստանի գեղա-տեսի վայրերէն է, ուր պահպանուած են Հայաստանի զարգացման գանազան հանգրուաններուն պատկանող բազմաթիւ յուշարձաններ: Մասնաւորաբար շատ են միջնադարեան աշխարհիկ եւ եկեղեցա-կան շինութիւնները, որոնց գիտական եւ մշակութային արժէքը անհնաճատելի է:

Ղափանի շրջանի վայր միջնադարու ա-մէնէն հետաքրքրական յուշարձաններէն է Բաղաբերդը՝ ամրոցը, որ Հայկական թերակղզին զոտի կառուցական օրինակներէն է: Բերդին կառուցման տարիները ստույգ ծանօթ չեն: Մատենագրութեան մէջ առաջին յիշատակութիւնը կը վերաբերի Դ. դա-րուն: Սիւնեաց Անդոկ իշխանը վերա-տնունով Պարսից Շապուհ արքայէն՝ արքային թիւն մէջ իրեն 14-րդ բարձր յառ-կացուցած ըլլալուն համար, կ'որոշէ վը-րէժ լուծել: Գուշաններու դէմ մղուող պատերազմին Պարսից արքային օգնելու նպատակով ան իր բանակով կը մեկնի ծիլքոն եւ յաջողաբար արքային դան-նէրը կը հաստատուի Բաղաբերդի մէջ: Պարսիկները անմիջապէս կը շրջապատեն բերդը: Երկար պաշտպանութենէ հոգ Անդոկ իշխանը յարմար պահու մը կը հետանայ բերդէն: Թշնամին չկարենա-լով դրաւել զայն՝ կ'ամայացնէ երկիրը: Յետագային, մինչեւ Թ. դար, բերդի մասին տեղեկութիւններ չկան: 852-ին Հայաստան արշաւած արաբ զօրավար Բուղա կը մտնէ նաեւ Սիւնիք՝ նպատակ ունենալով ձերբակալել Սիւնեաց իշխան-ները: Վերջիններս կ'ապաստանին անա-պիկ Բաղաբերդին մէջ եւ կը փրկուին զինուորէն:

Ժ. - ԺԱ. դարերուն Բաղաբերդը Սիւն-եաց թագաւորութեան մեծ ամրութիւն - ներէն էր: 1103-ին, Կապան քաղաքի ան-կումէն հոգ զարձած է «Սիւնեաց կամ Բաղաբ» թագաւորութեան մայրաքաղա-քը:

1170-ին Սելճուքները խաբէութեամբ կը դրաւն բերդը եւ աւարի կենթարկեն Սիւնեաց նահանգի զանազան մասերէն, ո-րոնց կարգին նաեւ 10 հազար ձեռագիր մատեններ: Այնուհետեւ մինչեւ ԺԻ. դար անոր մասին տեղեկութիւններ չկան: ԺԻ. - ԺԲ. դարերուն Զորք դա-ւառի մէջ մասը կը կոչուէր «Բաղաբեր-դի դաւառ»:

Բաղաբերդը կառուցուած է Ողջի գետի եւ անոր ձախ կողմը գտնուող վտակի փերթաղի շուրի խառնուրդ անկիւնը, Բաղաբերդի լեռնաշղթայէն իջնող ճիւղի մը վրայ: Անոր երեք կողմերը պահ-

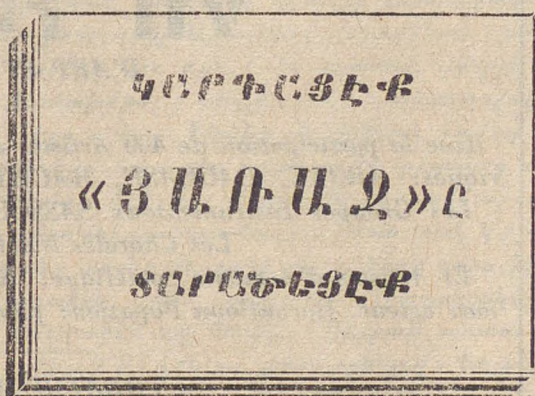
պանուած են մինչեւ 8 մետր բարձրու-թեամբ կիսաւեր աշտարակներ, որոնք իրարու միացած են բարձր ու հաստ պա-րիսպով: Բերդին աշտարակները կը բաժ-նուին երկու խումբի՝ արտաքին եւ ներ-քին: Արտաքին խումբը Ողջի եւ Գիրա - թաղ գետերու ափերուն է, ներքինը՝ 150 - 180 մետր բարձրութեամբ լեռնա-ճիւղի դաղաթը, որ աւելի լաւ պահպան-ուած է: Պարիսպներու հաստութիւնը պաշտպանութեան տկար օղակներու մէջ 2 մետր է: Նման պարիսպներ կը գտնը-ւին բլուրին վարի մասերը: Բարձրադիր վայրերը պարիսպներու հաստութիւնը 60 - 70 սանթիմետր է: Բերդը կառուց-ուած է տեղական քարով, անկանոն ու անհամաչափ, ամուր կրաշաղախով, ո-րուն մէջ գործածուած է թրծուած ա-ղիւս:

Բաղաբերդը պաշտպանուած էր նաեւ դէպի բերդ տանող ճամբաներուն վրայ կառուցուած ամրութիւններով: Գեղի գետի աջ ափը կառուցուած Գեղի, Ողջի գետի վերին հոսանքներու շրջանը զբո-նող Շուրուտ եւ այդ գետերու միաց-ման անկիւնի Զեւի բերդերը կը պաշտ-պանէին Բաղաբերդը արեւմուտքէն:

Հիւսիս - արեւելքէն Բաղաբերդը կը պաշտպանէին Բերդ - Առաւելադաշտ, Տանձաւար, Գանձաբերդ, Աշաղուա, Կիոց բերդերը, որոնք կառուցուած էին Տաթեւէն գէպի Բաղաբերդ տանող ճամ-բուն վրայ: Հարաւէն բերդը պաշտպան-ուած էր Ողջիի անդադախոր կիրճով, իսկ գետի աջ ափը կը գտնուէր Կապան քաղաքը: Բաղաբերդը, փաստօրէն, ա-նոր միջնաբերդն էր, սակայն վայրի յատկութիւններուն շնորհիւ կը գտնուէր քաղաքին ծայրը: Դէպի Կապան տանող ճամբան, որ կուգար հարաւ - արեւելքէն, նոյնպէս պաշտպանուած էր քանի մը բերդերով (Բերդաքար, Կոնաս, Գրհամ):

Բաղաբերդ տանող ճամբաները կը հան-դիսանային պաշտպանութեան դօտիներ, որոնց կեդրոնը կը գտնուէր բերդը: Այդ պաշտպանութեան դօտինները կը միանա-յին Սիւնիքի միւս մասերը գտնուող ռազ-մական շինութիւններուն, ամբողջացնէ-լով Սիւնիքի պաշտպանութեան համա-կարգը, որ յառաջ եկած էր դարերու ըն-թացքին ինքնապաշտպանութեան կռիւ-ներու շնորհիւ եւ կ'ամբողջացնէր պաշտ-պանութեան համար գործածուող ժայ-ռադազաթներուն կառուցուած դիրքերու եւ քարանձաններու ցանցը:

ԱՐՄԻՆ ԴԱՐԱԿԻՕԶԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱԻՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԱՐԴԱՋՈՐԻ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Գիւղացիները հաւաքուեցան: Ձէրչի կիրոն ու ջրաղացական Նաւոն գործի վը-րայ էին: Անծանօթը իր եղան ծայրով խօսեցաւ հաւաքուող գիւղացիներուն, որ պատրաստուին այդ գիւղի լեռ ելլել, ո-րովհետեւ գիւղին մէջ զօրք պիտի իջնէ: Գիւղը նորէն իրարանցումի մէջ ին - վաւ: Զարմանալի էր, զարմանալի. ան-ծանօթը կարծես ուրիշ աշխարհէ, ուրիշ Հայաստանէ եկած ըլլար: Կը խօսէր, կը կատակէր, կարծես տարիներով իրենց հետ ապրած էր, կարծես ոչինչ պատա-հած ըլլար: Ինքն ալ գիւղացիներուն հետ թուած էր աշխատանքի: Սայլերը լծուեցան: Յորհնները ձվալ-

ներուն մէջ կարեցին: Պղուր, ծեծած, կորկոտ, աղ, մանած, ինչ որ կրնային, տալարակներուն մէջ առին:

Խաթուն մամն իր հաւերուն ոտքերէն կապած՝ կուլին կոնակին վրայ ձգած էր: Տանիքներէն անկողինները վար կը ձը - գէին: Դժուր զարնող Խաթունը չէր մոռ - ցած իր կոնակին կախիկ դժուր: Կիրն ի դուր կ'աղերհէր, որ փոխանակ դժուր մի քիչ ուտելիք չալէր: Երախները մայրերու կոնակներուն կը կապուէին, աղջիկները բռնած էին փարջ ու լաթի ծրարներ:

Անծանօթը, խոշոր ձվալով ալիւր իր կոնակին առած, տունէ մը դուրս կ'ել - լէր, երբ տեսաւ մէկը, որ բամբակ բեռ-ցուած ջորիի բեռան մեծութեամբ ալիւ-րի ձվալներ չալած՝ ուրիշ փողոցէ մը սայլերուն կողմը կ'երթար: Զարմացաւ:

Իր կեանքին մէջ առաջին անգամն էր, որ այդ տեսակ մէկին կը հանդիպէր: Կար-ծես չէր կրնար ներել, որ ուրիշի ոսկոր-ները իր ոսկորներուն չափ հաստ ըլլա - յին:

Երբ իրենց բեռները սայլին վրայ դը-րին, երկու հակները իրար հոտորտա-ցող ուժեղ կենդանիներու պէս իրարու նայեցան: Անծանօթը նկատեց որ անոր աչքերուն մէջ ուժ չկար, կրտուած եղան մը աչքերն էին կարծես:

- Անունը ի՞նչ է, աղբեր ճան:
- Կիրօ է, աղա ճան, - պատասխանեց Գողան Կիրօն:
- Կիրօ, էդ եղբ ուսիդ վրայ կրնա՞ս առնել:

- Հէլայթ, աղա ճան, որ կամիս:
Կիրօն ճիշդ էր, ճիշդ: ան իր կեանքին մէջ կատակ ըրած չէր այնպէս, ինչպէս կատակ ընել չի գիտեր եղ մը կամ գոմէշ մը:

Անծանօթը շուտով բարեկամ դարձաւ: Ըստ իր հաճելի բնաւորութեան՝ նոյն - իսկ պոռաց Կիրօյի վրայ, եւ արդէն Կի-րօն լծկան գոմէշի մը պէս իր հպատակն էր: Անոր խօսելու ձեւը նոյնիսկ հաճելի էր անծանօթին:

- Կիրօ, էդ եկեղեցին չալակիդ կրնա՞ս առնել:
- Հէ, եա, աղա ճան, որ կոնակիս ծը-ռեն՝ լեռ կրնամ տանիլ:

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ՆԱՌԼԸԳՈՒՄԻ (Պոլիս) անուան տօ - նախամթերան եւ մատաղօրհնութեան առթիւ, Հոկտ. 19-ին, տեղի ունեցած են հանդիսութիւններ: Պատարագած եւ քա-րողած է Շահան Եպիս. Սվաճեան, որ յի-շեցնելէ հոգ եկեղեցւոյ պատմական անց-եալը, Ս. Յովհաննէս Աւետարանիչի մեր եկեղեցական կեանքի մէջ ունեցած մեծ դերը եւ գործունէութիւնը, ծանրացած է Թուրքիոյ մէջ հայ հաւաքականութեան համայնական եւ եկեղեցական կեանքին վրայ:

×

Շարաթ առաւօտ, Հոկտ. 18-ին, Սրբոց Աւետարանչաց Տօնին առթիւով պատա - րագած է Յովհան Գահն. Իսթանպուլ - եան: Երեկոյեան, երբ Մատաղի Յանձ - նախումբը իր ամբողջ կազմով աշխա - տանքներ կը տանէր յաջորդ օրուան Սի-րոյ Սեղանի պատրաստութեան համար, անծանօթ պատճառներով անակնկալ հրդէհ մը ծագած է եկեղեցւոյ կից հա - մայնքին պատկանող կալուածէ մը եւ շուտով տարածուելով սկսած է սպառ - նալ նաեւ եկեղեցւոյ, հիւրասրահին եւ Թաղական Խորհուրդի սրահին կողմէն: Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներու, կարելի չէ եղած շուտով արգելք ըլլալ բոցերուն եւ կրակի տարածումէն փախ - տալէն չէնքը ամբողջութեամբ հրոյ ճա-րակ եղած է: Հրդէհին պատճառաւ մեծ վնաս կրած է նաեւ եկեղեցւոյ գեղեցիկ հիւրասրահը, որուն տանիքը այրած եւ մասամբ ալ փլած է: Ուստի կարելի չէ եղած Մատաղօրհնութեան հանդիսու - թիւնը կատարել եւ Սիրոյ Սեղան սար - թել:

×

Ապահովութեան շրջանակները ըստ տեղական մամուլին յառաջ կը տանին անհրաժեշտ քննութիւնները, հրդէհին իս-կական պատճառները եւ պատասխանա - տուները մէջտեղ հանելու համար:

×

ՄՈՆԹԷՎԻՏԵՆՅԱՆ Ներսէսեան Կրթ. Հիմնարկութեան սրահին մէջ, Հոկտ. 8-ին, տեղի ունեցած է գրոյց մը Պօղոս Մնայեանի հետ (Պէյրութէն): Բազմի խմբակներ նախքան դադուրի հասարա - կութեան հետ իր հանդիպումը, խօսած է տեղւոյն ձայնասփիւռի «Կոմիտաս» Կայանէն՝ Լիբանանայ դադուրի գրական եւ մշակութային կեանքին շուրջ, անց - նող հնգամեայ պատերազմի ընթացքին: Ներսէսեան Հիմնարկութեան մէջ Պօղոս Մնայեան խօսած է հայերէն լեզուի ու - ունցման, դաստիարակչական, կազմա - կերպական, լեզուական, ուղղադրական գրական եւ այլ հարցերու մասին:

ՍԿԻԻՏԱՐԻ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտ. 11-ին, պատարագ եւ հոգեհան - դիստով ոգեկոչուած են արմաշական եւ սաղմական բարձրաստիճան եկեղեցա - կանները՝ Մաղաքիա Պատրիարք Օրման - եան, Յղիշէ Պատրիարք Գողեան, Բար - դէն Կաթողիկոս Կիւլէսէրեան, Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեան, Մեսրոպ Պատ - ըրարք Նարոյեան եւ ի մասնաւորի ա - նոնց աշակերտ եւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի հիմնադիր Գարեգին Պատրիարք Խաչա - տուրեանը, որուն ծննդեան հարկւրամ - եակն է Նոյ. 6-ին: Արարողութեանց նա - խաղահան է Դպրեվանքի նախկին տե - սուշ եւ Կրօնական Ժողովոյ ատենապետ Շահան Եպիսկ. Սվաճեան, որ քարոզով մը անդրադառնալէ հոգ Թարգմանչաց տօնին ոգեկոչած է նաեւ Գարեգին Պատ - ըրարքը՝ «Մեսրոպի շունչով անած ու զօրացած, անբասիր եկեղեցականը եւ գրիչի նուիրեալ մարդ»ը: Յաւաքտ պա - տարագիւր արարողութիւն մը կատարուած է Շիշլիի գերեզմանատունը, ուր ներկայ եղած են Դպրեվանքի սաներ, եւ յարակից մարմիններ: Ոսոք առած են Շահան Ե - պիսկ., Սիւրանոյ Ֆէրուհիսան եւ Հայկ Նշան եւ ներկայացուցած Գարեգին Պատ - ըրարք Խաչատուրեանի կեանքն ու գոր - ծը:

×

ՊՈԼԵՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Տէլ Կլուպ» Թատ - րոնին մէջ, Հոկտ. 6-ին, տեղի ունեցած է Մեծձօ - սոփրանո Մարօ Փարթամեա - նի երգահանութեամբ, Հ. Օ. Մ. Ի 70-ամեա - կին առթիւով: Նախքան յայտագրին ըս - կալը Գ. Գարամանուկեան ներկայա - ցուցած է երգչուհին: Մարօ Փարթամ - եան ծնած եւ երաժշտական նախակըր - թութիւնը ստացած է Պէյրութ, ապա կատարելագործուած Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցին մէջ: Միացեալ Նահանգ - ներու մէջ երգչուհին մեծ յաջողութիւն - ներ արձանագրած է օփերաներու մէջ իր ելոյթներով: Մարօ Փարթամեան մեկ - նարանած է Դանիէլ Ղազարեանի, Ռ. Մելիքեանի, Բարսեղ Կանաչեանի Գ. Սիւնիի, Ժ. Ալմուխեանի եւ օտար եր - գահաններու գործերը:

×

ՊՈԼԵՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ Կեդրոնի սը - րահին մէջ, Հոկտ. 10-ին, դասախօսու - թիւն մը տուած է Բաղին ամսագրի խմ - բագիր Պօղոս Մնայեան (Պէյրութէն)՝ «Եղիշէ Զարեհի կեանքն ու գործը» նիւ - թին շուրջ: Մէկուկէս Ժամ դասախօ - սութեամբ Պօղոս Մնայեան ներկայա - ցուցած է Զարեհի կեանքն ու գործը, լուսապատկերներու եւ մէջբերումներու ընկերակցութեամբ:

Անծանօթը Կիրոյի հետ այդ կատակ - ները կ'ընէր, երբ տեսաւ որ բնիկներ Գարօն ծանր արօր մը կը տեղաւորէր սայլին վրայ:

- Աղբեր ճան, էդ ինչո՞ւ կ'առնես, ձը - դէ՛, ձգէ՛, ուտելիք տեղաւորէ:

- Էդ լեռան վրայ հէլայթ կ'առն մը հող կը ճարուի, աղա ճան, - ըսաւ բնիկներ Գարօն ու այնքան ցաւ զգաց, որ անծա - նօթը թոյլ տուած չէր արօր առնելու:

Բնիկներ Գարօն իր հետ առած էր նա - եւ սերմնեղ ցորեն:

Գողան Կիրօն փողոցի անկիւնը կը դառնար, երբ յուզուած դէմքով վրայ հասաւ Սարխոյ Գէլոն:

- Կիրօ, Կիրօ, Մանան ձուլարի գինու կարասները տահա տեղն են: Կը պոռամ, կը կանչեմ՝ սայլերուն վրայ տեղ չեն տար: Կիրօ, որ մէկ կարասը չալակիդ՝ լեռ հանես, Աստուած միայն, Նոյ Նահա - պետի աջ կողմը կը նստես: Էնպէս լաւ գինի է: Կիրօ, որ կ'ուզես երթանք հեղ մը համը նայէ: Գեղի էն լաւ գինին է: Կիրօ:

(Շար. 187)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վիլեն. — Այլի Տիկին Շնորհիկ Անտոնեան, Տէր Եւ Տիկին Պերթումիէ Եւ զաւակը, Տէր Եւ Տիկին Ժիրայր Անտոնեան Եւ զաւակը, Պ. Կարապետ Անտոնեան Եւ զաւակները, Չուլֆեան Եւ Անտոնեան ընտանիքները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբոր, հօրեղբոր Եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 28ին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի Վիլենի մէջ, Ուրբաթ, Հոկտ. 31, ժամը 10-30ին:

Պ. Վահրամ Ոսկանեան Եւ զաւակը, Տէր Եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեան, Պ. Ժան Պետրոսեան, Տէր Եւ Տիկին Ժիրայր Արուշումեան, Այլի Տիկին Նուարդ Էթեմէզեան (Պէյրուի), Տէր Եւ Տիկին Արտազգ Էթեմէզեան Եւ զաւակները (Քոլումպ - Փարիզ), Տէր Եւ Տիկին Հրայր Էթեմէզեան Եւ զաւակները (Պէյրուի), Տէր Եւ Տիկին Յովիկ Էթեմէզեան Եւ զաւակները (Շիքաօ), Այլի Տիկին Գայեանէ Գարադաշեան Եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր Եւ Տիկին Վարդգէս Հայրապետեան Եւ զաւակները (Վիլեն), Տէր Եւ Տիկին Յակոբ Շահապետեան (Պուլնոս - Այրէս), Այլի Տիկին Սօնա Արփաճեան Եւ զաւակը (Պուլնոս-Այրէս), Տէր Եւ Տիկին Վրէժ Թօթաթեան (Երեւան), Տէր Եւ Տիկին Մ. Միլո (Ֆլոր - Բիտա), Տէր Եւ Տիկին Սափո Գարապետեան Եւ զաւակները (Ֆրանսա), կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, տալով, հօրաբոլ, մեծ - մօրաբոլ Եւ ազգականին՝

Այլի Տիկին ՄԱՐԹԱ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ
(ծննալ էքեմէզեան)
(96 տարեկան, Էտեմիշի)
մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 24ի առաւտեան վաղ ժամերուն:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկտ. 27ին Եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Վիլլամովի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

× Այս առթիւ, Պ. Ոսկանեան, իր մօրը յիշատակին՝ 100-ալան Գ. կը նուիրէ Կարմիր Եւ Կապույտ Խաչերուն (ստանալ «Յառաջէն»):

ՏԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՏԻՅԱՆ. — Վասպուրականի Հայր. Միւրթեան Կեդր. Վարչութիւնը, Տէսինի Եւ Վիլենի իր մասնաճիւղերով, ցաւով - ցուլթիւն կը յայտնէ Այլի Տիկին Քրիսթին Փափազեանի Եւ զաւակներուն, Տէր Եւ Տիկին Շմաւոն Փափազեանի, Պ. Վարդան Պանտիկեանի, Տէր Եւ Տիկին Դաւիթ Պանտիկեանի Եւ զաւակներուն, Տէր Եւ Տիկին Վահէ Լուկինեանի Եւ զաւակներուն, Պ. Յովհաննէս Հրաչեանի Եւ զաւակներուն, Տէր Եւ Տիկին Ֆէրաի Հրաչեանի Եւ զաւակներուն, Եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, զակին, թոռան, զբոլ - զակին, ազգականին, բարեկամին՝
Բաթիքի Փափազեանի վաղահաս մահուն առթիւ (31 տարեկան):

Այլի Տիկին Նորայր Երամեան, զաւակներն ու ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ՛ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Նոյ. 2, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր Եւ ազգականին՝
ՆՈՐԱՅՐ ԵՐԱՄԵԱՆԻ
մահուն քառասունքին առթիւ:
Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆԻՔ

Այլի Տիկին Ասատուր - Ալիս Յովհաննէսեան Եւ զաւակները, Այլի Տիկին Նզարէթ Յովհաննէսեան Եւ զաւակները, Պ. Կարապետ Քէլէկեան Եւ զաւակները, Տէր Եւ Տիկին Կարպիս Եւ Ժաք Ճընկըտըրեան Եւ զաւակները, Եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ՛ գրաւոր, մասնակից եղան իրենց սուգին՝
ԱՍՍՏՈՒՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵԱՆԻ
կողմայի մահուն առթիւ:

ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵ

միջազգային ծանօթ երգիչը

ՄԱՆՈՒԷԼ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐՄԻՆԵՐՆԵՂՔ ՍԱՆՇԱՅՆ ՆՈՒԱԳԱՅՈՒՄԻՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՅՄԵՐ 4, ԺԱՍԸ 20.30ԻՆ
ԻՍԻՒ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՇԸ

LA CHORALE ANI PRÉSENTE
MANUEL

chanteur international
accompagné par l'orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

mardi 4 novembre à 20 h. 30
Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, av. Victor Cresson métro Mairie d'Issy

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, Rue Bleue, Paris 9e — Tél. 824.63.89
LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévis, Paris 9e — Tél. 523.24.97
TELE CONDORCET
175, Avenue Jean Jaurès à Clamart.
BRIGITTE PAPAZIAN
27, Rue des Pâquerettes, à Alfortville, Tél. 378.25.68 (après 20 h)

Ouvert à Tous

LA CROIX BLEUE D'ALFORTVILLE
organise

Tous les 1er Mardis du mois, des Cours de CIVILISATION ARMENIENNE.
donnés par Hasmig KEVONIAN, à la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid
de 21 h. précises à 22 h. 30
VENEZ NOMBREAUX
1er Cours: MARDI, 4 NOVEMBRE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցատէր Տիկնանց Վարժարանի
ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍԸ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 21ին-

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

Sous la Présidence de JEAN CARZOU

VIIe FESTIVAL

D'ART ET DE CULTURE
J. A. F.

Avec la participation de 400 Artistes et Concurrents, dont les Ensembles Folkloriques: ARAXE, CAUCASE, HAGHTANAG, NAIRI et NAVASART.
Les Groupes Instrumentaux SASSOUN et SAYAT - NOVA.
Les Chorales NAIRI et SAHAK-MESROB
Et Artistes d'Arménie Soviétique: Roupen Aharonian: violon, Arthur Outmazian: acteur, Haroutioun Papazian: piano, Robert Elipekiyan: peintre.

THEATRE VICTOR HUGO

14, Ave. Victor Hugo, 92220 — Bagneux
— Vendredi, 31 Octobre

19 h.: Vernissage de l'Exposition.
20 h. 45: Premier Gala et ouverture solennelle du Festival.
— Samedi, 1er Novembre
15 h. 30: Deuxième Gala.
— Samedi, 1er Novembre
20 h. 45: Gala de Cloture des Concours.

UN EVENEMENT SANS PRECEDENT

Dans le cadre de VIIe Festival JAF
LE DIMANCHE, 2 NOVEMBRE, A 15 h.
AU THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES 15, Ave. Montaigne, 75008 — Paris

GALA EXCEPTIONNEL

DES 1ER PRIX DU FESTIVAL
AVEC LA PARTICIPATION DES ARTISTES D'ARMENIE SOVIETIQUE

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
31, Ave. George V — 75008 Paris
DIMANCHE, 2 NOVEMBRE, DE 17 h. A 24 h.

GRAND BAL DE CLOTURE

REMISE DES PRIX

Animé par les GAIDZAG'S Réservation Tables: 606.27.51
Location: Bagneux au guichet du Théâtre Victor Hugo.
Paris: Centre Culturel UCFAF — JAF. 6, Cité de Wauxhall, 75010.
Alfortville: Café Philippe, Place Carnot.
Issy - les - Moulineaux: Bénlian, Bd. Rodin.
et au guichet du Théâtre des Champs - Elysées, pour le Gala des Premiers Prix.
Festival Informations: 208.76.49 (le soir)
Fonds A.R.A.M

EREVAN restaurant
ՀԱՅԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈՂՈՐՏ
ՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱՔԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԶԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱՔԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՋԻ - ՔԵՕՁԻՔ
(Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԵՐԹԻՔ

ԵՒ ՄԱՐԶԻ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԵՐԻ ՎՐԱԾ՝ ԽԱՇ

ՈՒՐԱԹ ԵՒ ՇԱՐԱԹ՝

ՎԻԳԵՆ

FERME LE MARBÉ ՓԱԿ ԵՒ ԵՐԵՎԱՆԻ
ՀԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅՈՒՆԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆԻՔԻ ՎՐԱՑ: